

TURUN
YLIOPISTO
UNIVERSITY
OF TURKU

ELÄMÄÄ HENKIMAAILMAN, USKONNON JA YHTEIS- KUNNAN RAJOILLA

– Etnografinen tutkimus kanavoinnista,
tietämisestä ja uushenkisestä
yrittäjyydestä Suomessa

Katriina Hulkkonen

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

ELÄMÄÄ HENKIMAILMAN, USKONNON JA YHTEISKUNNAN RAJOILLA

– Etnografinen tutkimus kanavoinnista, tietämisestä
ja uushenkisestä yrittäjyydestä Suomessa

Katriina Hulkkonen

Turun yliopisto

Humanistinen tiedekunta
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Uskontotiede
Tohtoriohjelma Juno

Työn ohjaajat

Dosentti, yliopistonlehtori Matti Kamppinen
Turun yliopisto

Dosentti, yliopisto-opettaja Minna Opas
Turun yliopisto

Tarkastajat

Professori Timo Kallinen
Itä-Suomen yliopisto

Valtiotieteiden tohtori Susanne Ådahl

Vastaväittäjä

Professori Timo Kallinen
Itä-Suomen yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

Kannen taideteos ja kuva: Sanna Saastamoinen

ISBN 978-951-29-8372-8 (Painettu/PRINT)

ISBN 978-951-29-8373-5 (Sähköinen/PDF)

ISSN 0082-6987 (Print)

ISSN 2343-3191 (Online)

Painosalama, Turku, Suomi 2021

TURUN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Uskontotiede

HULKKONEN, KATRIINA: Elämää henkimaailman, uskonnon ja yhteiskunnan rajoilla: Etnografinen tutkimus kanavoinnista, tietämisestä ja uushenkisestä yrittäjyydestä Suomessa

Väitöskirja, 287 s., 12 liitesivua

Tohtoriohjelma Juno

Toukokuu 2021

TIIVISTELMÄ

Tässä uskontoantropologisessa ja -sociologisessa tutkimuksessa tarkastellaan kanavointi-ilmiötä eli viestien välittämistä henkimaailman olennoilta tietämisen ja tiedon näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena ovat suomalaiset kanavointia tekevät henkilöt ja heidän asiakkaansa. Tutkimusongelmana on selvittää, millaista on kanavointia tekevien henkilöiden elämä ja yrittäjyys henkimaailman, uskonnon ja yhteiskunnan rajoilla. Ensinnäkin tutkimuksessa käsitellään kanavointia tekevien henkilöiden rajankäyntiä erityisesti suhteessa henkiolentoihin, institutionaaliseen uskontoon ja asiakkaisiin. Toiseksi siinä tarkastellaan tähän rajankäyntiin liittyviä tietoa koskevia kysymyksiä, kuten kanavoinnin tietämisen tapaa ja sen oppimista sekä siihen pohjaavaa työtä ja yrittäjyyttä.

Tutkimuksessa hyödynnetään etnografisia menetelmiä kuten osallistuvaa havainnointia ja haastatteluja. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys painottaa suhteita, tiedollisia kysymyksiä ja aineellisuutta. Sen keskeiset käsitteet ovat rajatyö, semioottinen ideologia, kvalia, affektiivisuus ja affektiivinen työ. Käsitteiden avulla pureudutaan sosiaalisiin ja tiedollisiin erontekoihin, ihmisten ideoihin, toimintoihin, kokemuksiin ja ruumiillisuuteen. Tutkimusaineisto koostuu 33 teemahaastattelusta, osallistuvan havainnoinnin avulla tuotetusta aineistosta, kyselyaineistosta ja kirjallisuudesta. Aineistoa on analysoitu vertaamisen ja ristiinluennan sekä teoreettisten käsitteiden avulla.

Tutkimus paikantuu uskontotieteen kenttään ja nykyuskonnollisuuden tutkimusalueelle. Sen tarkoitus on tuottaa tietoa kanavointi-ilmiöstä, uushenkisyydestä ja sitä koskevasta yrittäjyydestä sekä uskonnollisuuden muutoksesta. Tutkimus tuo tietoa uushenkisyyden ja kanavoinnin tiedollisista ja aineellisista aspekteista ja uskonnollisuuden yksilökeskeistymisestä. Lisäksi se tarjoaa tietoa henkisen alan yrittäjien suhteista asiakkaisiin ja henkimaailman olentoihin, mikä uushenkisyyden tutkimuksessa on jäänyt vähälle. Kanavoinnin tapauksen avulla tutkimus tuo näkökulmia myös vaihtoehtoisista terapia- ja hoitomuodoista käytyihin keskusteluihin.

Tutkimuksen mukaan ihmisten käsitykset kielestä ja erilaisista kehollisista merkityssuhteista sekä niiden tehtävistä ja toiminnasta vievät ihmisiä henkimaailman, uskonnon ja yhteiskunnan rajoille. Tutkimus näyttää, että kanavointi on tietämisen tapana aistillisista ja affektiivisista, ja se perustuu käsitykseen huokoisesta mielestä ja kehosta. Siinä osoitetaan, kuinka tietäminen ja tieto rakentuvat kanavoinnin ja uushenkisyyden tapauksessa yhteisöllisesti ja kuinka alan yrittäjyydessä, palveluntarjoajien ja asiakkaiden välisen dynamiikan keskiössä ovat tiedolliset käsitykset ja eettiset näkökulmat.

ASIASANAT: kanavointi, uushenkisyys, yrittäjyys, etnografia, rajatyö, tieto

UNIVERSITY OF TURKU

Faculty of Humanities

School of History, Culture and Arts Studies

Department of Study of Religion

HULKKONEN, KATRIINA: Life on the Boundaries of the Spirit World, Religion and Society: Ethnographic Research on Channeling, Knowing and New Spiritual Entrepreneurship in Finland

Doctoral dissertation, 287 pages, 12 appendix pages

Doctoral programme Juno

May 2021

ABSTRACT

This anthropological and sociological study of religion examines the channeling phenomenon, – that is, the transmission of messages from the spirit world, from the perspective of knowledge and knowing. The subjects of the study are Finnish channeling practitioners and their customers. The aim of the research is to examine what life and entrepreneurship of those practicing channeling is like on the boundaries of the spirit world, religion and society. Firstly, the study addresses the boundary-work of channeling practitioners especially in relation to spirit beings, institutional religion, and customers. Secondly, within the framework of this boundary-work it examines epistemological questions, such as the nature of knowing in channeling and the ways of learning it, as well as channeling as entrepreneurship.

Research methods employed include different ethnographic research methods such as participant observation and interviews. The theoretical framework builds on approaches emphasising relationality, questions of knowledge and materiality. The key concepts of the research are boundary-work, semiotic ideology, qualia, affectivity, and affective labor. Through these concepts the research addresses questions of social and epistemological boundary-making, and the understandings, practices, experiences and views on the body related to channeling. The research data consists of 33 thematic interviews, material produced by participatory observation, and questionnaires, and literature. The data analysis was conducted by comparison and cross-reading method guided by the key theoretical concepts.

The research locates in the field of religious studies and the research area of modern religiosity. Its purpose is to produce information about channeling phenomenon, new spirituality and new spiritual entrepreneurship, as well as the change in religiosity. The research provides information on the epistemological and material aspects of new spirituality and channeling and the individualization of religiosity. In addition, it produces knowledge on the relationships spiritual entrepreneurs have to their customers and spirits, which has been lacking in research on new spirituality. The research also brings novel perspectives to discussions concerning alternative therapies.

According to the study, people's understandings of the nature of language and the human body push them toward the boundaries of the spirit world, religion, and society. The study points out that channeling as a means of knowing is sensual and affective in nature and is based on the perception of the mind and body as porous. The study demonstrates how knowing and knowledge in the fields of channeling and new spirituality are constructed communally, and how epistemological views and ethical perspectives are at the heart of spiritual entrepreneurship and the dynamics between service providers and customers.

KEYWORDS: channeling, new spirituality, entrepreneurship, ethnography, boundary-work, knowledge

Kiitokset

Tutkimustiedon tuottaminen on yhteistyötä. Tämä tutkimus on syntynyt ja kehittynyt vuorovaikutuksessa monien ihmisten ja tekstien kanssa. Tutkimuksen ovat mahdollistaneet kaikki ne avuliaat ihmiset, joiden kanssa sain tutustua kanavoinnin maailmaan. Kiitos haastateltavilleni ja kyselyihini vastanneille henkilöille sekä heille, jotka antoivat minun olla mukana erilaisissa kanavointiin liittyvissä tilanteissa. Oli ilo keskustella kanssanne, kuulla kokemuksianne ja käsityksiänne.

Kiitän uskontotieteen yliopistonlehtori, dosentti Matti Kamppista tutkimushankkeen käynnistämisestä sekä väitöskirjakäsikirjoitukseni ja artikkeleideni parannusehdotuksista. Uskontotieteen yliopisto-opettaja, dosentti Minna Opasta kiitän omistautuvasta ja asiantuntevasta väitöskirjaprosessin ohjaamisesta. Kiitos Minna kaikista tutkimustyötä koskevista neuvoista ja tekstejä eteenpäin vievistä kommentteista sekä hauskoista keskusteluista!

Väitöskirjakäsikirjoituksen esitarkastajia uskontotieteen professori Timo Kallista sekä valtiotieteiden tohtori Susanne Ådahlia kiitän sydäntä lämmittävistä sanoista ja ideoista tutkimuksen viimeistelyyn. Varsinkin esittämänne tiedon arvon luomista sekä etnografisen tiedon tuottamista koskevat kysymykset olivat hyvin kiinnostavia. Lisäksi kiitän Timo Kallista, että hän suostui vastaväittäjäkseni.

Ohjaajieni ja esitarkastajien ohella erityiskiitokset haluan osoittaa uskontotieteen professori Terhi Utriaiselle käsikirjoitukseni huolellisesta kommentoinnista, ideoista ja tekstin selkeyttämisestä. Filosofian tohtori Kimmo Ketolan ja teologian maisteri Jussi Sohlbergin avulla tutustuin ylipäättänsä kanavointiin ja henkisyiden aihealueeseen. Kiitos, että autoitte väitöskirjan aiheen valinnassa! Uskontotieteen emeritusprofessori Veikko Anttosta sekä yhteiskuntatieteen ja teologian tohtori Hanna Salomäkeä kiitän rohkaisemisesta jatko-opintojen aloittamiseen ja tutkimuksen tekoon.

Kiitän tohtoriohjelma Junoa tutkimuksen rahoittamisesta sekä Kirkon tutkimuskeskusta apurahan myöntämisestä tutkimuskuluihin. Koska olen kirjoittanut väitöskirjakäsikirjoitustani kotona, käynnit yliopistolla seminaareissa ovat olleet virkistävää vaihtelua. Olen kiitollinen kaikille, jotka ovat edistäneet työtäni ja esittäneet hyödyllisiä kysymyksiä Turun yliopiston uskontotieteen tutkijaseminaarissa, Åbo Akademian uskontotieteilijöiden kanssa yhteisessä seminaarissamme sekä Junon tohtori-koulutettavien seminaarissa. Olen saanut inspiraatiota kuunnellessani myös muiden

esityksiä. Erityisesti kiitän yliopistonlehtori, dosentti Tiina Mahlamäkeä kaikesta tuesta sekä esoteriaan liittyvistä kirjallisuusvinkeistä. Junon johtajana toiminutta, sukupuolentutkimuksen emeritaprofessori Marianne Liljeströmiä kiitän affektitutkimukseen innoittamisesta. Uskontotieteilijöitä Nina Kokkista, Jaana Kouria, Jere Kyyröä, Ilmari Raevuorta, Malin Fredrikssonia ja Kati Rissasta kiitän kaikista mukavista ja innostavista keskusteluista ja yhteistyöstä. Maija Buttersille ja Miitta Järviselle kiitokset varjoväitöksestä.

Yhteiskuntatieteen tohtori Paula Nissilä on tarjonnut minulle vertaistukea tutkimuksenteon aikana. Kiitos Paula tohtorikoulutettavan elämään liittyvien onnistumisten ja huolien jakamisesta! Sanna Saastamoista kiitän tutkimusjulkaisun kannen taideteoksesta. Kiitokset myös Ellalle, Reetalle ja Lillille. Muita ystäviäni ja pelitoveritani haluan kiittää hetkistä, jolloin olen unohtanut edes hetkeksi väitöskirjatyön. Suurkiitos perheelleni, joka on kannustanut ja auttanut minua tutkimuksen alusta loppuun.

Hollolassa 30.4.2021
Katriina Hulkkonen

Sisällys

Kiitokset.....	5
Prologi	11
1 Johdanto.....	14
1.1 Kanavointi-ilmiö ja tutkimuksen kontekstit	14
1.1.1 Kanavointi tietämisen ja kommunikoinnin muotona	14
1.1.2 Kanavoinnin historiasta	16
1.1.3 Tutkimuksen tarkoitus ja kontribuutio uskontotieteellisiin keskusteluihin	20
Uskonnollisuuden muutos ja uushenkisyys.....	20
Kanavointi ja epistemologia	25
Uushenkinen yrittäjäys.....	28
1.2 Tutkimusongelma ja -kysymykset.....	31
1.3 Keskeiset käsitteet ja teoreettinen viitekehys.....	31
1.3.1 Rajatyön dynamiikka	33
1.3.2 Semioottinen ideologia	36
1.3.3 Affektiiviset kohtaamiset ja affektiivinen työ.....	38
1.3.4 Kvalia – kokemuksen ominaisuus.....	41
1.4 Ylirajaista etnografiaa kirjoittamassa	44
1.4.1 Henkiolentojen huomioiminen tutkimuksessa	46
1.4.2 Kuinka kirjoittaa etnografiaa rajoilla olevista ihmisistä ja tietämisen tavoista?	48
1.4.3 Monien tilanteiden aineistot	51
1.4.4 Aineistojen analysointi	57
1.5 Tutkimuksen rakenne	61
2 Kanavien ja henkiolentojen väliset suhteet.....	64
2.1 Yhteyden saaminen henkiolentoihin kanavointitilanteessa	66
2.2 Kanavien mielen teoria	72
2.2.1 Huokoinen mieli.....	73
2.2.2 Kuvittelun todellisuus.....	78
2.3 Teoria kehosta	80
2.3.1 Aistien arvostus	81
2.3.2 Keho rajan osoittajana.....	91
2.4 Kvaliat henkiolentosuhteiden rakentajina.....	97
3 Kanavoinnin oppiminen	100
3.1 Henkinen transformaatio	101
3.1.1 Kysymys intentiosta.....	102

3.1.2	Puhdistaminen	107
3.2	Oppimisen apuvälineet	112
3.2.1	Esineet ja ennustamisen ongelma	114
3.2.2	Mielikuvamatka	119
3.3	Epäilyksen epistemologia	128
3.3.1	Epäileminen ja luottamuksen saaminen	130
3.3.2	Kanavoidun tiedon erottaminen	135
3.4	Kanavaksi tuleminen	137
4	Uskonnon rajoilla.....	140
4.1	Evankelis-luterilainen kirkko ja kuulumisen politiikka	142
4.1.1	Rajanteon välineenä Jumala-käsitys	144
4.1.2	Eron tekeminen syntikäsityksen avulla	146
4.1.3	Estetiikan merkitys	149
4.1.4	Kysymys vallasta.....	151
4.2	Neuvottelut henkisyydestä ja new agesta.....	154
4.3	Kanavoinnin ja spiritualismin välinen rajatyö	159
4.4	Kuulumisen taloudellinen ulottuvuus – kuluttaminen	162
4.5	Kuulumisen ylijärjaisuus.....	166
5	Kanavien ja asiakkaiden väliset suhteet.....	171
5.1	Asiakkaiden näkökulma – epäily kanavan luotettavuudesta	173
5.1.1	Kanavan testaaminen.....	174
5.1.2	Todisteet	178
5.2	Viestit, tieto ja kanavoinnin kieli.....	184
5.2.1	Kanavoidun tiedon syntyminen.....	184
5.2.2	Kanavointitilanteen kieli.....	188
5.2.3	Kanavoinnin välityksellä syntyneen tiedon rajat.....	192
5.3	Kanavien eettinen pohdinta.....	194
5.3.1	Eettinen rajanveto	196
5.3.2	Vastuun jakaminen ja totuuden henkilökohtaisuus	201
5.3.3	Vaikeat asiakassuhteet	204
5.4	Erilaisten epistemologioiden kohtaamisen haasteet	206
6	Jakautunut yrittäjyys	210
6.1	Yrittäjyyden muotoutuminen ja kanavoidun tiedon tuottaminen markkinoille.....	212
6.2	Kanavointiyrittäjyyden yhteisölliset markkinoinnin keinot	217
6.3	Raha energiavirtana	222
6.4	Kanavien elämäntehtävä yhteiskunnan rajoilla	227
6.4.1	Henkinen hyvinvointi	228
6.4.2	Kaapista ulos – kanavoinnin ja yhteiskunnan välisen rajan työstäminen.....	242
6.5	Kanavien arjen yrittäjyys	249
7	Pohdinta	252
7.1	Elämää ja työtä rajoilla	253
7.2	Rajanäkökulma kanavointiin ja tietämiseen	256
7.3	Kanavoinnin semioottinen ideologia	258
7.4	Kanavoinnin yhteisöllisyys.....	260
7.5	Uushenkinen yrittäjyys rajoja ylittävänä tilana	261

Lähteet.....	265
Liitteet.....	289

Taulukkoluettelo

Taulukko 1.	Kuulumisen rakentamisen tasot.....	141
Taulukko 2.	Esimerkkejä kanavien rajatyöstä kuulumisen rakentamisen tasoilla.....	169
Taulukko 3.	Tutkimuksen aineisto.....	289

Kuvaotsikkoluettelon hakusanoja ei löytynyt.

Prologi

Oli kesä 2018 ja upea hellepäivä. Olin ollut aikaisemmin kanavointi-istunnossa kolme kertaa, mutta jännitin silti hieman, tosin paljon vähemmän kuin aiemmilla kerroilla. Istuin nojatuolilla hoituhuoneessa ja odotin, millaista tietoa saisin tällä kertaa. Minulla ei ollut valmiiksi aihetta, josta olisin halunnut henkiolennoilta viestiä. Mielessä oli vain keskeneräinen väitöskirja. Kynttilä paloi pöydällä. Vilkaisin ikkunasta auringonpaistetta sekä enkeliaiheisia kuvia hoituhuoneen seinällä. Henkiolentojen viestejä välittävä nainen, jota kutsun Lindaksi, istuutui minua vastapäätä, melko lähelle, ehkäpä puolen metrin päähän. Hän katsoi minua intensiivisesti ja hiljentyi. Linda alkoi puhua henkimaailman antamaa tietoa. Henkimaailma kertoi hänen välityksellään, että se on tyytyväinen tutkimusprojektistani. Viesti jatkui pienellä varoituksella. Linda sanoi, kuinka tutkimus tulee saamaan aikaan keskustelua ja skeptikoiden arvostelua, koska ihmisten on vaikea käsittää henkimaailmaa. Heti perään henkimaailma halusi kertoa minulle, että sitä ei tulisi liittää uskontoihin. Viestit jatkuivat. Kuuntelin hiljaa, välillä hymähtäen ilmaistakseni olevani samaa mieltä. Linda kertoi minulle hänen omasta henkisestä polustaan ja siihen liittyvistä ihmeellisistä asioista ja merkityksellisistä tapahtumista. Sain myös tietää, millaisena henkimaailma näkee minut. Välillä Linda kysyi minulta kysymyksiä ja kertoi terveydestäni ja parisuhteestani. Jotkut asiat tunnistin elämästäni, toisia en. Henkimaailma kertoi istunnossa, kuinka myös minä haluaisin osata kanavoida. Reilu tunti kului kuin siivillä.

Tämä tutkimus tarkastelee kanavointi-ilmiötä Suomessa. Kanavoinnilla tarkoitetaan viestien välittämistä henkiolennoilta tai toisilta olemisen taajuuksilta. Tutkimus kertoo kanavoinnista ja kanavista eli kanavoinnin avulla tietoa välittävistä henkilöistä kuten Lindasta. Samalla kyseessä on etnografia rajoilla olemisesta. Tarkemmin sanottuna tutkimus käsittelee kanavien kokemuksia elämästä sosiaalisilla ja epistemologisilla rajoilla. Lisäksi se kertoo monitahoisesta rajojen työstämisestä, niin rakentamisesta kuin häivyttämisestäkin. Kanavointi-ilmiö ja kanavat ovat siis monenlaisilla rajoilla, mutta nämä rajat eivät ole jähmettyneitä. Sitä vastoin ne ovat muuttuvia ja niillä tapahtuu liikettä. Kysynkin tässä tutkimuksessa: millaista on kanavointia tekevien henkilöiden elämä ja yrittäjäyys henkimaailman, uskonnon ja yhteiskunnan rajoilla?

Kanavat toimivat ihmisten maailman ja henkimaailman välisellä rajalla. Kanavointi ikään kuin ylittää tuon rajan ja myös muokkaa sitä. Kanavoinnin avulla ihminen voi olla yhteydessä näkymättömiin olentoihin, mutta kuten henkiolennot Lindan viestissä kertoivat, kaikki ihmiset eivät niiden olemassaoloa tai apua ymmärrä. Yhtäältä ihmiset suhtautuvat kanavoinnin kaltaisiin ilmiöihin kriittisesti ja vähätellen eikä henkiolennoille ja niiden tarjoamalle tiedolle tunnu olevan tilaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Kanavana toimiville henkilöille henkiolennot ovat kuitenkin osa elämää. Ne ovat auttamassa ihmisiä ja maapalloa. Ihmisten ja henkiolentojen välinen raja ei ole kiinteä ja aina samankaltainen. Sitä voidaan työstää erityisesti kanavoinnin oppimisprosessissa.

Ihmisten ja henkimaailman välisen rajan lisäksi kanavat työstävät kanavoinnin ja uskonnon välistä rajaa. Lindan välittämässä tiedossa henkiolennot kielsivät, että kanavoinnilla olisi mitään tekemistä uskonnon kanssa. Kanavien suhdetta institutionaaliseen uskontoon, kuten Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon, voikin kuvata jännitteiseksi. Kanavien näkökulmasta institutionaalisen uskonnon suurin ongelma on sen vallankäytössä. Heidän mukaansa uskonnon vaarana on se, että ihminen menettää sen mukana vapauden ajatella ja toimia itsenäisesti. Kanavat voivat kuitenkin olla kirkon jäseniä tai kuulua muihin yhteisöihin ja useat heidän käsityksistään myötäilevät kristillisiä, protestanttisia ideoita. Uskonnon sijaan he puhuvat mieluummin henkisyydestä, mutta joissakin tilanteissa henkisyyden ja uskonnon välinen raja voi myös hämärtyä.

Kanavat eivät ole ainoita, joihin kanavoinnin yhteiskunnallinen asema vaikuttaa. Myös heidän asiakkaansa ovat rajoilla ja joutuvat käsittelemään rajoilla olemisen seurauksia. He saattavat kokea väheksyntää, minkä vuoksi he eivät uskalla tuoda asiakaskokemuksiaan julki. Asiakkaat haluavat kanavointia sisältäviä palveluita, koska he ovat kiinnostuneita siitä, mitä kanavat voivat tuoda heille. He toivovat tietoa ja apua sekä elämäänsä koskettaviin kysymyksiin että toisinaan laajempiin ihmiskuntaan liittyviin aiheisiin. Lindan viestissä esiin nousseet aihealueet, kuten ihmissuhteet ja terveys, ovat niitä aiheita, joista asiakkaat ovat usein kiinnostuneita. Kanavien ja asiakkaiden eli ihmisten välinen raja ei ole kuitenkaan aina yksiselitteinen. Se muodostuu molemminpuolisen rajojen työstämisen seurauksena.

Useat kanavat toimivat Suomessa Lindan tavoin yrittäjinä, jotkut heistä kokopäiväisesti, toiset vain osa-aikaisesti. Yhteiskunnan ja kanavien välisen rajan keskiössä on henkisyyden ja yrittäjyyden välinen suhde. Raja henkisyyden ja tuotteen välillä on kanavoinnin tapauksessa liukuva. Juuri tämä talouden ja henkisyyden yhdistelmä voi aiheuttaa joissakin ihmisissä voimakkaita tunteita ja mielipiteitä. Kanavointi ei ole kuitenkaan taito, joka hankittaisiin liiketoiminta mielessä. Kanavien tapauksessa yrittäjyyttä määrittelevät henkiolentosuhteet ja auttamisen periaate, mutta samalla kanavat hankkivat sen avulla toimeentuloa ja merkityksellistä työtä.

Linda kertoi kanavointi-istunnossa, että kanavoidun tiedon avulla vahvistetaan asiakkaan omia ajatuksia. Kanavoinnin avulla saatava tieto onkin säilyttään kannustavaa. Se kehottaa yksilöä luottamaan omiin tuntemuksiinsa ja tulevaisuuteensa. Tässä tutkimuksessa käsittelemme kanavien moninaista rajankäyntiä sekä kokemuksia ja käsityksiä henkimaailmasuhteen avulla saatavasta tiedosta ja kanavointityöstä.

1 Johdanto

1.1 Kanavointi-ilmiö ja tutkimuksen kontekstit

1.1.1 Kanavointi tietämisen ja kommunikoinnin muotona

Kanavointi on länsimaalaisesta valtavirrasta poikkeava tietämisen tapa. Tutkimuksessani tarkastelen kanavointia epistemologisena kenttänä, jossa erilaisia rajoja työstehtään. Perinteisesti epistemologia käsitetään tiedon tutkimiseksi. Epistemologiassa on siis kyse tiedosta ja tietämisestä, siitä mitä tieto on, miten voidaan tietää, miten tietoa saadaan ja millaista tietäminen on. Lisäksi epistemologia nostaa esiin kysymyksiä tiedon luonteesta ja lähteistä sekä tiedon olosuhteista ja mahdollisuudesta. (Grayling 2003; Soldati 2012.) Antropologisessa tiedon tutkimuksessa on tarkasteltu erilaisia tiedon traditioita. Tällöin on kiinnitetty huomiota muun muassa siihen, miten tiedon traditiot jäsentävät ihmisten käsityksiä maailmasta, miten ihmiset kommunikoivat maailmaa koskevista ideoistaan (esim. sanoin, elein) ja miten he jakavat tietoaan (Barth 2002, 3). Tässä tutkimuksessa en määrittele valmiiksi, mitä tieto on, vaan olen kiinnostunut siitä, millaista tietäminen ja tieto ovat kanavoinnin tapauksessa. Kanavoinnin epistemologiset käytänteet ajavat kanavia¹ erilaisille rajoille ja erilaisiin rajankäynnin muotoihin. Tutkimuksessani pohjaan näiden rajojen ja rajatyön tapojen sekä tietämiseen liittyvien kysymysten tarkastelun ensisijaisesti muodostamiini haastattelu- ja havainnointiaineistoihin, joita esittelen tarkemmin myöhemmin tässä johdannossa.

Tutkimuskirjallisuudessa kanavointia on määritelty ja lähestytty hieman eri tavoin (ks. esim. Brown 1997, viii; Hammer 2004, 372; Riordan 1992, 105; Bradby 2015, 342–343). Tähän ovat voineet vaikuttaa tutkimusalojen väliset näkökulmaerot. Esimerkiksi siinä missä sosiologinen tutkimus on painottanut ryhmien organisoitumista ja valtakysymyksiä, historiallinen näkökulma on tarkastellut ilmiötä analysoimalla sen kulttuurista taustaa ja ideoiden historiaa. Muun muassa sosiologi Matthew Wood katsoo, että kanavointi on ”henkipossession” muoto. Se on käytäntö, jossa

¹ Käytän tässä tutkimuksessa kanavointia tekevästä henkilöistä termiä kanava. Jotkut tutkimukseen osallistuvat henkilöt käyttivät myös termejä kanavoija ja kanavoitsija. Kanavoinnin kentällä kanava voi tarkoittaa yksilön lisäksi ihmisen eräänlaista ulottuvuutta, ”henkistä kanavaa” eli yhteyttä henkimaailmaan.

henki katsotaan jonkinlaiseksi uskonnolliseksi mestariksi, ja kyseisen hengen ensisijaisena tarkoituksena on välittää ihmisiä kiinnostavia viestejä heidän ja maailman nykytilasta sekä tulevista muutoksista. (Wood 2007, 101.) Uskontohistorioitsija Wouter J. Hanegraaff tarkoittaa kanavoinnilla sen sijaan sitä, kuinka jotkut henkilöt kokevat toimivansa tietyissä tilanteissa kanavana tiedolle, joka on lähtöisin heidän itsensä ulkopuolisesta lähteestä (Hanegraaff 1998, 23).

Kanavoinnin yksiselitteinen määrittelyminen on hankalaa. Tässä uskontoantropologiaan ja -sosiologiaan nojautuvassa sekä etnografiseen aineistoon pohjautuvassa tutkimuksessani pidän kanavointia kuitenkin eräänlaisena tietämisen ja kommunikoinnin tapana. Käsitän kanavoinnin erilaisissa muodoissa olevan tiedon välittämiseksi henkimaailman olennoilta tai erilaisilta henkisiltä taajuuksilta. Se voi olla suullista tai kirjallista, taiteellista (esim. kanavointia piirtämällä, maalaamalla tai veistoksia tekemällä) tai musiikillista (esim. laulujen, sävelmien kanavoiminen). Taide tai musiikki voidaan käsittää tässä tapauksessa yhdenlaisiksi tiedon muodoiksi. Lisäksi kanavointiin sisältyy usein parantavan energian välittämistä. Kanavointi voi tapahtua tietoisessa tai muuntuneen tietoisuuden tilassa. Sen tarkoituksena on auttaa ihmisiä antamalla heille ohjeita ja tukea. Kanavointia tekevien henkilöiden näkökulmasta kanavoidun tiedon lähteinä ovat erilaiset henkiolennot ja henkiolentoryhmät, energiat, tasot ja taajuudet. Periaatteessa viestin lähde voi olla mikä vain, koska kanavoinnin maailmassa kaikki on yhteydessä toisiinsa. Haastattelu- ja havainnointiaineistoni perusteella kanavoinnin avulla saadun tiedon lähteinä ovat kuitenkin yleisimmin henkioppaat, enkelit, avaruuden olennot, erilaiset henkiset mestarit tai luonnonhenget (esim. keijut, maahiset). Välttämättä kanavana toimiva henkilö ei tunnista viestin lähettä. Kanavien näkökulmasta kanavoinnissa ei ole tärkeää niinkään se, mikä lähde on, vaan sen tuoma tieto ja apu.

Kanavointia voidaan tehdä monella tavalla kuten kasvotusten tapahtuvissa ja kahdenkeskisissä asiakasistunnoissa, puhelimesta tai nettipuhelun avulla. Näissä tilanteissa viestit voivat koskea yksilön asioita, muun muassa ihmissuhteita, työtä ja terveyttä. Kanavointia voidaan tehdä myös erilaisissa ryhmä- ja yleisötilaisuuksissa, jolloin viestit voivat käsitellä aiheita, jotka liittyvät maailman ja ihmisten nykyhetkeen tai tulevaisuuteen.² Lisäksi kanavointia voidaan tehdä kirjoittamalla, kuten välittämällä vastauksia ihmisten kysymyksiin (esim. sähköpostitse ja kirjeitse) tai kirjoittamalla kanavoinnin avulla kirjoja tai muunlaisia tekstejä (esim. koulutusmateriaaleja ja tekstejä joihinkin tuotteisiin).

² Havainnointiaineistoni mukaan yleisö- tai ryhmätilanteet vaihtelevat pienistä, esimerkiksi viiden ihmisen ryhmistä jopa satojen ihmisten yleisöihin. Niissä kanava voi tuoda yhteistä tietoa koko yleisölle, mutta viestit voidaan myös osoittaa joillekin yksittäisille kuulijoille erikseen. Ryhmätilanteet voivat olla myös kanavoituja meditaatioita tai jotkut kanavat kertoivat kanavoivansa opetustaan järjestämissään koulutusilaisuuksissa.

Wouter J. Hanegraaff on erotellut erilaisia kanavointitapoja. Hän jakaa kanavoinnin tyypit neljään ryhmään: 1) transsikanavointi eli kanavointi muuntuneessa tietoisuuden tilassa, 2) automaattisen toiminnan tavat kuten automaattikirjoitus ja Ouija-laudan käyttäminen viestin välityksessä, 3) selväkuuloinen kanavointi, johon voi yhdistyä selvänäköisyys sekä 4) avoin kanavointi, jolla hän tarkoittaa tiedon saamista ihmisen ulkopuolelta esimerkiksi inspiraation tai mielikuvituksen avulla. (Hanegraaff 1998, 27–28, 31–32.) Oma aineistoni ei sovi Hanegraaffin jäsenyykseen, koska kanavoinnin käytännön tasolla kyseiset tavat sekoittuvat. Ensinnäkin rajojen vetäminen tapojen välille erilaisten tietoisuuden tilojen perusteella on vaikeaa. Toiseksi selväkuuloisuus tai paremminkin selvätietoisuus voi olla tapa saada kanavoitua tietoa myös esimerkiksi automaattikirjoituksessa. Tähän voi liittyä selvänäköisyyttä, mutta ei välttämättä. Kolmanneksi mielikuvituksen käyttöä ei voida esittää erillisenä tyyppinä, sillä muut tavat sisältävät niin ikään kuvittelua. Aineistoni perusteella kanavoinnin toimivampi jaottelu olisi: a) suullinen kanavointi, b) kirjallinen kanavointi tai automaattikirjoitus ja kanavointi taiteen tai musiikin keinoin, c) kanavan saama henkilökohtainen ohjaus, joka voi tarkoittaa monenlaisia ”vihjeitä” sekä d) kanavoidun viestin saaminen erilaisten apuvälineiden avulla (enkelikortit, heiluri), mikä voi yhdistyä edellisiin.³ Jäsenykseni ero Hanegraaffin tyypittelyyn on siinä, että se ei perustu kanavointia tekevän henkilön tietoisuuden tilan määrittelymiseen, vaan ennemmin toiminnan tapaan.

1.1.2 Kanavoinnin historiasta

Tutkimuskirjallisuudessa kanavoinnin taustan katsotaan olevan länsimaisessa esoteerisessä traditiossa, swedenborgilaisuudessa ja mesmerismissä sekä etenkin niiden jälkeen syntyneissä spiritualismissa ja teosofiassa (Hanegraaff 1998). Näitä perinteitä yhdistää käsitys siitä, kuinka henkiolennot voivat kommunikoida ihmisten kanssa (ks. Braude 1989, 34).⁴ Tämän tutkimuksen näkökulmasta kiinnostavaa on

³ Ouija-lauta ei aineistoni mukaan ole tärkeä viestien saamisen väline suomalaisille 2010-luvun kanaville. Sen tausta on 1800-luvun spiritualismissa (ks. Sconce 2000).

⁴ Kanavoinnin historia on osa ufoperinteen historiaa, jonka tausta on niin ikään esoteerisessä traditiossa (ks. Melton 1992, 19; Närvä 2008; Partridge 2015). Esimerkiksi Brenda Denzler katsoo, että termi kanavointi olisi peräisin 1950-luvulta ufokontaktihenkilö George Kingiltä (1919–1997) (Denzler 2001, 45–46). Uskontotieteilijä Christopher Partridgen (2003; 2015) mukaan avaruuden olennoilta peräisin olevassa kanavoidussa tiedossa on tapahtunut muutoksia, jolloin esimerkiksi yksittäisten ”avaruusveljien” viestitys on jäänyt vähemmälle. Toiseksi aiempien viestien keskeisenä teemana ollut maan tuhoutuminen ja globaalit asiat ovat jääneet taka-alalle. Sitä vastoin teemat ovat muuttuneet koskemaan yhä enemmän ihmistä ja hänen potentiaaliaan. Partridge katsoo, että avaruuden olentojen viestit ovat muuttuneet hyvinvoinnin työkaluiksi. Hänen mukaansa tämä kehitys heijastelee ilmiön kaupallistumista. (Partridge 2015.)

epistemologiseen näkökulmaan liittyvä huomio siitä, kuinka esoteerisessa perinteessä tieto, sen hankkiminen ja merkitys ovat korostuneet. Länsimaisessa esoteriassa perimmäinen tieto on katsottu täydelliseksi, piilossa olevaksi tai salaiseksi. Kuten kanavoinnissa myös varhaisemmassa esoteriassa tähän tietoon pääseminen on tapahtunut joko kokemuksen tai jonkinlaisen tiedon välittämisen ja välittäjien avulla. (Ks. von Stuckrad 2010, 59, 63.) Tarkoitukseni ei tässä ole antaa kattavaa kuvausta kanavointi-ilmion historiasta. Sen sijaan esittelen lyhyesti spiritualismin ja teosofian piirteitä suhteessa kanavointiin ja erityisesti kanavien epistemologiaa tarkastelemaan lähestymistapaani.⁵ Lisäksi kerron muutamista kanavointia tutuksi tehneistä henkilöistä, jotka ovat ainakin jossain määrin tulleet tunnetuiksi myös suomalaisella kanavoinnin kentällä.

Nykykanavointi on jatkumoa 1800-luvulla syntyneelle spiritualismille. Spiritualismi sai vaikutteita puolestaan juuri swedenborgilaisuudesta ja mesmerismistä (Hanegraaff 1998, 435).⁶ Suomeen, kuten myös muualle Eurooppaan, spiritualismi tuli 1800-luvun puolivälissä Yhdysvalloista, ja se noudatteli ilmiön kansainvälisiä piirteitä. Kiinnostus spiritualismia kohtaan kasvoi varsinkin sotien jälkeen. (Kaartinen & Leskelä-Kärki 2020.)⁷ Kanavointi ja spiritualismi jakavat henkikommunikoinnin lisäksi esimerkiksi ajatuksen ihmiskunnan nousemisesta uudenväliselle kehityksen tasolle henkiolentoyhteyden avulla (ks. Braude 1989, 6, 8). Epistemologian näkökulmasta spiritualismissa tiedon lähteinä olivat ”tutut” henget (tunnetut henkilöt ja kuolleet läheiset), mutta erityisesti 1970-luvulla ilmiöksi nousseen kanavoinnin lähteinä olivat ennemminkin kaukaisten ja myyttisten paikkojen kuten Atlantiksen viisaat (Gutierrez 2015, 1). Lisäksi 1800-luvun spiritualismissa tärkeämmässä asemassa olivat meedioiden tuottamat henkien konkreettiset ”manifestaatiot” (Spencer 2001). Molemmissa perinteissä henkiolentojen antamaa tietoa on kuitenkin välitetty erilaisten ”apuvälineiden” sekä kirjoittamisen ja puheen avulla. Niin 1800-luvun meedioiden kuin nykykanavienkin esittämä tieto koski ihmissuhteita ja terveyttä, korosti yksilön suoraa yhteyttä tuonpuoleiseen ja kritisoi institutionaalista uskontoa. Lisäksi tiedon välittäjät ovat spiritualismissa ja kanavoinnissa

⁵ Lisätietoa kanavointi-ilmion historiasta ja siihen vaikuttaneista henkilöistä ks. esim. Albanese 2007; Hammer 2004; Hanegraaff 1998; Urban 2015.

⁶ 1700-luvun puolivälissä toimineesta luterilaisesta tiedemiehestä ja näkijästä Emanuel Swedenborgista (1688–1772), hänen käsityksistään muun muassa kuolemasta ja elämästä taivaassa sekä swedenborgilaisuudesta Pohjoismaissa ks. esim. Hanegraaff 1998, 424–429; Mahlamäki 2010; Williams-Hogan 2016. Vastaavasti lääkäri Franz Anton Mesmeristä (1734–1815) ja hänen näkymättömään aineeseen tai virtauksiin ja magnetismiin liittyvistä ideoistaan sekä mesmerismistä ja sen vaikutuksesta spiritualismiin ks. esim. Hammer 2004, 56–59, 211–217; Hanegraaff 1998, 430–435, 437–438.

⁷ Suomen spiritualistinen seura perustettiin vuonna 1946 (Kaartinen & Leskelä-Kärki 2020). Spiritualismista ja sen historiasta ks. esim. Gutierrez (ed.) 2015, Kalvig 2016 ja Suomessa ks. myös Holm 2016.

suurelta osin naisia. He ovat saaneet ihailun ja kiinnostuksen ohella osakseen myös vähättelyä.

Spiritualismin ohella kanavoinnin historiallinen tausta liittyy teosofian perinteeseen. 1800-luvun loppupuolella perustetussa Teosofisessa Seurassa näkökulma tietoon erosi spiritualismista muun muassa siinä, että spiritualistien mukaan kaikkien oli mahdollista saada tietoa henkiolennoilta. Teosofia oli puolestaan kiinnostunut salaisesta tiedosta (uskontoja yhdistävästä viisaudesta) sekä itämaisista vaikutteista (esim. Intiasta, ideat karmasta ja jälleensyntymästä) eikä tiedon etsiminen tapahtunut niinkään kuolleiden läheisten henkien vaan henkisten mestareiden avulla. (Braude 1989, 179; ks. myös esim. Hanegraaff 1998, 448–455.) Tutkimuskirjallisuudessa esimerkiksi kanavoidun tiedon lähteinä olevien henkisten mestareiden taustan katsotaan olevan teosofian mestareissa (Valkoinen veljeskunta), jotka olivat maan päällä eläneitä, mutta henkisesti jälleensyntymien seurauksena kehittyneitä henkilöitä. Heidän tehtäväkseen katsottiin ihmiskunnan auttaminen kohti henkisyyden ja rauhan aikaa. (Partridge 2003, 11, 20.) Suomalaisten verkostoihin, esimerkiksi taiteilijapiireihin teosofian ideat rantautuivat 1800- ja 1900-luvun vaihteessa (Harmainen 2020; ks. myös Kokkinen 2019, 118–123, 151, 155; Sohlberg & Ketola 2015).

Varsinainen kanavointi-ilmiö tuli laajemmalle yleisölle tunnetuksi 1970-luvulla amerikkalaisen kotiäidin ja kirjailijan Jane Robertsin (1929–1984) johdosta. Uskontotieteilijä Hugh Urbanin mukaan Roberts oli ensimmäisiä henkilöitä, joka käytti termiä kanavointi (englanniksi *channelling* tai *channeling*). Urban katsoo, että Roberts auttoi luomaan ”sanaston” nykykanavoinnille ja on yksi tärkeimmistä ja vaikutusvaltaisimmista henkilöistä kanavoinnin historiassa. Hänen mukaansa Roberts on selvä esimerkki jatkumoista ja katkoksista 1800-luvun spiritualismin ja kanavoinnin välillä. Tietämisen näkökulmasta Robertsin tiedon välittämisen keinona oli samankaltainen, suurelta osin passiivinen transsitila kuin 1800-luvun spiritualisteilla. Robertsin kanavoiman tiedon lähteenä oli henkiolento Seth, joka esitti monia spiritualismiin liittyneitä teemoja, mutta uudella tavalla. (Urban 2015, 322–326.)⁸ Robertsin lisäksi kanavoinnin historian tunnetuimpia henkilöitä ovat olleet muun muassa yhdysvaltalaiset Edgar Cayce (1877–1945) ja Helen Schucman (1909–1981), joka

⁸ Uskontotieteilijä Catherine Albanesen mukaan Roberts oli saanut katolilaisen kasvatuksen, mutta irtautui katolilaisesta kirkosta. Hänellä oli vaikea lapsuus ja terveysongelmia. Myöhemmin Roberts alkoi kirjailijana toimimisen ohessa kehittää henkisiä kykyjään. Hän julkaisi vuoden 1970 jälkeen lähes joka vuosi yhden tai kaksi kanavoinnin avulla syntynyttä kirjaa. Albanesen mukaan Robertsin välittämä tieto sisälsi teosofisia ja New Thought -liikkeen tuomia aineksia, mutta toisin ilmaistuna. Seth opetti muun muassa teosofiasta tuttuja käsityksiä jälleensyntymästä, karmasta, Atlantiksesta ja Lemuriasta. Lisäksi Seth katsoi elämän olevan oppimista varten. (Albanese 2015.)

tunnetaan *Ihmeiden oppikurssi* -teoksesta.⁹ Jo ennen Robertsinkin kanavoiteja ”post-teosofisen” Edgar Caycen eli ”nukkuvan profeetan” kerrotaan tuottaneen ”lukemistoja”, joissa hän vastasi ihmisten kysymyksiin. Caycen tiedon saamisen keinona pidettiin hypnoosia tai unenomaista tilaa. Lukemistojen sisältämä tieto käsitteli menynyttä ja tulevaa, tapahtumia ja edellisiä elämiä. Tieto koski muun muassa ihmisten terveyteen liittyviä asioita, Atlantista, Egyptiä ja Kristusta. Michael Yorkin mukaan Cayce myös piti itseään kristittynä, mutta hänen opetuksensa erosivat perinteisestä kristinuskosta muun muassa jälleensyntymään liittyvän tiedon osalta. (Hammer 2004, 107, 113–114, 143–144; York 1995, 60–61.)

Suomessa kanavoinnin historia nivoutuu yksittäisten kanavoidun tiedon välittäjien lisäksi erityisesti muutamien yhdistysten ja ryhmien toimintaan. Esimerkiksi Valonkantajat-yhdistyksen perustamisessa, toiminnassa ja *Valonkantajat*-lehdessä kanavoinnilla ja sen avulla syntyneillä teksteillä oli tärkeä asema. Yhdistys perustettiin vuonna 1987 (nimellä Totuuden etsijät) ja sen syntyyn oli vaikuttanut etenkin Iso-Britanniasta tulleet kanavoidut viestit, joita yhdistyksen perustajajäsenet olivat lukeneet ja suomentaneet. (Udd 2006, 26; Ketola & Sohlberg 2008, 221–222.) 1990-luvun alussa *Valonkantajat*-lehden teksteissä puhuttiin esoteeriseen ja teosofiseen tietokäsitykseen viittaavista teemoista, kuten ”korkeimmasta tiedosta” sekä Akaasista aikakirjasta, jossa on ihmisten eri inkarnaatioista kerätty tieto. Valonkantajien lisäksi kanavointiin ja kanavoituun kirjallisuuteen pohjautuu vuonna 2002 perustettu Ykseys ry. Yhdistys on järjestänyt *Ihmeiden oppikurssiin* liittyviä tilaisuuksia ja kanavointiin perustuvia yksilökeskusteluja. (Ketola & Sohlberg 2008, 222–223.) Tutkimukseni perusteella vaikuttaa siltä, että suomenkieliset sanat kanavointi ja kanava tulivat käyttöön 1980- ja 1990-luvun taitteessa. Esimerkiksi vuonna 1990 *Ultra*-lehdessä ilmestyi nimenomaan kanavointiin liittyviä artikkeleja aiemmin puhuttujen tiedon tuottamisen tapojen, automaattikirjoituksen, selvänäön ja meedio toiminnan lisäksi. Vuosikymmenen taitteessa lehden lukijoille esiteltiin myös alan amerikkalaisista kirjallisuudesta, kuten Jane Robertsin, Helen Schucmanin sekä Shirley Maclainin teoksia. Ensimmäisiä kotimaisia suuremmalle yleisölle kirjoja julkaisseita kanavoidun tiedon välittäjiä oli Ritva Fagerström. Fagerströmin teokset *Portti elämän*

⁹ Tarina kertoo, kuinka Columbian yliopiston psykologian laitoksen tutkijana ja apulaisprofessorina toiminut Helen Schucman alkoi kirjoittaa kanavoitua tekstiä. *Ihmeiden oppikurssin* esittelykirjassaan mukaan teoksessa yhdistyvät psykologian oivallukset, idän henkinen viisaus sekä kristinuskon sisin olemus. Sen keskiössä on anteeksianto ihmis-suhteissa. Ihmeiden oppikurssin päätarkoitus on parantaa, ja se ohjaa ihmistä sisäiseen muutokseen. Teoksessa ihmisen ongelmien syyksi katsotaan hänen käsityksensä erillisyydestä, joka täyttää ihmiset syällisyydellä ja sulkee heidät ”pelkäämisen hyytävään yksinäisyyteen”. Kurssin mukaan ihmisen tulee luopua tästä ajattelutavasta ja tavoittaa ykseys, joka perustuu rakkauteen. Tällöin ihmisestä voi tulla viaton, rauhaa rakastava ja onnellinen. (Perry 2008, 5, 13–14, 22.) Ihmeiden oppikurssia koskevasta tutkimuksesta ks. esim. Bradby 2011; 2015; Hammer 2004, 441–453.

jälkeen: Viestejä automaattikirjoituksella (1991[1992]) ja *Murroksen aika: Elämänviisautta henkioppailta* (1993) sisältävät kanavoinnin avulla saatua tietoa muun muassa kuolemasta ja uskonnosta, aurasta ja karmasta sekä muutoksen ajasta.

1.1.3 Tutkimuksen tarkoitus ja kontribuutio uskontotieteellisiin keskusteluihin

Uskonnollisuuden muutos ja uushenkisyys

Tämä tutkimus paikantuu suomalaisen uskontotieteen kenttään ja osaksi suomalaista nykyuskonnollisuuden tutkimusta. Tutkimukseni on ensisijaisesti puheenvuoro kolmenlaisiin uskontotieteen parissa käytyihin tutkimuskeskusteluihin. Osallistun uskonnollisuuden muutoksesta ja sitä luonnehtivista uushenkisyydestä sekä henkisestä yrittäjyydestä käytyihin keskusteluihin.

Tutkimukseni tarkoituksena on tuoda näihin keskusteluihin rajankäyntiä ja semioottista toimintaa tarkastelevan näkökulman avulla tietoa uushenkisyyden epistemologisista ja aineellisista aspekteista, uskonnollisuuden yksilökeskeistymisestä sekä henkisen alan yrittäjien suhteista asiakkaisiin ja henkimaailman olentoihin. Samalla tutkimus tuo nykyuskonnollisuuden tutkimusalueelle etnografista tietoa kanavointi-ilmiöstä ja sen monimuotoisuudesta.¹⁰ Valitsemieni tutkimuskeskustelujen käsittelyn aloitan uskonnollisuuden muutoksesta ja uushenkisyydestä.

Uskontotieteellisessä tutkimuksessa on puhuttu jo pitkään uskonnollisuuden muutoksesta länsimaissa (ks. esim. Gauthier 2020; Gauthier & al. 2013; Heelas & al. 2005; Nissilä 2019; Nynäs & al. 2015; von Stuckrad 2014; Taira 2006; 2019; Voas & Doebler 2014). Tutkijat ovat tarkastelleet tätä muutosta etenkin sekularisaation näkökulmasta. On katsottu, kuinka tämän muutoksen myötä muun muassa uskonnon merkitys ihmisille vähenisi ja yhteiskunnasta olisi tulossa sekulaarimpi ja toisaalta, kuinka uskonnollinen monimuotoisuus lisääntyisi, samoin institutionaalisen uskonnon ulkopuolelle jäivät muodot kuten ”henkisyys” tai ”uushenkisyys”. Esimerkiksi Suomessa uskonnollisen kentän muutos on tarkoittanut muun muassa evankelis-luterilaisen kirkon jäsenmäärän ja osallistumisen laskua sekä jonkinasteista kasvanutta kiinnostusta vaihtoehtoisia uskonnollisia tai henkisiä käytäntöjä

¹⁰ Kanavoinnista ei ole tehty aiemmin väitöskirjatutkimusta Suomessa. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa ilmiötä on tarkasteltu sekä kirjallisten lähteiden että etnografisten aineistojen avulla. Suomessa kanavointi-aihetta on tarkastellut muun muassa Heli Udd (2006) Valonkantaja-yhteisöä käsittelevässä uskontotieteen pro gradu -tutkielmaansa. Henkimaailmakontakteihin liittyvää tutkimuskirjallisuutta on ilmestynyt viime vuosina, esimerkiksi kummista (Honkasalo 2017b) ja ylikuonnollisista (Rancken 2017) kokemuksista.

kohtaan (Nynäs & al. 2015, 15). Uskontososiologit Paul Heelas ja Linda Woodhead ovat tutkijaryhmänsä kanssa argumentoineet, että uskonnollisuuden muutoksessa olisi kyse subjektiivisesta käänteestä (viitaten filosofi Charles Taylorin käsitteeseen) ja ”henkisestä vallankumouksesta”. Käsitteen mukaan ihmiset jättävät elämän, jota määrittävät ulkopuolelta tulevat roolit ja velvollisuudet ja sitä vastoin kääntyvät kohti subjektiivista, omiin kokemuksiinsa keskittyvää elämää. Tutkijat katsovat, että tämä kehityssuunta kuvaa sekä uskonnon ja henkisyyden välistä eroa että uskonnollisuuden muutoksen tulevaisuuden skenaariota. (Heelas & al. 2005, 2–3, 5–6.) Kanavointitutkimukseni kuitenkin osoittaa osin toisaalle. Vaikka aineistostani on löydetävissä vastakaikua Heelasin ja Woodheadin ajatuksille subjektiivisesta käänteestä, näyttäytyvät uskonnon ja henkisyyden väliset rajat siinä kuitenkin huokoisempina. Kanavoinnin kentällä ihmiset voivat kuulua samanaikaisesti sekä uskonnollisiin yhdyskuntiin että henkisiin ryhmiin. Kentällä tuetaan sellaista institutionaaliseen uskuntoon kuulumista, jossa yhteisön rajat eivät ole liian tiiviit.

Uushenkisyyteen liittyvä tutkimus on viime vuosien aikana suuntautunut Suomessa monin tavoin kanavointi-ilmion kanssa leikkaavien aiheiden kuten enkeliuskonnollisuuden (Utriainen 2014; 2015a; 2015b; 2017a; 2017b; 2019), Valorukoususkonnollisuuden (Raunola 2018), rajatiedon (Ramstedt 2018), intialaisperäisen henkisyyden (Ahonen 2010; 2014) sekä esoteerisen perinteen (Mahlamäki & Kokkinen 2020) tarkasteluun. Esimerkiksi enkelihenkisyys haastaa uskontotieteilijä Terhi Utraisen mukaan perinteisiä uskonnollisia järjestyksiä Suomessa. Se tarjoaa tuttuja kristillisiä teemoja ja samalla uudenlaisia käytäntöjä, jotka antavat ihmisille keinoja käsitellä arjen asioita ja tuntemuksia perinteisestä uskonnollisuudesta poikkeavalla tavalla. (Utriainen 2015a, 168–169.) Valorukous-ilmiota tarkastellut uskontoantropologi Ilona Raunola puolestaan kuvaa uskonnollisuudessa tapahtunutta muutosta *prosessuaalisen uskonnollisuuden* käsitteen avulla. Tämän tyyppisen henkisyyden tai uuden uskonnollisuuden erityispiirteitä ovat ”hetkessä eläminen, vapaa muoto ja järjestäytymättömyys, nomadisuus, periodimainen kohtaaminen (esim. valorukousretriitit ja -illat) osallistujien kanssa sekä osallistumisen vapaaehtoisuuden ja henkilökohtaisen kokemuksellisuuden korostuminen”. (Raunola 2018, 54.) Kanavien tapausta ja näitä aiemman tutkimuksen aiheita yhdistävät muun muassa tietoon liittyvät kysymykset, kuten tiedon sisällöt tai sen leimaaminen, ruumiillisten käytäntöjen keskeisyys, ihmisten ja erilaisen olentojen vuorovaikutuksen tärkeys sekä jännitteinen suhde institutionaaliseen uskuntoon. Tutkimukseni perusteella uskonnollisuuden muutosta ja uushenkisyyttä kuvastavat juuri henkiolentosuhteisiin, uskuntoon ja hyväksyttävyyteen liittyvä liike ja ylijärjaisuus.

Tutkimukseni kannalta huomioitavaa on keskustelu, jota tutkijat ovat käyneet uushenkisyyden ja new age -tyyppisen henkisyyden suhteesta, koska tutkimuskirjallisuudessa kanavointi-ilmio on 1990-luvun alkupuolelta lähtien määritelty olennaiseksi osaksi new age -tyyppistä henkisyyttä (esim. Hanegraaff 1998; Melton

1992; York 2006).¹¹ New age -henkisyttä on vuorostaan pidetty uushenkisyyden yhtenä suuntauksena (ks. Vincett & Woodhead 2009) tai varhaisempana muotona.¹² New agea on tutkimuskirjallisuudessa määritelty ja kuvattu monin eri tavoin.¹³ Esimerkiksi Wouter J. Hanegraaff katsoo kirjallisen aineiston pohjalta, kuinka new agen perustavanlaatuisia piirteitä ovat: 1) tämänpuoleisuus, joka kuvaa ihmisten asennetta todellisuuteen tai elämään, 2) holismi eli kaiken yhteisyys, 3) evoluutionismi, jolla tarkoitetaan käsityksiä maailman ja ihmisen kehityksestä, 4) ”uskonnon psykologisointi ja psykologian sakralisointi” sekä 5) toive tulevasta uudesta ajasta. Näiden piirteiden lisäksi new agea määrittää hänen mukaansa kritiikki vallitsevia uskonnollisia ja yhteiskunnallisia suuntauksia kohtaan, mikä puolestaan perustuu länsimaisen esoterian perinteen käsityksille. (Hanegraaff 1998, 365–366, 515.) Historiallisesta

¹¹ Tutkimuksessa on havaittu esimerkiksi, että kanavoinnilla on ollut suuri vaikutus keskeisten new age -ideoiden kehittämisessä (Bradby 2011, 688) ja kuinka kanavoinnin avulla syntynyt kirjallisuus tarjoaa yhden tiedon lähteen new age -henkisyyden kosmologiaan (Riordan 1992, 107). Tutkimukseni perusteella myös kanavointi toimintana sekä kertoo ihmisten kosmologisista käsityksistä että vaikuttaa niihin.

¹² Tutkimuskirjallisuudessa new agen ja (uus)henkisyyden väliset rajat eivät ole yksiselitteisiä. Samankaltaisesta ilmiöiden verkostosta on käytetty käsitteitä kuten uususkonnollisuus (ks. Raunola 2018) sekä populaari henkisyys (ks. Knoblauch 2010). Yhdenslaisena jäsenyydenä voidaan pitää uushenkisyyden käsittämistä new agea laajemmaksi kategoriaksi. Esimerkiksi uskontososiologit Giselle Vincett ja Linda Woodhead katsovat, että henkisyys pitää sisällään kirjon suuntauksia, joita ovat mieli-ruumis-henki-käytännöt (esim. Reiki, aromaterapia, erilaiset meditaatiot), new age (jota määrittää keskittyminen ”itseensä” ja sen potentiaaliin, universalismi, optimismi ja kehitys), (uus)pakanuus (erona edellisiin muun muassa vähempi optimismi, ja mahdollisesti suljetummat ryhmät) sekä tiettyssä mielessä myös teistinen henkisyys. (Vincett & Woodhead 2009.)

¹³ Uskontotieteilijät Steven J. Sutcliffe ja Ingvild S. Gilhus toteavat, kuinka termi new age on yksi kiistellyimpiä kategorioita uskontotieteellisessä tutkimuksessa. Sutcliffen ja Gilhusin mukaan new age -termiä on käytetty tutkimuskirjallisuudessa 1980-luvulta lähtien kuvaamaan joukkoa ”holistisia” tai ”mieli-ruumis-henki” -ilmiöitä, jotka liittyvät muun muassa ennustamiseen (esim. Tarot), toimintaan muuntuneissa tietoisuuden tiloissa (esim. kanavointi), ruumiin käytäntöihin (esim. jooga), populaareihin terapioihin, täydentäviin hoitomuotoihin (esim. homeopatia) sekä käsityksiin kehosta (esim. chakrat). (Sutcliffe & Gilhus 2013, 3.) Michael York jakaa new agen puolestaan kolmeen toisiinsa limittyviin suuntauksiin: okkultistiseen, henkiseen ja sosiaaliseen. Hänen mukaansa näistä ensimmäisessä painottuu enemmän tuonpuoleisuus tai henkimaa- ilma kuten esimerkiksi henkiolennot ja kanavointi. Henkisessä suuntauksessa painopiste on enemmän yksilön henkisessä kehityksessä ja sen välineissä kuten meditaatiossa. Kolmas eli sosiaalinen suuntaus korostaa myös ihmisten maailmaa, mutta enemmän yhteiskunnallisempaa auttamistyötä ja esimerkiksi ympäristöasioita. (York 2006, 311–312.) Tutkijat ovat pitäneet new agea myös eräänlaisena nykyaikaisen kansanuskon muotona, jossa painopiste on terveyteen, parantamiseen ja arjen huolenaiheisiin liittyvillä käsityksillä ja käytänteillä (Ketola & Sohlberg 2008, 227). Lisäksi new age on määritelty a) globaaliksi ideoiden ja käytänteiden diskurssiksi, b) joka on organisoitunut pieniksi ryhmiksi, verkostoiksi ja tilaisuuksiksi ja c) on suhteellinen termi, johon vaikuttavat myös kansallinen konteksti (Gilhus & Kraft 2017, 2).

näkökulmasta new agea lähestyvän uskontotieteilijä Catherine Albanesen mukaan new age -ilmiö on kuitenkin väistynyt niin sanotun ”uuden henkisyuden” tieltä. Albanese katsoo, että new age on hiipunut samaan tapaan kuin 1900-luvun alkupuolella hajautuneet teosofia ja New Thought -liike jättäen jälkeensä erilaisia ideoita ja sisältöjä. Hänen mukaansa toisin kuin new ageassa, jonka diskursseissa keskeistä on joko Jumalan tai yksilön mielen voima, uudessa henkisyudessa kyse on nimenomaan ruumiin energiasta. Albanese kirjoittaa, kuinka uusi henkisyys merkitsee ”energiahenkisyyttä”, jossa keho on jatkuvan energian tarpeessa. Uudessa henkisyudessa muun muassa erilaiset täydentävät tai vaihtoehtoiset hoitomuodot, meditaatio, puhujat ja valmentajat ovat suosittuja. (Albanese 2007, 513–514.)¹⁴ Tämän kaltaisessa ruumiin energioita painottavassa henkisyudesta uskonnollisiin aineksiin yhdistyy erityisesti tunteisiin liittyviä asioita painottava terapiakulttuuri (ks. Utriainen 2019).

Tutkimukseni kannalta tutkimuskirjallisuuden tarjoama lähtökohta kanavoinnista new agen keskeisenä osa-alueena on ongelmallinen ja jopa arveluttava, koska haastattamani kanavat eivät kokeneet edustavansa new agea.¹⁵ Haastateltavieni näkökulmasta Hanegraaffin esittämät perustavanlaatuiset piirteet eivät liittyneet niinkään new ageen vaan henkisyuteen. Eivätkä kaikki haastateltavani hylänneet new age -ilmiötä kokonaan kuten Albanese. Uushenkisyuden ja new agen tutkimus on kuitenkin sisältänyt tai sisältää edelleen tietynlaisen luokittelun politiikan ongelman (Suttcliffe 2013, 20). Poliittisen luokittelemisesta tekee se, että sillä voi olla erilaisia vaikutuksia, joista yksi voi olla tutkittavien marginalisoituminen. Tutkimuksessani pyrin tarkastelemaan tätä yhteiskunnallista rajaa sekä luokitteluun liittyvää kuulumisen problematiikkaa kanavointia tekevien henkilöiden näkökulmasta. Luokittelun ongelmaan on liittynyt new age -tyyppisen henkisyuden yhteydessä myös se, että vaikka new age kentän hajanaisuus on otettu huomioon tutkimuskirjallisuudessa jo tutkimuksen alkuajoista lähtien, on new agesta puhuttu silti liikkeenä (*movement*)

¹⁴ Uskontotieteilijä Frans Jaspers (2013) on tehnyt samansuuntaisia huomioita kuin Albanese. Jaspersin mukaan muutos new age termin ja uushenkisyuden välillä koskee niiden sosiokulttuurista tilannetta. Hän katsoo, että new age on ollut vastakulttuurinen ilmiö, mutta uushenkisyys edustaa enemmän valtavirtaa. Kyse on siis ennen kaikkea popularisoinnista, johon on vaikuttanut muun muassa media. Jaspersin mukaan muutoksen mukana on tullut lisäksi uusia käytäntöjä (esim. ”self-help”, ”business”-aiheiset kurssit, mindfulness) sekä uudenlaisia aiheita (esim. hyvinvointi, kuolemanraja-kokemukset). Myös muut tutkijat ovat todenneet, että tämän tyyppinen henkisyys on yleistynyt varsinkin Länsi-Euroopassa ja siitä on tullut olennainen osa länsimaalaista kulttuuria (Aupers 2012, 342; ks. myös Gauthier 2020).

¹⁵ Tutkijoiden mukaan ihmiset alkoivat puhua ”new agesta” alun perin nimenomaan historiallisena, astrologisena tai millennialistisena ilmiönä eli uutena aikakautena 1950- ja 60-luvuilla. Sitä vastoin tutkijat ovat omaksuneet termin käyttöönsä 1990-luvun tietämillä, jolloin ihmiset puolestaan alkoivat jo luopua sen käytöstä ja puhua sitä vastoin henkisyudesta. (Lewis 1992, 29; Suttcliffe & Gilhus 2013, 3; Hanegraaff 2009, 345.)

(ks. esim. Hanegraaff 1998; Heelas 1996; Holloway 2000; Zaidman 2007). Tutkimuskentän (sekä uushenkisyyden että new agen tapauksessa) kuvaaminen verkostona on kuitenkin osuvampi määritelmä (ks. esim. Suttcliffe 2003; Wood 2007; Houtman & Aupers 2010; myös Corrywright 2007), sillä henkisyyden kentällä ihmiset ja ryhmät toimivat hajautuneissa, globaaleissa verkostoissa. Tällöin kyse on dynaamisista prosesseista, joissa ihmiset ja tiedot risteävät ja jolloin henkisyyden ryhmät ovat avoimia erilaisille ideoille, ihmisille ja toiminnoille (Wood 2007, 7). Ajatus verkostosta kuvaa siis sitä, kuinka kentän erilaisilla rajoilla tapahtuu liikettä. Lisäksi se antaa mahdollisuuden ottaa ei-ihmiset, kuten henkimaailma, osaksi kyseistä tutkimuskenttää, kuten olen tässä tutkimuksessa tehnyt.

Uushenkisyyden ja new agen määrittelyihin liittyvä ongelma on koskenut myös termien suhdetta uskonnon käsitteeseen. Henkisyyden (tai new agen) tapauksessa tutkittavat pyrkivät rakentamaan uskonnon ja henkisyyden suhdetta vastakkaiseksi, jolloin heille henkisyyden ja uskonnon välinen ero on oleellinen (esim. Woodhead 2010). Tutkijoiden keskusteluissa tämä ero ei puolestaan näyttäytyä välttämättä samankaltaisena. Esimerkiksi Frans Jespers katsoo, kuinka tutkijat ovat lähestyneet uushenkisyyden ja new agen suhdetta uskontoon neljällä eri tavalla: 1) uushenkisyys ja new age ovat uskontoa, 2) new age ja uushenkisyys eivät ole uskontoa, vaan sekulaareja käytäntöjä ja ideoita, 3) uushenkisyys ja new age ovat jotakin näiden väliltä, eli niiden tapauksessa sekulaarin ja uskonnon välinen raja hämärtyy ja 4) new age ja uushenkisyys ovat sekulaareja uskonnon muotoja (Jespers 2013, 205–206).¹⁶ Tässä tutkimuksessa uskonto ei ole analyttinen käsite, vaan termi esiintyy tutkimuksessa haastateltavieni omassa käytössä. Tutkimuksessa en määrittele uskontoa tietynlaiseksi, vaan jäljitän uskonnon kategorian diskursiivista rakentumista. Olen kiinnostunut siitä, mitä haastateltavani sanovat uskonnosta. Samalla tavoin käsittelem haastateltavieni suhtautumista new ageen ja henkisyyteen. Institutionaalisen uskonnon ja new agen välistä suhdetta on lähestytty rajojen näkökulmasta myös aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa (ks. Mikaelsson 2017), mutta tässä tutkimuksessa tarkastelen uskontokysymystä kuulumisen politiikan näkökulmasta ja tarkoitukseni on jäsentää tarkemmin sitä, millaista rajatyötä eli millaisia erontekoja haastateltavani tekivät suhteessa uskontoon.

¹⁶ Esimerkiksi uskontotieteilijöiden Ingvild Gilhusin ja Siv Kraftin mukaan new age on globaali tai globalisoiva uskonto, jota samanaikaisesti muokkaa kansallinen konteksti (Gilhus & Kraft 2017, 10). Vastaavasti uskontotieteilijät Jeremy Carrette ja Richard King (2005) katsovat, että ”henkisyys” on uudelleen brändättyä ”uskontoa”. Uskontotieteilijä Boaz Huss (2014) puolestaan esittää, että henkisyys on uudenlainen kulttuurinen kategoria, joka haastaa uskonnon ja sekulaarin välisen jaottelun. Kanavointia käsittelevässä tutkimuksessaan antropologi Michael F. Brown kytkee kanavoinnin terapeuttisten käytäntöjen trendiin. Hänen mukaansa kanavointi sijoittuu terapian ja uskonnon välimaastoon. (Brown 1997, 90.)

Kanavointi ja epistemologia

Tämän tutkimuksen näkökulmasta oleellista uskonnollisuuden muutosta käsittelevissä keskusteluissa on Stef Aupersin (2012) huomio siitä, että uskonnollisuuden muutoksessa (*post-Christian spirituality*) on kyse nimenomaan epistemologisesta muutoksesta, jossa hylätään sekä tieteen ”totuus” että uskonnollinen usko ja siirrytään henkisen kokemuksen painottamiseen (Aupers 2012, 344). Myös aiemmassa kanavointitutkimuksessa on havaittu, kuinka tutkimuskentällä ihmiset korostavat tämän kaltaista ”kokemuksen epistemologiaa” ja käyttävät sitä tiedon legitimoinnin keinona (ks. Hammer 2004). Esimerkiksi *Ihmeiden oppikurssin* kontekstissa se tarkoittaa tietynlaista empiiristä asennetta, jossa ihmistä kehoitetaan itse kokeilemaan, miten kurssi toimii (Bradby 2011). Tutkimukseni tarkoituksena on tuoda lisää ymmärrystä tästä epistemologisesta uskonnollisuuden muutoksen aspektista. Avaan seuraavaksi aiemman kanavointitutkimuksen lähestymistapoja ja teemoja, jotka koskettavat episteemisiä kysymyksiä. Nostan esiin tutkimuksen jättämiä aukkoja, joihin pyrin tutkimuksellani vastaamaan ja kerron tutkimukseni tuomista näkökulmista. Täydennän tutkimuksellani aiempaa epistemologiaan keskittyvää kanavointitutkimusta tuomalla siihen merkitysten, semioottisen ideologian ja kvalian näkökulmat.

Tietoon ja tietämiseen liittyen aiemmassa kanavointitutkimuksessa on tarkasteltu kanavoinnin avulla saatavan tiedon sisällöllisiä ja tyylillisiä piirteitä (ks. Hammer 2004; Riordan 1992)¹⁷ sekä tietämisen keinoja koskevia aihealueita kuten transsia ja kanavan tietoisuuden tilaa (ks. Hughes 1991; Stolovy & al. 2015). Näiden seikkojen ohella epistemologia koskee kanavoinnin oppimista. Antropologi Adam Klin-Oronin mukaan kanavoinnin aloittamiseen liittyy usein voimakkaita ruumiillisia kokemuksia, joita yksilö oppii käsittelemään ja hyödyntämään elämässään esimerkiksi lukemalla alan kirjallisuutta ja harjoittelemalla kanavointia. Samalla yksilön kokemukset muovautuvat olemassa oleviin, yhdenmukaisempiin normeihin, arvoihin ja käytäntöihin.

¹⁷ Olav Hammerin (2004) tutkimuksen pääpaino on laajemmin esoteerisen perinteen tarkastelussa, mutta hän käyttää aineistonaan muun muassa muutamia kanavoinnin avulla syntyneitä teoksia. Hammer käsittelee kanavoidun tiedon lähteitä ja niiden historiaa (kuten erilaisten lähteiden määrän kasvamista), tiedon teemoja (ihmiset ovat unohtaneet olevansa osa jumaluutta ja kuinka ihmiset voivat luoda oman maailmansa) ja tiedon sisältämien ristiriitojen käsittelyä. Hammer erottelee kanavointiin liittyvästä kirjallisuudesta (kuten myös muusta esoteerisesta kirjallisuudesta) kolme narratiivista tyylilajia. ”Kolmannen persoonan narratiiveissa” kirjoittaja kertoo esimerkiksi asiakkaitaan. Niissä keskitytään siihen, kuinka asiakkaat ovat saaneet apua ja kuinka asiakkaan elämäntarina tulkitaan ”todellisen itsen” tulemiseksi. ”Toisen persoonan narratiivit” ovat sellaisia, jotka on osoitettu suoraan lukijalle. Tällöin kirjoittaja kertoo kokemuksista, joita lukijalla on voinut olla tai joita hän voi saada. Tämän tyyppisiä narratiiveja käytetään muun muassa kirjallisuudessa, jonka tarkoitus on opettaa ihmisille erilaisia tekniikoita kuten kanavointia. ”Ensimmäisen persoonan narratiivit” puolestaan kertovat kirjoittajan omista kokemuksista kuten henkiolento kohtaamisistaan.

(Klin-Oron 2020.) Esimerkiksi kanavointikurssilla ihmiset oppivat sekä tulkitsemaan ulkoisia tapahtumia että tarkkailemaan sisäisiä mentaalisia, fyysisiä ja emotionaalisia prosesseja uudella tavalla. Kurssilaiset kiinnittyvät uudenlaiseen tapaan olla maailmassa ja tämä uudenkaltainen maailmassa olemisen tapa sisäistetään punomalla yhteen tiedolliset, toimintaan liittyvät sekä fenomenologiset ulottuvuudet. Näistä ensimmäinen tarkoittaa sitä, kuinka kurssin osallistujat oppivat uudenlaisen tavan katsoa maailmaa ja paikkaansa siinä. Toiseksi he oppivat harjoitteiden ja toistamisen avulla uusia taitoja, jotka altistavat heidät uusille ja voimakkaille kokemuksille. Ne puolestaan tukevat uuden epistemologian uskottavuutta. (Klin-Oron 2014a, 635–636.)

Aiempi kanavointitutkimus tarjoaa aineistolleni vertailukohtia. Aiemmassa tutkimuksessa ei ole kuitenkaan otettu huomioon kanavoinnin kaltaiseen tietämiseen ja sen oppimiseen sekä tiedon rakentumiseen liittyviä aineellisia ulottuvuuksia.¹⁸ Tuon tutkimuksessani lisää tietoa niistä tekijöistä, joista kanavoinnin aineellisuus koostuu. Lisäksi tarkastelen niitä merkityksiä, joita ihmiset aineellisuudelle antavat ja tapoja, joiden avulla he aineellisuutta käsittelevät. Tarkastelen esimerkiksi kanavoinnin oppimisessa hyödynnettäviä esineitä. (Tutkimukseni näkökulmaa aineellisuuteen jäsenenä tarkemmin tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen yhteydessä.) Myös tietämistä koskeva epäilyn teema on jäänyt aiemmassa tutkimuksessa lähes huomioitta. Pysin paikkaamaan tätä aiemman tutkimuksen jättämää aukkoa tarkastelemalla niin kanavoinnin oppimiseen kuin asiakaskokemukseenkin oleellisesti kuuluvaa epäilemistä. Kanavien ja asiakkaiden kokeman epäilyn käsittelyssä oleellisia ovat heidän saamansa monenlaiset todisteet.

Tutkimuskirjallisuudessa uskonnollisuuden yksilökeskeisyys ja yksityinen luonne on nostettu eräiksi uskonnollisuuden muutoksen aspekteiksi. Varsinkin uushenkisyyttä ja new age -henkisyyttä (esim. Heelas 1996; Heelas & al. 2005; Houtman & Aupers 2010)¹⁹, mutta myös kanavointia on tarkasteltu yksilökeskeisyyden näkökulmasta. Tällöin on havaittu, kuinka kanavointi-ilmiossa on tapahtunut muutoksia, jolloin esimerkiksi hyvinvointiin, henkiseen kasvuun ja henkilökohtaiseen menestykseen tähtäävä kanavoinnin muoto on lisääntynyt (Klin-Oron 2015). Lisäksi

¹⁸ Aiemmassa uushenkisyyttä käsittelevässä tutkimuksessa on otettu huomioon aineellisuuden, ruumiillisuuden ja affektiivisuuden merkitys (ks. esim. Ahonen 2010; Utriainen 2018; Utriainen & al. 2015).

¹⁹ Eräs tunnetuimmista new age -henkisyyden määrittelyistä on Paul Heelasin itse-henkisyys (*self-spirituality*). Heelas katsoo, että itse-henkisyys-käsityksen tai kielen taustalla on kolme keskeistä teemaa: a) ihmiset voivat huonosti nykykulttuurin ja -yhteiskunnan sekä sen instituutioiden vuoksi, sillä ne estävät ihmistä olemasta aito itsensä, b) sosialisoituneen itsen eli egon, alemman itsen tai mielen takana ihminen on täydellinen, jumalainen olento, c) erilaisten toimintojen avulla ihmisellä on mahdollisuus irtautua egosta ja päästä käsiksi autenttiseen kokemukseen ja vapauteen. Lisäksi Heelas liittää itsen henkisyyteen yksilön auktoriteetin, luottamuksen intuitioon, vastuun omasta elämästään ja vapauden sekä perennialismin. (Heelas 1996, 18–27.)

tutkimuksessa on todettu, kuinka tämä yksilökeskeinen henkisyiden muoto sisältää jännitteen henkilökohtaisen kanavointikokemuksen ja muilta ihmisiltä saadun tuen välillä (Brown 1997, 116). Olav Hammer ja Matthew Wood ovat puolestaan katso-neet, että yksilökeskeisyys on ainoastaan yksi tämän tyyppisen henkisyiden sisäi-sistä diskursseista, joka on kriittikittömästi omaksuttu tutkimukseen (esim. Hammer 2010; Wood 2007). Näiden tutkijoiden mukaan new age -henkisyiden kentällä ih-miset korostavat yksilökeskeisyyttä puheen tasolla, mutta tämä ei vastaa asioiden varsinaista luonnetta. On myös huomioitu, ettei yksilökeskeistyminen ole johtanut ääriyksilöllisiin uskonnollisuuden muotoihin (von Stuckrad 2014, 232).

Aiempi kanavoinnin yksilökeskeisyyttä ja yhteisöllisyyttä tarkasteleva tutkimus ei ole painottanut tiedollisia näkökohtia. Pyrin tutkimukseni avulla tuomaan lisää selvyyttä kysymykseen henkisyiden yksilökeskeisyydestä ja uushenkiseen yrittä-jyyteen liittyvistä yhteisöllisyyden muodoista. Käsillä oleva tutkimus osoittaa, että kanavoinnin kentällä yksilökeskeisyyttä voidaan käyttää yhtenä rajanvedon väli-teenä suhteessa institutionaaliseen uskontoon, mutta suhteessa tietoon ja tietämiseen kanavointi on monin tavoin yhteisöllistä. Esimerkiksi kanavoinnin oppimisproses-sissa korostuvat yhteisölliset tekijät.

Kanavoinnin tietämistä koskevat kysymykset sekä yksilökeskeisyyden teema liittyvät myös kanava-asiakassuhteeseen ja valtatematikkaan eli muun muassa sii-hen, kuka tietää tai kuka on vastuussa tiedosta. Aiemmassa tutkimuksessa aihetta on lähestytty kanavoinnin yhteydessä kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin kanavointi-tutkimuksessa on todettu, että kanavoinnin (ja new age -henkisyiden) kentällä sosi-aalista valtaa ei voida jakaa kahteen auktoriteettityyppiin eli ulkoiseen auktoriteettiin ja yksilön omaan auktoriteettiin, vaan kentällä annetaan tilaa monille eri auktoritee-teille. Näin ollen yhdellä yksittäisellä auktoriteetilla ei ole täysin yksilön elämää tai ryhmää muovaavaa vaikutusta. Kanavointiin osallistuvat henkilöt ovat mukana mo-nenlaisissa toiminnoissa, ryhmissä ja tilaisuuksissa, jotka puolestaan yksittäisen ka-navan sijaan vaikuttavat yhdessä ihmisiin. Samalla kanavointitilaisuudessa kanava on kuitenkin korkeassa auktoriteettiasemassa ja kanavoidessaan ohjausta, vahvis-tusta ja vastauksia osallistujien kysymyksiin kanava legitimoit osallistujien toimin-nan. (Wood 2007, 70–71, 109.)

Toiseksi aiemmassa tutkimuksessa on verrattu kanavan ja asiakkaan välistä suh-detta kahdenkeskisiin johtamisen konsultoinnin tilanteisiin. On havaittu, että molem-missa, sekä kanavan ja asiakkaan että konsultin ja asiakkaan välisissä suhteissa asia-kas katsotaan itsenäiseksi ja autonomiseksi yksilöksi. Lisäksi molemmat perustavat asiakkaan ja palvelun tarjoajan väliseen yhdenvertaisuuteen. Kanavan ja konsultin odotetaan toimivan samankaltaisten käyttäytymiseen ja kommunikointiin liittyvien sääntöjen mukaan. Muun muassa niin kanavoinnin kuin konsultoinninkin asiakkaat odottavat uudenlaisia näkökulmia asioihinsa. Toiseksi kummankaan, kanavan tai konsultin ei toivota kohottavan itseään opettajan tai gurun rooliin. Heidän tulee

pysyä neutraaleina. Erona konsultoinnin ja kanavoinnin välillä on esimerkiksi se, että kanavat saavat tietoa myös kuvina ja energioina. Tutkimuksen mukaan kanavointi asettuu hyvin länsimaiseen liiketoimintakulttuuriin henkiolennoista huolimatta, koska se syleilee olemassa olevia suhteita ja kielellisiä järjestyksiä. (Zaidman 2015, 89, 100–102.)

Näiden edellisten asiakassuhdetta ja valtaa käsittelevien tutkimusten osittaisena ongelmana on ollut yksipuoleisuus, sillä asiakkaiden näkökulmaa ei ole juurikaan esitetty. Täydennän aiempaa kanava-asiakassuhdetta käsittelevää tutkimusta erityisesti tuomalla lisää tietoa asiakkaiden motiiveista ja asiakassuhdetta koskevista jännitteistä. Lisäksi jäsenän kanavien eettisiä pohdintoja ja käytäntöjä, joissa keskeisiä ovat käsitykset vastuusta ja sen jakautumisesta. Valtakysymyksiin liittyen pyrin tarkastelemaan myös sitä, mistä tekijöistä kanavoinnin yhteiskunnallinen asema rakentuu.

Uushenkinen yrittäjyys

Yrittäjyys uushenkisyyden organisoitumisen ulottuvuutena on yhdenlainen uskonnollisuuden muutoksen ilmenemismuoto (ks. Martikainen & al. 2015). Tutkimukseni yhtenä tavoitteena on tuoda tietoa tästä muutoksen aspektista eli uushenkisestä yrittäjyydestä, sillä Suomessa alan yrittäjyyttä ei ole juurikaan tarkasteltu (ks. kuitenkin Martikainen & al. 2015). Kanavoinnin tapauksessa yrittäjyys voidaan katsoa kanavoinnin julkiseksi aspektiksi. Yhteiskunnassa henkisen alan yrittäjille tilaa ovat antaneet muun muassa instituutioiden ja instituutionaalisen uskonnon merkityksen väheneminen sekä toisaalta uusliberalistinen eetos (ks. Taira 2009).²⁰ Uskontotieteilijä François Gauthier esittää, että uskonnon muutoksen keskeisimpiä voimia ovat olleet markkinoistumisen (*marketisation*) prosessit, etenkin kuluttaminen ja kulutusmyönteisyys sekä uusliberalismi. Hänen mukaansa suuressa osassa maailmaa yritys- muotoisesti organisoitunut, autenttisuutta ja elämäntapoihin liittyviä kysymyksiä painottava uskonto on kasvanut. (Gauthier 2020, 207, 287.)

Yrittäjyyden ja uskonnon suhdetta on tarkasteltu niin yrittäjyystutkimuksen (esim. Dana 2010; Dodd & Gotsis 2007), sosiologisen (esim. Dougherty & al. 2013) kuin antropologisenkin (ks. esim. Röschenhaler & Schulz 2016) tutkimuksen puolella. Yrittäjyystutkija Léo-Paul Danan mukaan tutkimuksessa on havaittu, kuinka muun muassa a) uskonnollisissa perinteissä yrittäjyyttä arvostetaan eri tavoin, minkä

²⁰ Myös suomalaisessa työelämässä on tapahtunut muutoksia. Esimerkiksi 2000-luvulla itsensä työllistäjien (yksinyrittäjät, freelancerit, ammatinharjoittajat, apurahan saajat) määrä on kasvanut Suomessa. Itsensä työllistävien määrän muutokseen ovat vaikuttaneet sekä työllisyystilanteet että yrittämiseen liittyvät asennemuutokset. (Pärnänen & Sutela 2014.) Myös yhteiskunta on monella taholla kannustanut ihmisiä yrittäjyyteen (esim. Harni & Pyykkönen 2018).

vuoksi erilaisista uskonnollisista taustoista tulevilla ihmisillä on erilaiset mahdollisuudet tulla yrittäjiksi, b) jotkut uskonnolliset ryhmät erikoistuvat tietynlaisille taloudellisille sektoreille, c) yhteisen uskonnollisen ryhmän jäsenillä on vaikutusta yrittäjyyteen esimerkiksi sen rahoitukseen, työntekijöihin tai tietoon, d) uskonnot tuovat yrittäjyydelle mahdollisuuksia, sillä uskonnolliset arvot voivat luoda tarpeita, jotka voidaan vuorostaan muuntaa yrittäjyyden mahdollisuuksiksi (esim. uskonnollisten tuotteiden valmistaminen tai uskonnolliset ruokavaliorajoitukset) ja kuinka e) uskonnolliset käsitykset voivat rajoittaa yrittäjyyttä, esimerkiksi niitä sektoreita, joilla yrittäjyys tapahtuu (Dana 2010).

Aiemmassa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota lähinnä siihen, miten uskonnolliset perinteet, arvot ja kulttuuri vaikuttavat yrittäjyyteen, mutta toissijaiseksi on jäänyt se, miten yrittäjyys vaikuttaa näihin traditioihin. Toiseksi näissä uskontoa ja yrittäjyyttä tarkastelevissa tutkimuksissa itse uskonnon ja henkisyyden problematisoiminen on jäänyt melko vähälle, mikä selittyy luultavasti ainakin osittain sillä, että painopiste ei ole ollut uskontotieteellisessä vaan yrittäjyystutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa pyrin huomioimaan kanavien yrittäjyyden vaikutuksen kanavointi-ilmiöön sekä avaamaan tutkimukseen osallistuvien ihmisten näkökulmaa uskontoon ja henkisyyteen.

Kanavointitutkimuksessa yrittäjyyden aihealue on jäänyt taka-alalle. Tutkimuksessa on tarkasteltu kanavoinnin ja uusliberalismin suhdetta (Klin-Oron 2014b) sekä kaupallisuustematiikkaan liittyen jonkin verran omistusoikeuskysymyksiä (mikä koskee myös kysymystä tiedon lähteistä) ja kanavien rahakäsityksiä (esim. Brown 1997), mutta muuten tutkimus on jättänyt avoimeksi sen, millaiseksi kanavat rakentavat yrittäjyytensä. Uushenkisyyttä ja new agea on puolestaan tarkasteltu tutkimuskirjallisuudessa yrittäjyyden näkökulmasta aiemmin. Henkisyyteen liittyvää yrittäjyyttä on kuvattu esimerkiksi käsitteillä ”uskonnollinen yrittäjä” (Hero 2014), ”henkinen yrittäjä” (Fonneland 2012) ja ”lumoutunut yrittäjä” (*enchanted entrepreneur*) (Gregory 2014). Esimerkiksi uskonnontutkija Markus Hero (2014) viittaa uskonnollisen yrittäjän käsitteellä henkisten palvelujen tuottajiin uudenaikaisina uskonnollisina eksperteinä, jotka luovat ja tarjoavat uskonnollisia tulintoja asiakkailleen. Samalla hän kuitenkin toteaa, ettei termi ”uskonnollinen” vastaa näiden henkilöiden itsemäärittelyä, koska uushenkisyyden kentällä tehdään ero uskonnon ja henkisyyden välille. Vastaavasti kulttuuritutkija Trude Fonnelandin (2012) mukaan henkinen yrittäjä yhdistää toisiinsa taloudellista toimintaansa sekä henkistä katsomustaan ja elämän projektiaan. Tässä tutkimuksessa tarkastelen kanavien yrittäjyyttä affektiivisena työnä. Myös sosiologi Karen Gregory (2012; 2014) on käsitellyt henkistä työtä affektiivisen työn näkökulmasta. Hänen mukaansa henkinen työ on lumoavaa, ja se pitää yllä muutoksen mahdollisuutta. Tutkimukseni eroaa Gregoryn tutkimuksesta erityisesti siinä, että Gregory painottaa henkisen yrittäjyyden prekaaria luonnetta eli työn ja elämän epävarmuutta.

Tässä tutkimuksessa kiinnitän puolestaan laajemmin huomiota henkisen ja affektii-
visen työn hyvinvointia koskeviin seikkoihin.²¹

Edellä esittelemäni aiemman kanavointitutkimuksen ja henkisestä yrittäjyydestä
käydyn keskustelun oleellisimpana puutteena on se, että ihmisten henkiolentosuhteet
on melkein pänohdettu, vaikka kanavoinnin ymmärtämisen kannalta tämä suhde on
nimenomaan sekä ilmiön että alan yrittäjyyden keskiössä. Tarkoitukseni on pai-
kata tätä aiemman tutkimuksen puutetta kohdentamalla huomiota kanavien ja henki-
olentojen väliseen rajaan ja sitä koskevaan rajatyöhön. Tuon uushenkisestä yrittäjyy-
destä käytyihin keskusteluihin *jakautuneen yrittäjyyden* käsitteen, jonka avulla pyrin
kuvaamaan henkisyyden näkökulmaa yrittäjyyteen ja ottamaan henkiolennot mu-
kaan yrittäjyyden tarkasteluun. Henkisyyden markkinoilla toiminta tapahtuu erilais-
ten toimijoiden, kuten kanavien, henkiolentojen, asiakkaiden ja tiedon muodosta-
missa verkostoissa, jolloin myös taloudellinen yritystoiminta kietoutuu erottamatto-
masti yhteen muun toiminnan kuten henkisyyden harjoittamisen kanssa. Ottamalla
henkiolennot mukaan tarkasteltuun voidaan päästä kiinni kanavoinnin epistemologi-
aan, joka on olennainen tekijä alan yrittäjyyden muotoutumiselle. Kanavointiyrittä-
jyyden tapauksen avulla tutkimus kertoo myös laajemmin suomalaisesta yhteiskun-
nasta. Se kertoo nyky-yrittäjyyden moninaisuudesta ja hyvinvoinnin korostuneesta
merkityksestä, nykyihmisten ongelmista sekä siitä, kuinka yhteiskunnan tarjoamat
palvelut ovat riittämättömiä vastaamaan kaikkien ihmisten avun tarpeeseen tai toi-
veisiin, minkä vuoksi erilaisille vaihtoehdoille hoito- ja terapiamuodoille on kysyn-
tää. Esittämiini aiemman tutkimuksen puutteisiin aion vastata tutkimukseni kysy-
mysasettelulla.

²¹ Uushenkisyyden (ja new age henkisyyden) ja talouden kytköksiä on tutkimuskirjalli-
suudessa tarkasteltu yrittäjyyden lisäksi muun muassa kaupallisuuden, markkinoiden ja
kuluttamisen näkökulmista (ks. esim. Bowman 1999; Heelas 2008; Puustinen & al.
2013; Redden 2016; Zaidman 2007). Guy Redden on argumentoinut, että tämän tyypp-
pisen henkisyyden tutkimuksessa tulisi keskittyä entistä huolellisempaan kaupallisuus-
dynamiikan tarkasteluun (Redden 2016, 231). Uushenkisyyttä on tarkasteltu myös
kapitalismin ja uusliberalismin näkökulmasta (ks. esim. Ahlin 2013; Carrette & King
2005; Lau 2000; Martin 2014; Mikaelsson 2013; Taira 2009). Esimerkiksi uskonnont-
utkija Lars Ahlinin (2013) mukaan 1960- ja 70-luvun new age -ajattelussa vaikuttivat
käsitteet kapitalistisen systeemin ja siihen liittyvien arvojen kyseenalaistamisesta,
mutta 1980-luvulla suhtautumisessa tapahtui muutoksia. Ahlin katsoo, että uuslibera-
lismi ja new age jakavat samankaltaisia arvoja liittyen muun muassa yksilön vastuu-
seen, vapauteen ja kehitykseen.

1.2 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tämän tutkimuksen tutkimusongelma on:

Millaista on kanavointia tekevien henkilöiden elämä ja yrittäjyys henkimaailman, uskonnon ja yhteiskunnan rajoilla?

Lähestyn tutkimusongelmaa tutkimuksen käsittelyluvuissa seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- 1) Millaisia ovat ihmisten ja henkimaailman väliset rajat ja kuinka ihmiset pyrkivät tuota rajaa työstämään? Millainen henkiolentojen ja ihmisten väliseen suhteeseen perustuva tietämisen tapa kanavointi on?
- 2) Miten kanavaksi opitaan? Miten ihmisten ja henkiolentojen välisiä rajoja käsitellään kanavoinnin oppimisprosessissa?
- 3) Mihin kanavat paikantavat itsensä suhteessa uskonnon alueeseen? Millaista rajankäyntiä kanavat ja heidän asiakkaansa tekevät institutionaalisen uskonnon ja toisaalta kulutusyhteiskunnan kanssa?
- 4) Miten kanavat ja asiakkaat muodostavat rajoja asiakassuhteessa? Millaisia motiiveja ja välineitä heillä on epistemologisten rajojen muodostamiseen ja purkamiseen?
- 5) Miten kanavointi yritystoimintana asemoituu yrittäjyyden kentälle? Miten uushenkisyyden logiikan ja stereotyyppisen yrittäjyyden logiikan jännitteinen suhde vaikuttaa kanavien arjen yrittäjydessä?

Esittelen seuraavaksi tämän tutkimuksen tärkeimmät teoreettiset käsitteet. Pyrin näiden teoreettisten välineiden avulla tavoittamaan sen, millaista erilaisilla rajoilla oleminen ja niiden työstäminen on, millaisia piirteitä kanavoinnin epistemologiseen kenttään kuuluu ja millaista kanavien henkinen yrittäjyys on.

1.3 Keskeiset käsitteet ja teoreettinen viitekehys

Tutkimukseni teoreettis-metodologinen yhdistelmä koostuu viidestä keskeisestä käsitteestä. Näistä käsitteistä päällimmäisin on *rajatyön* käsite, jonka avulla tarkastelen sosiaalisia erontekoja. *Semioottinen ideologia* -käsitettä käytän avaamaan kanavoinnin tiedollisia näkökohtia. Käsite auttaa ymmärtämään ihmisten ideoita, toimintoja ja kokemuksia sekä sosiaalisia eroja ja niiden muodostumista, koska semioottinen ideologia ilmentää kyseisiä eroja ja tekee niitä. Näiden käsitteiden lisäksi hyödynnän *kvalian*, *affektiivisuuden* ja *affektiivisen työn* käsitteitä, joiden avulla yritän päästä kiinni kanavoinnin epistemologian piirteisiin sekä kanavointiyrittäjyyden ruumiilli-

suuteen. Tutkimukseni teoreettis-metodologinen kehys painottaa ja tarkastelee epistemologiaa, suhteita ja aineellisuutta.

Länsimaisessa filosofiassa tyypillistä on ollut hierarkkinen ja kahtiajakautumista korostava ajattelu, joka on vaikuttanut esimerkiksi mielen ja ruumiin, subjektin ja objektin, luonnon ja kulttuurin sekä ihmisen ja ei-ihmisen välisiin jaotteluihin. Tämä arvottava jaottelu on tarkoittanut myös aineellisen ja aineettoman vastakkainasettelua. (Bräunlein 2016.) Uskontotieteilijä Sonia Hazard jaottelee neljä erilaista metodologista ja teoreettista näkökulmaa, joiden avulla aineellisuutta on lähestytty uskonnon tutkimuksessa. Ensimmäisessä, symbolisessa lähestymistavassa aineelliset asiat ja toiminnot on katsottu symboleiksi, joista voidaan tulkita merkityksiä ja ideoita. Tällöin esineet ovat tutkijalle eräänlaisia keinoja, joiden avulla hän saa ihmisestä ja yhteisöstä selville asioita, jotka eivät muuten avautuisi hänelle. Toinen, post-strukturalistinen lähestymistapa on puolestaan korostanut valtaa ja aineellisuuden vaikutusta uskonnon ja uskonnollisten subjektien muotoutumisessa. Sen näkökulmasta aineelliset esineet ja toiminnot eivät vain ilmennä ideoita, vaan ovat vallan ja mahdollisuuksien luomisen välineitä eli ne muokkaavat ihmistä. Kolmas, fenomenologinen näkökulma on puolestaan painottanut ihmisen kokemusta ja kognitiota. Tällöin huomion keskipisteenä ovat ihmisruumis ja tietoisuus eivätkä niinkään muut aineelliset asiat ja esineet. Hazardin mukaan nämä kaikki kolme lähestymistapaa ovat antroposentrisiä siinä, että aineelliset asiat ovat olleet kiinnostuksen kohteena ainoastaan silloin, kun ne kertovat jotakin ihmissubjektista ja ihmisruumiista. Hazard katsoo, kuinka uusmaterialismi, tutkimussuunnista neljäs, taas pyrkii välttämään antroposentristä otetta hylkäämällä subjektin ja objektin välisen vastakkainasettelun. Sitä vastoin se kiinnittää huomiota ihmisten ja ei-ihmisten yhteenkietoutumisiin, näiden toimijuuteen. (Hazard 2013, 59–61, 63, 66.) Hazard kannustaa jaottelunsa myötä antroposentrisen lähestymistavan hylkäämiseen. Tutkimuksessani hyödynnän uusmaterialistista näkökulmaa tietämiseen kiinnittämällä huomiota ihmisten ja ei-ihmisten, kuten esineiden, olentojen ja asioiden välisiin voimiin ja suhteisiin. Näihin suhteisiin pohjaava tietäminen ei ole pelkästään ihmisten toimintaa, vaan siinä ihmiset ja ei-ihmiset nivoutuvat yhteen.²² Lisäksi valitsemani teoreettiset näkökulmat korostavat uusmaterialistista otetta myötäillen tämän kaltaisen tietämisen ruumiillisuutta (aistimukset ja tunteukset, joihin liittyvät ihmiset ja ei-ihmiset) ja auttavat ymmärtämään semioottisen muodon aineellisuutta.

²² Uusmaterialistinen tutkimus painottaa epistemologisten ja ontologisten kysymysten erottamattomuutta (ks. esim. Barad 2003; Joks & Law 2017). Esimerkiksi materiaalisessa feminismissä korostetaan, kuinka maailma muovaa tietoa, tieto välittyy käsitteiden ja teknologioiden avulla ja käsitteillä on puolestaan aineellisia vaikutuksia (Hekman 2008, 109).

Tutkimukseni teoreettiset palaset tulevat erilaisista teoreettisista perinteistä, minkä vuoksi niiden yhdistäminen voi aiheuttaa joitakin ongelmia. Eräs mahdollinen ongelma voi syntyä siitä, että semiotiikka painottuu merkitysten etsimiseen, mutta affektitutkimuksen keskiössä on kokemus. Affektitutkimus ei niinkään kysy, mitä affektiivinen kokemus tai tuntemukset tarkoittavat, vaan kiinnittää enemmän huomiota siihen, millaisia mahdollisia tietämisen tai kiinnittymisen muotoja kokemukseen ja tuntemuksiin liittyy (Stewart 2007, 3). Toiseksi affektitutkimuksessa huomio on erityisesti suhteissa ja siinä, kuinka affektit tai affektiivisuus syntyvät ”välillä olemisesta” (Seigworth & Gregg 2010, 2), kun vastaavasti kvaliat on joissakin tutkimuksissa käsitelty joko yksilön sisäiseksi mielen toiminnoiksi tai ulkoisessa maailmassa olevan objektin ominaisuuksiksi (ks. Tye 2018). Tässä tutkimuksessa ymmärrän kvaliat affektien tavoin intersubjektiivisina (ks. Harkness 2013). Teoriayhdistelmä voi siis sisältää painotuseroja, mutta kiinnostus epistemologisiin kysymyksiin ja aineellisuuteen tuo nämä käsitteet yhteiselle alueelle ja toimivaksi yhdistelmäksi. Saan sekä semioottisen ideologian että affektiivisuuden näkökulmien avulla ymmärrystä kanavoinnin tietämisen tavasta.

1.3.1 Rajatyön dynamiikka

Vaikka tutkimukseni lähtökohtana on tarkastella kanavia ja kanavointia tietämisen tapana erilaisilla rajoilla, koetan tutkimuksessani purkaa yksioikoista asetelmaa keskustasta ja reunoista. Rajoilla on myös luovaa ja yhdistävää toimintaa ja tarkoitukseni on kohdentaa tarkemmin huomiota siihen, mitä rajoilla tapahtuu. Rajatyön käsitteen avaama näkökulma on hedelmällinen kanavointi-ilmiön tutkimuksessa, koska se auttaa pääsemään tarkemmin kiinni erilaisten asioiden välisiin suhteisiin ja niiden molemminpuoliseen liikkeeseen. Tutkimus muotoutuu siten, että tarkastelen rajatyön avulla suhteita, joita ovat erityisesti: kanava–henkiolennot, kanava–institutionaalinen uskonto ja evankelis-luterilainen kirkko, kanava–asiakas sekä kanava–yhteiskunta.

Käytän tutkimuksessani käsitettä rajatyö (*boundary-work*) viittaamaan erilaisten asioiden tai tekijöiden erottamiseen toisistaan, niiden ylijärjestyksen ja niistä käytäviin neuvotteluihin. Rajatyön käsite on peräisin tieteen filosofiasta ja sosiologiasta, joissa sen avulla on tarkasteltu ”rajan ongelmaa”. Käsitteen esitteli sosiologi Thomas F. Gieryn vuonna 1983. Hän käytti käsitettä (*scientific boundary-work*) tutkijoiden ja tieteen kontekstissa kuvaamaan retorista sisään- ja ulossulkemista. Gieryn tarkasteli tutkijoiden tekemää ammatillista rajanvetoa, etenkin tietoa ja tiedon tuottamista koskevaa rajatyötä. (Gieryn 1983; 1995; ks. myös Vuolanto 2013.) Rajatyön käsite on otettu käyttöön eri tutkimusaloilla, myös aineellisuuden ja uskonnon tutkimuksessa (Espírito Santo 2010; Opas & Haapalainen 2017). Uskonnon yhteydessä käsitettä on lisäksi käytetty liittyen esimerkiksi uskonnolliseen identiteettiin tai

kuulumiseen (ks. esim. Furseth 2011; McClure 2017; Opas 2019; Sharabi 2012; Yuchich 2010).²³ Rajatyö on dynaaminen ja jatkuva prosessi, jossa erilaisia rajatyön muotoja tehdään sekä samoissa konteksteissa että samoissa tapahtumissa eri tavoin (Lindberg & al. 2017, 86). Rajoja voidaankin jäsentää tarkastelemalla niiden dynamiikkaa ja mekanismeja.

Tutkimuskirjallisuudessa esitellään lukuisia rajatyön mekanismeja tai tyyppejä kuten rajojen vahvistaminen, suojeleminen, minimointi tai korostaminen. Rajoja voidaan sulkea, ylittää (esimerkiksi ”sillan” avulla), rikkoa tai hämärtää (ks. Lindberg & al. 2017), asettaa, aktivoida, ylläpitää, siirtää, puolustaa, kumota tai avata (Pachucki & al. 2007, 332; Lamont & Molnár 2002; Liberati 2017; Opas & Haapalainen 2017). Toiminta ohjaa ja saa aikaan muutoksia rajoissa, mutta toisaalta rajat vakauttavat ja legitiimoivat toimintaa. Rajatyö (tai rajat) voidaan stabilisoida, mutta tätä ”paikoilleen pysäyttämistä” ei voida koskaan saattaa loppuun. (Lindberg & al. 2017, 82, 87.)

Rajoja voidaan jäsentää myös tarkastelemalla niiden ominaisuuksia. Lähtökohteisesti rajoilla on monia ominaisuuksia. Usein ne ovat monimerkityksellisiä tai epäselviä, joustavia, historiallisesti muuttuvia, kontekstuaalisesti vaihtuvia, epäjohtomukaisia ja toisinaan kiistanalaisia (Gieryn 1983, 792). Raja sekä yhdistää että erottaa (Linde-Laursen 2010; Opas & Haapalainen 2017, 12). Raja voi olla konkreettinen, materiaallinen, diskursiivinen tai metaforisesti ilmaistu. Lisäksi sen yllä pitämiseen ihmiset tarvitsevat merkkejä, puheita, toiminnallisia tilanteita. (Nenola 2005, 310.) Raja voi siis suunnata ja ohjata toimintaa. Yhtäältä rajat voidaan ymmärtää hyvin konkreettisella tavalla, kuten maantieteellisiksi ilmiöiksi, jotka muodostavat esimerkiksi valtioiden välisiä rajoja (ks. Paasi 2005, 663). Toisaalta rajat voivat olla abstraktimpia, eräänlaisia symbolisia rajoja. Ne voivat olla ihmisten tekemiä käsitteellisiä eroja, joiden avulla ihmiset kategorisoivat objekteja, ihmisiä, toimintoja, aikaa ja tilaa. (Lamont & Molnár 2002, 168.) Tässä tutkimuksessa keskeisiä ovat epistemologiset rajat. Tietämistä ja tietoa koskevat rajat, kuten rajat ylipäätänsä, ovat välineitä. Niiden avulla yksilöt ja ryhmät sekä taistelevat että sopivat todellisuuden määrittelyistä (Lamont & Molnár 2002, 168).

Rajoista neuvotellaan arkielämässä ja sen suhteissa. Toisille rajat ovat avoimempia, joillekin vastaavasti suljettuja. Rajoihin liittyy myös toiseuden rakentamista ja

²³ Yleisesti rajoihin (ei välttämättä niinkään rajatyöhön) liittyvää tutkimusta on tehty monilla tieteenaloilla, esimerkiksi antropologiassa, maantieteessä, sosiologiassa, politiikan tutkimuksessa ja historiassa (Paasi 2005, 665; Lamont & Molnár, 2002, 169), mutta myös muun muassa terveyden sekä markkinoiden tutkimuksessa. Perinteisesti rajatutkimus on keskittynyt luokan, sukupuolen ja etnisyyden, ammattien, tiedon ja tieteen sekä yhteisöjen, kansallisten identiteettien ja tilallisten rajojen tarkasteluun (Lamont & Molnár, 2002, 169). Lisäksi tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota esimerkiksi uskonnollisiin ja moraalisiin rajoihin sekä esteettisiin rajoihin esimerkiksi taiteen, kulinarismin, musiikin ja urheilun konteksteissa (ks. Pachucki & al. 2007).

purkamista. Joskus ne voivat tuottaa ihmisen elämään vaikeuksia, toisinaan joillekin ryhmille rajojen säilyttäminen ja niiden sisällä pysyminen on tärkeää. (Hirsiaho & al. 2005, 12–13, 15.) Symbolisten ja tiedollisten rajojen lisäksi voidaankin erotella myös sosiaalisia rajoja. Ihmiset tekevät arjessaan käsitteellisiä eroja (Lamontin ja Molnárin symboliset rajat), jotka vaikuttavat niitä pysyvämpiin ja institutionalisoidumpiin sosiaalisiin eroihin, joita voidaan kutsua sosiaalisiksi rajoiksi (Pachucki & al. 2007, 331). Ne ilmenevät sekä eriarvoisessa pääsyssä resursseihin (aineellisiin ja aineettomiin) että niiden epätasaisessa jakautumisessa sekä sosiaalisissa mahdollisuuksissa. Tutkimuksessa voidaan esimerkiksi tarkastella ryhmien muotoutumista eli sitä, kuinka ihmiset tekevät ryhmistä samankaltaisia tai erilaisia, kuinka he sulkevat ulos tai ottavat mukaan. (Lamont & Molnár, 2002, 168, 187.)

Kanavoinnin ja uushenkisyyden tapauksessa oleelliset rajatyön muodot keskittyvät monin erilaisin tavoin tietämiseen ja epistemologiaan. Keskeisimmät aineistot esiin nousevat rajatyön muodot ovat:

- 1) Puhdistaminen, jota voidaan pitää kanavoinnin tapauksessa yhtenä tietämisen edellytyksenä. Puhdistamisella tarkoitetaan jonkin ”epäpuhtaan” asian poistamista ja sitä voidaan tehdä erilaisten välineiden ja toimintojen avulla. Kanavoinnissa ja uushenkisyydessä sillä pyritään aineellisen ja aineettoman, ihmisen ja hengen yhdistämiseen eli näiden välisen rajan hälventämiseen sekä rajan muodostamiseen suhteessa vanhaan itseen. Uushenkisyyden tapauksessa esimerkiksi kanavointi ja meditaatio katsotaan puhdistamisen keinoiksi.
- 2) Epäily, joka on yhteistä sekä kanaville että heidän asiakkailleen. Esimerkiksi kanavoitinta harjoittelevat henkilöt voivat epäillä sitä, onko heidän saamansa tieto peräisin henkiolennoilta. Kyseinen rajatyö on esitelty jo aiemmassa tutkimuksessa ja toisenlaisissa, uskonnollisissa konteksteissa. Uskontotieteilijöiden Minna Oppaan ja Anna Haapalaisen (2017, 15) mukaan epäily on rajatyön muotona yhtäältä tietämiseen ja epävarmuuteen ja toisaalta uskomiseen ja ei-uskomiseen liittyvä aktiivinen prosessi. Heidän mukaansa epäileminen kuvaa ristiriitaista suhdetta aineellisuuteen.
- 3) Kuuluminen, joka on jähmettyneen tilan sijaan jatkuvaa rajatyötä suhteessa erilaisiin ryhmiin ja positioihin. Kuulumisen rajatyö on epäilyn tavoin osoitettu aiemmassa tutkimuksessa, jossa on tarkasteltu kristillisten uskontokuntien välisiä, sosiaalisiin suhteisiin liittyviä rajoja (Opas 2019). Kanavoinnin ja uushenkisyyden tapauksessa painottuvat sitä vastoin kuulumisen tiedolliset näkökohdat. Tietämisen käytännöt eli tiedon tuottaminen ja tiedon muodot, esimerkiksi uushenkisyyden tapauksessa kirjallisuus tai kanavoitu tieto vaikuttavat kuulumisen luomiseen. Ne toimivat kuulumisen rajatyön välineinä.

- 4) Tavaroiden ja palvelujen kuluttaminen, jota voidaan pitää uushenkisyssä yhdenlaisena keinona, jonka avulla asiakkaat hankkivat tietoa. Asiakkaat ostavat erilaisia tiedon muotoja (esim. kirjallisuus) ja hankkivat tietämiseen liittyviä taitoja (esim. kanavointikurssin avulla). Kuluttaminen sekä erottelee että yhdistää ihmisiä ja ryhmiä. Se voi myös saada aikaan rajojen ylityksiä. Kuluttamista on lähestytty rajatyön näkökulmasta aiemminkin (ks. Weinberger 2015).
- 5) Eettinen pohdinta, joka kanavoinnin tapauksessa viittaa tietämisen etiikkaan. Kanavien eettiset käsitykset, periaatteet ja käytännöt toimivat yhtenä rajatyön muotona, jonka avulla he muodostavat rajoja sekä heidän ja asiakkaiden välillä että suhteessa yhteiskuntaan. Samalla tämä eettinen pohdinta vastaa mahdollisiin, kanaviin kohdistuviin tiedollisiin rajanvetoihin. Esimerkkinä tämän kaltaisesta rajanvedosta on kanavien tekemä ero kanavoinnin ja ennustamisen välille.

1.3.2 Semioottinen ideologia

Kanavointi on suomalaisesta valtavirrasta poikkeava epistemologia, mikä aiheuttaa muun muassa kanavoinnin työntymisen yhteiskunnan rajoille. Tulokulmani, joiden avulla pyrin saamaan kanavoinnista tietämisen tapana kiinni, ovat affektiivisuus ja kanavoinnin *semioottinen ideologia*. Toisin sanoen keskityn siihen, mitä kieli ja erilaiset keholliset merkitykset ja merkityssuhteet ovat, miten ne toimivat ja mikä niille on mahdollista. Semioottinen ideologia kertoo siitä, mitä sanat, asiat ja esineet voivat tai eivät voi tehdä (Keane 2007, 59).

Semioottisen ideologian käsite (*semiotic ideology*) on peräisin antropologi Webb Keanelta (2003; 2007; 2018).²⁴ Käsite pohjautuu *kieli-ideologian* käsitteeseen (*language ideology, linguistic ideology*, ks. esim. Coleman 2007; Robbins 2001). Kieli-ideologiaa on määritelty eri tavoin, mutta se viittaa siihen, millaisia käsityksiä ihmisillä on kielestä, sen merkityksistä ja toiminnasta (ks. esim. Woolard 1998). Semioottinen ideologia on kieli-ideologiaa laajempi, koska se tuo tarkasteluun myös aineellisen ulottuvuuden. Tällöin sanoja ja asioita/esineitä tarkastellaan samassa kehyksessä. Kielen lisäksi esimerkiksi kuvat, ruoka ja eleet voidaan katsoa osaksi semioottisia käytäntöjä. (Keane 2007, 20–21.) Kieli on kuitenkin merkittävä osa semioottista ideologiaa. Keane viittaa käsitteellä siihen, millaisia oletuksia ihmisillä on siitä, mitä merkit ovat, millaisia funktioita merkeillä on (tai ei ole) ja millaisia seurauksia ne tuottavat (tai eivät

²⁴ Käsitettä on käytetty aiemmin uskonnon tutkimuksessa (esim. Klaver 2012), mutta myös esimerkiksi kuluttamisen tarkastelussa (Balthazar 2016).

tuota). Nämä oletukset eivät ole muuttumattomia, vaan ne vaihtelevat historiallisten ja sosiaalisten kontekstien mukaan. (Keane 2018, 65.)

Keanen käsitys semioottisesta pohjautuu erityisesti filosofi Charles Sanders Peircen (1839–1914) malliin merkistä, mutta myös muun muassa fenomenologian ja sosiolingvistiikan traditioihin. Samalla Keane haluaa tehdä semioottisen ideologian käsitteellään eroa Ferdinand de Saussuren strukturalistisiin käsityksiin merkistä ja merkin abstraktiosta. Hänen mukaansa Saussure erottaa virheellisesti puheen ja lingvistisen systeemin, merkin ja maailman radikaalisti toisistaan. (Keane 2007, 22.) Peircen semiotiikka puolestaan käsittää merkin materiaalisuuden, jota Keane korostaa. Peircen mukaan merkki on jokin, joka tarkoittaa jollekin jotakin (Manning 2012, 6). Hän katsoo, että merkki toimii merkinä vain silloin, jos se ymmärretään merkiksi (Keane 2018, 68). Peircen semiotiikan perusteisiin kuuluu käsitys kolmijaosta: ikoni, indeksi ja symboli. Kolmijako viittaa merkin ja objektin väliseen suhteeseen (Keane 2018, 74). Jos objektiin ei ole suoraa pääsyä, suhde voi olla ikoninen, jolloin merkki ja objekti muistuttavat jollakin tavalla toisiaan (esim. muotokuva). Tässä tutkimuksessa hyödynnän etenkin ajatusta indeksistä, joka viittaa kausaaliseen suhteeseen, syysuhteeseen tai läheisyyteen (esim. savu merkinä tulesta). (Keane 2018, 75.) Symbolin kohdalla suhde perustuu konventioon (esim. kuvio liikennemerkissä).

Semioottiset ideologiat ovat siis erilaisia eri ihmisryhmille (Keane 2018, 65) ja tässä tutkimuksessa tarkastelen yksilön kokemuksen lisäksi sitä, millainen on kanavien jaettu semioottinen ideologia. Se kiinnittyy muun muassa käsityksiin henkiolennoista, ihmisestä ja esineistä. Semioottinen ideologia liittyy siihen, kuinka ihmiset ymmärtävät omia kokemuksiaan sekä siihen, millaisia asioita ja olentoja maailmassa on (kuten henkiä, noitia, jumalia). Ihmisten syyt ja selitykset erilaisille tilanteille tai tapahtumille vaihtelevat sen mukaan, millaiset ovat ihmisten ontologiset käsitykset. Joissain tapauksissa voi käydä myös niin, ettei ihminen havaitse jotakin merkkiä ollenkaan eli tapahtuma on merkityksetön. Tapahtumasta muodostuu ontologinen kysymys eli kysymys siitä, mitkä ovat mahdollisia objekteja merkille.²⁵ Ihmiset voivat myös olla yhtä mieltä jonkin objektin olemassaolosta, mutta kiistellä siitä, millaisia sen merkit ovat. (Keane 2018, 66–67, 69.) Esimerkiksi kanavat voivat ymmärtää jonkin tapahtuman sielunsopimukseen liittyväksi merkiksi, mutta henkilölle, jonka maailmassa sielunsopimusta ei ole, syy tapahtumaan on jokin toinen.

Tiivistetysti voi sanoa, että semioottinen ideologia -käsitteen avulla tutkija voi kiinnittää huomiota siihen, millaisia oletuksia ihmisillä on merkeistä ja kuinka ihmiset käyttävät ja tulkitsevat merkkejä ja kuinka he tältä pohjalta tekevät erilaisia

²⁵ Käytän tässä tutkimuksessa ontologian ja kosmologian käsitteitä antropologisen perinteen mukaisesti. Tällöin termejä on määritelty muun muassa siten, että yksinkertaistettuna kosmologia viittaa siihen, millaiseksi ihmiset kuvittelevat maailman ja paikkansa siinä, ja ontologia puolestaan viittaa analyysiin näistä kuvitteluista (Holbraad 2012, 145).

päätelmiä. Keanen mukaan semioottinen ideologia kiinnittyykin epistemologian ja ontologian lisäksi eettisiin ja poliittisiin asioihin ja arvoihin (Keane 2018, 72). Eri-laiset semioottiset ideologiat voivat toisinaan törmätä yhteen. Käsitys näistä mahdollisista yhteentörmäyksistä auttaa ymmärtämään kanavoinnin yhteiskunnallista rajoilla olemista, sillä kaikki ihmiset eivät jaa kanavien käsityksiä merkeistä. Kanavoinnin semioottisen ideologian jäsentämisessä käytän työkaluna erityisesti kvalian käsitettä. Erilaisten suhteiden sekä henkisen yrittäjyyden ja työn ymmärtämisen apuna toimivat puolestaan affektiivisuuden ja affektiivisen työn käsitteet.

1.3.3 Affektiiviset kohtaamiset ja affektiivinen työ

Haastattelin erästä kanavaa hänen kotonaan ja kuvasin haastattelun aikana kaksi videota. Toisessa videossa hän piirtää henkimaailmasta tulevaa kuvaa ja toisessa hän kirjoittaa kanavoitua tietoa. Naisen oli vaikea sanoittaa, millaista hänen kanavointinsa oli, mutta sen näyttäminen kertoi kanavointikohtaamisen ruumiillisuudesta, fyysisyydestä. Kanavoituun kirjoittamiseen liittyi valtava intensiteetti tai suoranainen raivokkuus. Se yllätti minut, sillä tilanne oli täysin erilainen verrattuna aiempiin kanavointikokemuksiini. Niissä viestin välitys oli ollut rauhallista. Kun nainen kanavoiti, hänen kasvonsa menivät punaiseksi. Hän ikään kuin pidätti hengitystä tuon lyhyen ajan. Kynä paukkui pöytään. Paperi meni ryttyyn. Minusta se näytti siltä, kuin hän olisi purkanut jonkin suuren latauksen tekemiseen, noihin sanoihin ja piirustuksen viivoihin. Tilanne oli niin jännittävä, että en huomannut edes keskittyä kuvaamiseen, vaan kamera osoitti vähän vinoon. En tiennyt, olisiko minun pitänyt katsoa tilannetta kameran läpi vai sen sivusta. Kun nainen piti pienen tauon kirjoittamisesta, hän pyysi tiedon lähettäjiä hidastamaan vähän.

Kuvaamani lyhyt kanavointitilanne oli minulle esimerkki siitä, mitä tutkimuskirjallisuudessa on kuvattu *affektin* käsitteen avulla. Se kertoo ihmisten ja ei-ihmisten kohtaamisesta, tuntemuksista, vaikutuksista, voimista ja tunnelmista. Kanavoinnin tietämisen tapa on affektiivinen. Sitä voi pitää myös yhdenlaisena toiminnan muotona, jota Lisa Blackman (2010) kutsuu *affektiiviseksi kommunikaatioksi*. Tosin usein affektiivisuus ei välttämättä saa niin korostuvia muotoja kuin edellisessä esimerkissäni. Antropologi Kathleen Stewart (2007) onkin puhunut arkisista affekteista (*ordinary affects*), jotka tapahtuvat esimerkiksi impulsseissa, odotuksissa, unelmissa, kohtaamisissa, kiintymyksessä sekä strategioissa, niiden epäonnistumisissa, suostuttelun tavoissa, tartunnoissa ja kehotuksissa.

Kiinnostus affektia ja affektiivisuutta kohtaan pohjautuu siihen, että tutkijat ovat havainneet poststruktuuriset teoriat, sosiaalisen konstruktionismin sekä kieleen ja diskurssiin keskittyvät näkökulmat puutteellisiksi. Esimerkiksi uusmaterialistinen tutkimus on pyrkinyt huomioimaan ja nostamaan affektin käsitteen avulla kysymyksiä liittyen elämän aineellisiin ja aistillisiin aspekteihin. (Liljeström 2016, 16;

Koivunen 2010, 9.) Affektiivisuus käsitetään usein ruumiin ominaisuudeksi vaikuttaa ja tulla vaikutetuksi (esim. Stewart 2007; Seigworth & Gregg 2010).²⁶ Lähestyn affektiivisuutta tästä näkökulmasta. Tällöin affektin käsite ei tarkoita niinkään henkilökohtaista asiaa tai tunnetta (ks. Bertelsen & Murphie 2010, 140). Kulttuurintutkijoiden Gregory J. Seigworthin ja Melissa Greggin mukaan affektiivisuus löytyy niistä intensiteeteistä, jotka menevät sekä ihmisten että ei-ihmisten ruumiista toiseen ruumiiseen. Seigworth ja Gregg kirjoittavat, kuinka affekti (affektiivisuus) on olennainen osa ruumiin jatkuvaa muutostilaa ja tulemista ja monin tavoin synonyyminen kohtaamisen voimalle. (Seigworth & Gregg 2010.) Ruumiit eivät ole pysyviä, suljettuja systeemejä, vaan niitä luonnehtivat liike sekä yhteisosallisuus (Blackman 2012). Affektiivisuuden käsite auttaa siis kiinnittämään tässä tutkimuksessa etnografista huomiota kanavointi-ilmion tiedollisiin aspekteihin sekä erilaisiin sosiaalisiin suhteisiin niin aineellisten ruumiiden kuin aineettomienkin välillä sekä ruumiillisuuteen, monenlaisiin tuntemuksiin ja muutoksiin.

Kanavat tekevät kanavointia asiakkaille usein yrittäjinä. Kanavointi-ilmiotä ja kanavien yrittäjyyttä, henkisyiden ja yrittäjyyden yhdistämistä auttaa ymmärtämään *affektiivisen työn* käsite. Affektiivisellä työllä filosofi Michael Hardt tarkoittaa yhteisöjen ja yhteisöllisten subjektien muodostumista. Hardt katsoo, että affektiivinen työ on yksi *immateriaalisen työn* muodoista. (Hardt 1999, 89–90.)²⁷ Immateriaalisen

²⁶ Affektiteoretisointiin ja määrittelyyn (humanistisilla aloilla) ovat vaikuttaneet erityisesti 1600-luvun filosofin Baruch Spinozan sekä Gilles Deleuzen ja Felix Guattarin käsitykset ruumiista. Tutkijoiden kiinnostus affektia ja affektiteorioita kohtaan on kasvanut viimeisten vuosikymmenten aikana (Liljeström 2016, 19). Humanistisilla aloilla ja sosiaalitieteissä onkin puhuttu affektiivisesta käännteestä (Clough & Halley 2007). Viime vuosina affektiivisuuden tutkimusta on tehty monilla tieteenaloilla esimerkiksi ruumiillisuuden tutkimuksessa (esim. Blackman & Venn 2010), kulttuurin tutkimuksessa (ks. Seigworth & Gregg 2010), sukupuolentutkimuksessa/feministisessä teoriassa (ks. Liljeström 2016; Mannevo 2015), uskonnon tutkimuksessa (esim. Ahonen 2010; Supp-Montgomerie 2015; Taira 2006) sekä antropologiassa (esim. White 2017). Esimerkiksi Catherine Lutz katsoo, että antropologiaa affektiivisen elämän tutkimus on hyödyttänyt erityisesti siksi, että siinä ihmisestä puhutaan aidosti suhteellisenä (Lutz 2019, 189). Affektitutkimusta on myös kritisoitu esimerkiksi yksilön oman kokemuksen ja siihen liittyvien merkitysten sivuuttamisesta ks. esim. Martin 2013.

²⁷ Affektiivisen työn käsitteessä yhdistyvät Hardtin mukaan yhdysvaltalaisen feministisen tutkimuksen perinne sukupuolittuneesta työstä (esim. hoivasta) sekä italialainen työn sosiologia työmarkkinoista. Toiseksi käsitteessä yhdistyvät tuotannon tapojen ruumiilliset ja intellektuaaliset aspektit sekä rationaalisuus ja tunne. Affektiivisessä, suurelta osin sukupuolittuneessa työssä tuotetaan affekteja/affektiivisuutta. Niissä myös ruumis ja mieli toimivat yhdessä. (Hardt 2007, xi.) Hardtin käsitys pohjaa käsityksiin tuotannon muutoksista eli maataloudesta teollisuuteen ja siitä palveluihin, joista immateriaalinen työ ja samalla affektiivinen työ yksi osa. Ei voida kuitenkaan sanoa, että aiemmin työ olisi ollut affektitonta (Mannevo 2015). Käsitettä on kritisoitu muun muassa sen epämääräisyydestä (ks. Gill & Pratt 2008).

työn käsite viittaa työhön, joka tuottaa tuotteiden ja palvelujen tiedollista ja kulttuurista sisältöä. Siinä korostuvat kommunikaatio ja teknologian hyödyntäminen. Tämän tyyppinen työ vaatii tekijältään hyödykkeeseen liittyvää tietoa, kuvittelua sekä teknisiä ja yrittäjyyteen liittyviä vuorovaikutustaitoja. Immateriaalinen työ tapahtuu verkostoissa. (Lazzarato 1996.) Käsitteenä immateriaalinen työ viittaa sen tuotteiden ”aineettomuuteen” verrattuna johonkin tavaraan, vaikka kyseessä onkin ruumiillinen työ (ks. Hardt 1999, 96). Kanavoinnin tapauksessa voidaan löytää yhteyksiä myös immateriaalisen työn käsitteeseen, mutta puhun tässä tutkimuksessa affektiivisesta työstä, koska kanavointi on hyvin aineellista.²⁸ Yhteistä immateriaalisen työn käsitteen ja kanavoinnin välillä on se, että kanavoinnissa kyse on työstä, jota ei perinteisesti ole pidetty työnä ja toisaalta se sisältää toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan ihmisiin ja kolmanneksi immateriaalisessa työssä tuote on usein tietoa kuten osittain kanavoinnissakin. Affektiivinen työ keskittyy puolestaan nimenomaan affektiivisuuden luomiseen ja siinä korostuu ihmisten välinen joko kasvokkain tai teknologian (vaikkapa sähköpostin tai elokuvan) välityksellä tapahtuva kontakti. Affektiivisessä työssä tarvitaan jonkinlaista kosketusta, joko fyysistä tai kuvainnollisempaa. (Esimerkkinä kanavan työhön liittyvästä fyysisestä kontaktista voi olla asiakkaan halaaminen tai kanavoituun hoitoon liittyvä asiakkaan koskettaminen.) Toiseksi affektiivisen työn käsite kiinnittyy nimenomaan naisten perinteisesti tekemään työhön, kuten hoivaan, kun vastaavasti immateriaalinen työ on liitetty muun muassa erilaiseen tietotyöhön tai markkinointiin. (ks. Hardt 1999; Hardt & Negri 2005, 289–290.)

Affektiivinen työ tuo suhteet ja ruumiillisuuden mukaan arvon ja tuoton luomiseen. (Farrugia & al. 2017, 2). Laajasti määriteltynä se voidaan katsoa sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen pukemiseksi työn muotoon (Venäläinen 2015, 49) ja sen tuotteena voidaan pitää vaikutuksia, tunteita, affekteja, joita tuotetaan intersubjektiiivisesti ja jotka koetaan ruumiillisesti (Farrugia & al. 2017, 4). Tutkimuskirjallisuudessa työn affektiivisuutta on tarkasteltu myös muun muassa työpaikkaan sitoutumisen näkökulmasta (Meyer & Allen 1997; Saari & Koivunen 2017). Affektiivisellä sitoutumisella on viitattu esimerkiksi työpaikkaan liittyvään tunnesiteeseen sekä työstä innostumiseen. Työntekijä kokee tällöin työn sisällön ja tulokset mielekkääksi ja merkityksellisiksi. (Saari & Koivunen 2017, 66–67.) Kanavien tapauksessa työn affektiivisuus ei perustu vain ihmisten väliseen kanssakäymiseen. Työn kehyksenä on kuuluminen holistiseen maailmaan ja yhteisen päämäärän eteen

²⁸ Tutkimuskirjallisuudessa affektiivisesta ja immateriaalisesta työstä puhutaan toisinaan myös siten, ettei niiden välille tehdä eroa (ks. esim. Ditmore 2007). Tutkimuskirjallisuudessa käytetään myös *tunnetyön* käsitettä. Affektiivisessä työssä on kyse suhteista, kun taas tunnetyöllä on viitattu enemmän työntekijän tunteiden ilmaisun säätelyyn, jonka avulla pyritään vaikuttamaan asiakkaan tunteisiin ja asiakaskokemukseen (ks. Farrugia & al. 2017, 4; Korkman 2015, 199; Mankekar & Gupta 2016, 24; Plourde 2014, 116–117).

työskenteleminen (vrt. Gregg 2010). Kanavointiin liittyvä tietäminen, kommunikointi (sekä henkiolentojen että ihmisten kanssa) ja palvelut ovat affektiivisia niin asiakkaille kuin yrittäjillekin. Tässä tutkimuksessa yritän jäljittää, millaisia nämä kanavoinnin kaltaisen tietämisen affektiiviset aspektit ovat. Tutkimuskirjallisuudessa affektit näyttäytyvät kuitenkin toisinaan hyvin abstrakteina asioina (ks. Liljeström 2016, 31–33), kuten liikkuvina ja intensiivisinä voimina (esim. Blackman 2010). Affektiteoria auttaa kiinnittämään huomiota ruumiiseen, mutta omassa työssäni tarvitsen myös konkreettisempia välineitä, joiden avulla erilaisia suhteita, erityisesti henkiolentosuhteita voidaan tarkastella. Tässä auttaa kvalian käsite.

1.3.4 Kvalia – kokemuksen ominaisuus

Affektiivisuutta ikään kuin tarkemmalla tasolla kanavoinnin ruumiillisia näkökohtia voidaan tarkastella *kvalia*-käsitteen avulla. Käsite auttaa pääsemään yksityiskohtaisemmin kiinni siihen, millä tavalla kanavointi tietämisenä on affektiivista. Ihminen saa kokemustensa ja aistihavaintojensa avulla tietoa maailmasta, siitä millaisia ominaisuuksia maailmalla tai jollakin asialla on, ja filosofiassa ja antropologiassa näitä fenomenologisia ominaisuuksia on kutsuttu kvalioiksi. Filosofiassa kvalian käsitettä on lähestytty erilaisin tavoin. Filosofi Michael Tye katsoo, että kvalia sisältyy aistikkokemukseen (esim. vihreän näkeminen, trumpettien kuuleminen, lakritsin maistaminen, meri-ilman haistaminen, koiran turkin koskettaminen), ruumiillisiin tunteuksiin (esim. kutina, nälän tunne, kuumuus, pyörryttäminen), reaktioihin ja tunteisiin (ilahtuminen, himo, pelko, rakkaus, suru, kateus, katumus) sekä koettuihin mielialoihin (haltioituminen, masentuneisuus, rauhallisuus, tylsistyneisyys, kireys). (Tye 2018.)²⁹ Tyen määrittely auttaa huomioimaan käsitteen laajuuden, mutta tässä tutkimuksessa lähestyn kvalian käsitettä tavalla, jolla sitä on käytetty viime vuosina semioottisessa antropologiassa tai aineellisessa semiotiikassa. Tässä Charles Peircen käsityksiin perustuvassa suuntauksessa on keskitytty merkityksen ja materiaalisuuden välisen suhteen tarkasteluun.³⁰ Peircelle merkki on jokin asia tai esine eli sillä on aineellinen muoto. (Manning 2012, 1, 6.)³¹ Kvalia on nimenomaan jossakin

²⁹ Filosofiassa käydyistä kvalia-keskusteluista ja niihin liittyvistä kiistoista ks. esim. Tye 2018; Wright (ed.) 2008.

³⁰ Esimerkkinä suuntauksesta voidaan pitää Paul Manningin (2012) tutkimusta, jossa hän tarkastelee juomien materiaalisuutta ja merkitystä eli juomia esineinä/asioina ja merkeinä.

³¹ Jaotteluun (ikoni, indeksi, symboli) liittyy myös toinen kolmijako: *qualisign* (merkki joka muodostuu jostakin laadusta, kuten väristä), *sinsign* (merkki joka muodostuu fyysisestä tosiasiaista), *legisign* (merkki joka muodostuu laista) (esim. Copley & Jansz 1998, 32–33). Näistä ensimmäinen, termi *qualisign*, viittaa mihin tahansa objektin ominaisuuteen. Nämä kvaliteetit (*qualisign*) voivat olla tai ovat kvalioita, jotka voivat toimia merkeinä. (Manning 2012, 11–12; Harkness 2013, 14.)

tilanteessa yksilön fenomenologisesti kokema aistillinen ominaisuus, ruumiillinen tuntemus tai tunne. Vastaavasti affekti ja affektiivisuus viittaavat tuntemuksiin, ilmapiiriin ja intensiteettiin yleisemmin (ks. Chumley & Harkness 2013, 9). Kvaliat yhdessä muunlaisten jaettujen merkkien kanssa muodostavat semioottisen ideologian. Tässä tutkimuksessa tarkastelen kvalian roolia kanavoinnin semioottisessa ideologiassa ja epistemologiassa.

Antropologiassa esimerkiksi Lily Hope Chumley ja Nicholas Harkness (2013) ovat käyttäneet kvalian käsitettä selittämään ominaisuuksiin liittyvää toimintaa pohjaten Peircen ja antropologi Nancy Munnin käsityksiin.³² Heidän mukaansa käsite on hyödyllinen, kun tarkastellaan aisteihin, aineellisuuteen, ruumiillisuuteen, esteetiikkaan ja affekteihin liittyviä kysymyksiä. Ymmärrän tässä tutkimuksessa kvalian Chumleyn ja Harknessin tavoin. He määrittelevät kvalian aistillisten ominaisuuksien (kuten värien, äänien ja hajujen) kokemuksiksi sekä tunteiksi (kuten kylläisyys, ahdistus, toiseus). He katsovat (viitaten Munnin), kuinka kaikenlaisessa toiminnassa ihmiset tuottavat näitä ominaisuuksia. Luodessaan ominaisuuksia he samalla luovat niille arvoja, sekä positiivisia että negatiivisia. Ja tuottaessaan arvoa ihmiset luovat ”intersubjektiivisiä tila-aikoja” (*spacetime*): minuuksia, suhteita, yhteisöjä sekä hierarkioita ja epätasa-arvoja. (Chumley & Harkness 2013.) Esimerkiksi Nicholas Harkness (2014) on tutkinut kristittyjä laulajia Etelä-Koreassa ja sitä, millainen lauluääni kyseisessä kontekstissa (esim. kirkkoyleisön kesken) on arvostettavaa. Harknessin mukaan nämä kristityt pyrkivät tietynlaisen, ”eurooppalaistyyllisen” lauluäänän avulla esittäytymään nykykristillisinä ja edistyneinä ihmisinä. Tällöin ihanteena ja samalla arvioinnin kohteena on laulajan ”puhdas” ääni, joka on samanaikaisesti kulttuurinen estetiikan ja etiikan muoto sekä ruumiillinen ilmaisu. Harknessin tutkimuksessa ihmiset kertovat kuulevansa tämän puhtaan äänen joissakin tilanteissa, jolloin se on eletty kokemus ja kvalia.

Epistemologian näkökulmasta kvaliat tuovat käytännöllistä tietoa (aineellisista) asioista ja auttavat niiden käsittämisessä. Vaikka kysymys on yksilön subjektiivisesta kokemuksesta, ovat kokemukset kvalioista nimenomaan osa sosiaalista elämää. Kvaliat ilmenevät siinä, miten ihmiset suuntautuvat sosiaaliseen toimintaan, ja ne

³² Nancy Munn (1992) on käyttänyt Peircen käsitystä kvaliasta (*qualisign*). Munn on tarkastellut ominaisuuksien ja arvon suhdetta Papua-Uusi-Guineassa tekemänsä etnografian pohjalta. Hänen mukaansa arvoa luodaan toiminnassa ja sitä kuvataan tiettyjen ruumiillisten ominaisuuksien avulla. Munn katsoo, että arvon merkitsijöinä toimivat polaariseksi pareiksi muodostuvat ominaisuudet, jotka keskittyvät hänen tarkastelemaansa yhteisössä liikkeeseen (nopeus-hitaus), painoon (keveys-raskaus) ja valoon (valoisuus-pimeys). Munnin mukaan tietyt välittäjät (kuten ruumis tai kanootti) esittävät näitä ominaisuuksia, joilla on joko positiivista tai negatiivista arvoa. (Munn 1992, 16–17.) Nämä kulttuurisesti merkitykselliset ominaisuudet voidaan kokea minkä tahansa aistillisen kokemuksen avulla (Harkness 2013, 14).

muokkaavat sitä. (Harkness 2015, 574, 579–580.) Etnografian tehtävänä on tunnistaa, milloin jokin tietty kvalia on jaettu. Esimerkiksi jollekin kipu kyynärpäässä voi tarkoittaa niveltulehdusta, toiselle se voi olla merkki noituudesta. Toiseksi etnografiassa tulisi tarkastella sitä, miten jokin kvalia on jaettu. Sosiaaliset, yhteisölliset toiminnot muuntavat kvaliat ymmärrettäviksi merkeiksi, joihin ihmiset luottavat ja joiden avulla he tulkitsevat asioita ja toimivat maailmassa. (Harkness 2013, 15.) Tietynlaisilla aistillisilla ominaisuuksilla on siis etuoikeutettu rooli jonkin arvosysteemin sisällä eräänlaisina konventionaalisina kvalioina (Harkness 2013, 15; Keane 2003, 414). Nämä ovat kokemusten jaettuja kategorioita, sosiaalisesti tunnistettavia ja vaikuttavia tyyppejä (Harkness 2013, 15; 2014, 14–15). Näitä konventionaalisia kvalioita käytetään usein ontologisissa diskursseissa (Chumley 2017, S13). Kanavoinnin tapauksessa näitä tunnistettavia ominaisuuksia ovat esimerkiksi rakkaus ja puhtaus.

Antropologi Webb Keanen mukaan laadulliset ominaisuudet kiinnittyvät usein toisten ominaisuuksien kanssa. Esimerkiksi omenan punaisuuteen liittyvät tietty muoto ja keveys. Keanen mukaan käytännössä tätä yhteenliittymistä ei voida täysin poistaa. Hän kutsuu ilmiötä *niputtamiseksi* (*bundling*). Tämä viittaa materiaalisuuden vaikutukseen eli punaisuus ei voi ilmetä ilman jonkinlaista aineellisuutta, joka sitoo sen muihin ominaisuuksiin. Niputtaminen myös muuttaa objektien arvoa, hyötyä ja asiaankuuluvuutta eri konteksteissa. (Keane 2003, 414; 2005, 194.) Esimerkiksi kanavien tapauksessa tietyt värit niputtuvat tiettyjen enkeleiden ja chakrojen kanssa. Tässä tutkimuksessa keskityn muun muassa siihen, miten kvaliat, kuten värit, tekevät asioita, esimerkiksi henkiolentoja havaittavaksi ja olemassa oleviksi.

Erilaiset objektit, esineet, sanat, asiat, toimijat, joihin kvaliat viittaavat voivat olla myös kuviteltuja. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö ne olisi yhtä lailla todellisia. Tässä tutkimuksessa en tee ontologista eroa kuvittelun ja todellisuuden välille, koska kyseinen jako on katsottu yhdeksi kuvittelututkimuksen perinteisten lähestymistapojen ongelmaksi (esim. Ingold 2012, 4). Kuvittelulla ei näin viitata esimerkiksi harhoihin tai johonkin ei-todelliseen, fantasiaan (Humphrey 2009, 32; Meyer 2015, 13; Mittermaier 2011, 19). Antropologi Tim Ingoldin mukaan kuvittelu on ihmisten tapa elää luovasti maailmassa, joka on jatkuvasti muodostumassa (Ingold 2012, 3). Se on osa havainnointia (Sneath 2009, 86). Kuvitteluilla on merkitystä, sillä niillä on vaikutuksia näkyvään, materiaaliseen maailmaan (Mittermaier 2011, 2). Esimerkiksi kanavoinnin tapauksessa kanavointi, sen avulla saatu tieto sekä laajemmin kanavien ja asiakkaiden käsitykset todellisuudesta muuttavat maailmaa, asiaintiloja ja ihmisten elämää.

Yhteenvedettynä, tässä tutkimuksessa tarkastelen etnografisen aineiston avulla kanavointi-ilmiöön liittyviä aineellisia ja kielellisiä suhteita, kanavoinnin

tietämisen tapaa sekä kanavien yrittäjyyttä rajatyön, semioottisen ideologian, kvallian, affektiivisuuden ja affektiivisen työn käsitteistä koostuvan yhdistelmän avulla.

1.4 Ylirajaista etnografiaa kirjoittamassa

Kanavoinnin ja uushenkisyyden kentällä ihmiset ja ei-ihmiset, kuten henkiolennot, ylittävät sekä muokkaavat erilaisia rajoja. Kanavat matkaavat henkimaailman rajoille ja paikkakunnalta toiselle, pitämässä istuntoja ja kursseja. Ulkomailta saapuu luennoitsijoita erilaisiin tapahtumiin. Ihmiset käyvät messuilla, yhdistysten tilaisuuksissa ja erilaisissa hoidoissa, kuten kanavointi-istunnoissa, eri yrittäjien luona. Käydään puhelinkeskusteluja sekä tiedonvaihtoa internetin avulla. Erilaiset tuotteet, sähköpostit ja kanavoidut viestit kulkeutuvat ympäri Suomea ja maailmaa. Raha liikkuu yrittäjältä ja asiakkaalta toiselle. Lehdet ja kirjat kulkeutuvat kirjastoihin, kauppoihin, postilaatikkoihin. Esitteet sujahtavat kasseihin ja välillä joku matkustaa ulkomaille retriittiin. Miten rajoja ylittävästä ja jatkuvassa liikkeessä olevasta kentästä saa sitten kiinni?

Kanavoinnin ja uushenkisyyden moninaisesti sijoittunut ja pirstaloitunut kenttä sekä kanavointiin liittyvän toiminnan ja yrittäjyyden aineellinen ja sosiaalinen moninaisuus ovat muovanneet tutkimukseni menetelmällisiä valintoja. Henkisyyden verkostot ovat ylirajaisia. Ihmiset eivät paikannu yhteen maantieteelliseen kohteeseen, vaan he esimerkiksi valitsevat erilaisia palveluja ja tilaisuuksia eri yrittäjiltä ja yhdistyksiltä. Kanavointi on globaali ilmiö, jolloin paikallinen (yhden paikkakunnan, valtion sisäinen) toiminta on tietokoneiden, matkustamisen ja kirjallisuuden välityksellä erottamaton osa globaaleja uushenkisyyden verkostoja, markkinoita ja virtauksia. Lähestyn tämän kaltaista tutkimuskohdetta etnografisen metodologian, ylirajaisen etnografian avulla.³³ Viittaa termillä siihen, kuinka a) tutkimukseni kenttä on maantieteellisesti monipaikkainen (ylirajainen etnografia termiä on käytetty tässä mielessä myös aiemmin esim. maahanmuuttajien tutkimuksessa, jossa on puhuttu lisäksi transnationaalisesta etnografiasta), b) olen muodostanut tutkimuksen aineistoa erilaisissa tilanteissa, jotka myös risteävät eli ikään kuin ylittävät yksittäiset tilanteet ja c) kiinnitän huomiota tämän monitilanteisen aineiston avulla ylirajaisiin suhteisiin ihmisten ja ei-ihmisten välillä.

Ylirajaisessa lähestymistavassani painotan siis muutamien aiempien teoreettis-metodologisten suuntausten esittämiä näkökohtia, jotka ovat tutkimukselleni

³³ Valitsin laadullisen tutkimuksen ja etnografian kanavoinnin tutkimisen keinoksi, koska etnografian avulla voidaan päästä kiinni ihmisten merkityksenantoihin (ks. esim. Merriam & Tisdell 2016, 15). Etnografisen tutkimuksen avulla voin avata sitä, miten ihmiset elävät todeksi kanavointiepidemiologiaa.

keskeisiä. Hyödynnän ensinnäkin monipaikkaisen etnografian (esim. Coleman & von Hellermann 2011; Falzon 2009) ajatusta kentän maantieteellisestä hajanaisuudesta.³⁴ Perinteisesti monipaikkainen etnografia on tarkoittanut valtioiden rajat ylittävää tutkimusta. Sen avulla on tutkittu globaaleja ilmiöitä kuten maahanmuuttoa, ympäristökysymyksiä, kaupankäyntiä tai kolonialismia. Tässä tutkimuksessa kenttätöön monipaikkaisuus kuvaa haastatteluiden ja osallistuvan havainnoinnin tekemistä erilaisissa paikoissa ympäri Suomea sekä muun muassa sähköpostilistojen välityksellä tapahtunutta henkisyiden ja tutkittavieni verkostoissa olemista. Samoin olin kentällä, kun vaikkapa kauppatatkaallani näin luontaistuotekaupan edessä henkisten messujen mainoksia. Monitilanteisuus, joka liittyy vahvasti monipaikkaisuuteen, on puolestaan antanut erilaisia perspektiivejä ja ikkunoita kanavointiin sekä sen toimijoihin ja toimintoihin. Se on tarkoittanut esimerkiksi erilaisia havainnointi- ja haastattelutilanteita. Monipaikkaisen ja monitilanteisen etnografian avulla tuotettujen aineistojen kuvaamisessa hyödynnän *aineellisen semiotiikan (material semiotics)* näkökulmaa ihmisten ja ei-ihmisten välisiin suhteisiin ja toimijuuteen. Suuntauksen lähtökohtana on käsitys siitä, että myös ei-ihmiset voivat toimia ja olla toimijoita. Aineellinen semiotiikka tarkastelee sitä, kuinka erilaiset sosiaaliset ja aineelliset elementit nivoutuvat ja vaikuttavat toisiinsa (tai joissakin tapauksissa eivät). (Law 2019, 3–4.) Täten lähestymistapa nostaa esiin näkökohtia rajojen ylittämisestä.³⁵

Osallistun yllärajaisesta etnografiasta käytävään keskusteluun käsittelemällä sitä, miten tutkijan tulisi kirjoittaa etnografiaa ihmisistä, heidän elämästään ja ilmiöstä niin, että hän loisi oikean kuvan tutkimusaiheestaan. Ensinnäkin, miten tarkastella

³⁴ Esimerkiksi monipaikkaisen etnografian avulla voidaan tarkastella, miten tietty ilmiö sekä vaihtelee että pysyy samana (Huttunen & Homanen 2017, 134). Ensimmäiset monipaikkaiset etnografiat julkaistiin 1970-luvulla, mutta yleisemmin menetelmä (ja termi) tuli käyttöön 1990-luvulla (Hannerz 2009, 271–272). Monipaikkainen etnografia liittyy muutoksiin antropologisen tutkimuksen epistemologisissa ja poliittisissa kysymyksissä. Aiempi käsitys kentällä olemisesta tai vastaavasti sieltä poissa olemisesta nojasi käsitykseen, jonka mukaan erilaiset kulttuurit sijaitsevat erillisissä paikoissa (kulttuuri tai yhteisö tutkimuksen kontekstina). Nykymaailmassa tutkija ei kuitenkaan ole koskaan varsinaisesti poissa kentältä. (ks. Gupta & Ferguson 1997.) Monipaikkaisella tutkimuksella on siten myös haasteensa. Sen ongelmana voidaan pitää esimerkiksi kenttätöön muotoa, suunnittelua ja keskeneräisyyttä (Marcus 2011) sekä tiedon syvyyden puutetta sekä mahdollisia ongelmia suhteiden muodostamisessa tutkittaviin. Tosin nämä ongelmat voivat olla läsnä, missä tahansa aineiston muodostamisen tavassa, koska tutkija ei voi olla monessa paikassa yhtä aikaa (Falzon 2009; Fingerroos & Jouhki 2014, 102).

³⁵ John Law katsoo, että yksi aineellisen semiotiikan lähestymistavoista on toimijaverkkoteoria (*actor-network theory*) (Law 2019), jota on hyödynnetty henkisyteen liittyvien ilmiöiden tutkimuksessa (esim. Raunola 2018; Holloway 2000; Honkasalo 2017a). Toimijaverkkoteoriasta ks. esim. Kullman & Pyyhtinen 2015; Latour 2005.

ilmiötä, jossa toimijoina ovat henkiolennot eli miten henkiolennot tulisi huomioida tutkimuksessa? Toiseksi, kuinka etnografian tekijä voisi taata, ettei tutkimus tai tapa jolla se on kirjoitettu sulje ihmisiä yhteiskunnan ulkopuolelle?

1.4.1 Henkiolentojen huomioiminen tutkimuksessa

Kanavien kanssa yhteistyössä toimivat henkiolennot kuuluvat niiden entiteettien ryhmään, joiden epistemologinen ja ontologinen asema usein kyseenalaistetaan (vrt. Savransky 2012, 352). Kanavointi ikään kuin haastaa länsimaisen käsityksen siitä, millaisia universumi ja ihmiset ovat, miten ihmisen henkilökohtainen kokemus tulisi ymmärtää ja mikä on totta. Toisaalta ihmiset ovat harvemmin yhtä mieltä ontologioista eli siitä mitä on (Keane 2018, 81). Etnografian tehtävänä ei ole tutkimuskohteen totuusarvon tarkastelu tai arviointi. Pyrin tarkastelemaan kanavointi-ilmiötä ilman ontologista sulkemista eli rajanvetoja siitä, mitä on olemassa ja mitä ei. Toisin sanoen haluan suhtautua tässä tutkimuksessa avoimesti erilaisiin kokemuksiin, olentoja ja maailmoja kohtaan.³⁶ Olen ottanut henkiolennot huomioon tutkimuksessa, koska tavoitteenani on tarkastella sitä, millainen on se todellisuus, jossa ihmiset ja erilaiset henkiolennot toimivat yhdessä. Tutkimuksessani fokus ei ole niinkään henkiolennoissa itsessään, vaan ihmisten ja henkiolentojen välisissä ylitajuisissa suhteissa. Huomioni on erityisesti ihmisten ja henkiolentojen välisessä rajassa ja siinä, kuinka kanavat käsittelevät kyseistä rajaa.

Epistemologia ja ontologia ovat tiiviisti yhteenkietoutuneita, sillä tietämisen prosessit vaikuttavat siihen, millaisia ontologioita eli käsitteitä ja teorioita syntyy (Pedersen 2011, 35). Sosiologi Ivan Savranskyn mukaan perinteisesti tiedollisia kysymyksiä, tiedon tuottamisen roolia, tarkastellaan kysymällä, kuka rakentaa tietoa maailmasta, koska, miksi ja kenelle. Hän kutsuu ”ontoepistemologiseksi pluralismiksi” käsitystä, jossa näitä ongelmia täydennetään vielä kysymyksillä siitä, mikä asuttaa maailmaa, milloin, kuinka ja mitä maailmaa. Savranskyn mukaan näiden kysymysten avulla erilaisille entiteeteille (kuten henkiolennoille) annetaan mahdollisuus osallistua keskusteluun ”niiden omilla ehdoilla”. (Savransky 2012, 353, 359.)

Myös tässä tutkimuksessa pyrin huomioimaan sen, kuinka kanavat rakentavat tietoa yhdessä henkiolentojen ja asiakkaiden kanssa erilaisissa tilanteissa ja palveluissa. Heidän tarkoituksensa on auttaa ihmisiä kanavoinnin avulla saatavalla tiedolla. (Näitä kohtia tarkastelen varsinkin luvussa viisi.) Tarkastelen niin ikään sitä, millaisina kanavat kokevat henkiolennot. Savranskyn esittämät milloin- ja kuinka-kysymykset viittaavat työssäni muun muassa ajankohtiin ja tilanteisiin, joissa henkiolennot tulevat kanavien maailmaan eli kanavoinnin oppimiseen, kanavaksi

³⁶ Vastaavanlaisesta asenteesta ks. esim. Honkasalo 2017b; Steffen & al. 2015.

tulemiseen sekä kanavien ja henkiolentojen (sekä muiden materiaalistien apuvälineiden) suhteisiin sekä toimintoihin, joiden avulla nämä suhteet muodostuvat jollain tavoin pitkäkestoiseksi (esim. kanavat saattoivat kirjoittaa joidenkin henkiolentojen kanssa kirjoja, toisten kanssa he vastasivat ihmisten kysymyksiin). (Näitä tarkastelen erityisesti luvussa kaksi ja kolme.) Kuten viittasin jo aiemmin kuvittelua käsitellessäni, pyrin huomioimaan myös sitä, mitä kanavointi yhtenä tiedon tuottamisen ja tietämisen käytäntönä tekee eli millaisia vaikutuksia sillä on.

Hyödynnän aineellisen semiotiikan (Law & Mol 2008; Law 2019) käsityksiä siitä, miten ei-ihmiset tulisi huomioida tutkimuksessa. Aineellisen semiotiikan lisäksi esimerkiksi antropologian ontologinen käänne (rekursiivisen lähestymistapa) (ks. Henare & al. 2007) on painottanut samankaltaista lähestymistapaa ei-ihmisten huomioimiseen.³⁷ Näiden molempien perinteiden mukaan ei-ihmisiä (ja toiseutta tai erilaisuutta) lähestytään suhteen näkökulmasta. Sosiologi John Law ja antropologi Annemarie Mol (2008) esittävät, että entiteetti on toimija, jos sillä on vaikutusta toimintaan. Näin ollen kysymys ei ole esimerkiksi siitä, kuka toimintaa kontrolloi. Law ja Mol katsovat, että samoin kuin lingvistikassa, jossa sanat antavat toisilleen merkityksen, voidaan katsoa, että aineellisessa semiotiikassa entiteetit antavat ja mahdollistavat toisilleen olemassaolon. Aineellisen semiotiikan käsityksessä toimijuudesta tulee loputtomasti ulottautuva materiaalistien suhteiden verkko. Toimija ei toimi yksin, vaan suhteessa muihin toimijoihin, niihin linkittyneinä. Yksittäinen toimija ei ole siten merkityksellinen, vaan suhde. Esimerkiksi ilman kanavaa, henkiolento ei saisi viestiä ihmisille. Ilman henkiolentoa ei olisi viestiä ja ilman viestiä ei olisi asiakasta. Tässä tutkimuksessa näkökulmana on, että koska henkiolennot ovat kanavoinnissa keskeisiä, ne on otettava myös tutkimuksessa huomioon. Henkiolentojen mukaan ottaminen auttaa ymmärtämään kanavien sosiaalisia suhteita ja maailmaa. Tällöin etnografian subjektina eivät ole vain ihmiset, vaan kaikenlaiset entiteetit, suhteet, olennot ja esineet (Salmond 2014).

Kuten monien muidenkin aiheiden myös kanavoinnin tarkastelun yhtenä vaikeutena on se, että toimintaa tapahtuu osittain tutkijan havainnoinnin ulottumattomissa. Tutkija ei pääse kiinni suoraan ihmisten kokemuksiin. Hän voi vain kuunnella haastateltaviaan, tarkkailla tilanteita, kuvata konteksteja ja omien kokemusten tuomia tuntemuksiaan. Hyödynnän kanavien henkiolentosuhteiden tarkemmassa käsitelyssä sekä Webb Keanen käsitystä siitä, kuinka asioita ja esineitä (kuten ihmisiä, eläimiä tai henkiä) voidaan tarkastella niiden muodon, ominaisuuksien ja käytännön kykyjen sekä syy-seuraussuhteiden avulla (Keane 2005, 193) että antropologien Diana Espírito Santon ja Ruy Blanesin (2013) lähestymistapaa. Sen mukaan henkiolentojen (sekä yleisemmin ei-ihmisten, aineettomien asioiden) tarkastelussa

³⁷ Antropologian ontologiseen käänteeseen liittyvästä kritiikistä ks. esim. Chua 2015; Bessire & Bond 2014; Vigh & Sausdal 2014.

voidaan analysoida esimerkiksi 1) niiden sijaintia maisemassa (esim. joessa, metsässä, huoneessa), 2) niiden vaikutuksia jossakin kokemuksen kontekstissa (unessa, visioissa, muistoissa), ja 3) näiden yhteenkietoutuneisuutta (ritualisointi, parantaminen) sekä 4) näiden materialisoituneita muotoja tietyissä diskursseissa ja määrittelyissä (elämäkerrat, laulut, piirustukset). Henkiolentosuhteiden tarkastelussa voidaan siis kiinnittää huomiota siihen, millaisissa olosuhteissa olennot ilmestyvät ja tulevat tulkituiksi sekä tehdään todeksi ja millaiset tilanteet ja kokemukset ovat valideja indeksejä olennoista. (Espírito Santo & Blanes 2013, 4, 6, 17.) Tässä kvalian käsite tulee oivalliseksi apuvälineeksi, koska ihmiset ymmärtävät henkiolentoja niiden avulla. Lähestyn henkiolentoja vaikutuksina kuten Espírito Santo ja Blanes. Affektiivisuuden käsite taas suuntaa kiinnittämään huomiota niihin asioihin, jotka ovat tärkeitä tutkittaville ihmisille ja yhteisöille, siihen mikä heitä liikuttaa ja mistä kyseessä olevat materiaaliset ja sosiaaliset maailmat rakentuvat (Lutz 2017, 189).

1.4.2 Kuinka kirjoittaa etnografiaa rajoilla olevista ihmisistä ja tietämisen tavoista?

Uskontoon ja henkisytyteen liittyvät kysymykset ovat usein sensitiivisiä. Tämä tutkimus käsittelee rajoilla olevia ihmisiä ja kiistanalaisia mielipiteitä herättävää ilmiötä³⁸, mikä erityisesti nostaa esiin tutkimusprosessiin liittyviä eettisiä kysymyksiä. Millaista olisi teksti ja tutkimus, joka ei olisi eettisesti loukkaavaa eikä marginalisoivaa?

Ensinnäkin koen, että marginalisaation käsite ja näkökulma samalla ikään kuin marginalisoivat ihmisiä ja ilmiöitä, minkä vuoksi käytän tässä tutkimuksessa mieluummin rajan ja varsinkin rajatyön käsitteitä. Tarkastelen kanavia ja kanavointi-ilmiötä rajoilla enkä marginaalissa olevina. Sellaisissa yhteyksissä, joissa esittelen toisten ihmisten, kuten tutkijoiden tai haastateltavieni näkemyksiä, käytän marginaali-termiä. Marginaalisuutta on määritelty tutkimuksissa eri tavoin, mutta sillä on pyritty kiinnittämään huomiota sosiaalisiin, taloudellisiin ja poliittisiin ulossulkemisiin (Williams 2017, 11) sekä kulttuuriseen (Tsing 1993) ulossulkemiseen.³⁹ Toisinaan marginaalisuus yhdistyy johonkin maantieteelliseen paikkaan. Anna Tsing viittaa marginaalisuuden käsitteellä eriarvoisiin positioihin yleisillä tai yhteisillä vallan ja tiedon kentillä. Hänen mukaansa kulttuurisen ja poliittisen marginaalisuuden

³⁸ Gallup Ecclesiastica 2019 -kyselyyn vastanneista suomalaisista 18 prosenttia ilmoitti olevansa täysin tai osittain samaa mieltä väitteestä, jonka mukaan ”henkimeediat tai kanavoijat voivat välittää meille tietoa näkymättömästä maailmasta” (Ketola 2020a, 81).

³⁹ Marginaalisuus-käsitteen tausta on sosiologi Robert Parkin (1928) esittelemässä käsitteessä *the marginal man*. Hän kuvasi käsitteellä kahden kulttuurisen ryhmän välissä elävää ihmistä, eräänlaista kulttuurista hybridiä, jolla hän viittasi etenkin maahanmuuttajaan.

rakentaminen on prosessi, jossa ihmisiä marginalisoidaan, kun heidän näkökulmansa ohitetaan, hylätään tai suljetaan. Ihmiset myös aktiivisesti pyrkivät vaikuttamaan marginaalisuuteensa protestoimalla, uudelleen tulkitsemalla tai kaunistelemalla heidän ulos sulkemistaan. (Tsing 1993, xi, 5.) Arkikielessä marginaali muistuttaa jähmettyntä tilaa ja viittaa ulkopuolella olemiseen, mutta rajatyöstä ja rajoista puhuminen puolestaan osoittaa selvemmin sen, että kyseessä on ylitettävä, aktiivinen ja muutoksessa oleva tila. Kanavat elävät monin tavoin kuten muutkin ihmiset Suomessa (esim. perhe, asuinpaikka). Rajoilla oleminen jossakin positiossa ei siis välttämättä ole kaikkia elämänaloja määrittävä asia.

Toiseksi, muun muassa uusmaterialistiseen tutkimukseen ja materiaaliseseen feminismiin liittyy huomion kiinnittäminen eettisten positioiden ja diskurssien aineellisiin vaikutuksiin, seurauksiin ja käytäntöihin (ks. Alaimo & Hekman 2008, 7). Tutkimisella ja tutkimuksella voi olla monenlaisia seurauksia, mutta tutkijan tekstien seurauksien arvioiminen ei ole välttämättä yksinkertaista (ks. myös Mäkinen 2006; Kainulainen 2015). Esimerkiksi tutkimusjulkaisun käsittelytapoja vaikkapa sosiaalisessa mediassa on vaikea ennakoita. Tutkimukseen osallistuneet henkilöt eivät välttämättä myöskään ole osanneet arvioida seurauksia. (Kainulainen 2015, 69.) Tutkija tekee kuitenkin jo kirjoittaessaan ratkaisuja sen suhteen mitä ja mistä hän kirjoittaa ja millaisia asioita hän jättää mahdollisesti käsittelemättä. Kanavoinnin tapauksessa arvioitavat negatiiviset seuraukset voisivat liittyä esimerkiksi maineeseen tai talouteen tai jonkinlaiseen emotionaaliseen harmiin.⁴⁰ Tutkimuksen aikana olen yrittänyt pohtia tutkimuksen mahdollisia seurauksia tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä. Olen pyrkinyt siihen, ettei väitöskirjatekstini millään tavalla vaikeuttaisi haastateltavieni elämää. Olen pyrkinyt kirjoittamaan yksiselitteistä ja selkeää tekstiä, mitä voidaan pitää myöskin yhtenä haitallisten vaikutusten ehkäisemisen keinona (ks. Mäkinen 2006, 124).

Kolmanneksi, tärkeää on kunnioittava, suvaitsevainen kirjoittamisen tyyli, jolloin ihmisiä tai valtavirrasta poikkeavia tietämisen tapoja ei esitetä väheksyvällä tavalla. Hyväksyvä suhtautuminen tarkoittaa sitä, että hyväksytään erilaiset tavat olla maailmassa ja suhteessa muihin (ks. Mittermaier 2011, 238). Uusmaterialistinen tutkimus kiinnittää huomiota asioihin liittyviin mahdollisuuksiin sekä positiiviseen kirjoitustapaan, josta tämän tutkimuksen ylijärjestyksen ja rajojen dynaamisuutta painottavaa näkökulmaa voi pitää yhdenlaisena esimerkkinä. Antropologiassa myös marginaaleja koskeva tutkimus on pyrkinyt positiiviseen kirjoitustapaan, mikä on

⁴⁰ Kysymys tutkimuksen seurauksista koskettaa keskustelua etnografisen tekstin tarkoituksesta (ks. esim. Haddon 2013). Tutkija ei ole esimerkiksi tutkimansa kohteen ”mainostaja”. Ihmisillä on erilaisia motiiveja osallistua tutkimukseen. Esimerkiksi jotkut haastateltavistani halusivat tutkimukseen osallistumalla vaikuttaa ihmisten asenteisiin. Jotkut osallistuivat, koska heidän mukaansa johdatus oli vaikuttanut siihen, että pyysin juuri heitä haastatteluun. Tähän tutkijan ja tutkittavien väliseen valta-asetelmaan liittyvä pohdinta on ominaista etnografiselle tutkimukselle (ks. esim. Schultz 2020).

tarkoittanut ihmisten toimijuuden painottamista. Tällöin on kiinnitetty huomiota esimerkiksi niihin prosesseihin, joiden välityksellä ihmiset marginalisoivat itseään ja kuinka he voivat käyttää marginaalisuutta eräänlaisena strategiana tai identiteetin rakentamisen välineenä. Tällöin he voivat suhtautua omaan marginaalisuuteensa sitä ylistävällä tavalla. (ks. Johnson 2011.) Tässä tutkimuksessa positiivinen kirjoittaminen tarkoittaa muun muassa sitä, ettei tutkimuskohdetta tai siihen liittyviä ilmiöitä lähestytä moralisoivasti. Esimerkiksi en tarkastele yrittäjyyttä, kaupallisuutta tai kulluttamista moralisoivista näkökulmista, jossa ne ovat joko hyvä tai huono asia. Epistemologian tutkimisen näkökulmasta oleellista on se, etten määrittele etukäteen mitä tieto on. En myöskään tee erilaisiin tietokäsityksiin liittyviä arvottavia vertauksia.

Mahdollisuuksia korostavaa tutkimusta on myös kritisoitu. Esimerkiksi pakolais-tutkijat Susan Coutin ja Erica Vogel pohtivat sitä, vastaavatko mahdollisuuksia ja toivoa korostavat tutkijat enemmän teoreettisiin trendeihin tai poliittisiin sitoumuksiin kuin etnografisiin todellisuuksiin (Coutin & Vogel 2016, 632). Mahdollisuuksista ja toiveikkaista tulevaisuuksista kirjoittaminen voi ehkäpä kuulostaa hyvin vaikeissa tilanteissa olevien ihmisten kohdalla liian optimistiselta. Kanaville kanavoinnin kaltaisen tietämisen oppiminen tai henkisyuden ja yrittäjyyden yhdistäminen voivat kuitenkin tuoda uusia mahdollisuuksia. Samalla kanavoinnin ja yrittäjyyden yhdistelmä voi myös vähentää kanavoinnin kaltaisen tietämisen ja sen avulla saatavan tiedon vierautta. Mahdollisuuksien vastaparina on tärkeää kirjoittaa myös niistä rajoista, epäilyksistä ja lo-puista, joita tutkimukseen osallistuvat ihmiset kohtaavat. Tässä tutkimuksessa käsitte-len muun muassa kanavien näkökulmaa kanavointia koskevaan epäilyyn. Esimerkiksi haastattelemani Kristiina totesi, että kaikkiin henkimaailman, erityisesti ”vainajatason” antamiin ohjeisiin ei kannattaisi luottaa ja että luottamus syntyy kokemuksen mukana.

Neljänneksi, se miten tutkimukseen osallistuvia henkilöitä etnografiassa kuvataan, vaikuttaa heihin asennoitumiseen. Olen pyrkinyt huomioimaan ja pitämään yllä kentän ja haastateltavieni moninaisuutta kuvatessani heidän käsityksiään. Lisäksi olen yrittä-nyt lähestyä kanavointi-ilmiötä kokonaisvaltaisesti ottamalla huomioon useampia ra-japintoja yhden tai kahden sijaan. Olen myös huomionut haastateltavieni omat käsi-tykset esimerkiksi tapahtumista ja niiden syistä ja seurauksista.⁴¹ Käsitte-len esimerk-siksi kanavien näkökulmaa siihen, miksi kanavoinnin kaltaisille palveluille on

⁴¹ Tähän liittyy esimerkiksi se, että käytän sanaa henkiolento osittain siksi, että haluan kunnioittaa tutkittavieni näkemyksiä. Tutkimukseni alussa puhuin henkiolentoista ja entiteeteistä synonyymisesti, mutta eräs haastateltavani piti entiteetti-sanaa huonona. Hänen mukaansa henkiolento oli parempi, joten päädyin tutkimuksessani käyttämään sitä. Tutkimuskirjallisuudessa erilaisista näkymättömistä olennoista tai toimijoista ja niihin liittyvistä kokemuksista on puhuttu myös ylikuonnollisena. Kanavointia tekevien henkilöiden näkökulmasta kanavointi on ihmiselle ”luonnollista” ja arkipäiväistä toi-mintaa kuten muutkin henkisyteen liittyvät asiat. Tosin heillä saattoi olla yksittäisiä kokemuksia, jotka saattoivat olla jollakin tapaa erityisiä.

kysyntää. Esimerkiksi Alekski katsoi, että asiakkaat tarvitsevat ohjausta siihen, kuinka he voivat hiljentyä. Hänen mukaansa syy henkisten ammatinharjoittajien määrän kasvamiseen on ”maapallon värähtelyiden” nousemisessa. Syiden ja seurausten ohella tutkimuksessa on tärkeää kirjoittaa myös tutkimukseen osallistuvien ihmisten omista eettisistä tai moraalisisista käsityksistä. Kanavat suhtautuivat henkisen työn eettisiin seikoihin vakavasti. Haastattelemani Johannan mukaan esimerkiksi asioiden ”katsominen” ilman toisen ihmisen lupaa on epäeettistä. Hän totesi, että tällöin kanava ”kerää jonkinlaista karmaa” ja joutuu asian kanssa tekemisiin myöhemmin. Eettisistä käsityksistä kirjoittaminen voi auttaa ymmärtämään tai laajentamaan käsityksiä siitä, miten eri tavoin ihmiset pyrkivät välittämään ja huolehtimaan toisista ihmisistä. On tärkeä kirjoittaa myös henkilöiden kokemuksista, menneestä, motivaatioista ja vaikeuksista sekä näihin liittyvistä tunteista. Ihmisistä on hyvä kirjoittaa monipuolisesti, koska heissä on monia puolia. (Gullion 2016, 83, 86.) Toisaalta olen huomannut, kuinka näiden asioiden kertominen on usein ristiriidassa sen kanssa, kuinka tutkijan tulee huolehtia ihmisten tunnistettavuuteen liittyvistä seikoista.

Pseudonymisointi eli tunnisteiden poistaminen tai muuttaminen korostuu yhteiskunnallisella rajalla olevien ihmisten tutkimisessa. Koen, että ylirajaiseen lähestymistapaani liittyvä monitilanteinen tutkimus on kanavoinnin tapauksessa eettisesti hyvä ratkaisu, sillä se voi häivyttää paremmin tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tunnistettavuutta kuin vastaavasti keskittyminen vaikkapa yhden henkisen yhteisön toimintaan. Tunnistettavuuskysymyksen lisäksi tutkimukseen osallistuminen voi viedä paljon ihmisten aikaa, minkä vuoksi yksittäiset tapaamiset erityisesti kanavana toimivien yrittäjien kanssa voivat olla tässä mielessä myös heidän näkökulmastaan toimivampi tapa osallistua tutkimukseen. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt poistamaan henkilöiden taustoihin liittyvät tarkemmat kuvaukset sekä koulutukset, ammatit, maantieteelliset sijainnit, henkiolentojen nimet, murteet ja tarkat kuvaukset ihmisten työtiloista. Myös kanavoinnin avulla syntyvät viestit ja suorat lainaukset voivat tehdä haastateltavat tunnistettaviksi. Olen pyrkinyt pitämään suorien lainausten määrän melko maltillisena mahdollisen tunnistettavuuden vuoksi. Samalla tutkimuksessa on kuitenkin huomioitu, että haastateltavien oman äänen tuominen suorien lainausten avulla on tärkeää. Eettisestä näkökulmasta kyseessä on tasapainottelu aineiston esittämässä. Jotkut haastateltavat myös ilmoittivat, että he voisivat esiintyä omalla nimellään. Olen tutkimuseettisistä syistä päättänyt, että vastoin yleistä etnografista tapaa, en esittele haastateltaviani tai ympäristöjä kovinkaan tarkasti. Käytän tekstissäni pseudonymejä siten, että viittaaan yksittäisiin haastateltaviin useammilla nimillä.

1.4.3 Monien tilanteiden aineistot

Ylirajainen etnografinen tutkimukseni pohjautuu vuosina 2014–2018 muodostamaani aineistoon [ks. liite 1]. Se koostuu pääasiassa kanavointia tekevien henkilöiden ja

kanavoinnin asiakkaiden teemahaastatteluista (eli puolistrukturoiduista haastatteluista) sekä kanavointiin liittyvien tilanteiden havainnointimateriaalista. Lisäksi olen muodostanut avoimiin kysymyksiin perustuvaa kyselylomakeaineistoa. Aineistoon kuuluu myös kaksi kirjoituskutsukirjettä (jotka sain vastauksena *Sielunpeili*-lehdessä olleeseen kirjoituskutsuuni) [ks. liite 2], haastateltavien mainitsemaa kanavoinnin avulla syntynyttä ja uushenkistä kirjallisuutta sekä muuta kirjallista materiaalia.⁴²

Haastattelin yhteensä 37 henkilöä. Haastatteluja oli yhteensä 33. (Näiden lisäksi tein kaksi esihaastattelua, jotka olen sisällyttänyt osallistuvaa havainnointia käsittelevään kenttätöypäiväkirjaani.)⁴³ Haastattelut kestivät noin kaksi tuntia ja kirjoitin tilanteista haastattelupäiväkirjaa. Haastattelutilanteiden yhteydessä olen tallentanut myös muuta aineistoa (video, valokuva, lehtiset, kirjat, esineet, piirustukset). Tutkimuksen alussa tekemäni tutkimussuunnitelma ohjasi haastattelujen kysymysrunkoa, jota muokkasin tutkimusprosessin aikana ja haastateltavan mukaan (riippuen esimerkiksi oliko kyseessä yrittäjä, asiakas tai joku muu henkilö) [ks. liite 3]. Kysymykset vaihtelivat laajoista yksityiskohtaisempiin, mutta teemoina olivat muun muassa kanavointi (esim. sen aloittaminen, viestit), käsitykset uskonnosta ja henkisytydestä, suhde henkimaailmaan, yrittäjäisyys (esim. aloittaminen, suhde rahaan) sekä toimintaa helpottavat/rajoittavat tekijät. Asiakkailta kysyin esimerkiksi heidän asiakaskokemuksistaan sekä kanavointiin ja uskuntoon liittyvistä käsityksistään.

⁴² Lukemaani uushenkistä ja kanavoinnin avulla syntynyttä kirjallisuutta merkitsin ylös taulukkoon. Hankin tätä haastateltavieni mainitsemaa kirjallisuutta kirjastosta, minkä lisäksi jotkut haastateltavat antoivat minulle tekstejä ja kirjallisuutta. Lisäksi kävin läpi *Valonkantajat*-lehden numeroita sekä *Ultra*-lehtiä 1980- ja 90-luvuilta. Olen myös tutustunut haastateltavien internetsivuihin, ollut muutamien kanavien sähköpostilistalla ja katsonut joitakin kanavointiin liittyviä videoita internetistä. Näiden aineistojen avulla olen saanut kokonaiskuvaa tutkimuskohteesta, mutta tässä tutkimuksessa en varsinaisesti analysoi niiden sisältöjä eettisten syiden vuoksi.

⁴³ Yksittäisten henkilöiden haastatteluiden ohella tein yhden kolmen hengen ryhmähaastattelun sekä kaksi pariskuntien haastattelua. Puolison osallistumisella voi olla monenlaista vaikutusta haastatteluun. Kanavointi-aiheeseen pariskunnan haastattelu soveltui, koska henkilöt olivat toimineet yhdessä kanavointiin liittyvien asioiden parissa muutenkin. Menetelmäkirjallisuuden mukaan (esim. Bazeley 2013; Fontana & Frey 2008) ryhmähaastattelu voi tuottaa erityyppisen vuorovaikutuksellisuuden vuoksi erilaista tietoa verrattuna yhden henkilön haastatteluun. Ryhmän dynamiikkaan vaikuttaa muun muassa se, kuinka heterogeeninen tai samankaltainen joukko on koolla. Vaikutusta on myös sillä, onko ryhmä rakentunut vain haastattelu varten vai ovatko henkilöt tuttuja toisilleen entuudestaan. Näillä seikoilla on merkitystä muun muassa siihen, kuinka avoimia henkilöt ovat, millaisia vaikutuksia heidän mielipiteillään on vuorovaikutukselle, kuinka yksimielisiä he ovat sekä millaisen muodon haastattelussa muodostunut tieto saa. (Bazeley 2013, 198.) Tekemäni ryhmähaastattelu muodostui haastateltavien omien verkostojen avulla. Vuorovaikutuksen suhteen tarkastelin haastattelusta esimerkiksi sitä, mistä henkilöt olivat eri mieltä ja millaisia asetelmia tilanteessa minkäkin aiheen kohdalla muodostui. (Hyödynnän ryhmähaastattelua luvussa neljä.)

Haastattelemistani henkilöistä 30 oli naisia. Miehiä oli seitsemän. Haastateltavieni sukupuolijakauma on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jonka mukaan uushenkisyyden kenttä on selvästi sukupuolittunut, ja naiset ovat kyseisellä kentällä enemmistöä (ks. esim. Fredriksson & al. 2015; Trzebiatowska & Bruce 2012; Utrianen 2019). Eniten haastateltavissani oli kanavoinnin ammattilaisia eli yrittäjiä ja yhdistyksen perustaneita henkilöitä sekä ”maallikoita” eli ”harrastajia”. Yrittäjinä toimivat henkilöt tekivät työtään toiminimen, osakeyhtiön tai osuuskunnan jäsenyyden kautta (josta viime aikoina on puhuttu ”kevytyrittäjyytenä”). (Tutkimuksessani en tee eroa esimerkiksi yksinyrittäjien, ammatinharjoittajien tai ”kevytyrittäjien” välille.) Muutamat haastateltavistani olivat perustamassa omaa henkisen alan yritystä. Osa yrittäjistä toimi kokopäiväisesti, toiset sivutoimisesti, jolloin heillä saattoi olla rinnalla jokin muu säännöllinen tulonlähde kuten osa-aikatyö, kotihoidontuki tai eläke. Joidenkin sivutoimisten yrittäjien asiakasmäärät vaihtelivat suuresti viikosta toiseen ja toiminta saattoi olla pienimuotoista. Noin puolella yrittäjistä oli jokin kodin ulkopuolella sijaitseva liiketila käytössä, ja vastaavasti noin puolet tekivät työtä kotonaan, usein siihen erikseen varatussa tilassa. Kanavoinnin ohella tai siihen liittyen yrittäjät saattoivat tarjota muunlaisia palveluja kuten energiahoitoja (esimerkiksi Reiki-hoitoja), astrologisia tulkintoja sekä erilaisia kursseja. Haastattelin myös kanavointikurssin ja henkilökohtaisten kanavointi-istuntojen asiakkaita sekä kanavoinnin avulla syntyneen kirjallisuuden ”kuluttajia”. Heitä oli yhteensä kahdeksan henkilöä. Jako kanaviin ja asiakkaisiin on yksinkertaistava, sillä myös kanavat voivat olla asiakkaita.⁴⁴

Aloitin kaikki haastattelut sillä, että kerroin haastattelun käytöstä tutkimuksessa sekä haastattelujen arkistoinnista. Lisäksi haastateltavat täyttivät hyvin lyhyen, muutamien kysymyksen lomakkeen, jonka olin tehnyt ennen ensimmäistä haastattelua. (Yhdessä pariskunnan haastattelussa annoin lomakkeen vain naiselle, koska emme olleet etukäteen sopineet miehen osallistumisesta.) Lomaketta tehdessäni minulle ei ollut vielä tarkentunut se, mistä asioista olen erityisesti kiinnostunut tai mitä minun pitäisi tietää. Lomakkeessa kysyin perustietoja kuten haastateltavan koulutusta ja kuulumista uskonnollisiin yhdyskuntiin. Lisäksi kysyin haastateltavan

⁴⁴ Haastateltavat valikoituivat usealla tavalla. Löysin haastateltavia heidän internetsivujensa avulla. Toiseksi käytin lumipallomenetelmää haastateltavien valikoimiseen. Pyysin haastattelemiani henkilöitä kertomaan mahdollisista uusista haastateltavista ja osallistumisistani tilaisuuksissa tapaamani ihmiset suosittelivat minulle joidenkin henkilöiden haastattelemista. Lisäksi sain haastateltavia jakamieni kyselylomakkeiden avulla. Haastattelin myös toista kirjoituskutsuuni vastannutta henkilöä. Tutkimuksen alkuvaiheessa kysyin mahdollisia haastateltavia muutamista henkisistä yhdistyksistä.

positioitumista suhteessa erilaisiin identifioitumisen vaihtoehtoihin.⁴⁵ Koulutusta ja identifioitumista koskevat kysymykset olivat haastateltaville tietyllä tavalla hankalia. Esimerkiksi koulutusvaihtoehtoni tuntuivat liian suppeilta, koska he olivat käyneet paljon erilaisia kursseja, jotka eivät vastanneet annettuja vaihtoehtoja.⁴⁶ Jälkikäteen ajateltuna lomakkeeni oli puutteellinen, mutta siitä huolimatta se toimi kahvitai teekupposen ääressä täytettynä hyvänä keskustelun avaajana ja molemminpuolisen tutustumisen välineenä.

Haastattelujen lisäksi tein osallistuvaa havainnointia.⁴⁷ Havainnointimateriaali sisältää sekä äänitteiden perusteella että muuten tehtyjä muistiinpanoja eli kenttätöypäiväkirjan sekä esineistöä (video, valokuva, lehtiset, tekstit, kirjat, esineet). Tutkimukseni puitteissa kävin henkilökohtaisessa kanavointi-istunnossa asiakkaana neljällä kanavalla ja osallistuin erään yrittäjän järjestämälle kurssille. (Otan kurssilla tuottamaani havainnointiaineistoa käyttöön erityisesti luvussa kolme.) Lisäksi kävin erilaisissa yleisötilaisuuksissa, muun muassa tutkimukseni alussa osallistuin

⁴⁵ Lomakkeessa hyödynsin Kimmo Ketolan, Jussi Sohlbergin ja Mika Lassanderin tekemää ja *Ultra*-lehden mukana jaettua kyselylomaketta (ks. Ketola & Sohlberg 2011). Erityisesti mallia otin kysymyksestä, joka koski vastaajan positioitumista. Siinä vastaajaa pyydettiin ympyröimään ne vaihtoehdot, jotka kuvaavat häntä riippumatta siitä minkä yhteisöjen jäsen hän on. Vaihtoehtoina olivat kristitty, uskonnollinen ihminen, new agen kannattaja, henkinen ihminen, mystikko, esoteerikko, uskonnoton, humanisti, pakana/samaani, muu mikä. (ks. myös Sohlberg & Ketola, 2015.) Omaan kysymykseeni lisäsin vaihtoehdoksi kanavoijan (jonka käsitin samaksi kuin kanava). Lisäksi laitoin samaanin omaksi kohdakseen. Näistä vaihtoehdoista haastateltavat saivat valita niin monta kuin halusivat, olla valitsematta mitään tai kirjoittaa oman vaihtoehdonsa. Haastateltavista 18 eli puolet kirjoitti oman vaihtoehdonsa. Ketolan ja kumppaneiden lomakkeesta poiketen en pyytänyt haastateltavia laittamaan näitä kaikkia tärkeysjärjestykseen, mutta useimmilta haastateltavilta kysyin, mikä heidän valitsemistaan vaihtoehtoista olisi tärkein. Haastateltavani ympyröivät valmiina olleista vaihtoehtoista eniten kohtaa henkinen ihminen (28), kanavoija/kanava (24), parantaja (16), meedio (13). New agen kannattajan merkitsi 10 henkilöä. 11 henkilöä katsoi olevansa kristitty, mutta heistä vain viisi merkitsi olevansa uskonnollinen. Tosin vain kaksi henkilöä kaikista haastateltavistani katsoi olevansa uskonnoton. Myös samaani (2) ja pakana (2) olivat vähiten vastattujen vaihtoehtojen joukossa.

⁴⁶ Koulutustaustaltaan haastateltavissani oli sekä korkeakoulututkinnon suorittaneita että peruskoulun käyneitä sekä koulutuksia tältä väliltä. Suurin osa haastateltavistani oli suorittanut opistoasteen ammatillisen tutkinnon kuten merkonomikoulutuksen.

⁴⁷ Tutkimuksessa käyttämäni aineisto kattaa osallistuvan havainnoinnin 24 tilanteessa.

muutamia kertoja erään henkisen yhdistyksen tilaisuuksiin.⁴⁸ Tutkimuskysymyksiäni, teoreettinen kehykseni sekä erilaiset tutkimuskeskustelut ovat vaikuttaneet siihen, mihin olen havainnointitilanteissa ja aineistojani lukiessani kiinnittänyt huomiota. Myös henkilökohtaiset asiat ja kiinnostuksen kohteeni ovat vaikuttaneet aineiston muodostumiseen. Esimerkiksi niissä kanavointi-istunnoissa, joissa olen tehnyt osallistuvaa havainnointia olemalla itse asiakkaana, olen kertonut asioistani. Etnografinen tieto ja sen syntyminen ovatkin sidoksissa etnografin subjektiivisuuteen, mihin antropologisessa tutkimuksessa viitataan *refleksiivisyyden* käsitteellä (ks. esim. Chua, High & Lau 2008; Suopajarvi & al. 2019).⁴⁹

Etnografisessa tutkimuksessa ja muun muassa affektitutkimuksessa on korostettu tutkijan ruumiillisten tuntemusten huomioimista mahdollisena tiedon hankinnan paikkana (esim. Knudsen & Stage 2015; Liljeström & Paasonen 2010 eds.; Suopajarvi & al. 2019). Affektiivisuuden ja kvalian käsitteiden hyödyntäminen on vaikuttanut konkreettisesti havainnointi- ja haastattelumuistiinpanojeni tekemiseen. Olen pyrkinyt kirjoittamaan kenttätyötilanteiden ilmapiiristä ja sujumisesta (esim. millaista vuorovaikutus oli haastattelussa) ja tuntemuksistani (esim. jos olin tyytyväinen, en voinut keskittyä, jokin asia oli yllättänyt minut, jännitti).⁵⁰ Tässä

⁴⁸ Yksi haastatteleistani ja havainnoistani henkilöistä oli tuttuni. Tämän kaltainen asetelma voi olla tutkimuseettisesti hankala. Tuttujen voi olla esimerkiksi vaikeampi kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta (Farrimond 2013, 67). Lisäksi maksoin haastateltavan asiakaskäynnin, vaikka maksaminen voi olla tutkimuksessa ongelmallista. Yhtäältä voidaan katsoa, että on oikein maksaa ihmisille heidän ajankäytöstään. Toisaalta maksaminen voidaan katsoa osallistumisen vapaaehtoisuutta korruptoivaksi. (Farrimond 2013, 68.) Koin, että tuttavani asiakaskäynnin maksaminen mahdollisti aineistoa, jota en olisi välttämättä muuten saanut. Sitä voidaan verrata joidenkin tutkijoiden käytäntöön maksaa haastatteluun osallistumisesta (esim. Opas 2008, 35). Tässä tutkimuksessa kyse oli havainnointiaineistosta. Maksoin kolmelle yrittäjälle myös omista henkilökohtaisista asiakaskäynneistäni. Kävin lisäksi kanavointi-istunnossa henkilöllä, joka ei toiminut yrittäjänä. Hänelle vein tuliaisiksi kukan. Maksoin kurssille osallistumisesta kuten myös kaikista niistä tilaisuuksista joihin osallistuin. Olin siinä mielessä kuin kuka tahansa asiakas.

⁴⁹ Tutkimuspositioni on tutkijapositio. Ennen tätä tutkimusta kanavointi ja henkisyys olivat minulle tuntemattomia aiheita. Tutkimusprosessin aikana etnografinen tieto kasvoi kuitenkin pikkuhiljaa haastattelu- ja havainnointitilanteiden sekä analyysin teon mukana (vrt. Ingold 2014). Tutkimuksen aikana en oppinut kanavointia enkä toimi henkisen alan yrittäjänä, mikä muodostaa etnografisen tiedon tuottamiselle omat rajansa. Olen kiinnostunut ja haluan ymmärtää ihmisiä, jotka toimivat ja joiden käsitykset ovat erilaisilla yhteiskunnan rajoilla.

⁵⁰ Tuntemusten ohella olen kirjoittanut haastattelu- ja havainnointimuistiinpanoihin muun muassa ennakkomietteistäni, tilanteiden alkamisesta, kestosta, tilanteiden kulusta, käymistäni keskusteluista (esim. ennen varsinaista nauhoitusta ja sen jälkeen), havaintoja haastattelupaikasta ja ihmisistä (esim. työtilan sisustus, myytävät esineet, musiikki, vaatteet, korut, ilmeet, eleet). Merkitsin ylös henkilöiden ja kirjojen nimiä, avoimeksi jääneitä kysymyksiä tai muita analyysiin liittyviä huomioita sekä henkilöiden kommentteja liittyen tutkimukseeni.

tutkimuksessa en keskity niinkään näiden omien tuntemusteni analysointiin, mutta tutkimusprosessin ja analyysin teon aikana olen pohtinut tuntemuksiani suhteessa haastateltavieni kertomiin kokemuksiin ja seikkoihin.

Etnografisen tiedon tuottamiseen liittyen olen pyrkinyt kirjoittamaan havainnointi- ja haastattelumuistiinpanot mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja nopeasti tilanteiden jälkeen. Joissakin tapauksissa olen kirjoittanut muistiin asioita myös havainnointitilanteiden aikana (esim. messuilla). Lisäksi tein muistiinpanoja äänitteiden avulla, mikä mahdollisti tarkempien huomioiden tekemisen. Esimerkiksi omien asiakaskäyntieni äänittäminen auttoi siinä, että pystyin paremmin keskittymään itse tilanteeseen eli asiakkaana olemiseen enkä asioiden mieleen painamiseen. Äänitteiden avulla pystyin myöhemmin kiinnittämään huomiota erityisesti kanavointitilanteen kieleen.

Haastattelu- ja havainnointiaineiston lisäksi muodostin aineistoa avoimia kysymyksiä sisältävien kyselylomakkeiden avulla. Ensiksi tein pilottilomakkeen [ks. liite 4], jota kaksi yrittäjänä toiminutta kanavaa jakoivat asiakkailleen, toiseksi annoin kanavointikurssin osallistujille lyhyet lomakkeet täytettäväksi [ks. liite 5].⁵¹ Lisäksi jaoin lomakkeita henkisillä messuilla. Pääsin jakamaan lomakkeita messuille siten, että vuokrasin messupöydän muiden näytteilleasettajien tapaan. Jaoin henkilökohtaisesti messukävijöille yhden päivän aikana yhteensä 288 lomaketta [ks. liite 6]. 85 henkilöä vastasi kyselyyni joko messujen aikana tai lähettämällä lomakkeen minulle postissa. (Lomakkeet sisälsivät palautuskuoret.) Yhteensä 36 henkilöä palautti kyselyn ohessa olleen liitteen, jossa he suostuivat mahdolliseen haastatteluun. Heistä haastattelin neljää henkilöä. Messukyselyyn vastanneista naisia oli 65 ja miehiä 17.⁵² Kysymysten avulla halusin kartoittaa muun muassa messukävijöiden

⁵¹ Pilottilomakkeita oli yhteensä 20 kappaletta ja ne sisälsivät palautuskuoret, joten asiakkaat lähettivät ne suoraan minulle. (Vastaajia oli kuusi.) Tarkoitukseni oli lomakkeen testaamisen lisäksi tutustua muun muassa asiakkaiden motiiveihin osallistua kanavointia sisältävään palveluun. Kurssilaisten lomakkeessa kysyin lähinnä henkilöiden kurssipäivän kokemuksista. He palauttivat lomakkeet minulle saman tien.

⁵² Kolme vastaajaa jätti sukupuolta koskevan kohdan tyhjäksi. Vanhimmat vastaajista olivat syntyneet 1940-luvulla (11 henkilöä). Suurin osa vastaajista ilmoitti syntyneensä 1960- tai 50-luvulla (yhteensä 55). Vastaajista 14 oli syntynyt 70- ja 80-luvulla. (Lisäksi neljä ihmistä ei ilmoittanut syntymäaikaansa ja yksi nainen kertoi olevansa +60.) Vastaajista jonkinlaista yritystoimintaa henkisellä kentällä ilmoitti harjoittavansa 14 henkilöä. Henkisen kentän yhdistyksiin ilmoitti kuuluvansa 20 henkilöä. Vastaajista 55 ilmoitti kuuluvansa Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja kaksi johonkin muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaan. Vastaavasti 24 henkilöä ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. (Neljä lomakkeen palauttajaa jätti vastaamatta kysymykseen.) Kyselyyn vastanneista miehistä (yhteensä 17) evankelis-luterilaiseen kirkkoon ilmoitti kuuluvansa 11 ja naisista (yhteensä 65) 44 henkilöä. Lomakkeen vastaajista noin 14 toimi itse kanavana. Heistä miehiä oli kaksi. Yrittäjänä toimineista henkilöistä viisi kuului johonkin henkiseen yhdistykseen. 80- ja 70-luvuilla syntyneistä kukaan ei kuulunut henkisen kentän yhdistykseen, mutta yksi sanoi aikovansa liittyä spiritualistiseen seuraan.

ostomotiiveja ja kuluttamista, kokemuksia ja käsityksiä kanavoinnista sekä tietoa sen merkityksestä ja laajuudesta messukävijöiden kesken. Toivoin myös uusia haastateltavia kuten muidenkin lomakkeiden kohdalla. Lomakkeet eivät toimineet ihan niin kuin olin odottanut. Vastaajat eivät kirjoittaneet niin laveasti kuin olisin toivonut ja kanavien jakamat lomakkeet tuntuivat osoittautuvan heille rasitteeksi. Samoin kirjoituskutsuni ei tuottanut niin monia tekstejä kuin toivoin. Kyselyt ja kirjoituskutsu olivat kuitenkin siinä mielessä arvokkaita, että niiden avulla sain haastateltavia, joita en olisi muuten löytänyt. Toiseksi ne tukivat tekemiäni asiakashaastatteluja. Kolmanneksi messukyselyjen jakamisesta sain yhdenlaista kokemusta siitä, millaista messuilla työskenteleminen voi olla ja pystyin havainnoimaan messuympäristöä eri tavoin kuin vain kiertelemällä. Samalla tapasin ihmisiä ja pääsin juttelemaan heidän kanssaan. (Käytän kyselylomakeaineistoa apuna luvuissa neljä ja viisi, kuluttamisen ja asiakassuhteen tarkastelussa.)

Kanavien eettiset käsitykset vaikuttivat havainnointi- sekä kyselylomakeaineiston tuottamiseen. Esimerkiksi kysyin muutamalta haastateltavalta, suostuisivatko he jakamaan lomakkeitani asiakkailleen. Henkilöt kuitenkin kertoivat, etteivät he halunneet vaivata asiakkaitaan millään ylimääräisellä. Samoin pyysin yhdeltä henkilöltä, jos pääsisin havainnoimaan kahdenkeskistä asiakastilannetta sekä toiselta kanavalta, mikäli voisin olla mukana tilanteessa, kun hän on asiakkaan kanssa puhelimessa tai kirjoittaa kanavoitua viestiä. Henkilöt eivät kuitenkaan kokeneet sopiviksi sitä, että olisin tilanteissa läsnä. Heidän mukaansa henkimaailman viestit ovat henkilökohtaisia. Molemmissa tapauksissa henkilöt kuitenkin tekivät minulle mielellään henkilökohtaisen kanavoinnin. Tutkijan riippuvuus tutkimukseen osallistuvista henkilöistä kuvaa tutkimuksen tekemisen haavoittuvuutta. Joissakin tilanteissa tutkijan voi olla parempi työskennellä niiden materiaalien kanssa, jotka ovat saatavilla kuin yrittää haalia uusia (Page 2017, 22).

1.4.4 Aineistojen analysointi

Tutkimukseni ja analyysini korostavat uusmaterialistisen lähestymistavan innoittamina tietämiseen liittyviä aspekteja, suhteita, aineellisuutta ja ruumiillisuutta. Olen analysoinut tutkimukseni laadullista aineistoa lähestymällä sitä erityisesti teemoittelun, vertaamisen ja ristiinluennan sekä teoreettisten käsitteiden avulla. Luokittelu ja teemoittelu voidaan katsoa analyysistä myös erillisiksi käytännöiksi, mutta ymmärrän ne tässä tutkimuksessa osaksi analyysiprosessia. Samoin analyysi voidaan käsitellä laajasti erottamattomaksi osaksi tutkimusraporttia ja sen kirjoittamista eli tässä tapauksessa väitöskirjaa. (ks. Miles & al. 2014, 72, 325.) Siihen mistä analyysi alkaa ja mihin se loppuu, on mahdotonta vetää yksiselitteistä rajaa.

Olen käsitellyt haastatteluaineistoa nauhoittamalla haastattelut sanelukoneella, litteroimalla ja tulostamalla ne paperiversioiksi. Samalla kun tein litterointia ja luin

haastatteluja kirjoitin ylös lisäselvitystä kaipaavia kysymyksiä seuraavia haastatteluja varten. Etsin haastatteluaineistostani kanavointi-ilmiolle tyypillisiä teemoja, joista laajimmat merkitsin litteraatioiden paperiversioihin värikoodeilla. Lisäksi hain teemoja menetelmäkirjallisuudessa esitettyjen vihjeiden avulla (ks. Bernard & Ryan 2010). Etsin haastatteluista toistoja (esimerkiksi eräs haastateltava kritisoi henkisiä piirejä useita kertoja haastattelun aikana), minulle vieraita sanoja (esim. kristallikallo, tähteläinen, kollektiivitajunta) tai sellaisia sanoja, jotka ilmenivät minulle uusissa asiayhteyksissä (esim. kanava). Lisäksi huomioin metaforat ja analogiat (esim. kaapista ulos tuleminen, radio), aiheen vaihdot sekä haastateltavien kertomat syyt ja selitykset tapahtumille ja asioille. Yritin myös tarkastella sitä, mistä haastateltavat eivät puhuneet oma-aloitteisesti (esim. hankalat asiakkaat). Kun olin tehnyt noin 20 haastattelua, pyrin löytämään teemoja merkitsemällä litteroituihin haastatteluihin mielenkiintoisia kohtia, jotka olisivat mahdollisia hyviä suorina lainauksia. Työstin näitä kohtia tulostamalla niitä ja leikkaamalla ne yksittäisiksi liuskoiksi, joita lajitte- lin ja pinosin. Tämä leikkely ja lajittelu -tekniikka (Bernard & Ryan 2010, 63) auttoi tarkentamaan huomiota yksittäisiin kohtiin haastatteluissa sekä hahmottamaan teemojen keskinäisiä suhteita.

Luokittelin haastatteluaineiston Excel-taulukoihin laajempien teemojen mukaan (joita olivat kanavointi, entiteetit, asiakkaat ja yrittäjäyys, maailma ja ihmiset, valta, henkisyys ja yrittäjäyden taustat). Samalla merkitsin huomioita. Luokittelu oli hyvä tapa tutustua litterointiteksteihin pala palalta. Sekä tuolloin että jälkikäteen etsin lisää pienempiä teemoja. Luokittelussa tapahtui myös muutoksia tutkimuksen edetessä, kun jotkut teemat jäivät toissijaisiksi ja uusia nousi esiin. Esimerkiksi suhde henkiolentoihin ei ollut aluksi teemana, vaan lisäsin sen myöhemmin. Lisäksi etsin litteroinneista jonkin sanan (esim. puhdas, valo) perusteella kohtia, jotka kopioin suorina lainauksina luokittelutaulukkoon. Haastatteluaineiston teemoittelun perusteella tein kolmikenttiä, joissa oli litteroinnin kohta, kiinnostava kohta lyhyesti ilmaistuna sekä jonkinlainen analyysi siitä. Luokittelun/teemoittelun perusteella las- kin myös, kuinka monessa haastattelussa jokin asia ilmenee, esimerkiksi, kuinka moni haastateltava mainitsee että jumala on rakkaus. Messukyselyvastaukset kirjoitin puhtaaksi Excel-taulukkoon. Tulostin vastaukset kysymyskohdittain. Näistä yhteenvedoista etsin ja merkitsin teemalistoja. Tarkastelin vastauksia suhteessa teke- miini asiakashaastatteluihin sekä siihen, mitä kanavat kertoivat messutyöskentelystä.

Teemoittelun lisäksi olen käyttänyt aineiston analysoinnissa apuna aineistojen ristiinluentaa (ks. Huttunen 2010) sekä vertaamista, joka on perinteinen analysoimi- sen keino (ks. Miles & al. 2014, 284). Olen pyrkinyt huomioimaan esimerkiksi, mikä on kyseinen tilanne, jossa henkilö kertoo asiasta. Olenko kysynyt jotakin vai onko hän ottanut asian itse puheeksi esimerkiksi vaihtamalla aihetta. Analysoin haastatte- luja myös suhteessa siihen, mitä haastateltavat olivat kirjoittaneet taustalomakkee- seeni. Pyrin seuraamaan haastateltavieni antamia polkuja muun muassa siten, että

etsin käsiini ja luin heidän mainitsemaansa kirjallisuutta tai niiden henkilöiden teoksia, joita he olivat maininneet. (Hyödynnän vain osaa tästä kirjallisuudesta tekstissäni.) Nämä teokset ja haastatteluaineisto muodostivat hyviä vertailukohtia liittyen kanavien kosmologisiin käsityksiin sekä yrittäjyyteen. Haastattelujen ja haastattelu- sekä havainnointipäiväkirjojen ristiinlukeminen puolestaan auttoivat analysoimaan kanavointitilannetta sekä kanavien suhdetta asiakkaisiin. Edellä mainituissa esimerkeissä erilaiset etnografiset tilanteet myös tietyllä tavoin ylittyivät. Joitakin haastattaviani myös vertasin keskenään. Koska litteroin haastattelut aina sitä mukaa, kun tein niitä, aloin teemoittelun ja vertailun edetessä huomata yhdistäviä ja usein esiintyviä asioita eli eräänlaisia ”kaavoja”, vaikka aluksi kaikki tuntui sekavalta ja jokainen haastateltava erilaiselta. Ryhmittelin muun muassa haastateltavia hieman mind map -tyyppisellä kaaviolla sen mukaan, kertoivatko he olevansa kanavoijia/kanavia vai meedioita vai molempia. Kyseistä mind map -kaaviota tarkastelin sitten sen valossa, miten henkilöt olivat puhuneet kanavoinnista. Yleisemmin käytän vertailua analyysissäni esimerkiksi vertaamalla kanavien käsityksiä kristillisiin käsityksiin. Vertailu on tavallaan jo sisäänkirjoitettuna rajanäkökulmassa.

Analyysini on teoriasidonnainen. Olen analysoinut ja tarkastellut aineistoa teoreettisten käsitteideni avulla. Analysoinnin kehyksinä toimivat tutkimuksessani erilaiset suhteet ja rajat. Erityisesti olen käyttänyt aineiston analysoinnissa hyväksi rajatyön käsitettä. Rajatyötä voidaan analysoida diskursiivisena tai retorisenä toimintana tai sitä voidaan tarkastella toiminnan tasolla (ks. Lindberg & al. 2017, 83). Olen kiinnittänyt huomiota aineiston analysoinnissa siihen, miten haastateltavat muodostavat tai hälventävät rajoja, millaisia neuvotteluja asioista käydään ja millaisia eron- tekoja ja ennakkoluuloihin vastaamista haastateltavat tekivät esimerkiksi suhteessa uskoon, tietoon ja etiikkaan. Tässä mielessä lähestymistapani on kriittinen. Esimerkkinä rajatyön analysoimisesta käytän Outin haastattelukommenttia, jossa hän kertoi kommunikoinnistaan henkiolentojen kanssa. Hän sanoi: ”sä saat jonkun viestin ja sitten ne testaa sitä, että toimitsä sen mukasesti, ni aina on niinku hyvä tehdä, mitä ne pyytää eli silloin se yhteis, ne uskoo ja luottaa siihen, et sä teet mitä viestiä sä saat”. Outi rakentaa kommentissaan rajaa hänen ja henkiolentojen välille käyttämällä sanoja ”sä” ja ”ne” ja erottelemalla viestin lähteen sekä oman toimintansa. Analyysissäni olen käyttänyt apuna seuraavia menetelmällisinä kysymyksinä: Millä tavoin ja millaisissa tilanteissa kanavat ja heidän asiakkaansa tekevät rajatyötä? Millä tekijöiden väliin rajat rakentuvat? Mitä niiden avulla tehdään? Mitä nämä rajat ovat eli mistä ne koostuvat? Mitä nämä rajat mahdollistavat ja mitä ne estävät? Miten rajat rakentuvat, ohentuvat tai ylittyvät? Tämän kaltaisen raja-analyysin avulla olen pyrkinyt pääsemään kiinni ilmiön ja siihen liittyvien suhteiden dynaamisuuteen.

Tässä tutkimuksessa en keskity kieleen ja ruumiilliseen kokemukseen niinkään erillisinä alueina, vaan katson, että tietäminen, kokeminen ja diskurssit kietoutuvat yhteen. En katso, että esimerkiksi haastateltavan puheen tarkastelun avulla tutkijalla

olisi mahdollisuus tavoittaa täysin hänen kertomansa kokemus, mutta sen avulla voidaan päästä kiinni siihen, mikä henkilölle on tärkeää tai jollain lailla vaikuttavaa. Ruumiillinen kokemus on aina semioottinen, sitä ei voida täysin irrottaa kielestä (tai kulttuurista, historiasta jne.) (Chumley 2017, S11). Esimerkiksi affekti-tutkimuksessa on pohdittu sitä, kuinka affektiivisia prosesseja voidaan tarkastella suhteessa empiiriseen aineistoon. Joidenkin affektiteoreetikoiden mukaan affektiivisuutta voidaan ilmaista kielen avulla, toiset puolestaan katsovat, että affektit ovat kielen ulotumattomissa. Kyse on paljolti siitä, miten affekti määritellään. (Knudsen & Stage 2015, 1, 4, 8.)

Ruumiillisuuteen ja affektiivisuuteen liittyvä aineisto voi olla affektoituneen henkilön tuottamia tekstejä tai kuvia, jotka ovat tiettyssä tilanteessa tehtyjä ja muisteltuja, esimerkiksi nauhatalenteita ruumiin affektoitumisesta (Knudsen & Stage 2015, 8). Tutkimuksessani tämän kaltaisia aineistoja ovat kanavoinnin avulla syntyneet kirjalliset viestit tai äänitteet kanavointilanteista tai aiemmin kertomani tilanne, jossa kuvasin naista kirjoittamassa kesken haastattelun. Esimerkiksi haastatteluaineistoni, äänitteiden ja litterointieni kohdalla olen pyrkinyt pääsemään affektiivisuuden jäljille kiinnittämällä huomiota erilaisiin muutoksiin haastateltavan puheessa ja kielessä. Aineistosta voidaankin affektitutkijoiden Britta Timm Knudsenin ja Carsten Stagen mukaan tarkastella a) kommunikaation formaaleja tai tyyllillisiä ominaispiirteitä (purskahduksia, liioittelua, toistoa), b) voimakkaita yhteen kietoutumisia (joissa esimerkiksi tekstejä, toimintoja, kuvia, ruumiita ja teknologioita), c) affektoituneiden ruumiiden ei-kielellistä kommunikointia ja eleitä, d) kommunikatiivisia sisältöjä koetuista affekteista sekä e) rytmin muutoksia intensiteetissä (Knudsen & Stage 2015, 9). Lisäksi affektiivisuus on löydettävissä muun muassa tietynlaisista monologeista ja hiljaisuuksista (Lutz 2017). Olen pyrkinyt kiinnittämään huomiota haastateltavieni kertomien ja havainnoimieni tilanteiden tuntemuksiin liittyviin aspekteihin, esimerkiksi ilmapiireihin, äänensävyihin, naurahduksiin, toistoihin, sanallistamisen vaikeuteen sekä erilaisiin vaikutuksiin. Esimerkiksi rytmin muutos puheessa ja intensiteetissä tuli hyvin ilmi haastattelussa, jossa nainen kertoi suhteestaan Tarot- ja enkelikortteihinsa. Hänen innostuksensa aiheeseen ja korttien merkitys ilmeni jo puheen rytmistä.

Rajatyön ja affektiivisuuden lisäksi olen analysoinut aineistoani semioottisen ideologian ja kvalian käsitteiden avulla. Hyödynnän aineiston analysoinnissa semioottista käsitteistöä (esim. indeksi). Kanavoinnin epistemologian ymmärtämisessä olen kiinnittänyt huomiota siihen, millaisia merkityksiä tutkimukseen osallistuvat henkilöt antavat asioille (mm. sanat, kuvat, eleet), mitkä ovat mahdollisia objekteja merkeille (mm. henkiolennot, chakrat) ja mitkä asiat vastaavasti toimivat merkkeinä (mm. pistely, lämmön tunne) sekä miten ihmiset näitä merkkejä käyttävät. Aineistossani olen kiinnittänyt huomiota haastateltavieni kertomiin kokemuksiin, toimintoihin (esim. sekä havainnoimiini että haastateltavieni kuvaamiin kanavointitilan-

teisiin, joissa kanavat, henkiolennot ja asiakkaat tai yleisö kohtaavat), puhetapoihin ja esineisiin (haastateltavieni käsitykset esineistä ja niiden käyttäminen) (vrt. Harkness 2015). Esimerkkinä tämän kaltaisesta analysoinnista käytän Riitan haastattelun tilannetta, jossa Riitta kertoo, kuinka Äiti Maria on usein mukana hänen hoidoissaan. Hänen mukaansa Äiti Marian energia on lempeää ja hyväksyvää.

...koen hyvin niinku semmoseksi...semmonen rauhan ja rakkauden energiaa...joka on, joka yleensä tuo aina sellasta niin kun rohkeutta ja tota semmosta...nyt mä meen niin siihen...mä menin siihen energiaan jotenkin, ni mä en osaa sanoa mitään, kun siin on vaan niin hyvä olla...niin tota mut et se on...se on sellasta niinkun hyvin lempeää ja kaunista ja rohkasevaa se energia, mitä tota sieltä Äiti Marian kautta tulee...

Kommentin perusteella esimerkiksi mahdollinen objekti merkille on Äiti Maria, josta merkkeinä eli tässä tapauksessa indekseinä toimivat kvaliat: tuntemukset rauhasta, rakkaudesta, lempeydestä, kauneudesta ja rohkaisusta. Tilanteessa jo Äiti Marian energiasta puhuminen sai Riitalle aikaan kyseisiä kvalioita. Tämä kertoo samalla kielen tai sanojen merkityksestä kanavoinnin semioottisessa ideologiassa. Lisäksi tilanteessa kuvastuvat affektiiviset piirteet, kun Riitta alkaa puhua hitaammin ja ikään kuin vaipuu tuntemusten vietäväksi eikä pysty erittelemään sanallisesti kokemuksiinsa. Tässä tutkimuksessa en lähesty kvalioita siten, että ne kuvaisivat maailmaa jotenkin sellaisena kuin se perimmältään on. Kvaliat ja niistä puhuminen ovat pikemminkin keino luoda todellisuutta. (ks. Chumley 2017.) Ne ovat keskeisiä sekä haastateltavieni kokemuksissa että niitä koskevassa ontologisessa ja epistemologisessa puheessa.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus jakautuu viiteen käsittelylukuun, jotka kertovat rajoilla olemisesta ja niiden työstämisestä sekä tietämisestä ja siihen perustuvasta yrittäjäyydestä. Ensimmäisessä käsittelyluvussa eli luvussa kaksi suunnataan henkimaailman rajoille. Käsittelem siinä yksilön suhdetta henkiolentoihin eli tarkastelen näitä sosiaalisia suhteita, jotka ylittävät ja tapahtuvat ihmisten ja henkimaailman rajalla. Kanavat ovat yhteydessä henkiolentoihin kanavoidessaan. Henkiolentosuhteet ovat osa kanavien affektiivista työtä ja yrittäjäyyttä, minkä lisäksi henkiolennot vierailevat kanavien kotonana, autossa, he kohtaavat kauppamatkalla, baarissa tai lenkillä. Keholliset merkitykset ovat tärkeässä asemassa kanavoinnin tietämisen tavassa. Osoitan luvussa, kuinka ihmisten ja henkimaailman väliset rajat ovat muuttuvia ja kuinka aistilliset kokemukset rakentavat näitä suhteita.

Luvussa kolme jatkan yksilön ja henkimaailman välisen rajatyön käsittelyä keskittymällä kanavoinnin oppimiseen ja siihen, kuinka oppimisprosessissa sekä muodostetaan että häivytetään rajoja. Useimpien haastateltavieni mukaan kanavointi on taito, joka on kaikkien ihmisten opittavissa. Jotkut yrittäjänä toimivat kanavat myös tarjoavat sen oppimiseen liittyviä kursseja yhtenä palvelunaan. Mitä kanavaksi toivovan on tehtävä ja mitä välineitä hän voi matkallaan hyödyntää? Kanavoinnin kaltaisen tietämisen oppiminen ei ole suoraviivaista. Millaisia haasteita tai esteitä kanavat mahdollisesti kohtaavat ja miten niiden yli voidaan päästä? Tutkimukseni perusteella kanavoinnin oppiminen vaatii muun muassa uudenlaisten käsitysten oppimista ihmisestä ja ei-ihmisistä kuten esineistä ja sanoista.

Neljännessä luvussa tutkimuksen painopiste muuttuu kohti yhteiskunnallisempaa näkökulmaa, kun käsittelyn fokukseen tulee kanavien toiminta uskonnon rajoilla. Tarkastelen sitä, miten kanavat määrittelevät kuulumistaan suhteessa institutionaaliseen uskontoon ja henkisyysen sekä sitä, miten kuluttaminen luo myös kuulumista. Haastateltavieni käsitys kanavoinnin ja uskonnon suhteesta vaikutti latautu-neelta. He eivät halunneet liittää omaa toimintaansa uskontoon, vaikka jotain yhteistä näiden välillä tuntui kuitenkin olevan. Luvussa osoitan, kuinka kanavoinnin ja institutionaalisen uskonnon väliset rajat muodostuvat erityisesti tietämiseen liittyvien kysymysten ympärille ja kuinka kanavat rakentavat kuulumistaan muun muassa niin affektiivisuuden, mielikuvien kuin identifioitumisen tasoilla.

Luvussa viisi matka jatkuu kanavointiyrittäjien eli affektiivisen työn tekijöiden ja asiakkaiden väliseen suhteeseen ja yhä vahvemmin yhteiskunnan rajalle. Asiakkaat pyrkivät erilaisten käytäntöjen avulla löytämään aidon kanavan. Kanavat puolestaan muovaavat asiakassuhteen rajoja erilaisten eettisten käsitysten ja käytäntöjen avulla. Asiakassuhteen keskiöön muodostuvat epistemologiset kysymykset epäilystä, autenttisuudesta ja tiedosta. Asiakkaat etsivät kanavoinnin avulla saatavasta tiedosta apua ongelmiinsa, mutta yhteiskunnassa kanavoitua tietoa helposti stigmatisoidaan. Millaista on kanavoinnin avulla saatava tieto ja miten kanavat vastaavat sen stigmatisointiin?

Viimeisessä käsittelyluvussa eli luvussa kuusi matka päättyy yhteiskunnan rajoille. Pureudun luvussa henkisyysen ja yrittäjyyden suhteeseen, joka on monin tavoin jännitteinen. Esimerkiksi rahan ja henkisyysen tai uskonnon yhdistäminen on nähty kautta aikojen ongelmallisena. En lähesty kanavien yrittäjyyttä niinkään uskontotalouden positiosta, vaan enemmänkin ruumiillisena, vuorovaikutteisena toimintana. Kanavoinnin kaltaisessa affektiivisessä työssä tärkeää on sekä yrittäjän että asiakkaan hyvinvointi. Esitän luvussa, kuinka kanavointiyrittäjyydessä henkinen ja taloudellinen toiminta kietoutuvat tiivistä yhteen ja näytän, kuinka uushenkisyysen logiikka vaikuttaa kanavien yrittäjyyden muotoutumiseen.

Näiden lukujen jälkeen pohdintaosiossa vedän yhteen tutkimuksen johtopäätöksiä ja vastaan esittämäni tutkimusongelmaan. Pohdin niin ikään tutkimuksen antia,

sen tuomia näkökohtia uskonnollisuuden muutosta, kanavointia ja uushenkisyyttä käsittelevälle tutkimukselle sekä uushenkistä yrittäjyyttä tarkastelevalle tutkimukselle. Esitän myös seikkoja, jotka voisivat hyödyttää uskonnon ja epistemologian sekä aineellisuuden välisiä suhteita tarkastelevaa tutkimusta ja pohdin kanavien rajoilla olemisen problematiikkaa.

2 Kanavien ja henkiolentojen väliset suhteet

”Sä oot niinku radio, et sul on monta kanavaa [...] ja sä sitten aina säädät sen nappulan sille kanavalle. Elikkä sen värähtelytaajuuden mukaan tulee sitten aina niitä erilaisia yhteyksiä”, Taru kuvasi haastattelussa kanavointia ja kanavan yhteyttä erilaisiin henkiolentoryhmiin. Tarun radiovertaus kertoo siitä, kuinka kanavointia tekevä henkilö toimii välittäjänä tai eräänlaisena kommunikoinnin teknologiana lähteen ja kuulijan välissä. Kanavointi-ilmiön historiassa on käytetty radion lisäksi muita tekniikkaan liittyviä laitteita tai medioita toiminnan kuvaamisessa.⁵³ Teknologian historia linkittyykin kommunikointiin ”tuonpuoleisen” kanssa (ks. Sconce 2000). Esimerkiksi 1970-luvulla Jane Robertsin kanavoima Seth käytti viesteissään televisioon liittyvää terminologiaa kuvatessaan kanavointia. Lisäksi kanavointi-ilmiötä tekivät suurelle yleisölle tunnetuksi 70- ja 80-lukujen televisio-ohjelmat. (Urban 2015.)⁵⁴ 1800-luvun

⁵³ Omassa haastatteluaineistossani esiintyi radion lisäksi muutamia puhelimiin ja tietokoneisiin viittaavia sanoja kuten tekstiviesti, laajakaista, tiedosto, ohjelmointi ja kovalevy. Radiovertaus ei ole uusi. Ufokontaktihenkilö George Adamski (1891–1965) kommunikoi telepaattisesti venuslaisen Orthon nimisen olennon kanssa. Orthon vertasi kommunikointia juuri radion toimintaan. (Närvä 2008, 174.) Lisäksi I AM -liikkeen perustaja Guy Ballard (nimellä Godfré Ray King) (1878–1939) oli käyttänyt radiovertausta jo aiemmin, vuonna 1934 ilmestyneessä kirjassaan *Unveiled Mysteries (Paljastetut mysteerit)*. Siinä kuvataan henkisen tason kohtaamisia mestari Saint Germainin kanssa. King kirjoittaa, kuinka ihmisen värähtelytaajuus voi nousta, jolloin hänen aistinsa ovat laajentuneet ihmisten yläpuolelle. Teoksen mukaan värähtelytaajuuden nosto on yhtä helppoa kuin radion virittäminen halutulle taajuudelle. (King 1999, 23–24.) Radion ja ”oudon” kommunikoinnin linkittymisestä 1900-luvun alussa ks. Sconce 2000 ja nyky-päivänä ks. Honkasalo 2017a. Värähtelyyn ja virtauksiin liittyvät käsitykset ovat olleet länsimaisen esoterian keskeisiä aiheita.

⁵⁴ Kristillisessä perinteessä esimerkiksi television välityksellä erilaisten tele-evangelistojen on katsottu parantaneen ihmisiä (esim. De Witte 2013, 80; myös Sconce 2000, 174; Coleman 2000, 167). Henkisillä messuilla ollessani eräs nainen kertoi minulle vastaanvanlaisesta kokemuksesta. Hän oli katsonut amerikkalaisen parantajan ohjelmaa televisiosta. Parantaja oli sanonut kameralle, että jos katsojilla on jotakin vaivaa, he saavat parannusta. Tilanteen affektiivisuutta kuvasi se, kuinka naisen mukaan hän oli tuntenut, miten hänen kätensä parani.

spiritualistien diskursseissa puolestaan keskeistä oli sähköön, sähköisiin ja magneettiin liittyvä retoriikka (ks. Stolorow 2013; Sconce 2000).⁵⁵

Edellä mainitut esimerkit kertovat kanavointi-ilmiöön liittyvän kielen muutoksesta. Ne viittaavat myös tietyllä tavalla teknologian ihmeellisyyteen (vrt. De Witte 2013, 63). Ne kertovat siitä, kuinka paikan ja ajan tai valtioiden ja yksilöiden rajat eivät enää päde, vaan ovat ylitettävissä (ks. Sconce 2000, 63). Samoin ne kertovat siitä, kuinka ihmisten ja henkiolentojen väliset rajat ovat ylitettävissä. Kulttuuriantropologi Marleen De Witten mukaan uskonto tarvitsee aina tekniikoita ja teknologioita, jotka luovat yhteyksiä fyysisen maailman ja näkymättömän, henkisen maailman välillä (De Witte 2013, 64–65). Uushenkisyyden tapauksessa kanavointi muodostaa tällaisen ruumiin tekniikan, jolloin mediana toimii kanavan ruumis, toisinaan yhdessä muiden välineiden kanssa. Tarun kertoma radiovertaus herättää tietysti monenlaisia kysymyksiä. Millaisia ihmisten ja henkiolentojen suhteet oikein ovat?

Erilaisissa semioottisissa ideologioissa aineellisuutta ja aineellista kulttuuria arvostetaan eri tavoin (Engelke 2012a, 41). Tutkimus on esimerkiksi osoittanut, että länsimaisessa ja etenkin protestanttisessa ajattelussa henki, mieli tai aineeton on perinteisesti arvostettu ruumista, ainetta korkeammalle. Etyllä kokemuksella on kuitenkin aina jonkinlainen aineellinen ulottuvuus (Engelke 2012b, 212). Esimerkiksi jotta uskonnollinen tai henkinen asia olisi ihmiselle tunnistettava, sillä täytyy olla aineellinen ilmentymä. Nämä aineelliset asiat voivat olla esimerkiksi ruumiillisia toimintoja, puhetta tai esineiden käsittelyä. Henkisten ilmiöiden täytyy siis olla jontekin aistien ulottuvilla. (Keane 2008, 114.) Voidakseen olla yhteydessä henkimailmaan, ihmisen on luotava se jollakin tavoin havaittavaksi. Eräänä tällaisena todelliseksi, olemassa olevaksi tekemisen keinona toimivat kvaliat. Tarkoitukseni on tässä luvussa esittää, kuinka kvaliat ovat tärkeitä kanavoinnin semioottisessa ideologiassa sekä henkiolentojen ja ihmisten välisessä rajatyössä. Aloitan ihmisten ja henkiolentojen välisten suhteiden sekä kanavoinnin epistemologian tarkastelun kysymällä, millaisia ovat ihmisten ja henkimailman väliset rajat ja kuinka ihmiset pyrkivät tuota rajaa työstämään. Toisin sanoen millaista rajatyötä he tekivät suhteessa henkiolentoihin? Kanavoinnissa ihmiset toimivat useimmiten näkymättömissä olevien henkiolentojen kanssa. Millainen henkiolentojen ja ihmisten väliseen suhteeseen perustuva tietämisen tapa kanavointi on?

Kanavoinnin semioottinen ideologia ja yhteistyö henkiolentojen kanssa mahdollistavat kanavien henkisen yrittäjyyden ja affektiivisen työn. Aloitan luvun

⁵⁵ Mediatutkija Jeffrey Sconcen mukaan sähköä pidettiin 1800-luvulla jonakin mystisenä ja jopa jumalallisena. Sähköön tutkiminen ja ymmärtäminen ajoittuvatkin juuri tuohon ajankohtaan. Sconcen mukaan spiritualismi pyrki tuomaan oman näkökulmansa näihin kysymyksiin ja samalla erottautumaan aiempien vuosikymmenten ”uskomuksista” tekniikkaa ja tieteellisyyttä painottavan lähestymistavan avulla. (Sconce 2000, 7, 28.)

käsittämällä ensin sitä, miten kanavat saavat yhteyden henkiolentoihin eli miten he toimivat kanavointitilanteessa kanavoidun tiedon saamiseksi. Tämän jälkeen tarkastelen kanavien käsityksiä ihmisestä ja samalla henkiolentoista jäsentämällä kanavien mielen ja kehon teorioita.

2.1 Yhteyden saaminen henkiolentoihin kanavointitilanteessa

Kanavointi voidaan käsittää laajasti. Jotkut haastateltavani kokivat, että ihmisen elämä on kanavointia ja kaikki on kanavoitua, niin ihmisten puhe kuin toimintakin.⁵⁶ Toiset kertoivat, kuinka kanavointi on valon ja rakkauden välittämistä, keskustelua korkeamman itsen kanssa tai yhteyttä suurempaan tietoisuuteen, yhteyttä Jumalaan. Kanavien näkökulmasta ihminen on yhteydessä toisiin ihmisiin, henkiolentoihin ja maailmankaikkeuteen koko ajan.⁵⁷ Joidenkin mukaan myös energiahoidon tekeminen on kanavointia, jossa välitetään suullisen viestin sijaan parantavaa energiaa. Usein kanavointitilanteessa energian ja viestin välittäminen yhdistyvätkin eräänlaiseksi hoitotilanteeksi. Toisaalta jotkut määrittivät kanavointia suppeammin tiedon välittämiseksi. Ennen kuin käsittelen kanavien valmistautumista tähän ihmisen

⁵⁶ Kanavat katsoivat, että myös unet ja intuition käyttäminen voivat olla kanavointia tai että astrologisen tulkinnan tekeminen sisältää kanavointia.

⁵⁷ Aineistoni perusteella yleisimpiä kanavoidun tiedon lähteitä ovat erilaiset henkioppaat ja enkelit. Kanavat kertoivat esimerkiksi, kuinka ihmisen henkioppaiden määrä voi vaihdella. Joidenkin haastateltavien mukaan oppaat voivat olla muun muassa enkeleitä, toisten mukaan ne ovat usein olentoja, jotka ovat olleet ihmisinä aiemmissa elämässään. Enkelit ovat haastateltavien mukaan suojelemassa ihmisiä, mutta niillä on myös erilaisia tehtäviä. Jotkut erottelivat enkeleiden ryhmästä arkkienkelit (esim. Mikael) ja suojelusenkelit. Henkioppaiden ja enkeleiden lisäksi kanavat puhuivat luonnonhengistä (esim. haltijat) tai elementtiystävistä (jotkut tutkittavat puhuivat myös teosofisen perinteen mukaisesti elementaaleista tai deevaolentoista). Avaruuden olennoista haastateltavani puhuivat galaktisena tasona, muiden planeettojen asukkaina, planeetta-auttajina tai tähtiolentoina, jotka käsitettiin esimerkiksi siriuslaisiksi, plejadilaisiksi, arkturuslaisiksi sekä Galaktiseksi neuvostoksi. Henkisistä mestareista haastateltavat käyttivät nimityksiä Mestarit, Ylösnoussut mestarit (kuten Jeesus, Maitreya, El Morya, Melchizedek) tai Valon veljeskunta. Lisäksi erilaisia, harvemmin haastatteluissa esitettyjä viestien lähteitä olivat korkeampi minä (tai korkeampi itse), yksisarviset, lemuralaiset, universaalitieto, Akaasiset aikakirjat, puut ja kasvit sekä eläimet, Pyhä Henki, rinnakkaistodellisuudet sekä erilaiset mytologiaan tai kansanperinteeseen liittyvät olennot kuten Väinämöinen ja Afrodite, Raamatun henkilöt (esim. Maria Magdaleena, Äiti Maria), historialliset henkilöt sekä alkuperäiskansojen edustajat. Viestien lähettäjinä saattoivat toimia myös edesmenneet ihmiset, jotka olivat esimerkiksi kuolleita omaisia tai ihmisenä aiemmin toimineita lääkäreitä tai parantajia. Lisäksi kanavointia tekevät henkilöt kertoivat, että on myös paljon sellaisia olentoja, joilta he kanavoivat viestejä, mutta joilla ei ole mitään nimiä.

rajat ylittävään tiedon välitykseen, esittelen lyhyesti niitä tapoja, joiden avulla kanavat saavat tietoa henkimaailman olennoilta.

Kanavoinnin epistemologiassa yleisimpänä tietämisen keinona vaikutti olevan se, että viesti tuli kanavien mieleen ajatuksena. Jotkut kanavat kutsuivat tätä selvätietoisuudeksi, toiset puhuivat telepaattisesta yhteydestä. He saattoivat saada myös mielikuvia tilanteista tai voimakkaita tunnetiloja. Nämä kvaliat olivat heille eräänlaisia aistillisia merkkejä, viestejä, jotka he muuttivat sanallisiksi tai kirjalliseksi. Lisäksi yhtenä tietämisen tapana voidaan pitää kanavan itselleen saamaa ”ohjausta”, mutta toisinaan nämä tavat myös yhdistyvät. Haastateltavani tekivät ohjauksen kohdalla rajatyötä, jossa he muodostivat rajaa itsensä ja henkiolentojen välille. Esimerkiksi Henna kertoi olevansa yhteydessä omiin oppaisiinsa, joilta hän saa ohjausta. Henna kertoi tekevänsä sekä kirjallisia kanavoiteja että keskustelevänsä mielessään henkioppaiden kanssa. Tällöin hän saa omaa elämäänsä koskevaa opastusta ja vinkkejä. Henna koki, että omien oppaiden kanssa kommunikointi on välillä kuin ”kädessä pitäen opettamista”, jossa he käyvät yhdessä jotakin asiaa läpi. Hennan kommenttien perusteella henkiolennot ovat erillisiä ihmisestä ja ohjauksen tapauksessa näiden välinen raja rakentuu kanavan tilannetta koskevasta tiedosta, jota hänellä ei ole ollut aiemmin käytössään. Tietämisen tapana kanavointi onkin keskittynyt erityisesti ihmisten ja maapallon elämää koskevan tiedon hankkimiseen, jolloin kanavoinnin avulla syntyvän tiedon on tarkoitus auttaa ihmisiä. Vuorovaikutus henkiolentojen kanssa lähtee usein ihmisen kysymyksestä ja hänen konkreettisesta elämäntilanteestaan.

Kanavoinnin semioottisen ideologian näkökulmasta ohjaukseen viittaa jokin merkki, jonka funktio on auttaa kanavaa jossakin tietyissä asiassa, kuten mihin suuntaan lähteä tai mistä hakea tietoa. Ohjaus voi olla kirja, internetsivu, ihmisen kohtaaminen, yksittäinen lause, ajatus tai tunne, joka on hyödyllinen juuri kyseisessä tilanteessa. Esimerkiksi Silja kertoi pyytävänsä ohjausta viikoittain kysymällä kysymyksen ja kanavoimalla siihen vastauksen. Toisinaan ohjaus voi tulla kanavien mukaan myös kysymättä. Silja sanoi, että kun hän on virittynyt vuorovaikutukseen olentojen kanssa, niin joku tapahtuma tai asia joka ei tarkoita muille ihmisille mitään, voi olla hänelle merkityksellinen ja siten hän tietää, että kyseessä on ohjaus. Ohjaus on siis tilannekohtainen apu, joka ulkoapäin voisi vaikuttaa satunnaiselta tapahtumalta. Ohjaus on tunne siitä, että asiat menevät ”oikein”. Ohjaukseen tai kanavointiin ylipääntänsä voi kuulua myös tiedon saaminen muodossa, josta jotkut kanavat puhuivat symboleina. Tällaisina symboleina ja tiedon välittäjinä saattoivat toimia erilaiset kvaliat, kuten tunteet tai tuntemukset sekä värit. Esimerkiksi jokin väri tarkoittaa henkilölle jotakin asiaa. Jotkut kanavat pitivät symboleja puolestaan hankalina. Niiden merkityksen tulkitseminen ei ollut välttämättä yksinkertaista.

Henna kuvasi kanavointikokemustaan: ”...se olo on...niin, no se on tota, ensin näkin se on hyvin semmonen itselle kohottava tunne, että kun mä asettaudun siihen

tilaan, että nyt toimin kanavana niin, mä laitan sen tietosen minän tietoisesti sivuun”. Hän jatkoi: ”Joskus voi olla, että ei oo kauheen hyvä tuntuma omaan kehoon, mutta kyl mä muuten oon niinku tässä ajassa ja paikassa ja tota hyvin ihana tunne itselle, erittäin puhdistava, erittäin valosa tunne tulee itelle”. Kommentissaan Henna kertoi asettautumisesta. Kanavat pohjustivat tiedon saamista ja välittämistä henkiolennoilta jollakin tavalla. Erilaisissa uskonnollisissa ja henkisissä perinteissä aineellisen ja hengen välistä rajaa on pyritty käsittelemään erilaisin ruumiillisin toiminnoin ja puheen keinoin (ks. esim. Heinämäki 2017; Opas & Haapalainen 2017). Kanavien näkökulmasta esimerkiksi luova toiminta hälventää tai avaa ihmisen ja henkimaailman välistä rajaa ja samalla auttaa tiedon saamisessa, sillä heidän mukaansa henkiolento-yhteyden voi tavoittaa esimerkiksi maalaamalla, tanssimalla, kirjottamalla, taidetta tekemällä tai mielikuvitusta käyttämällä. Kanavointitilanteessa, kuten kanavointi-istunnossa, kanavat pyrkivät puolestaan erilaisilla kehollisilla toiminnoilla ja välineillä eli valmistautumisen avulla ikään kuin häivyttämään ihmisen ja henkimaailman välistä rajaa tai ylittämään sen. Toisaalta samalla he nimenomaan rakensivat kyseistä rajaa sekä henkiolentojen läsnäoloa tilanteessa. Jäsenmän seuraavaksi sitä, millaisia välineitä kanavat käyttivät apuna, kun he valmistautuivat ihmisen rajat ylittävään kommunikointiin eli miten he käsitelivät aineellisen ja hengen välistä rajaa kanavointiin valmistautumisessa.

Kanavilla oli erilaisia tapoja ja tekniikoita valmistautua kanavointiin, mutta yleisimpiä näistä olivat kanavointitilan käsittelyyn sekä kanavan virittäytymiseen liittyvät käytännöt. Ainoastaan muutama kanava kertoi, että heidän ei tarvitse juurikaan valmistautua. Kanavointi voi alkaa esimerkiksi erilaisilla tilan käsittelyn tavoilla. Kanavat kertoivat kanavointihuoneen ja sen energian puhdistamisesta, siistimisestä, virittämisestä ja siunaamisesta. He saattoivat käyttää apuna välineitä kuten kynttilöitä, musiikkia, kiviä, kristalleja, enkelipatsaita tai suitsukkeita. Nämä välineet luovat tunnelmaa. Ne tekevät tilanteen esteettisesti miellyttäväksi sekä kanavalle että hänen mahdolliselle asiakkaalleen. Kanavoinnin aloittamiseen sisältyy tietynlaisen ”affektiivisen ilmapiirin” (Anderson 2009) luominen. Valmistautumiseen liittyi kahdenkeskisissä asiakasistunnoissa myös se, että kanava käy istumaan ennen kanavoinnin aloittamista. Vastaavasti yleisötilaisuudessa kanava voi seisoa.

Kehon avaamiseen kanavat käyttivät lisäksi toisenlaista virittäytymistä, jonka tärkeimpiä keinoja olivat hiljentyminen, rentoutuminen ja keskittyminen sekä meditointi. Toisille kanaville riitti aivan lyhyt hiljentyminen, mutta esimerkiksi Henna kertoi, että valmistautuessaan kanavointiin hän rauhoittuu noin kymmenen minuuttia. Henna tunsi, kuinka tuossa ajassa hän saa oman mielensä hiljennettyä ja siirrettyä omat tarpeet syrjään. Henna kertoi, että avautuessaan kanavaksi, hän tietoisesti päättää toimia tehtävässä. Hän koki, että kanavoiminen on helpointa silloin, kun ympärillä on rauhallista. Rauhoittumisen ja tilan käsittelyn avulla kanavat luovat tietynlaiset olosuhteet, tunnelman toiminnalle, jossa voidaan vaikuttaa ja vaikuttua.

Kyseessä ei ole niinkään kontekstin luominen, vaan aistien, tehtävien ja kuvitteluiden virittäminen potentiaalisille viesteille ja tiedolle (vrt. Stewart 2011, 452). Virittäytymisen lisäksi jotkut kanavat kertoivat tekevänsä sekä heille että asiakkaalle suojauksia sekä maadoittavansa. Näillä tarkoitetaan lyhyesti sanottuna kuvittelun avulla tehtäviä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on suojella ihmistä henkiolento- ja ihmisuhteissa sekä auttaa häntä pysymään tasapainoisena. Lisäksi kanavat saattoivat pyytää henkimaailmalta siunauksia tai rukoilla. Muutamat kanavat kertoivat, että kanavointi alkaa heillä siitä hetkestä, kun asiakas kertoo, miksi hän on tullut kanavointiin. Kanavien affektiivisessä työssä erilaiset kanavan käyttämät valmistautumisen keinot voivat olla myös asiakkaalle affektiivisia ja aistillisia kokemuksia. Ne voivat herättää tietynlaista odotusta. Kanavan lisäksi ne virittävät siten myös asiakkaan kanavoinnin kommunikaatiolle ja tiedolle.

Henkimaailman ja ihmisen välistä siltaa muodosti kanavointitilanteessa erityisesti henkisen ”kanavan avaus” eli kanavaksi avautuminen, jota haastateltavani kuvasivat antautumisena tai heittäytymisenä. Se saattoi tapahtua esimerkiksi hengittelyn avulla. Kanavaksi avautumisen keskiössä olivat aloitussanat. Kanavat kertoivat muun muassa pyytävänsä tilanteessa henkiolennot paikalle tai käyttävänsä ”pyhiä sanoja”. He saattoivat lausua nämä sanat ääneen tai mielessään. Aloitussanat toimivat samanaikaisesti sekä ihmisen ja henkiolentojen välisen rajan hälventäjinä että toisaalta sen merkitsijöinä, jolloin raja tiedon välittäjän ja lähteen välille muodostuu nimenomaan aloitussanoista. Sanojen tärkeydestä kertoi esimerkiksi se, kun Virpi sanoi, ettei hän lähde kanavoimaan ilman aloitussanoja. Kanavointitilanteessa sanat (ja viesti itsessään) konkretisoivat henkiolentoyhteyden.⁵⁸

Aloitussanat kuvaavat kanavien semioottista ideologiaa, varsinkin siihen kuuluva kieli-ideologiaa eli tässä tapauksessa oletuksia siitä, mihin kieli ja sanat pystyvät. Henna kertoi ”asetussanoista”, jotka hän sanoo kanavointia aloittaessaan.

Henna: Tietoiselle mielelle on hirveen tehokasta, että on jotkut tietyt fraasit, joiden avulla niin kun aivot tajuaa, että ahaa siirrytään tähän moodiin niin tota, kyllä sellaset yleensä rukouksen omaset sanat siinä aluks sanon ja [...] kutsun sen ihmisen auttajat paikalle ja hänen (asiakkaan) henkilökohtaset oppaansa ja enkelinsä ja sitte sitä kautta niin kun, kun koen heidän läsnäolon ja olemassaolon niin oon ite niin kun virittyny siihen tilaan, et nyt sitä sopii vuodattaa sitä, mitä pitää sanoa...

⁵⁸ Kaikille kanaville ne eivät olleet kuitenkaan täysin välttämättömät viestin saamiseen. Kanavat kertoivat, kuinka joskus heille voi tulla yhtäkkiä tunne, että viestiä vain tulee. Tällöin he voivat kirjoittaa viestin ylös käsin tai puhelimella, jolloin tilanteeseen ei liity samankaltaisia virittäytymisen keinoja.

Katriina: Mm

Henna: ...että tota senki mä koen niin päin, että henkimaailma ei mitään niinku kommervenkkejä tarvitse, kyllä he on meihin yhteydessä, mutta et ihminen itse. Minä itse oon välillä niin monimutkanen värkki ja nää meidän aivot, että ne tarvii tietyt kaavat, ni se helpottaa sitä työskentelyä...

Henna poistaa kommentissaan sanojen maagisen voiman suhteessa henkiolentoihin. Sanat ovat vain ihmistä varten eikä niiden avulla varsinaisesti vaikuteta henkiolentoihin. Kommentin perusteella aloitussanojen tapauksessa ei ole tärkeää niinkään sanojen sisällöllinen merkitys, vaan ikään kuin niiden fyysinen luonne (ks. De Witte 2017, 44), ja se mitä sanat saavat nimenomaan ihmisessä aikaan. Vaikka aloitussanojen tarkoitus voisi olla ihmisen ja henkimaailman välisen rajan purkaminen, kommentissaan Henna ennemminkin rakentaa tätä rajaa. Sen perusteella raja ihmisen ja henkiolentojen välillä on aivojen toiminnassa.

Kanavien semioottista ideologiaa voidaan aloitussanojen osalta verrata karismaattisen Elämän sana -yhteisön käsityksiin kielestä. Uskonnollisen kielen materiaalisuutta tarkastelleen uskontoantropologi Simon Colemanin mukaan sanoihin suhtaudutaan Elämän sana -yhteisössä, kuin niillä olisi omaa voimaa. Niiden tarkoituksena ei ole vain kommunikoida semanttisessa mielessä, vaan vaikuttaa fyysisessä mielessä. Inspiroitujen sanojen katsotaan myös ilmentyvän eli tulevan näkyviksi materiaalisessa maailmassa. (Coleman 2006, 165, 168.) Kanavien maailmassa sekä sanoilla että ajatuksilla on voimaa, koska ihminen voi kanavien mukaan luoda oman todellisuutensa ajatuksillaan ja sanoillaan. Käsityksestä käytetään henkisessä kirjallisuudessa erilaisia nimityksiä kuten manifestaatio (Lehtiranta 2012), magnetisointi tai ”ilmentäminen” (Roman & Packer 2007)⁵⁹ tai vetovoiman laki (Hicks & Hicks 2011). Haastateltavistani Arto kutsui tätä materialisoinniksi. Hän katsoi, että ihminen luo elämäänsä koko ajan, sillä se mitä hänen tietoisuudessaan on, vaikuttaa siihen millaista elämää hän elää ja mitä hänelle tapahtuu. Esimerkiksi Arton mainitsemman yhdysvaltalaisen kanavan Esther Hicksin Abrahamilta (kollektiivinen tietoisuus) kanavoiman teoksen mukaan vetovoiman laki on maailmankaikkeuden eräänlainen perusvoima. Sen mukaan ”asiat jotka värähtelevät samalla taajuudella, vetävät toisiaan puoleensa” (Hicks & Hicks 2011, 335). Haastateltavieni kieli-ideologiaan kuuluvaa ajatusta sanojen voimasta kuvaa se, kuinka jotkut mainitsivat, miten ihminen voi sanoa ”voimalauseita” esimerkiksi itsetunnon vahvistamiseksi.

⁵⁹ Esimerkiksi ilmentämisellä tarkoitetaan kanavoidussa kirjallisuudessa tunteiden ja ajatusten työstämistä niin, että ne tulevat ”näkyväksi ulkoiseen maailmaan”, missä ne voidaan kokea ”fyysisin aistein” (Roman & Packer 2007, 25).

Sanojen lisäksi jotkut kehon liikkeet voidaan katsoa osaksi kanavoinnin semioottista ideologiaa. Kanava voi esimerkiksi pitää käsiä jossakin tietynlaisessa asennossa kuten kämmeniä auki. Energian⁶⁰ välittämistä sisältävässä asiakastilanteessa kanava voi puolestaan pitää kämmeniä asiakkaan kehon päällä. Nämä eleet ovat kehoollisia merkkejä henkiolentoyhteydestä. Lisäksi kanavien semioottiseen ideologiaan kanavaksi avautumisen kohdalla kuului myös silmien sulkeminen tai niiden pitäminen ajoittain kiinni. Silmien sulkeminen auttoi kanavia keskittymään ja sulkemaan pois tilanteeseen liittyvät näköhavainnot. Katri sanoi, että hän on kanavoinnin aikana aivan tietoinen ja jopa valppaampi kuin muuten. Hän suuntasi kanavointia tehdessään katseensa maahan ikään kuin asiakkaan ohi. Katri sanoi:

Miten mä sen selittäisin...se niin kun et jos mä en, jos mä tuijottasin sua ja katosin sun ilmeitä...niin mun, se saattaa olla, et se sanoma lähtis, mun mieli tulis niinkun mukaan, mutku mä tuijotan vähän sun ohi ja etin tuolta jonkun kohdan, mut sit samanaikaisesti mä nään niit kuvia...

Silmien sulkeminen on myös kanavan ja henkimaailman välisen rajan tekemisen ja havainnollistamisen keino. Keanen mukaan hänen tarkastelemilleen protestanteille silmien sulkeminen rukouksessa merkitsee rajaa sisä- ja ulkopuolen välillä ja osoittaa rituaalisen puheen autenttisuutta (Keane 1998, 26). Katrin kommentissa silmien sulkeminen irtaannutti hänet asiakastilanteesta henkiolentoyhteyteen. Katri koki, että jos hän katsoisi asiakasta, hänen ”näkemänsä” kuvat tulisivat asiakkaan päälle, mikä olisi hämmäntävää. Kommentista kuvastuu yhtäältä, kuinka tiedon muoto eli mielikuvat pakottaa silmien sulkemiseen. Toiseksi siitä ilmenee henkiolentoyhteyden ja viestinvälityksen tietynlainen herkkyyys ja tasapainottelu kanavan ja lähteen välillä sekä tämän rajan lipsuvuus.

Kanavoinnin päättää kehon sulkeminen. Jotkut kanavat kertoivat, että aloitus sanojen tapaan heillä on loppusanat tai he kiittävät lähdettä avusta, mikä katkaisee yhteyden. Myös lopetus sanat merkitsevät rajaa kanavan ja henkiolentojen välillä ja uudelleen rakentavat tuon rajan viestin välityksen päätyttyä. Henna koki, että fyysiselle jaksamiselle on tärkeää, että kanava sopii kanavoivansa esimerkiksi tunnin

⁶⁰ Energian käsitteelle annetaan henkisyudessa monenlaisia merkityksiä. Lisbeth Mikaelssonin mukaan henkisyuden diskursseissa energia: voidaan tuntea, sitä voidaan käsitellä (mm. tasapainottaa, vahvistaa), kaikella (esim. paikoilla, objekteilla, kehoilla) on näkymätön energiallinen ulottuvuus, ja sielu ja tietoisuus ovat energian ”älyllisiä” muotoja. Lisäksi henkisyudessa katsotaan, että energiat ja niiden erilaiset tilat vaikuttavat ihmisen terveyteen, onnellisuuteen ja sairauksiin. (Mikaelsson 2013, 169–170.) Esimerkiksi enkelihenkisyuden tapauksessa tunteet kuvataan universaalina energiana, jota pyritään välittämään ja muuntamaan ihmistä hyödyttäväksi voimaksi erilaisin menetelmin (Utriainen 2019, 406).

kerrallaan. Kanavoinnin lopuksi Henna kiittää niitä tahoja, joilta on saanut viestiä ja energiaa, mikä päättää kanavointi-istunnon. Henna tunsi, ettei hän ole kanavoinnin aikana muissa sfääreissä ja voi esimerkiksi katsoa kelloa, milloin asiakkaan istunto-aika tulee täyteen. Hän kertoi kuitenkin olevansa keskittyneessä tilassa ja säpsähtää kuin kevyestä unesta, jos joku esimerkiksi tulee ovelle. Maailma ikään kuin katoaa kanavointihetkellä, mutta hän ei kadota sitä, että kyseessä on ennalta määritellyn ajan kestävä asiakastilanne. Tämän kaltaisella kanavointiajan määrittämisen sekä kanavointilanteen selkeän lopettamisen avulla kanavat myös kontrolloivat ihmisten ja henkimaailman välistä rajaa. Henna katsoi, että aloitus- ja lopetussanojen tyypiset käytännöt ovat kanavoinnissa tärkeitä.

2.2 Kanavien mielen teoria

Kanavoinnissa kanavat ja henkimaailman olennot ovat toisistaan riippuvaisia ja toimivat erottamattomasti yhteistyössä. Ne tuottavat toinen toisensa, minkä vuoksi ei voida erottaa esimerkiksi sitä kumman rooli on tilanteessa tärkeämpi.⁶¹ Tämän tyyppinen yhteistyö on myös vastoin yksilökeskeisyyden ajatusta riippumattomasta, itsenäisestä yksilöstä (ks. Sampson 2000; Markus & Kitayama 1991). Kanavien suhteet henkiolentoihin ovat muuttuvia. Esimerkiksi eri henkiolennot voivat olla kanaville tärkeitä erilaisissa elämäntilanteissa. Samoin jotkut kanavat kertoivat, kuinka osa olennoista voi tuoda viestiä vain kerran, toiset voivat olla ihmisen mukana kaikissa hänen elämässään. Tässä alaluvussa jatkan ihmisten ja henkiolentojen välisen rajan ja siihen liittyvän rajatyön tarkastelua, mutta hieman toisenlaisesta näkökulmasta. Kanavoinnin epistemologia ja semioottinen ideologia kiinnittyvät käsityksiin ihmisestä, mielestä ja kehosta. Voidaan katsoa, että kanavoinnin kaltaisen tietämisen, ihmisten ja henkiolentojen välisen kommunikoinnin ja siihen perustuvan henkisen työn mahdollistaa kanavien tietynlainen käsitys ihmisestä ja henkiolennoista, jota tarkastelen seuraavaksi.

Sekä psykologisessa että antropologisessa tutkimuksessa on puhuttu mielen teoriasta (ToM). Esimerkiksi kehityspsykologisessa tutkimuksessa on erilaisten koeeaselmien avulla pyritty tarkastelemaan sitä, miten eri-ikäiset lapset ymmärtävät muiden ihmisten mielentiloja kuten haluja, tunteita ja tietoa (ks. esim. Wellman & Liu

⁶¹ Kanavoinnin tapauksessa henkiolennot ovat olemassa erityisesti mahdollisuuksina tietoon ja toimintaan, apuun ja ohjaukseen (vrt. Espírito Santo 2013, 37). Antropologiassa tutkimuskirjallisuudessa henkiolentoja on tarkasteltu muun muassa liikkeinä (Holbraad 2007; 2012; Kirsch 2013), välineinä (Willerslev 2004; 2007) ja suhteina (Utriainen 2017a). Esimerkiksi Martin Holbraadin ja Morten Axel Pedersenin mukaan henkiolennot eivät ole niinkään erillisiä, yksittäisiä olentoja, joilla on ominaisuus liikkuu, vaan liikkeitä itsessään tai muuttuvien ja arvaamattomien, erilaisten elementtien yhteenkoosteja (Pedersen 2011, 175; Holbraad 2007; 2012).

2004). Erityisesti antropologian puolella on katsottu, että kulttuurilla on vaikutusta siihen, millaisia käsityksiä ihmisillä on mielestä. Tällöin yksinkertaistettuna esimerkiksi sekulaari eurooppalainen ja amerikkalainen mielen teoria poikkeaa vaikkapa malesialaisesta tai thaimaalaisesta mielen teoriasta. Antropologien mukaan erilaiset mielen teoriat eroavat muun muassa siinä: a) kuinka suljettu tai huokoinen mieli on, b) kuinka paljon painoarvoa ihmisen sisäisillä asioilla kuten tunteilla ja ajatuksilla on, c) millainen on tiedollinen näkökulma eli kuinka todellisina ajatuksia tai kuvitelmia pidetään, d) miten aisteihin suhtaudutaan, miten niitä arvostetaan ja e) millaiseksi suhteet ihmisen oman mielen ja toisten välillä koetaan eli onko vaikkapa sosiaalisesti hyväksyttyä esittää käsityksiä muiden ihmisten mielen liikkeistä. Näillä eroilla on vastaavasti vaikutusta muun muassa ihmisten toimintaan ja sosiaalisiin suhtaisiin. (Luhmann 2011, 5–9.) Esimerkiksi antropologit Julia Cassaniti ja Tanya Luhmann ovat vertailevassa tutkimuksessaan selvittäneet, kuinka eri tavalla thaimaalaiset ja yhdysvaltalaiset henkilöt kokivat kohtaamiset ”yliluonnollisen” kanssa. Cassanitin ja Luhmannin mukaan nämä erot johtuvat erilaisesta tavasta käsittää mieli, se miten havainnointi, mielikuvitus, ajatus ja tunteet ymmärretään ja koetaan. Yhdysvalloissa (ja länsimaissa yleisesti) mieli koetaan suljetuksi ja selvärajaiseksi. Tällöin myös ”yliluonnollinen” koetaan usein olennoiksi, jotka ovat autonomisia ja yksilöllisiä toimijoita ihmisen ulkopuolella. Thaimaalaiset puolestaan kokivat mielen huomattavasti vähemmän eristetyksi tai selvärajaiseksi. He korostivat mielen tyyneyttä ja sitä kuinka hyvin mieli on kontrollissa. He kokivat, että ”yliluonnollisen” kohtaaminen syntyy ja koetaan, kun mieli ei ole kontrollissa. (Cassaniti & Luhmann 2011.)

Antropologisesta mielen teorian ideasta voidaan myös johtaa ajatus ”kehon teoriasta”. Molemmat ”teoriat” ovat olennaisia osia kanavoinnin erityislaatuudessa tietämisen tavassa. Ne kertovat kanavien ihmiskäsityksen ohella heidän henkiolentokäsityksistään. Jäsenän kanavien ”mielen teoriaa” käsittelemällä sitä, miten heidän käsityksensä mielestä sijoittuu suhteessa mielen huokoisuuteen tai vastaavasti yksityisyyteen, josta esimerkkinä toimivat kanavien käsitykset kanavointiin liittyvistä tietoisuuden tilan muutoksista. Toiseksi käsittelemällä sitä, kuinka kanavat suhtautuvat kuvitteluun. Tämän jälkeen pyrin esittelemään kanavien kehon teoriaa. Sijoitan tarkastelussani kehon teoriaan kysymykset siitä, kuinka aisteihin suhtaudutaan ja kuinka suljetuksi tai huokoiseksi keho koetaan.

2.2.1 Huokoinen mieli

Mut mä sanon heti jo tähän kärkeen, et kaikki on kanavoitua. Se et mä puhun täs nyt sulle, ni se on kanavoitua, ja se et sä juot sitä teetä, on kanavoitua, et siitä pitää lähteä, että, että me ollaan avoimia olentoja. Olentoja, joiden läpi jatkuvasti kulkee kaiken näköstä kamaa. Et sä pysty sanoo, mistä ykskään sun ajatus tulee.

Et sä pysty sanoo, mistä ykskään sun tunne tulee. Et sä pysty sanoo, mistä ykskään sun reaktio tulee.

Haastattelemanani Arto ei tehnyt kanavointia asiakkaille, mutta hän oli kiinnostunut kanavoinnin avulla syntyneestä kirjallisuudesta. Arton kommentti tiivistää sen, millainen on kanavien mielen teorian käsitys mielestä. Käsityksen mukaan mieli ei ole suljettu, vaan huokoinen. Kanavien mielen teoria on siinä mielessä perinteisen länsimaisen ihmiskäsityksen vastainen, ettei ihminen tai ihmisen mieli ole sen mukaan täysin erillisiä.

Mielen teorian näkökulmasta kanavoinnissa ollaankin stereotyyppisen länsimaisuuden rajalla, sillä se haastaa yksilökeskeistä ajattelua. Kanavien tapaus valottaa osittain sitä, mitä henkisyyden länsimaisten ja aasialaisten vaikutteiden sekoittuminen tarkoittaa yksittäisiä menettelytapoja (esim. jooga) syvemmällä tasolla. Yksilökeskeisyyskäsityksen ytimessä on oletus, jonka mukaan yksilöt ovat itsenäisiä suhteessa toisiinsa (Oyserman & al. 2002, 4) ja yksilön ja muiden välinen raja on tarkka (Sampson 2000).⁶² Kanavien mielen teorian mukaan mieli on sitä vastoin läpäisevä kuten myös entiteettien väliset rajat. Viestin saaminen ja välittäminen kanavoinnin lähteestä vaatii sitä. Ilman käsitystä huokoisesta mielestä kanava ei saa viestiä. Kanavien tapausta voidaan verrata Tanya Luhrmannin tarkastelemaan yhdysvaltalaisen evankelisen kirkon seurakuntalaisten Jumala-suhteeseen. Luhrmannin mukaan intiimin Jumala-suhteen syntyminen vaatii perinteisestä länsimaisesta käsityksestä poikkeavaa käsitystä mielestä. Kuten kanavien kohdalla, usko vaati seurakuntalaisten tapauksessa muun muassa käsitystä mielestä, joka ei ole aina yksityinen, vaan tietyllä tapaa huokoinen. Se vaati käsitystä, että olennot eivät ole aina näkyviä, että näkyvämmien voimien läsnäololla on vaikutusta ihmisten tunteisiin ja että ne voivat myös ohjata ihmisten käyttäytymistä. (Luhrmann 2012, xii, 40.)

Toisaalta kanavat halusivat toimia henkiolennoista kuitenkin jossain mielessä erilleen rajattuina, autonomisina toimijoina. Tästä esimerkkinä ovat etenkin haastateltavieni käsitykset kanavoinnin tietoisuuden tilasta ja ”transsista”. Tietoisuuden tilaa koskevat kysymykset ovat myös osa kanavoinnin epistemologiaa, koska ne viittaavat ihmisten käsityksiin siitä miten voidaan tietää. Esimerkiksi antropologisessa tutkimuskirjallisuudessa transsi sijoittuu osaksi ”henkikaappauksen” (*spirit possession*) kategoriaa, mutta kanavat eivät halunneet puhua esimerkiksi possessiosta tai kaappauksesta kanavoinnin kohdalla. Arnaud Halloyn ja Vlad Naumescun mukaan erilaisia possessiokäsityksiä on tutkimuskirjallisuudessa yhdistänyt vähintäänkin se, että possessiossa henkinen entiteetti muuttaa ihmistä. Tämän kaltainen muutos voi vaikuttaa henkilöön vaihtelevalla intensiteetillä. Transsilla on kuvattu erityisesti

⁶² Käsitys länsimaalaisesta yksilökeskeisyydestä (individualismi) on syntynyt eurooppalais-amerikkalaisen kehityshistorian saatossa alkaen 1700- ja 1800-luvuilta. Se linkittyy poliittisiin, taloudellisiin ja uskontoon liittyviin prosesseihin. (Ks. Buss 2000; Meer 2011.)

muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen toimintaan. (Halloy & Naumescu 2012, 156–157.)

Muutamit haastateltavistani käyttivät sanaa transsi kuvaamaan omaa viestin välitystään ja kanavoinnin aikaista tietoisuuden tilaansa. Haastatteluiden perusteella tietoisemman tiedon välityksen ja transsin erotti toiminnan tasolla joissakin tapauksissa esimerkiksi kehon avaamiseen liittyvien käytäntöjen pidempi kesto.⁶³ Muutama haastattelemani kanava puolestaan puhui kanavointitilastaan transsina, vaikka transsiin pääseminen ei vaatinut heiltä erityistä valmistautumista. Esimerkiksi eräs haastateltavani näytti minulle haastattelussa saman tien, miten kanavointi tapahtuu. Kysyin häneltä, eroaako kanavointitila päivätajuntatilasta. Nainen teki rajatyötä kertomalla, että se eroaa täysin ja on ihan erilainen tila, ”semmoinen transsitila”. Nainen jatkoi, että jotkut voivat verrata sitä esimerkiksi unitilaan tai meditaatiotilaan. Eräs toinen haastateltavani kertoi puolestaan, kuinka transsissa erilaiset olennot puhuvat hänen kauttaan. Hän kertoi olevansa tuolloin syvässä transsitilassa eikä hän esimerkiksi muista jälkeensä tapahtuneesta. Sitten hän kuitenkin lisäsi, että hän on tietyllä tavalla ”tässä”. Hän jatkoi vielä, kuinka samalla hän varmistaa nopean pääsyn kehoon, mikäli tarve näin vaatii. Haastateltava teki rajaa transsitilansa ja tavallisen tietoisuuden tilan välille, mutta samalla purki tätä rajaa, kun hän sanoi olevansa jollakin tavalla läsnä tilanteessa. Tietoisuuden tila saattoi siis yhtä aikaa olla sekä tietoinen tila että transsitila. Haastateltavani käyttivät transsitila-sanaa toisinaan sellaisesta kanavointitilasta, johon ei vaadita suurta tietoisuuden tilan muutosta (vrt. Hughes 1991; Klin-Oron 2020, 183–184). Esimerkiksi Liisa kertoi ”uuden ajan transsista”. Hän sanoi, että tämän kaltainen transsi on tietoisia. Hänen mukaansa siinä säilytetään ajan taju ja toimintavalmius. Liisa teki myös rajatyötä suhteessa transsia koskeviin mielikuviinsa, kun hän kertoi, että tällöin kanavan ei ole tarkoitus ”menettää itseään”. Toisaalta hän sanoi, että kyseessä on ”vahva transsitila”. Käsitys tietoisesta transsitilasta ikään kuin määrittelee transsin uudelleen, koska se ei juurikaan muuta ihmistä.

⁶³ Kanavien mielen teoria ja kehon teoria menevät siinä mielessä lomittain, että esimerkiksi haastateltavien kertomissa transsiin valmistumisen keinoissa korostui mielen sijaan kehollisuus. Tämä kertoo siitä, kuinka keho ja mieli toimivat transsin tapauksessa yhdessä. Esimerkiksi muutamit haastateltavani kertoivat, että transsissa tapahtuva viestin välitys yleisötilaisuudessa vaati heiltä pidempää avautumista ja valmistautumista kuin kahdenkeskiset kasvokkain tapahtuvat kanavointitilanteet tai kirjallinen kanavointi. He myös kertoivat, kuinka heillä oli transsitilaisuudessa avustaja mukana, jonka kanssa he saattoivat esimerkiksi pitää toisiaan käsistä kiinni valmistautuessaan tilaisuuteen. He saattoivat rukoilla, käyttää lauluja ja meditoida. Esimerkiksi Jenni kertoi, että hän aloittaa yleisötilaisuuteen valmistautumisen jo edellisenä päivänä. Tuolloin hän ei valvo pitkään, eikä syö raskaasti. Hän meditoi ja on yhteydessä omiin oppaisiinsa. Lisäksi hän sanoi hoitavansa energisesti etukäteen sekä esitystilaa että tilannetta. Nämä esimerkit valmistautumiseen liittyvistä toiminnoista ja puheen tavoista kertovat myös siitä, kuinka erityisesti transsin kohdalla aineellisen ja hengen välisen rajan käsittely saa monenlaisia muotoja.

Haastateltavieni käsityksistä voi erottaa kolme tapaa suhtautua transsiin tai muuntuneessa tietoisuuden tilassa tapahtuvaan kanavointiin, mutta niissä kaikissa ihmisen mieli näyttäytyy yhtä aikaa sekä läpäisevänä että henkiolennoista erillisenä. Negatiivisesti transsiin suhtautuneet kanavat pitivät transsikanavointia hankalana ja vähemmän turvallisena, muun muassa keholle raskaampana tai asiakkaille pelottavana. Heidän mukaansa esimerkiksi tällöin kanava ei pysty kontrolloimaan, mitä hänen ruumiilleen tapahtuu, ovatko henkiolennot varmasti hyviä ja mitä ne puhuvat. Henkilöt saattoivat kuitenkin kokea, että kanavoinnin aikana heidän tietoisuuden tilansa on jollakin tapaa muuntunut, mutta he eivät kutsuneet tilaa transsiksi. Esimerkiksi Taru sanoi, ettei halua antaa kehoaan ”kenenkään toisen hengen” käyttöön. Hänen mukaansa kanavoitu tieto tulee hänelle kuin puhelinlinjaa pitkin, suoraan mielestä mieleen, kuin telepaattisesti. Toisaalta Taru kuitenkin sanoi, että ”tästä tietosuudesta” olisi hyvä olla hieman pois, jotta kanava pääsisi kunnolla ”siihen tilaan”. Myönteisesti transsiin suhtautuneet henkilöt katsoivat, kuinka muuntuneessa tietoisuuden tilassa ihmisen oma mieli ja ihmisyyss sekoittuvat tietoon mahdollisimman vähän. Erään kanavan mukaan transsi oli uskottavampaa kuin tietoisessa tilassa tapahtuva kanavointi. Esimerkiksi Jenni välitti viestejä transsissa. Hän katsoi, kuinka transsin aikana viestin tuojat tulevat hänen energiakenttäänsä. Jenni tunsu, ettei hän voi transsin aikana esimerkiksi liikuttaa ruumistaan tai että hän saattaa olla henkiolentojen puhuman viestin kanssa eri mieltä. Transsi muodosti yhdenlaisen rajan kanavan ja lähteen välille. Myöskään Jennin mukaan viestin tuojat eivät ota hänen ruumistaan haltuun, vaan hän katsoi, että tilanteessa tapahtuu energioiden sulautumista toisiinsa (vrt. Hughes 1991, 167). Kommenteillaan Taru ja Jenni tekivät rajatyötä rakentamalla rajoja heidän ja kanavoinnin lähteen välille. Esimerkiksi Taru antoi ymmärtää, että henkiolennoilla on erillinen ”mieli” ja Jennin tapauksessa raja muodostui erilaisesta suhtautumisesta tiedon sisältöön. Puhumalla sulautumisesta Jenni sekä tuotti että häivytti hänen ja henkiolentojen välistä rajaa, sillä sulautumisessa kaksi erillistä asiaa yhdistyvät. Kolmas haastateltavieni esittämä näkökulma oli puolestaan se, ettei transsissa tapahtuvan ja tietoisemman kanavoinnin välille tule vetää arvottavaa rajaa. He esimerkiksi katsoivat, ettei tietoisuuden tilalla ole vaikutusta tietoon tai erot ovat henkilökohtaisia, jolloin eri ihmisten kohdalla kanavointi on helpompi toteuttaa eri tavoin.

Transsin lisäksi joidenkin kanavien kertomat käsitykset heidän ja henkiolentojen välisistä sopimuksista kuvastavat kanavien mielen teoriaa. Kanavat katsoivat, etteivät olennot saa tulla antamaan viestiä milloin vain haluavat. Heidän mukaansa kokoaikainen henkiolentojen käytettävissä oleminen muodostuu liian raskaaksi. Toisin sanoen jatkuva kanavana toimiminen hämärtää liiaksi ihmisen ja henkiolentojen välistä rajaa. Aiemmin kuvaamaani kanavan virittäytymistä kanavointitilanteeseen voi pitää tietynlaisena sopimuksena, sillä se antaa ikään kuin luvan tiedon välitykseen. Toiseksi sopimista tarvitaan kanavointiin käytettävän ajan määrittämiseen, jotta kanava ei väsyisi työhönsä. Taru katsoi, että kanavana toimivat henkilöt ovat tehneet

sopimukset niiden henkien kanssa, joilta he välittävät viestejä jo ennen tähän maailmaan syntymistä. Kommentista kuvastuu, kuinka ihmiset ja henkiolennot ovat erillisiä. Se että eri henkiolennot tuovat viestejä eri kanavien kautta johtuu hänen mukaansa sekä henkilön sielunsopimuksessa (tai sielunsuunnitelmassa) määritellystä elämäntehtävästä että kanavan omasta inkarnaatiohistoriasta ja asioista, joita hän elämänsä aikana opiskelee (eli ”oppiläksyistä”). Osa kanavista käytti sielunsopimusta kuvaamaan edeltä päätettyjä asioita (esim. mitä ihminen tekee ja keitä hän elämänsä aikana tapaa) tai kohtaloa. Taru sanoi, että oppaiden kanssa tehdyt sopimukset auttavat, koska ne helpottavat ja selkeyttävät kanavan työtä. Puhumalla sopimuksista kanavat tekivät rajatyötä, jossa he asettivat rajan heidän ja henkiolentojen välille. Samalla sopimuskäytäntö korostaa länsimaista ajatusta suljetusta erillisestä mielestä. Kanavan ja henkiolentojen raja muodostuu siis tiedon välitykseen käytettävissä olevasta ajasta. Tämä raja on puolestaan käytännön kanavointityötä ohjaava.

Ihmisten ja henkiolentojen väliset sopimukset estävät niiden liiallista yhteenkietoutumista. Iris kertoi tilanteesta, jossa sopimus henkiolentojen kanssa oli pettänyt. Iris oli tehnyt sopimuksen henkimaailman kanssa, että heidän välinen yhteys on kuin radio, jonka saa kiinni, ”klik”. ”Jos mä pistän kanavan kiinni, ette puhu mitään”, hän sanoi. Iiriksen käsityksestä kuvastuu mielen teoriaan kuuluva ajatus ”psykkisestä yksityisyydestä”, jonka mukaan mieli on yksityinen paikka (ks. Robbins 2008, 426). Kanavien näkökulmasta tämä yksityisyys olisi kontrolloitavissa ja jokaisella tulisi olla mahdollisuus pitää siitä kiinni, jos hän haluaa. Iris selvensi vielä, että kanavoitu tieto on sisäinen tietous eikä ääni ja jatkoi: ”Yhen kerran vaan tullu ääni, ja se on pelottava. Totta kai siin tulee sit aivan hullu olo.” Iris kertoi, kuinka matala miesääni oli sanonut hänelle yhden sanan. Iris muisti haastattelun aikana, että häneen oli otettu yhteyttä myös kaksi kertaa tapauksen jälkeen ilman, että henkimaailmayhteys olisi ollut auki, mutta tuolloin kyseessä olivat pahat voimat. Hän oli tulkinnut tilanteen kvaliat, äänen ja sen yllättävyyden sekä viestin sisällön negatiivisiksi. Iris kertoi olleensa tapahtuneen aikaan hyvin uupunut ja hänen elämänsä oli huonolla mallilla. Samaten muutamat muut haastateltavani kertoivat heidän elämäänsä vahvasti vaikuttaneista henkiolentokohtaamisista, joiden aikaan he eivät olleet tunteneet voivansa hyvin. Tapaukset muistuttavat Julia Cassanitin thaimaalaisien tutkittavien (jotka olivat esim. erilaisia buddhalaisuuden traditioita seuranneita henkilöitä, henkilöäkäreitä ja -meedioita) kokemuksia, joissa he olivat tunteneet olevansa normaalia huonomassa tilanteessa kohdatessaan kummituksia (Cassaniti 2015). Kokemukset pahoista voimista olivat Iirikselä affektiivisia, sillä tapahtumien jälkeen hän oli ymmärtänyt suojauksien merkityksen. Iris koki, että hän ei jaksa olla koko ajan yhteydessä henkimaailmaan, vaan hän haluaa elää omaa elämäänsä. Hän kertoi pitäneensä kerran vuosia väliä yhteydenpidossa, kun hänellä oli henkimaailman olentoihin ”oikee vihaset, huonot välit”. Henkimaailmakokemuksiin voi liittyä myös ikäväksi tulkittuja kvalioita, kuten pelkoa tai suuttumusta.

Kanavien mielen teorian näkökulmasta ideaalitalanne ihmisten ja henkiolentojen välisissä suhteissa on sellainen, jossa ihminen säätelee sitä, millä tavoin ja missä määrin suhteet ja yhteinen toimijuus muodostuvat. Kanavat vierastivat mielensä tai kehonsa täydellistä antamista hengille, radikaalisti muuntunutta tietoisuuden tilaa tai jatkuvana kanavana toimimista. He esimerkiksi suhtautuivat mielikuvissaan negatiivisesti transsiin, jossa välittäjä on täysin henkiolentojen armoilla ja jossa vaikutukset ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen toimintaan ovat suuria.

2.2.2 Kuvittelun todellisuus

Mielikuvituksen arvostus on vaihdellut länsimaisessa historiassa (Luhrmann 2011, 8). Mielen yksityisyyden ja huokoisuuden välisen tasapainottelun lisäksi kanavoinnin epistemologiaan ja mielen teoriaan kuuluu käsitys siitä, mikä on todellista ja kuinka ajatuksiin sekä kuvitteluun suhtaudutaan. Kanavien tapauksessa ajatuksia ja kuvitteluja pidetään hyvin todellisina. Tätä suhtautumistapaa kuvasi aloitussanojen yhteydessä käsittelemäni idea sanojen ja ajatusten voimasta. Kanavat purkivat sekä ”sisäisen” ja ”ulkoisen” maailman välistä erottelua että kuvittelun ja aistihavaintojen välistä erottelua. Heidän kokemuksissaan se, mitä ihminen tuntee ja mitä hän kuvittelee, on kaikki samaa maailmaa sen kanssa, mitä hänen ympärillään on. Kanavoinnin semioottinen ideologia yhdenvertaistaa suhtautumista kuvittelun ja aistihavaintojen välillä, jolloin kuvittelu on havainnointia.

Haastattelussa Fanni kertoi, kuinka hänen lähimetsässään oli luonnonhenkiä, joiden kanssa hän oli myös keskustellut. Fanni ei tiennyt kyseisten luonnonhenkien olemassaolosta ennen kuin hänen tuttavansa, joka toimi myös kanavana, tuli kyläilemään hänen luokseen ja kertoi niistä. Tapauksen jälkeen Fanni oli vienyt luonnonhengille syötävää metsään, mikä toimi ikään kuin tuttavuuden tekemisen keinona. Ruoan tarjoaminen myös tietyllä tavalla aineellisesti henkiolennot (ks. myös Espírito Santo 2010, 73). Fanni kuitenkin totesi haastattelussa, etteivät luonnonhenget tarvitse fyysisiä ruokia. Hänellä oli kuitenkin käynyt mielessä, että olisi mukavaa, jos hänkin oppisi näkemään niitä. Hän siis toimi, kuin luonnonhenget olisivat olleet fyysisiä olentoja, vaikka samalla tiesi, etteivät ne ole. Evankelisen kirkon rukousta tarkastellut Luhrmann kertoi tutkimuksessaan samantapaisesta tilanteesta, kuinka eräällä hänen haastateltavallaan oli tapana kaataa kuppi kahvia myös Jumalalle (ks. Luhrmann 2012, 75). Ruoan avulla Fanni pyrki hälventämään ihmisten ja henkiolentojen välistä rajaa, mutta samalla ruoka ja syöminen muodostivat tuon rajan.

Fanni kertoi, että meni noin kuukausi. Hän oli kävelylenkillä, kun jokin vaikutti häneen affektiivisesti. Hän kuvaili: ”...mulle tuli semmonen ihan ihmeellinen olo, että tos mun oikean polven vieressä joku hihittelee”. Fanni kertoi, että hän kuunteli vähän aikaa ja kysyi: ”onks siin joku”. ”Joo me ollaan”, luonnonhenget olivat Fannin mukaan vastanneet, minkä jälkeen hän oli keskustellut olentojen kanssa.

Tapauksessa tuttavan kertomus ikään kuin viritti haastateltavan henkiolentojen olemassaololle. Tuttava auttoi orientoitumaan luonnonhenkiä kohtaan ja tekemään konkreettisia asioita suhteen rakentamisen eteen.⁶⁴ Fanni kertoi myös toisesta kohtaamisesta kyseisten luonnonhenkien kanssa. Kysyin, kuuliko hän niiden puheen tai tunsiko hän ne jotenkin. Hän tarkensi kohtaamisen kvalioita: ”ehkä mä aistin sen energian jollakin tavalla juuri siinä, kun tuntu, että tos mun polven vieressä joku hihittelee”. Myöhemmin Fanni oli tavannut yhden luonnonhengistä. Hän oli yhtäkkiä saanut ajatuksen, että mitähän kyseiselle olenolle kuuluu ja yhtäkkiä hänestä tuntui siltä, että henkiolento olikin ”tossa noin”. Kun haastattelussa Fanni puhui siitä, kuinka hän kuunteli, mitä vieressä on, kun luonnonhengeet tulivat hänen luokseen, niiden ääni ei välittynyt hänelle korvan ja kuuloaistin kautta. Haastateltavan kokemukset luonnonhengistä eivät myöskään perustuneet silmien kautta saatuihin näköhavaintoihin, vaan kehon tunteisiin ja henkiolentojen läsnäolon tiedostamiseen. Kanaville näkeminen ei tarkoittanut ainoastaan näköjärjestelmän tai näköaistin välityksellä saatua informaatiota. (Vrt. Ådahl 2017, 147.) He puhuivat näkemisestä myös silloin kun kertoivat kuvittelusta ja sen tuottamista mielikuvista. Kanavointi siis vaikeuttaisi muokkaavan katsomisen, kuulemisen ja kuvittelun käytäntöjä.

Yhteenvetona kanavien mielen teoriasta voi sanoa, että ensinnäkin sen mukaan mieli on huokoinen: Henkiolennot ovat läsnä mielen välityksellä aina tarvittaessa, ajatukset voivat mennä ihmisiltä henkiolennoille ja toiseen suuntaan, henkiolennot ymmärtävät ihmisiä ja puhetta sekä vastaavat heidän kysymyksiinsä, ja henkiolennot voivat olla läsnä ihmisen mielen sisällä. Huokoisuuden vastapainoksi kanavien mielen teoriassa yksityisyys on kuitenkin jollakin tavalla ihmisen säädeltävissä ja kontrollissa. Toiseksi tässä mielen teoriassa ”sisäisellä” eli ajatuksilla, mielikuvilla ja unilla on tärkeä merkitys, koska kanavat voivat saada niiden avulla henkiolentojen välittämää tietoa. Ajatukset ja kuvittelut ovat kanaville todellisia ja voimakkaita, sillä niiden lähteen katsotaan olevan ihmisen ulkopuolella. (Myös kanavien semioot-tisen ideologian käsitys ajatusten voimasta liittyy näiden painoarvoon.) Kolmanneksi antropologisessa mielen teoriassa on tarkasteltu suhteita ihmisen ja toisten mielen välillä, jolloin kysymys on siitä, onko sopivaa esittää näkemyksiä muiden ihmisten mielen liikkeistä. Kanavoinnin tapauksessa kysymys on siinä mielessä hankala, että minusta vaikutti siltä, että ihmisille ja henkiolennoille pätevät erilaiset pelisäännöt. Haastattelujen perusteella esimerkiksi asiakkaan täytyy sanoa kanavalle useimmiten ääneen, mistä asiasta hän haluaa viestiä, koska kanavien näkökulmasta ihminen ei välttämättä tiedä toisen elämästä. Toisaalta henkiolennot voivat kertoa, mitä asiakkaalla on elämässä todella meneillään.

⁶⁴ Samalla tavoin virittäytymiseen voi vaikuttaa esimerkiksi henkilön käymä kurssi tai kirja.

2.3 Teoria kehosta

Kanavien mielen teorian lisäksi voidaan puhua kanavien kehon teoriasta. Kanavointi on hyvää oloa tuottavaa, sillä kanavat liittyvät siihen lähes yksinomaan myönteisiä kvalioita.⁶⁵ He kertoivat muun muassa, että kanavointi on voimakasta, ihmeellistä, ihanaa, rauhoittavaa, hoitavaa ja häkellyttävää. He kokivat kanavoinnin kiitollisuutta herättäväksi. Lisäksi he kuvasivat kanavointia automaattiseksi, soljuvaksi ja omaa oloaan kanavoinnin aikana vastaanottavaiseksi. Kanavat kuvasivat kanavoinnin herättämiä tunteita muun muassa sanoilla: ilo, onnellisuus, myötätunto ja nöyryys. Esimerkiksi Henna kuvasi kanavoinnin kvalioita: ”fyysiset tuntemukset ovat niin voimakkaita, et en mä sellasia saa niinku mistään muusta, mitä mä teen”. Henna kertoi haastattelussa, kuinka kanavointi oli muuttanut hänen suhtautumistaan omaan ruumiillisuuteensa. Kanavoiminen oli saanut hänet ymmärtämään, että fyysinen keho on luotu maaplaneetan ”voimiin ja energioihin”, mutta ihmiset ovat paljon enemmän. Hennan mukaan myös kuolemanpelko oli kanavoinnin johdosta hävinnyt. Hän koki, että kanavointi oli laittanut kehollisuuden uudenlaisiin mittasuhteisiin. Henna viittasi tällä esimerkiksi käsitykseen useista elämistä erilaisissa kehoissa. ”Kiintyminen siihen, tähän tämmöseen maalliseen muotoon niin ei oo tavallaan niin tiukka, ku ehkä aikasemmin on ollu”, hän totesi. Lisäksi kanavointi oli laajentanut vähitellen Hennan perspektiiviä siihen, miksi ihmisillä on tietynlainen keho, tunteet tai sairauksia. Hennan kommentit kertovat kanavoinnin affektiivisuudesta uudenlaisen kehokäsityksen luomisessa. Yhtäältä kanavat pitivät kehosta huolehtimista tärkeänä. Toisaalta he katsoivat, että keho on vain ihmisen ilmentymä maapallolla ja henkisen kehityksen ja värähtelyn nousemisen mukana sekin käy lopulta tarpeettomaksi. Se on eräänlainen este, jonka rajoittavuudesta pyritään eroon.

Kuten mielen teorian kohdalla, samalla tavoin kanavointi vaatii ja edistää tietynlaista käsitystä kehollisuudesta. Antropologiseen mielen teoriaan liittyy perinteisesti se, miten erilaiset mielen teoriat poikkeavat suhtautumisessa aisteihin (Luhmann 2011, 8), mutta kanavoinnin tapauksessa käsittelen aisteja suhteessa kanavien kehon teoriaan. Aistitutkimuksessa on havaittu, että länsimainen jako viiteen (näkö, kuulo, haju, maku ja tunto) aistiin on joissakin tapauksissa liian kapea-alainen ja aistikokemukset myös sekoittuvat käytännössä. Eri perinteissä aistit ymmärretään ja koetaan eri tavoin ja niihin voi linkittyä moraalisia käsityksiä. (Ådahl 2017, 128, 131; Knauss 2013, 107–108.) Kanavien aistikäsitys poikkeaa siinä mielessä viiden aistin kategorisoinnista, että he kertoivat, kuinka tieto voi välittyä heille monella tapaa tai

⁶⁵ Epämiellyttävistä kanavointiin liittyvistä tunteista kanavat puhuivat lähinnä silloin, kun he kertoivat tuntevansa asiakkaiden fyysisiä vaivoja ja kiputiloja omassa kehossaan kanavointi/hoitotilanteen aikana, mutta tällöinkin epämiellyttävällä kvalialla oli arvoa. Heidän mukaansa he osaavat tuolloin kohdistaa parantavaa energiaa oikeaan kohtaan.

monenlaisessa muodossa kuten selvänäkönä⁶⁶, -tuntona, -kuulona, -hajuna, -tietona tai näiden yhdistelminä. Yhtäältä nämä ovat eräänlaisia ”henkisiä/henkisyyden aisteja” (vrt. Knauss 2013, 112), mutta toisaalta kanavat hämärsivät näiden ja muiden aistimusten välistä eroa, kun he kertoivat kokemuksistaan. Pysin seuraavaksi jäsentämään aistien merkitystä kanavien henkiolentosuhteille ja kanavoinnille sekä kanavien suhtautumista kehollisuuteen.

2.3.1 Aistien arvostus

Henkiolentojen kuuleminen ja näkeminen

Antropologi Matthew Engelke kirjoittaa, kuinka uskonnollisissa perinteissä ”kuuleminen” voi olla tärkeämpää kuin näkymättömän maailman näkeminen (Engelke 2007, 202). Hänen mukaansa erityisesti protestanttisessa perinteessä äänen ja kuulemisen (esim. laulaminen) merkitys on tärkeä, vaikka uskonnollisessa elämässä onkin kyse kokonaisvaltaisemmasta aistikokemuksesta (Engelke 2012b, 224). Kanavoinnin tapauksessa tärkeintä on avun ja tiedon saaminen, mutta kanavien mukaan tieto ei tule heille kanavoinnissa niin, kuin joku puhuisi korvaan. Kuuloaistin kautta tuleva ääni ei ole keskeinen henkiolento-kohtaamisiin liitetty kvalia.⁶⁷ Toisaalta taas kuuleminen on kanavoinnissa hyvin oleellista varsinkin asiakkaalle.

Henkimaailma on yhtä aikaa näkymätön ja toisaalta näkyvä. Kanavoititilanteeseen ei välttämättä sisälly henkiolentojen ”näkemistä”, mutta jotkut kanavat kertoivat haastatteluissa kokemuksistaan, joissa henkiolento oli ”ilmestynyt” heille. Henkiolentosuhteisiin liittyvän näkemisen (tai selvänäön) merkityksestä kanaville kertoi luonnonhengistä puhuneen Fannin ja toisen haastattelemani kanavan Outin toiveet. Outi kertoi innostuneesti, kuinka hän oli istunut lomanviettopaikkansa pihalla ja yhtäkkiä tuntenut luonnonhenget, joita oli mennyt hänen jalkojensa välissä. Outi rakensi kertomallaan rajaa ihmisten ja henkiolentojen välille erottamalla henkiolennot itsestään ulkopuolisiksi olennoiksi. Outi ei kuitenkaan nähnyt olentoja tuolloin. Outi sanoi, että hänestä olisi mielenkiintoista nähdä esimerkiksi haltijoita ja menninkäisiä, mutta hän ei vielä niitä näe. Hänen mukaansa syy on siinä, että hän ei ole herkistynyt tarpeeksi. Jotkut kanavat puolestaan katsoivat, kuinka henkiolentojen näkeminen riippuu kanavan

⁶⁶ Osa haastateltavistani katsoi, että kanavointi eroaa selvänäöstä, mutta joidenkin mukaan nämä olivat samaa asiaa. Haastattelemani Henna katsoi, että selvänäköisyys-sanan käyttö sopii korkeamman minän tai henkioppaiden kanavointiin, muttei enkeleiden tai avaruuden olentojen kanavointiin.

⁶⁷ Ainoastaan yksi kanava sanoi, että joskus hänestä tuntui siltä, kuin joku sanoisi asioita korvaan, minkä jälkeen hän kertoisi tiedon eteenpäin. Toinen kanava kertoi, kuinka hän saattaa kuulla kanavoititilanteessa ”helinöitä”.

”energianvärähtelyn tasosta”, mikä viittaa siihen, ettei henkilö ei ole tarpeeksi korkealla ”henkisellä tasolla”. Toisaalta Outi kuitenkin sanoi, että kaikilla ihmisillä ei olekaan kaikkia taitoja ja jatkoi: ”pitää ajatella, et joku voi kuulla, joku tuntee, joku näkee, joku näkee auroja, et se on niinku, mut sitte ku enemmän herkistyy, ni se, mä uskon, että moni asiaki sielt sit löytyy”. Outin kommentti kertoo jonkinlaisesta ristiriidasta tai rajatyöstä näkemisen merkityksessä. Yhtäältä henkiolentojen näkemisellä on tiedollista painoarvoa eli se on toivottavaa, toisaalta kanavia ei tulisi arvottaa sen perusteella.

Kanavien mukaan henkimaailman olennot voivat näyttäytyä valona tai jossakin tietyssä muodossa. Henna kertoi, ettei hän näe olentoja ”fyysisillä silmillä”, mutta hän saa mielikuvia, ”ikään kun aivoihin tulis valokuva”. Hänen mukaansa nämä kuvat voivat olla yksityiskohtaisia, jolloin hän voi nähdä olentojen ilmeitä, asusteita ja olomuotoa. Hennan mukaan hän saa sellaisia kuvia, miten olennot ilmentävät itseään. Hän kuitenkin totesi, että olennot ovat valoa. Henna jatkoi, että ”kuvastoissa” keijut ja enkelit esitetään ihmisen näköisinä sukupuolisina, siivellisinä hahmoina. Hänen mukaansa ihmisten on siten helpompi mieltää olennot, mutta hän näkee ne hieman eri sävyisinä valopalloina, joissa on ”hahmo sisällä”. Hennan kommentti kuvaa ensinnäkin valon kvalian tärkeyttä kanaville. Valo on henkimaailman ja henkiolentojen (esim. niin Jumalan, enkeleiden, Jeesuksen kuin ihmisen sielunkin) tunnusmerkki eli eräänlainen indeksi.⁶⁸ Jotkut haastateltavani puhuivat henkiolennoista valonauttajina tai valon oppaina. Esimerkiksi Katri kertoi, että oppaat eivät ole ihmisestä ”ulkopuolisia hahmoja”, vaan valopalloja tai valopilareita, jotka ovat kiinnittyneitä ihmisen energia kenttään. (Jotkut kanavat katsoivat, kuinka henkiopas on ihmisen aurassa tai että ihminen on tietoisuutta, jonka sisällä ovat myös henkiolennot.) Hänen mukaansa itsensä kuunteleminen on melko sama asia kuin oppaiden kuunteleminen. Katri teki kommentissaan rajatyötä purkamalla voimakkaasti ihmisen ja henkiolennon välistä rajaa.

Toiseksi Hennan kommentti kertoo henkiolentojen kuvaamisen ongelmasta. Hänen käsityksensä mukaan henkiolentojen kuvat ovat vain merkkejä. Henna katsoi, että kuvastojen keijut eivät vastaa todellisuutta. Birgit Meyerin mukaan tämän kaltainen

⁶⁸ Kanavat kertoivat, kuinka keijut ovat pieniä valopisteitä, mutta arkkienkeli, galaktisen neuvoston jäsen ja valon veljeskunta ovat suuria valo-olentoja. Eli valon koko olisi sitä suurempi, mitä korkeammalla olento on henkisessä hierarkiassa. Tai kuinka avaruuden (henki)olennot pääsevät nopeasti menemään paikasta toiseen kuten valo. Eli henkiolennot ja valo ajatellaan jakavan saman ominaisuuden. Lisäksi kanavien puheessa valo merkitsi heidän tehtävänsä. Kanavat katsoivat olevansa valon ja rakkauden kanavia, jotkut puhuivat valotyöntekijänä toimimisesta eli valon välittämisestä maapallolle. Heidän puheessaan valo niputtui usein rakkauden kvalian kanssa. Valo viittasi myös ihmisen henkiseen kehitykseen. Taru sanoi, että hän on kuullut mestareilta, että ottaessaan yhteyttä johonkin uuteen ihmiseen, joka on tullut henkisyyden piiriin, ne näkevät ihmisen ”pään valosta, milloin on aika”. Myös ihmiset ovat Tarun mukaan valoa ja värähtelyä ja mitä enemmän he keskittyvät siihen, sitä enemmän valo voimistuu ja loistaa ihmisestä ulospäin. Valon negatiivisesti määritettynä vastapoolina oli vastaavasti pimeys eli pahuus.

ongelma tai ahdistus on kristinuskossa hyvin yleinen. Yhtäältä esimerkiksi kuvat ovat välttämättömiä uskonnollisen kuvittelun ja sen mentaalisten kuvien materialisoinnina ja kuvaajina. Samaan aikaan niihin liittyy epävarmuus siitä, kykenevätkö ne todella kuvaamaan kohdettaan. Meyerin mukaan erityisesti protestanttisella reformaatiolla, valistuksen ajalla sekä taiteen ja estetiikan erityisalan synnyllä on ollut vaikutusta siihen, miten ihmiset suhtautuvat länsimaissa kuviin. (Meyer 2011, 1035, 1038.)

Yhdenlaisen esimerkin henkiolentojen näkemisestä ja samalla kuvaamisesta sekä aineellistamisesta tarjoavat niin sanotut enkelipallot eli orbit. Orbeilla tarkoitetaan henkiolentojen, yleensä enkeleiden (mutta myös luonnonhenkien ja yksisarvisien) ilmentymistä valokuviin. Osallistumallani kanavointia käsittelevällä kurssilla ohjaajamme kertoi orbeista viitaten Diana Cooperiin ja Cathy Crosswellin aihetta käsittelevään kirjaan *Enkelipallot – tie valaistumiseen* (2009). Kirjassa kerrotaan, että jokainen pallo on henkinen olento (tai useamman yhteensulautuma) ja pallosta voidaan nähdä olennon energiakenttä. Kurssini ohjaaja kertoi, että uudessa ajassa on alettu nähdä enkeleitä näinä valopalloina. Tällöin hänen mukaansa aiemmin roskiksi ja sadepisaroiiksi tulkitut kuviot ovat henkimaailman valo-olentoja. Ohjaaja katsoi, että enkelipallojen tapauksessa henkimaailmayhteys on kehittynyt ihmisen kehityksen mukaan. Hän kertoi Cooperin ja Crosswellin kirjaa myötäillen, kuinka enkelit ovat auttaneet insinöörejä kehittämään digikameroita, jotta ne voivat tulla ilmaismaan ihmisille itsensä. Ohjaaja kertoi, kuinka pallot ovat muuttuneet yksinkertaisista, erilaisiin palloihin ja joissakin voi olla myös kasvoja mukana. Terhi Utriainen katsoo, että digitaalikameroista on tullut laite, joka voi muuntaa näkymättömän näkyväksi, kun ihmisen aistit eivät riitä (Utriainen 2013, 248).⁶⁹

⁶⁹ Itse asiassa henkiolentojen valokuvaamisen ilmiöllä on pitkät perinteet, jotka kietoutuvat yhteen teknologian kanssa. Folkloristi Daniel Wojcikin mukaan henkien valokuvaaminen on lähes yhtä vanha ilmiö kuin koko valokuvaamisen historia, mikä juontuu 1800-luvun alkupuoliskolle (Wojcik 1996). Erityisesti 1800-luvulla spiritualistit kiinnostuivat henkien valokuvauksesta ja sen käyttämisestä kuolemanjälkeisen elämän todisteina. Ensimmäiset esimerkit henkien valokuvaamisesta juontuvat Wojcikin mukaan 1860-luvun Yhdysvaltoihin. Tuolloin valokuvat olivat esimerkiksi ihmisten potretteja, joihin henki ilmestyi henkilön taakse. Henget saattoivat ilmetä myös valokuovina, vaaleina täplinä, sumuisina muotoina tai ektoplasmana. (Wojcik 2009, 110–111, 113.) Henkivalokuvauksen kuvastoa tunnettiin myös Suomessa vuosisadan loppupuolelta lähtien (Kokkinen 2019, 203). Omassa aineistossani haastattelemani Arja kertoi, kuinka henkiolennot ovat ilmestyneet hänen valokuviinsa. Arja oli huomannut, kuinka hänen kuolleen miehensä kasvot ja lemmikkinsä hahmo olivat olleet kuvissa. Lisäksi hän kertoi juhlistaan ottamistaan valokuvista, joissa oli kuolleen sukulaisen kasvot sekä orbeja. Arja totesi, että valokuvia kannattaa tarkkailla orbien vuoksi ”sillä silmällä” ja suurentaa tietokoneella, koska ”sielläkin voi olla viesti siellä sisällä”. Arjan kokemuksissa kuvat henkiolennoista toimivat teki-jöinä, jotka luovat henkiolennot läsnä oleviksi ja pitävät yhdessä tärkeitä sosiaalisia suhteita. Valokuva horjuttaa läsnäolon ja poissaolon välistä rajaa (Smith & Vokes 2008, 284).

Semioottisesti valokuva on ikoninen siinä mielessä, että se muistuttaa objekti-
aan, mutta toisaalta suhde voidaan ymmärtää indeksiseksi (Manning 2012, 10). In-
deksi osoittaa referenttiä eli kohdetta, muttei tuota siitä paljoakaan tietoa. Se kuvaa
ainoastaan joitakin kohteen ominaisuuksia. (Bal 2017, 174.) Kurssin ohjaaja ei ker-
tonut, ovatko enkelit juuri sellaisia kuin ne näissä valokuvissa näyttävät olevan, vai
näkevätkö ihmiset ne vain kyseisessä muodossa. Joka tapauksessa valokuva on
merkki henkiolennosta. Se kertoo myös henkiolentokokemuksiin liittyvästä kvali-
asta eli valosta. Cooperin ja Crosswellin kirjassa annetaan melko vähän vinkkejä
siihen, miten valokuvan enkelipallosta voi tunnistaa, mikä henkiolento on kulloinkin
kyseessä. Kirjan mukaan yksinkertaistettuna se tapahtuu kvalioiden kuten koon ja
värin (myös kirkkauden) avulla.⁷⁰ Kirjan perusteella vaikuttaa siltä, että tärkeintä va-
lokuvien, ja miksei myös muidenkin henkiolentokuvien ja niihin perustuvan tietämi-
sen tapauksessa on se, mitä kuvia katselemalla saa. Tällöin varsinainen kuvien kautta
saatu tieto ei ole oleellista, vaan kokemus, kuvien positiivinen affektiivisuus. Toisin
sanoen kuvien tarkoitus on saada aikaan kvalioita. Kirjan mukaan enkelipallojen kat-
seleminen antaa toivoa, voimaa, suojelusta ja rakkautta sekä edistää henkistä muu-
tosta. Kirja opettaakin tietynlaista suhtautumista kuviin. Kuvien avulla ihminen voi
saada yhteyden henkiolentoihin. Kirja opettaa myös katsomaan esimerkiksi henkilön
omia valokuvia uudella tavalla ja samalla se kannustaa kuvittelemaan.⁷¹

Tuntemukset ja tunteet

Erilaiset tunteet ja tuntemukset olivat kanaville oleellisia tietämisen keinoja. Kana-
vat eivät välttämättä kanavointitilanteessa saa tietoa siitä, mitkä henkiolennot ovat
tiedon lähteinä, mutta esimerkiksi Silja kertoi erottelevansa olentoja niiden erilaisten

⁷⁰ Kirjassa kerrotaan, että esimerkiksi pyöreä enkelipallo ”tarkkailee tilannetta ja pitelee
yllä voimaa” ja kartiomainen ”ottaa vastaan energiaa suoraan auringolta tai joltakin
arkkienkeliltä”. Eri arkkienkelit voi kirjan mukaan tunnistaa enkelipallon ominaisuu-
den eli värin perusteella. Esimerkiksi Arkkienkeli Mikaelin indeksinä on sinisävyinen
enkelipallo. Sininen on myös Mikaelin viitan väri. Idea enkeleiden ja värien liittämi-
sestä toisiinsa esiintyy esimerkiksi saksalaisen esoteerikko Jakob Böhmen (1575–1624)
kuvauksessa maailmasta, sen hengistä ja niiden aistillisista ominaisuuksista teoksessa
Aurora. Siinä Böhme erotti enkelit toisistaan niiden värien ja sävyjen perusteella. (Clas-
sen 1998, 20–24.)

⁷¹ Henkiolentojen valokuvien lisäksi henkisyiden kentällä tarjotaan myös esimerkiksi au-
ravalokuvausta, josta mainitsivat muutamat messukyselyyni vastanneet henkilöt ja
luonnonhenkiseminaarissa näin myös kuvia pelloille ilmestyneistä viljaympyröistä. Li-
säksi kuvaaminen muistuttaa hieman muita henkien aineellistamisen keinoja, kuten
kasvokuvien ilmestymistä televisioruutuun tai ”haamujahti”-ilmiötä, jossa pyritään
nauhoittamaan henkien ääniä jossakin rakennuksessa.

energioiden perusteella.⁷² Hänen mukaansa näiden erojen sanallistaminen oli kuitenkin ongelmallista. ”Ei oo sellaisia sanoja, jotka vois selittää niitä vivahteita”, Silja sanoi. Hän koki, että sanallistaminen latistaa kokemuksen.

Katriina: Pystytkö jotenki, vaik sanoit, et se on hirveen vaikeeta, mutta tota pystytkö jotenki kuitenkin kertoo siit tarkemmin, niinku että, miten ne eri olentojen se energia vaihtelee niinku sun kehossa, et millaselt se tuntuu tai silleen?

Silja: Joo, ootas ku mä mietin vähän. (syvä hengitys) No, siis kaikkien olentojen energia ainakin tuntuu ääm semmoselta voimalliselta, että jos mä alotan niinku ensin siitä, mikä on yhteistä niille ja mikä on tavallaan erityistä sille tilanteelle...

Katriina: Mm

Silja: ...niin kaikkien olentojen energia tuntuu vähän siltä, kun menis joku voimakas sähkövirta läpi, et tavallaan keho virittyy, et silleen, että jos sä istut vaikka bussissa tälleen näin (haastateltava näyttää, ei-ryhdikäs, nojaava asento) niinkun nyt bussissa istutaan silleen rennosti. Ei tarvii niinku osallistua mihinkään, ei tarvii suorittaa mitään, voi vaan olla ja näin...

Katriina: Mm

Silja: ...niin kanavointitilanteessa ei koskaan voi olla silleen, et ensinnäkin niinkun se energia on tämmönen, must tuntuu, et se nytki vähän virtaa, ku mä puhun siitä asiasta vaan...

Katriina: Mm

Silja: ...et se on niinkun tämmönen ääh voima. Se on niinku semmonen sähkövirta, joka laskeutuu mihun ja aktivoituu mussa, ja ää se alkaa niinkun fyysisesti tuntua esimerkiksi tässä, et must tuntuu niinku, että nää alueet, (näyttää rinnan ja kaulan, kurkun aluetta) joita mä käytän niinkun puheeseen, niin ne aktivoituu ja voimistuu ja sit mulla alkaa myöski tässä (näyttää kämmenellä) tuntua sellasta niinku magneetti olis tässä tai semmonen niinku vetovoima, ja se tulee oikeestaan aina, ku mä kanavoin, et se on semmonen niinkun virittyneisyyden tila ja voiman tila yleisesti ottaen kaikilla kerroilla tai kaikissa tapauksissa ja sitten sen lisäksi yleensä siihen kyllä aina myös liittyy se voimakas rakkauden kokemus...

⁷² Samankaltaisesta henkiolentojen energioiden perusteella tehtävästä erottelusta enkelihenkisyyden tapauksessa ks. Utriainen 2017b.

Kommentista kuvastuu kuinka kanavointi ja henkiolentoyhteys voivat saada aikaan voimakkaita kvalioita.

Affektiivisuuden ideassa yhdistyvät jaetut sosiaaliset ideat fyysisiin kokemuksiin (Cassaniti 2015, 140). Samoin kvalialla on sosiaalinen, intersubjektiiivinen orientaatio (Harkness 2013, 15). Kanavat ruumiillistavat yksilötasolla uushenkisyydessä olevia arvoja ja käsityksiä henkimaailmasta kvalioiden ja kanavoinnin avulla. Eräs henkiolentokohtaamisen sosiaalisesti tunnistettu kvalia ja henkiolentojen havainnoitavaksi tekemisen keino on Siljan mainitsema tuntemus rakkaudesta. Haastatteluaineistoni perusteella kanaville tärkein asia maailmassa on rakkaus, joka on myös yksi kanavoitujen viestien aihealueista. Kanaville Jumala on rakkaus, henkimaailma on ja välittää rakkautta, ja henkiolennot tulevat rakkaudesta, kanavoinnin viestit ovat rakkaudellisia ja kanavat ovat rakkauden tuojia ja välittäjiä. Kanavat kokevat kanavoinnissa rakkaudellisuuden, ”rakkauden energian”. Silja teki rajatyötä suhteessa henkimaailman rakkauden ja muunlaisen rakkauden välille kvalioiden avulla. Hänen mukaansa henkimaailmasuhteessa kyseessä ei ole samankaltainen tunne kuin romanttinen rakkaus. ”Se on semmonen niin kun aivan käsittämättömän voimakas niin kun, vähän niin kun ois jossain rakkaudellisen hupun tai viitan sisällä, et ikään kuin tässä ympärillä olis joku sellanen näkymätön viitta tai kupla, mut siis semmonen pehmee, et se ois niinku vaate, jonka ympäril, joka ois mun ympärillä, jonka sisässä mä olisin ja joka virtaa myös minussa niin kun mun kehossa sisällä”, hän kuvaili. Kommentissa rakkauden energia vertautuu pehmeiden tuntumaan. Silja tunsu, kuinka tämä ”voimallinen” rakkaus kohdistui kanavointitilanteessa myös asiakkaaseen ja koko tilaan. Hänen mukaansa kyseessä on ”yhdenlainen läsnäolo ja sen intensiteetti voi vaihdella just riippuen siitä, et kuka on aina milloinki kyseessä”. Silja koki, että jotkut ihmiset vetävät puoleensa niin voimakkaan rakkaudellista energiaa, että kun hän kanavoi heille, alkaa häntä itkettää. Itkeminen on reaktiona esimerkki henkimaailmakohtaamisen affektiivisuudesta. Kanavat kertoivat kanavoinnin aiheuttamasta itkusta (yhtä lailla asiakkaat voivat itkeä), mikä puolestaan kertoo kanavointitilanteen ilmapiiristä. Ihminen ei niinkään tartu tilanteen affektiivisuuteen, vaan hän on siinä kiinni (Blackman 2007/2008, 29; Rivers 2016, 225). Itkeminen voi olla keino, jonka avulla luodaan hyvää henkiolento tai Jumala-suhdetta tai sitä voidaan käyttää sen merkinä (Rivers 2016, 217).

Lainauksessa Silja sanoi, kuinka energia, voima alkoi virrata, kun hän vaan puhui minulle. Kommentti viittaa kanavien semioottiseen ideologiaan ja kieli-ideologiaan, käsitykseen puheen voimasta. Rakkaudellisuuden lisäksi Silja kertoo lainauksessa sähkövirran kvaliasta, johon liittyy kokemus magneetista, mikä myös koskettaa samaista vetovoimain lain -ajatusta. Kommentissaan Silja puhuu virtaamisesta. Jeffrey Sconcen mukaan virta (*flow*) viittaa sähköön, tietoisuuden ja tiedon välisiin analogioihin (Sconce 2000, 7), jotka ilmenevät myös aiemmin esittelemissäni radiota koskevissa kuvitteluissa. Silja ei puhunut sähköstä kuitenkaan vain

kuvainnollisesti, vaan kokemuksen tasolla (vrt. De Witte 2013, 65, 69, 71.)⁷³ Kanavien sähköön liittyviä kokemuksia oli myös tarinoissa, joissa he kertoivat valojen räpsymisestä. Tämän kaltaisesta tilanteesta sain omakohtaisen esimerkin, kun olin tekemässä haastattelua erään meedion luona. Kesken haastattelun yläpuolellamme ollut lamppu välähti. Valojen räpsäyttäminen oli selvästi haastateltavalleni merkki, sillä hän katkaisi lauseensa, sanoi ”jaaha” ja jatkoi kertomustaan. Valojen räpsyminen toimi haastateltavieni esimerkeissä henkiolentojen indeksinä. Se kertoo myös semioottisten ideologioiden eroista. Siinä missä kanavoinnin tai meediotyön ammatilliselle lampun räpsyminen viittaa henkiolentoon, esimerkiksi sähkömiehelle se viittaa vaikkapa laite- tai verkkovikaan. Myös kanavien käytännöt, joita he kuvasivat maadoittamisen ja suojauksen termein viittaavat sähköön. Kerron näistä käytännöistä myöhemmin.

Kvaliat voivat toimia kanaville henkiolentojen tai henkiolentoryhmien välisten rajojen määrittäjinä tai jäsentäjinä. Lisäksi se miltä jokin ”energia” tuntuu, on kanaville kriteeri, jonka avulla he arvioivat erilaisia asioita. Aiemmassa lainauksessa Silja puhuu henkiolentokohtaamisen kvalioista yleisesti, mutta toisinaan kanavat saattoivat yhdistää tietynlaiset kvaliat joihinkin tietynlaisiin henkiolentoryhmiin. He siis tekivät henkiolentojen välille erotteluja sen perusteella, miltä niiden läsnäolo tuntui heidän kehossaan. Esimerkiksi eräs transsissa tietoa välittänyt haastateltavani kertoi, kuinka ihmisenä aiemmin elänyt, miespuolinen olento toimi transsin aikana hänen kauttaan. Nainen kuvasi, kuinka kyseinen henki oli ”jäykkä, iso mies”. Kehon kokoon liittyvä tuntemus siis muodosti rajan sekä eri lähteiden välille, mutta myös kanavan ja henkiolennon välille. Vastaavasti Terhi aisti, kuinka hänen luokseen tuleva enkeli on rakkaudellinen ja kaiken ”läpäisevä”. Hänestä tuntui, että jalat menevät veltoksi ja olo tuntuu maitomaiselta, lämpimältä. Terhin mukaan enkeli tuo rakkauksen ja rauhan sisimpään ja kehoon sekä sen hetkiseen olotilaan. Myös Silja kuvasi

⁷³ Myös kristillisessä perinteessä on ollut idea sähköstä. Esimerkiksi helluntailaiset käyttävät sähköön liittyvää kieltä (ja teknologiaa) kuvatakseen ”yliluuonnollisen” välittömyyttä ja konkreettisuutta. Helluntailaisuudessa katsotaan, että Pyhä Henki virtaa sähköön tavoin. (De Witte 2013.) Siljan lisäksi muutamat muut kanavat mainitsivat sähköön liittyviä kokemuksia. Eräs haastateltava kertoi, kuinka hän nuorena sai jonkinlaisen sähköiskun, jonka hän jälkepäin liitti henkisen kanavansa avautumiseen. Toinen haastateltava puolestaan kertoi, kuinka hän oli kohdannut arkkienkelin, mikä oli tunnut samalta kuin olisi tarttunut voimavirtajohtoon. Sähköön lisäksi aineistossani tekniikkaan liittyvää kielenkäyttöä olivat viittaukset kvanttifysiikkaan. Esimerkiksi eräs haastattelemani asiakas kertoi, kuinka hän oli saanut kanavalta tietoa menneistä elämästä. Asiakkaan mukaan nämä elämät menivät kuitenkin ajallisesti hieman päällekkäin. Hän kuitenkin katsoi, että henki voi lähettää samanaikaisesti maan pinnalle neljä ihmistä. Asiakkaan mukaan muun muassa kvanttifysiikan käsitys ajasta voi selittää kyseistä ristiriitaa. Asiakas ei tarkemmin selvittänyt asiaa. Kvanttifysiikkaa saatettiin tällä tavoin käyttää todistamisen välineenä. Sähköön tavoin myös kvantti-teema on ollut mukana henkisyiden (esoterian) diskursseissa pidemmän aikaa (ks. esim. Hammer 2004).

haastattelussa henkiolentoryhmien eroja, vaikka katsoi niiden olevan hyvin hienovaraisia. Hän tunsi eroja kanavoinnissa esimerkiksi puheen tempossa, tuleeko viesti rauhallisemmin vai nopeammin sekä energian voimallisuudessa eli tuntuiko se voimalliselta vai keveältä. Hänen mukaansa esimerkiksi joidenkin olentojen energia tuntui ”tieteellisemmältä”, ”analyttisemmältä”, ”suoraviivaisemmältä”.⁷⁴ Kvaliat ovat myös tietoa henkiolennoista. Kaikki kanavat eivät kuitenkaan tehneet tämän kaltaisia kehon tuntemuksiin perustuvia erotteluja, mikä viittaa siihen, että henkiolentojen väliset rajat eivät ole täysin yksiselitteisiä. Kehon tuntemusten lisäksi joidenkin haastateltavien mukaan kanavoidun viestin sisällössä saattoi olla eroja riippuen siitä, millaiselta henkiolennot se tuli. Jotkut vastaavasti katsoivat, että kaikki olennot puhuvat samoista asioista.

Kanavilla saattoi olla hyvien henkiolentojen lisäksi jonkinlaisia kohtaamisia ”pahan” eli ”pimeyden”, ”varjon”, ”tumman energian” kanssa. He kuitenkin tekivät rajatyötä rakentamalla rajan kanavoinnin ja oman toimintansa sekä maailmankaikeuteen kuuluvan pahan välille korostamalla, että he kanavoivat viestejä vain hyviltä henkiolennoilta.⁷⁵ Verrattuna pahuuteen, yhteys hyviin henkiolentoihin oli jollakin

⁷⁴ Jo teosofisia käsityksiä omaksuneen ufokontaktihenkilö George Adamskyn teksteissä tieteellisyys, teknologia ja avaruuden olennot linkittyivät yhteen. Samoin kuin spiritualismissa yhdistyi teknologia, tieteellisyys ja henkisyys, myös teosofiassa oli ajatus teknologisen kehityksen henkisyudesta. (Partridge 2003, 15–16.)

⁷⁵ Filosofii Lars Svendsenin mukaan pahuuden alkuperää on perinteisesti selitetty neljällä eri tavalla: 1) on olemassa jokin yliluonnollinen, pahantahtoinen voima, joka vaikuttaa ihmisiin, 2) ihmiset ovat luonnostaan altistuneita toimimaan tavoilla, jotka voidaan määrittellä pahoiksi, 3) ihmisten ympäristö saa heidät tekemään pahoja tekoja, ja 4) ihmisillä on vapaa tahto ja mahdollisuus valita suhteessa pahaan (Svendsen 2010, 13–14). Kanavien käsitykset pahojen voimien alkuperästä olivat kahtalaisia. Jotkut kanavat sumensivat rajaa ihmisten ja pahuuden kategorioiden välillä. He katsoivat, että pahuus oli nimenomaan ihmisistä lähtevää (mikä viittaisi Svendsenin luokituksessa kohtiin kolme ja neljä). Käsityksen mukaan ihmiset muodostavat negatiivisia voimia, mikä johdetaan esimerkiksi heidän kohtaamistaan traumaista. Toiset haastateltavat tekivät puolestaan selviä rajoja ihmisten ja pahuuden välille, kun he kertoivat pahuuden sijaitsevan maapallon ulkopuolella (mikä liittyy enemmän kristinuskon käsityksiin ja luokittelun kohtaan yksi). Esimerkiksi Marjo kertoi, kuinka universumissa on ”varjon puolella” sivilisaatioita, jotka pyrkivät vahvasti hallitsemaan Maa-planeettaa. Jotkut haastateltavat kertoivat, kuinka pahoilla henkiolennoilla voi olla liian omistavia päämääriä, liian imartelevia viestejä tai huonoon käytökseen kehottavia viestejä. Näihin pahoihin olentoihin voi liittyä myös pelon tunnetta. Näitä vastakkaisilta vaikuttavia pahuuskäsityksiä voi pitää eräänlaisia kanavoinnin kentän sisäisinä neuvotteluina ihmisen ja pahuuden rajoista. Loppujen lopuksi ero siinä onko pahuus ihmisten aiheuttamaa negatiivista affektiivisuutta vai pahoja olentoja ei vaikuttanut olevan kovinkaan suuri. Joidenkin kanavien mukaan pahuuden voimat hyödyntävät ihmisten negatiivisia tunteita, joita ne saavat aiheuttamalla muun muassa sotia ja voimakkaita tunteenpurkauksia ihmisten välille. Yhteistä molemmille näkemyksille on se, että jollakin tavalla ne vähentävät ihmisten vastuuta ja syyllisyyttä.

tavalla enemmän kanavien hallinnassa. Uushenkisyyteen tai kanavointiin liittyvässä tutkimuskirjallisuudessa pahuuden teema on jäänyt hieman taka-alalle. Käsittelyssä on kuitenkin havaittu, kuinka ihmiset pyrkivät eroon dualistisista käsityksistä suhteessa hyvään ja pahaan, pimeyteen ja valoon ja sitä vastoin pyrkivät suhtautumaan pimeyteen ja kärsimykseen positiivisesti esimerkiksi osana henkistä kasvua (ks. Bloch 1998, 73–74; Brown 1997, 63; Hanegraaff 1998, 277). Esimerkiksi Wouter J. Hanegraaffin mukaan henkisyydessä perimmäinen kahtiajako ei ole hyvän ja pahan välillä, vaan henkisen ymmärryksen ja tietämättömyyden välillä. Lisäksi kärsimykseen ei suhtauduta niinkään moraalisenä ongelmana, vaan psykologisenä. (Hanegraaff 1998, 280, 291.) Tässä tutkimuksessa oleellista on se, että kanavat tekivät pahaan liittyviä määrittelyjä tai tulkintoja nimenomaan kvalioiden avulla.

Esimerkiksi Ulla kertoi tarinan, jossa hän oli kävellyt vieraalla paikkakunnalla ja aistinut jossakin paikassa ”tosi negatiivisen energian”. Ulla oli kuullut paikkakunnalla asuneelta tuttavaltaan, kuinka alueella, jossa hän käveli, asui perheitä, joissa tapahtui ikäviä asioita. Ullan kokema energia vaivasi häntä. ”Mä jäin joskus myöhemmin kotona miettimään sitä, että no ei kai senkään paikan tarvitse tai sen tien tarvitse ikuisuuksiin kantaa niitä energioita”, hän sanoi. Ulla kertoi, kuinka hänelle oli opetettu pyramidin rakentamisen tekniikka. Siinä siunataan valon pyramidi ja pyydetään enkeleitä viemään se sinne, missä tarvitaan puhdistusta. Ulla kertoi, kuinka hän rakensi mielikuvissaan pyramidin. ”Mä tein siihen lattiaan ikään kuin semmosen neliön, minkä sivut mä sitten nostin siitä ylös (näyttää) ja tota siunasin sen siinä ja lähetin sen sellasella saatteella sinne, että sellaset negatiiviset energiat, mitä sillä paikalla ei enää tarvita, mitkä ei enää palvele siellä ketään [...] sellaset poistetaan tän pyramidin avulla”, hän kuvaili.⁷⁶ Myöhemmin Ulla oli kuullut, kuinka tilanne alueella olleessa talossa oli muuttunut parempaan päin. Ensinnäkin pahuus oli ikään kuin negatiivista affektiivisuutta, joka voi olla esimerkiksi kiinnittynyt johonkin paikkaan tai ihmisiin. Se havaitaan tuntemusten, kvalioiden avulla. Kanavien semioottisessa ideologiassa ikäväksi tulkittu tunne voi siis toimia merkkinä pahuudesta. Kvaliat motivoivat ihmisiä toimimaan (Gal 2017, 132), ja Ullan tapauksessa tuntemus kyseisessä paikassa aiheutti seurauksia ja toimenpiteitä: se kannusti Ullaa tekemään asioita tilanteen muuttamiseksi. Toiseksi tapaus toimi Ullalle tietynlaisena todisteena hänen kyvyistään. Kolmanneksi Ulla psykologisoii pahan, mikä tukee aiemman henkisyystutkimuksen havaintoja. Samoin kuin se, ettei hän moralisoinut tapausta. Puuttumalla tilanteeseen hän kuitenkin osoitti omaa moraalista kantaansa. Hän oli keskittynyt tilanteessa nimenomaan siihen, mitä tehdä, miten tilannetta voisi helpottaa.

⁷⁶ Egyptillä on ollut erityinen asema länsimaaisessa esoteerisessä perinteessä ja new age -henkisyydessä (ks. Hammer 2004 109–119; Hanegraaff 1998, 312–313).

Haju ja maku

Jos erilaiset tunteet ja tuntemukset ovat kanavoinnin kehon teoriassa ja henkiolento-yhteydessä keskeisiä, niin makuaistiin liittyvistä kvalioista kanavat eivät juuri puhuneet. Hajujen merkityksestä henkiolentosuhteille ja tietämiselle kertoivat puolestaan muutamit haastateltavieni esittämät tapaukset.

Aistitutkija Constance Classen kumppaneineen katsoo, että hajut ja tuoksut ovat tapa olla vuorovaikutuksessa maailman kanssa. Erilaisissa uskonnollisissa tai henkissä traditioissa tuoksuilla on ollut rooli henkimaailman kanssa kommunikoinnissa. Tuoksuja on esimerkiksi käytetty ihmisten ja tilojen puhdistamiseen tai henkien houkutteluun esimerkiksi suitsukkeiden avulla. Lisäksi tuoksuja on käytetty parantamisessa. Tutkijoiden mukaan länsimaisessa kulttuurissa tuoksujen arvostus kuitenkin notkahti 1700- ja 1800-lukujen aikana. Vastaavasti visuaalisuuden merkitys korostui. Syynä tähän merkityksen vähenemiseen oli heidän mukaansa se, että hajuaistilla ja hajulla on rajoja ylittäviä ominaisuuksia ja emotionaalista voimaa, joiden on koettu uhkaavan modernisaatioon liitettyjä abstraktiuden ja ei-henkilökohtaisuuden arvoja. (Classen & al. 1994.)

Kanavat saattoivat käyttää esimerkiksi suitsukkeita. Henkiolentojen havaitsemisesta hajujen perusteella kertoivat muutamit haastateltavani. Näitä olivat esimerkiksi kvaliat, kuten tupakan ja kahvin tuoksut (vrt. Utriainen 2017a). Esimerkiksi kuolleiden omaisten viestejä välittänyt Sanna kertoi, kuinka hän oli vaikeassa elämäntilanteessa ollut lenkillä ja yhtäkkiä tuntenut vahvan kahvin tuoksun. Hän oli tunnistanut, että tuoksu liittyi hänen isoäitiinsä, koska kahvin keittäminen oli ollut heidän yhteistä tekemistään. Tuntiessaan kahvin tuoksun Sanna tunsu, että isoäiti oli tullut sanomaan, että kaikki tulee järjestymään. Sanna koki sen hyvin lohduttavana. Hän ei osannut kertoa, miten henkiolennot saavat tuoksut aikaan, vaan sanoi, että he tulevat kullekin henkilölle sopivan ”tunnisteen kanssa”. Aineistoni mukaan myös esimerkiksi haju- tai partavedet voivat samaan tapaan suunnata henkiolennon havaitsemista ja tunnistamista. Kuolleisiin omaisiin liittyvissä esimerkeissä tuoksut koskivat vahvasti sosiaalisia suhteita, niiden mieleen palauttamista.⁷⁷ Hajut vaikuttavat ihmisiin niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin. Tuoksut voivat esimerkiksi yhdistää tai jakaa, voimaannuttaa tai heikentää ihmisiä. Hajut ja tuoksut voivat aiheuttaa myös voimakkaita tunteita. (Classen & al. 1994.)

⁷⁷ Tämä mieleen palauttaminen esiintyi tuoksun lisäksi esimerkiksi kosketuksen tapauksessa, joka on myös yhdenlainen ihmisten ja henkiolentojen välisen kommunikaation muoto (ks. Ådahl 2017, 142). Outi kertoi, kuinka tunne hyväilystä tai kaulasta kutittaminen voivat toimia henkiolennon indekseinä. Asiakastilanteessa tämä voi tapahtua myös kanavan välityksellä niin, että kanava koskettaa asiakasta, jolloin asiakkaan mieleen tulee henkilö, joka toimi samoin elässään.

2.3.2 Keho rajan osoittajana

Kanavien kehon teoriaan kuuluu aistien merkityksen lisäksi suhtautuminen kehoon ylipäänsä sekä henkisen ja aineellisen eli kehollisuuden suhteeseen. Kanavien kehon teorian lähtökohtana on käsitys energiasta, josta heidän mukaansa maailma koostuu. Koko universumi, kuten ihmiset, esineet ja henkiolennot ovat kaikki energiaa. Silja määritteli haastattelussa energian tietoiseksi aineeksi, joka on näkymätöntä. Hän jatkoi, että energia on tietoista itsestään, ja se ilmentää itseään fyysisten muotojen kautta. Siljan mukaan myös esimerkiksi tunteet, ajatukset, puhe ja ääni ovat energiaa, mutta positiivisten tunteiden energia on erilaista kuin negatiivisten. Hänen mukaansa universumi laajentuu sitä mukaa, kun energia ottaa uusia muotoja. Haastateltavan kommentin perusteella materia ja samalla koko maailmankaikkeus on lähtökohtaisesti henkistä.⁷⁸ Kanavien käsityksissä ihmisen keho on yhtä aikaa aineellinen ja henkinen. Kanavien mukaan elämä ei ole sidottu kehoon. Periaatteessa henkiolentojen kohdalla ei voida myöskään puhua aineettomista olennoista, koska ne koostuvat samasta energiasta kuin ihmiset ja kaikki muukin maailmankaikkeudessa. Ihmisten ja henkiolentojen välisenä erona on kanavien mukaan ensinnäkin se, että henkiolentojen energia värähtelee korkeammalla taajuudella kuin ihmiskeho ja toiseksi henkiolentojen energia värähtelee nopeammin kuin ihmisten. He katsoivat, kuinka kehollisuuden puuttumisen ja nopean värähtelyn vuoksi henkiolennot ovat useimmiten näkymättömiä ihmissilmälle. Näiden erojen avulla kanavat myös rakensivat ihmisten ja henkimaailman välille rajaa, joka muodostuu materian värähtelytaajuudesta ja -nopeudesta. Toisaalta näkymättömät henkiolennot voivat vaikuttaa fyysiseen maailmaan. Esimerkiksi eräs haastateltavani kertoi, kuinka luonnonhenget olivat varastaneet tavaroita ihmisten kodista. Silti hänen mukaansa nämä luonnonhenget asuivat metsässä toisella taajuudella.

Kuten kanavien mielen teoriaan myös heidän kehon teoriaansa kuuluu ensinnäkin käsitys suhteellisuudesta sekä huokoisuudesta. Henkiolennot voivat vaikuttaa kanavan kehoon esimerkiksi aiheuttamalla kvalioita, kuten erilaisia tuntemuksia, joita käsitelin jo edellisessä luvussa. Esimerkiksi eräs haastateltava kertoi, kuinka tunne kylmistä jaloista oli hänelle indeksi kuolleen hengen läsnäolosta. Vastaavasti toisen kanavan puoliso kertoi, kuinka hän tuntee painetta, kiristyksen tunnetta päässään, kun henkiolennot ovat läsnä. Myös kanavoidut viestit tulevat ihmiskehon kautta. Ne tulevat kanavien mukaan siinä muodossa, että ihminen voi ne ymmärtää.

Yhtäältä kanavien kehon teoriaan kuului länsimainen dualistinen jako mielen/hengen ja ruumiin välille eli hengen erottaminen ruumiista, mikä ilmeni esimerkiksi heidän käsityksessään kuolemasta. Kanavat katsoivat, että elämän ja kuoleman

⁷⁸ Filosofiasa tämän kaltaisesta käsityksestä on käytetty käsitettä panpsykismi (esim. Bohn 2018).

välinen raja on ylitettävissä, sillä kuolemaa ei ole. Marjo katsoi, että kyseessä on taajuuden muutos fyysisestä olomuodosta toiselle värähtelytaajuudelle, mitä hän kuvasi verhon läpi kulkemiseksi. Marjon mukaan ihminen voi myös itse määritellä elinaikansa ja ”hallinnoida liikkumistaan” tämän rajan yli. Kanavien mukaan kuolemassa ihmisen sielu ja henki jättävät kehon ja sen mukana persoonan ja egon. Ihmiset ovat kanavien käsityksissä persoonallisia, egollisia olentoja ja henkisesti vähemmän kehittyneitä kuin henkiolennot.⁷⁹ Kanavien ruumiin teoriassa persoona kiinnittyy ruumiiseen. Jotkut kanavat kertoivat, kuinka kuoleman jälkeen ihminen käy elämänsä ja oppiläksynsä läpi henkiolentojen kanssa. Aleksin mukaan näiden oppiläksyjen ja henkisen kehittymisen toteuttamista vaikeuttaa se, ettei ihminen muista entisiä elämiä ja sitä mitä ”unohduksen verhon” toisella puolella on.⁸⁰ ”Sehän tässä niin sitte haasteellista onkin, että täällä pitäis yrittää kehittyä ja löytää se oikea tie ja totuus siitä huolimatta, ettei muista mitään”, Aleksi totesi naurahtaen. Kommentin perusteella muistin toiminta on sidottu ihmisen kehoon ja toiseksi keho hidastaa henkistä kehitystä. Kanavien käsityksen mukaan kuollessaan ihminen pääsee takaisin jonkinlaiseen perustilaan, jonka kehoon syntyminen katkaisee.

Kanavoinnin tapauksessa ihmiskehon ja henkiolentojen välinen raja muodostuu aika-tila-sidonnaisuuden ympärille. Kanavien mukaan henkiolennoilla ei ole rajoja ajan ja paikan suhteen. Ne voivat olla monessa paikassa yhtä aikaa. Tosin myös ihmisen sielu/henki voi jakautua niin, että se voi olla kahdessa kehossa yhtä aikaa.⁸¹ Eli vaikka ihmisen keho voisi olla vain yhdessä paikassa, hänen ikään kuin pysyvällä ominaisuudellaan (eli hengellä/sielulla) ei ole tätä rajoitusta. Toinen esimerkki, jossa ihminen voi irrottautua paikan rajoituksista on energian kanavoimiseen liittyvät hoidot, joita voidaan tehdä kaukohoitoina niin, että energian välittäjä ja hoidettava eivät ole samassa tilassa. Kanavien mukaan ihmisten käsitys ajasta on erilainen kuin muilla taajuuksilla. Henkiolennot ovat läsnä koko ajan. Kehollisuuteen liittyvä ero

⁷⁹ Egon katsotaan olevan tietynlainen este ja jossain tapauksissa myös uhka henkisyydelle ja henkimaailma- ja jumalayhteydelle. Esimerkiksi erään haastateltavani mainitseman henkisen kirjailijan Eckhart Tollen mukaan ego merkitsee ”valeyttä, joka on seurausta tiedostamattomasta samaistumisesta mieleen”. Tolle katsoo, kuinka egon yleisimmät samaistumisen kohteet ovat muun muassa omaisuus, työ, sosiaalinen asema sekä tiedot ja koulutus. (Tolle 2002, 35, 57.) Käsitys egosta kuvaa myös sitä, mille uushenkisyydessä ei pyritä antamaan arvoa.

⁸⁰ Jotkut kanavat katsoivat, kuinka ihmisiä ja henkiolentoja erottavana tekijänä on oppiminen. He kertoivat, että ihmiset ovat maapallolla oppimassa, jotta he kokisivat valaistumisen. Sitä vastoin haastattelemani Aleksin mukaan esimerkiksi enkeleillä ei ole omaa tahtoa tai näitä ”oppimisvelvoitteita”, vaan heillä on Jumalan tahto ja jumalainen korkeampi tietoisuus.

⁸¹ Muutamat kanavat puhuivat rinnakkaistodellisuuksista eli siitä, kuinka osa ihmisen sielusta voi elää rinnakkaiselämää, joka voi olla yksi mahdollinen kanavoidun viestin lähde.

ihmisten ja henkiolentojen välillä koskee myös muun muassa tunteita. Esimerkiksi joidenkin kanavien mukaan ihmiset ja henkiolennot eroavat siinä, että henkiolennot rakastavat aina ihmisiä tai muualla maailmankaikkeudessa elävillä avaruuden olennoilla ei ole samankaltaista tunne-elämää kuin ihmisillä.

Ihmisten ja henkiolentojen välinen raja muodostuu siis kehollisuudesta, mutta myös tämä raja on läpäistävissä. Toisinaan kanavat sumensivat ihmisen ja henkiolennon välistä rajaa kertomalla, kuinka henkiolennolla voi olla keho. Taru kertoi useista tilanteista, joissa hän oli tavannut fyysisessä muodossa olleita henkiolentoja, muun muassa henkisen mestarin ja enkelin. Nämä henkiolennot olivat auttaneet Tarua konkreettisesti erilaisissa ongelmatilanteissa. Tarun mukaan esimerkiksi henkinen mestari voi hetkellisesti ottaa kehon. Hänen mukaansa tuolloin mestari ikään kuin hidastaa omaa värähtelytaajuuttaan, jolloin keho tulee silmin nähtäväksi. Hänen mukaansa mestarit voivat liikkua missä henkikehossa tai taajuudella tahansa. Taru katsoi buddhalaisuuden logiikkaa myötäillen, kuinka mestarit ovat lopettaneet inkarnaatiokiertoonsa maan päällä ja ovat vapaita kehollisuudesta tai kehottomuudesta.⁸² Tarun esimerkeissä henkiolentojen kehollisuus oli tilannekohtaista. Samoin oli esimerkiksi henkiolennon sukupuolen tapauksessa. Kanavien mukaan henkiolentoilla ei ole varsinaisesti sukupuolta, mutta kanavoinnin aikana asiakkaan kuollut omainen voi ”näyttäytyä” kanavalle sinä sukupuolena ja siinä muodossa, jossa hän on maan päällä elänyt, jotta asiakas tunnistaisi hänet. Toisin sanoen henkiolentojen sukupuolta tuotetaan tilanteessa suhteessa muihin toimijoihin, asioihin ja esineisiin (vrt. Haraway 2004, 328).

Kanavat tekivät rajatyötä suhteessa kehollisuuteen. Heidän mukaansa henkiolennot ovat useimmiten näkymättömiä, mutta toisinaan ne voivat näyttäytyä ihmisille tietynlaisena sekä materialisoitua esimerkiksi ihmiseksi. Henkiolentoja määrittelee kyky olla yhtäältä poissa, toisaalta muuntua joksikin näkyväksi, erimuotoiseksi hahmoksi. Lisäksi kanavoinnin kosmologiassa jokin korkeampi henkinen olento voi kaapata jonkin toisen olennon. Esimerkiksi eläin, kuten hyönteinen, voi toimia väliinena, jonka avulla henkiolento varoittaa ihmistä vaaratilanteesta. Martin Holbraad kuvaa tällaisia liikkeitä ontologiseksi loikiksi, jolloin henkiolentoja määrittelee kyky olla jotain muutakin, esimerkiksi ne voivat harpata vahvasta poissaolon tilasta paikallaoloon (Holbraad 2007, 207, 210–211). Holbraadin mukaan nämä liikkuvien henkiolentojen transformaatiot mahdollistavat suhteet ihmisiin. Transformaatiota tarvitaan esimerkiksi siinä, että ihminen näkisi olennon muodon. (Holbraad 2007, 217; Holbraad 2012, 172.)

⁸² Kanavien käsityksissä on aasialaisten perinteiden sekä länsimaisen esoterian (ks. esim. Hanegraaff 1998) vaikutteita. Henkisyuden sisällön buddhalaisuuden tai/ja hindulaisuuden logiikoihin viittaavat esimerkiksi meditointi, tavoite jälleensyntymästä vapautumisesta sekä käsitykset valaistumisesta, karmasta ja ykseydestä.

Kanavien kehon teoriassa kehon rajat eivät siis ole yksioikoiset. Vaikka kanavien kuolemakäsitykset olivat länsimaisen mieli/henki-ruumis-jaon mukaiset, tätä jakoa hämärsivät kanavien käsitykset useista kehoista sekä chakroista. Yhtäältä kanavien mukaan ihminen ei ole täysin sidoksissa fyysiseen kehoonsa, vaan voi jossakin tapauksissa poistua siitä, mikä on mieli-ruumis jaon mukainen käsitys. Toisaalta Taru kertoi seitsemästä kehosta, joiden avulla tämä poistuminen on mahdollista. Nämä seitsemän kehoa liittyvät myös joidenkin kanavien mainitsemiin maailmankaikkeuden tasoihin (esim. mentaali- ja astraalitaso). (Kaikille haastateltavilleni eri kehojen erottaminen ei vaikuttanut oleelliselta.) Taru kertoi, että ihmisen fyysisen kehon ympärillä on eetterikeho. Muutamat kanavat kuvasivat, kuinka eetterikeho on hieman kevyempi kuin fyysinen keho ja kuinka siitä voidaan katsoa esimerkiksi sairauksia. Taru sanoi, että ihminen voi unessa poistua fyysisestä kehosta ja liikkua ”tämän maailman kaksoiskappaleessa” eetterikehon avulla. Eetterikehosta seuraavaa kehoa Taru kutsui tunnekehoksi. Taru koki, että ihminen voi mennä tapaamaan esimerkiksi kuolleita isovanhempiaan astraalimaailmaan, jonne mennään astraalikehossa. Käsitys kehoista on sidoksissa kanavien aikakäsitykseen. Tarun mukaan astraalikehossa voidaan mennä menneisyyteen, muttei tulevaisuuteen. Vastaavasti korkeammassa kehoissa ihminen voi matkustaa hänen mukaansa myös tulevaisuuteen, esimerkiksi katsomaan, millaisia mahdollisuuksia olisi avautumassa. Neljäs Tarun mainitsemista kehoista on ajatuskeho. Siitä korkeammat kehot ovat kausaalikeho sekä buddhinen keho.⁸³ Viimeinen eli korkein, seitsemäs keho on puolestaan nirvaaninen keho, joka Tarun mukaan on nopeiden värähtelevä ja henki. Taru katsoi, että esimerkiksi enkelit ovat korkeimmissa kehoissa eli nirvaanisessa tai buddhisessa. Vastaavasti esimerkiksi ihmisen edellisistä elämistä tutut henkioppaat ovat yleensä astraalikehossa tai mentaalikehossa. Nämä seitsemän kehoa ovat Tarun mukaan ne maailmat, joissa kanavoinnissa toimitaan.

Kesken erään haastattelun minua alkoi yskittää ikävästi. Kanava keskeytti puheensa ja kommentoi tilannettani ” joo kurkkuchakra siellä...”. Hänen käsityksessään yskäni oli merkki, joka liittyi kyseiseen objektiin eli chakraan. Tämä käsitys oli sidoksissa hänen ontologiseen käsitykseensä kehosta eli millainen keho on. Tapaus

⁸³ Esitelleessään ideaa seitsemästä kehosta Taru viittasi henkisen gurun ja kirjailijan Oshon teokseen *Esoteerinen psykologia* (1990), jossa hän esittelee nämä kehot. Tosin Taru käytti kehoista hieman eri nimityksiä. Tarun mukaan muun muassa ajatuskehon avulla ihminen voi mennä mentaalimaailmaan hakemaan esimerkiksi jonkin uuden keksinnön ja nirvaanisessa kehoissa koetaan valaistuminen, joka tarkoittaa jumaloivalusta. Jos ihminen haluaa valaistua, tulee hänen Tarun mukaan käyttää ja harjoittaa meditaatiossa nimenomaan buddhista ja nirvaanista kehoa. Hän jatkoi, että ihminen voi esiintyä kehon muodossa tai olla ilman muotoa, jolloin hän on vain tietoisuutta. Kommentista kuvastuu siinä mielessä perinteinen länsimainen käsitys mielen ylivoimasta, että tietoisuus on ikään kuin tärkeämpi.

oli myös yhdenlainen esimerkki siitä, miten kanavoinnin semioottinen ideologia toimi tilanteessa (ja mahdollisesti yleisemmin asiakastilanteessa). Kanavien kehokäsityksiin kuuluu alun perin aasialainen käsitys chakrajärjestelmästä, joka linkittyy edelliseen ideaan kehon useista kerroksista. Chakrajärjestelmässä kullekin chakralle on määritelty tietynlaiset ominaisuudet kuten numero, kohta ruumiissa, merkitys terveydelle sekä väri (ks. esim. Macpherson 2008, 96–99).⁸⁴ Lotta kertoi, kuinka jokaisella chakralla on omat tehtävänsä ja niiden takana on eri tietoisuuksia. Hän katsoi, että joskus ihminen luo omilla ajatuksillaan sairauksia tukkimalla omia chakrojaan. Hän kertoi esimerkin, joka liittyi myös kurkkuchakraan: mikäli ihminen ei uskalla tuoda julki omia tunteitaan ja ajatuksiaan, hänellä voi mennä kurkkuchakra tukkoon, mikä vastaavasti vaikuttaa kilpirauhasen toimintaan. Lotan mukaan avaamalla näitä tukoksia pystytään ihmisen oloa helpottamaan. Toisin kuin kuolemakäsitysten kohdalla kanavien käsityksessä terveydestä ja sairauksista mielen/hengen ja ruumiin raja on häilyvämpi.

Sekä ideat eri kehoista että chakroista muodostavat tietynlaisia hierarkioita, mitkä kertovat kanavien ontologiasta. He viittasivat puheessaan paljon korkeuden (ja samalla suunnan ylös-alas) kvaliaan eli korkea–matala-akseliin. Tällöin korkeus kuvaa henkiolentojen sijaintia henkisessä hierarkiassa. Korkein on tällöin myös henkisesti kehittynein ja samalla tietävin. Henkisen kehityksen myötä ihmisen on ikään kuin mahdollista nousta tässä hierarkiassa aina korkeammalle, mutta kanavien käsityksen mukaan maapallolla lähtötaso on matalalla. Korkeus liittyi myös korkeampaan minään, joka on eräänlainen ihmisen kehittyneempi muoto. Uskontotieteilijä Catherine Albanesen mukaan korkeampi itse on ikään kuin jumaluuden henkilökohtaisempi ilmentymä (ks. Albanese 2007, 504). Kertomalla ihmisen korkeammasta minästä (tai itsestä) kanavat tekivät samalla rajatyötä hämärtämällä ihmisten ja henkiolentojen välistä rajaa. Esimerkiksi Taru katsoi, kuinka ihmisellä on henki, sielu tai korkeampi itse sekä persoonallinen henkilö eli päivätietoinen itse (mikä viittaisi ihmisen dualistiseen luonteeseen). Taru katsoi, että henkistä polkua kulkiessa päivätietoinen itse saa ensin yhteyden korkeampaan itseeseen, jossa on enemmän tietoa. Hänen mukaansa ihminen samaistuu korkeampaan itseeseen niin, ettei niiden välillä ole eroa, jolloin ihminen on korkeamman itsen kanssa koko ajan. Yhtäältä Taru siis purki ihmisen ja henkiolentojen välisen rajan, kun hän viittasi siihen, että ihminen

⁸⁴ Muutaman haastattelemani kanavan mainitseman henkisen kirjailijan ja parantajan Caroline Myssin mukaan (perus)chakroja on seitsemän ja jokainen chakra edustaa tietynlaista fyysistä, emotionaalista ja psyykkistä toimintoa. Lisäksi on olemassa hänen mukaansa kahdeksas chakra, jonka kautta ihminen on yhteydessä kollektiiviseen tietoisuuteen ja universumiin ja se myös säilyttää sielullista tietoa. Myssin mukaan chakrat ovat energiakeskuksia, jotka tukevat ihmisten henkistä elämää. Ne liittyvät hänen mukaansa konkreettisiin ruumiin ja mielen toimintoihin säätelämällä muun muassa tunteita. (Myss 2004, 202–205; Myss 2005.)

on niin ikään henkiolento. Toisaalta Taru sanoi, että kanavoinnissa hän on korkeamman itsen kautta yhteydessä muihin henkiolentoihin. Taru jatkoi kertomalla, kuinka tämä johtaa siihen, että ihminen alkaa yhdistyä myös henkeen. Kommentin perusteella henkiolennot ovat kuitenkin erillisiä ihmisen sielusta.

Korkea oli kanavien puheessa myös viesteihin ja tietoon sekä tietoisuuden tiloihin liittyvä kvalia. Kanavien käsityksissä chakrat saattoivat niputtua tiettyihin olentoryhmiin, mikä kuvaa sekä chakrojen että olentojen hierarkiaa. Esimerkiksi Tarun mukaan luonnossa ollessaan ihminen voi keskittyä alachakroiin ja saada luonnonhengiltä viestejä. Tunne- ja sydänchakroiin keskittyminen puolestaan tuo yhteyden vainajatason olentoihin tai henkioppaisiin ja ylimmät chakrat enkelitasoon ja mestareihin. Tarun käsitys chakroista kertoo radiovertauksesta, jolla aloitin kanavien ja henkiolentojen suhteiden käsittelyn. Taru kertoi, että mitä alempana chakra sijaitsee, sitä hitaampaa värähtely on. Mitä ylemmäs mennään, sitä enemmän värähtelytaajuus nopeutuu. Ihmisen hitaasti värähtelevä ja samalla näkyvä fyysinen ruumis on siis hierarkian alimmassa päässä. Yläpäässä, jossa värähtely on nopeinta sijaitsevat myös arvostetuimmat, mutta kehottomat enkelit ja henkiset mestarit. Eli kanavien käsitys henkisestä polusta kuvaa liikettä korkeammalle eli ylöspäin tässä hierarkiassa. Kanavat katsoivat, että ihmisellä on henkisen kehityksen ja jälleensyntymien johdosta mahdollisuus tulla henkiseksi mestariksi. Kanavien puheessa matalan kvalia yhdistyi esimerkiksi Maa-planeettaan sekä astraalitasoon. He kokivat, että Maa on matalassa energiassa. Jotkut kanavat puhuivat Maasta kokeiluplaneettana tai oppimisplaneettana. Alekski sanoi, että ”matalammilla astraalitasoilla” ei voi tietää kuka vastauksia antaa ja nämä henkiolennot voivat esimerkiksi ”harhauttaa” ihmistä. Matalasta värähtelytaajuudesta katsotaan kertovan puolestaan ihmisen kokemat negatiiviset tuntemukset.

Kanavointia käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa kehollisuutta koskevia käsityksiä on tarkastelu jossain määrin (ks. Hanegraaff 1998; energian välittämisen tapauksessa ks. Macpherson 2008). Tutkimukseni tuo tähän keskusteluun mielen ja kehon teorian näkökulmat. Yhteen vedettynä kanavien kehon teoriassa keho on mielen tavoin huokoinen, sillä henkiolennot voivat vaikuttaa kanavan kehoon aiheuttamalla erilaisia aistimuksia ja tuntemuksia. Toisaalta, kuten mielen teorian ja transsin yhteydessä kerroin, kanavat pitävät samalla kehoaan jossain määrin suljettuna tai suljettavana. Aisteja arvostetaan ja aistikokemuksiin suhtaudutaan vakavasti. Henkiolentoyhteydelle keskeisiä olivat erityisesti erilaiset tunteet ja tuntemukset. Toiseksi kanavien kehon teorian mukaan kehoon suhtaudutaan sekä aineellisena että henkisenä. Ihmisellä katsotaan olevan fyysisen kehon rinnalla chakrajärjestelmä, joka on sidoksissa sekä ihmisen fyysiseen että psyykkisiin toimintoihin. Fyysisellä keholla on yhtäältä painoarvoa ja toisaalta taas ei ole. Fyysinen keho on yhtä aikaa tärkeä (esim. aistikokemusten painoarvo) ja kehosta pyritään huolehtimaan (koska sen avulla vaikutetaan myös mieleen), mutta samanaikaisesti se on este esimerkiksi

henkiselle kehitykselle. Kolmanneksi kyseistä kehon teoriaa määrittelee tietyllä tavalla käsitykset erilaisista taajuuksista (esim. kuolemassa henki ja sielu siirtyvät toiselle värähtelytaajuudelle), jotka voivat ilmetä kanavalle kanavointitilanteessa eräänlaisina kvalioina. Kanavien kehon teoriassa ihmisellä on fyysisen kehon lisäksi muita kehoja, jotka toimivat eri taajuuksilla ja mitä ylemmäs henkisessä hierarkiassa mennään sitä vähemmän erilaiset taajuudet rajoittavat olentojen liikettä.

2.4 Kvaliat henkiolentosuhteiden rakentajina

Tässä luvussa olen tarkastellut sitä, millaisia ovat ihmisten ja henkimaailman väliset rajat ja kuinka ihmiset pyrkivät tuota rajaa työstämään sekä millainen henkiolentojen ja ihmisten väliseen suhteeseen perustuva tietämisen tapa kanavointi on. Samalla luku kertoo kanavien affektiivisen työn ja yrittäjyyden sisällöstä. Kanavoinnin tapaus osoittaa, että ihmisten ja henkimaailman väliset rajat ovat muuttuvia. Joissakin tilanteissa henkiolennot katsotaan erillisiksi ihmisistä, joissain tilanteissa ne ovat puolestaan yhtä. Siihen mistä tämä johtuu, on vaikea antaa vastausta. Kyse voi olla esimerkiksi tietämiseen liittyvien prosessien luonteesta. Esimerkiksi henkimaailmaan liittyvistä kokemuksista ja niitä koskevasta tiedosta kertominen ei vaikuttanut olevan haastattelussa aina helppoa tai ehkä kyse on kanavoinnin semioottisen ideologian moniselitteisyydestä.

Ihmiset pyrkivät tekemään rajatyötä eli käsittelemään ihmisten ja henkimaailman välistä rajaa etenkin rakentamalla, mutta myös hälventämällä sitä. Kanavien tapauksessa he häivyttivät rajaa henkiolentoihin muun muassa puhumalla korkeammasta itsestä sekä kaikesta (kuten ihmisistä ja henkiolennoista) valona, värähtelynä ja energiana. Toisin sanoen kanavien näkökulmasta ihmiset ja henkiolennot eivät niinkään eroa. Samaan aikaan kanavat rakensivat rajaa ihmisten ja henkiolentojen välille muun muassa puhumalla siitä, kuinka henkiolennot ottavat yhteyttä, ilmestyvät tai näkevät ihmisen. Toiminnan tasolla he muodostivat tätä rajaa kanavointiin valmistautumisessa, esimerkiksi lausumalla aloitussanat ja lopetussanat sekä määrittämällä ajan kanavoinnille tai tarjoamalla henkiolennoille ruokaa. Kanavoinnin tapauksessa ihmisten ja henkiolentojen erottavia tekijöitä, mutta samalla myös ylitettäviä rajoja muodostivat aika- ja paikkasidonaisuus, fyysinen keho, sukupuoli, oppimisen tavoite sekä persoona ja oma tahto. Esimerkiksi kanavoinnin käsitys keholisuudesta kuvaa ihmisten ja henkiolentojen välisten rajojen ylityksiä ja liikettä: kanavien näkökulmasta keholisuus muodostaa ihmisten ja henkiolentojen rajan, joka on kuitenkin ylitettävissä puolin ja toisin, sillä ihmiset voivat käyttää erilaisia ”henkikehoja” ja toisaalta henkiolennot voivat toimia fyysisessä kehossa. Erityisesti ihmisten ja henkiolentojen välisen eron ja samalla niiden välisen rajan ainesosan muodosti tieto ja sen määrä.

Tietämisen tapana kanavointi on vahvasti ruumiillinen, aistillinen ja affektiivinen. Kanavoinnissa luodaan affektiivinen ilmapiiri. Tämä tapahtuu virittäytymisen avulla, jolloin ihminen virittää kehonsa tiedon saamiseksi. Siinä apuna voivat toimia erilaiset keinot ja käytännöt sekä esineet (esim. siunaukset, kynttilät, musiikki). Kanavoinnin epistemologiassa rajat tietämisen, aistihavaintojen ja kuvittelun välillä ovat huokoisia. Käsitys antropologisesta mielen teoriasta auttaa pääsemään kiinni kanavoinnin tietämisen tapaan. Kanavoinnin mielen ja kehon teorioissa mieli ja keho koetaan läpäiseviksi, mutta samalla korostetaan ihmisen mahdollisuutta kontrolloida niiden rajoja. Kanavien mielen ja kehon teorioiden päällekkäisyydet kertovat puolestaan siitä, kuinka kanavoinnin tapaus sijoittuu mieli-ruumis-akselille eli kuinka kehon ja mielen, aineen ja hengen rajat ylittyvät.

Kanavoinnin semioottisen ideologian tai kieli-ideologian näkökulmasta kaikki maailmassa voi viestiä eli ihminen voi olla sanallisesti tai muunlaisten merkkien, kuten toimintojen, avulla yhteydessä henkiolentoihin. Henkiolentojen ja ihmisten suhteessa erilaiset merkit ja niiden ymmärtäminen on tärkeää. Kanavoinnin ja uushenkisyyden maailmassa ihmiset havainnoivat monia erilaisia merkkejä, jotka viittaavat heidän näkökulmastaan henkimaailmaan. Kanavoinnin semioottiseen ideologiaan kuuluu käsitys siitä, millainen suhde merkeillä, kuten kvalioilla, on objekteihin, joihin ne viittaavat. Kanavien haastatteluiden perusteella tämä suhde ei ole yksiselitteinen siten, että merkin (kvalia) ja asian (henkiolento) välinen ero olisi aina tarkka. Kanavoinnin semioottisessa ideologiassa joidenkin merkkien tehtävä on auttaa kanavaa erilaisissa elämäntilanteissa ja arkisissakin kysymyksissä ohjauksen muodossa, toiset merkit toimivat todisteina. Suhteessa henkiolentoihin tällaisia todisteita olivat muun muassa valokuvat henkiolennoista. Ne toimivat todisteina ehkäpä siitä syystä, etteivät ne ole riippuvaisia kuvan ottajasta. Kanavoinnin semioottisessa ideologiassa kanavien tai heidän asiakkaidensa näkökulmasta jokin asia voi olla ”henkinen”, vaikka ulkopuolisen näkökulmasta kyseessä oleva asia voi näyttäytyä materiaalisena (vrt. Meyer 2016, 316). Esimerkiksi kanavien näkökulmasta ihminen on myös henkiolento. Tällöin henkiolennon määritelmä on kanavien tapauksessa laajempi kuin se usein perinteisesti ymmärretään.

Kvaliat rakentavat ihmisten ja henkiolentojen suhteita ja pitävät niitä koossa. Kanavoinnin tapaus osoittaa, kuinka kvaliat toimivat henkiolentojen todelliseksi tekemisen keinoina. Kanavat käyttivät kvalioita myös rajatyössään, kun he loivat kvalioihin pohjautuvia rajoja itsensä ja henkiolentojen välille. Kvalioiden ja arvojen kytkeytymisen näkökulmasta kanavoinnin ja uushenkisyyden tapauksessa keskeisimpiä arvon merkitsijöitä ovat polarisoituneet ominaisuudet, kuten valo eli valoisuus–pimeys (esim. hyvä–paha henkimaailma), korkeus eli korkea–matala (alas ja ylös liike, henkisen kehityksen taso), keveys eli kevyt–raskas (kehon tuntemus esim. transsi raskas), tunne eli positiiviset–negatiiviset tunteet (rakkaus–ei välttämättä niinkään viha vaan pelko, esim. hyvä–paha henkimaailma, suhde Jumalaan). Kvaliat ovat

tärkeitä kanavoinnin tietämisen tavassa. Kanavoinnin semioottisessa ideologiassa kvaliat, kuten muut merkit, ovat samalla tietoa maailmasta, henkiolennoista ja ihmisestä. Tutkimukseni näkökulmasta tietämisenä kanavointi tarkoittaa ihmisten, asiakkaiden ja kanavien auttamista, tukemista ja ihmistä koskevan ymmärryksen tuomista.

Kanavoinnin epistemologiassa tiedon saamisen välineenä voidaan hyödyntää myös hienoista tietoisuuden tilan muutosta. Kanavien mielen teoriaan liittyvillä käsitteillä soveltuvista tietoisuuden tiloista on vaikutuksia myös kanavien työhön ja yrittäjyyteen. Esimerkiksi yleisötilaisuuksissa transsissa esiintyneet yrittäjät kertoivat, etteivät he olleet samankaltaisessa muuntuneessa tietoisuuden tilassa jokapäiväisissä, kahdenkeskisissä asiakasistunnoissaan. Koska kanavointi ei vaadi suurta tietoisuuden tilan muutosta, se mahdollistaa yrittäjänä toimimisen ja kanavoinnin jatkuvamman tekemisen arkipäivän työssä, esimerkiksi peräkkäisissä asiakastilanteissa. Tietoisessa tilassa tapahtuva kanavointi mahdollistaa sen, että palvelu on houkuttelevampi suuremmille markkinoille, jolloin kyse ei ole vain yksittäisen henkilön tai ryhmän toiminnasta. Toisinpäin käännettynä, yrittäjyys ja kahdenkeskisiin asiakasistuntoihin perustuva toimintamuoto vaikuttavat kanavointiin. Affektiivisen työn ja henkisen yrittäjyyden näkökulmasta henkiolentoyhteys, erilaiset tunteet ja tuntemukset kietoutuvat yhteen taloudellisen toiminnan kanssa. Kanavat ovat affektiivisen työn tekijöitä, jotka tuotteistavat kanavointia asiakkaille tarjoamalla esimerkiksi kasvotusten tai kirjeen välityksellä tapahtuvia kanavointi-istuntoja, erilaisia hoitoyhdistelmiä tai vaikkapa kursseja, joissa voidaan muun muassa harjoitella henkiolentosuhteiden muodostamista ja kanavointia.

3 Kanavoinnin oppiminen

Istuin pehmeällä tuolilla mukavasti. Hiljainen musiikki soi taustalla. Visualisointiharjoitus alkoi. Ohjaaja pyysi meitä rauhoittumaan ja hengittämään syvään ja siitä se lähti, matkani kohti ensimmäistä henkiolentotapaamistani. Ohjaaja vei meidät meditaatiossa puheensa avulla luontopaikkaan, jossa kohtasimme oman enkelimme. Oma luontopaikkani sijaitsi kuusimetsässä (sellaisessa kuin on mökkitieni varressa). Siellä oli sammalta, kirkkaan vihreää, herkullisen raikasta ja pehmeää. Valo tuli puiden välistä. Tapasin siellä enkelin, joka oli melko läpikuultava, häilyvän vihreä, kuin sammal olisi näkynyt sen takaa. Harmikseni enkeli ei puhunut minulle mitään. Enkelin puhumattomuudessa ilmenivät ikään kuin kuvitteluni rajat. Olin mielikuvissani vanhanaikaisen avaimenreiän muotoisen enkelin sylissä. En varsinaisesti ”nähty” tilannetta sylissä olemisen perspektiivistä, vaan paremminkin katsoin sitä kuin elokuvaa.

Osallistuin erään kanavointia tekevän yrittäjän järjestämälle päivän kestäväälle kanavointikurssille, jossa harjoittelin viiden muun naisen kanssa yhteyttä henkiolentoihin. Kurssin ohjaajana toiminut yrittäjä puhui pitkästi kanavoinnin aloittamisesta, henkiolentoista ja ihmisen kehityksestä. Konkreettisemmin pääsimme kiinni kanavointiin erilaisten harjoitusten kuten edellisen visualisointimatkan avulla. Ohjaaja kertoi, että ihmisten mahdollisuus toimia kanavana on muuttunut. Hän jatkoi, kuinka ihmisten energiasta on tullut yhteistyökykyisempää ja rakkaudellisempaa. Kanavoinnin oppimisessa ja henkiolentoyhteyksien luomisessa oli hänen mukaansa kyse henkisen polun kulkemisesta, jota jokainen tekee omassa tahdissaan, mutta jota kukaan ei palaa taaksepäin. Ohjaaja katsoi, että halutessaan ihmiset voivat olla viestin tuojia, jos se tuntuu heistä hyvältä. Koin, ettei kurssi lähentänyt suhdettani enkeleihin tai muihin harjoituksissa tapaamiini henkiolentoihin. Tosin se kyllä herätti kysymyksen: onko yhteyden luominen henkiolentoihin todellakin sellainen asia, jonka voi oppia? Ja mikä oppimista mahdollisesti estäisi?

Tässä luvussa sukellan yhä syvemmälle aineellisen ja aineettoman, ihmisten ja henkiolentojen väliselle rajalle, kun tarkastelun kohteeksi tulee kanavoinnin oppiminen. Miten kanavaksi opitaan? Toisin sanoen kuinka kanavat rakentavat henkiolentosuhteita ja kuinka he oppivat henkimaailman rajoille? Miten ihmisten ja henkiolentojen välisiä rajoja käsitellään kanavoinnin oppimisprosessissa? Opettaminen ja oppiminen ovat vahvasti tietoa ja tietämistä koskevia toimintoja. Affektiivisuuden

näkökulmasta tarkasteltuna myös affektiivinen työ täytyy oppia (Mankekar & Gupta 2016, 26), ja kanavointiyrittäjyyden tapauksessa henkimaailmasuhteiden luominen ja muille ihmisille viestin välittämisen harjoittelu ovat samalla osa affektiivisen työn oppimista. Lisäksi opettaminen ja kurssit ovat keskeistä uushenkisen yritystoiminnan sisältöä.

Uskonnon kontekstissa oppimista on tarkasteltu esimerkiksi sosiaalisena prosessina. Tällöin kyse on siitä, kuinka ihmiset oppivat muun muassa uskonnollisia käsitteitä, arvoja, tunteita ja toimintoja. (ks. Berliner & Sarró 2007.) Kanavoinnin oppimisen tarkastelussa hyödynnän ”henkipossession” kaltaisten ilmiöiden oppimista käsittelevää antropologista tutkimuskirjallisuutta, jossa oppimista on tarkasteltu muun muassa kulttuurisen asiantuntijuuden (Halloy & Naumescu 2012), ruumiillisen toiminnan (Pierini 2016), kuvittelun (Naumescu 2012) ja affektiivisuuden (Espírito Santo 2012; Vasconcelos 2007) näkökulmista. Lähestyn kanavoinnin oppimista erityisesti kuubalaisia medioita tutkineen Diana Espírito Santon (2012) näkökulmasta, jossa oppiminen ei tarkoita vain eksplisiittistä tiedon siirtoa, vaan ohjattua tietoisuuden laajentamista sekä tietynlaista affektoitumisen kykyä. Henkimaa-ilman kanssa työskentely on ruumiillinen taito, joka opitaan kuvittelun ja aistien avulla. Tutkimukseni osallistuu ”henkipossession” oppimisesta käytyihin keskusteluihin tuomalla semioottisen ideologian ja kvalian käsitteiden tarjoamat näkökulmat mukaan oppimisprosessin tarkasteluun. Esimerkiksi kanavoinnin oppimisessa opitaan samalla myös kanavoinnin semioottista ideologiaa ja epistemologiaa.

Kerron seuraavaksi kanavien henkisestä transformaatiosta ja sen vaikutuksesta yksilön semioottiseen ideologiaan sekä ihmisen ja henkiolentojen väliseen rajaan. Tämän jälkeen aion palata takaisin kurssini tapahtumiin. Käsittelen muutamia kanavoinnin oppimisessa hyödynnettäviä tietämisen välineitä, niiden toimintaa ja ongelmia. Lopuksi tarkastelen kanavoinnin oppimisen epistemologisia haasteita: epäilyä ja sitä, kuinka kanavat erottavat kanavoinnin lähteestä tulevan tiedon omista ajatuksistaan.

3.1 Henkinen transformaatio

Kanavien käsitykset kanavoinnin oppimisesta kuvastavat kanavoinnin kentän sisäisiä rajaneuvotteluja. Suuri osa kanavista oli sitä mieltä, että kanavointi on opittavissa oleva asia, missä kuvastuu yksilökeskeinen näkökulma. Toisaalta muutamat kanavat katsoivat, että kyseessä on lahja. Jotkut vuorostaan kokivat sen olevan molempia. Puhuin Virpin kanssa puhelimesta kanavoinnin opettelemisesta. Virpi oli sitä mieltä, että kanavointi on luontainen taipumus, minkä vuoksi harjoittelulla ei pääse välttämättä tavoitteisiinsa. Häntä oli pyydetty pitämään kanavointikursseja. Virpi kuitenkin katsoi, ettei kanavointia voi opettelemalla oppia tai vain koulutautua kanavaksi niin kuin koulutaudutaan esimerkiksi hierojaksi. Hän tunsu saaneensa kanavoinnin

lahjana, mutta korosti, ettei hän ole erilainen kuin muut ihmiset. Virpi koki, että joillakin ihmisillä on kyky työstää itseään ja heillä on mahdollisuuksia kanavoida. Hänen mukaansa ihminen voi ennemminkin poistaa niitä esteitä, jotka estävät häntä olemasta yhteydessä henkimaailmaan.

Virpin käsitys kanavoinnin oppimisesta ja ihmisen kyvystä työstää itseään kuvaa yhdenlaista ihmisen muutosta. Uskontotieteellisessä tutkimuksessa on käytetty konversion käsitettä kuvaamaan yksilön uskonnollista tai henkistä muutosta (ks. esim. Engelke 2007, 140–146; Hanks 2016; Heelas 1996; Hovi 2007, 13–16; Keane 2002, 2007). Tässä tutkimuksessa puhun kanavoinnin oppimisen kohdalla kuitenkin transformaatiosta, joka voidaan ymmärtää synonyymisesti suhteessa konversioon, mutta se korostaa selkeästi muutoksen prosessuaalista luonnetta. Webb Keanen mukaan transformaatio tuo mukanaan uudenlaisen semioottisen ideologian, joka muuttaa käsitteellisiä ja käytännöllisiä suhteita sanojen, asioiden ja persoonien välillä. Se muuttaa subjektin ja objektin välistä suhdetta ja rajoja sekä tuo uusia toimijoita ja toiminnan muotoja. (Keane 2007, 81, 177.) Kanavoinnin oppiminen ja kanavaksi tuleminen vaativat siis uudenlaisen semioottisen ideologian oppimista. Tarkastelen kanavien henkistä transformaatiota käsittelemällä sitä, miten kanavoinnin semioottisessa ideologiassa suhtaudutaan intension ja millaista rajatyötä kanavien mainitsema ”puhdistaminen” oli.

3.1.1 Kysymys intentiosta

Iiris oli ollut nuorena aikuisena mukana ryhmässä, joka järjesti erilaisiin henkisiin asioihin kuten Tarot-kortteihin ja uniin liittyviä kurssipäiviä. Samalla hän oli lukenut alan kirjallisuutta. ”Ihan kauheesti rupes oikeesti tota kiinnostamaan”, hän kuvaili innostumistaan. Iiris luki muun muassa Rauni-Leena Luukasen ja Ritva Fagerströmin automaattikirjoitusta koskevat teokset. Iiriksen tapaan myös muut kanavat olivat lukeneet paljon henkistä kirjallisuutta, mikä kertoo tiedon etsimisen tarpeesta.⁸⁵ Joillakin teksteillä oli saattanut olla heille suuri affektiivinen vaikutus.⁸⁶

⁸⁵ Kysyin haastateltaviltani, olivatko jotkut kirjat heille tärkeitä tai sellaisia, mistä he olivat saaneet vaikutteita. He mainitsivat useita eri teoksia ja kirjoittajia, eikä heidän keskuudessaan ollut yhtä sellaista teosta tai kirjailijaa, joka olisi ollut kaikille tärkeä. Haastateltavieni mainitsemia henkilöitä ja teoksia olivat esimerkiksi Lorna Byrne, Anthony De Mello, Eileen Caddy, Edgar Cayce, Sonia Choquette, Diana Cooper, Allisois Dubois, Harry Edwards, Masaru Emoto, Pekka Ervast, David Furlong, Esther ja Jerry Hicks (*Pyydä niin saat*), Niina-Matilda Juhola, Jiddu Krishnamurti, Leadbeater, Caroline Myss Michael Newton, Kalevi Riikonen, Sanaya Roman, Doreen Virtue, Lisa Williams (*Sielun ikuinen elämä*), *Eenokin avaimet*, *Ihmeiden oppikurssi*, Michael kirjat, Raamattu, *Tiibetiläinen kirja elämästä ja kuolemasta*, *Totuus taivaasta* (Eben Alexander), *Urantia*, *Vihkimys* (Elisabeth Haich).

⁸⁶ Esimerkiksi Sirkka kertoi, kuinka hän oli ennen oman kanavointinsa alkamista itkenyt lukiessaan hänelle tärkeää kanavoinnin avulla syntynyttä teosta. Hän kuvasi: ”mä itkin

Iris kertoi, kuinka hän pohti aluksi Ouija-laudan käyttämistä viestin saamisen välineenä, mutta sen ongelmana oli hitaus.

...et jos joku henkimaailma on olemassa, niin tota mites toi automaattikirjotus sitte, että voiko sen kautta saada jotain apujuttua, jolla voi auttaa sitten muita. Ensinnäkin en muuten miettinyt sitä tai mul oli se yleismiete siitä muitten auttamisesta, mut se oli edelleenkin vielä sitä tota lääkinällistä tai tommosta sairauksien parantamisjuttua [...] mut enemmänki mua kiinnosti se, et onks ylipäänsä jotain todellisuutta, muuta todellisuutta olemassa.

Iris kertoi, kuinka hän rauhallisen hetken tultua meni sängylle makoilemaan ja otti kynän. Päivä oli 15. kesäkuuta 1995.

Mä ajattelin, että et jospa nyt aattelis sinun vaan, et kaikki toi mitä tos kirjoitettiin oliski ihan totta. [...]

Jos mä vaan ihan lähtisin niinku...ihan skeptisyys veke, et entäpä, jos oiskin noin, et ei ois kuolemaa ja tää kaikki tarina on totta, että saattaahan sitä itekki kokeilla, et otampa kynän ja otampa paperin ja rennosti siinä hengittelin ja olin ja pelästyin sit kun se kynä lähti liikkuu... [...] Se on huimaa se, kun tajuu sen, että minä en kirjota, kynä liikkuu, tekstiä tulee ja mä ajattelen jotain ja siihen tulee vastaus ja se pyörii silleen tosi totta helposti.

Iiriksen tapaus kertoo siitä, kuinka henkinen transformaatio oli tuonut hänelle uusia toiminnan tapoja kanavoinnin kirjoittamisen avulla. Iris teki rajatyötä, kun hän rakensi kommentissaan rajaa hänen ja henkimaailman välille kertomalla, ettei hän itse

onnesta ja mä itkin ilosta, koska mä tavoitin sieltä rivien välistä sen rakkauden, jota mä koin”. Johanna puolestaan näytti pöydällään ollutta Tarot-kirjaa esimerkkinä häneen vaikuttaneesta kirjasta. Tarot-kirjan lisäksi toinen vaikuttava kirja Johannalle oli skeematerapia- ja mindfulness-kouluttaja Kimmo Takasen *Tunne lukkosi: vapaudu tunteiden vallasta* (2011). Johanna teki rajatyötä, kun hän katsoi, ettei kyseinen teos ole henkinen kirja, vaan psykologiaa. ”Mä vaan sitten yhdistän sen tähän mun hoitotyöhön eli kun mä käyn näitä tunnelukkoja paljon läpi myös kanavoinneissa”, hän sanoi. Johannan kommentti kertoo kanavan työhön liittyvästä inspiroinnista. Toiseksi se kuvaa, kuinka erilaisten tiedon lähteiden rajat eivät ole kanavoinnissa kovin selviä. Muut kanavat eivät Johannan tavoin yhdistäneet kanavoimaansa tietoa ja lukemaansa kirjallisuutta. Ehkäpä heille kanavoitu tieto viittasi enemmän ei-aineellisiin ideoihin. Muista ajateluunsa vaikuttaneista kirjoista Johanna mainitsi esimerkiksi Asger Lorentsenin teoksen *Tähti-ihmiset ja enkeli-ihmiset* (2011), Paolo Coelho'n kirjat sekä Michael Newtonin (2004) teoksen *Sielujen matka: Elämää elämien välillä*. ”Mä otan sieltä sun täältä, mitkä niinku tuntuu mulle hyvälle eli tavallaan resonoi mun sielun kans, mun sydämen, mun intuition ja fiiliksen kanssa”, hän sanoi.

kirjoittanut tilanteessa. Tapauksessa ihmisen ja henkiolennon välinen raja muodostui toimijuudesta tai jonkinlaisesta suunnitelmallisesta liikkeestä. Iiriksen kokemuk-
sessa ajatus ihmisen ja henkimaailman tai kuoleman välisen rajan ylittämisen mah-
dollisuudesta ikään kuin houkutti kokeilemaan kanavointia. Iris oli riittävän auki
aloittaakseen kanavoinnin ja tehdäkseen konkreettisia toimenpiteitä henkiolentosuh-
teiden rakentamisen eteen. Lainauksessa korostuu myös tilanteen affektiivisuus,
mikä erotti sen tavallisesta kirjoitustilanteesta. Kanavoinnin aloittamisen merkityk-
sestä kertoo samaten se, kuinka Iris oli säilyttänyt nämä ensimmäiset tekstinsä ja
näytti papereita minulle. Viestit vaikuttivat olevan hänelle tärkeitä, mikä kuvastui
myös siinä, kuinka hän kertoi miettineensä vuosia myöhemmin joitakin ensimmäi-
sissä viesteissä olleita sanoja ja niiden yhteyksiä tiedon sisältöön. Keanin mukaan
semioottinen ideologia määrittelee esimerkiksi sitä, millaiseksi ihmiset katsovat in-
tentoiden roolin (Keane 2003, 419). Iiriksen tapaus kertoo siitä, kuinka kanavoinnin
aloittamisessa on yhtä aikaa kyse tietoisesta päätöksestä, yrittämisestä ja toisaalta
affektiivisuudesta.

Ontologiat tuodaan olemassa olevaksi, ylläpidetään ja hyväksytään erilaisissa
sosiomateriaalisissa toiminnoissa (Mol 2002, 6). Kanavoinnin kohdalla tällaisia toi-
mintoja olivat esimerkiksi kurssit ja asiakasistunnot. Monet kanavista olivat osallis-
tuneet koulutukseen, jossa kanavoinnin kaltaista tietämistä harjoiteltiin. Haastatelta-
vat olivat käyneet esimerkiksi erilaisia hoitamiseen ja parantamiseen liittyviä koulu-
tuksia, joiden ohessa kanavointikyky oli tullut heille.⁸⁷ Muun muassa näillä kurs-
seilla, jossa oppilaat ja opettaja kohtaavat, luodaan oma ontologia, todellisuus ja toi-
mintoja, joissa henkiolennot ovat olemassa. Kurssit voivat tuoda myös uusia toimi-
joita ihmisen elämään ja olemassa oleviksi, sillä esimerkiksi eräs haastateltavani ker-
toi tutustuneensa yksisarvisiin ensimmäistä kertaa juuri kurssilla. Koulutuksiin sisäl-
tyvien erilaisten affektiivisten elementtien lisäksi kanavat olivat saaneet rohkaisua
kanavoinnin aloittamiseen esimerkiksi, kun he olivat käyneet toisen kanavan, sel-
vänäkijän, kämmenestä katsojan tai meedion luona henkilökohtaisessa asiakasistun-
nossa. Myös havainnoimissani tilanteissa oli samantapaista rohkaisua. Muutamien
haastateltavieni puoliso oli kannustanut heitä kanavointiin. Tämän kaltainen roh-
kaisu voi tuottaa halua oppia lisää. Osa kanavista koki, että kyky on kulkenut heidän
mukanaan lapsuudesta asti muun henkisen kiinnostuksen ohella. Jotkut heistä ker-
toivat, kuinka myös muilla heidän perheenjäsenillään oli henkisyyteen liittyviä

⁸⁷ Muutama haastateltava oli osallistunut nimenomaan kanavointi- tai selvänäkökurssille. Haastateltavien käymiä koulutuksia olivat muun muassa enkelienergiakurssi, intuitiivi-
sen energiahoitamisen kurssi, energiahoitaja-kurssi, enkelitulkitusjakouluus sekä
Diana Cooper Foundationin koulutus. Meedioistuntoja tekevät henkilöt olivat käyneet
sekä Suomen että kansainvälisen spiritualistisen seuran koulutuksia.

kykyjä.⁸⁸ Näiden esimerkkien perusteella joissain suvuissa raja henkiolentojen kanssa on tietyllä tavalla valmiiksi läpäisevämpi (vrt. Ådahl 2017, 141).

Henkisyuden, henkiolentojen tai uskonnon yhteydessä oppimisesta puhuminen voi vaikuttaa vieraalta. Ajatus voi tuntua jopa ristiriitaiselta suhteessa mielikuvaan aidosta henkisestä kokemuksesta. Uskontohistorioitsija Wouter J. Hanegraaff (1998) sekä *Ihmeiden oppikurssin* kontekstissa etnografista tutkimusta tehnyt Ruth Bradby (2011; 2015) jakavat kanavointitavat intentionaaliseen ja spontaaniin kanavointiin. Näiden erona on heidän mukaansa kanavana toimivan henkilön kontrolli tilanteessa. Spontaanissa kanavoinnissa henkilö on ikään kuin ilmestyksen armoilla, intentionaalisisessa hän puolestaan opiskelee kirjojen tai kurssien avulla tullakseen kanavaksi. Hanegraaffin mukaan merkittävimmät kanavoidut tekstit ovat syntyneet kanavoinnin avulla, jota ei ole niinkään intentionaalisesti opiskeltu. Hän vertaa kanavointia tässä suhteessa musikaaliseen lahjakkuuteen. (Hanegraaff 1998, 31.) (Eräs haastateltavani teki samanlaisen vertauksen.) Bradbyn mukaan intentionaalisisessa kanavoinnissa kanavalla on kontrolli tilanteesta. Vastaavasti spontaanissa kanavoinnissa välittäjä on ikään kuin yllätetty. (Bradby 2011, 697.)

Aineistoni perusteella tämän tyyppinen, mustavalkoinen jako spontaaniin ja intentionaaliseen kanavointiin on kuitenkin hieman ongelmallinen. Kyse on ennemminkin prosessista, jossa ihmisen oma kiinnostus sekä tietyssä mielessä harjoittelu ovat kanavoinnin ehtona. Suhteessa ontologiaan ja epistemologiaan yksilön näkökulmasta henkimaailmaa ei ole, jos sille ei virittäydy. Esimerkiksi Henna katsoi, että kanavointi eri lähteistä on vaatinut hänen aukenemisensa eli tietoisien suostumuksen välittäjänä toimimiselle. Hän katsoi, että viestit eivät tule kenellekään, joka ei ole halukas ottamaan niitä vastaan ja välittämään. Hennan kommentista kuvastuva kanavan kontrollin teema on havaittu myös aiemmassa kanavointitutkimuksessa (Klin-Oron 2014a; Stolovy & al. 2015), mutta tässä tutkimuksessa lähestyn sitä siis yhtenä kanavien semioottisen ideologian ja mielen teorian piirteenä. Yhtäältä Hennan ja

⁸⁸ Kanavat puhuivat vain vähän siitä, millainen suhde heidän lapsillaan on kanavointiin. Kanavien näkökulmasta ideaalinen tilanne on sellainen, jossa ihminen itse kiinnostuu henkisyteen liittyvistä asioista. Useat haastateltavani kertoivat, kuinka he olivat kiinnostuneita näkymättömään maailmaan liittyvistä asioista jo lapsena, mutta hyvin harvat siitä, olivatko myös heidän vanhempansa kiinnostuneita kanavoinnin kaltaisista asioista. Verrattuna siihen, kuinka useissa uskonnollisissa yhteisöissä ja perheissä sosialisaatio eli uskonnollisten arvojen ja tapojen siirtäminen tuleville sukupolville on keskeistä, kanavoinnin ja uushenkisyuden tapaus vaikuttaa yksilökeskeisemmältä. Haastattelujeni perusteella henkisyuden arvona ja tavoitteena on se, ettei lapsia aktiivisesti sosiaalisteta henkisyteen. Tutkimukseni aineisto ei kuitenkaan kerro sitä, millainen oli kanavien lasten suhde kanavointiin. Yleisesti niissä tilaisuuksissa joihin osallistuin, lapsia oli hyvin vähän mukana. Joka tapauksessa vaikutti siltä, että sosialisaatiota ei katsota haasteeksi toisin kuin voi olla joissakin uskonnollisissa yhdyskunnissa.

Iiriksen kokemusten perusteella kanavoinnin oppimisen ehtona on jonkinlainen intentio, halu kokea kokemuksia, halu kanavoida, halu olla yhteydessä henkiolentoihin.

Henkisen transformaation myötä kanavat oppivat suhtautumaan uudella tavalla sekä omaan toimijuutensa että intentioihinsa. Kysymys intentiosta, jolla ymmärrän tässä jonkinlaista halua, yrittämistä, saavuttamista ja suunnitelmallisuutta on kanavoinnin tyyppisten ilmiöiden kohdalla ongelmallinen. Haastattelujeni perusteella kanavoinnin opetteleminen ei ole kuitenkaan siinä mielessä strategista, suunnitelmallista toimintaa, että sitä tehtäisiin esimerkiksi alan yrittäjäyys ja toimeentulomahdollisuudet mielessä. Kyse on henkiolentosuhteiden vahvistamisesta. Yhtäältä haastatteluista sain kuvan, ettei yksikään kanava alkanut kanavoida täysin yllättäen, vaan siihen liittyi aina jonkinlaista aiempaa kiinnostusta, tietoa ja kokemuksia henkisyys-teen liittyvistä asioista. Toisaalta he saattoivat kertoa kanavoinnin alkamiseen johtaneista yksittäisistä yhtäkkisistä kokemuksista, joissa he olivat avautuneet kanaviksi tai joissa he olivat ikään kuin täysin ylittäneet henkimaailman rajan. Iiriksen tavoin he saattoivat muistaa tarkan ajankohdan, jolloin tämä oli tapahtunut. Siihen miten kaikki alkoi, liittyi kuitenkin useita tilanteita ja vaiheita. Tämän tutkimuksen perusteella kanavoinnin oppiminen on suunnitelmallista siinä mielessä, että ihminen yrittää jotakin, hän menee kurssille, tekee harjoitteita ja lukee kirjoja, ylipäättänsä innostuu kanavointiin liittyvistä asioista tai työskentelemään kanavoinnin oppimisen eteen. Hieman samantapaisia huomioita on tehnyt myös israelilaisia kanavia haastatellut Adam Klin-Oron. Hän katsoo, että kanavat käyvät läpi kanavoinnin ”villin vaiheen” (*wild channeling*), joka sisältää voimakkaita ruumiillisia kanavointikokemuksia sekä ”kultivoinnin vaiheen” (*cultivated channeling*), jonka aikana kanava oppii tulkitsemaan kokemuksiaan kuulemiensa ja lukemiensa narratiivien avulla. Klin-Oron toteaa, että kanavat painottivat ensimmäisten kanavointikokemustensa yllättävyyttä, joskin ennen näitä kokemuksia he olivat olleet mukana erilaisissa henkisyden kentän toiminnoissa. (Klin-Oron 2020, 176, 186–187.)

Kanavien tiedollisten käsitysten näkökulmasta yrittäminen tai suunnitelmallisuus on kuitenkin nimenomaan se, josta kanavointitilanteessa pyritään pois. Ei-suunnitelmallisuuden ikään kuin katsotaan määrittelevän kanavointia. Esimerkiksi Taru kertoi, että kanavoinnin harjoittelemisessa ”liikkuvan mielen, elikkä sen meijän ego-mielen hiljentäminen on se paras keino”. Tarun kanavoinnin oppimista ja avautumista oli edistänyt meditointi. Taru hälvensi ihmisen ja henkiolentojen välistä rajaa, kun hän sanoi, että ”se on se tieto kaikissa meissä ihmisissä, mutta se põlinä ja se hulina ja hõlinä siellä mielessä, se peittää koko ajan sitä todellisuutta”. Tarun mukaan itseän keskittyminen ja sisälle päin kuunteleminen rauhoittavat mielen. Hän kertoi, että joitakin ihmisiä voi harjoittelussa auttaa se, että he menevät ensin luontoon, veteen, nuotion ääreen tai kuuntelevat klassista musiikkia. Tärkeintä Tarun mukaan on kuitenkin oikea tunnetila. Jos henkilöstä tuntuu, että hänen on pakko

saada vastaus kysymykseen, silloin ei kannata hänen mukaansa kanavoida. Taru katsoi, että henkilön pitää pystyä saavuttamaan tietynlainen rauhantila ja vasta sitten voi avautua kuulemaan viestejä.

Suhtautumisesta suunnitelmallisuuteen ja yrittämiseen kertoo myös se, kuinka kanavien mukaan kanavoinnin oppiminen on riippuvainen oikeanlaisista motiiveista. Lainauksessaan Iris tuo esiin kanavoinnin suhteen auttamiseen ja siihen kuinka henkimaailmalta tulevaa tietoa tulee nimenomaan käyttää muiden hyödyksi. Tosin ne automaattikirjoituksella tulleet tekstit, joista Iris haastattelussa kertoi, koskivat hänen omaa elämäänsä. Sofia kertoi, kuinka aloittaessaan ensimmäistä kertaa kanavoinnin hän halusi saada yhteyden kuolleeseen ystävänsä, mutta tuolloin kanavointi ei onnistunut. Tapahtuman jälkeen Sofia päätti käyttää kykyä muiden auttamiseksi, minkä jälkeen kanavoinnin aloittaminen oli onnistunut. Kanavoinnin oppimisella on siis yhteys henkilön moraaliin. Samoin kuin Iiriksen tapauksessa myös Sofia kertoi, kuinka viestit olivat aluksi henkilökohtaisia, mutta eräs hänen henkioppaistaan kehotti häntä kirjoittamaan tekstejä muiden ihmisten luettavaksi. Kanavointikyvyn saamiseksi henkilöllä ei tule olla itsekkiä syyt, vaan kanavoinnin avulla saatua apua tulee jakaa. Täten muiden ihmisten ja asiakkaiden auttaminen on ikään kuin impliittistä kanavoinnin oppimiselle.

3.1.2 Puhdistaminen

Johanna kertoi henkisestä polustaan. Hän sanoi, että lapsena häntä kiehtoivat kummituksien ja noitien tapaiset asiat. Johanna koki, että jossain vaiheessa hän oli sulkenut ”yliluonnolliseen” liittyvät asiat pois, koska yhteiskunta, hänen vanhempansa tai ympärillä olleet ihmiset eivät uskoneet mihinkään yliluonnollisiin asioihin. ”Siinä parikymppisenä halus jotain tulla ns. yhteiskuntakelpoiseksi, ni sit tavallaan unohtu kaikki tollaset”, hän sanoi. Hän kuitenkin kertoi, että jossain vaiheessa ennen henkiseen polulle lähtöään hän oli sairastellut useamman vuoden. Toisin sanoen sairastumisella oli tällöin erityistä merkitystä. Jälkikäteen Johanna katsoi, että tämä oli se tapa, jolla häntä heräteltiin henkiseen työhön. Johanna kertoi, kuinka hän oli yrittänyt hoitaa itseään ravinnolla ja liikunnalla sekä akupunktiolla, jonka kautta hän tutustui täydentäviin hoitomuotoihin. Johannan joogaopettaja oli suositellut hänelle energiahoitajaa, joka myös kanavoi viestejä. Energiahoitaja oli kertonut Johannalle hänen entisistä elämästään ja kokemus oli ollut todella vaikuttava. Entisiä elämiä koskeneet tiedot olivat antaneet Johannalle vastauksia hänen elämäntilanteeseensa ja sairastelunsa syihin. Ensin hän oli suhtautunut samaansa tietoon ihmetellen: ”ihan kaikkii ihmeellisiä kidutuselämiä siel näky ja sit mä olin ihan silmät ympäräisinä, et mitä ihmettä” ja jatkoi ”se oli kuitenkin niin vaikuttava kohtaaminen, et jotenki tuntu siltä, et täs on niinku joku juttu”. Johannan arvioivasta kommentista kuvastuu hänen saamansa tiedon yllättävyys. Johanna kertoi, että kanavoidun tiedon saamisen jälkeen

kanava oli tehnyt energiahoidon, jossa häntä puhdisteltiin. Johanna tunsu, kuinka tämän seurauksena hänen kehonsa alkoi parantua. Kanava oli kertonut, että hän tervehtyisi puolentoista vuoden sisällä, ja Johannan mukaan näin oli tapahtunut. Hän oli käynyt kanavan luona useamman kerran ja samalla alkanut tutustua henkiseen kirjallisuuteen. Johanna sanoi, että hänelle tuli olo, että kyseessä oli jotain sellaista, jota hän oli sisimmässään etsinyt.

Asiakaskäynnin jälkeen Johanna oli osallistunut kanavan järjestämälle kurssille ja aloittanut siellä myös itse kanavoinnin harjoittelun. Johannalle hänen parantumisensa toimi indeksinä energiahoidon, kanavan ja henkimaailman tai Jumalan voimista. Haastattelussa Johanna esitti eräänlaisen narratiivin transformaatiostaan (samoin kuin useat haastateltavani). Uskontotieteilijä Tuija Hovi (2007) on tarkastellut tämän tyyppisiä parantumiskertomuksia ja johdatuskertomuksia uuskarismaattisen kristillisyyden kontekstissa. Johannan kertomuksesta Hovin haastatteleminen Elämän sana -yhteisön jäsenten kertomukset eroavat muun muassa siinä, että he katsoivat parantumisen Jumalan huolenpidoksi. (Hovi 2007, 137–138.) Johannan esimerkissä kyse oli hoidon toimivuudesta ja henkimaailmanyhteyden voimasta. Yhteistä narratiiveille oli niiden kertominen todisteina. Narratiivissa Johanna mainitsi, kuinka energiahoido puhdisti häntä. Käsitys puhdistamisesta kuvaa, kuinka länsimainen kristinuskon perinne ja itämainen perinne yhdistyvät henkisyuden ja kanavoinnin sisällössä ja muodossa.⁸⁹ Puhdistamisella viitataan usein rituaalisiin tilanteisiin. Tällaiset tilanteet voivat sisältää jonkin asian eli epäpuhtaan poistamista esimerkiksi mielestä tai ruumiista. Puhdistaminen voi tapahtua erilaisen konkreettisen toiminnan, kuten esimerkiksi kylpemisen tai paastoamisen avulla. (ks. Sferra 1999, 84–85.) Millaisia puhdistamiseen liittyvät rajat ovat kanavoinnin tapauksessa ja mitä niille oikein tapahtuu?

Puhdistamisessa on kyse kaksinaisesta rajatyöstä. Ensinnäkin puhdistamisen tavoitteena on häivyttää raja ihmisen ja jumaluuden (tai tietoisuuden, hengen, henkiolentojen) väliltä. Kyseessä on tietynlainen dematerialisoinnin prosessi (ks. esim. Heinämäki 2017). Tällöin puhdistaminen on itsen tulemista henkiolennoiksi (josta jotkut puhuivat yhteyden saamisena ihmisen korkeimpaan itseän). Esimerkiksi haastateltavistani Eero katsoi, että mitä puhtaammaksi ihminen tulee, sitä korkeammalta (henkisessä hierarkiassa) tulevaa tietoisuuden välitystä hän pystyy ottamaan vastaan. Hän jatkoi, että Jumala läpäisee kaiken elämän, oli elämä millä taajuudella tahansa ja puhdistuessaan ihmisen tietoisuus yhdistyy tähän jumaluuteen. Kanavien käsitys puhdistamisesta on verrannollinen esimerkiksi ortodoksimunkkien käsitykseen,

⁸⁹ Puhdistamisen käsite liittyy monenlaisiin uskonnollisiin ja henkisiin perinteisiin kuten kristinuskon, islamin, buddhalaisuuden, hindulaisuuden sekä shintolaisuuden traditioon (ks. esim. Boyd & Williams 1999; Flood 2002; Naumescu 2012; Sferra 1999; Utriainen 2011).

jossa puhdistamisella tähdätään myös asteittaiseen jumalallisuuden saavuttamiseen (Naumescu 2012, 239). Toisaalta puhdistamiskäsitysten avulla samalla asetetaan rajaa ja tehdään eroa vanhaan itseen, menneeseen eli henkilön aiempaan elämään ennen henkisyttä ja kanavointia. Tässä mielessä kyseessä on eräänlainen itsen uudelleen muodostaminen (ks. Engelke 2010)⁹⁰.

Kanavoinnin epistemologian näkökulmasta puhdistaminen on yhdenlainen tietämisen ehto. Kanavoinnin oppimisen kontekstissa puhdistaminen on nimenomaan prosessi ja keino, jota voidaan tehdä erilaisten välineiden avulla (vrt. Sferra 1999, 86). Kanavat kertovat monista erilaisista ihmisen puhdistamisen keinoista, hoidoista ja muista palveluista, joita olivat kanavointi, kanavoitu meditaatio, enkelihoido, kvanttihoito, energiahoito, chakranpuhdistushoito, homeopatia sekä erilaiset tippojen käyttämiseen perustuvat hoidot. (Voidaan katsoa, että uushenkisyyden kentällä nämä keinot muodostavat yrittäjien tarjoamien palvelujen yhdenlaisen ytimen.) Kanavien mukaan ihminen voi myös itse puhdistaa itseään kanavoimalla ja meditoimalla. Henkisen transformaation mukanaan tuomasta uudeltaisesta semioottisesta ideologiasta kertoo puhdistamisen tapauksessa uudeltaiseen toimijuuteen suhtautumisen (ihmisen ja hengen yhdistyminen) lisäksi se, kuinka jotkut ennestään tutut asiat, esineet tai toiminnot saavat uudeltaisia merkityksiä. Niillä voidaan tehdä uudeltaisia asioita. Esimerkiksi haastateltavat toivat esille puhdistamisen keinoja kuten liikunta, itkeminen, sairastaminen, saunominen sekä kuvittelu. Leena kertoi, kuinka hänen järjestämiinsä koulutuksiin sisältyy tietoa ja harjoituksia itsensä puhdistamisesta. Kurseilla keskeinen tekniikka puhdistamiselle oli visualisointi eli tietynlainen mielikuvaharjoittelu, jota tarkastelen tarkemmin hieman myöhemmin. Toisin kuin useimmat muut kanavat, Leena kertoi, kuinka hän ei niinkään tuo kurssilaiselle tietoa hänen entisistä elämistään, vaan kurssilainen itse saa visualisoinnin avulla tietoa omista elämistään, jotka samalla puhdistuvat.⁹¹ Leena katsoi, että täysin ”puhdasta, jumalaista viestiä” voi olla melko mahdotonta kanavoida, mutta siihen voi pyrkiä jatkuvalla itsensä puhdistamisella. Leenan mukaan puhtaana valon kanavana oleminen vaatii päivittäisiä harjoituksia. Kanavan kommentista kuvastuu, kuinka puhdistuminen on osa jatkuvaa transformaatioprosessia, joka ei pääty kanavoinnin oppimiseen. Tosin muut haastattelemani kanavat eivät kertoneet päivittäisestä tai alati ajankohtaisesta puhdistamisesta.

⁹⁰ Matthew Engelke kirjoittaa afrikkalaisten helluntailaisten eron tekemisestä menneeseen ja itsen uudelleen muodostamisesta, mutta suhteessa perinteiseen afrikkalaiseen kulttuuriin ja siihen liittyviin stereotyyppioihin ja toisaalta suhteessa moderniin (Engelke 2010).

⁹¹ Visualisointia on käytetty puhdistamisen keinona myös hindulaisissa ja buddhalaisissa perinteissä (Flood 2002, 26).

Kanavat mainitsivat erilaisia asioita, joita voidaan puhdistaa: ruumis ja solut, mieli ja tunteet, käsitykset (asenteet, uskomukset, ajatusmallit, odotukset, esim. henkilön, kirkon tai henkisyyden käsitykset), tottumukset ja tavat, suku, henki, sielu ja chakrat sekä erilaiset paikat (esim. ympäristö), tilat ja esineet. Puhdistettavat tilat tarkoittivat esimerkiksi hoitotilan, messutilan tai kotien puhdistamista. Tilan puhdistamiseen liittyvät aistilliset ja suppeammassa mielessä esteettiset elementit (ks. Boyd & Williams 1999), sillä esimerkiksi kanavointitila voidaan puhdistaa siistimällä tai järjestelemällä tila ja polttamalla kynttilöitä. Jotkut haastateltavani kertoivat, kuinka jokin tila, kuten kodin huone, voidaan puhdistaa ”välitilaan” jääneestä kuolleen ihmisen sielusta. Myös kirkkotila voidaan puhdistaa. Esimerkiksi Sanna kertoi, kuinka se voi kaivata puhdistusta, sillä kirkossa voi olla paljon surua ja tuskaa, jota ihmiset ovat siellä purkaneet. Sannan mukaan puhdistamisen avulla tilaan voidaan luoda ”kaunis, hyvä energia”. Haastateltavani kertoivat myös, kuinka tilojen lisäksi esimerkiksi Itämeren tilannetta voidaan puhdistaa energiatyöskentelyn avulla ja hanavesi voidaan puhdistaa ”puhdistusjärjestelmän” avulla. Sen lisäksi, että vesi kaipaa puhdistusta, sen juomisella on kanavien mukaan ihmistä puhdistavasta vaikutus. Vesi on ollut tärkeässä asemassa yleisesti parantamiseen liittyvissä ja uskonnollisissa perinteissä (ks. esim. Engelke 2005; 2007).⁹²

Jos kanavien näkökulmasta erilaisia asioita pitää puhdistaa, niin mikä puhdistusta sitten vaatii: eli mistä jumaluuden ja ihmisen välinen raja koostuu? Haastattelussa he mainitsivat tällaisiksi asioiksi erilaiset ihmisen elämää vaikeuttavat asiat, toiminnat, tilanteet tai olosuhteet, kuten epätydyttävä työ sekä ihmissuhteet kuten vaikea parisuhde. Raja ihmisen ja henkiolentojen tai jumaluuden välillä muodostuu tällöin erityisesti sosiaalisista ongelmista. Lisäksi nämä asiat saattoivat olla enemmän terveyteen liittyä ongelmia tai tunteita kuten erilaisia pelkoja, surua sekä tietynlaisia ihmisen ominaisuuksia (esim. ylihuolehtivaisuus tai liiallinen vastuunottaminen, ”liikakiltteys” tai liiallinen suorapuheisuus). Näiden esimerkkien perusteella raja muodostuu puolestaan fyysisistä haitoista sekä negatiivisiksi katsotuista tunteista ja persoonallisuuden piirteistä. Aleksi kuvasi haastattelussa tämän kaltaisia ”alempia tunteita” tai ”matalavärähteistä energiaa”, jolla hän tarkoitti alitajunnasta poistettavia ”tiedostamattomia muistoja, pelkoja, traumoja, erilaista negatiivisuutta, vihaa, katkeruutta, turhautumista, masennusta”. Kanavien mukaan kanavointia sisältävissä hoidoissa juuri tätä negatiivista puolta, kuten vihan tunteita, voidaan

⁹² Vesi voidaan myös energisoida energialautasella. Kanavat tarjosivat vettä myös asiakkailleen erilaisten hoitojen tai kanavoinnin yhteydessä. Esimerkiksi omalla asiakaskäynnilläni kanava pyysi minua juomaan paljon vettä kanavointi-istunnon jälkeen (samaa tapaan kuin hierojani kehotti hieronnan jälkeen). Kanava sanoi, että hänen työskentelytilansa energiat ovat voimakkaat, mikä voi aiheuttaa minulle esimerkiksi pistelyn tunnetta. Hänen mukaansa tilan energia kiihdyttää aineenvaihduntaani, minkä vuoksi vesi auttaa lihassäikeiden välistä lähteviä kuona-aineita poistumaan kehosta.

käsitellä. Sosiaaliset arvot ja moraalit kietoutuvat yhteen tunteiden kanssa. Esimerkiksi buddhalaisuudessa yhteisenä ideaalina ja tavoiteltavana eli arvostetuimpana emotionaalisenä toimintana on rauhallisuus. (Cassaniti 2014, 291.) Aleksin lista sekä puhdistautumisesta koituvat tunteet kertovatkin siitä, millaisia kvalioita kanavoinnin tapauksessa arvostetaan ja pidetään tavoiteltavana.⁹³ Haastattelujeni perusteella eräänlaisena puhdistumisen indeksinä toimivat tietyt positiiviseksi mielletyt kvaliat, esimerkiksi tuntemus hyvästä, ihanasta olost, ilosta, vapaudesta, keveydestä.

Kanavien käsityksen mukaan ihmisen puhtaus on ikään kuin tietynlainen ihmisen perustila, jonka päälle on kuitenkin kertynyt jotakin ylimääräistä. Puhdistamisen tarkoituksena on irtaantua negatiivisiksi mielletyistä tunteista ja asioista ja samalla niiden aiheuttajista. Puhdistamisen käsityksen ikään kuin lähtökohtana on ajatus, jonka mukaan epäpuhtas (suhteet, tunteet, muistot jne.) on ylipäättänsä poistettavissa olevaa (ks. Boyd & Williams 1999, 46). Kanavien käsityksen mukaan puhdistamisen eräänlaisena esteenä tai haasteena ja samalla ihmisen ja jumaluuden välisen rajan muodostajana on ”ego”. Aleksin totesi, että lyhyesti sanottuna kanavointi ”on jatkuvaa egon pienentämistä ja omien alempien tunteiden ja ajatusten poistamista itsestä”. Vastaavasti Olavin mukaan kanavointi alkaa, kun ihmisen ego eli ”alempi minä” väistyy, ja hän on yhteydessä omaan korkeimpaan tietoisuuden tasoonsa. Kanavoinnin tapauksessa puhtauden negatiivisesti arvotettu vastakohta on siis egollinen. Egon häviämisen myötä kanavan henkisyyden katsotaan kasvavan. Vastaavasti puhdistamistyön johdosta kanavan materiaalisuus ikään kuin vähenee. Käsitys egosta kuvaa myös sitä, kuinka yksilökeskeisyydestä, yksilön haluista ja saavutusten tavoittelusta pyritään eroon, mikä taas viittaa semioottisen ideologian muutoksiin suhteessa aiemmin esittelemääni intentioiden rooliin.

Henkisellä transformaatiolla ja puhdistamisella on konkreettisia vaikutuksia ihmisen elämään, kuten ihmissuhteisiin, ammattiin tai vaikkapa ruokavalioon. Puhdistus on ikään kuin se prosessi, jossa ihminen pyrkii irrottautumaan nyky maailmassa vallitsevien ajattelutapojen ja vaatimusten ja odotusten tuomista ongelmista. Kanavien käsitykset puhdistamisesta kertovat myös heidän aikakäsityksestään. Puhdistamisen avulla kanavat tai kanavaksi tulevat ihmiset tekevät eroa menneeseen, vanhaan itseensä, mikä kuvastaa muutosta. Kanavien käsitys puhdistamisesta ja henkisen kehityksen idea vaatii tietyllä tavalla ajatuksen huonosta menneestä ja hyvästä tulevaisuudesta. Kukaan haastateltavistani ei kertonut, kuinka hyvin asiat olivat

⁹³ Uushenkisyyden ja kanavoinnin tavoiteltavista ja vähemmän arvostetuista tunteista yhtenä esimerkkinä voi pitää kanavan ja henkisen kirjailijan Ester Hicksin esittelemää eräänlaista tunnehierarkiaa, ”polkua hyvinvointiin” eli jumalyhteyteen. Siinä alimpina tunteina ovat pelko, suru, masennus, epätoivo ja voimattomuus. Vastaavasti toisessa päässä eli tavoiteltavimpina ovat ilo, voimaantuminen, vapaus, rakkaus, kiitollisuus. (Hicks & Hicks 2011, 148–149.) Vastaavasti esimerkiksi kristillisessä moraalissa vihan tunne on ollut kielletty (Robbins 2004, 231, 237).

ennen henkisellemme polulle lähtemistä heidän elämässään. Toisaalta raja menneeseen ei muodostu täysin kiinteäksi, koska kanavien haastatteluiden perusteella mennyt on osa kanavana olemista.⁹⁴

Lyhyesti sanottuna kanavoinnin tapauksessa puhdistaminen on eräänlaista kanavaksi tuleamista, joka merkitsee monitahoista ihmisen ja elämän transformaatiota. Raja jumaluuteen on erityisesti sosiaalis-fyysinen ja kanavien näkökulmasta se ohentuu hylkäämällä vanhat ajatusmallit ja negatiiviseksi katsotut tunteet, mikä tapahtuu erilaisten henkisten hoitojen ja harjoitteiden avulla sekä elämän kuntoon laittamisen, menneisyyden vaikeuksien selvittämisen ja niiden hyväksymisen avulla. Kanaville kyseessä on muutos kohti parempaa elämää. Kanavoinnin tietämisen tavan oppiminen, henkisen kanavan aukeaminen ihmisen ja muiden taajuuksien välille on uusien suhteiden luomiseen (esim. yhdistyminen henkeen, henkioppaisiin, muihin kanaviin) ja vahvistamiseen sekä vanhojen suhteiden muokkaamiseen (esim. Jumala, työelämään liittyvät asiat) liittyvä prosessi, jonka ohessa opitaan uudenlaista semi-oottista ideologiaa.

3.2 Oppimisen apuvälineet

Tässä alaluvussa käsittelen kanavointiin ja uushenkisyyteen liittyviä esineitä ja kanavien suhdetta niihin. Kerroin aiemmin yrittäjän järjestämästä kanavointikurssista, jossa opettelin yhteyden muodostamista henkiolentoihin ja dialogia henkiolentojen kanssa. Kurssipäivän aikana teimme muun muassa erilaisia visualisointi- ja korttiharjoituksia. Kurssilla opettelimme korttipakan avulla tekemään kanavointia ensin itsellemme. Menin lattialle istumaan, jotta sain reilusti tilaa korteille. Valitsin ohjaajan tarjoamista pakoista yhden. Pakkoja oli erilaisia, mutta otin Doreen Virtuen korttipakan, jossa oli pyhimysten ja enkelten kuvia. Kuuntelin kurssin aikana, miten jotkut naiset puhuivat erilaisista korttipakoista ja joillakin heistä vaikutti olevan omat suosikkinsa. Ensin puhdistimme pakan edellisten käyttäjien energioista. Sen jälkeen

⁹⁴ Esimerkiksi Ulla kertoi, että hän oli käynyt aiemmin hoidossa intuitiivista parannusta tekeväen naisen luona. Ulla tunsi, että parantaja oli saanut hänen sisältään jotakin pois, mikä kuvaa kokemuksen affektiivisuutta. Hän ei tarkkaan tiennyt, mitä se oli, mutta se liittyi hänen lapsuutensa traumaattisiin kokemuksiin ja niiden aiheuttamiin murheisiin. Ullan mukaan hänen kokemuksistaan johtuneet murheet ja kivut olivat jääneet hänen tunne- eli astraalikehoonsa, mistä hän ei pystynyt niitä itse poistamaan. Ulla veti rajoja suhteessa lääketieteeseen, kun hän katsoi, etteivät myöskään lääkärit pysty käsittelemään tätä kehoa. Hän kertoi, että puhdistamista voi tehdä hoitojen lisäksi itse esimerkiksi selvittelemällä ja miettimällä auki vanhoja asioita. Ullan tapauksessa ihmisen ja jumaluuden välinen raja muodostui traumasta ja sen psyykkisistä ja fyysisistä vaikutuksista. Kanavien näkökulmasta puhdistaminen on siten eräänlainen keino käsitellä ihmisen henkilöhistoriaan ja sukuun liittyviä hankalia ihmissuhdeasioita ja tapahtumia niin tässä kuin edellisissäkin elämissä.

tein lattialle korttipöydän ohjaajan neuvojen mukaisesti. Nostamissani korteissa luki tekstejä: ”katso syvemmälle”, ”nuku”, ”merkki ylhäältä”, ”lapsi”, ”sinä löysit sen” sekä ”tasainen kehitys”. Ajattelin väitöskirjatyötäni jakaessani kortteja ohjaajan pyytämän ryhmittelyn mukaisesti. Tämän jälkeen luin jokaisesta kortista korttipakan mukana olleet ohjetekstit. Korttien viesti oli positiivinen. Kortit sanoivat, että hyvin menee ja voin luottaa osaamiseeni ja ne asiat joiden kuuluukin, tulevat vastaan. Toisin sanoen kortit suuntasivat minua luottamaan johdatukseen. Kurssilla teimme myös harjoituksen, jossa välitimme viestejä korttien avulla parityöskentelynä. Aluksi meidän piti valita aihe. Minulla ei ollut mitään erityistä aihetta mielessäni. Valitsin aiheeksi parisuhteen. Kuulin, kuinka joku toinenkin kurssilainen valitsi sen. Edelliseen harjoitukseen verrattuna tilanne muuttui huomattavasti vaikeammaksi. En ymmärtänyt yhtään, miten parini antamat viestit liittyivät parisuhteeseeni. Kun minun piti kertoa parilleni hänen työhönsä liittyvästä aiheesta, en osannut sanoa juurikaan mitään. Minulle tuli korteista mieleen, että hänen pitää miettiä rauhassa tilannetta. Tämä ei vastannut hänen käsitystään asiasta. Parini sanoi, että hänen pitää päättää nyt. Ohjaaja tuli kysymään, miten meillä sujui. Hän sanoi, että tehtävä vaatii harjoitusta ja meidän tulisi avata intuitiivista puoltamme ja olla armollisia itsellemme.

Se miten kurssilla harjoittelimme henkiolentosuhteiden muodostamista, vahvistamista ja samalla kanavoinnin oppimista, kertoo myös kanavointiin liittyvän epistemologian piirteistä. Kanavoinnin tapoja ovat suullinen ja kirjallinen kanavointi sekä kanavan saama ohjaus. Myös tiedon saamista erilaisten apuvälineiden avulla voidaan pitää yhtenä kanavoinnin tyyppinä, vaikka se voi myös yhdistyä näihin edellisiin. Kanavoinnissa ja sen oppimisprosessissa erilaiset välineet (tai välittäjät), kuten kortit ja mielikuvamatkat, mahdollistavat tai helpottavat henkiolentosuhteiden luomista sekä tiedon saamista. Kurssin ohjaaja tai opiskelijat eivät tosin puhuneet siitä logiikasta, millä kortit ja henkiolennot varsinaisesti toimivat yhdessä, mutta ostamassani toisenlaisessa korttipakassa kerrottiin, että kortit ovat täynnä rakkautta ja jumalaista energiaa. Kanavoinnin epistemologian näkökulmasta nämä erilaiset kanavoinnissa hyödynnettävät välineet ovat relevantteja tietämisen keinoja. Toisaalta ihmisillä on erilaisia käsityksiä esineiden tai asioiden ontologiasta, mikä puolestaan voi johtaa semioottisten ideologioiden yhteentörmäyksiin (Keane 2018, 81). Kortit ovat ihmisen ja koneiden valmistamia esineitä, mutta kanavoinnin näkökulmasta niihin voidaan kanavoida viestejä tai parantavaa energiaa kuten muihinkin esineisiin (esim. koruihin). Tällöin nämä esineet eivät itsessään ole erityisiä, vaan ne muuttuvat erityisiksi käsittelyn kuten puhdistamisen myötä. Tarkastelen seuraavaksi kanavoinnin oppimisessa ja kanavien affektiivisessa työssä hyödynnettäviä tietämisen välineitä: etenkin kortteja ja mielikuvamatkoja ja sitä mitä näiden välineiden avulla opitaan.

3.2.1 Esineet ja ennustamisen ongelma

Kanavoinnin ja muiden siihen liittyvien ilmiöiden ja perinteiden kuten energiahoidon, selvänäön ja spiritualistisen henkikommunikoinnin väliset rajat ovat liukuvia. Yhtä mieltä haastatteleman kanavat olivat kuitenkin siitä, että kanavointi ja ennustaminen tulee selvästi erottaa toisistaan. Niin kanavointikurssini ohjaaja kuin haastatteleman kanavatkaan eivät halunneet käyttää omasta tietämisestään sanaa ennustaminen, jonka he käsittivät negatiivisesti. Esimerkiksi Liisa katsoi, että ennustamisessa käytetään erilaisia ennustamisen menetelmiä, kuten arpomista tai kortteja, joiden avulla pyritään saamaan tietoa arkisista asioista. Liisan mukaan kanavointi on vastaavasti luovampaa, jolloin viesti voi tulla esimerkiksi sadun muodossa tai vertauskuvana. Hänen kommenttinsa kertoo kanavien kieli-ideologian piirteestä, jonka mukaan sanoihin ei tulisi suhtautua välttämättä kirjaimellisesti. Liisa jatkoi, kuinka kanavoinnissa viestiä ei pyritä viemään mihinkään suuntaan. Hän koki, että kanavoinnissa voidaan pyytää jotakin ja puhua henkimaailmalle, mutta kanavan päättävällä ei ole, mitä henkiolennot vastaavat. Kommentista kuvastuu kanavoinnin ja ennustamisen semioottisten ideologioiden välinen ristiriita, koska sen perusteella ihmisen toimijuus on suurempi ennustamisessa. Ennustamisessa pinnistellään hänen mukaansa enemmän, jotta nähtäisiin asioita. Liisa jatkoi, että ennustamisessa on ”matalampi tila”, ja se on ”matalavärähteisempi” tapa katsoa asioita. Matalavärähteisyys ennustamisen kvaliana kuvaa samalla sen heikompa arvostusta kanavien keskuudessa. Kanavat eivät arvostaneet ennustamista samalla tavoin kuin kanavointia, johon he liittivät puolestaan korkeammat henkiset taajuudet. Käytännössä tämä raja vaikutti olevan kuitenkin liukuva. Kanavat tekivät rajatyötä suhteessa ennustamiseen ja erilaisiin esineisiin, minkä kautta he samalla vastasivat mahdollisiin kanavointia, ennustamista ja erilaisia välineitä koskeviin mielikuviin ja ennakkoluuloihin.

Tutkimuskirjallisuudessa erilaisten välineiden, kuten korttien, käyttämisestä on käsitelty ennustamisen tapoina. Ennustamisessa vedotaan johonkin tahoon, jonka sanoilla on enemmän auktoriteettia kuin tavallisten ihmisten (Keane 2007, 193). Uskontotieteilijä David Morganin mukaan ennustaminen on eräs laajimmin harjoitettuihin (uskonnollisiin) perinteisiin liittyvistä käytännöistä. Morganin mukaan sattumanvaraisuus on keskeinen piirre ihmisten elämässä. Ennustaminen on yksinkertaistettuna tämän satunnaisuuden kääntämistä tiedoksi, mihin puolestaan tarvitaan materiaalisia välineitä kuten kiviä, uhrattuja eläimiä, tikkuja tai noppia. Nämä välineet luovat tulkittavan viestin. (Morgan 2010.) Esimerkiksi antropologi David Sneath kirjoittaa, kuinka muun muassa Mongoliassa käytetään monenlaisia ennustamisen systeemejä ja välineitä. Vaikka jokaisella tekniikalla on omat, erilaiset kaavansa ja narratiiviset elementtinsä, niiden välillä on myös yhteneväisiä piirteitä. Jokaisessa tekniikassa luodaan eräänlainen kenttä, josta tietoa luetaan. Kenttä taas on tulosta prosessista, joka ei ole ihmisen kontrollissa. Jokainen tekniikka myös tarjoaa useita

mahdollisia narratiiveja ja assosiaatioita (kuten mainitsemassani korttitehtävässä). Havaituista vaihteluista muodostuu kaavoja, polkuja, joita luetaan suhteessa ihmisen tilanteeseen. (Sneath 2009, 85.)

Liisa yhdisti nimenomaan ennustamiseen erilaiset menetelmät. Korttien lisäksi kanavoinnin aineelliseen kulttuuriin ja laajemmin uushenkisyyteen liittyy myös muita esineitä, joiden avulla tietoa voidaan saada ja jotka ikään kuin tekevät näky-mättömät henkiolennot näkyviksi. Aineistossani esiintyviä vastaavia välineitä olivat muun muassa astrologia, heilurin⁹⁵ ja kivien kuten riimukivien⁹⁶ käyttö, numerot⁹⁷ sekä yleisimmin erilaiset kortit kuten Tarot- ja enkelikortit. Eräänlaisina ennustami-sen ja tietämisen keinona voivat toimia myös kirjat. Outi kertoi haastattelussa, kuinka esimerkiksi ylösnousseita mestareita esittelevästä kirjasta voi löytää itselleen tärkeän mestarin. Tämä tapahtuu niin, että henkilö pitää kirjaa käsissään ja samalla keskittyy. Outin mukaan tuolloin tulee pyytää, ”osoittakaa minulle tämän hetkinen mestari, joka auttaa minua tässä tehtävässä”. Tämän jälkeen vain aukaistaan kirja ja katsotaan, kuka mestareista sieltä tulee vastaan. Iris puolestaan kertoi avaavansa sa-maan tapaan Raamattua sattumanvaraisesti. Myös Koraania käytetään vastaavalla tavalla avaamalla jostakin kohdasta (Morgan 2010). Tämän kaltaisesta ennustami-sesta voidaan käyttää englanninkielistä termiä *bibliomancy* (Mikaelsson 2003, 102). Myös kortteja käytettäessä kortit voidaan valita pakasta samalla tavoin summittai-

⁹⁵ Heiluri on esine, jossa langan tai ketjun päässä on pieni paino. Kun langasta pidetään kiinni, paino liikkuu ja osoittaa vastauksen haluttuun kysymykseen esimerkiksi kyllä/ei-muodossa. Henkinen kirjailija ja selvänäkijä Sonia Choquette kirjoittaa, kuinka heilurin ulkonäöllä ei ole merkitystä. Hänen mukaansa heilurin käyttö vaatii sen akti-voinnin pitämällä heiluria kaulan ympärillä muutaman päivän ajan. Samalla henkilön tulee kertoa mielelleen, kuinka hän aikoo käyttää heiluria puhuakseen ”sisimmän ole-muksen” ja oppaiden kanssa. Muut ihmiset eivät saa koskea heiluriin, koska heidän energiansa voi estää käyttäjän energian virtausta. Heiluria käytettäessä tulee Choquet-ten mukaan päättää esimerkiksi, mikä on kyllä-vastauksen suunta pohjoinen/etelä tai itä/länsi akselilla. Sitten kysytään kysymys, jolloin henkilön ”sisimmän olemuksen tai oppaiden energia virtaa heiluriin ja saa sen liikkumaan ja antamaan vastauksen”. (Cho-quette 1999, 223–225.)

⁹⁶ Choquetten mukaan riimukiviä on 22, ja ne ovat postimerkin kokoisia. Toiselle puolelle on piirretty vertauskuvat, joilla on selitykset. (Choquette 1999, 234.)

⁹⁷ Esimerkiksi eräs haastateltavani kertoi minulle, millainen olen laskemalla sielunpol-kuni. Ensin hän kysyi syntymäaikaani ja kirjoitti sen paperille. Hän selitti, että päivä on persoona, kuukausi on sielu ja korkeampi henkinen puoli on vuosi. Tämän jälkeen hän alkoi luetella ominaisuuksiani. Haastateltava laski numeroita paperilla yhteen ja kertoi muun muassa, että vedän puoleeni uuden ajan energiaa ja teen väitöskirjaani tulevai-suutta varten. Tulkinnan alussa minulle kerrottiin, millainen olen ja lopussa kuvattiin tehtävääni ja tulevaa. Käsitys rinnastui elämäntehtävän, sielunsopimuksen ja vapaan tahdon kanssa. Kaikki mitä numerot kertoivat haastateltavalleni, oli positiivista, itse-luottamusta voimistavaa ja mukavaa kuultavaa. Haastateltava sanoi, että sielunpolkua voi edetä eri tavoin eri elämänvaiheessa, mutta ”perusenergia”, joka on syntymähet-kellä saatu, ei voi muuttua.

sesti. Kanavoinnin harjoittelun tapauksessa korttien ja muiden välineiden avulla pyritään vaimentamaan henkilön intentionaalisuutta (vrt. Keane 2007, 193; DuBois 1993, 67).

Kanavien suhtautuminen näihin erilaisiin välineisiin oli siis melko ristiriitaista. Yhtäältä kanavat katsoivat, että välineistä on apua eikä niiden tuomaa tietoa kritisoitu. Toisaalta kanavoinnin epistemologiassa arvostetuin tapa saada tietoa oli suora yhteys henkimaailmaan ilman minkäänlaisia välineitä. Tästä arvosta kuvastuu länsimainen, varsinkin protestanttisessa kristillisyydessä oleva arvostus aineetonta uskonnollisuutta kohtaan ja aineellisuutta (esim. liturgisia esineitä, tekstejä ja rahaa) korostavan uskonnollisuuden kritisoiminen. Päinvastaista suhtautumista materiaalisuuteen kuvaa esimerkiksi Morten Axel Pedersenin tutkimus mongolialaisesta samanismista, jossa samaanin asun katsotaan ikään kuin tekevän samaanin (Pedersen 2011, 179). Välinekysymyksessä voidaan nähdä kanavoinnin yhteyshetkiä kristillisiin ryhmiin, joissa on sama arvo suorasta yhteydestä (ks. esim. Engelke 2007; 2012b; Klaver 2012). Matthew Engelken tarkastelema zimbabwelainen kirkko (*Friday apostolics*) on hänen mukaansa sitoutunut aineettomuuden ideaaliin. Siinä pyrkimys on uskontoon, jossa esineillä ei ole merkitystä ja jossa aineellinen kulttuuri katsotaan esteeksi ihmisen henkiselle suhteelle Jumalaan. Silti kirkko (*Friday apostolics*), kuten muutkin uskonnolliset perinteet, hyödyntävät aineellista kulttuuria, ja aineettomuuden ideaali tekee heidän käyttämistään uskonnollisista esineistä itse asiassa entistä tärkeämpiä. Engelken mukaan apostolien sitoutuminen aineettomuuteen on kiinni siitä, miten he määrittelevät objektien merkityksen ja auktoriteetin (Engelke 2012a, 41). Kuten aiemmin mainitsin Engelken mukaan erilaisten esineiden materiaalisuuden tai aineettomuuden katsotaan vaihtelevan. Kanavien tapaan myös Engelken tutkimuksen kohteena olleet kristityt suhtautuivat ristiriitaisesti esineisiin. He esimerkiksi katsoivat, etteivät he tarvitse Raamattua tai kirkkorakennusta, mutta samaan aikaan heidän käyttämänsä viitat ja parantava, pyhä hunaja olivat heille tärkeitä. Heidän aineettomuuden ideaalin osoittaminen tarvitsi jonkinlaisia materiaalisia muotoja. Tutkimuksessaan Engelke osoittaa, kuinka jossakin semioottisessa ideologiassa juuri joistakin asioista tai sanoista tulee etuoikeutettuja tuonpuoleisen välittäjiä (Engelke 2007, 16). Esimerkiksi kanavoinnin tapauksessa tietyistä henkilöyhteyden muodostamisen välineistä tulee hyväksyttävämpiä (esim. visuaalisointi) kuin toisista ja jotkut todisteet ovat parempia.

Haastattelemistani kanavista Iris kanavoi pääasiassa automaattikirjoituksen avulla, mutta hän käytti myös muita tietämisen välineitä.⁹⁸ Hän kuitenkin sanoi haastattelussa, että näiden välineiden käytössä piilee vaara. Iris katsoi, että hän haluaa työskennellä ”korkeamman voiman linjassa” ja Pyhän Hengen kautta siunata

⁹⁸ Automaattikirjoituksesta ja aineellisuudesta ks. Honkasalo 2017a, 224–228.

tilanteen. Hän kehotti asiakkaitaan olemaan itse henkisessä yhteydessä ja sanoi, että henkiolentoyhteyden voi saada melko helpostikin, mutta kysymys on siitä, mihin sen yhteyden saa. Iiriksen mukaan siinä ei ”hyvä heilu”, jos on ”kaikenlaisten tiedotusten” kanavana. Hän suunnittelikin laittavansa Tarot-kortit sivuun. Iris kertoi, että hänen käyttämänsä kivet ovat kivoja, koska ne heitetään alustalle. Asiakkaalle toiminta on tällöin silminnähtävää. Iris totesi, että muuten asia on niin näkymätöntä. Näkymättömyys ei hänen mukaansa ole ongelma niille ihmisille, jotka uskovat paljon henkimaailman asioihin tai joilla henkimaailmasuhde on olemassa. Iris kertoi, että hän ymmärsi heti toimintansa alkuvaiheessa, että hänen käyttämänsä esineet ovat apuvälineitä. Oli väline mikä tahansa, siihen ei hänen mukaansa tulisi kiinnittyä liikaa. ”Jotkut sitten ihastuu siihen omaan menetelmäänsä, vaikka että nämä enkelit vain tai nämä kivet vaan tai nämä vaan on se x parantava juttu tai joku niin, ne on vain yksiä menetelmiä kaiken kanssa”, hän totesi.

Iris sanoi myös toisen syyn, jonka vuoksi hän ei pidä Tarot-korteista. Hän kertoi, että jotkut ihmiset ovat oppineet tulkitsemaan kortit tietynlaisella tavalla, jolloin he eivät hyväksy toisenlaista tulkintaa ja voivat kyseenalaistaa hänen tapansa ja tietonsa. Iris sanoi, että tällöin hänelle tulee epävarma olo. Iiriksen kommentista kuvastuu, kuinka korttien antamat merkitykset eivät ole täysin jaettuja ja toisaalta kuinka ne mahdollistavat erilaisia kuvittelun prosesseja ja tuloksia. Iris jatkoi, kuinka kortit ovat vain välineitä ja rekvisiittaa ja tieto tulee niiden ”ohi”. Iris sanoi, ettei korteissa kerrota, eikä niitä käsittelevässä kirjassa lue esimerkiksi, että asiakas tulee kohtaamaan ruskeahiuksisen miehen. Iris siis kritisoi kiviä ja erityisesti kortteja. Sitä vastoin hän ei puhunut tässä yhteydessä mitään tekemästään automaattikirjoituksesta, vaikka myös kirjoittamisessa hyödynnetään välineitä. Henkimaailman olemassaolo ilmenee kynän ja paperin sekä ihmisruumiin avulla. Iiriksen tapauksessa epäilyttävä aineellisuus yhdistyi joidenkin esineiden aineellisuuteen, muttei esimerkiksi ihmisen.

Myös Aleksin kommentteista kuvastui, kuinka välineiden käyttäminen ei ole niin arvostettavaa kuin kanavointi ilman välineitä, mutta hänen perustelunsa poikkesivat Iiriksen kertomista. Hänen mukaansa kasvotusten tehtävään tulkintaan, jossa käytetään kortteja apuna, liittyy voimakas vuorovaikutus tekijän ja asiakkaan välillä. Tällöin tulkinnassa saadaan usein sellaisia vastauksia, joita asiakas haluaa kuulla. Aleksin kertoi, että tämän vuoksi kanavointi on syytä tehdä kaikessa rauhassa. Tällöin voi hänen mukaansa olla varma, että tieto tulee henkimaailmasta eikä asiakkaan toiveista. (Henkilökohtaisia asiakasistuntoja tehneet kanavat eivät puhuneet tällä tavoin.) Aleksin kommentin perusteella käsitys asiakastilanteen sosiaalisesta luonteesta näyttäytyy uhkana kanavoinnin (puheen) autenttisuudelle. Asiakkaan mukanaolo kanavointitilanteessa voi vaikeuttaa viestin saamista ja mahdollisesti vie viestiä väärään suuntaan. Tällöin rajat kanavan, henkimaailman ja asiakkaan välillä hämärtyvät liikaa. Tosin Inka sanoi, että tulkinnassa enkelit kyllä valitsevat kortit, jos

tulkitsija on tehnyt alkuvalmistelut ja yhdistynyt turvallisesti energiaan. Hänen mukaansa oikeat kortit eivät tule, jos vain ajattelee, että ”nyt mä istun ja teen tässä sulle tulkinnan”. Inkan järjestämässä koulutuksessa oppilaat tutustuivat heilurin ja korttien käyttöön. Hän kuitenkin sanoi, että henkiolennot ovat kertoneet, että välineet ovat vain avuksi, minkä vuoksi oppilaiden tulee jättää ne pois koulutuksen loppuvaiheessa ja kanavoida ilman niitä. Inkan tapauksessa kurssilla opitaan siis myös tietynlaista suhtautumista näihin välineisiin. Inkan kommentin perusteella aineellinen tulee ikään kuin muuntaa henkiseksi (kuten ihminen puhdistamisessa), jotta jokin aineellinen voisi auttaa tiedon saamisessa. Kanavien käsitys esineistä kuvaa kanavoinnin semioottiseen ideologiaan sisältyvää jännitettä. Yhtäältä kanavien logiikassa aineellisuus voi olla positiivisesti arvotettua ja tiedon rakentumisen lähde, kuten esimerkiksi kehon tapauksessa, jos se samalla sisältää henkisen aspektin. Toisaalta aineellisuus on negatiivisesti arvotettua, koska pyrkimys on suoraan yhteyteen henkiolentojen kanssa ja tällöin aineellisuus voi heikentää tietämistä ja tietoa.

Korttien ja muiden välineiden käyttämisessä kuvastui osittain jako harjoittelijoihin ja ekspertteihin, mutta ei yksiselitteisesti. Esimerkiksi yhdellä omista asiakaskäynneistäni yrittäjä käytti Tarot-kortteja apuna, kun kysyin, onko mahdollista, että saan väitöskirjani valmiiksi vuoden 2018 loppuun mennessä. Hän oli kuitenkin tehnyt asiakasistuntoja ja kanavointia työksensä jo kauan eikä ollut harjoittelija. Kanavat kertoivat, että kanavoinnin avulla tällaisiin tarkkaa aikaa koskeviin kysymyksiin ei saada vastausta. Aikatauluani koskevassa kysymyksissä kortit antoivatkin vastauksen, mikä hämärsi kanavoinnin ja ennustamisen välistä rajaa. Kanava kertoi, että väitöskirjatyöhöni tulee mukaan sivuprojekteja, mikä vaikuttaa aikatauluun. Hän kuitenkin totesi, että se voisi onnistua. Hän kertoi varmistavansa tuntemuksensa korteilla ja käänsi korttipakasta neljä korttia pöydälle. Tapauksesta kuvastui omanlaisensa semioottinen ideologia, sillä korteista avautui hänelle laajempia merkityksiä, kuin mitä asiaa tuntemattomalle avautuisi pelkkiä kuvia katsomalla.

David Morganin mukaan ennustamisella saadun tiedon mukaan ihmisen tilanteet eivät ole satunnaisia, vaan niillä on syynsä ja ne johtavat kohti tiettyä päämäärää, kohtaloa. Asiakkaalla on mahdollisuus saada lisää tietoa ja järjestystä asiaansa ja elämäänsä. Morganin mukaan ennustaminen helpottaa esimerkiksi voimattomuuden tunnetta. Ennustamisen tekniikat ovat tapoja saada elämään tarkoitusta. Kun tapahtumilla katsotaan olevan syynsä, lisää se kuulumisen tunnetta ja oman paikan löytämistä maailmassa, joka on pelottavan sattumanvarainen. (Morgan 2010.) Asiakaskäyntini tapauksessa ei voida sanoa, että korttien avulla olisin saanut tietoa kohtalostani, mutta korttien avulla kysymääni asiaan tuli toivoa. Kanavan vastaus oli melko varovainen. Hän ei vastannut kysymykseeni suoraan kyllä tai ei. Hän sanoi, että se riippuu siitä, miten asiat menevät ja millaisia päätöksiä teen. Täten hän jätti asian auki. Korttitulkinta osoitti sen, että neutraalikin viesti voi olla asiakkaan toivetta, mahdollisuuksia ja luottamusta vahvistava. Toiseksi käytännössä ennusta-

misen ja kanavoinnin välinen raja ei ole niinkään menetelmällinen, vaan eettinen. Ennustamisen ja kanavoinnin ero näyttäytyy tämän esimerkin valossa tiedon luotettavuuden ja vastuun kysymyksenä. Kanavien näkökulmasta ennustajana toimiminen ei ole eettistä.

Kanavoinnin opettamisen ja ajallisiin kysymyksiin vastaamisen lisäksi korteilla on myös muunlaisia rooleja ja tehtäviä kanavien henkisessä yrittäjyydessä ja laajemmin elämässä. Korttipakat voivat olla esimerkiksi myytävänä tuotteina. Messuilla kortteja voidaan käyttää myös markkinointimielessä. Esimerkiksi osallistumillani messuilla joissakin pöydissä oli kortteja levitettynä, jotta messukävijät voisivat nostaa yhden kortin mietelauseeksi ja samalla tutustua tarjoajan pöytään ja toimintaan. Kortit voivat toimia myös apuna henkilökohtaisissa, hankalissa elämäntilanteissa. Mirva kertoi, kuinka Tarot- ja enkelikortit olivat auttaneet häntä. Mirva koki, että hänen avioeronsa meni hyvin, koska hän käytti kortteja asian käsittelyssä. Hän oli korteista nähnyt, miten asiat menevät. Mirvan kokemukset kertovat myös siitä, kuinka ihmiset ymmärtävät ja oppivat tietämään itsestään ja muista esineiden avulla (ks. Tilley 2006). Hänen mukaansa kortit olivat vaikeassa elämäntilanteessa hänelle henkireikä ja ne toivat vahvistusta. Korttien ja niihin yhdistyvän kuvittelun affekttiivinen ulottuvuus kuvastui Mirvan puheesta kun hän kertoi suhteestaan kortteihin. Hän sanoi, että kun hän ottaa enkelikortit esiin, hän saa aina ”sitä hyvää”. Korttien käyttäminen ja korttipöytien tekeminen tekivät hänet onnelliseksi. Korttien merkityksestä kertoi myös se, miten hän säilytti niitä ja millaisia alkuvalmisteluja hän teki ennen korttien käyttämistä. Mirvalle kortit ja meditaatio merkitsivät henkisyyttä. Hän koki, että henkisyys on erilainen kuin ihmisten maailma, se on ”keidas”.

3.2.2 Mielikuvamatka

Korttiharjoitusten lisäksi teimme kurssilla henkiolentosuhteiden muodostamiseen tähtääviä, kurssin vetäjän sanallisesti ohjaamia visualisointi- eli mielikuvamatkaharjoituksia. Kerroin aikaisemmin, kuinka kanavoinnin semioottisessa ideologiassa ja mielen teoriassa kuvitteluun suhtaudutaan todellisina ja kuinka kanavointi muokkaa kuvittelun käytäntöjä. Kurssin kaltaisessa sosiaalisessa tilanteessa opitaan ensinnäkin juuri tämän mielen teorian mukaista suhtautumista kuvitteluun. Toiseksi nämä erilaiset välineet, kuten kortit tai mielikuvamatkat, auttavat kuvittelemaan. Viitaten fenomenologi Maurice Merleau-Pontyn käsityksiin havaitsemisesta David Sneath kirjoittaa, kuinka eri tilanteet ja kontekstit sekä esimerkiksi erilaiset kirjallisuuden tai huumorin tyylilajit tuottavat erilaista kuvittelua (Sneath 2009, 86). Kolmanneksi visualisointiin ja kortteihin suhteessa tapahtuva kuvittelu tuottaa mielikuvia henkiolennosta. Kuvittelu tekee näkymättömän henkimaailman olemassa olevaksi. Lisäksi mielikuvaharjoituksissa käsitellään ihmisen ja henkiolennon välistä rajaa. Kanavoinnin tietämisen tavassa kuvittelu ja ajatteleva ovat työkaluja, joilla yhteys

henkiolentoihin luodaan ja joiden avulla tietoa saadaan. Esimerkiksi kanavointikurssin ohjaaja sanoi, että eri energioihin yhdistytään ajatuksen avulla. Hänen mukaansa ajatuksen välityksellä ihminen voi olla yhteydessä myös kasveihin tai puihin, vaikka ne eivät olisi aina hänen vieressään. Ohjaaja katsoi, että ihmisen ja esimerkiksi puun välillä on kuitenkin aina energiayhteys.

Tässä alaluvussa osoitan, kuinka kanavoinnissa kvalioilla on tärkeä rooli tietämisen välineiden käytössä ja kuinka niiden käyttäminen kurssilla korosti kanavoinnin oppimisen sosiaalista aspektia. Ennen näiden kanavoinnin oppimisen aspektien käsittelyä, kerron hieman siitä, mitä sain selville kurssilla.

Uppoutuminen ja kuvittelijan yhteys kuvittelun tuotoksiin

Kurssilla opin, että visualisoinnissa ja samalla kanavoinnissa tärkeää on keskittyminen. Kurssin visualisointiharjoituksissa tapasimme erilaisia henkiolentoja. Visualisoinnin aikana minun oli kuitenkin vaikea keskittyä. Ennen harjoitusta kurssin ohjaaja oli kertonut, että henkioppaat voivat olla kuolleita läheisiämme. Ajattelin, etten haluaisi tavata visualisoinnissa kuolleita omaisiani oppainani. Kun opas lähestyi visualisointiharjoituksessa minua, tunnistin hänet – selvästi Abraham Lincoln. Kun oli aika purkaa visualisoinnin tuloksia yhdessä, mietin voinko kertoa kohtaamisestani. Idea Lincolnista henkioppaanani oli mielestäni huvittava. Tilanne nolostutti minua ja pelkäsin, että hän saattaisi olla jollakin tapaa vääränlainen opas, koska en pystynyt keskittymään kunnolla, en ollut tunteen tasolla tilanteessa läsnä, enkä huolinut isovanhempiani oppaakseni. Tuntui, että visualisointi oli ikään kuin mennyt pieleen, koska koin tämän kaltaista vääränlaisuutta, jota Sara Ahmed on kuvannut affektii-viseksi ulkopuolisuudeksi (ks. Ahmed 2010, 36). Pikaisen pohdinnan jälkeen päätin kertoa kokemuksestani yhteisesti. Keskittymisen puutteesta huolimatta kyseessä oli kuitenkin kuvitteluni tulos. Muut kurssilaiset nauroivat, kun kerroin huvittuneena tavanneeni Lincolnin. Ohjaaja kommentoi, että onhan se täysin mahdollista, hänhän on jo kuollut. Eräs toinenkin kurssilainen kertoi, kuinka hän ei pystynyt keskittymään visualisointiin, koska hänellä oli fyysisesti huono olo. Kurssilainen kertoi jälkikäteen, kuinka hänellä oli ”korkeat ja epärealistiset odotukset” kurssista. Hän oli odottanut, että päivän jälkeen hän kuulee selkeästi puhetta ja pystyy käymään keskusteluja henkimaailman olentojen kanssa. Asia ei ollut niin. Nainen ei kuitenkaan vaikuttanut kovin pettyneeltä eikä hän esimerkiksi tulkinnut tätä ohjaajan syyksi. Hän koki, että kurssi opetti hänelle, kuinka tärkeää kanavoinnin oppimisessa on hänen oma hyvinvointinsa. Myös kanavat katsoivat, että terveysongelmat, väsymys tai stressi voivat vaikeuttaa kanavoimista, koska tuolloin ajatusten hiljentäminen ja keskittyminen on vaikeaa.

Korttien tavoin visualisointiharjoitukset voivat harjoittaa spontaanisuutta ja improvisointia, mutta sen lisäksi visualisointi harjoittaa syventymistä. Antropologi Tanya

Luhrmannin käsitys uppoutumisesta (*absorption*) auttaa ymmärtämään keskittymisen merkitystä kanavoinnissa. Hänen mukaansa uppoutuminen on mentaalinen kyky, joka on tärkeä henkisissä kokemuksissa. Luhrmann huomasi rukoilua käsittelevässä tutkimuksessaan, kuinka kaikki seurakuntalaiset eivät voineet rukoilla samalla tavoin. Jotkut heistä olivat rukoilun eksperttejä. Luhrmannin mukaan rukoilun eksperttejä olivat ne, joiden aistit olivat huokoisia ja jotka uppoutuivat syvemmin. He olivat myös niitä henkilöitä, jotka tykkäsivät rukoilla paljon. Heillä oli värikkäitä mielikuvia, aika kului rukoillessa huomaamatta ja heillä oli esimerkiksi ruumiista irtautumisen kokemuksia sekä muita dramaattisia henkisiä kokemuksia. Luhrmann päätteli, että kyseessä on psykologinen taito. (Luhrmann 2012, 132–3, 139, 143, 153.) Uppoutuminen tarkoittaa siis kykyä keskittyä siihen, mitä ihminen kuvittelee tai näkee itsensä ympärillä ja halua lisätä näitä huomiota. Luhrmannin mukaan useimmat ihmiset kokevat tämän kaltaisia tilanteita, mutta kevyempää syventymistä esimerkiksi silloin, kun he lukevat kirjaa ja ovat tarinan viettävänä. Ihmiset, jotka syventyvät enemmän, elävät myös enemmän mielikuvituksissa ja sisäisissä maailmoissa. Kun syventyminen voimistuu, ihmiset kokevat enemmän aisteihin liittyviä kokemuksia. Uppoutumista voidaan myös harjoitella keskittymällä aistillisiin yksityiskohtiin. (Luhrmann & al. 2010.) Kanavoinnin tapauksessa kuvittelun käyttäminen kanavoinnin opettelussa vaatii uppoutumisen kykyä ja halua harjoittaa sitä.⁹⁹ Uppoutuminen on yhdenlainen dematerialisoinnin muoto (samoin kuin puhdistaminen), joka häivyttää ihmisen ja henkiolennon rajaa. Eikä kyse ole vain kanavan ominaisuudesta. Uppoutumista vaatii myös kanavoinnin tai esimerkiksi energiahoidon asiakkaana oleminen.

Keskittymisen lisäksi kurssi opetti minulle kuvitteluprosessin ja kuvittelijan yhteydestä. Kuvittelun tulokset eivät ole täysin irrallisia kuvittelijan elämästä, ne eivät luo täysin erillistä sosiaalista tilaa (myös Humphrey 2007, 40). Toisin sanoen näiden välillä on jonkinlainen yhteys. Esimerkiksi kurssin visualisoinnissa enkeli antoi jonkin esineen kuvittelijalle. Itse en saanut enkeliltä mitään, sillä en osannut päättää, mitä se olisi. Eräs kurssilainen kertoi saaneensa enkeliltä vaaleanpunaisen ruusukvartsin. Jos enkeli olisi antanut esimerkiksi ruusukvartsin ihmisille, jolla ei ole

⁹⁹ Esimerkiksi kanava toiminut Jenni katsoi, että muuntuneeseen tietoisuuden tilaan pääseminen ja siinä kanavoiminen on vaatinut pidemmän aikaa virittymistä. Hän koki, että hänellä on tietynlainen alttius, mutta kyse on myös harjoittelusta. Jenni katsoi, että toiset ovat ”transsiherkempiä” kuin toiset. Hän kertoi myös, että esimerkiksi katsoessaan televisiota hän on huomannut yhtäkkiä, ettei tiedä, mitä ohjelmassa on tapahtunut. Psykologisessa tutkimuksessa tällaisesta unelmoinnin tai muun ympäristön unohtamisen kaltaisesta tapahtumasta voidaan käyttää termiä *dissosiaatio* (esim. Giesbrecht & al. 2008). Halloy ja Naumescu pitävät käsitettä hyvänä transsin kaltaisten muuntuneen tietoisuuden tilojen tutkimukselle, sillä käsite kattaa paljon erilaisia ilmiöitä, joista eräs on uppoutuminen (Halloy & Naumescu 2012, 164). Dissosiaatio-tutkimuksesta israelilaisten kanavien tapauksessa ks. Stolovy & al. 2015 ja brasilialaisten meedioiden tapauksessa ks. Peres & al. 2012.

mitään tietoa sellaisen olemassaolosta, olisi viesti jäänyt merkityksettömäksi. Kuvittelija ei olisi tiennyt, millainen kyseinen kivi on, mitä se tekee ja mitä sen avulla voidaan hoitaa.¹⁰⁰ Kurssin visualisoinnissa kuvittelu tuotti kurssilaisille sellaisia esi-
neitä, jotka olivat ymmärrettäviä henkisyiden perinteen näkökulmasta. Tämä yhteys kuvittelijan ja tulosten välillä on hieman samankaltainen kuin yhteys eri henkiolentoihin. Kun kukin kurssilainen kertoi haluamansa asian visualisointikokemuksistaan, kurssin ohjaaja sanoi, että eri ihmiset saavat yhteyksiä eri olentoihin. Hän jatkoi, että ihmisten mielenmaisemassa on erilaisia asioita, kuten keijuja tai tonttuja, valmiina ja heitä kiinnostavat nämä olennot. Ohjaajan mukaan ihmiset ovat avautuneet niille mahdollisesti jo aiemmin jollain tasolla.

Kanavan ja viestin yhteydestä kertoo haastatteleman kanavan, Olavin käsitys, jonka mukaan viesti välittyy kanavan oman sanavaraston avulla tai myötäilee sitä. Kommentti kertoo kanavoinnin kieli-ideologiasta, sillä sen perusteella kieli on kanavoinnissa yhtä aikaa kanavalle sekä ulkoista että sisäistä. Olavin mukaan viesti suodattuu ihmisen tajunnan läpi, jolloin viesti tulee pukea sellaisiksi sanoiksi, joita ihminen itse käyttää. Hän kertoi, kuinka kanavan puheessa voi tulla tauko sen vuoksi, että ihmisen sanavarastosta ei löydy oikeanlaisia sanoja.

Havainnoinnin ohjaaminen oppimisen apuna

Eini oli yksi kurssille osallistuneista naisista. Einin mukaan hänelle on aina ollut itses-
tään selvää, että on muutakin kuin näkyvä maailma. Hän jatkoi, kuinka hän on vasta viime aikoina ymmärtänyt, että tähän toiseen maailmaan voi olla ”järkevästi” ja ”ta-
voitteellisesti” yhteydessä. Haastattelussa hän kertoi, kuinka henkiolennot olivat otta-
neet yhteyttä häneen. Einin haastattelusta välittyi, että hänen oli vaikea sanallistaa ja jäsentää kokemuksiaan, mitä pidetään usein yhtenä affektiivisuuden piirteenä (vrt. Ahonen 2010, 112; Kanerva 2017, 118). Samoin myös kvalioista puhuminen ei täysin vangitse kokemusta. Einillä oli ollut kokemuksia siitä, että hiljattain kuollut henkilö tulee sanomaan hänelle jotakin. Lisäksi hän oli käynyt yksilöistunnossa, jossa kanava oli sanonut, ettei hän ole yksin. Eini tunsu haastattelunkin aikana, kuinka hänellä oli olentoja mukanaan. Hän kertoi: ”Mä kuulen välillä, että mulle puhutaan, mä kuulen välillä, että mulle niinkun tuodaan asioita eteen”. Lisäksi hän oli kokenut, että hänelle oli selvästi sanottu, mitä hänen tulee tehdä. Einin tapauksesta kuvastuu tietynlainen kanavoinnin opettelemiseen johtanut affektiivisuus. Tämän kaltaisia tapauksia (esi-
merkiksi sairastumista), muutamat haastateltavani sekä kuubalaisia meedioita tutkinut

¹⁰⁰ Gordon Meltonin mukaan kiinnostus kristalleihin ja jalokiviin on yksi new age -tyyppisen henkisyiden ominaispiirteistä. Hänen mukaansa niiden merkitys on saanut alkunsa erityisesti Edgar Caycen teksteistä, joita ryhdyttiin tutkimaan hänen kuolemansa jälkeen. (Melton 1992, 23.)

Diana Espirito Santo kutsuvat eräänlaisiksi herätyksiksi (ks. Espirito Santo 2012, 264). Herätys voi kuvastaa sitä, kuinka asia on tietyssä mielessä tahdosta riippumaton, mutta ihminen on tällöin jo jollakin tavalla avautunut henkimaailmalle. Esimerkiksi kurssille osallistumisen avulla Eini kaipasi vastauksia kokemustensa aiheuttamiin kysymyksiin. Eini teki rajatyötä puheessaan. Hän rakensi rajaa ihmisten ja henkiolentojen välille, kun hän kertoi kuulemisesta ja koputtamisesta yhteydenottamisen tapoina. Hän toivoi saavansa selville, keitä nämä olennot ovat ja mitä asiaa heillä on ja mitä hänen tarvitsisi tehdä. Henkiolennot siis olivat läsnä ja vaikuttivat Einin elämässä, vaikkei hän pystynyt kommunikoimaan niiden kanssa.

Kurssin ohjaaja ei opettanut kanavointia varsinaisesti omalla esimerkillään, mutta hän ikään kuin näytti asiat, henkiolennot ja heidän kommunikointitapansa meille harjoitusten avulla. Visualisoinnissa korostui ohjaajan puhe, sanat ja ääni, vaikka kyse ei ollut niinkään vain kuuntelemisesta vaan näiden ohjaamasta kuvittelusta. Tim Ingoldin mukaan silloin, kun joku näyttää toiselle jotakin, hän tekee sen ihmiselle näkyväksi tai koettavaksi tunto-, maku-, haju- tai kuuloaistin avulla. Ingold kuvaa kuin verho poistuisi jonkin ympäristön osan tai asian edestä. Tämä ei ole varsinaista tiedon jakamista tai opettamista, vaan havainnoinnin harjoittamista tai suuntaamista. Ingold käyttää James Gibsonin termiä *education of attention*. Siinä kyse on enemmän tietämisen prosessista kuin tiedon, sääntöjen ja periaatteiden siirtämisestä. Ingoldin mukaan kulttuurinen tietämys ei sijaitse edeltäjien päässä, vaan maailmassa, jonka he osoittavat. Tämä edellyttää, että henkilö oppii löytämällä ja seuraamalla edeltäjien polkua. Samoin sanat opitaan siinä kontekstissa, jossa niitä käytetään. (Ingold 2000, 21–22, 145–146.) Esimerkiksi kurssilla ei suoraan kerrottu, miten kanavoinnissa tulisi puhua, miten henkiolentoista puhutaan tai millainen kanavoidun viestin tulisi olla. Kanavoinnin opettelussa tai perinteen siirtämisessä aloittelijaa ohjataan kiinnittämään huomiota kvalioihin, havainnoimaan ja aistimaan erilaisia mielikuvia ja tuntemuksia. Kurssin tapaus tukee tältä osin aiempien kanavointia (ks. Klin-Oron 2014a) ja enkelihoidon oppimista (ks. Utriainen 2017b) käsittelevien tutkimusten huomioita. Kyse on yhdenlaisesta aistien kouluttamisesta (Ådahl 2017, 152). Visualisoinnin jälkeen jokainen kurssilainen saattoi itse ymmärtää henkiolento kohtaamiseensa liittyviä asioita, mutta ohjaaja myös antoi jonkinlaista suuntaa. Ingoldin mukaan merkitysten selvittämisessä auttavat vihjeet. Ne yhdistävät eri kokemukset, avaavat, syventävät ja selventävät havainnointia. (Ingold 2000, 22.)

Kurssin visualisointiharjoituksessa ohjaaja johdatti meidät puheellaan kohtamaan suojelusenkelimme. Ohjaaja puhui rauhallisella, lempeällä äänellä, käytti kauniita sanoja ja vältti puhekielisiä ilmauksia, mikä vaikutti visualisoinnin affektiivisuuteen. Ohjaaja erotti äänenkäytöllään sekä hiljaisella musiikilla visualisoinnin kurssin muista puheosuuksista.

Hän pyysi meitä kutsumaamme suojelusenkelimme taaksemme niin, että tuntisimme sen läsnäolon ja aistisimme sen antaman tunteen. Tämän jälkeen olimme enkelin

syleilyssä. Ohjaaja puhui, kuinka olemme yhteisessä energiakentässä enkelin kanssa ja voimme kuulla mielessämme enkelin antaman viestin. Hän jatkoi, kuinka enkeli laittaa siipensä meidän ympärillemme niin, että ne koskettavat sydänchakramme kohtaa. Ohjaaja sanoi, kuinka syleilyn aikana voimme aistia värejä enkelin energian avulla ja saamme myös hoitoa. Hän kehotti meitä vielä antautumaan tunteeseen, enkelin kanssa yhteiseen energiaan. Haastattelussa Eini kuvaili kyseistä kurssilla tehtyä visualisointiharjoitusta järjestyttäväksi. Hän kuitenkin koki, ettei hän pystynyt ymmärtämään visualisoinnissa tapahtuneen enkelikohtaamisen suurempia merkityksiä.

Katriina: Kerro vaan ihan, miten se sitten meni?

Eini: Okei. Siinä tota ää...siinä vaiheessa sitä harjotusta, kun...mä en muista niitä sanoja, mut jotenkin siis, että, et enkeli tulee niinkun lähelle ja...niinkun...ja niinkun antaa sitä energiaansa siinä niin, siinä vaiheessa niin mä en nähny mitään muut kun punasta ja, ja tunsin sellasen niinkun punasen niinkun ympäröivän itseäni...

Katriina: Mm

Eini:...ja sitte tota, ja sitten mun niinkun jonnekkii tonne suoliluuharjuihin asti niin, mä olin semmoses niinku punasessa ja sitten siitä alaspäin, mä olin sellasessa vihreässä ja sitte tota sit kun (kurssin ohjaaja) sano siitä, et nyt enkeli laittaa ne siivenkärkensä tähän niinkun sydämen kohdalle, niin se sattu niinkun niin, et mä aattelin, että ja mult varmaan pääsikin joku parahdus siinä, kun mä, kun mul siis se tuntu niinku, se sattu niinku niin, et mä (haastateltava haukkoo henkeä) mä muistan, et mä tein jotenki tälleen...(muistaakseni haastateltava laittaa kädet kaulan/rinnan päälle)

Katriina: Mm

Eini:...ja tota...ja...ja, ja sit mulle tuli semmonen, miten mä sitä kuvaisin...aa... mulle tuli semmonen tunne, kun...mult ois niinkun...ää...tää on niin vaikeeta tää, et miten tätä nyt selittää siis silleen, okei, mä sanon näin, että...että se enkeli...työnsi mun sydänchakran hyvin pieneksi...

[...] ja tää enkeli niinku jotenkin silleen ”tszuump” näin ja sit kun siinä lopussa oli se, et se antaa sun käsiin jotakin...

Katriina: Mm

Eini:...niin se mitä mä sain, niin oli semmonen vaaleanvihreä jalokivi...

Katriina: Mm

Eini: ...pisaran muotonen jalokivi, ja mä ymmärsin jotenkin niin, että se on niinkun tämän mun vaaleanvihreän chakrani, et mä saan sen niinkun tähän näin ja että... ja jotenkin niinkun semmosella ajatuksella, että mun pitää pitää siitä niinkun parempaa huolta tai, tai niinkun harkita sen käyttöä. Näin mä sen ymmärsin.

Kanavoinnin oppimisprosessissa, ruumiin ja kuvittelun, esimerkiksi visualisointiharjoitusten avulla tuotetaan yhteyksiä ja suhdetta henkiolentoihin. Diana Espirito Santo kuvaa, kuinka kuubalaisen spiritismin ontologiassa henkien (*muertos*) olemassa olo täytyy jollakin tavalla saada aikaan. Samalla tavoin kurssimme harjoituksessa henget ikään kuin paljastettiin, tuotettiin jonkinlaisiksi (ks. Espirito Santo 2012, 255, 259). Einin kertomuksesta kuvastui, kuinka kurssin ohjaajan puhe enkeleistä sekä ennen visualisointia että erityisesti visualisoinnin aikana ohjasi hänen kuvitteluaan. Ohjaajan kuvaukset suuntasivat sitä, mihin kurssilaiset kiinnittivät huomionsa. Samalla kuvaukset ohjasivat kurssilaisten kokemuksia ja käsityksiä enkeleistä ja suhteita näihin. Kurssilla ohjaaja kertoi, ettei enkeleillä ole siipiä, mutta visualisoinnissa enkelit tehtiin siivellisiksi eikä esimerkiksi valoiksi. Tämä voi kertoa esimerkiksi konventioiden vaikutuksesta. Samalla siivet toimivat enkelin merkinä, ne ovat ominaisuus, joka tekee enkelistä enkelin. Visualisoinnin narratiivi (samoin kuin korttien tapauksessa) avasi tilan, jossa kuvittelu syntyi. Ohjaaja ja meditaatiomatka muokkasivat tai vahvistivat kurssilla osallistujien enkeleihin liittyviä käsityksiä, kuten että enkelit suojelevat ja viestivät mielen välityksellä. Toisaalta meditaatiomatka kuitenkin antoi mahdollisuuden erilaisiin kuvitteluihin, assosiaatioihin ja tulkintoihin ja niiden tuottamaan tietoon. Koska henkiolennot tuotettiin harjoituksessa ihmisruumiin, kuvittelun ja kvalioiden avulla, tutkimuksellisesta näkökulmasta ne olivat ainakin jossakin määrin väistämättä osa ihmistä.

Samoin kuin aiemmin kuvaamissani henkiolento-kohtaamisissa kvaliat tekevät henkiolennot havaittavaksi ja todellisiksi myös harjoittelutilanteessa. Einin kokemus enkelin tapaamisesta oli ruumiillisesti hyvin voimakas ja intensiivinen. Visualisoinnissa ohjaaja kommunikoi tietynlaisten ominaisuuksien avulla, kun hän kertoi millaisia enkelit ovat ja millainen kuvittelijan yhteys heihin on. Kvaliat auttoivat ymmärtämään ja tulkitsemaan kohdetta, sillä ilman kvalioita kurssilaiset eivät olisi pystyneet havainnoimaan henkimaailmaa harjoituksessa. Einin lainauksessa varsinkin värit olivat vaikuttavia kvalioita. Värien erilaisten vaikutusten lisäksi ne ovat keino välittää tietoa ja ovat tietoa itsessään (ks. Young 2006). Lainauksessa Eini kertoo, kuinka visualisoinnissa enkeli työnsi hänen sydänchakransa pieneksi. Kokemuksen merkitystä auttoi ymmärtämään hänen aiempi käyntinsä yksilökanavoinnissa, jossa kanava oli puhunut hänelle chakroista samaan tapaan, mikä toimi tilanteessa osittaisena vihjeenä. Vaikka emme siitä haastattelussa puhuneet, saattoi Einillä olla myös jotakin

ennakkotietoa chakroista ja niihin liitetyistä väreistä (sydänchakraan liitetään vihreä väri). Niputuksen näkökulmasta (Keane 2003) värit yhdistyvät tiettyihin asioihin, mikä ei ole niinkään sattumanvaraista, vaan opittua, tietoista prosessia. Chakravärisymbolien lisäksi jotkut värit liittyvät tiettyihin enkeleihin.¹⁰¹ Esimerkiksi Noora kertoi, että kanavointitilanteessa jotkut henkiolennot, kuten Jeesus, ilmoittavat itsestään. Enkelit hän sen sijaan erotti toisistaan niiden värien perusteella. Esimerkiksi jos enkeli on keltainen, niin se liittyy vatsan ja solarpleksuksen (kolmas chakra) sekä itsetunnon hoitamiseen. Henkisessä kirjallisuudessa samoin esimerkiksi jokaiselle horoskooppimerkille on oma värinsä ja värit liittyvät myös auroihin ja erään haastateltavani mainitsemaan väriterapiaan (esim. pulloissa voi olla erilaisia väriyhdistelmiä). Väreillä on erityinen asema henkisyydessä. Niitä käytetään yhdenlaisina välineinä muun muassa puhdistamisessa (esim. värivisualisointi, värienergiahoito), mutta myös laajemmin tietynlaisina hyvinvoinnin välineinä vaikkapa pukeutumisessa tai sisustuksessa.

Kanavoinnin oppimisessa ja samalla henkisessä transformaatiossa ihmiset oppivat uudenlaisen semioottisen ideologian, mutta tämä vaatii apua. Ensinnäkin erilaisen kurssien ja kirjallisuuden lukemisen avulla ihmiset oppivat kielen, jolla kanavoinnissa puhutaan. Lührmannin mukaan rukouksen oppimisen tapauksessa on kyse muun muassa ajatusten ja tuntemusten tuottamisesta puheeksi (ks. Lührmann 2012a, 158). Samaten myös kurssin harjoituksista kertoessamme opettelimme mielikuvien sanallistamista. Samalla opimme kanavointitilanteen kielenkäyttöä ja kanavoinnin semioottista ideologiaa. Toiseksi kurssilla opitaan havaitsemaan niitä asioita, jotka ovat merkkejä henkiolennoista. Kuvaan tätä kanavoinnin semioottisen ideologian piirrettä termillä *tunnistamisen semioottinen ideologia*. Termi kuvaa sitä, kuinka sekä kielelliset että muut merkit/merkitykset toimivat kanavoinnin tapauksessa eli kuinka merkkien funktiona on auttaa tunnistamaan henkiolennot, minkä seurauksena tapahtuu jonkinlainen eron tekeminen henkiolennon ja ihmisen välille.

Keane katsoo, että ihmiset tarvitsevat ohjausta siihen, millaisia merkkien funktiot ovat ja millaiset asiat heidän kokemuksissaan ylipäättäntä voisivat olla merkkejä (Keane 2018, 69). Ihmiset oppivat, mitkä kvaliat ovat arvostettuja tai sopivat mihinkin tilanteeseen tai asiaan (Chumley 2013). Kuten aiemmin totesin, kvalioiden kautta sosiaalisesta tulee henkilökohtaista. Kanavointikurssin harjoitukset, ohjaajan luento-osuudet sekä esimerkiksi lounaskeskustelut voivat toimia tällaisina oppimisen yhteyksinä. Kurssilla ohjaaja kannusti kiinnittämään huomiota kaikenlaisiin aistimuksiin ja mielikuvuihin, jotka nousivat kortti- ja mielikuvatyöskentelyn aikana. Ohjaaja myös suuntasi kommentteillaan huomion kiinnittämistä ja henkiolentosuhteiden luomista.

Eräs esimerkki kvalioihin liitetystä opettamisesta ja sosiaalisen ja henkilökohtaisen risteämisestä oli visualisointiharjoituksen jälkeinen keskustelu. Ohjaaja pyysi

¹⁰¹ Tarkemmin esimerkiksi värien ja enkeleiden niputtamista kurssilla ei kuitenkaan opeteltu.

jälleen kurssilaisia kertomaan kokemuksistaan. (Samankaltaista kokemusten jakamista tapahtui esimerkiksi osallistumassani energiahoitotilaisuudessa sekä samaanikurssin harjoituksessa.) Kokemusten jakaminen tekee kuvitteluista sosiaalisia. Ryhmätilanne myös muokkasi sitä, mitä ihmiset kertoivat.¹⁰² Eräs nainen sanoi, että siinä kohtaa, kun ohjaaja puhui takana olevasta enkelistä, hän tunsi pistelyä. Ohjaaja sanoi, että tästä lähtien juuri pistely on merkinä naiselle enkelistä ja näin yhteys enkeliin vahvistuu. Ilman ohjaajan huomiota pistelyn ja enkelin yhteydestä, henkilö ei välttämättä olisi osannut yhdistää niitä toisiinsa. Oppiminen saakin ihmiset kokemaan asioita uudella tavalla, jolloin esimerkiksi tieto voi olla affektiivista (Vasconcelos 2007, 138). Kanavoinnin oppimisessa kyse oli siis näiden kvalioiden tulkintaan ja ymmärtämiseen tarvittavien ohjeiden saamisesta. Samalla kurssi toi opastusta siihen, mitkä aspektit kokemuksista voivat ylipäättänsä olla merkkejä henkiolennoista. Kaikki kehon tuntemukset eivät toimi henkiolentojen indekseinä, vaan näiden erotamiseen tarvitaan jonkinlaista tietoa.

Visualisointi on hyvin keskeinen toimintamuoto tämän tyypisessä henkisyudessa, muun muassa puhdistamisessa. Visualisointimatkan lisäksi ohjaaja puhui kurssilla muista kanavoinnin tietämisen tapaan kuuluvista, kuvittelun avulla tehtävistä toimenpiteistä: maadoittamisesta ja suojauksesta. Nämä käytännöt kertovat kanavoinnin semioottisesta ideologiasta, siitä mitä esimerkiksi kuvittelulla ja sanoilla voidaan tehdä. Maadoittaminen ja suojaus luodaan erilaisten kvalioiden ja ominaisuuksien, kuten värien tai muotojen avulla. Nämä toimenpiteet voi käsittää myös eräänlaisiksi kanavan ja henkiolentojen tai kanavan ja asiakkaan/muiden ihmisten välisten rajojen suojelemiseksi. Kanavat kertoivat, että maadoittaminen voidaan tehdä ennen kanavoinnin aloittamista tai tarpeen mukaan. Kurssin ohjaaja katsoi, että ihminen, joka ei ole maadoittunut, ei pysty huolehtimaan arkipäivän asioista kuten töistä tai lapsista. Tietynlainen elämän epätasapaino on siis maadoittamisen puutteen indeksi.¹⁰³ Myös suojaus on ohjaajan mukaan tärkeä käytäntö

¹⁰² Kurssilaiset kuvasivat visualisointinsa kvalioita esimerkiksi kertomalla virtaavasta ja läpi menevästä energiasta, lämmöstä, keveydestä, iloisuudesta ja lempeästä, puhdistavasta ja tukoksia avaavasta energiasta.

¹⁰³ Inka kertoi esimerkin maadoittamisen tekemisestä. Hänen mukaansa maadoittaminen tarkoittaa yhdistymistä Äitimaan energioihin. Siinä henkilö lähtee mielikuvituksen avulla kasvattamaan jalkapohjista (joskus tietyn väriset) juuret alaspäin, aina maan keskipeiteeseen asti. Tämän jälkeen maadoittava energia lähtee ihmisen hengityksen avulla ylöspäin juuria pitkin. Se nousee ihmisen kehoon ja auraan, ylempiin chakroihin sekä lopulta Alkulähteeseen asti. Tämän jälkeen Alkulähteestä laskeutuu kultainen tai valkoinen energia, valopylväs, mikä ympäröi ihmisen ja laskeutuu hänen ylemmistä chakroistaan sydänkeskukseen. Energia täyttää henkilön kehon ja laskeutuu jalkojen kautta juuriin ja sieltä maan keskukseen. Tällöin maadoittava energia ja jumalainen energian kulkevat ihmisen läpi. Inkan mukaan mitä syvemmälle ihminen saa visualisoidua juuret, sitä korkeampiin energioihin henkilö pääsee henkiolentojen kanssa.

sekä kanavoinnille että muulle arkielämälle. Suojauksen tarkoituksena on auttaa ihmistä selviämään sekä henkiolentosuhteisiin että muihin suhteisiin liittyvistä hankalista tilanteista. Esimerkiksi eräs kurssilainen kertoi esimerkin, jossa suojauksen onnistumisen indeksinä eli todisteena oli se, ettei hän suojauksen käyttämisen jälkeen ollut joutunut enää hänelle hankaliin tilanteisiin. Suojauksen tekemiseen on erilaisia tekniikoita, mutta usein suojausta tehdessä yhdistytään kuvittelun avulla korkeimpaan voimaan (eli Jumalaan, Alkulähteeseen), visualisoidaan tämä yhteys ja pyydetään suoja. Tässä apuna voidaan käyttää esimerkiksi värejä. Tämän jälkeen kuvitellaan tästä korkeimmasta voimasta suojaava kupla ihmisen ympärille.¹⁰⁴ Ohjaajan mukaan suojauksen toimivuus perustuu siihen, että se tehdään luottamuksessa. Hän jatkoi, että kun suojauksen tekee kunnolla, henkilö tuntee olevansa suojassa. Vastaavasti, jos suojauksen tekee huolimattomasti, se ei välttämättä toimi. Ohjaajan mukaan nimenomaan tunne ilmaisee sen vahvuuden. Suojauksen toimivuudessa on kyse suojaustilanteen affektiivisuudesta, intensiivisyydestä. Kanavoinnin oppimisen tarkastelun osalta keskeistä on nimenomaan se, miten suojaus tehdään sekä luottamuksen tärkeys.

3.3 Epäilyksen epistemologia

Hertta kertoi haastattelussa, kuinka hän oli aloittanut kanavoinnin. Aluksi hän oli innostunut meditaatiosta. Hän päätti osallistua myös meditaatio-ohjaajan pitämälle, yhden illan kanavointikurssille. Hertta kertoi olleensa kurssin kanavointiharjoitusta tehdessään niin peloissaan, ettei saanut juuri mitään sanottua. Hän kuitenkin osallistui jo kuukauden päästä seuraavalle kurssille. Hertta kertoi, että tuolloin hänen mielensä alkoi epäillä, osaako hän tehdä asiat oikein. Hän ei kuitenkaan lannistunut, vaan alkoi kuunnella kanavoituja viestejä internetin välityksellä, lukea, pohtia ja meditoida. Aikaa kului useita kuukausia, kunnes Hertta alkoi huomata arkielämässään, kuinka hän saa ohjausta henkimaailmasta. Lopulta hän hankki yhdysvaltalaisen henkisten kirjailijoiden Sanaya Romanin ja Duane Packerin teoksen *Avaudu kanavaksi: Miten saan yhteyden henkioppaaseeni*. Romanin ja Packerin (2006) kirja on eräänlainen ohjekirja, opas kanavoinnin aloittamiseen. Hertta teki kirjasta ”Oppaan

¹⁰⁴ Kanavat kertoivat esimerkiksi arkkienkeli Mikaelin sininen viitta -suojauksesta, jossa arkkienkeli Mikaelin ominaisuudesta eli violetinsinisestä energiasta tehdään kuvittelemalla huppu itsensä ylle. Myös Isä meidän rukousta voidaan käyttää suojauksena. Jos suojaukset eivät toimi, kurssin ohjaajan mukaan syynä on tällöin se, että ne ovat vääränlaisia tai eivät tarpeeksi tehokkaita.

kanavointi sanallisesti” -visualisointiharjoituksen.¹⁰⁵ Hertta kertoi haastattelussa, miltä harjoituksen tekeminen tuntui:

Hertta:... et mä opettelín sen [kirjan harjoituksen] ulkoa, et mä muistin ne vaiheet ja tein ne vaiheet niin kun mielessäni ja kutsuin sitten sitä mun korkeinta opasta sillä hetkellä ja sit mä sain sen yhteyden, et sit se niin kun, se tuntu siltä, se tuntu niin kun...siis se tuntu erilaiselta, koska mä olin niin kun sitten tehny niitä sellasia samantyyppisiä vähän harjotuksia. YouTubessahan on niitä pullolaan kaikkia mahdollisia harjotuksia, et mä olin tehny niitä YouTubesta ohjatusti...

Katriina: Mm

Hertta:...mut sitte aina, ku oli pitäny muodostaa se yhteys ni, mulla oli tullu paniikkireaktio, ja mä olin avannu silmäni, että ”ei, ei, ei, ei pysty” tai jos mä oisinki saanu, tuntenu taas sen energian, ni sit ku piti kysyy jonkun tyypin nimee, niinku sen oppaan nimee...

Katriina: Mm

Hertta:... ni sit siinä kohtaa mun mieli oli aina, että ei, että ei tämmösillä ulkoi-silla, ulkopuolisilla näkymättömillä olennoilla voi olla mitään nimee, että niinku siinä kohtaa se aina poikkas sen koko homman, et mä olin tavallaan harjotellu sitä, mut sit tavallaan tää oli kuitenkin uus ja erilainen tilanne, koska mä tein sen yksin ilman mitään nauhaa tai ohjausta ja sit se tuntu erilaiselta, et mä sain yhteyden, ja mä sain niin kun nimen, ja mä sain sellasen niin kun, et se tuntu sellaselta todelta ja voimalliselta ja sit me käytiin vähän dialogia siinä ää sen meditaation aikana, mut se oli tosi lyhyt, ehkä joku 20 minsaa se koko homma...

Katriina: Mm

Hertta:... mut sit sen jälkeen mä olin, et ”aaa, että nyt on niinku tapahtunu”(korkealla äänellä) jotain merkittävää ja sit mä rupesin kanavoimaan itsekseni joka päivä [...]

¹⁰⁵ Romanin ja Packerin kirjan harjoitus on yhdenlainen esimerkki kanavoinnin oppimisessa käytettävistä välineistä. Harjoituksessa kehoitetaan kuvittelemaan asioita, kuten: kuvittele energian ja valon virtaavan äänielimiisi, kuvittele että istut oppaasi valon keskellä, pyydä opasta kertomaan nimesi, ala kanavoida kysymällä kysymyksiä. Kirjassa kerrotaan muun muassa mitä kanavointi on ja miten oppaat kommunikoivat sekä millaisia oppaiden viestit ovat tyyliltään. Lisäksi kirja sisältää kirjoittajien omia kokemuksia kanavoinnista ja annetaan ohjeita siitä, miten muihin kanaviin tulisi suhtautua.

Haastateltavan äänen muutos ja ”aaa” ovat indeksejä tilanteen aiheuttamasta voimakkaasta tuntemuksesta. Hertta koki, että kanavoinnista tuli hänelle vahva olo. Lainauksesta kuitenkin ilmenee, kuinka kanavoinnin opettelemiseen ja kanavaksi tulemiseen kuului epäilyä. Vaikka kanavointi tuotti kanaville myönteisiksi katsottuja kvalioita, viittaa epäileminen kanavoinnin affektiivisiin ulottuvuuksiin, jotka eivät ole välttämättä positiivisia. Epäilyyn voi liittyä esimerkiksi jonkin asteista pelkoa tai ahdistusta, johon Herttankin yhteydenottoyrityksen katkaiseminen viittaa lainauksessa. Hänen kuvauksensa kertoo myös uuden, tunnistamisen semioottisen ideologian omaksumiseen liittyvästä vaikeudesta. Hän oli ikään kuin vanhan ja uudenlaisen semioottisen ideologian ja mielen teorian rajalla, jossa kanavoinnin oppimisen ja henkisen transformaation prosessit olivat kesken.

Epäilyä käsittelevä antropologinen tutkimus on huomioinut muun muassa, kuinka epäileminen, epävarmuus ja skeptisyys kuuluvat olennaisesti esimerkiksi uskonnollisiin perinteisiin (esim. Shenoda 2012; Bandak & Jørgensen 2012; Luhrmann 2012; Opas & Haapalainen 2017; Engelke 2005). Epäileminen ei kuitenkaan tarkoita ”uskon” puutetta tai korkeamman voiman vaikutuksen kieltämistä, eikä se ole vastakohta näille. Uskonnollisissa perinteissä epäileminen ei ole tavallisesti suunnattu ontologisia lähtökohtia, esimerkiksi Jumalan olemassaoloa kohtaan, vaan johonkin muualle. (Shenoda 2012.) Myöskään kanavat eivät niinkään kertoneet epäilevänsä sitä, onko henkiolentoja olemassa tai onko kanavointi ylipäättänsä mahdollista. Kuten johdannossa kirjoitin, epäily on yksi rajatyön muoto, joka viittaa tietämisen ja epävarmuuden prosesseihin (Opas & Haapalainen 2017, 15). Tässä alaluvussa fokuksessa on kanavien näkökulma epäilyyn. Vastaavasti asiakkaiden näkökulmaa epäilyyn esittelen luvussa viisi. Tarkastelen ensin sitä, kuinka kanavat pyrkivät hälventämään kanavointiin liittyvää epäilyä erilaisin tavoin. Tämän jälkeen kerron tavoista, joiden avulla kanavat tekevät rajoja heidän ja henkiolentojen välille suhteessa kanavoinnin avulla saatavaan tietoon.

3.3.1 Epäileminen ja luottamuksen saaminen

Haastatteleman kanavat katsoivat, että länsimainen käsitys syntymästä ja kuolemasta vaikuttaa kanavoinnin oppimiseen ja ihmisen avautumiseen. Tämän käsityksen mukaan raja kuoleman ja elämän välillä on liian kiinteä, mikä estää yhteyden mahdollisuuksia. Kanavien mukaan myöskään koulu tai vanhemmat eivät välttämättä tue tämän kaltaista luovuutta ja samalla määrittelevät liikaa soveliaisuuden rajoja. Outi sanoi, että hän on monta kertaa pohtinut, onko hänellä kanavoinnin lahja vai onko hän ”pieni mato maailmassa”, joka vain kuvittelee. Hän arveli, että kyseessä on ainainen jahkailu, mutta juuri se pitää asian mielenkiintoisena, ettei kaikki ole selvää. Ensinnäkin Outin kommentti kuvaa sitä, kuinka kanavoinnin oppimisessa kyse on yksilötasolla muutoksesta, jota Keane on kuvannut protestanttien yhteydessä

itsensä tutkimisen prosessina (Keane 2007, 203). Keskeinen huomio Outin ja Hertan kokemusten perusteella on, ettei epäily välttämättä lamaata kanavoinnin oppimista. Sen sijaan epäily toimii ikään kuin motivoivana voimana (ks. Liberatore 2013, 243). Olen samoilla linjoilla niiden tutkijoiden (esim. Bubandt 2016; Liberatore 2013; Opas & Haapalainen 2017) kanssa, jotka katsovat, että epäily on aktiivista toimintaa eikä niinkään passiivista epäröintiä. Outin kommentti kertoo myös siitä, kuinka kanavointiprosessin ymmärtäminen ei ole välttämättä keskeistä sen oppimiselle ja tekemiselle. Hänen kommenttinsa ainaisesta jahkailusta puolestaan viittaa siihen, mitä Mathijs Pelkmans kuvaa epäilemisen temporaalisena tai syklisenä ulottuvuutena. Epäily tai epäröinti, usko, toivo ja toiminta vuorottelevat usein ihmisen elämässä, mutta ne eivät ole aina yhtä intensiivisesti läsnä (Pelkmans 2013, 29–30).

Epäilemisen aktiivisuudesta on erilaisia käsityksiä tutkimuskirjallisuudessa. Esimerkiksi Pelkmans katsoo, että epäileminen voi olla ikään kuin lepotilassa. Hänen mukaansa ihminen voi esimerkiksi kohdistaa huomionsa muualle, jolloin epäileminen ei ole ihmisen elämässä keskiössä tai hän voi tulkita epäilyn siten, että se on vähemmän arveluttava (Pelkmans 2013, 20). Nils Bubandt puolestaan osoittaa, että hänen tarkastelemassaan indonesialaisen noituuden kontekstissa epäileminen ei ole koskaan lepotilassa, vaikka hänen tutkittavansa voisivat sitä toivoa. Yhteisön jäsenillä on epävarmoja käsityksiä noidista. He epäilevät toisiaan sekä noitien vaikutuksia jatkuvasti. (Bubandt 2014; 2016.) Edellä kertomastani Hertan tapauksesta kuvastui, kuinka epäileminen voi vaikeuttaa tai hidastaa kanavoinnin oppimista. Kanavien tapauksessa heidän saamiensa todisteiden affektiivisuus vaikutti oleellisesti epäilyn aktiivisuuteen. Todisteet mahdollistavat luottamuksen syntymisen, vaikka ne eivät täysin poistaisi epäilyä.¹⁰⁶ Myös puhdistamisessa on osittain kyse epäilyjen karsimisesta.

Kanavoinnin oppimisessa on kyse siitä, milloin luottamusta on tarpeeksi saavutettu ja luottamuksen saamiseen vaikuttavat erityisesti henkilön sosiaaliset suhteet. Institutionaalisen uskonnon tapauksessa kirkko vahvistaa sen, että korkeampi voima tai Jumala on olemassa ja läsnä (ks. esim. Luhrmann 2012, 131). Kanavoinnin ja henkisyuden tapauksessa tämän kaltainen instituutio puuttuu, mutta luottamusta rakennetaan muun muassa erilaisissa, mahdollisesti lyhytkestoisemmissa ryhmissä kuten erilaisilla kursseilla. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, kuinka osallistumallani kurssilla purimme yhteisesti kokemuksemme visualisointiharjoituksesta ohjaajan johdolla. Haastatteluissa kanavat totesivat, että kanavoinnin opiskelussa ei saa vertailla eri ihmisten viestin välitystä tai viestejä. Tämä suhtautumistapa

¹⁰⁶ Samalla tavoin kristillisessä perinteessä on kerrottu todistuksista (*testimonies*). Ihmiset siis kertovat heidän kokemistaan ihmeistä, jotka vuorostaan vahvistavat heidän suhtettaan (tai uskoaan) Jumalaan (Robbins 2004, 263).

liittyy juuri luottamuksen saamiseen ryhmässä sekä tietynlaisten valta-asetelmien välttämiseen.

Kanavointia opettanut Taru sanoi, että mieli aina epäilee kaikkia asioita. Hänen mukaansa kanavoinnin alkuvaiheessa ihmisen täytyy vain luottaa, olla läsnä ja kuulostella, jotta hän saa ”varmistuksia”. Taru sanoi, että varsinkin isossa tilaisuudessa kanavoiminen vaatii luottamusta. Kanavan tulee luottaa siihen, että hän saa viestiä, koska kanavointi ei ole puhe, joka kirjoitetaan ja harjoitellaan etukäteen. Kysyin Tarulta, mitä hänen järjestämiensä kurssien osallistujat epäilevät kanavointia opetteleessaan. Hänen mukaansa he epäilevät itseään, kuulevatko he oikeasti henkitason tai korkeamman itsen vai kuulevatko he egon äänen. He siis epäilevät omaa henkistä yhteyttään. Tarun kommentti viittaa kanavoinnin tunnistamisen semioottiseen ideologiaan. Kanavien tulee jossakin mielessä erottaa henkilökohtaiset mielipiteensä henkiolentojen antamasta tiedosta. Mikäli viestiin vaikuttavat kanavan mielipiteet, hänen katsotaan toimivan egollisesti (ks. myös Brown 1997, 65). Tarun kertoman perusteella kanavaksi toivovat epäilevät omaa vilpittömyyttään.

Webb Keanen mukaan vilpittömyyden arvo on eräs kristillisen (protestanttisen) kieli-ideologian aspekti, ja se viittaa sanojen erottamiseen ihmisestä. Hän toteaa, kuinka vilpittömyyden käsitteessä linkittyvät kieli, sosiaalinen kanssakäyminen, puhujan henkilökohtaiset ominaisuudet, vapaus sekä totuus. Vilpittömydessä on kyse siitä, miten ihminen suhtautuu omiin ajatuksiinsa. (Keane 2007, 20, 72, 202). Usein ajatellaan, että henkilö on vilpittön, jos hän puhuu niin kuin ajattelee. Toisin sanoen vilpillisyys tai epärehellisyys tarkoittaa tarkoituksellista eroavaisuutta ilmaisun ja ajatuksen välillä (Keane 2007, 210). Kanavien näkökulmasta heidän ei tule lisätä lähteen antamaan tietoon asioita, jolloin vilpittömyys on nimenomaan se, mikä tulee kanavan ”ulkopuolelta”. Vilpittömyys viittaakin aiemmin esittelemääni transformatioon, suunnitelmallisuuden karttamiseen ja puhdistamiseen. Niin kanavointia harjoittelevalle henkilölle kuin vaikkapa kanavoinnin asiakkaallekin ongelmalliseksi kanavoinnin vilpittömyyden ja samalla luotettavuuden arvioinnin tekee se, että kanava on ihminen, minkä vuoksi hän ei voi olla koskaan täysin irti persoonastaan ja materiaalisuudestaan. Kanavan tuleekin jollakin tavalla oppia, millainen puhe on vilpittöntä ja miten hän voi arvioida itseään eli mikä erottaa kanavoidun tiedon ei-kanavoidusta tai milloin ihminen on tarpeeksi puhdistunut, jottei hänen egonsa ole viestien lähde. Vilpittömyyden käsitteessä yhdistyvät käsitykset kielestä ja moraaliin liittyvistä seikoista (Keane 2007, 221).

Tarun kurssilaisten epäily kertoo siitä, kuinka ihmisestä tulevan tiedon/kielen ja toisaalta kanavoinnin lähteestä tulevan tiedon/kielen välinen raja ei ole yksiselitteinen. Taru kuten muutkin kanavat katsoivat, että sekä läheisille ihmisille että itselle kanavoiminen on vaikeinta, koska ihmisen omat toiveet ja pelot ovat tilanteessa läsnä. Hänen mukaansa on helpompi kanavoida vieraille, koska silloin kanava on ”neutraalissa tilassa”. Ryhmässä on tämän vuoksi helpompi harjoitella, koska

henkilö voi kanavoidsa toiselle ihmiselle, jota hän ei tunne. Tarun mukaan kokemusten jakaminen ryhmässä on tärkeää, koska silloin huomaa, kuinka muut ovat kokeneet samanlaisia asioita, mikä vahvistaa luottamusta itseensä. Tarun käsityksistä kuvastuu sosiaalisesti jaettujen kokemusten ja ideoiden sekä niistä nousevan affektiivisuuden tärkeys luottamuksen rakentumisessa. Henkisyiden ja kanavoinnin tutkimuksessa on perinteisesti korostettu niiden yksilökeskeisyyttä (ks. esim. Heelas 1996; Klin-Oron 2015), mutta luottamuksen saamisen ja transformaation näkökulmista kanavointi ei ole vain yksilökeskeistä toimintaa. Kanavoinnin oppiminen on esimerkki siitä, kuinka henkisyudessa on kyse yhteisöllisestä toiminnasta ja kuinka tämä yhteisöllinen toiminta on oikeastaan hyvin olennaista henkisyiden ja kanavointi-ilmiön olemassaolon ja jatkuvuuden kannalta.

Yhteisöllisen toiminnan ja sosiaalisten suhteiden lisäksi luottamusta voidaan saada tekemällä kanavoitu tieto aineellisemmaksi, konkreettisemmaksi, havaittavaksi. Esimerkiksi kanavoitukurssilla kirjoitimme kokemuksestamme itsellemme muistiin heti visualisointiharjoituksen jälkeen. Kurssin ohjaaja kehotti meitä pitämään päiväkirjaa, josta voisimme tarkkailla omaa edistymistämme ja saamiamme viestejä. Päiväkirjan voi ymmärtää siten yhdenlaiseksi aineelliseksi osoitukseksi henkisestä transformaatiosta. Samalla kirjoittaminen voi ikään kuin tehdä olennot todellisemmiksi ja helpommin kuviteltaviksi (ks. Luhrmann 2012, 54). Kirjoitetut viestit voivat toimia todisteina. Keanen mukaan henkiolennoilta tai jumalallisesta lähteestä tulevien sanojen muuttaminen kirjoitetuksi tekstiksi antaa sanoille materiaalsen ominaisuuden ja muodon. Esimerkiksi erilaisissa uskonnollisissa konteksteissa kirjoitetun sanan aineellisuudella on merkitystä silloin, kun aineellistetaan jotakin aineetonta tai tehdään jokin aineellinen ei-materiaaliseksi. Kirjoitettua tekstiä on mahdollista esimerkiksi koristella ja kopioida, mutta myös piilottaa tai hävittää. Lisäksi voidaan hyödyntää tekstien fyysisiä ominaisuuksia kuten pysyvyyttä tai liikuteltavuutta. (Keane 2013, 1–2.)¹⁰⁷

Kirjoittamisen lisäksi toinen keino tehdä henkiolentojen välittämä tieto materiaaliseksi on sen äänittäminen esimerkiksi kanavoitiharjoitusten aikana kuten muun muassa Hertan käyttämässä *Avaudu kanavaksi* -kirjassa suositellaan. Lisäksi

¹⁰⁷ Esimerkiksi kerroin aiemmin, kuinka Iris teki automaattikirjoitusta ja kuinka hän näytti minulle ensimmäisiä, noin 30 vuotta säilyttämiään viestejä. Iris kertoi myös keinosta, jota hän käyttää, jos hän joskus epäilee, että viestit tulevat hänen omasta päästään. Hän teki haastattelutilanteessa ”testin”, jossa hän kysyi henkimaailmalta kysymyksen, joka koski hänen ruokavaliotaan. Hän kirjoitti vastauksen automaattikirjoituksen avulla. Henkimaailmasta tullut kirjallinen vastaus oli hänen terveydelleen paras, vaikkakin se oli hänen mielihalujensa vastainen. Iris rakensi samalla rajaa hänen ja henkiolentojen välille, jolloin raja muodostui tiedon luonteesta. Hän katsoi, että jos hän olisi kirjoittanut vastauksen itse, se ei olisi ollut hänen terveydelleen paras, vaan vastausta olisi ohjannut hänen mielihalunsa.

asiakastilanteessa asiakkaat voivat äänittää viestejä tai kanavat voivat äänittää niitä heille osana palvelua. Tällöin viestit jäävät asiakkaille myöhempää kuuntelua varten. Äänite toimii aineellistaja periaatteessa samalla tavoin kuin kirjallinen teksti, mutta kuuntelemisen kokemus voi olla myös intensiivisempi. Siten viestien äänittäminen voi tehdä niistä entistä voimakkaampia todisteita. Kirjalliset tekstit ja äänitteet ovat eräänlaisia siltoja, joiden avulla ihmisten ja henkiolentojen raja voidaan ylittää. Samalla rajaa tuotetaan näiden tekstien ja äänitteiden avulla. Ääni on myös aineettomampi kuin esimerkiksi esineet kuten kortit tai kivet. Engelke kirjoittaa, kuinka hänen tarkastelemassaan Masowe-yhteisössä ääni on sopiva välittäjä, jonka kautta Jumala tulee läsnä olevaksi. Se on suora ja elävä toisin kuin esimerkiksi kirjoitettu sana. Ääni on välittäjä, joka sisältää vähiten välitystä. Äänen materiaalisuus on merkityksetöntä. (Engelke 2007, 206.) Kanavat arvostivat ilman välineitä tehtävää suullista kanavointia, mutta heidän näkökulmastaan äänen suoruus voi myös asettaa haasteita. Esimerkiksi Ulla piti kirjoittamista siinä mielessä hyvänä, että tuolloin hän ”ehti löytämään selkeimmät nimitykset” asioille. Kasvokkain tapahtuvassa kanavoinnissa voi hänen mukaansa joskus käyttää hieman virheellistä sanaa jonkin asian ilmaisemisessa, mikä puolestaan voi vaikuttaa siihen, että viestin vastaanottaja ymmärtää asian väärin.

Kanavat kokivat, että heidän luottamuksensa kanavointiin kasvoi, kun he saivat kanavoitujen viestien avulla tietoa asioista, joista he eivät tienneet mitään. Esimerkiksi Hertta teki rajatyötä rakentamalla rajaa hänen ja henkimaaailman välille, kun hän sanoi, että viesteissä oleva viisaus on todiste olentojen korkeaväärähteisyydestä ja viestit ovat paljon viisaampia kuin hän. Tiedon merkitys onnistuneen kanavoinnin, oikean tiedon ja yhteyden indeksinä ja luottamuksen tuojana oli erityisen vaikuttavaa silloin, kun se liittyi toisten ihmisten asioihin. Kanavien affektiivisessä työssä asiakailta saatu palaute eli tieto kanavoinnin vaikuttavuudesta ja paikkaansa pitävyydestä rakensi heidän luottamustaan. Toisin sanoen luottamuksen saamisessa ja samalla onnistuneessa kanavoinnissa on tärkeää, että viesti on merkityksellinen kuulijalle. Tämä viittaa myös luottamuksen rakentumisen sosiaalisiin aspekteihin. Onnistunut kanavointi toimi haastateltavilleni indeksinä henkiolentoyhteydestä. Haastattelemani kurssilainen Kiira kertoi, että hän oli pareittain tehdyssä korttitehtävässä saanut viestin, jonka toinen kurssikaveri tunnisti ja totesi osuvaksi. Kiira kuvaili tapahtunutta ”järkyksi”, ja se lisäsi hänen kiinnostustaan kortteja kohtaan. Kuten kaikenlaisten taitojen opettelussa, kokemuksiin ja onnistumiseen liittyvät erilaiset positiiviseksi tulkitut kvaliat siis vaikuttavat kanavoinnin aloittamiseen. Lisäksi luottamuksen rakentumiseen ja kehittymiseen vaaditaan kokemuksia, mikä vie aikaa. Luottamuksen saaminen puolestaan edistää tai voi toimia jopa alan yrittäjäksi ryhtymisen ehtona.

3.3.2 Kanavoidun tiedon erottaminen

Hertan hankkimassa Sanaya Romanin ja Duane Packerin kanavointioppaassa henkiolennot Orin ja DaBen vastaavat kysymykseen: onko kanavointi vain mielikuvitusta. Kirjan mukaan kanavoiminen vaatii usein mielikuvituksen laajentamista. Orinin ja DaBenin mukaan mielikuvituksen avulla ihminen voi olla yhteydessä korkeampiin tietoisuuksiin ja matkata moniin todellisuuksiin. Henkiolennot toteavat, kuinka ”se, että tunnet vain keksineesi mielessäsi jonkin asian, ei merkitse etteikö se olisi todellinen”. Orinin ja DaBenin mukaan ihmisestä voi tuntua, että hän käyttää mielikuvitusta kanavoidessaan ensi kerran, mutta mielikuvitus on ”ällyn korkeampi värähtelytaajuus ja vapaampi fyysisen todellisuuden rajoituksista ja rakenteista”. (Roman & Packer 2006, 168–169.)¹⁰⁸ Esimerkiksi kurssillamme ei annettu yksiselitteisiä ohjeita siihen, mikä on kanavoitua tietoa ja mikä ei. Kanavoitu tieto tulee kanavien mieleen samalla tavoin kuin muutkin ajatukset, mutta mistä he sitten tietävät, ettei kyseessä ole heidän oma ajatuksensa. Tätä kysymystä pyrin käsittelemään seuraavaksi.

Tanya Lurhmann (2007; 2012a; Lurhmann & al. 2010) kirjoittaa, kuinka hänen tarkastelemillaan seurakuntalaisilla oli yhteisesti jaetut odotukset siitä, minkälaiset mentaaliset toiminnat identifioidaan Jumalaksi. Hänen tarkastelemissaan seurakuntalaiset kertoivat samankaltaisista tavoista oppia rukoilemaan ja käymään dialogia Jumalan kanssa kuin kanavointikurssillamme opetettiin. Molemmissa tapauksissa ihmisiä kannustettiin tunnistamaan ”toiseuden” läsnäolo jokapäiväisessä elämässä sekä toistamaan käytäntöjä, joissa he uppoutuvat omiin ajatuksiinsa. Lisäksi heitä kannustettiin kirjoittamaan ylös, millaista dialogia he olivat käyneet tai kanavoinnin tapauksessa, millaisia viestejä he olivat saaneet. Lurhmannin mukaan Jumalan ”äänen” erottamisessa ei ole kyse yksinkertaisesta asian suorittamisen taidosta, vaan uudenlaisen mielen teorian omaksumisesta. Lurhmann kertoo tutkimuksessaan, kuinka seurakuntalaiset käyttivät neljää testiä, joiden perusteella he tiesivät, onko kyse Jumalan ”äänestä”: 1) onko ajatus sellainen, minkä henkilö voisi muutenkin ajatella, jolloin spontaanit ajatukset ovat Jumalalta, 2) ovatko ne sellaista, mitä Jumala voisi ylipäänsä sanoa eli ovatko ajatukset sopusoinnussa Raamatun kanssa, 3) onko mielikuva sellainen, mitä myös muut ihmiset voisivat saada, ja 4) liittyykö mielikuvaan rauhan ja lohdutuksen tunne. Erilaiset tunnistamisen keinot olivat

¹⁰⁸ Myös joidenkin haastateltavieni mainitsemat henkiset kirjailijat ja näkijät Niina-Matilda Juhola ja Sonia Choquette puhuvat mielikuvituksesta. Juhola katsoo, että ”mielikuvitus on näkijän tärkein työväline” (Juhola 2007, 114). Choquette puolestaan kirjoittaa, kuinka ihminen voi löytää sielunsa energian vain mielikuvituksen avulla. Mielikuvitus ottaa hänen mukaansa vastaan ihmisen sisäisen äänen lähettämiä sanomia ja muuttaa ne sellaiseen muotoon, jonka tietoinen mieli voi ymmärtää. (Choquette 1999, 119–120.)

seurakuntalaisille samanaikaisesti sekä yhteisiä että yksityisiä. (Luhrmann 2012, 63–66.) Kanavat eivät suoranaisesti kertoneet käyttävänsä mitään testejä. Kun kysyin, mistä kanavoinnin välityksellä tulevan tiedon voi erottaa muista ajatuksista, he kuitenkin mainitsivat hieman samankaltaisia merkkejä kuin Luhrmannin haastateltavat. Tunnistamisen semioottisen ideologian oppimiseen sisältyy se, millaisia kanavoidun tiedon indekset ovat eli millaisia ovat ne merkit, jotka kertovat tiedon tulevan henkiolennoilta.

Välttämättä kanavan ei tarvitse erottaa omia ajatuksiaan henkiolentojen ajatuksista. He ovat samaa ykseyttä ja puhdistamisen avulla raja henkimaailmaan on pienentynyt. *Espírito Santo* on tehnyt samankaltaisen huomion tarkastellessaan kuubalaisia meedioita. Hänen mukaansa tietämisessä sekä meedio että henki ikään kuin havaitsevat asiat samasta suunnasta (*Espírito Santo* 2012, 267). Suhteessa tietoon ja tietämiseen kanavat kuitenkin muodostivat rajoja heidän ja henkiolentojen välille kertomalla erilaisista indekseistä, joista he tunnistivat, että kyseessä on henkiolennoilta tuleva tieto. Käsitukset liittyvät muun muassa kieleen ja ruumiillisiin kokemuksiin. Esimerkiksi muutamit kanavat kokivat, kuinka olennot käyttävät usein vanhahtavaa kieltä ja sanoja, joita kanava ei arjessaan käytä tai kuinka henkiolennot antavat heille ohjausta usein englanniksi. Tämän kaltaisen kanavoidun tiedon piirteet on havaittu myös aiemmassa tutkimuksessa (Honkasalo 2017a, 225). Vanhahtavia ilmauksia sekä toiseen kieleen liittyviä elementtejä on etnografisessa tutkimuksessa pidetty myös eräinä rituaalisen tai uskonnollisen kielen piirteenä (Du Bois 1986, 317; Keane 2008, 118). Nämä tunnistuskeinot ovat kanavoinnin tapauksessa kuitenkin siinä mielessä osittaisia, että aina viestit eivät olleet englanniksi tai vanhahtavalla kielellä. Lisäksi henkiolentojen viestien indekseinä toimivat valmistautumiskäytännöt kuten keskittyminen sekä tunne siitä, etteivät he itse liikuttaneet kättään kirjoittaessaan viestiä.

Kanavien näkökulmasta henkiolennoilta tulevan ajatuksen voi myös erottaa sen kvalioista kuten voimakkuudesta. Esimerkiksi Lassen mukaan oma ajatus on hentoisempi, ohuempi, matalampi, mutta muualta tullut vahvempi, jäməkämpi ja kirkaampi. Henkiolennoilta tulevan viestin indeksinä toimi myös tunne. Kun kysyin tunnistamiseen liittyvästä asiasta Tarulta, hän ei vastauksessaan puhunutkaan suoraan henkiolennoista vaan intuitiivisista päätöksistä. (Kanavien mielestä intuitiossa henkiolennot ovat mukana.) Taru sanoi, että mielen (eli *egon*) päätökset ovat lähtöisin pelosta. Tällöin ihmisen olotila on erilainen kuin sydämen eli intuition mukaisissa päätöksissä. Vastauksessa korostui viestin välittämiseen liittyvät kvaliat. Taru katsoi, että silloin ihmisellä on rauhan tunne sydämessä, vaikka kyseessä olisi pelottavakin vaihtoehto. Jos ihminen toimii vastaavasti *egon* mukaan, silloin hänelle tulee Tarun mukaan vähän jännä olo. Ihminen pohtii, oliko päätös sittenkään oikein. Taru sanoi, että keho on kuin antenni. Hänen mukaansa se on hyvä paikannin, sillä se ei valehtele toisin kuin mieli, joka kertoo kaikenlaisia tarinoita. Kanavien

näkökulmasta luotettava tieto siis niputtuu yhteen tunteen kanssa ja keho koetaan vilpittömäksi, toisin kuin mieli (samankaltaisesta suhtautumisesta ks. Robbins 2004). Tällöin kvaliat toimivat luotettavuuden mittarina.

Jotkut kanavat kertoivat erottavansa henkiolentojen tiedon siitä, että he voivat sanoa asian ennen kuin ehtivät tietoisesti ajatella sitä tai he vastaavat kysymykseen, jota ei ole sanottu ääneen. Jotkut myös katsoivat, kuinka tietoa tulee niin paljon, ett-eivät he edes pysy itse perässä. Myös kielen vapauttaminen kontrollista eli kielen spontaanisuus on katsottu erääksi rituaalisen ja uskonnollisen (tässä tapauksessa henkisen) kielenkäytön ominaisuuspiirteeksi (Keane 2008, 118). Haastateltavieni näkökulmasta kanavoinnin ja ei-kanavoinnin erottamisen keinona onkin erityisesti tekemisen luonne, toiminnan tapa. Heidän mukaansa asiat, joita ei ryhdytä tekemään, vaan jotka tulevat, ovat kanavointia tai ihminen kanavoi, kun hän on flow-tilassa.¹⁰⁹ Spontaanisuus toimii siten yhtenä vilpittömyyden indeksinä.¹¹⁰ Myös esimerkiksi helluntailaisuudessa spontaaninen kokemus liitetään johonkin ihmisen ulkopuolelta tulevaan ja samoin kuin kanavoinnin tapauksessa harjoittelemisen ja spontaanisuuden välillä ei katsota olevan ristiriitaa (De Witte 2013, 72). Vaikka kanavilla on tarkoitus saada tietoa asiakkaalle, ei tämä tule heidän mukaansa olla tavoitteellista. Kanavat katsoivat, että viestit vain tulivat heille, ne tuottuvat eikä niitä tehdä. Kanavoinnissa ihmisen oma toimijuus tai intentio pitää purkaa, jolloin hän ei ole aktiivinen kuvittelija.

3.4 Kanavaksi tuleminen

Olen tässä luvussa pyrkinyt käsittelemään sitä, miten ihmisten ja henkiolentojen välisiä rajoja käsitellään kanavoinnin oppimisprosessissa ja miten kanavaksi opitaan. Kanavoinnin oppimisessa ihmisten ja henkimaailman välisiä rajoja käsitellään muun muassa ohentamalla niitä erilaisilla uushenkisyyden perinteeseen liittyvillä puhdistamisen tekniikoilla ja välineillä. Puhdistaminen voidaan käsittää yhdeksi rajatyön muodoksi, jossa on samalla kyse ihmisen dematerialisoinnista eli ihmisen

¹⁰⁹ Flown tunnetuksi tehneen psykologi Mihaly Csikszentmihalyin (2005) mukaan flow on tietoisuuden järjestystä. Hän tarkoittaa tällä kokemusta, jossa tarkkaavaisuus kohdistetaan tavoitteiden saavuttamiseen. Csikszentmihalyin käsitykset flowsta rinnastuvat Tanya Luhrmannin käsityksiin rukoilemisesta siten, että flow-kokemuksessa vaaditaan keskittymistä ja uppoutumista. Adam Klin-Oron on tarkastellut kanavoinnin oppimista kanavointikursseilla. Hänen mukaansa oppiminen huipentuu sellaisen tietoisuuden tilan saavuttamiseen, jossa huomio itseen lisääntyy, mutta samanaikaisesti tunne omasta tahdosta vähenee. Klin-Oron kutsuu tätä tilaa ”kontrolloiduksi flowksi”. Hän katsoo, että tämä tekniikka lisää tunnetta kohtaamisista itsenäisten olentojen kanssa ilman täydellistä toimijuuden hylkäämistä. (Klin-Oron 2014a.)

¹¹⁰ Historiallisesta näkökulmasta katsottuna aitous on yhdistetty spontaaniin tunteiden ilmaisuun ja esimerkiksi lapsiin (Lindholm 2013).

tulemisesta henkiseksi tai henkiolenoksi. Lisäksi henkisessä transformaatioissa, puhdistamisprosessissa asetetaan rajaa ihmisen aiempaan elämään ja sen negatiivisiin piirteisiin. Uushenkisyyden tapauksessa ihmisen ja henkiolentojen välistä rajaa pyritään ylittämään välineiden kuten esineiden tai visualisointien avulla. Näiden menetelmien käyttämiseen liittyy kuvittelua ja syventymistä, jotka toimivat rajan hälventämisen keinoina sekä opettelemisessa että kanavointitilanteessa muutenkin. Ihmisten ja henkiolentojen välistä suhdetta voidaan pyrkiä lähentämään tekemällä tietoa aineellisemmaksi muun muassa kirjoittamisen ja äänittämisen avulla. Kanavoinnin tapauksessa ihmisten ja henkiolentojen välistä rajaa rakennetaan puolestaan erottelemalla henkiolentojen tieto ihmisen omista ajatuksista. Tähän erotteluun liittyvä spontaanisuus on yhtä aikaa sekä kyseisen rajan hälventämisen menetelmä että samalla rajan osoittaja.

Aiemmassa ruumiillisuutta painottavassa, henkikommunikoinnin oppimista käsittelevässä tutkimuksessa on muun muassa havaittu, että oppimisessa ei ole niinkään kyse mentaalisesta prosessista, vaan monitahoisesta havainnoinnin ja affektioitumisen kyvyn harjoittamisesta (Espírito Santo 2012, 268), kokemuksesta, jossa ihmisen käsitys itsestä muuttuu (Pierini 2016, 292). Kanavointia käsittelevässä tutkimuksessa on puolestaan havaittu, että kanavoinnissa ja sen oppimisessa kuvittelun ja uppoutumisen merkitys on keskeistä (ks. Klin-Oron 2014a; Stolovy & al. 2015). Tämä tutkimus tuo näihin keskusteluihin semioottisen ideologian näkökulman, jonka perusteella kanavaksi oppimisessa on kyse ihmisen semioottisessa ideologiassa ja mielen ja kehon teorioissa tapahtuvista muutoksista. Tällöin ihminen oppii uudenlaisen käsityksen merkeistä, sanoista, esineistä ja ihmisestä sekä konkreettisesti uudenlaisen sanaston. Olen kuvannut kanavoinnin semioottisen ideologian oleellista piirrettä termillä tunnistamisen semioottinen ideologia. Kanavoinnin oppimisprosessiin sisältyvä henkinen transformaatio kuvaa muutosta myös henkilön semioottisessa ideologiassa. Esimerkiksi jotkin merkit, kuten sanat tai tapahtumat, joihin ihminen suhtautui aiemmin välinpitämättömästi, saavat uudenlaisen merkityksen henkiolennoilta tulevana ohjauksena.

Uudenlaisen semioottisen ideologian oppiminen tuo mukanaan uudenlaisen tavon suhtautua subjektien ja objektien suhteisiin, toimijuuteen ja intentioihin. Kanavaksi oppimisessa tärkeää on oppia tunnistamaan ja havaitsemaan erilaisia merkkejä kuten kvalioita sekä sanallistamaan niiden merkityksen. Oppimisprosessissa kvaliat motivoivat ihmisiä oppimaan lisää ja niiden avulla voidaan myös tulkita esimerkiksi puhdistamisen etenemistä. Kanavien semioottisessa ideologiassa tai kieli-ideologiassa keskeistä on puheen vilpittömyys. Kanavoinnin kaltainen tietäminen vaatii harjoittelua, jota edistää kokemusten affektiivisuus. Kanavaksi opitaan harjoittamalla uppoutumisen kykyä ja spontaanisuutta, jolloin ihmisen ei tarvitse ”yrittää tehdä” viestiä sekä hankkimalla tietoa ja taitoa, mikä yhdistyy eettisyyteen. (Etiikan temaa käsittelen tarkemmin myöhemmin.)

Kanavaksi tulemisen prosessissa opitaan myös kanavoinnin mielen teoria, esimerkiksi kokemus siitä, että henkiolentojen viestin voi kuulla ajatusten eli oman mielen avulla. Suhtautumalla tietyllä tavalla mieleensä ja tunteisiinsa ihmiset oppivat myös löytämään todisteita (Luhmann 2012, xxi). Kanavoinnin oppimisessa on yksilön tasolla kyse siitä miten ja milloin saada luotettavaa tietoa henkimaailmasta. Kanavalla on luottamusta kanavointiinsa. Epäileminen yhtenä rajatyön muotona on kuitenkin olennainen osa kanavoinnin oppimista. Epäilyn hälventämisessä eli luottamuksen saamisessa puolestaan kuvastuvat kanavoinnin yhteisölliset ulottuvuudet eli se, kuinka kanavoinnin oppimisessa ja henkisessä transformaatiossa on kyse sosiaalisesta prosessista. Siinä mukana ovat muun muassa kurssikaverit ja ohjaajat, erilaiset välineet sekä alan kirjallisuus.

Terhi Utriaisén mukaan suuri osa uushenkisyydestä koskee henkimaailmakontaktien opettelemista, opettamista sekä näiden taitojen harjoittamista jokapäiväisessä elämässä (Utriaisén 2013, 244). Kanavoinnin tapaus kertoo myös, kuinka erilaisten taitojen opettaminen ja oppiminen ovat keskeisiä toimintoja uushenkisen yrittäjyyden -ilmiön syntymiselle ja säilymiselle. Henkisen transformaation ja semioottisen ideologian oppimisen myötä henkilöillä on mahdollisuus laajentaa toimintaansa kulluttajasta affektiivisen työn tekijäksi ja palveluiden tuottajaksi.

4 Uskonnon rajoilla

Kun saavuin ryhmähaastattelupaikalle, olivat kolme haastateltavaani jo pöydän ääressä rupattelemassa. Aino, Eero ja Olavi olivat olleet useiden vuosien ajan mukana kanavointiin liittyvässä toiminnassa. Haastattelussa he kertoivat omista taustoistaan ja kanavoinnista, mutta erityisesti kaksi aihetta saivat tunnelman selvästi kiristymään: new age ja uskonto. Eero ei ollut minkään uskonnollisen yhdyskunnan jäsen. Haastattelussa hän esitti voimakkaasti hyvin negatiivisen kuvan uskonnosta. Olavi puolestaan oli jäsen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa ja Aino vastaavasti katolilaisessa kirkossa, mutta he eivät puolustaneet näitä uskonnollisia yhdyskuntia millään tavalla Eeron kritiikiltä. Päinvastoin myös he kertoivat institutionaalisen uskonnon ongelmallisista puolista. Haastateltavieni näkemyseroista huolimatta he vaikuttivat olevan kuitenkin yksimielisiä siitä, että kaikkien näkemyksiä pitää kunnioittaa. Toiseksi he olivat yhtä mieltä Olavin käsityksestä, ettei ihmisille riitä enää se, mitä uskontokunnat tarjosivat, vaan ihmiset halusivat oman jumalyhteyden. Tosin siitäkin haastateltavillani oli hieman erilaisia käsityksiä, millainen tämä Jumala-ihminen-suhde saattoi olla. Ennakkoon lukemassani tutkimuskirjallisuudessa kanavoinnin katsottiin olevan new agen ydinalueita. Haastateltavat eivät kuitenkaan liittäneet kanavointia new ageen. Eivätkä sen koomin uskontoonkaan. Mihin kanavointi tutkimukseeni osallistuvien henkilöiden näkökulmasta sitten liittyi, mihin he kokivat kuuluvansa?

Tässä luvussa siirrän tutkimuksen painopistettä henkiolentojen ja ihmisten välisiltä rajoilta kohti yhteiskunnallisempia rajoja. Kanavoinnin oppimisella ja henkiselällä transformaatiolla on vaikutuksia myös kanavien kuulumiseen. Kanavoinnin tietämisen tapa ja sen semioottinen ideologia työntävät kanavia muun muassa uskonnon rajoille ja tekemään kuulumisen rajatyötä. Tällä on puolestaan vaikutuksia kanavoinnin kaltaisen affektiivisen työn ja henkisen yrittäjyyden yhteiskunnalliseen asemoitumiseen. Tässä luvussa kysyn, mihin kanavat paikantavat itsensä suhteessa uskonnon alueeseen. Entä millaista rajankäyntiä kanavat ja heidän asiakkaansa tekevät institutionaalisen uskonnon ja toisaalta kulutusyhteiskunnan kanssa?

Kulttuurimaantieteilijä Sarah Wrightin mukaan kuuluminen on tunnetta ja toimintoja. Se on yhtä aikaa emotionaalista, poliittista, henkilökohtaista ja yhteiskunnallista. (Wright 2015, 391, 400.) Kuuluminen merkitsee liikettä, suhteiden muutosta

tai joksikin tulemista (esim. Probyn 1996, 9). Kuuluminen liittyy ihmisten ja ei-ihmisten, asioiden ja ideoiden välisiin suhteisiin (Wright 2015, 391). Se sijoittuu keskusteluihin eri tavoista, joiden avulla rajoja rakennetaan (Yuval-Davis & al. 2005). Usein käsite viittaa johonkin paikkaan, muttei aina (Wright 2015, 391). Tutkimuskirjallisuudessa kuulumisen käsite on liitetty esimerkiksi maantieteellisiin ja sosiaalisiin tiloihin, jolloin huomion kohteena on ollut esimerkiksi valtioiden välisten rajojen ylittäminen (Lähdesmäki & al. 2016, 236). Kuulumista onkin käsitelty varsinkin maahan/maastamuuton tutkimuksessa (esim. Baak 2016; Mackenzie & al. 2017; Yuval-Davis 2011; Yuval-Davis & al. 2005), mutta myös esimerkiksi festivaalien (esim. Duffy & Waitt 2011), naisyrityksyyden (esim. Stead 2017) ja uskonnon (esim. Fridlund 2014; Opas 2019) kontekstissa. Tutkimuskirjallisuudessa on keskusteltu muun muassa kuulumisen affektiivisuudesta (esim. Wright 2015), moninaisuudesta (esim. Fridlund 2014) sekä ei-kuulumisesta (esim. Baak 2016; Christensen 2009). Hyödynnän tämän aiemman kuulumista tarkastelevan tutkimuksen näkökulmia erityisesti liittyen affektiivisuuteen, suhteisiin sekä rajojen luomiseen. Tarkoitukseni on tuoda myös kvalioita koskeva tutkimus kuulumisesta käytävään keskusteluun.

Ryhmähaastateltavieni uskontoon ja new ageen liittyvä monitahoinen pohdinta problematisoi sen, mitä kuulumisella tarkoitetaan. Kuuluminen ei ole vain suoraviivaisesti kuulumista tai ei-kuulumista, statusta, jäsenyyttä tai ulkopuolella olemista. Kuuluminen ei ole koskaan vakaata tai jähmettynyt tila, vaan jatkuvaa neuvottelua (Baak 2016, 4, 8). Kanavat eivät siis ole kahden kuulumisen rajalla. Sen sijaan kuulumisen on jatkuvaa rajatyötä (Opas 2019). Kuulumista tuotetaan samalla, kun rajankäyntiä tehdään. Kuuluminen voi rakentua esimerkiksi diskursiivisesti ja erilaisen toimintojen avulla. Käsitys kuulumisesta rajatyönä sisällyttää kuulumiseen liittyvät ristiriitaisuudet, kuten Olavin ja Ainon suhtautumisen institutionaaliseen uskontoon. Tässä luvussa pyrin painottamaan epistemologista näkökulmaa kuulumisen rajatyön avaamisessa. Kanavien tapauksessa kuulumista tuotetaan erilaisilla tasoilla (ks. lista alla).

Taulukko 1. Kuulumisen rakentamisen tasot.

Tietämisen ja tiedon taso
Affektiivinen taso
Aineellinen taso
Sosiaalinen taso
Mielikuvien taso
Toiminnan taso
Etiikan ja arvojen taso
Identifioitumisen taso
Jäsenyyden taso

Jäsennän haastateltavieni kuulumista ja rajatyötä erottamalla kolme rajaa, joissa kuulumista rakennetaan. Ensimmäinen rajoista on ontologinen, toinen institutionaaliiseen uskuntoon liittyvä ja kolmas taloudellinen. Ontologisella rajalla kanavat rakensivat kuulumista holistiseen maailmankaikkeuteen eli ykseyteen erityisesti kanavoinnin avulla. Samalla kanavointi niin ilmiönä kuin toimintanakin ilmentää ontologista kuulumista ykseyteen, koska siinä ajatus ihmisten ja ei-ihmisten yhteydestä tulee konkreettiseksi. Kanavointi myös luo ja ylläpitää sosiaalisia suhteita sekä henkiolentoihin että muihin ihmisiin (esim. asiakkaisiin). Ontologinen raja myös vaikuttaa rajatyöhön institutionaalisen uskonnon ja talouden rajoilla. Kanavat positoivat omaa toimintaansa institutionaalisen uskonnon ulkopuolelle, mutta yhteiskunnallisesta näkökulmasta ei ole välttämättä täysin selvää minne. Institutionaalisen uskonnon ohella rajaa muodostetaan henkisyyden kentällä suhteessa kulutusyhteiskuntaan. Taloudellisella rajalla kuulumista rakennetaan kanavoinnin tapauksessa erilaisten tiedon muotojen hankkimiseen liittyvän kuluttamisen avulla. Tarkastelen tässä luvussa niitä neuvotteluja, joita haastateltavani kävivät suhteessa institutionaaliiseen uskuntoon eli Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon, henkisyyteen ja new ageen sekä spiritualismiin. Luvun lopuksi käsittelen kanavien ja henkisyyden kentän asiakkaiden suhdetta kulutusyhteiskuntaan.

4.1 Evankelis-luterilainen kirkko ja kuulumisen politiikka

Sosiologi ja sukupuolentutkija Nira Yuval-Davis erottaa *kuulumisen* ja *kuulumisen politiikan* käsitteet toisistaan. Kuulumisessa kyse on emotionaalisesta kiinnittymisestä. Vastaavasti kuulumisen politiikka tarkoittaa sitä, kuinka tietyillä poliittisilla projekteilla tähdätään kuulumisen rakentamiseen tietyissä yhteisöissä. Nämä ryhmitymät ovat rakentuneet ja rakentuvat kyseisissä projekteissa tietyllä tavoin ja tietyin rajoin. Arjen kuulumisen politiikassa on kyse sekä fyysisten että symbolisten rajojen rakentamisesta sekä joidenkin ihmisten tai ryhmien sisällyttämisestä tai ulossulkeemisesta. Kuulumisen rajoja eli sitä kuka kuuluu ja kuka ei kuulu, muovataan ja kyseenalaistetaan monilla eri tahoilla. Rajojen vastustukseen liittyviä kamppailuja voidaan käydä esimerkiksi ryhmään kuulumisesta tai jäsenyyden ehdoista. (Yuval-Davis 2011, 4, 13, 21, 23.) Lisäksi haastamista voidaan käydä suhteessa statukseen, jota osallistuminen tai jäsenyys ennakoi. Myös rajojen pysyvyys voi vaihdella ja eri ihmiset voivat löytää itsensä eri puolelta näitä rajoja. (Yuval-Davis & al. 2006.) Haastateltavieni tapaus osoittaa, kuinka institutionaalisen uskonnon rajalla kuulumisessa on kyse aktiivisesta rajatyöstä.

Uskonnon kontekstissa kuulumista on tarkasteltu muun muassa sen hybridimäisyyden näkökulmasta *moninaisen* tai *kaksinaisen kuulumisen* käsitteiden avulla (esim. Fridlund 2014; Goosen 2007; 2011). Henkisyyden kohdalla on puolestaan

käytetty käsitteitä kuten *bricolage* (esim. Altglas 2014; Houtman & Aupers 2010) ja *etsijyys* (esim. Suttcliffe 2003; Lewis & Utaaker 2017; myös Kokkinen 2019)¹¹¹ kuvaamaan tietynlaista moninaisuutta. Kuulumisessa ei ole kyse vain jäsenyydestä, oikeuksista ja velvollisuuksista (kuten esim. kysymyksessä kansalaisuudesta) tai identifioitumisesta johonkin ryhmään tai joihin ihmisiin. Kuulumisessa on kyse sosiaalisista paikoista. Kuulua on sama kuin jakaa arvoja, verkostoja ja toimintoja. (Yuval-Davis 2006.) Katson, että kanavien tapauksessa heidän kuulumistaan kuvaa sen ylijärjaisuus, jolloin niin ontologisen rajan kuin uskonnollisten tai henkisten ryhmienkään osalta rajat eivät ole yksiselitteisesti suljettuja. Käytän tämän kaltaisesta kuulumisesta termiä *ylirajainen kuuluminen*.

Jäsenyyden tasolla haastateltavieni kuulumiselle ominaista oli se, että he suhtautuivat hyvin kriittisesti institutionaaliseen uskontoon, vaikka heistä noin puolet oli Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä.¹¹² Samaan aikaan kirkon jäsenenä olleet henkilöt saattoivat kuulua kanavoinnin verkostoihin sekä muihin ryhmiin tai yhteisöihin. Haastateltavat kritisoivat kirkossa pitkälti samoja asioita, mutta joillekin nämä tekijät olivat vaikuttaneet kirkosta eroamiseen, toisten kohdalla eivät. Uskon-
tososiologisessa tutkimuksessa institutionaalisen uskonnon ja kirkkosuhteen muuttumista on kuvattu usein kirkon toimintaan, kuten jumalanpalveluksiin osallistumisen vähenemisenä (esim. Salminen 2014, 41). Tässä mielessä kirkon jäsenenä olevat kanavat edustavat laajentunutta kirkon toimintaan osallistumattomien suomalaisten ryhmää. Kukaan haastateltavistani ei kertonut haastatteluhetkellä osallistuvansa aktiivisesti kirkon toimintaan.¹¹³ Ne kanavat, jotka eivät olleet kirkon jäseniä, eivät

¹¹¹ Etsiminen voidaan ymmärtää konkreettisesti muun muassa uusien tekniikoiden tai elämän merkityksen etsimiseksi (Suttcliffe 2013, 31). Käsitteellä on viitattu prosessiin, jossa ihmisten ”totuuden” etsintä kyseisellä kentällä on ikään kuin päättymätöntä. Tätä kuvaa myös ihmisten puhe kasvusta, kehityksestä, polusta. Etsijyyden käsitteen näkökulmasta ihmiset ovat joitakin aikoja mukana jonkin ryhmän toiminnassa ja siirtyvät seuraavaan tai ovat eri ryhmissä mukana samanaikaisesti. Käsite viittaa yksilön konversion lisäksi myös henkisyyden kentän dynamiikkaan ja sisältöjen liikkeeseen. (Lewis & Utaaker 2017.)

¹¹² Evankelis-luterilaisen taustan omaavien henkilöiden lisäksi haastateltavissani oli kaksi entistä helluntailaista. Yksi haastateltava oli haastatteluhetkellä katolilainen ja yksi henkilö oli ulkomaalaisen synkretistisen kirkon jäsen.

¹¹³ Haastateltavat kertoivat jonkin verran lapsuudenperheensä uskonnollisuudesta. Osa haastateltavista koki, että uskonto ei ollut tärkeä asia heidän perheessään. Vastaavasti noin yhtä moni haastateltavista kertoi, kuinka erityisesti heidän äitinsä oli ollut hyvin uskonnollinen, kun he olivat olleet lapsia. Lisäksi osa kanavista sanoi, että he olivat olleet nuorena kiinnostuneita uskontoon liittyvistä asioista ja varsinkin rukous oli ollut joillekin tärkeä. Lisäksi jotkut olivat nuorena olleet mukana aktiivisesti seurakunnan toiminnassa, esimerkiksi pyhäkoulussa, kuorossa, leireillä tai toimineet rippikoulun isosena. Useilla niistä haastateltavista, jotka olivat haastatteluhetkellä edelleen kirkon jäseniä, oli jonkinlaisia kirkkoon liittyviä positiivisia muistoja.

kuitenkaan suhtautuneet kriittisesti niihin kanaviin tai asiakkaisiin, jotka kuuluivat johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan. Haastateltavani katsoivat, että institutionaaliseen uskontoon kuuluminen tai kuulumattomuus on jokaisen oma valinta.

Institutionaalisen uskonnon ja evankelis-luterilaisen kirkon tapauksessa haastateltavieni kuulumisen politiikan ja rajatyön keinona oli tietynlainen vertailu. Tällaisessa vertailussa ihmiset tekevät negatiivisia rinnastuksia suhteessa omiin, positiivisina pidettyihin käsityksiin. Tämä tapahtuu niin, että ”toista” yksinkertaistetaan tai katsotaan yleisten tai stereotyyppisten linssien läpi ja samalla siihen tehdään väli- matkaa. (Yukich 2010, 174, 180.) Haastateltavani käyttivät erilaisia asioita rajanteon välineinä, joiden avulla he tekivät eroa evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Nämä rajanteon välineet ovat samalla myös rajan merkitsijöitä. Käsittelen näistä välineistä ensimmäiseksi Jumala-käsitystä ja siihen liittyvää rituaalikäsitystä ja toiseksi Jeesus- ja syntikäsitteitä. Kolmanneksi tarkastelen estetiikkaa ja papin roolia ja viimeiseksi valtaan liittyviä käsityksiä rajanvedon välineinä. Johdannossa mainitsin, kuinka erilaisilla semioottisilla ideologioilla on vaikutuksia esimerkiksi erilaisiin uskonnollisiin yhteentörmäyksiin ja kuinka ihmiset voivat olla yhtä mieltä jonkin objektin olemassaolosta, mutta kiistellä siitä, millaisia objektin merkit ovat (Keane 2018, 67). Semioottisten ideologioiden törmäykset voivat olla myös ontologisia törmäyksiä. Kanavien esittämät rajanteon välineet heijastelivat erityisesti kanavien semioottisen ideologian keskeistä ajatusta suorasta yhteydestä. Lisäksi useita näistä rajanteon välineistä yhdistää ajatus yksilön kokemuksesta ja vapaudesta.

4.1.1 Rajanteon välineenä Jumala-käsitys

Tuula kertoi haastattelussa laajasti kirkkoon liittyvistä käsityksistään, jotka kuvaavat kuulumisen rakentamista tiedon ja tietämisen tasolla. Hän sanoi, että kokemuksensa perusteella kirkossa keskitytään opinkappaleisiin ja teksteihin. Kanavien näkökulmasta kirkko ei arvosta yksilön henkilökohtaista kokemusta samalla tavoin tietämisen tapana, vaan kirkossa keskeinen tiedon muoto on kirjallinen. Tuula jatkoi: ”siellä ei korosteta eikä opeteta ihmiselle suoraa välitöntä yhteyttä Jumalaan tai korkeimpaan tietosuuteen tai siihen elämän energiaan”. Hän katsoi, että kirkossa opetetaan kyllä rukousta, mutta ei siten, että se olisi vuoropuhelu tai varsinainen yhteys. Tuulan mukaan kyseessä on vain rituaali, ”ulkokohtainen toimitus”. Hän kuitenkin lisäsi, että monille ihmisille se voi tuoda lohtua ja siihen voi liittyä yhteyden muodostamista, mutta hänelle yhteyttä ei syntynyt, kun hän oli ollut kirkossa tai rukoillut iltaisin. Tuulan käsityksen perusteella kirkko ei tarjonnut riittäviä yhteyden saamisen mahdollisuuksia. Kanavoinnin näkökulmasta juuri yhteyden avulla saatava tieto, sen tarve ja tärkeys näyttäytyvät keskeisenä kanavoinnin ja evankelis-luterilaisen kirkon erottajana.

Raisa teki epistemologiaan viittaavaa rajatyötä, kun hän sanoi, ettei uskonnolla ole mitään tekemistä uskon kanssa. Hänen mukaansa uskonto on riitti tai rituaali, saneltu tapa uskoa ja toimia. Hän jatkoi, että henkisyys on sitä vastoin omista kokemuksista ja havainnoista sekä kyseenalaistamisesta lähtenyt uskoa ja vakaumusta. Rituaali on siten jotakin muodollista. Toisaalta ”tyhjien” tai liiallisten rituaalien kritisointi on kuulunut myös protestanttiseen perinteeseen (ks. Keane 2002), joten tässä suhteessa raja kanavoinnin ja kirkon välillä jossain määrin häilyvä. Kukaan haastateltavista ei puhunut esimerkiksi kanavointi-istunnosta rituaalina, mutta muutama haastateltavani kuitenkin käytti kanavointinsa aloituskäytännöistä (aloitussanat) termiä rituaali. Tämä yhtäältä rituaaleja kritisoiva, toisaalta ritualisointia hyödyntävä suhtautuminen kertoo ehkäpä jonkinlaisesta kanavoinnin semioottisen ideologian sisäisestä jännitteestä. Kanavien korostama henkilökohtainen kokemus ja samalla myös vilpittömyyden normi näyttäytyvät heille kirkon rituaalin vastakohtina.

Kanavien näkökulmasta he eivät tarvitse kirkkoa henkilökohtaisen jumalyhteyden luomiseen. Esimerkiksi Raisa koki, että Jumala on ”kaikkiällä läsnä oleva voima, josta yksi osa asuu meissä jokaisessa”. Myös hän määritteli käsitystään tekeillä rajaa suhteessa kristinuskoon (eikä esim. luterilaiseen oppiin) ja jatkoi: ”Mun Jumala poikkeaa kristittyjen Jumalasta täysin. Mun Jumala ei koskaan rankase, eikä oo ankara, eikä tuomitse.” Raisan mukaan Jumala on rakkautta, hyväksyntää, anteeksiantoa, läsnäoloa.¹¹⁴ Vaikka Raisa teki eroa kristinuskon Jumalaan, myös kristinuskossa rakkaus on keskeinen aihe (Saarinen 2015) ja käsitys Jumalasta rakkautena esiintyy esimerkiksi Uudessa testamentissa (ks. esim. Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Aamenesta öylättiin -sanasto).¹¹⁵ Kanavien näkökulmasta Jumalan (henkiolentojen) ja ihmisen välinen raja on kirkossa liian pitävä ja erottava, minkä vuoksi ihminen ei pääse Jumalan lähelle. Useissa kristinuskon perinteissä Jumalaa

¹¹⁴ Rakkauten lisäksi kanavat kutsuivat Jumalaa esimerkiksi Alkulähteeksi, Korkeimmaksi tietoisuudeksi, Lähteeksi tai Keskusauringoksi. Haastateltavieni tapauksessa tärkeimmiltä Jumalaan liitetyiltä käsityksiltä vaikuttivat ne, joiden mukaan jokainen ihminen on osa Jumalaa tai osa Jumalasta on ihmisissä sekä Jumala on Rakkaus. Molemmat näistä käsityksistä ovat yhteneviä henkilökohtaisen, suoran Jumala/henkimaailmayhteyden kanssa. Käsitykset Jumalasta voivat olla myös moninaisia. Esimerkiksi Liisan mukaan Jumala on yhtäältä henki, joka on kaikessa ja kaikkialla, jolloin fyysinen maailma ja maailmankaikkeus ovat samaa Jumalaa. Liisa kuitenkin jatkoi, että tämän lisäksi on myös ”semmonen joku”, jota hän ei pysty tavoittamaan, mutta se pystyy tavoittamaan hänet. Liisa koki, että kyseessä on ”suurempi läsnäolo”, joka aiheuttaa hänelle esimerkiksi turvallisuuden tunnetta. Liisan kommentista kuvastuu protestanttinen idea Jumalasta toisena, joka paljastaa olemuksensa (ks. Meyer 2010, 1036). Uushenkisyyden/new age -henkisyyden Jumala-käsityksistä ks. Hanegraaff 1998, 186–187.

¹¹⁵ Lisäksi sekä kirkon opille että kanaville ja henkisyydelle yhteistä on käsitys Pyhän Hengen olemassaolosta. Esimerkiksi Tuula kertoi, että hän on kanavoinut Pyhää Henkeä ja jotkut kanavat katsoivat, kuinka korkeampi itse on sama asia kuin Pyhä Henki ja kuinka ihmisessä ”virtaa Pyhä Henki”.

määrittää ero maailmasta (Engelke 2007, 12), mutta henkisyudessa tämä raja on mahdollista ylittää tai pikemminkin avata ja se halutaan avata, jolloin maailma ja Jumala ovat yhtä. Samoin kuoleman osalta rajat ovat kirkossa kanavien haastattelu-puheen näkökulmasta katsoen liian tiukat tai ehdottomat, sillä kanavat (ja meediat) voivat ikään kuin avata tämän rajan ja olla yhteydessä kuolleisiin ihmisiin ja välittää heidän antamiaan viestejä.

4.1.2 Eron tekeminen syntikäsitteiden avulla

Tuula kertoi lisää kirkkosuhteestaan. Hän sanoi, että uskonnollisuus perustuu instituution sääntöihin. Kanavoinnin Tuula yhdisti laajemmin henkisyuteen eikä sitä hänen mukaansa tapahdu kirkossa. Hän kuitenkin jatkoi: ”Tosin ää siis, koska sille on eri nimiä, niin mä oon kyllä todennu, että kyllä sitä itseasiassa tapahtuu”. Kommentin perusteella kanavointi muodostaa yhdenlaisen rajan, joka on kuitenkin tiettyssä mielessä käsitteellinen/diskursiivinen sekä joustava. Tuulan mukaan hän oli huomannut, että kirkossa tapahtuu kiinnostavia asioita, joita voisi lähteä katselemaan. Hänen kommentistaan kuvastuu tietynlainen lähentyminen ja uudenlainen rajan määrittely, vaikkakin Tuula lisäsi vielä, että ”vaikkei nyt liittyis”.

Evankelis-luterilaisen kirkon rajoja tehdään mielikuvissa. Tuulan käsitys kirkosta oli hieman muuttunut, kun hän oli osallistunut henkisillä messuilla Healing Rooms -tilaisuuteen. Tosin Healing Rooms ei edusta varsinaisesti evankelis-luterilaista kirkkoa. Kyseessä on itsenäinen, toiminnaltaan rukoilemiseen ja parantamiseen keskittyvä kansainvälinen verkosto, jonka juuret ulottuvat 1900-luvun alun yhdysvaltalaiseen helluntailaisuuteen. (Hovi 2015.)¹¹⁶ Tuula lisäsi, että uskonnollisuus viittaa hänelle sellaiseen ”perusluterilaisuuteen”, jossa keskeistä on jatkuva syntien anteeksiantamisen pyytäminen ja tekstien tutkiminen. Hän pohti haastattelussa, kuinka hänen käsityksensä kirkosta ovat ehkä vanhentuneita. Tuula halusi korostaa, että hänen käsityksensä asioista kuvaavat tätä elämänvaihetta, mutta voivat muuttua. Hänen mukaansa toiminta Healing Rooms -tilaisuudessa oli ”ihan kanavointia”. (Haastattelussa Tuula sanoi, että myös papit kanavoivat, vaikka he eivät tiedä sitä.) Tuula totesi kuitenkin napakasti:

Tuula: ... mut sitten niin kun mun mielestä oli ristiriitasta se, et siihen tuotiin niin kun mukaan se Jeesuksen ristin kuolema, et jotenkin niin kun, että nyt niin kun Jeesuksen ristin kautta parannutaan...

¹¹⁶ Suomeen Healing Rooms tuli vuonna 2005. Se tekee yhteistyötä joidenkin uskonnollisten instituutioiden sekä sekulaarien tahojen kanssa toiminnan järjestämiseen liittyvissä asioissa. (Hovi 2015.)

Katriina: Mm

Tuula:...ja mä en usko siihen yhtään, koska siis mun mielestä se on ihmisten keksintö, että Jeesuksen ois pitänyt kuolla, että jotkut muut vois pelastua, ku me ollaan kaikki sillä henkisellä matkalla ja jokainen meistä voi olla Kristus niin kun omassa elämässään siinä mielessä, et me voidaan voittaa ne meidän omat pelot ja elää omaa totuuttamme ja täyttää oma tehtävämme, et siinä mielessä ei oo eroo Jeesuksen tai mun välillä tai jonkun kadunkulkijan välillä...

Minulle jäi Tuulan haastattelusta vaikutelma, ettei hän tiennyt, että Healing Rooms ei ole varsinaisesti kirkon omaa toimintaa. Tapausta voikin pitää osoituksena siitä, kuinka evankelis-luterilainen kirkko ei ole selvärajainen. Tämän kaltainen traditioiden rajojen epäselvyys on huomattu myös muissa tutkimuksissa (ks. Engelke 2007, 184; Fridlund 2014). Toiseksi se osoittaa, että kanavien rajatyössä evankelis-luterilainen kirkko muodostui tietynlaiseksi sen perusteella, millaista tietoa kenelläkin kirkosta oli. Ihmiset rakentavat kirkkoa ja siihen kuulumista tai kuulumattomuutta mielikuvien avulla heidän omista asetelmistaan käsin.

Tuulan haastattelu oli esimerkki kuulumisen rajatyöstä, sillä hänen puheessaan suhde kirkkoon vaihteli alati. Hän oli ilahtunut, että kirkon piirissä on Healing Rooms -tyyppistä toimintaa. Hän sanoi, kuinka ”alkuperäsen henkisyyden ydin” on suora yhteys ja jatkoi:

...kaikilla meillä on suora yhteys Jumalaan ja omaan sieluun ja korkeimpaan viisauteen, että siis mä oon siitä hyvin ilahtunu, että niin kun kirkon piirissä tehdään tällästä, ja ja siis se on siinä mielessä todella positiivinen asia, mut et sit siinä on niin kun kirkon opissa on niin paljon sitä sellasta syyllistämistä ja sellasta kärsimyksen kautta niin kun voittoon mentaliteettia ja se on tosi niin kun matalaa energiaa. Sellanen energia ei voi parantaa ketään, koska se lisää sitä ihmisen syyllisyyttä ja sitä sen negatiivista värähtelyä...

Kanavan kommentti kirkon opin ”matalasta energiasta”, joka lisää ”negatiivista värähtelyä” on arvioiva ja moralisoiva sekä yhdenlainen rajanvedon keino. Matala kirkon opin (siihen liittyvän syyllistämisen) kvaliana niputtaa kirkon kanavien käsityksissä aiemmin esittelemiini, henkisyyden tasoa koskeviin asioihin. ”Matala” yhdistyi kanavien puheessa maaplaneetan tilaan, astraalitasoon, ennustamiseen sekä ”matalavärähteiseen energiaan” eli erilaisiin egollisiin, epämiellyttäviin ajatuksiin, tunteisiin ja asioihin. Nämä kanavien negatiiviseksi arvottamat asiat toimivat vastakohtana henkisyyden ja henkiolentojen korkeudelle ja positiivisuudelle sekä ihmisen mahdollisuuksille. Kanavoinnin tapaus tukee aiemman uskonnollisuuden muutosta käsittelevän tutkimuksen huomiota, kuinka terveys ja terapeuttinen kytkeytyvät uusien

tavoin uskonnon alueen kanssa (esim. Gauthier & al. 2013, 4). Lisäksi se kertoo, että ihmiset arvioivat institutionaalista uskontoa, esimerkiksi kirkon oppia suhteessa siihen, miten sen katsotaan palvelevan ihmisen hyvinvointia.

Tuulan kommentti Jeesuksesta kuvaa yksilökeskeistä näkökulmaa. Siitä kuvastuu myös, kuinka Healing Rooms jakaa hänen käsittelyssään joitakin kanavoinnin semioottisen ideologian piirteitä (suora yhteys), mutta esimerkiksi niiden ontologiassa käsityksessä Jeesuksesta on ero. Kanavien Jeesus-käsitystä voikin pitää yhtenä rajanteon välineenä sekä suhteessa Healing Rooms -yhteisöön että kirkkoon.¹¹⁷ Kanavien tapauksessa ihmisen ja Jeesuksen välinen raja ei ole suuri, koska kaikilla on mahdollisuus kehittyä henkiseksi mestariksi. Kanavista osa ei maininnut haastattelussa Jeesusta lainkaan, mutta jotkut kanavista pitivät Jeesusta hyvinkin tärkeänä. He puhuivat Jeesuksesta hyvin tuttavallisen kuuloisesti, kuten ”se on tuossa nyt pyöriny” tai kuinka Jeesus oli sanonut, että heistä kuuluu tulla ystäviä. Näiden haastateltavieni Jeesus-suhteeseen liittyi tietynlainen affektiivisuus, joka ilmeni esimerkiksi vaitonaisuudessa, vastahakoisuudessa tai odotuksessa sekä jonkinlaisessa suuremmassa latauksessa verrattuna muihin tiedon lähteisiin. Jeesus-suhde oli heille jollakin tapaa erityinen. Kanavien tapauksia voidaan verrata esimerkiksi Tanya Luhrmannin amerikkalaisten evankelisten Jumala-käsityksiin ja Terhi Utraisen tarkastelemiin suomalaisten enkelikäsityksiin. Näiden tutkimusten mukaan nykyihmiset ovat kiinnostuneita Jumalasta ja enkeleistä, jotka ovat ystävän kaltaisia ja todellisia (Luhrmann 2012, 312; Utrainen 2019, 404).

Kanavat muodostivat rajoja kirkon välille erityisesti syntikäsitelmien työstämisen kautta. ”Jo lapsena koin kauheen ahdistavana sen ajatuksen, että Jeesus on nyt kuollut minun puolestani ja jotenki mä olen hirveä syntinen”, sanoi kirkosta eronnut Henna. Hän jatkoi, että hän itse ottaa vastuuta elämästään ja kantaa omat syntinsä eikä jätä näitä Jeesuksen tehtäväksi. Hennan ja Tuulan syntiin liittyvät käsitykset kuvaavat kvalioiden ja arvojen linkittymistä. Lily Hope Chumleyn mukaan ihmiset arvioivat kvalioita ja vastaavasti kvalioita käytetään sosiaalisten toimijoiden arvioinnissa. Arviointiprosessissa aistilliseen kokemukseen liittyvät arviot asetetaan linjaan moraalisten käsitysten kanssa. (Chumley 2013, 169.) Kanavien käsitykset viittaavat siihen, etteivät ihmiset tarvitse pelastusta. He vastaavat omasta toiminnastaan. Vaikka kanavat käyttivät syntikäsitelmää eronteon välineenä, henkilökohtaisen

¹¹⁷ Jeesus on ollut kristinuskon lisäksi olennainen osa länsimaisen esoterian historiaa (Hammer 2003, 47). Kanavat katsoivat esoterian näkemyksen mukaisesti, että uskontojen ydin on yhteinen, mutta kristinuskko ja Jeesus vaikuttivat olevan heille erityisessä. Esimerkiksi aineistossani Buddhasta kertoivat haastateltavieni tiloissa olleet kuvat ja patsaat, mutta haastateltavat eivät puhuneet Buddhasta.

vastuun (pelastumisesta) korostaminen on yhteistä niin protestanttiselle kristillisyydelle (ks. Sampson 2000, 1427) kuin kanaville.¹¹⁸

4.1.3 Estetiikan merkitys

Edellisten rajanteon välineiden, kuten Jumala- ja syntikäsitteiden, lisäksi kanavat käyttivät eron tekemiseen suhteessa kirkkoon estetiikkaan sekä papin rooliin liittyviä käsitteitä. Papin rooli kuvastui joissakin haastatteluissa esimerkiksi siinä, kuinka pappi oli keskeinen kirkollisten toimitusten affektiivisuuden, ilmapiirin luomisessa tai kuinka synninpäästö-käytännön takia katolilaisilla on ikään kuin terapeutti valmiina. Käsite papin roolista viittaa myös kanavoinnin suoran yhteyden ideaan, tietoon, joka ei tule ulkoisen auktoriteetin välityksellä.

Kysyin evankelis-luterilaisen kirkon jäsenenä olevalta Sannalta, millainen suhde hänellä oli kirkkoon.

H: Hm. Joo. Ei mul oikeestaan (naurahdus) mitään suhdetta, jos mä voisin niin kun näin sanoo. Se mikä on ollu hieno asia nähdä näissä nuorissa, uusissa pa-peissa, et heillä monilla on se ajatus siitä, et se elämä jatkuu kuoleman jälkeen, et siel on paljon semmosta pehmeyttä tullu näihin asioihin, mitä tarvitaan, että se pappi, et se on läsnä sen ihmisen kanssa, et jos sä meet tuolla vaikka Italiassa jonnekin kirkkoon...

K: Mm

H:... ni siellähän on ihan jumalainen energia. Siel on ne kauniit Neitsyt Marian patsaat ja sä voit istuu siellä ja katsoo ja olla vaan. Jos sä meet, en tiedä, ootko käyny (X) kirkossa koskaan.

¹¹⁸ Henkilökohtaisen vastuun ja vapaan tahdon lisäksi sielunsopimukset määrittelevät kanavien näkökulmasta ihmisen elämää. Näitä käsitteitä voidaan verrata kristilliseen *predestinaatio*-oppiin. Yksinkertaisella predestinaatiolla tarkoitetaan, että Jumala on ennakkoon määrännyt jotkut ihmiset pelastukseen. Vastaavasti kaksinkertaisessa predestinaatio-käsitteessä Jumala haluaa, että osa ihmisistä pelastuu ja osa joutuu kadotukseen. *Praescientia*-opilla tarkoitetaan puolestaan Jumalan ennalta tietämystä kaikista asioista ennen niiden tapahtumista. (ks. Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Aamenesta öylättiin -sanasto ja *Luterilaiset tunnustuskirjat*.) Oppi on verrannollinen joidenkin kanavien käsitteeseen, jonka mukaan kaikki tapahtuvat asiat ovat hyviä, olivatpa ne mitä tahansa, sillä ne rakentavat elämää ja tietoisuutta. (Tästä näkökulmasta esimerkiksi kärsimyksen perimmäinen olemus onkin hyvä.) Tässä kanavien ja kirkon/kristinuskon käsitteiden välinen raja muodostuu melko ohueksi. Haastateltavien käsite eroaa kuitenkin edellä mainituista siinä, että esimerkiksi Lassen mukaan vapaa tahto menee sielunsopimuksen edelle.

K: En oo käyny (naurahdus).

H: (huokaus) Harmaa, tiiliseinä, mustat laastit, rautaristi...

Sanna kertoi, kuinka hän oli ollut kirkossa sukulaisensa rippijuhlissa ja ajatellut, kuinka puitteet eivät soveltuneet ”ihanie, herkkien nuorten” tilaisuuteen. Ensinnäkin Sannan, kuten useiden muidenkin haastateltavieni, kirkkosuhteeseen liittyvistä kommentteista kuvastuivat affektiivisuuden puuttuminen ja vieraantuminen (esim. ei mitään suhdetta tai suhde on ”korrekti” tai rukous ei ”tuntunut miltyään”). Haastateltavieni käsitykset kirkosta ovat tässä mielessä verrannollisia intialaisesta henkisyydestä (esim. Äiti Amman seuraajat) kiinnostuneiden suomalaisten käsityksiin, mutta toisin kuin Äiti Amman seuraajat, kanavat eivät niinkään painottaneet samankaltaisia sukupuoleen liittyviä asioita kirkkokritiikissään (ks. Ahonen 2014). Toiseksi haastateltavien kokemukset kirkollisiin toimituksiin osallistumisesta kertovat kuulumisen sosiaalisesta tasosta ja siitä, kuinka kirkon toimintaan osallistuminen oli kanaville tilannekohtaista. Kolmanneksi Sannan kommentissa läsnä olevasta papista kuvastuu tietynlainen henkilökohtainen tilanne (samoin kuin pappi terapeutina -esimerkistä). Näissä tilanteissa suhde pappiin muistuttaa kanava-asiakas-suhdetta. Kirkon jäsenenä olleet haastateltavani eivät sitä suoraan sanoneet, mutta jollain tavalla he antoivat papille näiden siirtymäriittien, kuten kasteen tai hautajaisten, puhujan roolin. Vaikka esimerkiksi spiritualismissa meediat ovat toimineet puhujina erilaisissa tilaisuuksissa ja spiritualistiset yhteisöt ovat pitäneet esimerkiksi häitä ja hautajaisia (ks. Braude 1989; Kalvig 2016), kanavat eivät tuoneet esiin, että he suunnittelisivat toimintansa laajentamista tähän suuntaan.

Sannan edellisestä kommentista kuvastuu erityisesti, kuinka kirkkorakennukseen liittyvät kvaliat toimivat kirkosta etäännyttävänä tekijänä. Sanna jatkoi kirkkosuhteensa ja kirkkorakennuksen tunnelman pohtimista. Hän kuvasi: ”kun on matkustanu tuol maailmalla niin joskus on eksyny semmosiin pieniin kyliin, paikkoihin ja siel on se pieni kappeli ja on menny sinne sisään, ni sä oot ihan, ’vau’, hieno tunnelma”. Sannan mukaan samankaltaista tunnelmaa Suomen kirkoissa ei koe. ”Mä voin kuvitella, et ku siel on ovet auki, et jos sul on surua, ja sä haluat keskustella Jumalan kanssa, itsesi kanssa ni sehän on hieno paikka tehdä se, hän lisäsi. Sanna tosin katsoi, että ihminen voi keskustella asioistaan samaan tapaan myös luonnossa. Haastateltavan kommentti voidaan ymmärtää aineellisuuden eli tässä tapauksessa kirkkorakennuksen kritiikkinä. Kommentti viittaa siihen, ettei pyhää, erillistä, ihmisen tekemää rakennusta välttämättä tarvita jumalayhteyteen. Toisaalta Sannan kokemuksista kuvastui katolilaiseen perinteeseen liittyvä esteetiikka, jota voi pitää yhtenä rajanteon välineenä suhteessa evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Kanavoinnin semioottisessa ideologiassa esimerkiksi esineet auttavat yhteyden saamisessa ja värit ovat oleellisia kvalioita. Estetiikka liittyy kuulumisen

aineelliseen tasoon, sillä siinä on kyse ihmisten yhteydestä fyysiseen ympäristöön. Birgit Meyerin (2010) mukaan estetiikalla onkin tärkeä rooli henkilökohtaisen ja kollektiivisen kuulumisen muotoutumisessa. Hän katsoo, että katolilainen teologia tunnustaa estetiikan roolin uskonnollisen kokemuksen syntymisessä (esimerkiksi rituaalit, kuvat). Vastaavasti protestanttinen teologia on Meyerin mukaan ollut sokea estetiikalleen tai väheksynyt sen merkitystä, mikä juontuu reformaation ikonoklasmista eli kuvien ja estetiikan vastustamisesta tai kieltämisestä. Hän toteaa, että uskonto tarvitsee jonkinlaisia muotoja, joilla ihmisen ja Jumalan suhde lähenee kuten kuvia ja estetiikkaa. (Meyer 2010, 748, 759.) Kanavien tapauksessa henkisyteen liittyvä estetiikka ja objektit toimivat evankelis-luterilaista estetiikkaa paremmin affektiivisen kiinnittymisen luomisessa. Toisaalta kanavia ja protestanttisia käsityksiä yhdistää jokseenkin jännitteinen suhtautuminen esineisiin tai aineellisuuteen kuten aiemmin ilmeni.

Sannan kokemuksia ”jumalaisesta energiasta” ja hienosta tunnelmasta voidaan ymmärtää affektiivisen tunnelman ja kvalian näkökulmista. Kvaliat (esim. kirkkorakennuksiin tai pappeihin liittyvät), kokemukset tunnelmasta tai niiden puuttumisesta rakentavat kuulumista ja arvoja. Sannan tavoin monet haastateltavani yhtäältä kritisoivat institutionaalista uskontoa, toisaalta liittivät siihen myönteisiksi katsottuja ominaisuuksia.

4.1.4 Kysymys vallasta

Viimeisenä kanavien rajanteon keinona käsittelen tiedollisiin näkökohtiin liittyvää kysymystä vallasta, joka kertoo kuulumisesta arvojen ja etiikan tasolla. Vaikuttivat siltä, että kanavien näkökulmasta valta on aina jotakin negatiivista. Kanavat käyttivät valtakysymystä yleisesti rajanteon välineenä suhteessa kaikenlaiseen institutionaaliseen uskontoon. He käsittivät uskonnon lähinnä instituutioksi.¹¹⁹ He kritisoivat haastatteluissa uskonnollisia instituutioita lähinnä yleisellä tasolla ja kertoivat melko vähän konkreettisia esimerkkejä yksittäisistä uskonnollisista yhdyskunnista edellä mainitsemieni seikkojen lisäksi. Haastateltavani liittivät uskonto-sanan vallan lisäksioppiin, dogmeihin, käännättämiseen, yhteisöön, pelkoon sekä tietynlaiseen staattisuuteen. (Kanavien käsityksen perusteella henkisyys tulee irrottaa tietyn tyyppisistä ulkoisista rakenteista. Samalla se myös korotetaan ”maalliseksi tai materiaaliseksi” katsotun uskonnon yläpuolelle.) Arto rakensi voimakkaasti rajaa suhteessa

¹¹⁹ Tutkimuskirjallisuudessa myös henkisyttä on tarkasteltu instituution näkökulmasta. Termillä instituutio viitataan usein johonkin pysyvään, mutta Julian Holloway on tarkastellut toimijaverkkoteorian näkökulmasta uushenkisyttä instituutioina ja geografiina, jotka luovat ja tuottuvat prosesseina ja vaikutuksina. Ne ovat aina tulossa joksikin. (Holloway 2000.) Myös esimerkiksi henkiset messut tai lehdet voidaan käsittää instituutioiksi (Ramstedt 2018, 63).

uskontoon. Hän sanoi, että uushenkisyys on toisin kuin uskonto ei-dogmaattista eikä siinä ole johtohahmoja. Arton puheessa uskonnon ja henkisyyden suhteesta ilmeni tietynlainen tunnelataus aihetta kohtaan. Hän totesi, ettei uushenkisyyttä voi ”leimata” uskonnoksi, vaikka hänen mukaansa joillakin olisi siihen ”kauhea tarve”. Hänen mukaansa kenttä on siihen liian laaja ja monitahoinen. Tutkimuskirjallisuudessakin uushenkisyyttä (tai new age -henkisyyttä) on kuvattu epäkoherentiksi, mutta uskontotieteilijöiden Dick Houtmanin ja Stef Aupersin mukaan tapa ei vastaa heidän käsitystään ilmiöstä. Paul Heelasin käsityksiä myötäillen heidän mukaansa itse-henkisyyden (*self-spirituality*) doktriini on yhteisesti jaettu henkisyyden kentällä.¹²⁰ Opin mukaan pyhä löytyy ihmisestä itsestään ja ihminen on pohjimmiltaan henkinen. Houtmanin ja Aupersin mukaan oppi itse-henkisyydestä sisältää kaksi tapaa suhtautua uskonnollisiin traditioihin: perennialismin ja bricolagen. Perennialismilla tarkoitetaan käsitystä siitä, kuinka kaikki uskonnolliset perinteet viittaavat samaan esoteeriseen totuuteen. Bricolage-termi (tee-se-itse) puolestaan viittaa ihmisten tapaan poimia ja yhdistää erilaisista traditioista elementtejä henkisyyden harjoittamiensa.¹²¹ Houtman ja Aupers katsovat, että henkisyudessa ihmiset hylkäävät uskonnolliseen traditioon mukautumisen tai yhdenmukaisuuden, koska sen katsotaan alistavan hänen oman sisäisen tietonsa ulkoiselle auktoriteetille ja estävän häntä toteuttamasta itse-henkisyyden käskyä tulla henkilöksi joka ”hän todella on”. (Houtman & Aupers 2010, 6–8.)

Jotkut kanavat tekivät valtakysymyksen avulla rajanvetoja ja samalla oikeuttivat negatiivista suhtautumistaan uskontoon. He kertoivat, kuinka institutionaalinen uskonto on kohdellut kanavien kaltaisia henkilöitä huonosti historian saatossa (esim. kuinka näkijöistä on tehty noitia) tai kuinka kristillisten uskontojen historia on ollut ”egojen” ja ”leirien” valtataistelua. Muutama kanava kertoi, kuinka Raamatun käännöksiin on tehty muutoksia, minkä avulla on pyritty saavuttamaan valtaa. Kyseessä on asia, jonka he olivat kuulleet tai lukeneet jostakin. Uskonto on myös tema, jota haastateltavieni mainitsemassa henkisessä kirjallisuudessa käsitellään ainakin lyhyesti (ks. esim. Cooper 2010; Ervast 1988; Fagerström 1992; Perry 2008; Sterling 2004; Williams 2011). Usein tämä käsittely on melko yleistävää, mikä tuottaa

¹²⁰ Lisäksi henkisyudessa jaetaan myös tiettyjä käsityksiä maailmasta esimerkiksi energiasta, hengestä ja henkimaailman olennoista (Suttcliffe 2013, 17) sekä käsityksiä valasta ja totuudesta (Partridge 1999).

¹²¹ Henkisyyttä bricolagen näkökulmasta tarkastelleen Véronique Altglasin (2014) mukaan bricolage ei ole erillinen kulttuurisista ja historiallisista konteksteista. Se on oletettua vähemmän eklektistä eivätkä muun muassa käytäntöjen kombinaatiot ole kovin kirjavia. Lisäksi bricolagea ei kuvaa itse-henkisyys, vaan ihmiset sosialisoidut normaaliin ja arvoihin myös yksityisissä uskonnollisissa muodoissa. Altglasin mukaan bricolage on luokka ja sukupuolisidonnaista toimintaa, jota ohjaa uusliberaalissa poliittisessa kontekstissa ihmisten henkilökohtainen vastuullisuus.

yksinkertaistavaa kuvaa uskonnosta. Kanavat rakensivat uskonnon kategoriaa, jossa uskonto käsitetään vallan käytöksi tai välineeksi. He muodostivat kuvaa jonkinlaisesta autoritaarisesta uskonnollisesta yhteisöstä, jossa yksilö murretaan, eikä hän pysty ajattelemaan enää itsenäisesti. Vastaavasti henkisyuden kategoria muodostui heidän puheessaan vapauden ja kaikenlaisten näkemysten kunnioituksen periaatteille.¹²² Tähän liittyy niin ikään rajanveto uskonnon ja henkisyuden eettisten käsitysten välille (esim. tasa-arvo kysymykset). Kanavat korostivat omaa sallivuuttaan. Tutkimuskirjallisuudessa tämä pyrkimys suhtautua suvaitsevaisesti toisenlaisia henkisiä polkuja kohtaan on katsottu henkisyydelle tyypilliseksi (esim. Vincett & Woodhead 2009).

Haastateltavani siis tekivät kuulumisen politiikkaa vastustamalla henkisyuden liittämistä uskonnon kategoriaan. Arvolatautunutta tapaa erotella henkisyys ja institutionaalinen uskonto on tutkimuskirjallisuudessa pidetty yhtenä henkisyuden piirteenä. Erottelu on historiallisesti rakentunut ja sen katsotaan saaneen alkunsa 1800-luvulla. (esim. Vincett & Woodhead 2009, 320.) Toisaalta samaan aikaan, kun haastateltavani rakensivat rajaa henkisyuden ja uskonnon välille, muutamat heistä hämärsivät tai rikkoivat sitä. He katsoivat, että myös henkisyys voi liittyä vallankäyttöä, jolloin valta ei loppujen lopuksi olekaan täysin henkisyyttä ja uskontoa erottava tekijä. He esimerkiksi kertoivat, kuinka jotkut näkijät määrittelevät, ketkä ovat ”oikeita näkijöitä” tai kuinka henkisyudessa on sellaisia tekijöitä mukana, jotka määräävät, mitä saa tehdä ja mikä on oikein ja väärin. Marjo muun muassa totesi, kuinka henkisyudessa on ”uskonlahkoja” muistuttavia ”kuppikuntia”, joissa uskotaan sokeasti johonkin guruun, jolloin ”uskonto on sitte vaan se henkisyys ja siihen liittyvät sanastot tai teemat”.¹²³ Ulla puolestaan katsoi, kuinka uskonnolle ja henkisyydelle yhteistä on se, että ihminen haluaa uskoa johonkin itseä suurempaan, johonkin joka suojelee ja auttaa ihmisiä vaikeuksissa. Muut haastateltavani eivät kertoneet, että uskontoa määritteli suhde tuonpuoleiseen. Vastaavasti joissakin uskontotieteellisissä uskonnon määrittelyissä uskonto on nimenomaan toimintaa, joka yhdistää ihmiset ja Jumalan/transsendentin (esim.

¹²² Myös protestanttinen kristillisyys on korostanut yksilön autonomiaa (Sampson 2000, 1427).

¹²³ Ainoana esimerkkinä tällaisesta ryhmästä, joka muistuttaa uskontoa eräs toinen haastateltavani mainitsi Urantia-seuran. Haastateltavani mukaan Urantia-kirjaa tulkitaan seurassa kirjaimellisesti eikä ihmisten omille tulkinnoille anneta tilaa. Haastateltavan kommentti viittaa siihen, kuinka Urantia-seuran kieli-ideologia poikkeaa kanavoinnin epistemologiasta. Toinen haastateltavani piti Urantia-teosta yhtenä esimerkkinä kanavoidusta kirjasta. Hän lisäsi, ettei vain tiedetä, miten se on kanavoitu. Urantia-seurassa puolestaan katsotaan, ettei teos ole syntynyt kanavoinnin avulla. Seuran edustajien mukaan kanavoinnissa korostuu välittäjänä toimiva henkilö, mutta Urantiassa sitä ei haluta korostaa.

Meyer 2010, 750; Kalvig 2016, 6). Näiden määrittelyiden näkökulmasta kanavoinnin kaltainen toiminta olisi uskonnon ydinaluetta.

Yhteenvetona voidaan sanoa, että kanavat eivät katsoneet tarvitsevansa kirkkoa henkiseen kehitykseensä (myös Hulkkonen 2016), mutta he tekivät rajankäyntiä suhteessa evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja instituutionaaliseen uskontoon (vrt. Fredriksson & al. 2015). Vaikutti siltä, että kuulumisen hierarkiassa kirkkoon kuulumisen ei ollut yhdellekään haastateltavalleni yhtä tärkeää kuin ontologinen kuuluminen hollistiseen maailmankaikkeuteen. Kirkosta erottavina tekijöinä kanavat siis kokivat epistemologiaan liittyvät asiat kuten suoran jumalyhteyden, rukous- ja rituaalikäsityksen, käsityksen estetiikasta ja papin roolista sekä valta-aspektin. Näistä kaksi jälkimmäistä viittaavat myös organisoitumiseen liittyviin seikkoihin. Aiheista Jumala-, Jeesus-, synti- ja kuolemakäsitykset taas toimivat enemmän ontologisina rajatyökaluina. Etenkin kysymys vallasta toimi kanaville eronteon välineenä niin kirkon kuin muidenkin uskonnollisten ja henkisten yhteisöjen kohdalla.

Kanavien suhtautuminen kirkkoon ja institutionaaliseen uskontoon heijastelee uskonnollisuuden muutosta Suomessa laajemmin. Se kuvaa hyvin trendiä, jossa termeihin uskonto ja uskonnollinen liittyvät negatiiviset mielikuvat ovat yleistyneet suomalaisten keskuudessa. Kyselytutkimusten perusteella itsensä uskonnolliseksi määrittelevien ihmisten määrä on vähentynyt. (Ketola 2020b, 38.) (Haastateltavistani vain viisi henkilöä identifioivat itsensä uskonnollisiksi.) Termien käytössä tapahtuneiden muutosten lisäksi kanavien salliva asenne ihmisiä kohtaan ja avoin suhtautuminen erilaisiin uskontoihin heijastelee yhteiskunnassamme olevia käsityksiä laajemmin, sillä suomalaiset ovat yleisesti suvaitsevaisia erilaisia katsomuksia kohtaan (Ketola 2020a, 85). Tosin kanavien salliva suhtautuminen ulottuu sellaiseen uskontoon, joka ei heidän näkökulmastaan ole yksilöä rajoittavaa ja on ihmiselle hyväksi. Kyselytutkimuksissa suomalaiset ovat perinteisesti pitäneet tärkeinä kirkon auttamistyötä sekä kulttuurihistoriallista tehtävää (Salminen 2014, 49). Sitä vastoin kanavat eivät korostaneet haastatteluissa kirkon tekemää auttamistyötä, vaan auttamisesta oli tullut heidän kutsumuksensa. Kanavat siis jakavat kirkon kanssa ihmisten auttamisen periaatteen. Lisäksi kanavat myötäilevät pääpiirteittäin kirkon ontoepistemologisia käsityksiä Jumalasta, Jeesuksesta ja Pyhästä Hengestä, vaikka yleisesti suomalaisten keskuudessa usko Jumalaan on vähentynyt selvästi (ks. Ketola 2020a, 75).

4.2 Neuvottelut henkisydestä ja new agesta

Kysyin ryhmähaastateltaviltani, mitä mieltä he olivat termistä new age ja liittivätkö he sen kanavointiin. ”Niin, niin, en mä tiä sit silleen, että liittyyks tää nyt kanavointi ja new age”, Olavi vastasi epäröiden. Hän jatkoi viitaten new agen julkiseen aspektiin, kuinka jollakin tavalla ”siitä new agesta tehtiin ihan kummallinen”. Myöntei-

sesti termiin suhtautunut Eero totesi, että new age on laaja-alainen asia, mutta ”kirkon piirissä se on kirosana”. Aino puolestaan lisäsi, että termiä on käytetty selityksenä vähän kaikelle paranormaalille.¹²⁴ Aino ja Olavi siis suhtautuivat new age termiin varauksellisesti ja tekivät eroa kanavoinnin ja new age -termin välille. Toisaalta Olavi kuitenkin katsoi, että maailmanlaajuisesti tässä ajassa on paljon sekaannusta ja on tapahtunut valtava yhteiskunnallinen murros, minkä vuoksi ihmiset hakevat kanavoitujen viestien avulla lohtua ja uskoa huomiseen. Hänen kommenttinsa purki kanavoinnin ja new agen välistä rajaa, koska siitä välittyi, että new age termin huonoudesta huolimatta aiemmin siihen liittyneet käsitykset yhteiskunnan ja ihmisen henkisen tietoisuuden muutoksesta ovat edelleen ajankohtaisia. Haastateltavieni puheessa new agea koskevaan rajatyöhön vaikutti termiin liitetty kielteinen arvolutaus.

Tässä alaluvussa jatkan institutionaalisen uskonnon rajan tarkastelua, mutta siirrän fokukseni pois kanavien kirkkosuhteesta. Sen sijaan käsittelen sitä, millaisia rajaneuvotteluita haastateltavat kävivät suhteessa new ageen ja henkisyys- ja millaisilla keinoilla he vastasivat new agea koskevaan stereotyyppittelyyn. Haastateltavieni new agea ja henkisyys koskevat neuvottelut kertovat siitä, kuinka he yrittivät muuttaa tapaa puhua ilmiöistä ja ihmisistä. Tutkijat ovat havainneet, kuinka kuulumisesta käydyt keskustelut ilmenevät erityisesti marginalisoitujen ryhmien yhteydessä (esim. Wright 2015; Lähdesmäki & al. 2016). Yksi kuulumisen aspekteista onkin se, miten ihmiset kokevat paikkansa sosiaalisessa maailmassa. Tämä puolestaan rakentuu osittain sen perusteella, millaisia ulossulkemisen kokemuksia ihmisillä on. (Yuvval-Davis & al. 2005, 526.)

Haastateltavieni kuulumisen politiikkaa oli se, etteivät he halunneet korostaa kuuluvansa mihinkään ryhmään tai tiukasti minkään käsitteeseen alle, oli kyseessä new age, henkisyys tai joku muu, vaan he välttelivät toimintansa määrittelyä ja luokittelua. Termi henkisyys oli heidän käsityksissään kuitenkin laajimmin hyväksytty.

¹²⁴ Lisäksi Aino kertoi haastattelussa, kuinka new age alkoi Yhdysvalloista, ja se tarkoitti uutta henkisyyttä. Aion ja Olavin mukaan new agen ympärille ei koskaan muodostunut Euroopassa yksittäistä liikettä. Myös new agea koskevassa tutkimuskirjallisuudessa on kritisoitu tapaa puhua siitä liikkeenä (*New Age Movement*) (esim. Suttcliffe 2003; Suttcliffe & Gilhus 2013). Kuten jo johdannossa totesin, new age -henkisyys (kuten myös uushenkisyys) voidaankin käsittää ylijarjaisena ihmisten, tiedon ja tavaroiden verkostona, jonka rakenteet ovat liikkuvia ja toimijoiden suhteet muuttuvia. Haastattelussa Olavi lisäsi, kuinka new age liittyi 1960-luvun hippikulttuuriin. Se merkitsi uudenlaista vapautta ja ajattelutapaa. Olavi yhdisti new agen myös esoteeriseen perinteeseen, kun hän toisti vielä, että yhtenäistä liikettä ei syntynyt, mutta mainitsi ”teosofisohjaiset” Steinerin hengentieteen ja Ruusuristoläisyyden sekä Alice Bayley -yhteisön. Hän lisäsi myös, kuinka teosofi Alice Bayleyn välityksellä tuli kanavoituja tekstejä. Bayleya (1880–1949) pidetäänkin yhtenä tärkeänä vaikuttajana varhaiselle new agelle (ks. Haneegraaff 1998). Muut haastateltavani eivät yhdistäneet new agea tai kanavointia esoteeriseen traditioon.

(Kaikki haastateltavani eivät pitäneet edes kanavointia hyvänä terminä, vaan katsoivat, että toimintaa kuvaa esim. keskustelu tai tulkinta.) Se että ihmiset liittävät negatiivisia mielikuvia näihin kategorioihin on huomattu aiemmassa henkisyiden ja uskonnon suhdetta tarkastelevassa tutkimuksessa (esim. Moberg & al. 2015), mutta asian tarkempi käsittely on jäänyt vähemmälle. Esimerkiksi Jon P. Bloch on huomoinut tutkimuksessaan nimikkeiden vastustamisen, mutta hänen mukaansa tutkittavien tekemä leimojen ja itsensä luokittelamisen vältteleminen kuvaa yksilön autonomian ja yhteisön välistä jännitettä (Bloch 1998, 36). Blochin näkökulmasta tapa viittaa enemmän ”etsijyyden” arvoihin ja ihanteeseen oman tiensä kulkijasta. Omassa tulkinnassani kyse on enemmän positiivisen eron tekemisestä ja samalla vastaamisesta mahdolliseen marginaalisointiin sekä riskiin siitä, ettei henkilöön ja hänen toimintaansa suhtauduttaisi vakavasti.

Identifioitumisen tason rajatyöstä kertoi muun muassa se, miten jotkut haastateltavani vastasivat identifioitumista koskevaan lomakekysymykseeni. Olin antanut heille vastausvaihtoehtoja valmiina, joten heidän vastauksensa sellaisenaan antavat jähmettyneen kuvan heidän samaistumisestaan. Jotkut haastateltavat välttelivät itsensä ja toimintansa luokittelua siten, etteivät he halunneet merkitä mitään lomakekeessani olleista vaihtoehdoista. Esimerkiksi Katri halusi määrittellä itseään sanoilla itseensä luottaminen ja rakkaus. Tällä hän irtautui määrittelyistä ja osoitti kuulumattomuuttaan niin new agen kuin henkisyidenkin ryhmiin, jotka hänen puheessaan kuulostivatkin samalta. (Viittaamalla rakkauteen hän asemoi toimintansa kuulumisen ontologisiin ulottuvuuksiin ja itseensä luottaminen sen sijaan kuvaa yksilönvapautta.) Toisaalta muutamat haastateltavani vastasivat kysymykseen merkitsemällä monia vaihtoehtoja.¹²⁵

Yhteiskunta työntää kanavia rajoille esimerkiksi liittämällä heidät new ageen, mutta kanavat vastustavat tämän kaltaista puhetta. Kukaan haastateltavistani ei kokenut olevansa ensisijaisesti ”new agen kannattaja”, mutta osa heistä liitti termin

¹²⁵ Esimerkiksi Alekski ympyröi lomakettani täyttäessään yhdeksän vastausvaihtoehtoa. Hän sanoi samalla, että itseä on vaikea määrittellä. Jonkinlaista rajanvetoa Alekski kuitenkin teki. Hän jatkoi, kuinka hän voisi merkitä kaikki muut vaihtoehdot paitsi uskonnollisen ihmisen ja kristityn. Alekski ympyröi samaaninkin, koska hän oli hankkinut samaanirummun. Identifioitumisen ilmentäminen rummun omistamisen kautta kuvaa kuulumisen aineellista tasoa. Lopulta Alekski jätti uskonnollisen ja kristityn lisäksi mystikon ja meedion ympyröimättä. Kun aloitimme varsinaisen haastattelun, pyysin tapani mukaan haastateltavaa kertomaan ensin itsestään. ”Niin, täs nyt sitten alotetaan määrittelemään itteensä taas”, Alekski aloitti.

jotenkin heidän toimintaansa tai käsityksiinsä.¹²⁶ Haastateltavani kävivät rajaneuvottelua new agen ja kanavoinnin suhteen, sillä heidän suhtautumisestaan new ageen kuvastui tietynlainen ambivalenttisuus. Haastateltavieni negatiivisissa käsityksissä new age oli jotakin ei-vakavasti otettavaa. Muutamat haastateltavani rakensivat rajaa kanavoinnin ja new agen välille, kun he liittivät new agen ”hörhöilyyn” tai ”hippeilyyn”. Kerttu liitti termin ”amerikkalaiseen kulttimeininkiin” ja toimintaan jossa on ikään kuin liikaa jotakin. Tosin Kerttu mainitsi, että hänen luonaan käy myös new age -ihmisiä asiakkaana. Hänen suhtautumisestaan kuvastui näkemys, että kanavointi ja henkisyys ovat arkipäivän asioita, mutta new agessa ei olla kiinnittyneitä arjen rutiineihin. Kertun haastattelussa kuvastui tietynlainen rajankäynti, sillä hän kuitenkin kertoi lukeneensa henkisyytensä alkuvuosina new age -kirjallisuutta.

Kanavat eivät käyttäneet new age -sanaa esimerkiksi markkinoinnissaan (vrt. Fonneland 2012), mutta jotkut heistä käyttivät suomenkielisiä termejä uusi aika, uusi aikakausi, kultainen aikakausi tai uusi tietoisuus. Jotkut liittivät termin bisnekseen ja rahastamiseen. New age onkin yhdistetty maalliseen menestykseen jo 1990-luvulta lähtien (ks. Heelas 1996, 17). Vastaavasti osalle haastateltavistani new age -termi merkitsi jotakin hyvää ja positiivista. Se tarkoitti muutosta ihmisten tietoisuudessa tai etsimistä ja avointa suhtautumistapaa uusille asioille.¹²⁷

¹²⁶ New agen kannattajan merkitsi haastateltavistani kymmenen henkilöä. Näissä haastateltavissa oli kaikenikäisiä aina 1940-luvulla syntyneistä 1980-luvulle syntyneisiin asti. (Yhtä henkilöä lukuun ottamatta new agen ympäröineet henkilöt identifioivat itsensä myös kanavojaksi/kanavaksi.) Suhteessa aiemman tutkimuksen huomioon siitä, kuinka ihmiset ovat luopuneet termin käytöstä, tämä oli yllättävänkin suuri määrä. *Ultra*-lehden lukijoille tehdyssä kyselyssä vuonna 2011 vastaajista kolme prosenttia ilmoitti ensisijaiseksi ”identiteetin” kuvaajakseen ”new agen kannattajan”. Vastanneista 62 prosentilla ensisijainen vaihtoehto oli ”henkinen ihminen”. (Sohlberg & Ketola 2015.) Lorna Byrnen tilaisuuden yhteydessä tehdyssä kyselyssä ainoastaan neljä vastaajaa 263 henkilöstä valitsi identiteetikseen new agen. Samoin heidän yleisin vastauksensa oli ”henkinen ihminen”. (Utriainen 2013, 243.)

¹²⁷ Jotkut liittivät termin tietynlaiseen musiikkiin, meditaatioon, symbolismiin, esineisiin, wiccakulttuuriin sekä henkisen kasvun kirjojen lukemiseen. He saattoivat käyttää termiä myös hakananana internetissä. Ainoastaan yksi haastateltavani, Taru yhdisti kanavoinnin new ageen. Uskonnon ja new agen rajat olivat joidenkin kanavien puheessa häilyviä. Esimerkiksi Saimin käsityksissä uskontoa ja new agea yhdisti nimenomaan vallan ongelma, vaara siitä, että ihmisen oma tietäminen jää toissijaiseksi. Hänen käsityksensä viittasivat siihen, että new age lähentelee uskonnollista institutiota. Saimi katsoi, että new agessa on paljon hyvääkin, mutta se saattaa olla liian rajallista tai suvaitsematonta. Saimi teki rajatyötä, kun hän jatkoi, että ”oikea henkisyys on avointa, puhdasta ja pyyteetöntä”.

Yhteiskunnallisesti hankalan new agen sijaan, suurin osa haastateltavistani koki, että heitä kuvaa termi henkinen ihminen.¹²⁸ Wouter J. Hanegraaffin mukaan henkisyys on new age -termiä neutraalimpi. Se merkitsee jotakin ei-sitoutunutta. Hanegraaffin mukaan muutos käsitteiden käytössä kuvaa ilmiön leviämistä ja sulautumista valtavirtaan. (Hanegraaff 2009, 345.)

Haastateltavat liittivät new ageen enemmän yksittäisiä käytäntöjä ja esineitä, kun vastaavasti henkisyys merkitsi laajempia asioita. Henkisyys tarkoitti heille lähinnä ihmisen itsetuntemuksen kehittämistä ja tasapainoisen elämän ja rauhan saavuttamista. Henkisyys liittyi myös positiivinen ajattelu ja suhtautuminen asioihin, kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä käsitys johdatuksesta ja eräänlaisesta elämän käsikirjoituksesta. Se merkitsi haastateltavilleni ihmisen yhteyttä sekä muihin ihmisiin että maailmaan. He katsoivat, että henkisyyden ominaispiirteisiin kuuluvat muun muassa empatia, rakkaudellisuus ja anteeksianto toisia kohtaan.

New agen termin tapaan jotkut haastateltavani tekivät eroa suhteessa henkisyyteen. He tekivät rajanvetoa sekä mielikuvien että toiminnan tasoilla. Esimerkiksi jotkut pitivät termiä vanhanaikaisena tai kokivat kaikki ihmiset henkisiksi. Muutamat haastateltavani kritisoivat termiä sen vuoksi, että se luokittelee ja sen avulla jotkut haluavat korottaa itseään.¹²⁹ Katri puolestaan kertoi, kuinka hän on itse sanoutunut irti kaikista ”henkisistä huuhaajutuista” eikä hän esimerkiksi esiinny alan messuilla. Heti perään Katri vaihtoi aiheita kertomalla, kuinka monet hänen asiakkaistaan tulevat yritysmaailmasta tai ovat uraihmiisiä. Samalla hän loi rajaa oman toimintansa ja henkisten piirien välille. Katrin puheesta kuvastui kanavien käsitys suvaitsevaisuudesta (henkisiä piirejä ei pidä paheksua), mutta samalla hän kuitenkin erotti itsensä henkisyyden ryhmistä ja ihmisistä. Esimerkiksi asiakasryhmistä (kuten korkeasti koulutetuista tai tavallisista ihmisistä) puhumisen avulla jotkut kanavat myös vastasivat mahdolliseen stereotyyppittelyyn ja alakulttuurin leimaan.

Epistemologian näkökulmasta ihmisellä voi olla eri tavoin hankittua tai erilaista tietoa jostain asiasta. Asia voi olla hänelle esimerkiksi tuttu (ks. Grayling 2003). Kaikilla haastateltavillani ei ollut perusteellista tietoa siitä, mitä new age tai henkisyys tarkoitti, mutta he silti katsoivat jollakin tasolla identifioituvansa tai erottuvansa näistä. Samoin joillakin vaikutti olevan vain vähän tietoa kirkosta, sen toiminnasta tai opillisista asioista. (Tosin haastateltavissani oli myös poikkeuksia, sillä joillekin

¹²⁸ Henkisyyden termin suosiminen new agen sijaan on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Huss 2014, 50). 36 haastateltavastani 28 ympyröi lomakekysymyksessäni vaihtoehdon henkinen ihminen, mutta heistä ainoastaan neljä katsoi sen tärkeimmäksi identifioitumisensa määrittäjäksi.

¹²⁹ Esimerkiksi Raisa kritisoi henkisyyttä siten, että jotkut ihmiset tulkitsevat kaiken henkiseksi (esim. oksettava olo kertoisi aina puhdistamisen tarpeesta). Lisäksi Raisa halusi vältellä tietynlaisen termistön käyttöä, jonka hän liitti new ageen (mm. kuinka jotkut puhuvat ”hyvistä energioista” kodikkuuden tai hyvän ilmapiirin sijaan).

heistä kirkon toiminta oli tuttua.) Näiden kaikkien asioiden kohdalla vähäinenkin tieto (oli se hankittu mistä tahansa) määrittäi kuitenkin heidän asennoitumisestaan ja paikantumistaan.

4.3 Kanavoinnin ja spiritualismin välinen rajatyö

Ryhmähaastattelussa Aino totesi, että nykyään new age -termiä ”sotketaan” spiritualismiin, teosofiaan ja muihin ryhmiin. Viimeisenä institutionaaliseen uskontoon liittyvänä rajaneuvotteluna käsittelen kanavoinnin ja spiritualismin väliseen rajaan liittyvää kuulumisen politiikkaa. Kuten johdannossa kerroin, tutkimuskirjallisuudessa kanavoinnin katsotaan osittain juontuvan spiritualistisesta traditiosta (esim. Gutierrez ed. 2015). Esimerkiksi Gordon Melton, kuten useat muut tutkijat, erottelevat kanavoinnin ja spiritualismin. Meltonin mukaan kanavointi eroaa spiritualistisesta meedion viestin välityksestä tarkoituksen ja sisällön puolesta (Melton 1992, 21; ks. myös Spencer 2001). Aineistoni perusteella kanavoinnin ja spiritualismin tai mediumismin¹³⁰ eli spiritualistisen henkikommunikoinnin raja on kuitenkin jossain määrin vaikeasti hahmotettava, joustava tai tapauskohtainen. Haastateltavani sekä muodostivat tätä rajaa että hälvensivät sitä.

Diana Espírito Santon (2010, 64) mukaan monenlaiset ammatilliset ryhmät pyrkivät usein suojelemaan tietämyksensä ja toimintansa rajoja. Jotkut haastateltavani rakensivat kanavoinnin ja mediumismin välistä rajaa, mikä tapahtui arvojen tasolla. Osa heistä arvosti enemmän kanavointia, toiset puolestaan meedion viestitystyötä. Esimerkiksi Spiritualistiseen seuraan kuulunut meedio, Sanna vastusti oman toimintansa kanavoinniksi määrittelemistä. Hän ei halunnut käyttää sanaa kanavointi omasta viestinvälityksestään, vaikka jotkut haastateltavani olivat maininneet hänen nimensä, kun olin kysynyt mahdollisia haastateltavia. Tämä kertoo siitä, etteivät kanavoinnin ja mediumismin väliset rajat olleet tärkeitä tai selviä kaikille haastateltavilleni. Toiseksi se kertoo tietynlaisesta tutkimusmenetelmällisestä dilemmasta: miten tutkija valitsee haastateltavansa tai sen mihin hän osallistuu.

Sanna puolusti omaa eksperttisyytään suhteessa kanavointiin. Rajanvedon välineinä hän käytti Spiritualistisen seuran yhteistä koulutusta sekä tiedon lähteeseen liittyvää meedioistunnon käytäntöä, hengen tunnistamista. Hänen mukaansa kanavoinnissa ei tiedetä todistettavasti, mikä viestin lähde on, toisin kuin meedion viestinvälityksessä. Sannan näkökulmasta spiritualismissa meedion tehtävänä on kuolemanjälkeisen elämän todistaminen. Joidenkin haastateltavieni mukaan meedion työssä pääpaino on nimenomaan viestin välittämisessä ihmisten kuolleilta omaisilta.

¹³⁰ Spiritualistisessa liikkeessä katsotaan, että mediumismi käsittää mentaalisen mediumismin eli meedion ajatuksen avulla tapahtuvan kommunikoinnin henkimaailman kanssa sekä fyysikaalisen mediumismin kuten henkien ilmestymisen valokuviiin.

Meedioistunnossa hengen tunnistaminen tapahtuu kuvailemalla henkilön persoonaa (ks. Steffen 2015, 241) sekä hänen ulkonäköään. Kanavoinnissa lähteen kuvaamisen käytäntöä ei ole, vaan painotuksen katsotaan olevan tiedon sisällössä ja nimenomaan sen tuomassa avussa. Sannan kommentin kohdalla näiden perinteiden semioottisissa ideologioissa on eroa siinä, mikä on riittävä todiste eli indeksi. Tosin Sannan rajanveto siitä, kuinka meedion viestin välityksessä henki tunnistetaan, ei kuitenkaan pätenyt pienryhmätilanteessa, jossa hän oli transsissa. Tuolloin tunnistamiseen ei hänen mukaansa pyritty, vaan viestiä saattoi tuoda kuka tahansa ihmisenä elänyt henki. Diskursiivisesta rajanvedosta kertoi se, kuinka Sanna ei kuitenkaan halunnut käyttää tilanteesta sanaa kanavointi.

Jotkut haastateltavistani (niin kanavista kuin asiakkaista) puolustivat spiritualismin/mediumismin ja kanavoinnin välistä rajaa, mutta he arvostivat kanavointia tietämisen muotona enemmän. Näiden haastateltavieni ja Sannan käsitykset siis tukevat esimerkiksi Gordon Meltonin näkemystä kanavoinnin ja spiritualismin erottamisesta. Haastateltavieni perusteluissa kanavoinnin ja spiritualismin välinen raja muodostui erityisesti tiedosta, sillä he käyttivät perustelunaan viestin lähteen, kanavana toimivan henkilön ja tiedon sisällön ikään kuin ”korkeampaa” henkistä tasoa tai kehitystä (kosmologisessa hierarkiassa). Meedioistunnossa painotus on perinteisesti enemmän kuolemassa, jolloin tieto voi keskittyä siihen, kuinka hengellä asiat ovat henkimaailmassa hyvin ja että hengellä on huoli elävistä rakkaista (ks. Braude 1989, 52; Alasuutari 2017a). Spiritualismissa ja mediumismissa surun ja lohdutuksen aspektit voivat olla siten selvemmin läsnä kuin kanavoinnissa. Kanavoinnin ja spiritualismin välistä ontoepistemologista eroa heijasteli se, mitkä haastateltavani katsoivat mahdollisiksi tiedon lähteiksi. Esimerkiksi haastattelemani Spiritualistisen seururan jäsenet eivät puhuneet haastatteluissa tuovansa viestiä mestareilta kuten Jeesukselta tai luonnonhengiltä. Ero heijastelee mahdollisesti myös erilaista suhtautumista kristinuskoon. Yhteistä kaikille haastateltavilleni oli vuorostaan käsitys siitä, että periaatteessa he hyväksyvät kaikki uskonnot, ja ihmiset voivat olla jäsenenä missä uskonossa he haluavat.¹³¹ Jotkut haastateltavani kuitenkin rakensivat rajoja suhteessa spiritualistisiin Henkisen kehityksen yhdistyksiin, kun he kertoivat, etteivät yhdistykset ole tarpeeksi suvaitsevaisia.

Toisaalta osa haastateltavistani purki kanavoinnin ja mediumismin välistä rajaa. He eivät tehneet jyrkkää, arvolatautunutta eroa kanavoinnin ja meediotoiminnan välille, vaan he pikemminkin katsoivat, että kyseessä ovat ikään kuin saman asian eri puolet (esim. molemmat ovat ”viestitystyötä”). Muutamat haastateltavani tarjosivat sekä meedioistuntoja että kanavointipalvelua rinta rinnan. Identifioitumisen tason kuulumista kuvasi se, kuinka useat haastateltavani merkitsivät lomakkeeseeni

¹³¹ Kaikki haastattelemani Spiritualistissa seurassa olleet henkilöt olivat myös evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä, mikä kertoo kuulumisesta jäsenyyden tasolla.

olevansa sekä kanavoija/kanavia että meedio. (Lähes yhtä moni katsoi olevansa kanavoija/kanava, muttei meedio.) Esimerkiksi Virpi muodosti rajaa näiden välille, kun hän kertoi, ettei hän halunnut käyttää itsestään meedio-nimikettä, koska hänen mukaansa sana on mystinen ja siihen liittyy pelkoa ja jännitettä. Toinen syy sanan välttelyyn oli Virpin mukaan se, ettei hänen tekemänsä kanavointi tule ”hänestä”, mikä kertoo puolestaan mielikuvien tason rajanvedosta. Kanavoinnin ja mediumismin välistä, tietoon perustuvaa rajaa hämärsi hänen tapauksessaan kuitenkin se, että kanavointitilanteessa Virpi saattoi tuoda tietoa myös asiakkaan kuolleilta omaisilta. Tietämisen näkökulmasta katsottuna kukaan haastateltavistani ei kertonut, eroavatko tietämisen välineet (esim. selvätietoisuus, automaattikirjoitus) käytännössä jotenkin kanavoinnissa ja spiritualismissa. Aineistoni perusteella spiritualismi ja kanavointi myös jakavat semioottisen ideologian piirteitä kuten käsityksen sanojen voimasta.

Haastateltavieni kuulumista määritteli mahdollisen new ageen liittyvän yhteiskunnallisen leimautumisen lisäksi ufopiirejä ja transsia koskeva stigma. Spiritualismissa transsiin on perinteisesti suhtauduttu positiivisesti, korkeampana viestin välitysmuotona. Mediumismin rajoja suojellut Sanna teki kuitenkin diskursiivista rajanvetoa suhteessa transsiin. Hän harjoitteli sitä pienessä ryhmässä ja käytti taitoa hyödykseen perinteisessä meediatilaisuudessa, mutta hän ei halunnut kuulua julkisesti transsia tekeviin medioihin. Hän kertoi, että transsiin liittyvistä asioista pidetään ”matalaa profiilia”. Etenkin Jennin haastattelussa kuvastui puolestaan rajankäynti suhteessa avaruuden olentoihin. Jenni kertoi, kuinka avaruuden olennot ovat välittäneet viestiä hänen kauttaan. Kysyin häneltä, ovatko nämä olennot avaruudessa, jonka näemme kaukoputkella vai jossakin muulla taajuudella. Jenni vastasi: ”Täytyy sanoa, et mä oon vähän väärä ihminen varmaan vastaan tähän, mut tota... (puhallus) tää menee nyt kyllä aika rajuks tota...ää, tota, no sanotaan, että sekä että. Mä en kommentoi muuta tähän [...] koska en halua tulla välttämättä leimatuks siihen porukkaan.” Kommentillaan Jenni teki rajaa oman toimintansa ja ufo-ryhmien välille. Jenni halusi vielä ikään kuin oikeuttaa toimintansa tai vastata mahdolliseen leimautumiseen toteamalla, ettei hän ole tietoisesti hankkiutunut tehtävään, jossa hän toimii nimenomaan avaruuden olentojen välittäjänä.¹³²

¹³² Avaruuden olennoilta viestejä tuovat haastateltavani puhuivat olennoista, jotka olivat toisella taajuudella olevia, ihmisiä auttavia valon olentoja. Kanavoinnin, meediatoiminnan ja ufoperinteen väliset rajat ovat kuitenkin huokoisia. Muutamat haastateltavistani kertoivat, kuinka he olivat nähneet ufoja tai vierailleet avaruusaluksessa. Haastateltavistani ei tullut tarkemmin esiin niitä syitä, miksi avaruuden olentoihin liittyvästä toiminnasta ei haluta puhua tai miksi siinä mahdollisesti leimautuu. Kuten Christopher Partridge toteaa, monet ihmiset kuitenkin suhtautuvat avoimesti ajatukseen, että maapallon ulkopuolella on jonkinlaista elämää (Partridge 2003, 4). Ufologian ja ufoilmiöiden mahdollisista oudoksumisen syistä ks. myös Närvä 2008, 30–31.

4.4 Kuulumisen taloudellinen ulottuvuus – kuluttaminen

Seuraavaksi tarkastelen kuulumisen taloudellista rajaa kuluttamisen näkökulmasta. Kanavien rajoilla elämisen kannalta kuluttaminen ja yleisemmin kaupallisuus toimivat tekijöinä, jotka suuntaavat heitä lähemmäs valtavirtaa esimerkiksi tuomalla kanavointiin liittyviä asioita ihmisten saataville. Joistakin ihmisistä henkisyiden ja kuluttamisen yhdistelmä voi tuntua ristiriitaiselta, sillä esimerkiksi talous, politiikka, kulttuuri, terveydenhuolto, urheilu ja uskonto mielletään erillisiksi yhteiskunnan aloiksi. Ne ovat kuitenkin toisiinsa sulautuneita ja toisiaan rakentavia tuotannon ja elämän ulottuvuuksia. (ks. esim. Gauthier 2020, 9; Kallinen & Ruckenstein 2009, 10–11; Venäläinen 2015, 48.) Esimerkiksi François Gauthier (2020, 1) katsoo, että nykyihmiset elävät kulutusyhteiskunnassa, jossa kuluttaminen on työntynyt kaikille elämän aloille, myös uskonnon alueelle. Kulutusyhteiskunnan käsitteellä viitataan sellaiseen yhteiskuntaan, jossa sosiaalisten suhteiden ja elämäntapojen osalta keskeistä on asioiden kuluttaminen. Lisäksi elämää tämän kaltaisessa yhteiskunnassa luonnehtivat valintojen tekemisen pakko sekä aitouden ongelma. (Sulkunen 2011; 2016.)

Tutkimuskirjallisuudessa kuluttamiseen on suhtauduttu toisinaan moralisoivasti (ks. Miller 2006), mutta tässä tutkimuksessa ja luvussa lähestyn kuluttamista ennen kaikkea aineellisena ja sosiaalisena ilmiönä. Hyödynnän luvussa haastatteluiden lisäksi henkisillä messuilla muodostamaani kyselylomakeaineistoa. Pyysin messukävijöitä kertomaan messuille osallistumisen motiiveistaan. Eräs eläkkeellä ollut nainen kirjoitti lomakkeessaan osallistumisen syistä näin:

Uuden tiedon saanti henkisistä asioista. Meditatiiviset kokemukset: meditatiivinen musiikki ja itse meditaatiot. Samanhenkisten ihmisten tapaaminen. Alan kirjojen ja musiikin hankinta. Terveystuotteiden hankinta. Tietoa täydentävistä hoitomuodoista.

Vastaajan tavoitteena oli henkisyttä koskevan tiedon, tuotteiden ja kokemusten hankkiminen messuilta. Myös muut messukävijät kertoivat kyselylomakevastauksiinsa osallistuvansa messuille, koska he olivat kiinnostuneita henkisyyteen liittyvistä asioista ja henkisestä kasvusta. Useille kyselyn vastaajille messuilla käyminen oli tapa, ja he olivat osallistuneet muillekin messuille. Joillekin se oli irtiotto arjesta, jotkut olivat puolestaan messuilla töissä.

Ihmiset rakentavat rajoja kuluttamisen ja tuotannon avulla (ks. Weinberger 2015, 380–381).¹³³ Pidän kuluttamista eräänä rajatyön muotona (ks. myös Weinberger

¹³³ Idea sosiaalisen eron tekemisestä tai ilmaisemisesta kuluttamisen avulla on lähtöisin Pierre Bourdieun luokkaa koskevista käsityksistä. Hänen analyysiään on kuitenkin kritisoitu stereotyyppiseksi (ks. Tilley 2006).

2015), joka edistää kuulumisen muodostumista ja ylläpitoa (ks. Karatas & Sandikci 2013, 15). Esimerkiksi brändit voivat toimia kuulumisen ja identiteetin luomisen välineinä (Gauthier & al. 2013, 13, 18). Voi ajatella, että kuluttamisen avulla ihmiset kiinnittyvät johonkin. Vaikka kuluttaminen voi erottaa ihmisiä ja ryhmiä, se myös yhdistää ihmisiä ja toimijoita. Tosin se osallistuu ehkä perinteisestä sosiaalisuuden ideasta poikkeavien sosiaalisuuden muotojen rakentumiseen (Gauthier & al. 2013, 23). Kuluttaminen tuo ihmiset, esineet ja muut toimijat yhteen tilannekohtaisesti (ks. Sørenssen 2016). Esimerkiksi henkiset messut, erilaiset yksilöpalvelut tai kurssit toimivat tilana, jossa nämä eri osapuolet tai toimijat, kuten myyjät, asiakkaat, tuotteet ja raha kohtaavat toisensa. Kuluttaminen voi olla keino, jonka avulla ihmisiä houkutteellaan mukaan ryhmään (Karatas & Sandikci 2013, 14), sen avulla houkutteellaan muodostamaan erilaisia suhteita. Samalla kuluttaminen voi houkuttaa myös rajojen ylittämiseen. Esimerkiksi messuvastaajien tapauksessa muutamat henkilöt kertoivat osallistuneensa messuille uteliaisuudesta, joillekin taas messujen sijainti oli ollut ratkaiseva tekijä. Myös kanavat voivat suosittelaa asiakkailleen muiden tuottajien palveluja, samalla he suosittelevat ja edistävät kuluttamista ja kuulumisen luomista.

Suhteessa institutionaaliseen uskuntoon kanavat korostivat yksilön kokemusta ja näkökulmaa. Hieman paradoksaalisesti kuitenkin haastattelemi ihmiset tukeutuivat henkisessä kehityksessään erilaisiin tiedon hankinnan tapoihin, palveluihin ja tuotteisiin, kuten henkiseen kirjallisuuteen, kursseihin, esineisiin, näkijöihin ja hoitomuotoihin.¹³⁴ Kanavointia Yhdysvalloissa tarkastelleen Michael F. Brownin mukaan ihmiset, jotka ovat kiinnostuneita kanavoinnista pitävät sosiaalisia instituutioita rajoittavina ja keinotekoisina. Brownin mukaan sitä vastoin kanavat katsovat suorat ekspertti-asiakas-suhteet eli markkinasuhteet luonnollisiksi ja demokraattisiksi, koska ne yhdistävät osapuolet molemminpuolisesti hyödyttävän vaihtokaupan avulla. Hänen mukaansa markkinat täyttävät instituutioiden jättämän tilan. Toisin kuin instituutiot, joissa raha kulkee enemmän tai vähemmän piilossa, kanavien yritystoiminnassa taloudellinen aspekti on esillä. (Brown 1997, 11, 142–143.) Haastattelemi kanavat eivät kritisoineet esimerkiksi evankelis-luterilaista kirkkoa (tai instituutioita yleisemmin) liittyen taloudellisiin seikkoihin, vaan lähinnä vallan, hierarkian ja organisaatiokeskeisyyden vuoksi. (Ainoastaan yksi kirkon jäsenenä ollut

¹³⁴ Haastateltavani olivat osallistuneet paljon erilaisille luennoille, kursseille ja käyneet messuilla sekä yksityisissä hoidoissa. Lisäksi he saattoivat seurata joitakin toimijoita tai tilaisuuksia internetin kuten sosiaalisen median välityksellä. Kanavat eivät haastateluissa niinkään korostaneet ryhmään tai yhteisöihin kuulumisen merkitystä ja vaikutuksen siltä, että kuulumisen hierarkiassa tämän kaltainen kuulumisen oli heille vähiten arvostettua. Toiminnan tason kuulumisesta kertoi se, kuinka joidenkin haastateltavien puheesta kuvastui rajatyö suhteessa tilaisuuksiin osallistumiseen. He kertoivat pitävänsä niihin etäisyyttä ja osallistuvansa harvoin tai silloin tällöin, mutta he eivät irtautuneet verkostojen tai ryhmien toiminnasta kuitenkaan kokonaan.

haastateltavani mainitsi negatiiviseen sävyyn kirkollisveron.) Kanavat muodostivat rajaa institutionaaliseen uskuntoon valitsemalla yksinyrittäjyyden toimintamuodoksi yhdistyksen tai henkisen ryhmän sijaan. Heidän näkökulmastaan oleellista oli se, että asiakas on vapaa ostamaan palvelunsa haluamaltaan tarjoajalta.

Uskonnollisissa tai henkisissä ryhmissä kuluttamiseen liittyvät rajat, asenteet ja käyttäytymismallit sekä niiden pysyvyys ovat erilaisia. Ihmiset oppivat näissä ryhmissä, millaisia ovat sopivat kuluttamisen muodot ja tuotteet. Kulutustottumukset syntyvät siis yhteisöllisesti. (ks. Karatas & Sandikci 2013.) Kuluttamisen avulla luodaan symbolisia rajoja ryhmään kuuluvien ja ei-kuuluvien välille. Tavaroilla ja palveluilla ihmiset voivat ilmaista kuulumistaan, mutta kuluttaminen ja tavarat myös rakentavat sitä. Esimerkiksi messukyselyyn vastanneiden henkilöiden tapauksessa aineellisen tason kuulumisen rakentamisesta kertoivat joidenkin messukävijöiden ostamat tietoon ja tiedon saamiseen liittyvät tuotteet¹³⁵ ja palvelut (kuten Tarot-tulkinnat, astrologiset tulkinnat, auravalokuvaustulkinnat, kanavointi- ja meedioistunnot, jäsenkorjaus sekä energiahoito).

Antropologi Daniel Millerin (1998) mukaan ostamisessa tai kuluttamisessa on suurelta osin kysymys sosiaalisten suhteiden dynamiikasta ja rakkaudesta (kuten hoivasta, vastuusta). Millerin tutkimus käsittelee arkipäivän tuotteiden ostamista. Hän katsoo, ettei kuluttaminen suuntaudu niinkään ostajaan itseensä vaan toisiin ihmisiin, kuten heidän lapsiinsa tai kumppaniin (tai toivottuun kumppaniin). Samalla tavoin kanavat kertoivat, kuinka asiakkaat ostavat kanavoitopalvelua rakkauselämänsä liittyvien syiden vuoksi tai jotkut ihmiset ostavat meediopalveluja, koska kaipaavat yhteyttä kuolleisiin läheisiinsä. Messukyselyn vastauksissa tämän kaltainen muihin ihmisiin suunnattu kuluttaminen ei niinkään tullut esiin, koska vastaajat eivät kertoneet, kenelle heidän ostamansa tuotteet olivat (esim. heille, perheenjäsenille, ystäville). Ainoastaan muutamat henkilöt mainitsivat tuotteiden/palvelujen olevan muille. Esimerkiksi eräs vastaaja kertoi, että hän osti enkelipallon tyttärelleen. Vastauksissa korostui kuitenkin messujen sosiaalinen ja yhteisöllinen rooli siinä, että monet vastaajat kirjoittivat, kuinka he menevät messuille tapaamaan tuttujaan. Aiemmin lainaamani vastaajan kommentti ”samanhenkisistä ihmisistä” kuvastaa sosiaalisen tason kuulumista. Tämä on osoitus siitä, kuinka messukävijät kokivat, että heillä on jotakin yhteistä muiden osallistujien kanssa. Lisäksi jotkut

¹³⁵ 85 vastaajasta 62 henkilöä kertoi ostaneensa ainakin yhden tavarat. Suosituimpia yksittäisiä tuotteita olivat kirjat ja lehdet. Toiseksi suosituimpia olivat kosmetiikka- ja hygieniatuotteet sekä erilaiset syötävät tuotteet. Vastaajista hieman useampi kuin joka kymmenes oli lisäksi ostanut jonkin kiven ja/tai korun. Esimerkiksi eräs vastaaja kirjoitti, että hän osti Neitsyt Maria -lasikorun, jossa on pyhää voimaa sekä intiaanikorun, koska turkoosi on parantava väri. Lisäksi vastaajat olivat ostaneet tekstiili-tuotteita ja erilaisia esineitä (esim. enkelikoriste-esine, muki), tippoja, meditaatiolevyjä, korttipakkoja ja heilurin.

vastaajat kertoivat, että ystävä oli pyytänyt heitä mukaansa. Muutamat vastaajista osallistuivat messuille esiintyjien vuoksi.

Teoksessaan Miller vetää analogian ostamisen ja uhrauksen välille. Uhrin avulla rakennetaan suhdetta ihmisten ja tuonpuoleisen välille. (Uhri on siis eräänlainen ihmisten ja henkimaailman välisen rajan purkamisen väline.) Hänen mukaansa länsimaisessa kuluttamisessa suhdetta pyritään tuonpuoleisen sijaan useimmiten rakentamaan muihin ihmisiin. Tosin kanavoinnin tapauksessa analogia on hieman kirjaimellisempi, sillä ihmiset ostavat esimerkiksi kanavoinnin opetteluun yhteydessä mainitsemiani välineitä, joiden avulla rakennetaan nimenomaan henkiolentosuhteita. Esimerkiksi eräs messukävijä kertoi, että hän osti messuilta heilurin vahvistaakseen yhteyttä ”valon maailmaan”. Eräs toinen vastaaja kertoi, että hän osallistui erälle luennoille, koska on kiinnostunut luonnonhengistä. Tässä mielessä Millerin yhteys kuluttamisen ja rakkauden välille voidaan käsittää siten, että kuluttamisen avulla kanavat ja asiakkaat rakentavat ontologista kuulumista rakkauteen, vaikka kuluttaminen samalla myös rakentaa henkisyiden yhteiskunnallista ulottuvuutta.

Millerin (1998) mukaan kuluttaminen tulee ymmärtää suhteessa moraaliin ja arvoihin, joihin ihmiset haluavat liittyä. Rakkauden ja arvojen lisäksi ostamisessa on hänen mukaansa kyse kuvittelusta, tavaroiden omistamisen ja käyttämisen kuvittelusta sekä ihmisten toisiin ihmisiin liittyvästä kuvittelusta, kuten siitä mitä muut haluavat. Miller katsoo, että ostamisen avulla ihmiset toivovat erilaisia vaikutuksia ja muutoksia. Samalla tavoin joidenkin messukävijöiden vastauksista ilmeni tuotteiden ja palvelujen ostamiseen liitetyt toiveet niiden hyödyistä, mikä kertoo kuluttamisen rajatyöstä mielikuvien tasolla. Esimerkiksi eräs vastaaja kirjoitti, että hän oli osallistunut messuilla useampaan palveluun ja kuinka messuille osallistumisen syynä oli itsetuntemuksen lisääminen. Toinen vastaaja puolestaan kertoi, että hän oli ostanut messuilla hoitoja, koska hän tarvitsi tukea taloudellisista tekijöistä johtuneen kovan työstressin vuoksi. Kolmas vastaaja taas kertoi ostaneensa Lapin voima -ainetta, koska hänen energiansa oli alhaalla. Muun muassa näiden messukävijöiden tapauksessa tuotteiden ja palvelujen ostaminen katsottiin (tai kuviteltiin) mahdollisuutena hyvinvointiin. Hyvinvointia koskivat myös joidenkin kyselyvastaajien kertomat kvaaliat messuista. He tunsivat, että messujen ilmapiiri on korkeavärähteinen, rauhallinen, energisoiva, virkistävä, voimaannuttava tai kuinka henkisyudessa ja messuissa vetää puoleensa niiden positiivisuus tai kuinka messuilla on kauniita asioita.

Messukävijöiden vastausten perusteella keskeistä heille oli tuotteiden hintoihin liittyvä rajankäynti. Todella monien messukävijöiden vastauksissa oli viittauksia siihen, että he arvioivat palvelujen ja tavaroiden ostamista rahan näkökulmasta. Tässä mielessä henkisten tuotteiden kuluttaminen ei eroa päivittäistavaroiden ostamisesta, sillä Millerin tutkimuksen mukaan ”säästäminen” on eräs keskeinen kuluttamisen piirre. Messukävijöiden tapauksessa tuotteen hinta ja asiakkaan rahatilanne rajoittivat ostamista. Vastaajat kirjoittivat muun muassa, että he olisivat halunneet

osallistua johonkin palveluun tai ostaa joitakin tuotteita, mutta eivät rahatilanteensa vuoksi voineet. Lisäksi he kertoivat osallistuneensa lähinnä messujen ilmaistarjontaan (messuille oli siitä huolimatta pääsymaksu) tai ostaneensa edulliseksi katsomiin tuotteita. Tämä kuvaa siitä, että raha määrittelee henkisyiden kentällä osaltaan sitä, kenellä on mahdollisuus kuulua.

Messukävijät rakensivat rajoja suhteessa kuluttamiseen ja kaupallisuuteen myös etiikan tasolla. Osa vastaajista kritisoi messujen kaupallisuutta, vaikka he osallistuivatkin tapahtumaan. He kirjoittivat esimerkiksi, etteivät pidä kaupallisuudesta liittyen henkimaailman ilmiöihin tai kuinka messut ovat muuttuneet kaupallisiksi, liian kalliiksi tai tyrkyttämiseksi. Esimerkiksi eräs vastaaja katsoi, että messut olivat ”valovoimainen” tapahtuma, mutta ”hieman bisnesmäinen”. Toinen vastaaja taas kirjoitti, että tiedon jakaminen messuilla on soveliasta, mutta rahan ottaminen ja omien keinojen markkinointi uusina henkimaailmayhteyden luomisen keinona eivät kiinnosta häntä. Rahan ja uskonnon suhdetta luonnehditaan usein jännitteiseksi (esim. Bado-Fralick & Sachs Norris 2010, 69), mutta näiden kommenttien perusteella ei rahan ja henkisyiden yhdistelmäkään ole kaikille mutkaton. Sitä miten kanavat tähän kritiikkiin vastaavat, käsitellen myöhemmin, kun tarkastelen kanavien näkökulmaa rahaan.

4.5 Kuulumisen ylijärjestyminen

Luvun alussa esitin kysymykset siitä, mihin kanavat paikantavat itsensä suhteessa uskonnon alueeseen ja millaista rajankäyntiä kanavat ja heidän asiakkaansa tekevät institutionaalisen uskonnon ja toisaalta kulutusyhteiskunnan kanssa. Kanavat paikantavat itsensä pääosin uskonnon kentän ulkopuolelle. Ensisijaisesti he asemoivat toimintaansa ja kokevat kuuluvansa holistiseen maailmankaikkeuteen yhdessä muiden ihmisten, eläinten, kasvien sekä henkiolentojen kanssa. He vastustavat ulkoapäin tulevaa rajojen vetämistä ja välttelevät oman toimintansa luokittelamista, mikä on yhdenlainen poliittinen projekti. Tutkimuksen perusteella kanavat eivät paikanna itseään myöskään yksiselitteisesti henkisyiden kentälle, sillä he rakensivat rajaa suhteessa henkisyteen. Tästä seurauksena on se, että ulkopuolelta katsottuna kysymys kanavien ja kanavoinnin paikasta yhteiskunnassa jää avoimeksi.

Kysymys kanavoinnin suhteesta uskontoon on kuitenkin monitahoinen, sillä rajat kanavoinnin, uskonnon, henkisyiden ja new agen välillä ovat läpäiseviä, affektiivisiä, diskursiivisia ja poliittisia. Uskontotieteellisessä alan tutkimuskirjallisuudessa henkisyiden (ja new age -henkisyiden) suhde uskontoon ja institutionaaliseen uskontoon on perinteinen aihealue (esim. Heelas & al. 2005; Mikaelsson 2017; Moberg & al. 2015; Sutcliffe 2013; Utriainen 2015b). Suhteessa aiempiin uskontotieteellisiin keskusteluihin kanavoinnin tapaus tukee havaintoa, jonka mukaan ihmiset pyrkivät tekemään ja suojelemaan henkisyiden ja uskonnon välistä rajaa (esim. Heelas & al.

2005; Huss 2014; McClure 2017). Eron tekeminen ja henkisyuden peilaaminen uskontoon on oleellista henkisyuden itsemäärittelyssä. Henkisyys ikään kuin tarvitsee institutionaalisen uskonnon vertailukohteekseen, ja tässä vertailussa erilaiset uskonnolliset perinteet ja yhteisöt liitetään yhteen yhdeksi ”uskonnoksi”. Tällöin esimerkiksi suhteessa valtaan erilaisten perinteiden väliset ominaispiirteet jäävät huomiotta. Samalla kanavien tapaus tukee näkökulmaa, jonka mukaan kanavoinnin tai uushenkisyuden alueet eivät muodostu kuitenkaan täysin erilliseksi uskonnollisesta kentästä (esim. Knoblauch 2010).

Käsityksillä uskonnon määrittelystä sekä kanavoinnin ja uskonnon eroista on vaikutuksia myös kanavien ja kanavointi-ilmiön rajoilla olemiselle. Eron tekeminen uskontoon tarkoittaa sitä, ettei kanavoinnilla ei ole samankaltaista yhteiskunnallista asemaa kuin esimerkiksi uskonnollisilla yhdyskunnilla. Kanaville ja heidän asiakkailleen tämä ei vaikuttanut olevan suuri ongelma, vaan ennemminkin sitä on yhteiskunnan rajoille joutuminen, joka on seurausta kanavoinnin kaltaisen tietämisen ja hoitamisen sekä sekulaarien tahojen välisestä kitkasta. Joka tapauksessa tällöin heillä ei ole niitä oikeuksia tai etuja, joita uskonnolliseksi yhdyskunnaksi luokitelluilla yhteisöillä on kuten laillisia mahdollisuuksia (ks. Äystö 2019) tai vihkimisoikeutta. Suomen lain näkökulmasta kanavat on yhteiskunnan rajoilla oleva ryhmä verrattuna uskonnollisiin yhdyskuntiin. Eivätkä he välttämättä saa osakseen samanlaista ymmärrystä sekulaarien tahojen silmissä kuin uskonnot (vrt. Honkasalo 2017b, 34), vaikka esimerkiksi uskontojen ontologiaan ja epistemologiaan liittyisi samantyyppisiä olentoja ja käytäntöjä. Tässä mielessä vastakkainasettelu henkisyuden ja uskonnon välille ja vastakkainasettelun perusteella rakennettu uskonnon kategoria muodostuvat kanaville ongelmalliseksi. Tämä kanavien kuulumisen poliittinen ulottuvuus on ristiriitainen. Samalla kun kanavat välttelevät luokittelua (esim. suhteessa uskontoon, new ageen tai henkisyuteen) he sekä vastaavat yhteiskunnan rajoille työntymiseen että itse tuottavat sitä.

Kanavien *ylirajainen kuuluminen* korostaa kuulumisen rajatyön, neuvottelun ja kuulumisen mahdollisuuksien sekä ontologian ja epistemologian аспектеjä. Siinä ontologisten, henkisten ryhmien ja verkostojen tai uskonnollisten ryhmien, kuten evankelis-luterilaisen kirkon, rajat eivät ole yksiselitteisesti suljettuja, vaan kuulumisen mahdollisuus on jollakin tavalla olemassa. Kanavoinnin tapaus tukee aiemman tutkimuksen huomioita erilaisten traditioiden välisten rajojen huokoisuudesta ja siitä, että ihmiset eivät vaihda konversiossa yksiselitteisesti traditiosta toiseen (esim. Fridlund 2014). Kanavoinnin kentällä ihmisillä on mahdollisuus kuulua uskonnollisiin yhdyskuntiin sekä henkisiin yhdistyksiin ja ryhmiin, koska kanavoinnin (ja uushenkisyuden) tiedolliset käsitykset painottavat yksilön omaa kokemusta ja koska sen eettisenä ihanteena on sallivuus. Lisäksi erilaiset ontologiset käsitykset (esim. Jumala, Jeesus, Pyhä Henki) ja arvot (yksilön autonomia, rakkaus) sekä ongelmat (valta) linkittivät ne yhteen. Kanavoinnin tapauksessa halutaan edistää kuitenkin

sellaista henkisiin ryhmiin ja institutionaaliseen uskontoon kuulumista, jossa sekä yhteisön että Jumalan/henkimaailman rajat eivät ole liian pitävät. Huolimatta kanavien kriittisistä uskontokäsityksistä, ihmiset saattavat olla jäseniä esimerkiksi evankelis-luterilaisessa kirkossa ja osallistua toisinaan kirkon toimintaan. Kirkon jäsenenä olleet haastateltavani tarjoavat myös yhdenlaisen esimerkin kirkon jäsenistön (kirkon toimintaan osallistumattomien ryhmän) heterogeenisuudesta (ks. Salminen 2014).

Kanavien tapauksessa kuulumisen rajatyötä tehdään monilla, toisiinsa limittyvillä tasoilla. Olen tarkastellut kuulumisen tietämisen ja tiedon tasoa, affektiivista, sosiaalista, toiminnan, mielikuvien ja aineellisuuden tasoja sekä etiikan ja arvojen, identifioitumisen ja jäsenyyden tasoja. (Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa on kokoavasti näistä kuulumisen rakentamisen tasoista sekä kanavoinnin tapauksen tuomista esimerkeistä.) Tiedon muodot (esim. kanavoitu tieto, monenlainen kirjallisuus) rakentavat kuulumista suhteessa niin ontologiseen rajaan kuin institutionaalisen uskonnon ja taloudenkin rajoihin. (Myös esim. etiikan ja mielikuvien tasot voisi sisällyttää tietämisen tasoon, mutta tässä olen erotellut ne.) Suhteessa institutionaaliseen uskontoon ja kirkkoon kanavat käyttivät rajan rakennusaineena erityisesti kanavoinnin semioottiseen ideologiaan liittyvää käsitystä suorasta yhteydestä. Lisäksi yleisesti ottaen, tieto, oli se sitten vähäistä tai oli sen lähde mikä tahansa, määritteli ihmisten kuulumista. Affektiivisella tasolla kvalioilla, niiden puuttumisella tai positiivisesti ja negatiivisesti arvostetuilla kvalioilla sekä tilanteiden affektiivisuudella on vaikutusta kuulumisen luomiseen. Ihmiset käyttävät kvalioita kuulumisen luomisessa. Varsinkin ykseyteen kuulumisessa affektiivisuuden merkitys on keskeistä, mutta kvaliat vaikuttavat myös suhteessa kirkkoon kuulumiseen sekä kuluttamisen avulla tapahtuvaan kuulumisen luomiseen.

Taulukko 2. Esimerkkejä kanavien rajatyöstä kuulumisen rakentamisen tasoilla.

Tasot	Ontologinen raja	Uskonnon raja	Taloudellinen raja
Tietämisen, tiedon taso	kirjallisuuden merkitys tietämiselle vs. kvaliat tietämisen keinoina	kanavoinnin semioottisen ideologian suora yhteys vs. instituution tieto	yksilön tieto vs. tiedon muotojen hankinta palveluja ja tuotteita ostamalla
Affektiivinen taso	kanavointikokemuksen kvaliat, ks. luku 2.3.1	kirkkokokemuksiin liittyvät kvaliat, tunnelma tai sen puute	palveluiden ja tuotteiden kuluttamiseen liittyvät kvaliat
Aineellinen taso	suhtautuminen esineisiin ks. luku 3.2.1	estetiikan merkitys	tavaroiden kuluttamisen rajatyö
Sosiaalinen taso	ryhmätilanteiden vaikutus kanavoinnin oppimiselle vs. etäisyyden pitäminen henkisiin ryhmiin	sosiaalisten suhteiden vaikutus kirkollisiin toimiin osallistumisessa	kuluttaminen sosiaalisena toimintana, samanhenkiset ihmiset messuilla
Mielikuvien taso	henkiolentojen tiedon erottaminen ihmisen omista ajatuksista, ks. luku 3.3.2	käsitykset new agesta, henkisyydestä ja medioista	mielikuvat palvelujen ja tuotteiden hyödyistä
Toiminnan taso	kanavointitilanne, ks. luku 2.1	henkisten ryhmien tilaisuuksiin osallistuminen tai sen välttely	palvelujen ja tuotteiden ostaminen ja myyminen
Etiikan ja arvojen taso	henkimaailman tiedon ominaisuudet, ks. luku 5.2.3	valtakritiikki uskonnollisia yhdyskuntia ja henkisiä ryhmiä kohtaan	kaupallisuuden kritiikki, toisaalta kuluttaminen
Identifioitumisen taso	rakkaus tai kanava identifioitumisen kuvaajana	luokittelujen välttäminen	auttaja vs. palvelujen tuottaja/ryrittäjä, ks. luku 6
Jäsenyyden taso	kyse ei jäsenyydestä, vaan yhteyden luomisesta henkimaailmaan	kritiikki kirkkoa kohtaan jäsenyydestä huolimatta	raha määrittelee kenellä mahdollisuus kuulua

Henkisyyden kentällä ihmiset tekevät institutionaalisen uskonnon ohella rajatyötä suhteessa kulutusyhteiskuntaan. Kulutusyhteiskunnan ja kanavoinnin kentän välistä rajaa kanavat purkivat siten, että he tarjosivat ihmisille kanavointiin liittyviä kuluttamisen mahdollisuuksia ja vapauden kuluttamiseen. Henkisyyden kentällä kuluttaminen on keskeistä siinä mielessä, että ihmiset ostavat niitä tuotteita ja palveluja, jotka he katsovat hyödyllisiksi esimerkiksi heidän henkiselle polulleen ja hyvinvoinnilleen. (Tämä puolestaan nostaa asiakkaille esiin palvelun ja sen tuottajan valintaan liittyviä kysymyksiä, joita tarkastelen kanavoinnin tapauksen avulla seuraavassa luvussa). Sosiaalisten suhteiden näkökulmasta kanavat ja asiakkaat hämäsivät itsensä ja kulutusyhteiskunnan välistä rajaa. Ihmiset käyttävät kuluttamista yhdenlaisena

ontologisen kuulumisen luomisen keinona, sillä tietämisen ja tiedon muotojen hankinnan avulla he voivat rakentaa henkiolentosuhteita. Aiempi tutkimus on todennut, että henkisyiden kentällä ihmisten sosiaaliset suhteet ovat ennen kaikkea markkina-suhteita (Redden 2016, 234). Tämän tutkimuksen perusteella kuluttamisen avulla ihmiset muodostavat suhteita ”samanhenkisten ihmisten” välille. Toisaalta kanavat ja heidän asiakkaansa rakensivat rajaa itsensä ja kulutusyhteiskunnan välille. Ensinnäkin he eivät ensisijaisesti identifioituneet henkisyiden tai kanavoinnin kuluttajiksi eikä heidän käsityksistään huokunut varsinainen kulutusmyönteisyys. Päinvastoin monet ihmiset arvioivat tuotteiden hintoja ja esittivät eettistä kritiikkiä henkisten palvelujen kaupallisuutta ja kuluttamista kohtaan. Ihmisille henkiset palvelut eroavat siis jossain määrin muista palveluista, mutta yhtäläillä niiden hankkimista määrittä osittain se, kenellä on niihin varaa.

5 Kanavien ja asiakkaiden väliset suhteet

Saara oli ensimmäistä kertaa asiakkaana kanavointia tekevällä yrittäjällä. Hän oli lukenut jonkin verran henkistä kirjallisuutta ja aiemmin Saaran ystävä oli tehnyt hänelle energiahoitoa. Suullisesta, kasvokkain tapahtuvasta kanavoinnista hänellä ei ollut aiempia kokemuksia. Saara oli sekä viestien että energian välittämistä sisältäneeseen kanavointi-istuntoon kokonaisuudessaan erittäin tyytyväinen. ”Asiat tuntuivat todella hyvältä”, hän sanoi. Saaralle tuli kanavoinnissa sellainen tunne, että hän on menossa oikeaan suuntaan elämässään. Haastatellessani Saaraa vaikutti kuitenkin siltä, ettei hän tiennyt, miten henkiolentoihin pitäisi suhtautua. Saara kertoi, kuinka hän oli tyytyväinen siihen, ettei kanava puhunut yksisarvisista tai sanonut hänelle ”Jeesuksen Kristuksen nimeen -tyyppistä mantraa” ääneen. Saara piti hyvänä sitä, että kanava jätti asiakastilanteessa kokemisen hänelle eikä hänen tarvinnut ”vaivaantua siitä jonkun toisen tavasta kokea”. Asiakastilanteessa Saara pyysi kanavaa kertomaan menneistä elämistään, koska hänellä oli tunne, että ne vaikuttavat hänen nykyiseen elämäänsä. Kanavoinnin avulla tullut tieto aiheutti Saarassa kuitenkin ristiriitaisia ajatuksia. Yhtäältä tieto oli hänestä ymmärrettävää. Saara sanoi, että siinä oli samankaltaista sisältöä liittyen uskontoon, kuin se, minkä hän voi allekirjoittaa. Toisaalta Saara pohti, että viestissä mainittu entinen elämä oli jollakin tavalla kliseinen. Hän mietti, halusiko kanava vain välittää viestiä, joka kuulosti historialliselta ja mystiseltä. Saara myös pohti sitä, miksei kanava kertonut hänelle muista aiemmista elämistä. Aprikoinnistaan huolimatta Saara katsoi, että tieto menneestä elämästä oli hänen nykytilanteeseensa sopiva eikä hänellä itsellään ollut kykyä tietää omia menneitä elämiään. Saaran puheesta kuvastui painiminen epäilyksen ja luottamuksen välillä.

Tässä luvussa tutkimuksen näkökulma siirtyy henkimaailman ja uskonnon rajoilta ihmisten väliin rajoihin, kanavien ja asiakkaiden välisiin suhteisiin. Vaikka huomion kohteena on kahdenvälinen, yksityinen raja asiakkaan ja kanavan välillä, on painopiste yhä enemmän yhteiskunnan rajoilla ja kanavien affektiivisen työn yhteiskunnallisen aseman tarkastelussa. Kanavien lisäksi asiakkaat ovat tuolla rajalla. Asiakkaat eivät ole yhdenmukainen ryhmä, vaan toisille asiakkaille kanavoinnin kenttä sekä sen avulla tuotettu tieto ovat tutumpia. Jotkut asiakkaista voivat olla itse

henkisen alan yrittäjiä ja samalla affektiivisen työn tekijöitä, jolloin palvelujen tuottajien ja ostajien rajat ovat liikkuvia. Joillekin asiakkaille henkisyys liittyvät asiat ovat vieraampia. Saaran asiakaskäynnistä ja sen jälkeisestä haastattelusta kuvastuvat asiakkaiden ja kanavien väliset mahdolliset jännitteet, jotka syntyvät siitä, että heidän ontologiset ja epistemologiset käsityksensä ovat osittain samoja, mutta osittain ne voivat erota. Kanavointitilanteessa näitä kanavan ja asiakkaan käsityksiä voidaan kuitenkin tuoda lähemmäs toisiaan. Miten kanavat ja asiakkaat muodostavat rajoja asiakassuhteessa? Millainen on asiakkaiden näkökulma kanavointiin?

Kanavointi ja kanavat edustavat valtavirrasta poikkeavaa, ”toista” epistemologiaa. Poliitiikan tutkija Michael Barkun käyttää käsitettä *stigmatisoitu tieto* kuvaamaan tietoa, joka on vastoin yleisesti hyväksytyjä käsityksiä. Hänen mukaansa tällainen tieto on usein instituutioiden ja auktoriteettien hylkäämää tai kieltämää sekä niiden stigmatisoimaa.¹³⁶ Kyse on siis tiedollisten rajojen ylläpitämisestä. Yhtenä esimerkkinä stigmatisoidusta tiedosta voidaan pitää erilaisia salaliittoteorioita. Barkun mainitsee teoksessaan ohimennen myös kanavoinnin ja siihen liittyvät henkilöt Edgar Caycen ja J. Z. Knightin. Stigmatisoidun tiedon käsite viittaa rajoihin, jotka erottavat yhtäältä kulttuurisesti ja sosiaalisesti määritellyn valtavirran sekä toisaalta sen ulkopuolella olevat ideat eli marginaalin. Näitä rajoja pidetään yllä esimerkiksi säätelemällä kommunikoinnin tai viestinnän välineitä ja muotoja tai eväämällä taloudellinen tuki joiltakin ideoilta. Lisäksi rajoja voidaan pitää yllä saattamalla jotkin ideat tai niitä kannattavat ihmiset pilkan kohteiksi. Tosin näissäkin tilanteissa rajat eivät ole muuttumattomia, vaan niitä ylitetään. Jotkut ideat voivat siirtyä stigmatisoidun tiedon alueen ulkopuolelle. Barkun käyttää esimerkkinä täydentäviin tai vaihtoehtoisiin hoitomuotoihin kuuluvassa akupunktiossa tapahtunutta muutosta länsimaissa. Hänen mukaansa tämän kaltaisen liikkeen mahdollistaa erityisesti internet sekä populaarikulttuuri. (Barkun 2013.) Stigmatisoidussa tiedossa ei ole kyse mustavalkoisesta asetelmasta, sillä se voi olla myös eräänlainen voimavara. Stigmatisoiminen itsessään on rajatyön väline, mutta miten kanavat ja asiakkaat siihen vastaavat. Millaisia motiiveja ja välineitä heillä on epistemologisten rajojen muodostamiseen ja purkamiseen?

Edellisessä luvussa uskonnon rajan yhteydessä ilmeni, kuinka vallan ongelma voi liittyä myös kanavien yrittäjyyteen. Kanavien ja asiakkaiden välinen suhde pohjautuu molemminpuoliseen rajatyöhön: asiakkaiden epäilyyn ja kanavien etiikkaan, ja se kulminoituu kysymykseen tiedosta. Aloitan asiakassuhteen rajankäynnin ja kanavoinnin epistemologian käsittelyni kysymyksellä autenttisuudesta. Käsittelen muun muassa keskeisiä kanavoinnin epistemologian rakennusaineita kuten

¹³⁶ Stigmatisoidun tiedon käsitteestä henkisyys liittyvässä tutkimuksessa ks. Ramstedt 2018. Stigmasta ja stigmatisoinnin yhteiskunnallisesta pohjasta ks. Korkeila & Koski 2017.

asiakkaiden todisteita. Tämän jälkeen tarkennan huomiota kanavoituun tietoon ja kieleen. Luku päättyy kanavoinnin eettisten ulottuvuuksien jäsentämiseen.

5.1 Asiakkaiden näkökulma – epäily kanavan luotettavuudesta

Jani oli noin viisikymppinen, kanavoinnin asiakas, joka oli vuosien aikana osallistunut erilaisiin henkisiin palveluihin. Haastattelemieni kanavien asiakkaista suuri osa oli naisia, joten Jani edusti yhdenlaista vähemmistöä kanavoinnin asiakkaana.¹³⁷ Kuten edellä kerroin, kanavat epäilevät, mutta niin epäilevät myös asiakkaat. Saaran lisäksi Jani kävi haastattelussaan jatkuvaa rajankäyntiä epäilyksen ja luottamuksen välillä. Jani kertoi, että toisinaan hänelle voi tulla epäilyn hetkiä, mutta jotkut ihmiset ovat yliskeptisiä ja katsovat esimerkiksi, että kyse on vain suggestioista. Hän muun muassa koki, että Skepsiksen näkemys siitä, että luontaishoidoissa on vain kyse suggestiosta, on julma.¹³⁸ Haastattelussa Jani esitti useaan kertaan, kuinka hänen kokemansa kanavointi ei ole suggestiota eikä hän ole kanavointi-istunnossa antanut

¹³⁷ Yrittäjien arviot miesasiakkaiden osuudesta vaihtelivat jonkin verran noin viidestä 30 prosenttiin. Jotkut kanavat katsoivat, että miehet käyvät lähinnä erilaisissa ”energeettisissä” hoidoissa, mutta eivät niinkään suullisessa kanavointi-istunnossa. Kanavien mukaan asiakkaiden ikähaitari oli suuri, joskin pääosin asiakkaat olivat keski-ikäisiä. Tässä mielessä Jani edusti yhtä kanavoinnille ominaista asiakasryhmää.

¹³⁸ ”Yliskeptisistä” henkilöistä Jani mainitsi esimerkkeinä psykiatri Hannu Lauermanın ja kanadalais-amerikkalaisen illusionisti ja taikuri James Randin (taiteilijanimeltään *The Amazing Randi*). Janin mainitseman Skepsiksen näkökulmasta kanavointiin kertoo se, miten eräs Skepsis ry:n jäsen vastasi henkisillä messuilla jakamaani kyselylomakkeeseen. Hän kirjoitti, että toisin kuin oletetaan, kanavointi on tietoinen tai tiedostamaton roolileikki yhdistettynä ”cold tai warm readingiin.” Erona kanavien näkökulmaan on se, että määrittelyssään hän antaa toimijuuden vain ihmisille. Vastauksessa ikään kuin pyritään oikaisemaan ihmisten virheellinen käsitys ja kertomaan kanavoinnin todellinen luonne. Kanavoinnille annetaan selitys, joka ei perustu henkimaailman, ihmisten ja mahdollisten välineiden yhteistyölle. Vastauksen mukaan kanavoinnissa kyse olisi muun muassa kommunikoinnin strategioista, joilla pyritään vaikuttamaan toisen ihmisen käsityksiin ja tunteisiin (*cold reading*) (ks. esim. Rowland 2015). Tämän kaltaisesta näkökulmien (semioottisten ideologioiden) tai maailmojen (ontologioiden) välisestä kohtaamisesta ja törmäyksestä on antropologisessa tutkimuskirjallisuudessa keskusteltu *fetisism*in käsitteen avulla (ks. esim. Kallinen 2016; Keane 2007; Schultz 2020). Puhe fetisismistä on koskettanut usein objektin aineellisuutta, ja se on linkittynyt keskusteluihin modernisaatiosta. Keanen mukaan fetisismien idea liittyy siihen, mitkä ovat potentiaalisia toimijoita ja toiminnan muotoja ja kenellä on vastuu. Keane viittaa termillä ihmisten tekemiin moraalisiin syytöksiin, joiden mukaan toiset eivät muodosta oikeanlaisia rajoja ihmisten ja ei-ihmisten, subjektien ja objektien välille. (Keane 2007, 27, 77, 180.) Kanavien ja Skepsis ry:n vastaajan välinen näkökulmaero koskee sitä, mikä on ihmisruumiille mahdollista. Kanavoinnin ja ”skeptikoiden” välisestä jännitteestä ks. myös Spencer 2001.

kanavalle vihjeitä asioista. Hän teki myös eräänlaista itsereflektiota, kun hän asettui haastattelussa välillä tarkastelemaan asiaa siten kuin se ulkopuolelta katsottuna mahdollisesti näyttäisi.

Kanavoinnin asiakkaat tekivät rajoja aitojen, oikeiden tai hyvien kanavien sekä epäaitojen, väärin tai huonojen kanavien välille. Heidän pohdintansa nostaa esiin kysymyksen autenttisuudesta, mikä käsitetään yleensä jonkin asian tai tekemisen ominaisuudeksi. Usein autenttisuus yhdistetään totuudenmukaiseen kuvaamiseen tai esittämiseen, mutta sitä on tutkimuskirjallisuudessa määritelty eri tavoin. Autenttisuus liittyy henkilöihin, ryhmiin ja yhteisön rajoihin eli siihen, kuka on kuka tai mitä hän väittää olevansa, mutta myös tuotteisiin ja toimintoihin. (Theodossopoulos 2013, 339.) Nämä kysymykset liittyvät autenttisuuden käsitteen kuulumisen ja kuvittelun käsitteisiin.

Uushenkisyyden tutkimuksessa on huomioitu aiemmin, kuinka henkisyyden arvoissa yhdistyvät sekä Romantiikan ajan että Valistuksen ajan käsitykset (ks. esim. Heelas 2008). Autenttisuuden idean ja käsitteen historia on sidoksissa länsimaisen, erityisesti Valistuksen ajan, 1700-luvun jälkeisen filosofian perinteen kanssa. Tämä perinne sisältää idean, että ”autenttinen itse” löytyy jostakin piilosta, sisältä. Käsitys todellisen itsen löytämisestä ja itseksi tulemisesta kytkeytyy vahvasti henkisyyden käsitysten kanssa. Kartesiolaisesta näkökulmasta autenttisuus tarkoittaa jotakin konventioiden, muodon ja vallan tuolla puolen olevaa. (Lindholm 2013, 369.)¹³⁹ Tässä tutkimuksessa lähestyn autenttisuutta kuitenkin hieman toisenlaisesta näkökulmasta. Ensinnäkin se voidaan ymmärtää affektiivisuuden pohjalta. Autenttisuus voidaan käsitellä joksikin, joka koetaan ruumiin avulla ja suhteessa johonkin (Knudsen & Waade 2010, 5). Toiseksi lähestyn autenttisuutta samoin kuin aiemmin kanavoinnin oppimisen yhteydessä semioottisen ideologian tai kieli-ideologian näkökulmasta vilpittömyytenä (ks. Keane 2007; 2002). Autenttisuus linkittyy kanavointitilanteen, tiedon ja kanavan puheen tapauksissa asiakkaan saamiin kvalioihin.

Pyrin avaamaan asiakkaiden näkökulmaa kanavointiin. Jäljitän ensin niitä keinoja, joiden avulla asiakkaat arvioivat kanavaa ja kanavan autenttisuutta. Tämän jälkeen huomion kohteena ovat asiakkaiden kanavoinnin avulla saatavan tiedon ja kanavan autenttisuuden todisteet.

5.1.1 Kanavan testaaminen

Samalla tavoin kuin epäily ja luottamus kulkevat käsi kädessä niin myös autenttisuus ja epäautenttisuus. Kvalian käsitettä epäautenttisen tarkastelussa hyödyntäneen lingvistianthropologi Angela Reyesin mukaan epäaidon (*fake*) vastakohtana katsotaan

¹³⁹ Rousseaulle yhteiskunnan säännöt näyttäytyivät esteinä vapauttavalle totuudelle. Yhteistä monille filosofeille on ollut käsitys, jonka mukaan sosiaalisiin rooleihin identifioutuminen tappaa autenttisuuden mahdollisuuden. (Lindholm 2013.)

usein olevan aito, oikea, tosi, mutta se voidaan myös nähdä suhteessa esimerkiksi imitaatioon tai kopioon. Hänen mukaansa epäaito katsotaan usein sellaiseksi, joka epäonnistuu ikonisen suhteen muodostamisessa siihen, mitä se haluaa olla. (Reyes 2017, 103.) Aitouden epäileminen ei ole ominaista ainoastaan kanavoinnin ja uushenkisyyden kontekstille. Antropologi Carlo Severi ehdottaa, että epäileminen ja epävarmuus linkittyvät aina rituaalisiin käytänteisiin ja tilanteisiin (Severi 2002, 26). Esimerkiksi Marleen De Witten (2017) tarkastelemat ghanalaiset helluntaillaiset pyrkivät varomaan ”epäaitoa pastoria”, joka esittää temppuja, järjestää mediaesityksiä ja käyttää markkinoinnin keinoja, jotta hän saisi ihmiset uskomaan kykyihinsä. De Witten mukaan oikean ja väärän uskonnollisen kokemuksen (tai minkä tahansa kokemuksen) välille ei kuitenkaan voida tehdä analyttistä eroa. Hän katsoo, että uskonnollinen auktoriteetti tarvitsee aina jonkinlaista teknisyyttä ja keinotekoisuutta, mutta tämä tekemisen prosessi vaatii sen luonnollistamista, huomioitta jättämistä. Hänen tarkastelemissaan helluntaillaiset epäilevät, koska heille ei ole selvää, milloin jumalallisuus on pastorin esiintymisessä mukana ja milloin ei, jolloin tilanne olisi ”vain esitystä”. (De Witte 2017.) Miten kanavoinnin asiakkaat käsittelevät epäilyään? Miten asiakkaat voivat tietää, mikä kanava on luotettava?

Kanavoinnin asiakkaiden (ja kanavien) puheessa autenttisen eli vilpittömän kanavoinnin ja kanavan ominaisuudet eivät olleet välttämättä helposti tunnistettavia. Toisin kuin esimerkiksi joidenkin tuotteiden kohdalla tämän kaltaista määrittelyä tai tunnistusta ei voida tehdä vain esimerkiksi ulkoisten merkkien perusteella. Yhtenä epäilyn käsittelemisen keinona asiakkaat käyttivät tietynlaista testaamista. Testaaminen voidaan mieltää kokeiluksi, jossa pyritään koettamaan tai koettelemaan jonkun toimijan ominaisuuksia (ks. Manning 2012; Latour 1999, 122). Kanavoinnin tapauksessa kyse on kanavan autenttisuuden testaamisesta ja luottamuksen saamisesta. Asiakkaat pyrkivät arvioimaan kanavien kykyjä erilaisin tavoin. Ensinnäkin he voivat verrata eri kanavia tai näkijöitä tosiinsa. Esimerkiksi messukyselyyni vastannut nainen kertoi tekemästään vertailusta messuilla. Hän kirjoitti:

Vertailin mielenkiinnosta kahta erilaista näkijää/kanavoijaa. Toinen kertoi saavansa näkynsä kuvina tai "videoina" ja toinen luki tulevia tapahtumia korteista. Jälkimmäinen oli erittäin epäuskottava, sillä yhdisteli tulkintaansa mielipiteitään & yleistasoista astrologiaa. Ensimmäinen puolestaan oli uskottavampi ja kuvaili etunimen perusteella kahta edesmennyttä läheistäni melko osuvasti. Näyt tulevaisuutta koskien kuulostivat myös loogisilta. Kokemuksina siis keskenään hyvin erilaiset.

Vertailemisen lisäksi asiakkaat voivat etsiä tietoa kanavasta esimerkiksi internetistä sekä tuttaviltaan. *Sielunpeili*-lehdessä (7/2015, 57) olleeseen kirjoituskutsuuni vastasi nainen, jonka kirjeestä kuvastui huolellinen kanavan valinta. Hän kertoi, että hän oli kysynyt heiltä sellaisista asioista, joita hän oli pohtinut jo pidempään. Hän kirjoitti:

Pidän kanavoijan valintaa erittäin tärkeänä, koska samoin kuin kaikki ihmiset eivät ole ”yhteensopivia”, eivät kaikki kanavoijatkaan ole välttämättä kaikille asiakkaille sopivia. Voisin ajatella antaa ”universumin” valita puolestani kanavoijan, mutta näin en ole tehnyt, jos kuitenkin antaisin näin tapahtua, tätä tulisi edeltää selvä ”virittäytyminen” tilanteeseen ilman kiirettä, ajan kanssa. Kynnys ottaa yhteyttä kanavoijaan ylittyy itselläni vain, jos olen kyennyt määrittelemään heidän taitonsa ensin tarkkailemalla heitä (jos mahdollista, esim. tv-lähetyksistä tai heihin liittyvistä kirjoituksista) tai intuitiivisen pohdinnan seurauksena (valitsen intuitiivisesti ja vielä pohdin sitä olisiko tämä oikea valinta).

Tiedon etsimisen ja vertailun lisäksi asiakkaat voivat testata kanavan kykyjä tietää asioita kanavointitilanteen aikana. Erilaiset kanavan arvioinnin tavat kuvaavat sitä, kuinka sekä epäileminen että autenttisuuden etsiminen voivat olla toimintaan motivoivia voimia (ks. Liberatore 2013, 245; Lindholm 2013, 390). Jani kertoi, kuinka hänestä tuli erään kanavan (jota kutsun Suviksi) vakioasiakas. Janilla oli ollut parisuhteeseen liittyvä kriisi, kun hän oli ensimmäisen kerran ottanut yhteyttä Suviin. Jani oli kertonut ihmissuhdeongelmastaan tuttavalleen, joka oli suositellut Suvin kanavointipalvelua. Jani kertoi, että hän pohti ensin hieman yhteydenottamista, mutta hänellä oli elämässään niin huono olla, että hän halusi kokeilla. Jani korosti haastattelussa, kuinka hän pyrki kertomaan itsestään kanavalle tuolloin hyvin varovaisesti. Hän sanoi olleensa vähän skeptinen. Jättämällä kertomatta yksityiskohtia elämäntilanteestaan hän pyrki testaamaan kanavaa. Tällainen testaaminen voi olla kuitenkin ongelmallista asiakkaalle, jos hän haluaa tietoa jonkin kriisin keskellä (ks. Binder 2013, 134) kuten esimerkiksi Janin tapauksessa, koska hänen täytyi kuitenkin tehdä jotakin ihmissuhdeongelmalleen. Hänen täytyi kertoa asioita saadakseen aiheeseen liittyvää apua.¹⁴⁰ Tämä viittaa epäilemisen pragmaattisiin piirteisiin ja kysymykseen mitä tehdä (Pelkmans 2013, 2). Toisin sanoen asiakkaan oli suhtauduttava tilanteeseen käytännönläheisesti ja sivuutettava hieman testaamisen strategiaa, jotta hänen oli mahdollista saada tilanteesta toivomaansa hyötyä. Myös kanavien näkökulmasta testaaminen voi olla ongelmallista.

Testaamisessa ilmenivät autenttisuuden affektiiviset ominaisuudet. Etenkin mesukyselyn vastaajien paradoksaaliseltakin kuulostava episteeminen asenne ja viesti oli, kuinka erilaisiin henkisiin palveluihin tulisi suhtautua yhtäältä avoimesti, muttei

¹⁴⁰ Esimerkiksi Friedrich Binder on tutkinut taiwanilaisia meedioita ja heidän asiakkaitaan, jotka epäilevät meedioiden autenttisuutta. Binderin tutkimuksessa asiakas oli kertonut jopa valheita testatakseen meediota (Binder 2013, 132).

liian vastaanottavaisesti tai skeptisesti.¹⁴¹ Monet vastaajat korostivat kysymystä asiakkaan asenteesta. He kirjoittivat kuitenkin hyvin vähän siitä, miten aito ja epäaito voidaan erottaa. Päälimmäisenä erottelun keinoina asiakkaille olivat asiat tai ruumiilliset tietämisen keinot, kuten intuitio, oma kokemus, vaistot ja kvaliat, mistä kuvastuu kanavointiin liittyvä tunnistamisen semioottinen ideologia. Yhtä lailla kanavointia pitkään tehneen Lassen oli vaikea sanallistaa, miten tehdä valinta eri palvelujentarjoajien välillä. ”Sen vain tietää, se on vaikee sanoa, miten sen tietää”, hän sanoi. Lasse kertoi, kuinka henkiolennot ovat kehottaneet häntä testaamaan, jos hän epäilee jotakin tietoa. Hän jatkoi, että maalaisjärki ja suhteellisuuden taju sekä intuition luottaminen ovat ensisijaisia asioita. Tehdessään valinnan esimerkiksi asiakastilanteessa Lasse käytti apuna kvalioita, sillä hän sanoi valitsevansa yleensä sen vaihtoehdon, jonka energian väri on vaaleampi. Luotettavuuden määrittelyyn perustava tieto on siis hyvin pitkälle aistillista.¹⁴²

Henkisyden näkökulmasta kanavoinnissa arvostuksen kohteena on mahdollisimman ”puhdas” viesti. Puhtaus voidaan käsittää muun muassa sosiaaliseksi elementiksi (ks. Boyd & Williams 1999) tai ontologiseksi tilaksi (Sferra 1999, 83). Kanavoinnin tapauksessa puhtaus on sekä kanavan että kanavoidun tiedon ideaalinen ominaisuus tai kvalia. Asiakkaan kokemus puhtaasta tiedosta viestin ominaisuutena linkittyy kanavan autenttisuuden määrittelyyn. Esimerkiksi Jani katsoi, kuinka Suvi oli päässyt ”puhtaalle tasolle”. Jani kuvasi Suvin viestejä laajoiksi ja voimaannuttaviksi.¹⁴³ Haastattelujen perusteella puhtaan viestin tunnistaminen ei vaikuttanut

¹⁴¹ Vastaava sekä kriittisyyttä että avoimuutta painottava asennoituminen on havaittu myös oma-apukirjallisuuden (*self help*) lukijoiden tapauksessa. Tutkijoiden mukaan tämän tyyppinen suhtautuminen oma-apukirjallisuuteen toistaa terapeuttisen kulttuurin ihannetta kriittisestä ja itseään kehittävstä yksilöstä. (Salonen & Pessi 2019, 27–28.) Kanavoinnin tapauksessa tulkitsen kyseisen suhtautumistavan tiedon stigmatisointiin vastaamiseksi.

¹⁴² Samoin toinen haastattelemani kanava, Elina kertoi, kuinka hän oli ollut meediatilaisuudessa, jossa energiat oli niin huonot, että hän lähti kesken pois. ”Mä tunsin, että siellä ei toiminu oikein, oikea voima”, hän totesi. Elinan mukaan tilaisuudessa puhuttiin asioita, jotka eivät lähteneet oikeasta kanavasta. Hän alleviivasi sitä, kuinka meedion tai kanavan tulee kyseenalaistaa henget, jotta ne tulevat ”ainoastaan valosta” ja lisäsi, kuinka yleensä jokainen pyrkii siihen, mutta ”jokainen kulkee omaa porrastaan” (eli henkisen kehityksen vaihetta), jolloin häntä ei saa tuomita. Elinan kokemuksesta kuvastuu, kuinka tilaisuuden kvaliat yhdistyivät hänen käsitykseensä meedion tuoman viestin sisällöstä. Samoin aiemmassa messukävijän kommentissa, hänen käsityksensä kanavasta pohjasi myös siihen, kuinka hänen tulevaisuuttaan koskeva tieto kuulosti ”loogiselta”.

¹⁴³ Esimerkiksi kanavoituun kirjallisuuteen perehtyneet haastateltavani katsoivat, että parasta on selkeä ja ymmärrettävä, ihmisen elämän laatua parantava käytännöllinen ja vaikuttava tieto sekä tieto joka auttaa ihmiset kokemaan itsensä tietoisuuksina. Esimerkiksi arvostamistaan kanavoiduista teksteistä Aino mainitsi Grace Cooken White Eagle -tekstit, Maurice Barbanellin Silver Birch -viestit sekä Jane Robertsin Seth-tekstit. Ainin mukaan näissä teksteissä tieto rakentuu aina edellisen päälle, se on ”puhdasta” ja ”ilmaisu kielellisesti kaunista ja virheetöntä”.

kuitenkaan täysin yksinkertaiselta.¹⁴⁴ Lisäksi kanavien puheessa puhtaus oli henkisen kehityksen, puhdistamisen ja henkimaailmasuhteen ominaisuus. Kanavat myös kutsuivat haastatteluissa itseään puhtaiksi kanaviksi. Puhtaus voidaan katsoa moraaliseksi asiaksi (ks. Boyd & Williams 1999, 46). Esimerkiksi kanavana toimineen Marjon mukaan oma (henkinen) kanava tulisi pitää mahdollisimman kirkkaana ja puhtaana, jotta sieltä tulisi paras mahdollinen tieto asiakkaalle. Epäautenttinen olisi tällöin epäpuhdas eli sellainen, joka toimii moraalittomasti, eikä ole vapautunut mielen kahleista ja esimerkiksi negatiiviksi katsotuista tunteista, huonosta voinnista. Kanavan autenttisuudessa on siis kyse hänen tuomastaan tiedosta, sen vilpittömyydestä sekä hänen toimintansa eettisyydestä.

5.1.2 Todisteet

Aiemmin kerroin, kuinka kanavoinnin semioottisessa ideologiassa jotkut merkit toimivat todisteina. Erilaisissa tilanteissa ja asiayhteyksissä todisteina toimivat erilaiset asiat (ks. Csordas 2004), mutta todisteita käytetään vakuuttamisen keinona (Du Bois 1986, 323). Niiden avulla voidaan pyrkiä vakuuttamaan sekä itseä että muita. Ihmiset pyrkivät osoittamaan todisteita erityisesti silloin, kun heidän kokemuksensa eivät ole kyseisessä yhteiskunnassa hyväksytyjä tai ymmärrettyjä (Honkasalo 2016; 2017b). Todisteita voidaan siis käyttää kokemuksen validoinnin keinoina. Semioottisen ideologian näkökulmasta katsottuna todisteet ovat indeksejä. Asiakkaan kuva tai kokemus palvelusta aitona asiana voidaan katsoa eräänlaiseksi indeksiseksi autenttisuudeksi. Indeksit ovat puolestaan erilaisten suhteiden tulosta. (Knudsen & Waade 2010, 2, 7.) Kanavoinnin tapauksessa todisteet muotoutuvat esimerkiksi asiakkaan, kanavan, henkimaailman ja tiedon suhteiden tuloksena. Toiseksi todisteet ovat yksi keino vastata tiedon stigmatisointiin.

Jani oli vakuuttunut ja vaikuttunut ensimmäisestä Suvin tekemästä kanavoinnista. Jani kuvaili samaansa viestiä kauniiksi ja tilannetta koskettavaksi. Kanavasta

¹⁴⁴ Kanavat katsoivat, että heidän tehtävänä ei ole arvottaa asiakkaalle tulevaa viestiä. He eivät myöskään juurikaan kertoneet arvioivansa toisten kanavien kykyä kanavoida tai välittää viestejä. Ainoastaan muutama haastateltavani kertoi tällaisista tilanteista, kun he olivat olleet itse kanavointitilanteessa asiakkaana. Esimerkiksi Vuokko kertoi, että hän on miettinyt, ovatko henkiolennot erään kanavan tilaisuudessa läsnä ja onko se todellista. Vuokko totesi kuitenkin, ettei hän ole kykeneväinen tuomitsemaan toimintaa. Hän on ajatellut, että jokaisella on omat ”juttunsa”. Hänen mukaansa ihmiset saavat kuitenkin kanavan toiminnasta paljon apua. Vuokko sanoi, että yleensä tällaisissa tilanteissa hän on kuitenkin kokenut, että kanavan oma uskomusmaailma sekoittuu liikaa viestiin. Hänen mukaansa tämä ei ole lähteestä kiinni, vaan siitä että tieto ”ei tuu ihan niinku se vois tulla”. Vuokon tapaus kuvaa myös kentän moninaisuutta ja tietynlaista sisäistä neuvottelua, sillä eräs toinen haastateltavani arvosti suuresti Vuokon kritisoimaa henkilöä ja sanoi, että hän on täysin puhdas kanava.

tuli hänelle luottohenkilö, jolle hän saattoi kertoa kaikenlaisista asioista. Janin mukaan hän oli saanut kanavoinneista henkistä tukea ja raikkaita näkökulmia. Janin tapauksessa ensimmäinen Suvin kanavointi oli hälventänyt hänen epäilyksiään. Jani halusi vakuuttaa ja vakuuttua kanavoinnilla saamiensa tietojen yllättävyydestä tai ihmeellisyydestä, sillä haastattelussa hän esitti erilaisia todisteita tiedon ei-inhimillisestä alkuperästä tai kanavan taidoista. Ne toimivat Suvin autenttisuuden, vilpittömyyden ja osaamisen indekseinä. Jotkut todisteista olivat selvemmin hieman aineettomampia, toiset materiaalisempia.

Todiste 1: Tiedon osuvuus. Janin mukaan ensimmäisessä Suvin kanavoimassa viestissä olleet neuvot olivat osuvia hänen elämäntilanteessaan. Jotkut näkökulmat olivat olleet hieman piikikkäitä, minkä Jani koki herättelevänä. Varsinkin hänen terveyttään sekä asuntoaan koskevat tiedot vakuuttivat hänet kanavan kyvyistä. Tässä kysymys on rajatyöstä, siitä mikä Janille oli tilanteessa riittävää eli millaisia olivat ne olosuhteet ja se tieto, jotka saivat hänet vakuuttumaan autenttisuudesta (vrt. Opas & Haapalainen 2017, 17). Jani tunsi, että kanavoinneissa hän on saanut tietoa asioista, jotka ovat hänen syvimpiä salaisuuksiaan. Hänen näkökulmastaan Suvi ihmisenä (ilman henkimaailmayhteyttä) ei voinut tietää hänen salaisuuksiaan. Jani kuvasikin haastattelussa, kuinka hänellä on kanavoinnin aikana paljas, nöyrä ja varovainen olo, koska ”ne näkee kaiken”, ”ihan selkeesti sanojen välistä ne näkee kaiken Suvin kautta ja sanooki”. Kanavoinnin avulla saadun tiedon yllättävyys voi olla sekä asiakkaalle että kanavalle eräs todiste. Jani toimi yrittäjänä. Janin mukaan hän on kanavoinnin avulla saanut tietoa myös parhaista toimintavoista liittyen liiketoimintaansa. Hän sanoi, että vaikka ”kuulostaa ihan lapselliselta” niin, Suvi on nähnyt etukäteen, miten hänen kannattaa esimerkiksi mainostaa niin, että se puhuttelisi asiakkaita.

Todiste 2: Tiedon määrä. Jani oli saanut kanavoitua tietoa kaikkeen, mitä hän oli kertonut Suville ennen kanavoinnin aloittamista. Janin mukaan kukaan ihminen ei voi tällä tavoin muistaa ja huomioida kaikkea, mitä hän oli sanonut. Jani sanoi, että vaikka ensimmäisellä kerralla hän oli varovainen, oli kanavoitu tieto aivan yhtä syvää ja laaja-alaista kuin myöhemminkin. Hän jatkoi:

...et sit vaan ku luottaa toiseen ni, totta kai ei se oo sillai enää, ku mun ei tarvii kyseenalaistaa sitä hänen osaamistaan, vaan mä tiedän, että mä oon saanu aikasemminkin apua, niin sillen mä voin hyvin kertoa niinku suoraanki asiat ajatellen, että se henkimaailmaki kuuntelee, ku sielt kuitenkin tulee jokaisest lauseesta, minkä mä sanon, tulee aina jotain syvyyttä. Se on joku, mikä rekisteröi sen siellä hengen tasolla sitten.

Todiste 3: Tieto ei ole riippuvainen kanavan ja asiakkaan kasvokkain tapahtuvasta kohtaamisesta. Janin mukaan Suvin kanavoinnista teki vielä vaikuttavamman se, että

kanavointi tapahtuu puhelimen välityksellä. Jani kertoi, kuinka hän saa muun muassa terveyteensä liittyviä tietoja, vaikka Suvi ei näe häntä. Jani muutti kanavoinnin avulla saamansa tiedon aineellisempaan muotoon kirjoittamalla asioita muistiin kanavoinnin aikana sekä äänittämällä kanavointi-istuntoja. Hän oli myös halunnut kokeilla kasvotusten tapahtuvaa kanavointia, mutta hän ei kokenut sitä mitenkään erityisenä. Jani kuvasi, kuinka se oli hieman suggestiivisempi. Hän piti puhelinkanavointia ihan yhtä voimakkaana. Jani kertoi, että hän on voinut kuunnella yhden kanavointi-istunnon äänitettä neljä tai viisi kertaa ja aina huomannut tai muistanut jonkin kohdan tai näkökulman. Hänelle kanavoitujen viestien paras muoto oli kuunneltavuus.

Todiste 4: Kanavan maine. Janilla oli mielikuva siitä, että Suvi on arvostettu ja on paljon ihmisiä, jotka luottavat hänen kykyihinsä. Kanavan suosio ja asiakasmäärä voivat toimia myös todisteina.

Todiste 5: Kanavoinnin vaikutus asiakkaan työ- ja taloustilanteeseen. Jani kertoi, kuinka joskus hänellä oli liian vähän asiakkaita, mutta kanavointi-istunnon jälkeen ihmiset alkoivat ottamaan häneen yhteyttä. Jani katsoi, että kanavoinnissa häntä viritetään auttajien taajuudelle ja kun häntä on hoidettu ja hän on henkisesti jaksavampi, asiakkaat löytävät hänet paremmin. Jani sanoi naurahtaen, että tässä mielessä kanavointi on myös kannattavaa. Janin käsityksiä voidaan verrata "menestysteologian" käsitykseen, jossa henkisyttä ei katsota vaihtoehdoksi liiketoiminnan logiikalle, vaan pikemminkin nämä elämän alueet ovat toisiaan täydentäviä ja vahvistavia (Coleman 2000, 192). (Käsittelen henkisyyden ja karismaattisen kristillisyyden rahan liittyviä yhteneväisyyksiä lisää myöhemmin.)

Todiste 6: Tunnekokemus kanavoinnin aikana ja sen jälkeen. Kvaliat toimivat kanaville tiedon mittarina ja näin on myös asiakkaiden tapauksessa. Esimerkiksi ensimmäisen Suvin kanssa tehdyn kanavoinnin jälkeen Jani oli tuntenut olonsa helpotuneeksi. Kanavoinnin aiheuttamia tunteita kuvasi esimerkiksi se, kun haastattelussa Jani kertoi, millaisia aiheita kanavoinneissa on käsitelty ja lopuksi totesi vain "se jotenkin sillai tuntuu niin...hyvältä".

Todisteet ovat asiakkaan näkökulmasta siinä mielessä vaikuttavia, etteivät ne ole kanavan kontrolloitavissa.¹⁴⁵ Janin esittämät todisteet kertovat ensinnäkin affektiivisesta autenttisuudesta. Toiseksi ne kertovat kanavien affektiivisesta työstä. Henkilökohtainen, ruumiillinen kokemus on asiakkaille tärkein keino autenttisuuden määrittämiseen. Asiakkaiden kommenttien perusteella tiedon osuvuus on vaikuttava todiste, vaikka kyseessä on melko aineeton todiste ilman esimerkiksi muistiinpanoja

¹⁴⁵ Tosin myös kanavat voivat tietyllä tavalla luoda asiakkaalle mahdollisuuksia todisteisiin. Esimerkiksi yhdellä omista asiakaskäynneistäni kanava kysyi ennen kanavoinnin alkua ikään kuin varmistaen minulta, ettei hänellä ole ollut mahdollisuutta saada minusta ennakkotietoja.

tai nauhoittamista. Se voi myös linkittyä aineellisempaan tunnekokemukseen. Ehkäpä vaikuttavin todiste Janille Suvin kanavoinnin autenttisuudesta oli kuitenkin energia, jonka hän tunsi kanavoinnin aikana. Jani kuvasi kanavoinnin ilmapiiriä: ”ei se oo pelottavaa, mut se on semmonen aika, niinku semmonen, et mä oon täysin auki tässä ja nyt se Suvi ottaa yhteyden korkeimpaan jumaluuteen”. Kanavoinnin tapaus muistuttaa tässä mielessä helluntailaisten käsitystä, jonka mukaan paras indikaattori Pyhän Hengen todellisesta läsnäolosta, on sen tunteminen kehossa (De Witte 2013, 63). Kanavoinnin epistemologiassa ruumiillisella (ja siten myös jossain mielessä aineellisemmalla) todisteella on asiakkaalle erityistä painoarvoa. Janin mukaan hän ei pelkästään usko tähän korkeampaan tasoon, vaan hän tuntee, että se on olemassa.¹⁴⁶ Jani kuvasi, kuinka kanavoinnin aikana hän tuntee tämän taajuuden, ikään kuin pyhytenä, erikoisena energiana. Jani vertasi tätä tunnetta siihen, kuin olisi kirkossa rukoilemassa. Energia myös vaikutti häneen. Jani kertoi, että esimerkiksi hänen ryhtinsä paranee. Lisäksi hän kuvasi lämpötilan kvaliaa sanomalla, kuinka hän tuntee lämpöä siinä kehon osassa, jota kulloinkin hoidetaan. Hänelle tuli vahvempi olo.

Saamistaan todisteista Jani luotti vähiten mainostaviin näkijöihin. Myöskään toisen asiakkaan eli palvelun suosittelijan kokemus ei toiminut Janille vakuuttavana todisteena kanavan autenttisuudesta. Jani sanoi: ”ku mä en tuntenu häntä (Suvia) ja olin saanu vaan suosituksen, niin mun maailmankuvas silleen, jos jollekin näkijälle kertoo kaiken, niin hyvä näkijähän niinku kertoo sen tavallaan ja lisää omia juttuja, jos se on ikään kuin ei oo oikee näkijä”. Jani jatkoi, että hän halusi ”välttää tälläsen ikään kun terapeutin istunnon näennäisnäkijän kanssa” ja naurahti. Epäilyä voikin pitää myös yhtenä suojautumisen keinona (ks. Bubandt 2014, 64). Yhtäältä Jani oli sitä mieltä, että toisen ihmisen suositus ei ole paras keino autenttisuuden määrittelyyn. Toisaalta hän kuitenkin katsoi, että hyvä maine kertoo jotakin, koska Suomi on pieni maa. Maineeseen liittyy esimerkiksi käsitys palveluiden hinnasta. Kuluttamisen näkökulmasta todisteet ovat asiakkaalle tärkeitä, koska vaakakupissa on rahan menetys. Joidenkin asiakkaiden näkemyksissä kaupallisuus yhdistyi epäautenttisuuteen. Kuluttamisen yhteydessä käsittelemäni kaupallisuuden kritiikki voidaan katsoa niin ikään yhdenlaiseksi keinoksi vastata stigmatisointiin. Maine voi olla ehkäpä siitä syystä huono todiste, koska se on aina jollakin tavalla riippuvainen toisen henkilön arviosta ja vuorovaikutuksesta kanavan kanssa, mitkä ovat puolestaan riippuvaisia hänen ontologisista ja tiedollisista näkökulmistaan.

Joissakin tilanteissa asiakas ei välttämättä ole tyytyväinen saamaansa palveluun, mikä voi tuoda tarjoajalle huonoa mainetta. Esimerkiksi kun asiakas ei saa haluaamaansa tietoa, hän pettyy (vrt. Coleman 2006, 174). Tutkimukseeni osallistuneet

¹⁴⁶ Vastaavanlaisesta henkilökohtaisen kokemuksen auktoriteetista uushenkisyyden kontekstissa, sen rakentumisesta sekä suhteesta laajemmin uskonnollisuuden muutokseen ks. Broo & al. 2015.

henkilöt kertoivat eräänlaisia todisteita siitä, miksi näin voi käydä. Heidän näkökulmastaan syyt pettymyksiin eivät johdu niinkään kanavoinnin ontologisista kysymyksistä, kuten viestin lähteestä, vaan joko asiakkaasta tai yksittäisen viestin välittäjän epäonnistumisesta. Asiakkaat katsoivat, että pettymyksen syynä voivat ensinnäkin olla asiakkaan liian suuret odotukset kanavointia kohtaan tai se, että asiakas ei ole avoin saamilleen vastauksille. Toiseksi heidän näkökulmastaan asiakkaan tietoisuuden taso ei välttämättä riitä vastaanottamaan viestiä oikein tai hän ei osaa muotoilla kysymyksiään riittävän tarkasti. Kolmanneksi asiakkaiden mukaan pettymyksen syynä voi olla se, ettei asiakas osallistu kanavointiin tarpeeksi. Esimerkiksi kirjoituskutsuni vastaaja kirjoitti, että kanavointi on hänelle interaktiivista, minkä vuoksi hän on saanut hakemansa tiedon ja selkeyden asiaansa. Kommentin perusteella vuorovaikutuksellisen asiakastilanteen myötä asiakas tavallaan osallistuu kanavan autenttisuuden tekemiseen, koska omalla toiminnallaan hän voi vaikuttaa myös omiin kokemuksiinsa ja tunteisiinsa. ”En tee kysymyksiä kuten, saanko lottovoiton, mutta saatan kysyä miltä näyttää tällä hetkellä asunnonvaihto ja siihen liittyvät energiat, jos olen halukas muuttamaan”, hän kirjoitti. Asiakkaat voivat sopeuttaa toiveensa ja odotuksensa siihen, mitä palvelujen tarjoajat voivat saavuttaa ja toteuttaa (ks. Pelkmans 2013, 21; Binder 2013).

Palaan vielä Janin epäilyyn liittyvään rajatyöhön, erityisesti todisteeseen, joka koski tuntemista. Jani siis kertoi, kuinka hän uskoo korkeimpaan tasoon, jonne Suvi hänen mukaansa ottaa yhteyttä, mutta totesi, kuinka kyseessä ei ole ”nyt uskomus pelkästään”, koska hän tuntee sen olemassaolon. Kommentti kuvastaa ensinnäkin asiakkaan ja kanavan jaettua todellisuutta kyseisessä vuorovaikutustilanteessa. Toiseksi se viittaa yhtä aikaa sekä kanavoinnin aistillista kokemusta korostavaan että uskon epistemologiaan. Uskontotieteellisessä tutkimuksessa uskon käsitteen käyttämiseen on suhtauduttu kriittisesti. On esitetty, kuinka usko on nimenomaan kristillinen, tyypillisesti protestanttinen näkemys (ks. Meyer & Houtman 2012, 2) ja kuinka asiaa katsotaan usein yksinkertaistavalla tavalla siten, että ihminen joko uskoo tai ei usko (ks. Keane 1997, 64). Lisäksi uskosta puhuminen asettaa asiat helposti vertailuun, jossa ne ovat joko todellisia tai epätodellisia ja jossa ihmiset järkeilevät asioita joko hyvin tai huonosti (Keane 2007, 111). Joel Robbins on puolestaan erotellut kaksi tapaa puhua uskomisesta: ”uskoa johonkin” (*to believe in*) ja ”uskoa että” (*to believe that*). Esimerkiksi ”minä uskon Jumalaan” viittaa siihen, kuinka henkilö luottaa ja on sitoutunut tietyllä tavoin. Hänellä on vakaumus ja varmuus siitä, mitä hän sanoo. Vastaavasti ”minä uskon, että...” viittaa tietynlaiseen epävarmuuteen (vrt. ”tiedän että”), jolloin toteamus on sävyllään ehdotuksellisempi. Erityisesti toteamukset, jotka ovat ”minä uskon” muodossa kertovat Robbinsin mukaan ihmisten ja yhteisöjen arvoista. (Robbins 2007, 14–16.) Haastateltavani käyttivät puheessaan

”uskon että” -ilmauksia, ja tämä vaikutti melko yleiseltä puhetavalta. ”Johonkin uskomisesta” haastateltavat puhuivat vastaavasti vähän.¹⁴⁷

Lisäksi muutamat haastateltavani suhteuttivat uskoa ja tietoa tai kävivät niistä neuvottelua. Esimerkiksi Noora totesi ”[...] niinku mä uskon jälleensyntymään, tai siis en usko pelkästään, vaan mä koen jälleensyntymisen hyvin voimakkaasti, et se on näin, mutta kuinka usein sitä tapahtuu ja missä frekvenssissä ni, en tiedä”. Haastateltavien kommenttien perusteella jonkin asian kokeminen henkilökohtaisesti tekee siitä tietoa tai antaa tiedon jostakin (esim. rakkaudellisen energian kokeminen kanavoinnin aikana antaa tiedon, että kyseessä ovat hyvät henkiolennot).¹⁴⁸ Haastateltavat käyttivät sekä ”uskon että” ja ”uskon johonkin” ilmauksia myönteisessä merkityksessä, mutta he tekivät eroa ”uskomuksiin”. Heille uskomuksella oli negatiivisia merkityksiä. Se tarkoitti jonkinlaista väärää käsitystä tai mielen käsitystä eli jotakin egollista. Haastateltavat eivät myöskään puhuneet kanavoinnista (tai muista käyttämistään hoidoista) ”uskomushoitoina”. Tietoon liittyvällä kategorisoinnilla on poliittisia merkityksiä ja vaikutuksia (ks. Valkonen & Valkonen 2019, 13). Samoin esimerkiksi sillä puhutaanko uskomushoidoista, täydentävistä tai vaihtoehtoisista hoitomuodoista on vaikutusta siihen, miten ihmiset ajattelevat näistä hoidoista.¹⁴⁹ Uskomus-sanaa käyttämällä joistakin hoitomuodoista tehdään tiedon sijaan uskon asioita. Asiakkaille ja kanaville kanavointia sisältävissä palveluissa ja hoidossa ja niiden avulla parantumisessa ei ole kysymys niinkään uskomuksista. Uskomushoitokeskustelun osalta huomioitavaa on se, että haastateltavieni näkökulmasta asiakas voi osallistua ja saada apua, vaikka hän ei ”uskoisi” ja hän voi itse kokeilla, mikä hänelle toimii (vrt. Bradby 2011; Hanegraaff 1998, 439).¹⁵⁰ Kanavoinnin tapauksen perusteella epäily ei ole vastakkaisessa suhteessa uskoon tai tietoon. Uushenkisyydessä uskon ja tiedon erona on useimmiten henkilökohtaisen kokemuksen saaminen asiasta.

¹⁴⁷ Kaksi haastattelemaani meediota sanoivat uskovansa Jumalaan, neljä muuta haastateltavaa mainitsivat uskovansa jälleensyntymään, karmaan, hyvään energiaan ja kohtaloihin.

¹⁴⁸ Erään haastateltavani kommentissa tiedon ja uskon välinen suhde oli epäselvempi. Hän kertoi, kuinka ihminen voi esimerkiksi tuntea, kuinka energia virtaa hänen käsissään, jolloin parantavan energian välittämistä voi kokeilla kotona esimerkiksi huonekasveille. Jos ihminen tuntee energian virtauksen, silloin hän haastateltavani mukaan tietää, että hänellä on kyseinen taito. Haastateltavani jatkoi: ”sitähän voi sitte vaa lähtee niinkun, niinkun uskomaan siihen ja uskoo, että on tällanen lahja”. Kommentissa yksilön tuntemus antaa hänelle tiedon, jonka pohjalta hän voi uskoa johonkin.

¹⁴⁹ Uskomushoito-termin käyttämistä on kritisoitu myös CAM-tutkimuksessa (ks. Vuolanto & al. 2018).

¹⁵⁰ Esimerkiksi Jani viittasi haastattelussaan plasebo-tutkimuksiin ja vastaavasti siihen, kuinka homeopatia oli toiminut myös lemmikkieläimillä. Toisaalta eräs kanava mainitsi plasebon vaikutukset myönteisemmässä valossa. Ne tietyllä tavalla tukivat hänen (ja muiden) kanavien semioottiseen ideologiaan kuuluvaa käsitystä ajatuksen voimasta.

5.2 Viestit, tieto ja kanavoinnin kieli

Niin kahdenkeskisissä kanavoinneissa kuin isommissakin tilaisuuksissa kanavoinnin asiakkaat ovat kiinnostuneita siitä, mitä kanavat voivat kertoa heille. Yksilökanavointiin tulevien asiakkaiden osallistumisen syyt voivat olla moninaisia, mutta suurin osa asiakkaista tulee kanavointiin sosiaalisen tai fyysisen ongelman vuoksi. Heidän ongelmansa koskevat ihmissuhteita, työasioita ja terveyttä. Jotkut ihmiset kaipeavat neuvoa myös henkiseen kasvuunsa. Asiakkaiden ihmissuhteita koskevat haasteet liittyvät muun muassa parisuhteeseen, kumppanin puuttumiseen, vanhempiin, lapsiin tai läheisen kuolemaan. Työasioihin liittyen asiakkailla voi olla ongelmia työpaikalla, opinnoissa tai raha-asioissa. Asiakas voi esimerkiksi suunnitella työpaikan vaihtoa tai yrityksen perustamista tai hän on kiinnostunut elämäntehtävänsä selvittämisestä. Samaten henkiset tai poikkeavat kokemukset voivat olla asiakkaan syynä osallistua palveluun. Kanavien mukaan asiakkaat tarvitsevat esimerkiksi ohjausta elämänsä järjestämiseen, vahvistusta ajatuksilleen tai neuvoa päätöksentekotilanteessa. Asiakkaat toivovat saavansa kanavoinnin avulla elämänsä paremmalle mallille. Kanavien mukaan asiakkaat ovat usein jonkin elämänmuutoksen äärellä, ja he ovat kiinnostuneita henkisydestä. Kanavat kokivat, että kanavoidun tiedon avulla asiakas saa uudenlaisia näkökulmia tilanteeseensa, mutta viestit antavat myös lohdutusta, rohkaisua, voimaa, parantavaa energiaa, rauhaa, ja ne sisältävät elämänviisautta. Ne kehottavat ihmistä kuuntelemaan itseään ja luottamaan intuitiionsa, ja ne voivat sisältää siunauksia. Kanavoinnin avulla syntyvät viestit muotoutuvat usein juuri sen mukaan, mihin asioihin asiakas haluaa tietoa. Kuten jo aiemmin mainitsin, kanavoitu tieto on apua ja tukea.

Kieli on eräs keskeinen välittäjä näkyvän ja näkymättömän, aineellisen ja aineetoman välissä (ks. Keane 1997; 1998). Kanavoinnin kielenkäyttöä voidaan tarkastella suhteessa muihin semioottisiin ideologioihin tai kieli-ideologioihin, kuten tutkimuskirjallisuudessa tarkasteltuihin meedion viestin välityksen diskursseihin (ks. esim. Wooffitt 2001; Wooffitt & al. 2013) sekä ennustamisen logiikkaan ja kieleen (ks. esim. Holbraad 2012; Zeitlyn 2012). Tässä alaluvussa pureudun kanavoinnin kieleen eli siihen, kuinka kanavoinnissa puhutaan sekä kanavoinnin avulla syntyvän tiedon rajoihin. Aloitan luvun kuitenkin käsittelemällä tiedon rakentumiseen liittyviä toimintoja kanavoinnin epistemologiassa.

5.2.1 Kanavoidun tiedon syntyminen

Kanavointi on vuorovaikutuksellista toimintaa. Asiakastilanteissa kanavoitu tieto rakentuu tilannekohtaisesti kanavan, henkiolentojen ja asiakkaan yhteistoiminnasta. Kanavointitilanteisiin sisältyy keskustelua kanavan, henkimaailman ja usein myös asiakkaan kanssa, oli kyseessä sitten yksilö- tai yleisötilaisuus tai vaikkapa kirje. Tämä keskustelu voi tapahtua vuorotellen tai peräkkäin. Asiakas osallistuu

tiedon tuottamiseen, kun hän kertoo elämäntilanteestaan ja siihen liittyvistä haasteista. Kanavoinneissa vaihtelee kuitenkin se, kuinka paljon vuoropuhelua tilanne sisältää. Aineistoni perusteella jotkut kanavat puhuvat pidempään yhtäjaksoisesti, toiset muodostavat vuoropuhelua enemmän. Kanava voi kysyä asiakkaalta asioita ennen varsinaista kanavointia tai sen aikana. Samoin asiakas rakentaa viestiä kommentoimalla kanavan kertomaa tietoa, selittämällä ongelmaansa tai pyytämällä vinkkejä saamansa kanavoidun tiedon pohjalta. Myös ryhmäkanavointitilanteet voivat sisältää kysymyksiä yleisölle tai yleisön kysymyksiä kanavalle. Niissä voidaan osoittaa viestiä henkilökohtaisesti vain joillekin kuulijoille tai tuoda tietoa kaikille yhteisesti.¹⁵¹

Kanavoinnin avulla syntyvässä tiedossa kietoutuvat yhteen ja limittyvät informaatiotyypit, joita nimitän ”asiakasta koskevaksi tiedoksi” ja ”henkiseksi tiedoksi”. Haastateltavani eivät eritelleet viestiä tällä tavoin. Asiakasta koskeva tieto liittyy esimerkiksi hänen kertomaansa ongelmaan tai elämäntilanteeseen ja samalla asioihin kuten vanhempiin, kumppaniin, lapsiin, ystäviin, työhön, harrastuksiin, taloudelliseen tilanteeseen. Esimerkiksi havainnoimallani asiakaskäynnillä asiakas kertoi ennen varsinaisen kanavoinnin aloittamista, kuinka hänellä oli ollut stressiä ja vaikeita ihmissuhteita ja kuinka hän haluaisi päästä irti näistä alisteisista riippuvuussuhteista ja saada omaa voimaa. Samalla hän määritteli viestien yleisen aihealueen. Vastaa- vasti henkisellä tiedolla tarkoitan niitä asioita, joita olen käsitellyt kanavien mielen ja kehon teorioiden, ihmisen transformaation sekä kuulumisen yhteydessä. Henki- seen tietoon liittyvät viestissä olevat asiat muun muassa chakroista, edellisistä elä- mistä, elämäntehtävästä, henkiolennoista, muutoksesta (henkilökohtaisella ja maail- man tasolla), uskonnosta, henkisyudesta ja henkisestä kehityksestä, puhdistamisesta

¹⁵¹ Osallistuin erään kanavointia tehneen henkilön järjestämään meediatilaisuuteen, jossa haasteeksi muodostui juuri vuorovaikutuksen puuttuminen. Tällöin tieto ei päässyt rakentumaan kanavan, henkien ja osallistujien yhteistyössä. Kanavan välittämästä viestistä tuli ikään kuin merkityksetön. Tilaisuus oli yhdenlainen esimerkki epäonnistuneesta merkityksen luomisesta. Merkitystä ei aina löydy, minkä avulla voidaan puolestaan päästä kiinni siihen, kuinka merkitys muodostuu prosessissa ja siihen liittyy epävarmuutta (Tomlinson & Engelke 2007, 2). Kanava kertoi meille ensin, että jos jokin hänen kertomistaan tuntomerkeistä tuntuu tutulta, meidän tulee sanoa siitä. Kanava kuvasi meille eräänlaisia henkilöitä tai hahmoja tai näiden henkilöiden indeksejä. Ongelmana oli se, että kukaan meistä ei tunnistanut niiden perusteella yhtäkään henkeä. Kanava itse tunnisti kaksi henkeä. Kuvaukset olivat hyvin tarkkoja jokseenkin epätyypillisistä ihmiselämästä. Vaikka kukaan osallistujista ei saanut viestiä, ei se tuntunut suuresti heitä häirinneen. Naiset analysoivat hieman tapahtunutta. Kanava sanoi, ettei hän ymmärrä, miksi juuri nämä henget saapuivat paikalle. Naiset myös pohtivat, kuinka eräs hengistä mahdollisesti vasta harjoitteli ”tulemista”, koska hän oli kanavan mukaan puoliksi verhon takana. Varsinaista vastausta siihen, miksi merkitys oli ikään kuin poissa, läsnäolijat eivät tilanteessa antaneet.

ja maadoittamisesta sekä hengen kotipaikasta¹⁵². Tämän henkisen tiedon ja asiakasta koskevan tiedon suhteet voivat vaihdella viesteissä. Jotkut viestit voivat sisältää pääosin vain henkistä tietoa esimerkiksi ryhmätilaisuudessa tai kanavoinnin avulla syntyvässä kirjallisuudessa. Vastaavasti joissakin kanavoinneissa pääpaino voi olla asiakkaan tilanteeseen liittyvällä tiedolla. Lisäksi näihin informaatiotyyppisiin voi sekoittaa sävyiltään psykologista viestiä (ks. myös Riordan 1992). Ne voivat sisältää yleisemmällä tasolla muun muassa ihmissuhteisiin, lasten kasvatukseen, itseluottamukseen tai tunteisiin liittyviä asioita.

Kanavoinnissa asiakkaan tilanne ja hänen mahdollinen ongelmansa tulevat ymmärretyiksi tai selvitettyiksi henkisen tiedon avulla tai pikemminkin sen näkökulmasta. Esimerkkinä asiakkaan tilannetta koskevan tiedon sekä henkisen tiedon yhdistymisestä on kanavana toimineen Johannan kertoma tilanne asiakkaan parisuhdetta koskevasta kysymyksestä. Johannan mukaan asiakas voi toivoa tietoa parisuhdeongelmaansa liittyen, kuten miksi parisuhteessa on ongelmia ja kuuluuko parin olla yhdessä. Johanna sanoi, ettei hänelle anneta tämän kaltaisiin kysymyksiin suoria vastauksia. Hän jatkoi, että viestit ennemminkin tukevat ihmistä oivaltamaan asioita ja katsomaan eteenpäin. Johanna sanoi näkevänsä sielutason yhteyksiä eli mahdollisia sielunsopimuksia ihmisten välillä. Hänen mukaansa pariskunnilla on usein tällaisia sopimuksia, jotka antavat vastauksia siihen, miksi henkilöt ovat yhdessä. Toinen esimerkki on tieto asiakkaan menneistä elämästä, joista kanavien mukaan ihmisten ongelmat voivat olla peräisin. Kanavat katsovat, että menneiden elämien usein traagiset asiat voivat vaikuttaa ihmisen tämän hetkiseen elämään ja ilmetä siinä jotenkin esimerkiksi pelkoina, joille ei tunnu olevan syytä. Kanavat katsoivat myös, että edellisissä elämissä opitut taidot voivat siirtyä seuraaviin elämiin. Esimerkiksi jos jokin asia on ihmiselle helppoa ensi yrittämällä, hän on kerännyt tähän asiaan liittyvää tietotaitoa jo aiemmissa elämissään. Sielunsopimuksia tai menneitä elämiä koskevaa tietoa voidaan verrata osittain myös ennustamisen logiikkaan liittyvään diagnosointiin (ei tarkoita tässä lääketieteellistä arviointia). Siihen liittyvä tieto koskee menneitä, huomioi nykytilanteen sekä antaa sille syyn tai selityksen (ks. Zeitlyn 2012,

¹⁵² Jotkut kanavat mainitsivat ihmisten ”henkisistä kodeista”. Esimerkiksi eräs kanava kertoi, että mitä lähempänä maata ihmisen henkinen koti on, sitä helpompi hänen on olla maassa ja toimia ihmisenä. Henkisen kodin sijainnin katsotaan vaikuttavan myös ihmisen persoonaan, mikä puolestaan vaikuttaa elämään maassa. Esimerkiksi ”enkeli-ihmiset” ovat kanavan mukaan liiallisiakin auttajia, ja he voivat kärsiä ahdistuksesta. Samanlaisesta henkisestä kotipaikasta on kirjoittanut esimerkiksi erään haastateltavani mainitsema tanskalainen henkinen kirjailija Asger Lorentsen teoksessaan *Tähti-ihmiset ja enkeli-ihmiset* (2011). Teoksen mukaan maassa asuu erilaisilta muilta planeetoilta tulleita ihmisiä, tähti-ihmisiä, enkeli-ihmisiä ja deeva-ihmisiä. Näiden maapallon ulkopuolelta tulleiden ihmisten tehtävänä on kirjan mukaan toimia valon välittäjinä ja linkkinä niihin maailmoihin, joista he ovat tulleet.

526). Kanavien näkökulmasta ennustamisessa puolestaan korostuu ennusteen tekeminen.

Henkisen tiedon yhdistyminen asiakasta koskevaan tietoon sekä tiedon osuvuus suhteessa asiakkaan elämäntilanteeseen tekevät kanavoinnista affektiivista. Tutkimuskirjallisuudessa kuvataan, kuinka affekti syntyy ”välissä olemisesta” (*in-between-ness*) (Seigworth & Gregg 2010, 2) tai sosiaalisista suhteista kehojen ja esineiden välillä (ks. Supp-Montgomerie 2015). Kanavointiasiakkaiden tapauksessa affektiivisuutta muodostavat jonkinlainen henkilökohtaisuus sekä yllättävyys. Esimerkiksi eräs kanava katsoi, kuinka paras viesti on sellainen, jossa on yksityiskohta, joka resonoi kuulijaan. Toisin sanoen se on osuva. Kommentin perusteella myös paras viesti on se, jolla on eniten todistusvoimaa. Asiakkaan näkökulmasta huono viesti on vastaavasti kliseinen kuten Saaran tapauksessa tieto hänen entisestä elämästään. Se on jotakin liian tuttua tai yhdentekevää. Asiakasta koskevan tiedon ja henkisen tiedon sekä tiedon osuvuuden yhdistymisestä ja niiden affektiivisuudesta kertoi muun muassa erään haastattelemani asiakkaan, Kiiran kokemus kanavointi-istunnosta. Kiira oli halunnut tietoa hänen elämäntehtävästään. ”Kanava sanoi melkein heti, kun tulin ovesta sisään, että joo, sä oot viestintuoja”, Kiira kertoi. Kanava oli kertonut hänelle, että hän on syntynyt maapallolle suorittamaan tehtävää, auttamaan muita. Kiiran mukaan nämä olivat sellaisia asioita, joita hän oli sisimmässään tieninyt. Hän kuvaili istuntoa todella voimaannuttavaksi, innostavaksi ja kiinnostavaksi. Hän oli osallistunut myöhemmin uudelleen kanavointi-istuntoon sekä kanavan järjestämille kurseille, sillä hän halusi saada lisää tietoa siitä, miten hän voisi olla ”paremmin yhteydessä henkimaailmaan”.

Kanavoitu tieto, kanavointitilanne, kanavan puhe ja mahdollinen kosketus tai muu käyttäytyminen sekä tilaan liittyvät tekijät saavat aikaan asiakkaille erilaisia kvalioita, kuten ihmetystä (jos tiedossa on jotain yllättävää), luottamuksen tunnetta, helpotusta tai toisaalta jännittyneisyyttä, turhautumista, pettymystä. Kanavointitilanteen ja kanavoinnin avulla saatavan tiedon kvalioista asiakkaan näkökulmasta kertoi Saara. Kerroin aiemmin, kuinka Saara oli ollut ensimmäistä kertaa kanavoinnissa asiakkaana. Suullista viestiä ja energian välittämistä sisältäneessä kanavointitilanteessa Saaralle tärkeintä vaikuttivat olevan hänen saamansa mielikuvat (joita hän kutsui visuaaleiksi). Saara kertoi haastattelussa selvästi affektoituneena kovemmalla äänellä, kuinka mielikuvassa hänen päänsä takaa nousi valopatsas. Hän kuvasi sitä enkelimäiseksi hahmoksi, joka oli kädet levällään. Hän jatkoi, että valopatsaasta tuli energia ja samaan aikaan kanava siirsi hänen käsiään niin, että hän tunsu kanavan ja valopatsaan energiat ”voimakkaana, kihelmöivänä magneettikenttänä” hänen kasvojensa ympärillä. Saarasta oli jännittävää, miten hänen kokemuksessaan kanavan käden liikkeet ja hänen visuaalinsa kulkivat ikään kuin samanaikaisesti. Saara kertoi monenlaisista hoidon aikana saamistaan mielikuvista ja tuntemuksista, mutta mielikuva valopatsaasta oli hänelle hyvin vaikuttava.

Saara koki energian välittämisen lisäksi kanavan suulliset viestit miellyttävinä. ”Kyllähän tommosta kuuntelis vaikka joka päivä”, hän sanoi. Saara muisteli saamaansa tietoa:

Niin tota se (kanava) sano jotenki, et mul on niinku hirveesti sitä niinku kaaosta siel päässä, mut mä vois in niinku jättää pois sitä kaaost [...] et mun ei tarvii niinku ajatella niitä ja kantaa niit mukana, koska on joku, niin kun mun mukana kulkee jotenkin siis, et mä oon hyvis käsis tai jotain tän tapasta se niinku sano.

Saaran mukaan viesti tarkoitti, että hän voi olla rauhassa, koska hänen mukanaan on jokin voima. Saara muisteli haastattelussa, että tuossa kohtaa kanavointia häntä alkoi itkettää, koska energian välittämisen aikana hän oli kokenut mielikuvan, jossa valopatsas nousi hänen päästään.¹⁵³ Saaran muistikuvissa kanavan maininta mukana kulkevasta voimasta yhdistyi kokemukseen valopatsaasta. Hän sanoi haastattelussa, että ne asiat mitä hän hoidon aikana koki ja se mitä kanava suullisesti sanoi ”täsmäsivät”. Hänelle kyse oli eräänlaisesta todisteesta. Saara jatkoi, kuinka jossakin vaiheessa energiahoitoa hän oli toivonut, että hän saisi jonkinlaisen kosketuksen henkioppaaseensa. ”Ja sit se tuli ja sit se (kanava) mainitsi niinku jotenki siitä (valopatsaasta), ni sit se veti vähän silleen herkäks”, hän sanoi. Kanavoinnissa tieto ei muodostu vain kielen avulla, vaan myös asiakkaan tuntemusten ja kuvittelun avulla. Esimerkiksi viestit asiakkaiden menneistä elämästä voivat tuottaa asiakkaille kuviteltuja (asiakkaat itse kuvittelevat) aikoja, paikkoja ja elämäntilanteita, jotka voivat muodostua affektiivisiksi ja asiakkaan elämäntilanteeseen vaikuttaviksi. Lisäksi viesteillä voi olla inspiroivaa voimaa tai ennalta-arvaamattomia vaikutuksia. Saaran tapauksesta ilmenee, kuinka hänen elämäänsä koskevan henkilökohtaisen tiedon ja henkisen tiedon kiinnittyminen toisiinsa tuottivat siis affektiivisuutta.

5.2.2 Kanavointitilanteen kieli

Asiakkaan on mahdollisuus kohdata henkimailma kanavoidun viestin välityksellä, olipa kyseessä sitten suullinen kanavointi tai kanavoinnin avulla syntynyt kirjallinen teksti tai vaikkapa energian kanavointi. Kanavoinnissa henkiolennot ovat yhtäältä erittäin oleellisia, koska kanavien yhteys toisille taajuuksille määrittelee kanavointia. Toisaalta käytännön asiakastilanteessa olennot eivät välttämättä ole asiakkaalle

¹⁵³ Yleisesti asiakastilanne houkuttelee tunteiden purkamiseen ja esimerkiksi itkemiseen, koska kysymyksessä ovat asiakkaalle tärkeitä ja jollakin tavoin ongelmalliset asiat. Itkeminen toimii myös indeksinä. Henkisessä tai uskonnollisessa kontekstissa itkemistä voidaan käyttää todisteena esimerkiksi jumalallisen voiman läsnäolosta ja tilanteen aitoudesta (Rivers 2016, 225).

”läsnä” tai tunnistettavissa. Vaikka kanavoinnin lähde on kanavoinnissa asiakkaalle (usein) näkymätön, kanavan yhteys lähteeseen voidaan tehdä ”näkyväksi” tai havaittavaksi eri tavoin viestissä ja kanavointitilanteessa. Webb Keanen mukaan kieli on eräs keino, jonka avulla muuten aisteille tunnistamattomien olentojen läsnäolo ja toiminta saadaan olevalle ja mukaansatempaavaksi. Myös vastuu jakautuu tällöin tilanteeseen osallistuvien toimijoiden kesken hieman eri tavoin (Keane 1997, 49, 58). Nämä puhetilanteet toimivat henkiolentojen indekseinä. Tarkastelen seuraavaksi lähemmin kanavoinnin semioottista ideologiaa ja kieli-ideologiaa avaamalla niitä kielellisiä keinoja eli sanoja ja muita indeksejä, joiden avulla kanavat tekivät henkiolennot asiakkaalle koettaviksi. Nämä kielelliset keinot osoittavat samalla vastuuta ja merkitsevät kanavan ja henkiolennon välisiä rajoja kanavointitilanteessa.¹⁵⁴

Kanavointitilanteessa kanavat voivat kielenkäytöllään korostaa heidän ja henkiolentojen välistä rajaa, jonka keinoista esimerkkinä esittelin aloitussanojen käytännön. Toinen kanavien käyttämä rajanteon väline oli kanavan ja henkiolennon välisen ”keskustelun” käyminen ääneen. Esimerkiksi kanavointi-istunnossa asiakkaana ollut Eini kertoi, kuinka kanava saattoi viestiä välittäessään hakea jotakin sanaa ja sanoa ääneen, että ”nii joo kiitos”, kuin saatuaan sanan jostain. Einille oli tullut tilanteen aikana tunne, että kanavalla on olentoja ”siellä jossain”. Kolmas kanavan ja henkiolennon välisen rajan rakentamisen keino on sitaattien käyttö (ks. Wooffitt 2001; Keane 1997, 61). Kanavat voivat osoittaa henkiolennolta tulevan tiedon ikään kuin lainaamalla heidän puhettaan. Esimerkiksi eräs haastateltavani kertoi haastattelutilanteessa, kuinka henkioppaani (joka oli ollut pariisilainen nainen) oli jutellut hänelle ennen haastattelua. Kanava kuvasi henkiopastani hieman ja välitti ikään kuin jälkikäteen henkioppaani hänelle kertoman viestin. Meedioiden viestin välitystä tarkastelleen sosiologi Robin Wooffitin mukaan suoran lainauksen käyttäminen voi olla asiakkaan näkökulmasta lumoavaa (Wooffitt 2001, 365). Suorien lainausten käyttäminen on myös yhteistä sekä kanavoinnille että meedion viestin välitykselle, vaikka meedioistunnossa painotus on enemmän henkiolennon kuvaamisessa ja tunnistamisessa. Suoran lainauksen käyttäminen voi olla voimakas vakuuttamisen keino (Du Bois 1986, 332).

Suora lainaus voi kuvata kanavointitilanteessa viestin välittämisen samanaikaisuutta. Kanava voi ikään kuin sanoa suoran lainauksen henkiolennon puheesta, kun hän kertoo, mitä lähde haluaa kuulijalle sanoa. Omalla henkilökohtaisella asiakaskäynnilläni kanava puhui esimerkiksi, kuinka ”henkimaailma kiittää” minua jostakin tai ”henkimaailma pyytää” jotakin. Näiden henkimaailman lainausten lisäksi viestissä oli myös osioita, joissa kanava kertoi minusta. Tällöin hän puhui eri tavoin. Hän käytti ilmaisua, kuinka ”hänelle näytetään” jotakin. Tämä puolestaan siirsi vastuuta viestistä henkimaailman sijaan kanavalle. Kanavointitilanteessa kanavan ja lähteen

¹⁵⁴ Kanavien kielenkäyttö ei ole yhdenmukaista. Nämä yksilökohtaiset piirteet tekevät heidän kielestään tunnistettavaa, minkä vuoksi kuvaan viestejä yleisemmin.

rajoja voidaan myös häivyttää tai sumentaa kielen avulla. Eräissä osallistumassani kanavoidussa meditaatioissa kanava kertoi aluksi, kuinka henkiolento on läsnä tilanteessa ja kuinka se ohjaa meditaation kanavan välityksellä. Yhtäältä kanavan ja henkiolennon rajasta tai roolien jakautumisesta sai kuvan kuin henkiolento puhuisi ikään kuin kanavan suulla. Toisaalta meditaation aikana kanava kuvasi hänen ja henkiolennon rooleja myös toisella tavalla käyttämällä suoraa lainausta. Kanava esimerkiksi sanoi, kuinka henkiolento ehdottaa jotakin tai sanoo jotakin. Tämä päinvastoin sijoitti henkiolentoa siten, kuin se olisi erillinen ja haluaisi vain sanoa väliin jotakin eikä siten, että kaikki meditaation aikainen puhe olisi tullut henkiolennotta.

Joissakin kanavointitilanteissa kanavan ja henkimaailman välistä rajaa ei muodosteta kielenkäytön avulla juuri ollenkaan. Tällöin kanavointitilanteen ja muunlaisen keskustelun ero voi olla ulkoapäin katsottuna pieni eikä kielenkäytössä ole havaittavissa esimerkiksi suorien lainausten käyttöä. Rajoja voidaan osoittaa näissä tilanteissa kuitenkin esimerkiksi eleillä, silmien sulkemisella, katseen suuntaamisella tai hiljaisuudella. Esimerkiksi eräällä havainnoimallani asiakaskäynnillä kanava ei puhutellut suoraan henkiolentoja. Hän kuitenkin aloitti tilanteen normaalikeskustelua pidemmällä monologilla, mutta sen jälkeen hän kysyi asiakkaalta kysymyksen. Tämä puolestaan muutti kanavointitilanteen luonteen enemmän vuorovaikutteiseksi. Kanavoinnin aikana kanava kertoi myös muutamia esimerkkejä omasta elämästään liittyen asiakkaan tilanteeseen. Kanavan mukaan hän saa kanavointitilanteen aikana ohjausta, jonka perusteella hän voi kertoa asioita omasta elämästään, jotka voivat taas hyödyttää asiakasta hänen omassa tilanteessaan. Henkilökohtaisen kokemuksen jakaminen asiakkaan kanssa kuvaa empaattista suhtautumista asiakkaaseen. Empatia ja ymmärtäväinen suhtautuminen ovat affektiivisen työn keskeisiä ulottuvuuksia (ks. Mankekar & Gupta 2016). Lisäksi empatia liittyy kanavien mielen teoriaan, sillä sen mukaan henkiolennot/kanava ymmärtävät asiakkaan huolia ja kärsimystä. Empatia kuvaa ihmisten välisen rajan läpäisevyyttä kanavointitilanteessa.

Erilaiset rituaalisen kielen piirteet, kuten esimerkiksi puhenopeus tai rytmi, puheen soljuvuus, äänen korkeus, toistojen käyttäminen (kanavien tapauksessa esim. aloitussanoissa) ja kielen deskriptiivisyys (Du Bois 1986; Keane 2008) voivat toimia kanavan ja henkiolennon eron tekemisen ja rajojen osoittamisen keinoina. Esimerkiksi havainnoimissani kahdessa ”transsitilaisuudessa” roolit kanavan ja henkiolentojen välille jakautuivat siten, että henkiolennot puhuivat suoraan kanavan kautta. Toisessa tilaisuudessa henkiolennon puheen sävy oli humoristinen, mikä vaikutti tilanteen ilmapiiriin, kanavan ja yleisön väliseen suhteeseen. Huumori kertoi kanavoinnin viihteellisestä aspektista sekä yhdestä kanavien sanomasta eli ilosta. ”Transsitilaisuuksissa” kanavan ja lähteen välistä rajaa merkitsevänä kvaliana toimi kanavan ääni. Tällöin kanavan äänialan muutokset matalammaksi tai korkeammaksi muodostivat eroa henkiolentoon. Kanavan ääni muuttui hieman korkeammaksi ja nopeammaksi. Toisessa havainnoimassani tilaisuudessa kanava puhui vastaavasti

rauhallisella, matalammalla äänellä hitaasti, alussa erittäin hitaasti, mutta loppua kohden puhe nopeutui hiukan. Äänen lisäksi kanavoinnin semioottisessa ideologiassa henkiolennon merkitsijänä toimi puheen rytmi. Kun kanava puhui, hänen päänsä hytkyi, mikä ikään kuin rytmitti puhetta hiukan. Äänen muutos toimii siis kanavan persoonan indeksien häivyttäjänä (vrt. Du Bois 1986, 327). Omien kenttätyökokemukseni perusteella erilaisella äänenkäytöllä, kuten muilla kielen piirteillä, on vaikutuksia kanavointitilanteen ilmapiiriin.

Kanavan ja henkiolentojen välisen rajan tekeminen sanallisesti voi tapahtua myös esimerkiksi kuulijan tai lukijan puhuttelun avulla. Kanavoinnin semioottiseen ideologiaan kuuluu esimerkiksi tapa, jossa asiakasta, yleisöä, lukijaa voidaan puhutella ”teillä ihmisillä” -tyyppisesti. Jos viestin lähde on jokin ryhmä, se voi puhua kanavan kautta itsestään monikkomuodossa me, esimerkiksi ”me voisimme vastata kysymykseen”. Myös kanavoitu kirjallisuus genrenä eroaa muunlaisista teksteistä esimerkiksi tämän kaltaisen puhuttelun näkökulmasta. Eräs haastateltavani kertoi, kuinka kanavoinnin avulla syntyneessä kirjallisuudessa sanotaan usein, että ”te ihmiset”, kuin joku puhuisi ”tuolta”. Hän jatkoi, että tällöin joku ilmaisee ihmisille, miten asiat ovat tai kuinka asiat voi nähdä toisella tapaa. Puhuttelun lisäksi esittäytyminen voi toimia henkiolentojen ja kanavan välisen rajan tekemisen keinona. Esimerkiksi havainnoimassani transsitilaisuudessa henkiolento esittäytyi kertomalla, mihin henkiolentoryhmään se kuuluu ja mikä sen nimi on. Henkiolento myös viittasi kanavana toimivaan henkilöön ja hänen kehonsa käyttämiseen esityksen aikana. Samoin kirjallisessa viestissä voi olla esittäytyminen. Esimerkiksi eräs kanavoinnin asiakas oli pyytänyt tietoa kanavointia tekevältä henkilöltä, kun hänen lemmikkinsä oli kadonnut. Vastauksen kysymykseensä hän oli saanut kirjeitse. Käsinkirjoitetussa viestissä henkiolento kertoo nimensä ja sanoo, ettei ole löytänyt lemmikkiä henkimaailmasta. Kirjeessä kanava oli käsiälä lukuun ottamatta häivytetty pois. Henkiolento puhutteli lukijaa suoraan ja allekirjoitti viestin omalla nimellään. Vastaavasti henkilökohtainen kanavoitu viesti voi olla myös muodossa, jossa kanavan läsnäolo on voimakkaampi. Esimerkiksi toisessa asiakkaalle kanavoidussa henkilökohtaisessa kirjeessä kanava puhutteli lukijaa ja kirjoitti omasta tiedon välittämisestään. Viestissä kanava kirjoitti siitä, kuinka hän saa viestit kuvina. Näitä kuvia hän viestissä sitten avaa. Viestin allekirjoitus ei ollut myöskään henkiolennon vaan kanavan. Samoin kuin suullisessa kanavoinnissa tämä kirjallinen kanavoitu viesti, jossa ”kertojana” on kanava, viittaa enemmän hänen vastuuseensa. Vastaavasti lemmikkiviestissä henkiolento ”kertojana” viittaa pienempään kanavan vastuuseen.

Lyhyesti yhteen vedettynä kanavoinnin ja sen tunnistamisen semioottisessa ideologiassa henkiolentojen indekseinä toimivat asiakastilanteessa kanavan ja henkiolentojen välisen keskustelun käyminen ääneen, sitaattien käyttö, eleet (esim. silmien sulkeminen, hiljaisuus), puheen piirteet (nopeus, äänen korkeus, toistot), kuulijan suora puhuttelemine sekä henkiolennon esittäytyminen.

5.2.3 Kanavoinnin välityksellä syntyneen tiedon rajat

Vuokolla oli vakioasiakkaana henkilö, joka halusi neuvoja yritystoimintaansa. Vuokon mukaan kanavoinnin avulla voi saada esimerkiksi tietoa siitä, millaisia mahdollisuuksia ihmisellä on. Hänen mukaansa henkimaailma antaa vinkkejä, mikä olisi sekä ihmiselle että valmiin tuloksen kannalta parasta. Tieto voi auttaa henkilöä löytämään suuntautumisreitit, joka tekisi työstä palkitsevaa. Vuokon mukaan henkitasolta esitetään vaihtoehtoja, mutta henkiolennot korostavat, että ihminen itse päättää. Hän katsoi, että joskus henkiolennot voivat tuoda konkreettisia ideoita, mutta yleensä ne yrittävät johdatella ihmistä löytämään ne itse. Hänen mukaansa ”henkitaso ei halua viedä niinku ihmiseltä sitä löytämistä eikä sitä oppimisen mahdollisuutta”. Vuokon kommentin perusteella kanavoidun tiedon avulla ei välttämättä saada varsinaisia konkreettisia toimintaohjeita. Kysymys tiedon rajoista on perinteinen epistemologinen aihealue (ks. Grayling 2003) ja myös kanavoinnin epistemologinen kenttä sisältää rajoituksia siitä, mitä voidaan tietää. Nämä rajoitukset liittyvät myös siihen, millaista ontologista tietoa kanavilla oli. Kanavoidun tiedon rajat muodostuivat etenkin ajan ja nimien, henkisten lainalaisuuksien sekä moraaliseikkojen ympärille. Nämä rajat vaikuttavat vastaavasti siihen, kuinka kanavoitu tieto ja kanavointi tietämisen tapana ohjautuvat ja ohjaavat ihmisiä rajoille. Ulkopäin nämä tiedon rajat voivat näyttäytyä ongelmallisina. Ne koskevat kysymystä siitä, miten tietoa puolustetaan.

Ensinnäkin kanavoidun tiedon rajoituksena ovat erityisesti aikaa koskevat kysymykset. Kanavoinnin avulla syntyvät viestit sisältävät ohjeita ja antavat asiakkaalle vinkkejä, kuinka heidän kannattaisi toimia. Kanavoinnin avulla ei (omien asiakaskäyntieni perusteella) saada välttämättä tietoa esimerkiksi henkilöiden nimistä tai jonkin alan ammatillisesta termistöstä. Samankaltaisiin huomioihin on päätyneet kuubalaisia ennustajia tutkinut Martin Holbraad, jonka mukaan babalawosit (Ifa ennustajat) kertovat mieluummin neuvoja kuin päivämääriä ja nimiä, sillä neuvojen perusteella voidaan toimia, mutta niitä ei voida niinkään osoittaa vääriksi (Holbraad 2009, 86).¹⁵⁵ Samoin kuin Holbraadin kuvaamassa ennustamisessa (ks. Holbraad 2012, 100), kanavoinnissa viestit voivat olla ominaisuuksiltaan kuvailevia tai toisinaan ohjailevia. Hertan mukaan henkiolennot tietävät kaiken, jos kysymys on yksittäisestä ihmisestä, joka kysyy neuvoa johonkin omaan elämäntilanteeseensa liittyvään kysymykseen. Hertta muodosti rajaa kanavan ja henkiolentojen tietämyksen välille. Hänen mukaansa henkiolennot tietävät asiakkaan elämän kokonaisuuden, jota toinen ihminen ei voi tietää. Vastaavasti henkiolennot eivät Hertan mukaan tiedä välttämättä kaikista yhteiskunnallisista asioista, koska niissä on usein hyvin monia

¹⁵⁵ Esimerkiksi uskonnollisille organisaatioille juuri päivämääriä koskevat väitteet ovat olleet usein ongelmallisia, koska ne ovat tarkkoja ja siksi erityisen alttiita tosi/epätosi-määrittelyille (Stolz & Usunier 2014, 35–36).

vaikuttavia tekijöitä, joten vaihtoehtoisia skenaarioita syntyy monia. Kanavidun tiedon aikaan liittyvät rajoitukset koskevat suurelta osin tulevaisuutta. Kanavat katsoivat, että asiat riippuvat ihmisten omista valinnoista.

Ajan lisäksi myös henkisyuden lainalaisuudet rakentavat rajoja kanavidulle tiedolle. Osallistuin erääseen kanavointitilaisuuteen, jossa kanava vastasi ihmisten kysymyksiin. Kysymykset käsittelivät kosmologisia ja yhteiskunnallisia asioita, kuten helvettiä, avaruuden sivilisaatioita, ympäristöasioita ja väkivaltaisia liikkeitä. Yksi tilaisuuden kysymyksistä koski erästä poliittista henkilöä ja hänen tehtävänsä maailmassa. Tähän kysymykseen lähde ei kuitenkaan vastannut. Lähde vetosi kanavan välityksellä universaaliin lainalaisuuteen, jonka mukaan yksittäisen henkilön tehtäviin ei vastata, jos henkilö ei ole itse paikan päällä. Lähde vastasi kysymykseen laajemmin kertomalla rakkaudesta. Jotkut kanavat puolestaan tekivät rajatyötä, kun he sanoivat, etteivät he saa tietoa asioista, joita asiakas ei ole valmis kohtaamaan. Arto puolestaan kertoi, että ”esimerkiks sen takia me ei saada mitään mahtavaa teknistä tietoa, ku se ei kuulu meille vielä”. Hän jatkoi:

Sitä mukaa saadaan, kun me ollaan ikään kuin valmiita ja avauduttu tietosuu-
dessa siihen. Eli se on jonkin näkönen tämmönen niinku resonanssin laki, että
mitään sellasta niin kun materiaalia, joka ei resonoi sun kanssa tai nyt vaikka
ihmiskuntana koko ihmiskunnan kanssa niin, me ei voida saada, koska se on
mahdotonta...[...] ja kun monesti sitä sanotaan just näist kanavoiduist teksteist,
'miksei ne sano meille, miksei ne kerro, miten saadaan puhdasta energiaa' ja niin
edespäin. No kyllähän ne koko aika kertoo monella taholla, mutta usein semmo-
set ihmiset, jotka saa sitä vastaan niin, ei ne ole semmosessa asemassa, et ne
pystyis vaikuttamaan. Se vähitellen tulee jostakin...

Komentissaan haastateltava vastaa kanavidun tiedon stigmatisointiin esittämällä syyn tiedon rajoihin ja vetoamalla kanavointia tekevien henkilöiden asemaan yhteiskunnassa.

Yksi kanavidun tiedon rajoista on moraalinen. Ensinnäkin kanavoinnin avulla saatavaan tietoon vaikuttaa se, millainen tilanne on kyseessä. Kanavien mukaan ryhmätilanteessa ei välttämättä mennä niin henkilökohtaisiin asioihin kuin kahdenkeskisessä kanavoinnissa.¹⁵⁶ Kyse on siten intimitetin rajoista. Toiseksi kanavat

¹⁵⁶ Ainoastaan Katri katsoi, että ryhmätilanne ei eroa kahdenkeskisestä tilanteesta muuten kuin, että paikalla on enemmän ihmisiä ja he kuulevat toistensa asiat. Katrin mukaan ryhmätilanne toimii paremmin kuin yksilökanavointi, koska ihmiset saavat samalla myös muunlaisia näkökulmia ja oivalluksia. Ryhmäkanavoinnissa kuulija voi poimia itselleen sopivia asioita ja osallistujat saavat eräänlaista vertaistukea. Katri kertoi, kuinka toisilleen tuntemattomat ihmiset ovat näiden tilaisuuksien jälkeen saattaneet tavata toisiaan. Hän jatkoi, että on tosin myös ihmisiä, jotka eivät halua, että muut kuulevat heidän asioitaan.

katsoivat, että tieto tulee ihmiselle silloin, kun hänen kuuluu se tietää.¹⁵⁷ Kolmanneksi kanavoidun tiedon tärkeimpänä kvaliana/ominaisuutena voidaan pitää positiivisuutta. Eräs haastateltavani puhui tästä ”rakkauden periaatteena”. Viestien tulee olla lähtökohtaisesti myönteisiä ja myötätuntoisia. Kanavien mukaan ne eivät sisällä määräyksiä, kieltoja, syytelyä tai vaatimuksia. Muutamat kanavat mainitsivat, kuinka henkiolennot ovat hyviä ilmaisemaan ja sanottamaan asioita. Samalla he tekivät rajaa heidän ja henkiolentojen välille, jolloin raja muodostui tiedon tyylistä. Esimerkiksi Katri sanoi, että asiakkaalle ei esimerkiksi kerrota, ettei hän tule koskaan samaan yhtään lasta. Hänen mukaansa henkiolennot jättävät asian kauniilla tavalla auki. Kanavoidun viestin eräänlaisena eettisenä ohjeena (ja laajemmin henkisenä elämän asenteena) on siis negatiivisen kääntäminen positiiviseksi. Kanavien näkökulma muistuttaa feministitutkija Rosi Braidottin käsitystä ”myönteisyyden etiikasta” (*affirmative ethics*). Siinä on hänen mukaansa kyse negatiivisuudesta vapautumisesta, mikä tapahtuu, kun ihmiset ymmärtävät yhteisen siteensä toisiin ihmisiin. Braidottin eettisen käsityksen lähtökohtana on yksilön sijaan suhde, joka tarkoittaa avoimuutta toisia kohtaan. Se tarkoittaa vaikuttamista ja vaikutetuksi tulemistä. Braidottin mukaan ”myönteisyyden etiikassa” toisia kohtaan aiheutettu harmi tai vahinko vaikuttaa myös henkilöön itseensä, positiivisuuden, kapasiteetin ja vapauteen liittyvien mahdollisuuksien vähenemisenä. (Braidotti 2008.) Viestin positiivisuuden vaatimus antaa viestille ikään kuin ”raamit”. Tosin poikkeuksena sääntöön voidaan pitää tietoa menneistä elämästä. Niihin liittyvät asiat kun voivat käsitellä hyvinkin negatiivisia asioita kuten väkivaltaa tai epäoikeudenmukaisuutta.

5.3 Kanavien eettinen pohdinta

Epistemologia koskee tiedon rajojen lisäksi vastuuta tiedosta ja tietämisen etiikkaa. Kanavat kertoivat haastatteluisissa asiakassuhteisiin, kanavointiin ja kanavoinnin avulla saatavan tiedon käyttämiseen liittyvistä asenteistaan, arvoistaan sekä niihin liittyvistä haasteista. Esimerkiksi Marjo esitti haastattelussa monenlaisia kanavointiyrittäjyyteen liittyviä eettisiä näkökulmia. Hän kertoi, että työssä on tärkeä pitää ”korkea moraalinen itsensä kanssa ja semmonen niin kun symbolisesti työmoraaali, et, et miten, miten pystyy pitämään niin kun itsensä mahdollisimman, niin kun neutraalina kanavana sen asiakkaan ja sen hänelle tulevan viestin välillä”. Hän jatkoi, kuinka tehtävässä punnitaan kanavan ihmisyyttä ja tietoisuutta (henkisyttä), sillä hänen tulee pysyä vain kanavana eikä hän saa lähteä mukaan suuntaan tai toiseen. Hän katsoi, että kanavan tulee työskennellä valossa, mikä tarkoittaa sitä, ettei hän saa hyödyntää

¹⁵⁷ Kanava voi esimerkiksi rajata kanavoinnin aihealueita sanomalla asiakkaalle, että hän tuo viestiä vain asiakkaan esittämiin aiheisiin. Samalla käytäntö jättää asiakkaalle päättäväksi sen, mitä viesti koskee.

sitä tietoa, jonka kanavoinnin avulla saa. Marjo ei halunnut puhua asiakkaistaan eikä heihin liittyvistä asioista edes nimettömänä. ”Tuntuu, et jo energieettisesti se aina sillon jotenkin koskettaa myös sitä ihmistä”, hän sanoi. Kanavien eettiset periaatteet muodostuivatkin osittain myös tutkimusmenetelmälliseksi haasteeksi, kuten jo aiemmin johdannossa mainitsin.

Eri tutkimusaloilla etiikkaan on suhtauduttu eri tavoin. Webb Keanen mukaan esimerkiksi psykologisessa tutkimuksessa lähtökohtana on ollut eettisyys jonakin ihmisille yhteisenä asiana. Vastaavasti antropologisessa ja sosiologisessa tutkimuksessa fokuksena ovat usein olleet yhteisöt, minkä vuoksi tutkimuksessa on painotettu ihmisten toimijuutta ja sitä, kuinka ihmiset asuvat erilaisissa eettisissä maailmoissa. Eettisyys ja eettiset tilanteet liittyvät (ja ovat olennaisia osia) ihmisten toiminnan, sosiaalisten suhteiden sekä arvojen aspekteihin. (Keane 2015, 4, 26.) Muun muassa ”etiikan antropologia” (ks. esim. Laidlaw 2016) on kiinnittänyt huomiota ihmiselämän eettisiin ulottuvuuksiin.¹⁵⁸ On puhuttu jopa antropologian ”eettisestä käänteestä” (Keane 2014). Näissä keskusteluissa etiikkaa on lähestytty muun muassa toiminnan ja performatiivisuuden (Lambek 2010), eettisten käyttömahdollisuuksien (esim. objektien tuomat mahdollisuudet) ja intentioiden (Keane 2014; 2015) sekä vastavuoroisuuden (Venkatesan 2016) näkökulmista. Yhteistä näille lähestymistavoille on esimerkiksi huomio kielen ja puheen keskeisyydestä suhteessa etiikkaan tai eettisyyteen. Kieli ja sen käyttämiseen liittyvät tilanteet ovat erittäin tärkeässä roolissa siinä, miten jaettuina tai tunnustettavina ja kestäviä moraalisia tai eettisiä käsityksiä ja käytäntöjä tuotetaan (Keane 2015, 153). Tässä alaluvussa lähestyn kanavien ”eettistä puhetta” (Keane 2014; Venkatesan 2016), periaatteita ja käytäntöjä yhtenä rajatun muotona. Kanavien eettisestä puheesta voi havaita erilaisia puhetapoja kuten moralisointia, syyttämistä tai toiminnan perustelua. Nämä ovat keinoja, joiden avulla eettiset näkökulmat tuodaan eksplisiittisiksi, jolloin vaihtelut puheen tyyliin voivat kuvata erilaisia eettisiä positioita ja sitoumuksia (Keane 2010, 77; 2015, 26). Tarkastelen kanavien eettistä pohdintaa osana kanavoinnin erityistä epistemologiaa.

Kanavien tapauksessa eettinen puhe ja käytännöt voidaan ymmärtää myös eräänlaisina keinoina, joiden avulla vastataan kanavoinnin ja kanavointiyrittäjyyden yhteiskunnan rajoille työntymiseen. Viitaten antropologi Judith Irvinen käsityksiin Keane kirjoittaa, kuinka yksilön eettiset näkökulmat muovautuvat sen mukaan, mitkä ovat kulttuuriset stereotyyppit tai hänen yhteiskunnallinen asemansa (Keane

¹⁵⁸ Lisäksi on puhuttu esimerkiksi moraalien antropologiasta (ks. Keane 2010, 69). Tässä tutkimuksessa käytän rinnakkain etiikan ja moraalien käsitteitä enkä keskity tekemään niinkään erotteluja käsitysten välille. Yleensä moraalilla viitataan enemmän yksittäisiin sääntöihin ja etiikalla vastaavasti laajempiin asioihin kuten elämisen tapaan ja arvoihin (ks. esim. Keane 2016, 17–21; Laidlaw 2016). Liitän etiikan käsitteeseen tässä tapauksessa kanavien pohdinnan siitä, kuinka heidän tulisi tehdä työtään.

2010, 75). Esimerkiksi joillekin ulkopuolelta asiaa katsoville tahoille kanavointi ja siihen liittyvä yritysvoimat näyttävät ongelmallisina, sillä ihmiset joilla on toisenlaiset ontologiset käsitykset ja toisenlainen semioottinen ideologia voivat pitää kanavoinnin kaltaista toimintaa epäeettisenä. Lisäksi julkisuudessa käydyssä täydentäviä ja vaihtoehtoisia hoitomuotoja tai terapioiden (*complementary and alternative medicine/therapies*, CAM) tai kriittisessä puheessa ”uskomushoitoja” käsittelevässä keskustelussa palveluiden tekijöiden omat eettiset käsitykset usein sivuutetaan. Voidaan katsoa, että kanavoinnin kaltaista tietämistä ja tietoa työntävät Suomessa rajoille esimerkiksi jotkut julkisuudessa täydentäviä ja vaihtoehtoisia hoitomuotoja koskevaan keskusteluun osaa ottaneet tahot, joita ovat olleet viime vuosina esimerkiksi Skepsis ry, Lääkäriliitto sekä Vastalääke-yhdistys. Näissä keskusteluissa hoitomuodot niputtuvat usein yhteen, joten ei ole välttämättä selvää mistä tällöin puhutaan, kuuluvatko esimerkiksi kanavointiin perustuvat palvelut näihin keskusteluihin.¹⁵⁹ Uskomushoitokeskustelu on esimerkki eräänlaisesta epistemologisesta kielusta palveluiden tarjoajien ja asiakkaiden sekä asiaa ulkopuolelta katsovien tahojen välillä. Eettisyyden kenttä on yksi niistä alueista, joilla kanavat vastaavat mahdolliseen kanavoinnin ja kanavoidun tiedon stigmatisointiin ja purkavat myös rajoja kanavoinnin ja yhteiskunnan väliltä.

Käsittelen kanavoinnin affektiivisen työn etiikkaa eli kanavien eettisiä pohdintoja siten, että ensin jäsenän heidän tekemiään eettisiä rajanvetoja erilaisten asioiden väliin. Tämän jälkeen pyrin selventämään kanavoinnin käsitystä henkilökohtaisesta totuudesta. Luvun lopuksi kuvailen kanavien mainitsemien haastavien asiakkaiden tuomia eettisiä haasteita.

5.3.1 Eettinen rajanveto

Henkimaailman kanssa toimimiseen voi liittyä tietynlaista leikkimielisyyttä (ks. Utriainen 2017a).¹⁶⁰ Leikkimielisyys on kuitenkin jännitteisessä suhteessa siihen, kuinka asiakassuhteen näkökulmasta kyseessä ovat asiakkaan vakavat asiat. ”Tää ei oo mitään pelleilyä, tää on kuitenkin totisinta totta, ku auttaa ihmisiä”, Noora sanoi. Hänen mukaansa työssä isoin asia on se, että ihmisten auttaminen sisältää paljon vastuuta. Kanavien asiakkailla voi olla hyvin hankalia elämäntilanteita. Noora totesi: ”Eikä se oo aina yksinkertasta, mut ei se oo lääkäriellekkään aina yksinkertasta. Ei se oo kenellekkään yksinkertasta, ku auttaa.” Nooran kommentissa kuvastuu kanavien työn keskeisin eettisin haaste ja periaate eli kanavan vastuu, joka kietoutuu kanavien eettisessä puheessa yhteen asiakkaan vapauden ideaalin kanssa.

¹⁵⁹ CAM-hoitojen luokittelusta ja luokittelun ongelmista ks. esim. Vuolanto & al. 2018.

¹⁶⁰ Luhrmannin mukaan evankelisten kristittyjen tapauksessa leikkimielisyys auttaa ihmisiä käsittelemään epäilyä (Luhrmann 2012).

Eettisellä puheella kanavat rakensivat rajaa uskonnon ja kanavoinnin/henkisyyden välille. Kanavien eettinen pohdinta ja suhtautumistapa asiakkaisiin pohjautuivat henkisyyden arvoon, joka korostaa ihmisen vapautta. Kanavien tärkein eettinen periaate oli, että he pyrkivät välttämään asiakkaidensa yläpuolelle asettumista. Marjon mukaan uskonnoissa on raja-aitoja ja moraalisääntöjä. Kanavat eivät haastatteluissa esittäneet yksiselitteisiä moraalisääntöjä, jotka koskisivat esimerkiksi ruokaa, parisuhdetta tai ympäristöasioita. Sitä vastoin kanavien eettinen pohdinta koski nimenomaan asiakassuhteita ja ammattietiikkaa (ks. myös Brown 1997, 64–65). Marjo katsoi, kuinka uskonnossa vaarana on se, ettei ihminen luota itseensä. Hän totesi: ”haluan voimaannuttaa ihmisiä olemaan itsenäisiä ja vahvoja ja jatkamaan omalla tiellään enkä missään tapaukses haluis kerätä jotain opetuslapsia”. Kanavat korostivat, ettei ihminen tarvitse uskonnollisia auktoriteetteja, mutta toisaalta heillä itsellään oli henkimaailman ja ihmisten välittäjänä toimimisen takia vaarana tulla niiden kaltaiseksi. Heidän asiakkailtaan tätä sanallista yhteyttä ei ole ja vaikka olisikin, kanavat katsovat että itselle kanavoiminen on hankalaa.

Uskonnon lisäksi toinen keskeinen kanavien eronteon kohde oli ennustaminen. Kanavat muodostivat rajaa kanavoinnin ja ennustamisen välille erityisesti eettisen puheen avulla. He pitivät ennustamista vahingollisena. Esimerkiksi Saimi kertoi, että jotkut asiakkaat haluavat tilata häneltä ”ennustuksia”, mutta hän yrittää kertoa heille, ettei ennustaminen ole hyvä toimintatapa. Saimin kommentin perusteella kaikille asiakkaille kanavoinnin ja ennustamisen välinen raja ei ole täysin selvä. Saimin mukaan asioiden ennakkoon lukitseminen ei ole hyödyllistä ihmisen kehitykselle, koska tällöin ihminen ei anna tilaa omalle tekemiselle ja ohjaukselle. Hän katsoi, että ennustamisen tekee vahingolliseksi se, että se voi aiheuttaa suggestioita. Hänen mukaansa asiat voivat tällöin jäädä elämään ihmisen mielikuviiin, jolloin hän saattaa lamaantua. Epäeettisen toiminnan seurauksena voi olla negatiivinen affektiivisuus asiakkaan elämään. Ennustamiseen kanavat liittivät nimenomaan varmojen vastauksen antamisen asiakkaalle. Äärimmäisenä ennustamiseen liittyvänä eettisenä kysymyksenä muutamat kanavat esittivät kuolemaan liittyvät asiat. Saimi katsoi, että kuolemaa koskevan ennusteen antamisessa on kyse ”egollisesta pätemisen tarpeesta, pelottelusta ja negatiivisten voimien kautta tulevasta tiedosta”.

Vuokko puolestaan sanoi, että asiakkaalle voidaan tuoda konkreettista tietoa, jossa häntä esimerkiksi varoitetaan. Vuokko kertoi, että hänen asiakkaansa oli lähdössä matkalle. Asiakkaalle kerrottiin istunnossa, että hänellä on mahdollisuus joutua matkalla onnettomuuteen ja häntä pyydettiin olemaan tarkkana. Vuokko sanoi, että ennakkoon kuvattu tilanne oli tapahtunut matkalla, mutta asiakas ei ollut vahingoittunut. Ennustamisen logiikkaa tarkastellut antropologi David Zeitlyn erottaa toisistaan kaksi eri ennusteen tyyliä (*prognosis* ja *prediction*). Näistä ensimmäinen sisältää useampia mahdollisia tulevaisuuden vaihtoehtoja (esim. *y* tulee tapahtumaan ellei *x*). Jälkimmäinen on puolestaan deterministinen tulevaisuuden tapahtuman

suhteen. (Zeitlyn 2012, 526–527.) Kanavien näkökulmasta ennustaminen tarkoittaa nimenomaan deterministisen ennusteen (*prediction*) tekemistä. Kanavoitu viesti voi sisältää jonkinlaisen ennusteen, mutta se ei ole niinkään deterministinen, vaan prognosistyyppinen, jossa ihmisen on mahdollista muuttaa ennustetta omalla toiminnallaan. Toisin kuin deterministisessä ennusteessa, kanavien käsitysten mukaan kanavoinnissa ihmiselle annetaan mahdollisuuksia ja korostetaan hänen omaa toimintaansa.

Eettisellä pohdinnalla jotkut kanavat rakensivat haastattelutilanteessa rajaa heidän ja muiden kentän yrittäjien välille. Marjo katsoi, että kanavan työn isoa vastuuta olisi mahdollisuus käyttää väärin, minkä vuoksi kanavalta vaaditaan tarkkuutta. Hänen mukaansa asiakkaita olisi helppo manipuloida, koska osa heistä tulee henkisiin palveluihin hyvin ”avoimena”. Muutamien kanavien eettinen puhe oli erityisen moralisoivaa, kun he kertoivat käsityksiään henkisen kentän palveluiden tuottajista. Vahvimmin tämän kaltainen puhe oli läsnä Jennin haastattelussa, kun hän kertoi kahden oman asiakaskokemuksensa tuottamasta negatiiviseksi tulkitsemastaan kvaliasta. Jenni kertoi, kuinka hän oli saanut ”terveyskehoa” koskevaa tietoa, jota hän piti pelottavana. Jenni sanoi haastattelussa hieman tuohtuneena, että ihminen on psykofyysinen olento, jolloin ihminen saattaa muodostaa jonkin sairauden vain, koska joku näkijä on näin hänelle sanonut. Jennin mukaan kanava ei saa tehdä diagnoosia, mutta voi kehottaa asiakasta käymään lääkärissä. Julkisuudessa käydyssä täydentäviä tai vaihtoehtoisia hoitomuotoja koskevassa keskustelussa on esiintynyt käsityksiä, joiden mukaan vakavasti sairaat asiakkaat korvaisivat lääketieteellisen hoidon CAM-hoidoilla. Kanavat eivät kuitenkaan kertoneet suosittlevansa lääketieteellisen hoidon pois jättämistä, vaan päinvastoin jotkut heistä esittivät, kuinka he ovat asiakkaille usein vain yksi tuen muoto, ja he voivat kehottaa asiakkaita hakemaan apua myös muualta. Jenni katsoi, ettei viestiä tule antaa henkilölle, joka sitä ei ole pyytänyt. Hän kertoi, kuinka hän on kuullut asiakkailtaan ”hurjia tarinoita”, joita hän on saanut ”paikata”. ”En mä yhtään niinkun ihmettele, että tämmösist vaihtoehtohoidoista on välillä vähän erikoinen kuva, koska yks mätä omena niin saa aikaan aika paljon pahaa, et kyl niin kun mä oon itte joutunu monta kertaa suuttumaan myöskin niin sanotusti kollegoille”, hän sanoi. Tämän kaltaisella syyttävällä puheellaan Jenni teki rajatyötä ja kuvasi myös omaa affektiivista sitoutumistaan työhönsä. Samalla hän vastasi vaihtoehtoahoitoja koskevaan kritiikkiin ja tiedon stigmatisointiin.

Kanavoinnin ja uushenkisyyden ulkopuolelta asiaa katsoville kanavoinnin kaltainen toiminta voi rinnastua auttamisen tai hoitamisen sijaan viihteeseen. Eronteko epäeettisesti toimiviin yrittäjiin liittyikin osittain siihen, kuinka kanavat käyttivät eettistä puhetta välineenä, jonka avulla he muodostivat kanavoinnin rajoja suhteessa viihteeseen ja julkisuuteen. Osa kanavista kritisoi julkisuudessa olevia näkijöitä, ennustajia ja yhdysvaltalaisia miesguruja sekä televisiosarjoja meedioista ja ”psykykkisistä ihmisistä”. Marjo kertoi, kuinka kanavana toimiminen on erityinen tehtävä. ”Se

on myös hyvin, voisko nyt sanoo pyhä tai semmonen asia, jota mä arvostan ja kunnioitan paljon, että se ei oo myöskään sellasta, että sillä lähtis revittelemään tai hakemaan jotain sellasta mainetta ja kuuluisuutta, että sitä niinku heiteltäs sinne sun tänne ja haettas jotain niinku extremejuttuja”, hän kuvaili. Marjon mielestä kanavointia voidaan tehdä suurelle ihmisjoukolle tai se voi sisältää esillä olemista, mutta se ei ole ”showbisnestä”. Kanavoinnin tarkoitus on hänen mukaansa tuoda positiivista valoisuutta, jaksamista ja vapautta. Haastateltavieni näkökulmasta julkisuus voi ikään kuin laittaa kanavan puhtauden ja egollisuudesta poispyrkimisen koetukselle, jolloin julkisuudesta saattaisi tulla toiminnan päämäärä kanavoinnin sijaan.

Julkisessa vaihtoehdoitoja koskevassa keskustelussa on puhuttu siitä, kuinka lasten ja mielenterveysongelmaisten sekä kehitysvammaisten henkilöiden vaihtoehdoitojen käyttöä tulisi rajoittaa lailla. Kanavat eivät haastatteluissa tuoneet esiin kehitysvammaisia asiakkaita, mutta he kertoivat suhtautumisestaan mahdollisiin lasten ja mielenterveysongelmasta kärsivien henkilöiden asiakasryhmiin. Kanavat rakensivat eettisellä puheella rajaa kanavoinnin ja mielenterveyspalveluiden välille. Haastateltavien välillä oli hieman erilaisia pohdintoja, eräänlaisia rajaneuvotteluja siitä, tuleeko heidän auttaa kaikkia ihmisiä tai onko heillä velvollisuutta tai mahdollisuutta auttaa kaikkia. Jotkut kanavista olivat sitä mieltä, että kaikkia ihmisiä on tarkoitus auttaa, jotka vain tulevat heidän luokseen. Vastaavasti osa kanavista sanoi, että he valikoivat asiakkaitaan. Esimerkiksi Kerttu sanoi, että jos henkilöllä on vakava mielenterveysongelma, henkistä näkökulmaa asioihin ei kannata tuoda. Hän katsoi, että henkimaailmaan liittyvien asioiden käsitteleminen voi pahentaa heidän tilannettaan. Kerttu kertoi, että näissä tapauksissa hän sanoo asiakkaalle, ettei voi auttaa ja kehottaa hakeutumaan asianmukaiseen hoitoon. Hän katsoi, että asiakkaalla tulee olla ymmärrys omasta vastuustaan. Hänen mukaansa mielenterveysammattilaiset ja lääkitykset ovat erikseen. Kanavan kommentin perusteella kyse on siis tietynlaisesta ammatillisesta rajanvedosta. Kyse ei ole kilpailusta tai toiselle alalle työntymisestä. Yrittäjien mukaan vakaviin mielenterveysongelmiin liittyvät tapaukset ovat kuitenkin harvinaisia. Vaikutti siltä, että asiakkaiden ongelmat ovat suurelta osin yleisiä ihmisen elämään kuuluvia asioita. Rajatyö suhteessa mielenterveyspalveluihin kuvaa samalla myös kanavoinnin rajoja auttamisen keinona. Kanavien näkökulmasta kanavoinnin avulla ei voida hoitaa vakavia mielenterveysongelmia eikä se näin ollen toimi vaihtoehtona terveydenhuollon mielenterveyspalveluille.

Kuten kanavat myös asiakkaat tekivät eron kanavointipalvelun ja esimerkiksi psykoterapian välille, mutta asiakkaiden näkökulmasta kanavoinnin ja mielenterveyspalvelujen väliset rajat myös risteävät. Joidenkin asiakkaiden tapauksessa henkiset palvelut, kuten kanavointipalvelut ja mielenterveyspalvelut sekä erilaiset terapiat, voivat kulkea rinta rinnan ja täydentää toisiaan. Eräs kanava kertoi, kuinka jotkut hänen vakioasiakkaistaan käyttävät kanavointipalvelua terapiana. Hänen mukaansa asiakkaat haluavat käsitellä asioitaan tällä tavoin, koska se soveltuu heidän

elämän- tai maailmankatsomukseensa paremmin kuin toisenlaiset terapiamuodot. Myös asiakkaan ongelmalla oli hänen mukaansa vaikutusta kanavointipalvelun valitsemiseen. Kanavan käsitys on yhteneväinen esimerkiksi haastattelemani asiakkaan Janin kokemusten kanssa. Hän kertoi saaneensa apua myös ”järjen ja mielen tasolta”. Jani kuitenkin koki, kuinka hänen luottokanavansa oli ollut ylivertainen verrattuna näihin sekulaareihin terapeutteihin. Janin mukaan Suvin apu on syvempää ja kanavointi on auttanut häntä löytämään rauhan ja laajempia näkökulmia, joita hän ei olisi voinut löytää esimerkiksi psykoterapiassa. Jani oli käynyt psykoterapiassa jonkin aikaa. Hän tunsi, että puhuminen toiselle ihmiselle puhdisti häntä, ja hän sai erilaisen näkökulman asioihin. Janin puheesta kuitenkin kuvastui käsitys, jonka mukaan terapeutti ei ollut samalla tavoin ymmärtänyt hänen motiivejaan ja toiveitaan kuin Suvi ymmärsi kanavoinnin avulla. Jani katsoi, että jokainen ihminen löytää auttajan, joka vastaa hänen henkistä tasoaan. Hänen rajanvedossaan oli siis kyse erilaisesta arvostuksesta.¹⁶¹

Mielenterveyspalveluiden lisäksi osa kanavista teki eroa lasten ja nuorten auttamispalveluiden ja kanavoinnin välille. Kuten mielenterveysongelmaisten myös lasten ja nuorten asiakkuus näyttäytyi kanaville kuitenkin jossain määrin moniselitteisenä asiana. Esimerkiksi osalla yrittäjistä oli 18 vuoden ikäraja kanavointia sisältävissä palveluissa. Kerttu mainitsi, että raja on hänellä sen vuoksi, että tällöin ihminen on vastuussa itsestään myös laillisesti. Yhdellä haastateltavallani tämä ikäraja oli 24 vuotta, sillä hänen mukaansa sitä nuoremmat ovat niin herkässä kehitysvaiheessa itsensä kanssa, ettei kanavointi ole oikea tapa auttaa.¹⁶² Vastaavasti osa kanavista katsoi, että he voivat ottaa asiakkaaksi myös nuoria ja lapsia. Esimerkiksi eräs kanava kertoi, kuinka hänellä oli haastatteluviikolla ollut 15-vuotias asiakas, jolla oli oppimisvaikeuksia. Kanava kertoi, että kanavointi auttoi nuorta ja hänen vanhempiaan ymmärtämään, millainen nuori on. Kanava koki, että kanavointi vähensi nuoren koulunkäyntiin liittyviä paineita. Myös meediona toiminut Sanna kertoi, kuinka nuorilla on nykypäivänä vaikeaa. Hän otti asiakkaaksi nuoria (ja lapsia, sillä hän mainitsi 10-vuotiaasta asiakkaasta, joka oli äitinsä kanssa). Sannan mukaan tällöin hän ei tuo

¹⁶¹ Muutamat kanavat sanoivat, että jotkut heidän asiakkaistaan ovat hakeneet terveydenhuollosta apua johonkin fyysiseen vaivaan, mutta se on jäänyt hoitamatta. Lisäksi he kertoivat, että heillä on ollut sellaisia asiakkaita, jotka ovat käyneet psykoterapiassa, mutta ovat kokeneet, etteivät he ole saaneet apua ja ovat halunneet kokeilla sen jälkeen jotakin muuta. Ulla kertoi, että hän kävi itse usean vuoden ajan psykologilla terapiassa. Hän koki, että terapia ja henkiset hoidot eivät ole verrattavissa. Hänen mukaansa terapia auttoi häntä kuuntelemaan ja kunnioittamaan itseään. Hän koki, että terapian jälkeen hän ylipäättänsä lähti etsimään asioita, mitkä häntä kiinnostivat.

¹⁶² Haastateltavistani myös Riitta katsoi, ettei sanallinen kanavointi ole lapsille tarpeen, mutta energiahoito voisi sopia lapsille. Hänen mukaansa ”uuden ajan lapset” ovat niin ”avoimia” ja viisaita, ettei heidän tarvitse kysyä keneltäkään mitään, vaan he tietävät kaiken itse.

tilanteessa henkimaailmasta henkiä tunnistettavaksi, vaan palvelu sisältää enemmän keskustelua arjen asioista. Sannan mukaan tavoitteena on, että nuori oppii ymmärtämään ja rakastamaan itseään. Lisäksi hän kertoi, kuinka myös jotkut nuoret voivat aistia henkimaailman läsnäolon, jolloin he tarvitsevat ymmärrystä tilanteesta. Lapsia ja nuoria asiakkaiksi ottaneiden haastateltavieni mukaan lasten ja nuorten kanssa työskentely on hienovaraista. Jenni sanoi, että alaikäinen voi tulla asiakkaaksi, jos hänellä on huoltaja mukana tai kirjallinen lupa huoltajalta. Hän jatkoi, että vaikka äiti haluaisi tuoda viisivuotiaan ”superhyperkristalli-ihmelapsen”, hän ei ota tätä asiakkaaksi.¹⁶³ Jenni sanoi, että hän voi auttaa ikä huomioon ottaen, mutta ei halua sekoittaa lapsia. Hänen mukaansa ihmisen tulisi ensin oppia elämään ja vasta sitten tutustua henkimaailman asioihin. Vaikka lapset eivät olisi itse asiakkaina kanavoinnissa, voivat aikuisten ongelmat koskea lapsia. Jotkut kanavat katsoivat, että muiden ihmisten puolesta voi esimerkiksi rukoilla tai että lapsia hoidetaan heidän vanhempiensa kautta. Haastateltavat eivät perustelleet esimerkiksi asiakkaiden ikään liittyviä rajojaan henkimaailman antamalla ohjeilla. Ne vaikuttivat olevan heidän henkilökohtaisia ammattieettisiä periaatteitaan.

5.3.2 Vastuun jakaminen ja totuuden henkilökohtaisuus

Edellisten eettisten rajanvetojen lisäksi kanavien eettiseen pohdintaan kuuluivat käsitteet vastuusta ja totuudesta. Kanavoinnin oppimisprosessin ja epäilyn yhteydessä toin esiin kanavien vilpittömyyden ideaalia, johon totuus myös yhdessä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kielen kanssa linkittyy. Kanavointitilanteen kielenkäytön yhteydessä esittelin puolestaan sitä, miten vastuuta voidaan osoittaa kanavan ja asiakkaan vuorovaikutuksessa. Kanavien tapauksessa vastuun ja totuuden teemat kietoutuvat tiivistä yhteen.

Kysyin Riitalta hänen työhönsä liittyvistä eettisistä kysymyksistä. Hän kertoi:

No tota, kylhän tietysti siin on just, niinku mulle ehkä niin kun tärkein asia on niin kun se, että mä haluan niin kun tuoda ensinnäkin niin kun sellasii asioita, jotka...jotka tota...nyt menee johonki sellasiin, et nyt on vaikee puhuu... nooh, aa...tota...että mä pystyn itse niinku seisomaan kaiken sen takana [...] mitä mä edustan, ni se on se mulle kaikkein niinku tärkein, tärkein asia, että kaikki se, mitä mä teen, on niinku sen mun totuuden mukaista, ja mä haluan sen aina

¹⁶³ Kristallilapsi-nimitystä käyttää esimerkiksi henkinen kirjailija Doreen Virtue. Suomeksi julkaistussa teoksessa *Kristallilapset: Uuden sukupolven selvänäköiset ja herkäät lapset* (2009) hän tekee jaon kristallilapsiin sekä ennen heitä syntyneisiin indigolapsiin. Nämä nimitykset johtuvat Virtuen mukaan heidän auransa ja energiarakenteensa väreistä. Daniel Klinen mukaan new age -henkisyyden diskurssit indigolapsista ovat saaneet alkunsa Yhdysvalloissa 1980-luvun loppupuolella (ks. Kline 2014).

ihmisille kertoa, että tää on mun totuus ja tota usko siihen vain, jos se on totta sulle [...] et se on ehkä niinku se kaikkein isoin, isoin asia, että jokainen saa uskoa ihan siihen, mihin haluaa ja, ja tota mä niinku sen koen semmosena, et mut on tähän tehtävään asetettu, ja mä yritän tehdä sen, sen niin kun sillä tavoin, kun se on mahdollista, mutta niin, että se palvelee sitä niin kun suurinta tarkotusta ja sen niin kun rakkauden kautta [...] et muuten en oikeen tiedä, et mitä tohon sanoisin.

Riitta sanoi, että ”suodattamia kannattaa käyttää aina” ja ”se mikä on vastoin omaa totuutta”, kannattaa hylätä. Michael Barkun pitää eräänä stigmatisoidun tiedon ominaispiirteenä tämän kaltaista käsitystä, jonka mukaan ihminen on vapaa valitsemaan, millaiset ideat hän huomioi ja millaiset hän jättää huomioitta (Barkun 2013, 157). Riitta jatkoi: ”meillä on yhtä monta totuutta, kun on puhujaa ja sen etsijää ja koen puhuvani omaa totuuttani”. Riitta luotti siihen, että hänen viestinsä on totta, kun hän on sitä ”totuutena pyytänyt”. Riitan näkemystä voidaan verrata esimerkiksi karismaattisen kristillisyyden käsityksiin. Yhteistä näille on se, että inspiroituneen puhujan sanojen katsotaan ilmentävän totuutta. Perinteiden totuuskäsitysten erona voi taas pitää sitä, että karismaattisessa kristillisyydessä Raamattu on objektiivisen totuuden lähde. (ks. Coleman 2006, 168.) Kanavoinnissa minkään yksittäisen teoksen ei katsota olevan vastaavanlaisessa asemassa. Riitan mukaan totuus muuttuu. Hän katsoi, että se mikä eilen oli totta, ei ole välttämättä totta tänään. ”Niin kauan, kun mun halutaan tekevän tätä työtä näin, niin mä sitä teen ja sit ku se ei oo enää totta mulle niin, sit on jonkun muun aika”, hän totesi.

Riitan kommentti ilmentää totuuden ja vastuun sulautumista. Hänen tapansa kehottaa asiakasta uskomaan vain, jos kyseessä on myös hänen totuutensa, kuvastaa vastuun jakamista asiakkaan kanssa. Kanavien vastuuseen liittyvistä käsityksistä voidaan erotella kolme näkökulmaa: asiakkaan vastuu, kanavan vastuu ja henkiolentojen vastuu. Vastuukysymyksen avulla kanavat muodostivat rajaa sekä suhteessa henkiolentoihin että asiakkaisiin. Aihe koskettaa myös uskomushoitokysymystä, jossa huomion kohteena ovat olleet lähinnä palvelujen tarjoajat. Kanavien tapauksessa korostui asiakkaan vastuu, minkä ilmaiseminen saattoi esimerkiksi sisältyä sanallisesti kasvotusten tapahtuvaan kanavointitilanteeseen. Muun muassa havainnoinnillani asiakaskäynnillä kanava kertoi viestissä, kuinka henkimaailma ei kärke asiakasta millään tavoin. Viestin mukaan asiakas tekee omat päätöksensä, joihin henkimaailma sopeutuu. Lisäksi kanavat kysyivät kanavointitilanteiden jälkeen asiakkaan tunteja ja sitä, millaisia ajatuksia kanavointi oli herättänyt. Näin he varmistivat, ettei mikään jäänyt vaivaamaan asiakasta. Palaute antaa heille mahdollisuuden vaikuttaa asiakkaan tyytyväisyyteen, mutta samalla se myös jakaa vastuuta asiakkaalle. Lisäksi vastuun jakaminen asiakkaan kanssa viittaa tietyllä tavalla tasa-arvoisempaan suhteeseen hoitajan ja hoidettavan välillä.

Asiakkaan vastuun lisäksi kanavat ottivat vastuuta itselleen. Esimerkiksi Liisa katsoi, että kanavan työssä tulisi aina miettiä, miten sanansa asettaa. Hän jatkoi, että kanavointitilanteessa hän kuitenkin ottaa viestit vastaan oman ymmärryksensä kautta ja muuttaa ne ihmisille. Liisa kertoi, että muun muassa asiakkaille kanavoimiinsa teksteihin hän avaa saamaansa viestiä enemmän, kuten mitä se voisi tarkoittaa. Hän sanoi kertovansa ihmiselle, ettei hän tiedä ehdottomasti asioita ja ihmisen tulisi huomioida viestistä vain häntä puhuttelevat osat. Kanavoinnin tapauksessa vastuu ei ole aina täysin ihmisten välinen asia, sillä joidenkin kanavien haastattelussa korostui erityisesti henkimaailman vastuu. Esimerkiksi Lasse kertoi, kuinka hän on sanonut henkiolentoille suoraan, ettei ota vastuuta kenenkään elämästä. Hän käski henkiolentoja antamaan niin tarkat ohjeet, että hän pystyy välittämään tietoa erehtymättä. Keaneen mukaan erot ontologisissa käsityksissä muokkaavatkin sitä, millaisia olentoja eettiset kysymykset koskevat tai millaisia olentoja voidaan pitää eettisessä vastuussa tapahtumista (Keane 2015, 15). Yleisesti kanavien epistemologian näkökulmasta tiedon välityksen epäonnistuminen ei merkitse lähteen epäonnistumista, vaan sitä että ihminen voi tehdä virheitä viestin vastaanottamisessa.

Semioottisen ideologian tai kieli-ideologian näkökulmasta voidaan erottaa kuulijasuuntautunut sekä puhujasuuntautunut kieli-ideologia (joista jälkimmäinen on ollut tyypillisempi modernille länsimaiselle ja protestanttiselle ajattelulle) (ks. Robbins 2001). Kuulijasuuntautunut kieli-ideologia korostaa asiakkaan vastuuta ja asiakasta merkitysten muodostajana. Puhujasuuntautunut puolestaan painottaa kanavan vilpittömyyttä ja samalla kanavan muodostamia merkityksiä ja ehkäpä henkiolentojen vastuuta. Toisaalta myös kanavat ovat viestin ”kuulijoita”, jolloin kanavien käsitys kanavan puhtauden vaikutuksesta viestin välittymiseen henkiolentojen ”puheen” sijaan viittaa kanavan eli kuulijan vastuuseen. Edellä mainitsemieni esimerkkien valossa kanavoinnin tapauksessa molemmat ideologiat sekoittuvat. Kanavien erilaiset käsitykset vastuun jakamisesta kertovat myös tietyllä tavalla kanavoinnin semioottisen ideologian sisäisestä jännitteestä.

Toisaalta kanavat kuitenkin tekivät jonkinlaisia totuuden ja epätotuuden välisiä rajanvetoja. Ulla sanoi haastattelussa, että ”kaikki ei voi olla totta, mitä hän näkee” tai hän ei osaa tulkita kaikkea oikealla tavalla. Samalla hän kertoi myös antamansa tiedon episteemisestä asemasta ja asetti viestin avoimeksi epäilylle. Kysyin, mitä Ulla tarkoitti kommentillaan. Ulla kertoi, että hän oli ollut koulutuksessa, jossa harjoiteltiin viestin välitystä. Siellä ohjaaja oli sanonut, että on hyvä, jos 75 prosenttia saa oikein. Ulla kertoi, kuinka hän on usein pohtinut, onko henkilölle mitään hyötyä hänen välittämästään viestistä, mutta asiakas onkin kiittänyt viestistä, joka ”selitti kaiken”. Ullan kommentteissa tulee esiin juuri viestin totuudellisuuden yhteys asiakkaan tilanteeseen. Hän sanoi, että kyse on paljon ihmisen näkökulmista ja siitä, miten hän viestin tulkitsee. Jotkut löytävät hänen mukaansa heti ”sen juonen”, kun taas toiset eivät. Kommentti kuvaa kanavoinnin kieli-ideologian piirrettä eli ei-

kirjaimellista merkitystä. Kommentissa yhdistyvät puhujasuuntautuneisuus, kun Ulla sanoo, että osa kanavoidusta tiedosta ei välttämättä ole totta sekä kuulijasuuntautuneisuus, asiakkaan näkökulman merkitys suhteessa hänen saamaansa tietoon.

Vastuun jakaminen ja kuulijasuuntautunut kieli-ideologia kulkevat käsi kädessä kanavien totuuskäsitysten kanssa. Totuuden näkökulmasta Riitan kommentit ”omasta totuudesta” tukevat Michael F. Brownin tutkimusta, jonka mukaan kanavien totuus on henkilökohtaista. Hän kutsuu käsitystä epistemologiseksi relativismiksi. (Brown 1997, 43, 69.) Tutkimuskirjallisuudessa on puhuttu samasta näkemyksestä myös termillä epistemologinen individualismi. Olav Hammerin mukaan siinä totuus ymmärretään pragmaattisesti, jolloin se voi olla mitä tahansa yksilölle hyödyllistä ja inspiroivaa (Hammer 2004, 108). Epistemologinen individualismi viittaa myös siihen, kuinka ihmisillä on omat ”polkunsä” ja omat kriteerinsä siihen, mikä on lopullinen totuus (Lewis & Utaaker 2017, 245). Käsitys totuuden henkilökohtaisuudesta viittaa siihen, kuinka sekä kanavat että asiakkaat laittavat tiedollista painoarvoa ”suoralle yhteydelle” ja kvalioille. Myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, kuinka tämän tyyppisessä henkisyudessa ongelmalliseksi ymmärretään jotkin ulkoapäin tulevat ”totuudet”, jotka tulisi hyväksyä vain silloin, jos ne tuntuvat henkilöstä tosilta (ks. Partridge 1999, 86, 88). Nämä henkilökohtaisuutta ja pragmaattisuutta korostavat totuuskäsitykset suhteutuvat erityisesti kuulijasuuntautuneen kieli-ideologian kanssa.

5.3.3 Vaikeat asiakassuhteet

Eettisen puheen ja käytänteiden avulla kanavat pyrkivät muun muassa pitämään yllä heidän ja asiakkaiden välistä rajaa. Aina se ei ollut kuitenkaan yksinkertaista. Kanavat kohtasivat ongelmallisia asiakasryhmiä ja tilanteita, jotka koettelivat heidän eettisiä periaatteitaan. Ongelmalliset asiakkaat olivat haasteellisia kanavien arvojen kannalta, sillä kanavat katsoivat tehtäväkseen ihmisten auttamisen. Näiden asiakkaiden kohdalla auttaminen saattoi olla mahdotonta. Hankalista asiakasryhmistä puhussa kanavien eettinen puhe keskittyi erityisesti omien näkökulmiensa ja toimintansa perustelemiseen. Tämän kaltaista syitä tai selityksiä sisältävää puhetta käytetään, kun tilanteessa on ihmisten välillä sosiaalisista, moraalisisista tai ideologisista tekijöistä johtuva jonkinlainen välimatka (Keane 2010, 78). Kanavoinnin tapauksessa tämä välimatka on epistemologinen. Haastatteluideni perusteella kanaville ongelmallisia asiakasryhmiä olivat: a) ripustautujat, b) ihmiset, joilla menee niin sanotusti ”liian lujaa”, sekä c) testaaajat tai muut asiakkaat, jotka eivät ole tarpeeksi avoimia tai varsinaisesti kiinnostuneita palvelusta. Haastavissa asiakassuhteissa asiakkaan odotukset ja yrittäjän tarjoama kanavointipalvelu eivät välttämättä kohtaa. Toiseksi näissä tilanteissa ja suhteissa vastuu ei jakaudu kanavien eettisten periaatteiden mukaisesti. Haastavien asiakkaiden tema näyttäytyi minulle haastatteluissa sellaisena,

josta kanavat eivät välttämättä mielellään puhuneet. Syynä tähän voi olla se, että nämä tapaukset ja tilanteet voivat olla arkaluontoisia tai harvinaisia. Lisäksi kanavat saattoivat kokea, että näistä asiakasryhmistä puhuminen voi jollain tavalla vahvistaa kanavoinnin kaltaisiin ilmiöihin liittyviä stereotyyppioita.

Uskomushoitokeskusteluissa on esitetty muun muassa asiakkaiden hyväksikäytön mahdollisuus, mutta kanavat eivät pyri kovin intensiivisiin asiakassuhteisiin. Koska kanavien tärkeimpiä eettisiä periaatteita on asiakkaan vapauden turvaaminen, heille hankalimpia olivat sellaiset asiakassuhteet, joissa tämä periaate joutui vahvasti koetukselle. Kanavien ideaalina vaikutti olevan asiakassuhde, jossa asiakas ja kanava eivät ole jatkuvassa vuorovaikutuksessa, vaan asiakas käy joitakin kertoja ja työstää asioitaan saamiensa neuvojen avulla tai sitten asiakas käy silloin tällöin. Kanavien mukaan ongelmallisia tilanteita voi syntyä erityisesti sen tyyppisten asiakkaiden kanssa, jotka tulevat liian riippuvaisiksi heidän avustaan. Kanavien mukaan he ovat ihmisiä, jotka eivät uskalla elää omaa elämäänsä ja kaipaavat, että joku muu laittaisi heidän asiansa kuntoon. Liian riippuvaisten ihmisten tapauksessa vastuu ei jakaudu kanavien toivomalla tavalla eli kuulijasuuntautuneen kieli-ideologian mukaisesti.

Kanavilla ei tuntunut olevan yksiselitteistä vastausta siihen, kuinka pitkälle kanavan on velvollisuus auttaa asiakasta. Yrittäjillä vaikuttikin olevan melko tilanne- ja asiakaskohtaiset toimintatavat siinä, kuinka usein asiakkaat voivat käydä. Jotkut kanavat kertoivat, että he suosittelevat asiakkailleen, että he hakisivat apua myös muilta erilaisilta palveluntarjoajilta. Kanavat kertoivat, että he eivät esimerkiksi määrittele asiakkailleen istunnossa, milloin heidän pitäisi osallistua seuraavan keran. Kanavien moraalikäsitteet voivat siis olla vastoin yrittäjyyden taloudellisia näkökohtia. Jotkut kanavat tekivät rajatyötä, kun he kertoivat, että tiedon välitystä sisältävässä istunnossa ei ole hyvä käydä liian usein. Kehollisiin hoitoihin, kuten energian välitykseen, voidaan kuitenkin osallistua sarjakäynteinä.¹⁶⁴ Kanavat eivät halunneet liian ”symbioottisia” asiakassuhteita, mutta he suhtautuvat asiakkaisiin joustavasti. Riippuvaisissa asiakkaisissa on kyse tietyllä tavalla myös asianmukaisista intimitietin rajoista asiakassuhteesta (vrt. Zelizer 2005).

Liian tiivistä asiakassuhdetta tarvitsevien ihmisten ohella kanavoinnista elämyksiä hakevat asiakkaat ovat ongelmallisia. He ikään kuin käyttävät väärin kanavointiin ja henkisyteen liittyviä palveluja. He eivät välttämättä pysty vetämään tarpeeksi selkeitä rajoja arkielämän ja henkimaailmakokemusten välille, mikä vaikuttaa heidän toimintakykyynsä. Vuokko kertoi, että hänellä on ollut joskus kurssilaisia, joilla menee ”liian lujaa”. Vuokko kuitenkin koki johdatuksen toimivan myös näissä asioissa ja sanoi, että ehkä hankalien asiakkaiden osallistumisella on ollut

¹⁶⁴ Vuokko kertoi, että yleisin asiakas on sellainen vakioasiakas, joka käy noin kaksi, kolme kertaa vuodessa.

tarkoituksensa. Vuokon eettinen puhe sisälsi syiden esittämisen lisäksi moralisoivaa puhetta. Hän katsoi, kuinka kanavointiin liittyvissä asioissa on syytä pitää ”järki päässä”. ”Vaikka mäkin nään ja koen kaikenlaista, niin mä kuitenkin elän tässä maailmassa myöskin ja teen asioita, mulla on lapset ja perhe”, Vuokko sanoi. Hänen mukaansa hurahtaminen ei ole tarkoituksena, vaan käytännön elämän hoitaminen ja toimintakyvyn säilyttäminen on tärkeää. Vuokko kritisoi asennetta, jossa henkisyystä ja kursseista etsitään elämyksiä, kun elämä on muuten tylsää. ”En tue semmosta elämys, elämysmatkailua”, hän sanoi. Hänen käsityksensä asiakkaista, joilla menee liian lujaa, muistuttaa siitä, miten jotkut kanavat puhuivat new agesta.

Epistemologinen kuilu aiheuttaa kanaville haastetta erityisesti kriittisten asiakkaiden kohdalla, koska tällöin testaaminen korostuu. Joidenkin kanavien mukaan erityisesti messuilla he ovat kohdanneet tämän tyyppisiä asiakkaita. Lisäksi eräs kanava kertoi, kuinka sellaiset asiakasistunnot voivat muodostua vaikeiksi, joissa toinen henkilö on lähettänyt asiakkaan istuntoon. Nämä asiakkaat voivat olla esimerkiksi haluttomia kertomaan itsestään. He ovat vastakkaisista syistä ongelmallisia kuin edelliset asiakasryhmät. He ovat hankalia, koska he eivät ole avoimia, vaan pitävät yksityisyytensä rajan liian tiukkana. Tämän kaltaiset asiakkaat eivät heittäydy tilanteeseen, eivätkä siten anna välineitä viestin saamiseen. Kanavien näkökulmasta he kontrolloivat liikaa eivätkä ole luottavaisia. Hankalat asiakastilanteet voivat olla kanaville turhauttavia eri tavoin. Ne voivat myös johtaa siihen, että pettynyt asiakas pyytää palvelusta rahat takaisin. Lisäksi asiakas saattaa kritisoida palvelua esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja tuoda kanavalle siten huonoa mainetta. Sekä eettiset kysymykset sinänsä että kokemukset ongelmallisista asiakasryhmistä vaikuttavat konkreettisesti kanavien yrittäjyyteen ja markkinointiin, mistä kerron myöhemmin.

5.4 Erilaisten epistemologioiden kohtaamisen haasteet

Tässä luvussa olen keskittynyt ihmisten välisiin rajoihin, etenkin siihen, miten kanavat ja asiakkaat muodostavat rajoja asiakassuhteessa ja toiseksi, millaisia motiiveja ja välineitä heillä on epistemologisten rajojen muodostamiseen ja purkamiseen. Kanavien affektiivisen työn tapauksessa palvelun tuottajien ja asiakkaiden suhteen keskiöön nousivat muun muassa kysymykset autenttisuudesta ja todistamisen ongelmasta. Asiakkaiden rajatyön muoto suhteessa kanaviin ja heidän saamaansa tietoon oli ensisijaisesti epäily. Samalla epäily toimi asiakkaiden ja kanavien välisen rajan rakennusaineena. Niin kanavalle kuin asiakkaillekin epäily on motivoiva voima. Se sai heidät toimimaan: arvioimaan, vertailemaan, testaamaan ja etsimään tietoa. Asiakkaat pyrkivät käsittelemään epäilyä erilaisten testaamisen keinojen ja todisteiden etsimisen avulla. Todisteiden käyttämisessä puolestaan kuvastuu sekä kanavoinnin semioottinen ideologia että yhteiskunnallinen asemoiminen ja hyväksyttävyyden

problematiikka. Asiakkaan näkökulmasta todisteista vaikuttavimpia olivat ne fyysiset tuntemukset eli kvaliat, joita asiakas sai kanavoinnin aikana. Kanavoinnin tapauksessa ei ole instituutiota, joka esimerkiksi vahvistaisi asiakkaalle sen, milloin kanava on ”oppinut”. Niinpä asiakkaille kvaliat toimivat tiedon ja kanavan arvioinnin mittareina sekä autenttisuuden määrittelyn keinoina. Kanavat sitä vastoin loivat ja ylläpitivät rajoja heidän ja asiakkaiden välillä lähinnä eettisten periaatteiden avulla, jolloin esiin nousi esimerkiksi tietynlaisen intimitetin rajojen ylläpitäminen. Kanavoinnin eettisten periaatteiden avulla pyrittiin myös minimoimaan palvelun negatiivista affektiivisuutta sekä kanavalle että asiakkaalle.

Uushenkisyydessä ja kanavoinnin kaltaisessa affektiivisessä työssä asiakkaat haluavat muun muassa apua ongelmiinsa, tukea ja ymmärrystä. Lisäksi asiakkaat haluavat autenttisuutta. Kanavoinnista on tullut jossain määrin kaupallinen tuote ja kuten muidenkin ostosten kohdalla, myös kanavoinnin tapauksessa asiakkaat arvioivat tuotteiden saatavuutta, hintaa ja laatua. Myöskään autenttisuuden vaatimus tai ongelma ei ole yksinomaan henkisyteen liittyvä asia, vaan siitä on keskusteltu muun muassa urheilun, musiikin (ks. esim. Anttonen 2017), turismin (ks. esim. Knudsen & Waade 2010) ja kuluttamisen (Gauthier 2020; Pine & Gilmore 2011; Sulkunen 2016) konteksteissa.¹⁶⁵ En ole tarkastellut autenttisuutta sen tehtävän tai tavoitteellisen luomisen näkökulmasta (kuten esim. Binder 2013 tai Hero 2014), vaan olen

¹⁶⁵ James H. Gilmore ja B. Joseph Pine II (2007; 2011) ovat esittäneet tunnetun käsityksen elämystalouden ja transformaatiotalouden toimintalogiikasta. Tässä taloudessa asiakkaat haluavat ostaa tuotteita ja palveluita, jotka he katsovat autenttisiksi. Gilmoren ja Pinen mukaan autenttisuus ei tarkoita sitä, mikä on totta tai valhetta. Lisäksi se mitä pidetään autenttisenä, vaihtelee esimerkiksi ajan ja ihmisen kokemusten mukaan. Esimerkiksi tavaroiden aitous voi tarkoittaa alkuperäistä eikä kopiota, elämysten aitous voi olla yhteyttä historiaan (esim. irlantilaisen oluen juomista Irlannissa). Vastaavasti transformaatioiden kohdalla autenttisuuden katsotaan olevan jotakin, joka vaikuttaa toisiin ihmisiin ja olentoihin ja kutsuu ihmisiä kohti suurempaa päämäärää. Tämän kaltainen vaikuttava autenttisuus määrittyy vilpillisyyden tai epärehellisyyden ja vilpittömyyden akselin avulla. (Gilmore & Pine 2007, 5, 22, 49–50.) Transformaatiotaloudessa yritykset tuottavat elämysten sarjoja, joiden avulla ihmisessä saadaan aikaan kestävä vaikutus. Transformaatiot eivät ole mitä tahansa palveluja tai kokemuksia, koska ne ovat eri tavalla kestäviä. Asiakas joka haluaa ”ostaa” transformaatiota, on valmis muuttamaan asennettaan ja käyttäytymistään. (Pine & Gilmore 2011, 244–245.) Stef Aupers huomauttaa, kuinka Pinen ja Gilmoren kokemustalouden ja houkuttelevien kokemusten tuottamisen näkökulmasta nykypäivän markkinat perustuvat samalle tiedolliselle periaatteelle kuin uushenkisyys/new age eli yksilön kokemukselle (Aupers 2012, 348). Gilmoren ja Pinen käsitykset transformaatiotaloudesta sopivat siinä mielessä kanavien yrittäjyyteen, että arvo/normi vilpittömyydestä tuli läpi niin kanavien kuin asiakkaidenkin käsityksistä. Toiseksi myöskään kanavat eivät halunneet myydä asiakkailleen elämyksiä, vaan taustalla oli ajatus laajemmasta elämän muutoksesta ja henkisestä kehityksestä. Lisäksi Pinen ja Gilmoren ajatuksessa transformaatioiden autenttisuudesta voidaan katsoa olevan samankaltaisuutta affektiivisen työn idean kanssa.

keskittynyt asiakkaiden ja kanavien rajantekoihin. Affektiivisessä työssä luodaan affektiivisuutta. Kanavien henkiolentosuhteiden käsittelyn yhteydessä kerroin, kuinka kanavien affektiivisessä työssä kanavan kokemat kvaliat, tunteet ja tuntemukset kietoutuvat yhteen taloudellisen toiminnan kanssa. Myös asiakkaan tuntemukset ja toiveet ovat osa tätä nivoutumista. Kanavoinnin tapauksessa asiakas osallistuu aktiivisesti palveluun ja samalla tuottaa sitä.

Kuten olen esittänyt, kanavointi ei ole kovin yleisesti ymmärretty tietämisen tapa suomalaisessa yhteiskunnassa, mikä aiheuttaa rajatyötä nimenomaan tiedollisilla rajoilla. Muun muassa stigmatisoidun tiedon käsite viittaa rajaan valtavirran ja marginaalin välillä. Uskontotieteilijä Tommy Ramstedt on tutkinut rajatiedon ilmiötä ja kenttää Suomessa stigmatisoidun tiedon käsitteen avulla. Hän liittää myös kanavoinnin ja sen avulla saatavan tiedon rajatiedon kenttään. Ramstedt kysyy tutkimuksessaan, kuinka ja miksi tietyt ihmiset pitivät stigmatisoitua tietoa luotettavana ja tärkeänä. Hän esittelee muun muassa erilaisia diskursiivisia strategioita, joiden avulla ihmiset argumentoivat ideoitaan suhteessa tieteeseen siten, että se saa heidän valtavirran ulkopuoliset käsityksensä näyttäytymään päteviltä. (Ramstedt 2018, 7, 49, 177.) Vaikka Ramstedin tutkimuksella on monia yhtymäkohtia tämän tutkimuksen kanssa, tarkoitukseni on ollut lähestyä tiedon stigmatisointia hieman erilaisesta tulo-kulmasta. Tässä luvussa kysymys ei ole ollut niinkään stigmatisoidun tiedon sisällöllisistä asioista eli stigmatisoiduksi tiedoksi määritellyistä väitteistä ja niiden legitimoimisesta, vaan ennen kaikkea siitä, miten ihmiset vastaavat epistemologisten rajojen tuomiin haasteisiin. Yhtenä kanavoinnin avulla saatavan tiedon stigmatisoinnin syistä voi olla se, että ensisijaisesti tieto on aistillista ja henkilökohtaista ja sellaisina vaikeasti julkisesti jaettavaa. Yksilön tasolla tämän kaltainen tieto voi olla merkityksellistä, mutta yhteiskunnassa se voi näyttäytyä epäluotettavana tai jäädä helposti vieraaaksi tiedoksi.

Kanavat ja heidän asiakkaansa purkivat epistemologisia rajoja tai pyrkivät vastaamaan niihin kritisoidulla henkisyiden kaupallisuutta ja samalla tekemällä autenttisen ja epäautenttisen rajavetoja, etsimällä todisteita tiedon luotettavuudesta, esittämällä syitä kanavoinnin avulla saatavan tiedon rajoituksiin, esittämällä toiminnan eettisiä näkökulmia, tekemällä rajanvetoa suhteessa muihin kentän toimijoihin, määrittelemällä totuuden henkilökohtaiseksi ja korostamalla asiakkaan vastuuta. Toisaalta he muodostivat epistemologisia rajoja korostamalla kanavoidun tiedon ominaispiirteitä ja sen kuvaamaa henkisen kehityksen tasoa sekä tietyllä tavalla kanavoinnin ja kanavoidun tiedon korvaamattomuutta verrattuna muihin auttamisen tapoihin kuten psykoterapiaan. Kanavien ja asiakkaiden motiivina tämän kaltaiselle tiedolliselle rajatyölle oli ensinnäkin kanavoinnin hyödyllisyyden osoittaminen eli, että kanavoinnilla on oma paikkansa erilaisten palvelujen, hoito- ja terapiamuotojen joukossa. Rajojen purkamisen motiivit liittyivät puolestaan kanavoinnin kaltaisten hoitojen negatiiviseen julkisuuskuvaan. Kanavien ja asiakkaiden rajatyön motiivina

oli vastata heihin kohdistuviin ennakkoluuloihin ja stereotyyppioihin. Nämä ennakkoluulot koskevat asiakkaiden mahdollista hyväksikäyttöä sekä kanavoinnin avulla saatavan tiedon rajoituksia. Asiakkaat vastasivat ennakkoluuloihin korostamalla kriittistä asennetta ja harkitsevaisuutta.

Epistemologiset ja semioottisten ideologioiden ja ontologioiden väliset erot tuottavat myös eettisten käsitysten eroja. Esimerkiksi kanavien näkökulmasta institutionaalinen uskonto on epäeettistä, mutta joidenkin ulkopuolisten tahojen näkökulmasta puolestaan kanavointiin liittyvä toiminta voi olla epäeettistä. Eräs kanavien ulkopuolelta tuleva epistemologinen rajanveto koskee luokittelua, jossa ”uskomushoidot” erotellaan muista hoidoista. Julkisuudessa käydyssä vaihtoehtohoitokeskustelussa on ollut esillä esimerkiksi pelko siitä, että ihmiset käyttäisivät pelkästään CAM-hoitoja vaikeiden sairauksien hoidossa ja jättäisivät lääketieteellisen hoidon käyttämättä (ks. esim. Rautio 2015; Yle Uutiset 2018). Tähän tutkimukseen osallistuneet kanavat eivät kertoneet suosittlevansa lääketieteellisestä tiedosta ja hoidoista pidättäytymistä. Toisaalta he pyrkivät myös antamaan asiakkaille vapauden ja vastuun toimia, jolloin yksittäisellä kanavalla ei ole välttämättä auktoriteettiasemaa asiakkaan valintoihin ja siihen millaisia palvelumuotoja hän esimerkiksi yhdistelee. Hän ei voi myöskään olla täysin varma siitä, miten asiakas käsittelee saamaansa tietoa eli millaisia vaikutuksia palvelulla, asiakkaan, kanavan ja henkimaailman välisellä vuorovaikutuksella on. Kanavien näkökulmasta asiakkaat ovat vapaita valitsemaan erilaisia hoitoja ja palveluja.

Lisäksi julkisuuden vaihtoehtohoitokeskustelussa on muun muassa puhuttu siitä, että CAM-hoidot tulisi kieltää lapsilta, kehitysvammaisilta, raskaana olevilta sekä psyykkisesti sairailta ja kuinka näissä hoidoissa potilasta voidaan käyttää hyväksi (ks. esim. Härkönen 2018; Yle Uutiset 2007). Lisäksi on esitetty näkemyksiä, että kyseiset hoidot ovat tehottomia tai vaarallisia tai ne perustuvat asiakkaan kokemaan välittämisen tunteeseen (ks. Toivola 2013). Aineistoni perusteella palvelun tarjoajat tekevät rajanvetoa erityisryhmiin. He tunnistavat kanavointiin perustuvan auttamisen rajoitukset esimerkiksi mielenterveysongelmien hoidossa ja ottavat esimerkiksi asiakkaan iän huomioon palvelussa. Kanavat tunnistavat hyväksikäytön vaaran ja pyrkivät toimimaan eettisesti esimerkiksi rajoittamalla pitkäkestoisia, toistuvia kohtaamisia asiakkaiden kanssa. Aineistoni perusteella asiakkaat voivat joissakin tapauksissa kokea kanavointia sisältävät palvelut hyödyttöminä tai ne voivat aiheuttaa esimerkiksi tyytymättömyyden tunteita, mutta kanavoinnin vaarallisuudesta asiakkaalle aineistossani ei ole viitteitä. Kanavoinnin epistemologian näkökulmasta kanavoinnin avulla saatava tieto on lähtökohtaisesti positiivista ja ihmisen elämän kokonaisuudella (myös aiemmilla elämillä) on vaikutusta hänen ongelmiinsa. Lisäksi tiedon ja parantavan energian katsotaan tulevan palvelun tarjoajan ulkopuolelta.

6 Jakautunut yrittäjäyys

Vuokko kertoi haastattelussa, kuinka hänen yrittäjäyhtensä oli alkanut. Ensin Vuokko otti asiakkaita vastaan kotonaan ja teki ”keikkoja” naapurikuntiin palkkatyönsä rinnalla. Samalla hän toimi aktiivisesti henkissä yhdistyksessä. Vuokko jäi päivätyöstään ensin vuorotteluvapaalle. Sen aikana hän teki asiakkailleen hoitoja ”harrastusmielessä”. Vuorotteluvapaan jälkeen Vuokko palasi päivätyöhönsä, mutta hänelle kertyneet vakituiset asiakkaat halusivat edelleen hänen palveluitaan. Hän perusti toiminnan. Yrityksen aloittamista varten hän sai starttirahan. Hän oli kerännyt sähköpostilistaa asiakkaista tehdessään palveluja sivutyönä. Kun Vuokko alkoi kokopäiväiseksi yrittäjäksi, hänellä oli asiakaskunta valmiina. Vuokon yrittäjäksi ryhtymisen taustalla oli tyytymättömyys hänen vanhaan työhönsä. Toiseksi hän halusi yrittäjyyden mukana vapauden päättää työskentelyajastaan, -tehtävistään ja -tovereistaan. Vuokko kävi yhden päivän yrittäjäkoulutuksen. Hän koki, ettei hänen tarvinnut kouluttautua sen enempää, koska hänellä oli kaupallisen alan koulutus taustalla. Päätökseen oli vaikuttanut myös se, että hän oli kuullut yrittäjäkoulutuksen käynneiltä henkisen alan yrittäjiltä, kuinka heitä oli varoiteltu alalla toimisen vaikeudesta ja starttirahan saamisen epävarmuudesta. Vuokko oli kokenut, ettei hän halua sellaiseen ”ajatusmalliin mukaan”. Puhumalla yrittäjäkoulutuksesta tähän tapaan Vuokko muodosti rajan henkisen yrittäjyyden ja muunlaisen yrittäjyyden välille. Yrittäjyyden alku sujui taloudellisesti hyvin, mihin vaikutti Vuokon mukaan se, että hän itse uskoi siihen. Hän kertoi tehneensä liiketoimintasuunnitelman, jonka mukaisesti hänen toimintansa eteni. Vuokko totesi: ”me ollaan luojia, ni me luodaan itse se, mitä me tehdään”.

Tässä luvussa asetan tutkimuksen linssin alle kanavien yrittäjyyden. Kanavien tietämisen tapa vie heitä rajoille ja kanavointiyrittäjyyden tapauksessa erityisesti yhteiskunnan rajoille. Kanavat eivät haastatteluissa juurikaan puhuneet talouden termeillä eivätkä talouden näkökulmasta, vaan oma toiminta koettiin henkisydestä ja henkimaailman antamasta tehtävästä käsin. Vuokon kertomuksessa esiintyy kuitenkin seikkoja, jotka ovat yhteisiä monille eri alojen yksinyrittäjille. Esimerkiksi vapaus koetaan usein houkuttelevaksi ja sen katsotaan kompensoivan yrittäjyyden riskejä (ks. Ojala & al. 2017, 160). Miten kanavointi yritystoimintana sitten asemoituu yrittäjyyden kentälle? Miten uushenkisyyden logiikan ja stereotyyppisen yrittäjyy-

den logiikan jännitteinen suhde vaikuttaa kanavien arjen yrittäjyudessa? Käsittelem sitä, miten kanavointiyrittäjät kategorisoivat yrittäjyyttä muodostamalla rajaiseen yrittäjyyteen, jossa toiminnalla on taloudellinen tarkoitus. Kutsun tätä ”stereotyyppiseksi yrittäjyyslogiikaksi”. Kanavien näkökulmasta heidän työtään määrittävät ennen kaikkea käsitykset ykseydestä, elämäntehtävästä sekä itsen ja muiden ihmisten auttamisesta. Kutsun tätä käsitystä ”uushenkisyyden logiikaksi”.

Yrittäjyyttä on määriteltä monin eri tavoin, mutta yrittäjyyden ja johtamisen tutkijat Margaret Kobia ja Damary Sikalieh (2010) ovat jäsentäneet tutkimuskirjallisuudesta kolme erilaista lähestymistapaa yrittäjyyteen. Heidän mukaansa psykologiasta ammentava lähestymistapa on korostanut yrittäjyyttä eräänlaisena persoonallisuuden piirteenä, jolloin tutkimus on korostanut muun muassa yrittäjän riskinsietokykyä ja riskin ottamista sekä halua saavuttaa jotakin. Toimintaa painottava näkökulma on sitä vastoin määritellyt yrittäjyyttä enemmän yrityksen luomisen kannalta, jolloin määrittelyissä keskeisiä elementtejä ovat olleet voitto, kasvu, liiketoiminnan tekeminen ja yrityksen perustamiseen liittyvät epävarmuudet. Kolmantena määrittelyn tapana tutkijat pitävät mahdollisuuksia korostavaa näkökulmaa, jossa tietyllä tavalla yhdistyvät nämä edelliset. Tällöin on pyritty selvittämään sitä, miksi jotkut käyttävät tilaisuuksia hyväkseen (esim. tuotteiden luomisessa, tuoton saamiseksi), mutta toiset eivät.

Yrittäjyyteen liittyviä teemoja on tarkasteltu myös uskontotalouteen liittyvässä tutkimuksessa. Esimerkiksi markkinointia on tarkasteltu brändien, brändäyksen ja mainostamisen näkökulmista (esim. Einstein 2008; Stolz & Usunier 2014; Knauss 2016). Uushenkisyyden tutkimuksessa on puolestaan käsitelty muun muassa median roolia henkisellem yrittäjyydelle (Gregory 2014) sekä tuottajien ja asiakkaiden välisen luottamuksen luomista imagon avulla (Hero 2014). Lisäksi antropologisessa tutkimuksessa on tarkasteltu esimerkiksi verkostomarkkinoinnin ja uskonnon suhdetta (Luca 2011).

Kanavien motiivit kanavointityölle tietyllä tavalla haastavat tarkastelemaan kanavien yrittäjyyttä hieman toisenlaisesta perspektiivistä. Ensimmäkin tarkastelen kanavien yrittäjyyttä *jakautuneena yrittäjyytenä*, jossa yrittäjyys pohjautuu ihmisten ja ei-ihmisten välisiin dynaamisiin suhteisiin ja yhteistoimintaan (ks. Korsgaard 2011, 669). Tarkoitin kanavien yrittäjyydellä prosessia ja toimintaa, joka on jakautunut useiden toimijoiden, kuten ihmisten, välineiden, henkiolentojen, tiedon ja rahan kesken. Toiseksi tarkastelen kanavien yrittäjyyttä *affektiivisena työnä*. Käsite viittaa siis vaikuttavaan, vuorovaikutukseen perustuvaan työhön, joka on tuottavaa tai luovaa, ja se sitouttaa tekijänsä vahvasti (esim. Gregg 2010). Affektiivinen työ tuottaa sosiaalisia verkostoja ja yhteisöllisyyden muotoja (Hardt 1999, 96). Affektiivisen työn näkökulmasta tuottajien ja kuluttajien välinen jako ei ole selvä. Niin kanavien asiakkaat kuin henkiolennotkin vaikuttavat aktiivisesti jakautuneen yrittäjyyden verkostoihin, jolloin kysymys on ennemminkin yhdessä tuottamisesta. Tarkastelen tässä

luvussa sitä, millaiseksi kanavat muodostavat affektiivisen työnsä, yrittäjyytensä ja auttamistyönsä ja millaisin välinein se tapahtuu. Käsittelen ensin kanavien yrittäjyyden muodostumista ja sitä miten he tuottavat kanavoitua tietoa asiakkaita varten. Tämän jälkeen tarkastelen heidän käyttämiään markkinoinnin keinoja ja rahalle antamia merkityksiä. Luvun loppupuolella pureudun hyvinvointia koskeviin kysymyksiin ja muun muassa henkisen työn naisvaltaisuuteen.

6.1 Yrittäjyyden muotoutuminen ja kanavoidun tiedon tuottaminen markkinoille

Kanavien lähtökohdat yrittäjyyteen olivat keskenään erilaisia. Esimerkiksi Riitta toimi yrittäjänä jo ennen kuin hän oli alkanut kanavoida. Riitan tapauksessa yrittäjyyteen liittyvät tiedot ja taidot olivat valmiina, mutta kyse oli enemmän henkisen tietotaidon kartumisesta. Hän tarjosi ensin perinteisempiä hyvinvointialan palveluja. Riitta alkoi tehdä kanavointia sisältäviä palveluja sekä aiemmin yrityksessä olleita hyvinvointipalveluja rinnakkain ja sekoittaen. Riitan puheesta kuvastui, kuinka hänen henkinen polkunsä vaikutti hänen yrittäjyyteensä ja esimerkiksi muutoksiin hänen tarjoamissaan palveluissa. Hän sanoi, että kun hän ”lähti laajentumaan” ja sai lisää työkaluja, hän ei voinut pitää niitä vain itsellään. Hän tunsu, että henkimaailma ohjeisti vahvasti siihen, että työkalujen avulla hänen tulee lähteä tekemään omaa tehtäväänsä. Riitta katsoi, että hänen työtään edistää luottamus siihen, että hänet on asetettu kyseiseen tehtävään. Haastattelussa Riitta rakensi rajaa kanavointityön merkityksellisyyden ja muunlaisen työn ja yrittäjyyden välille. ”Tää ei oo vaan semmonen juttu, että oonpahan nyt lähteny tekemään jotain”, hän sanoi uushenkisyyden logiikkaa myötäillen. Riitan mukaan hänen tulee vain luottaa intuitioon, joka ohjaa häntä tekemään niitä asioita joita hänen kuuluu tehdä. ”Mä oon tehny työsopimuksen rakkauden kanssa”, hän sanoi.

Yrittäjyydentutkija Steffen Korsgaardin mukaan yrittäjyyden aloittamiseen liittyvät toimijat ja mahdollisuudet eivät ole valmiina olemassa olevia. Sen sijaan ne muodostuvat prosesseissa, jotka ovat moninaisia. Tällöin myös yrittäjyyteen liittyvät mahdollisuudet voivat muuttua. (Korsgaard 2011, 670–671.) Kanavien näkökulmasta heidän yrittäjyytensä eroaa stereotyyppisestä yrittäjyyden logiikasta heidän vakaumuksensa vuoksi. Yrittäjyys sinänsä ei vaikuttanut olleen haastateltavilleni ammatillinen unelma. Kanavien puheessa heidän henkilökohtainen henkinen polkunsä ja työpolkunsä, yrittäjyyden aloittaminen limittyivät, mikä kuvastui palveluissa, tuotteissa sekä työympäristöissä. Esimerkiksi useilla yrittäjillä oli työtila oman kotinsa yhteydessä, jolloin työn kokonaisvaltaisuus heidän elämässään oli konkreettista. Haastateltavieni yrittäjyys ei ollut lähtenyt liikkeelle kentän markkinarakoa koskevasta tiedosta tai varsinaisesta uudesta liikeideasta. Mahdollisuus oli muotoutunut, kun he olivat tutustuneet henkisyteen, saaneet tietoa kursseilla ja

kirjallisuuden avulla ja oppineet erilaisia taitoja. Tosin affektiiviseen työhön liittyvät yksilöiden ja sosiaalisten suhteiden sekä tunteiden luominen, minkä vuoksi tämän tyyppisessä työssä kyse ei ole ainoastaan työntekijän konkreettisista taidoista (Farrugia & al. 2017, 2). Kanavat olivat kouluttautuneet maksullisilla kursseilla, mitä voi pitää eräänlaisena sijoituksena tulevaisuuteen, mutta kanavien näkökulmasta koulutuksella ei tätä taloudellisessa tarkoituksessa haeta. Lisäksi yrittäjyyden oli mahdollistanut henkimaailmasuhteen avautuminen ja vahvistuminen sekä usein vähitellen tapahtunut asiakkaiden saaminen. Jotkut kanavat olivat perustaneet yrityksen työ- säoloaikanaan tai toimineet ensin osuuskunnan avulla. Toiset olivat päättäneet yrityksen perustamisesta työttömyystilanteessa. (Hulkkonen 2017.)

Kanavien palvelut olivat muotoutuneet sosiaalisissa suhteissa muihin ihmisiin ja asioihin. Palveluihin olivat vaikuttaneet esimerkiksi erilaiset kurssit ja opettajat, asiakkaiden tarpeet sekä tekniikat, taidot ja välineet, joita he olivat oppineet ja hankkineet.¹⁶⁶ Kanavat rakensivat uushenkisyyden logiikan mukaisesti yritystoimintaansa yhdessä henkiolentojen kanssa. Esimerkiksi Riitta kertoi tilanteesta, jossa henkimaailma oli ohjannut hänelle myytäväksi ravintoon liittyviä tuotteita. Hänen mukaansa ravitsemukseen liittyvän tiedon tuominen ihmisille on yksi osa hänen tehtävänsä ja siihen liittyviä asioita on ”tuotu” hänelle pitkään. Hän katsoi, että ravintoon liittyvät kysymykset ovat ihmisille haasteellisia. Riitta kertoi tilanteesta, kun hän tutustui ensi kertaa näihin tuotteisiin. Hän oli kokenut intensiivisen tilanteen henkisillä messuilla, jossa hänet pysäytettiin hänelle tuolloin tuntemattoman tuotesarjan eteen. ”Mä en askeltakaan voinu ottaa”, hän sanoi. Riitta kertoi, että hän ei päässyt tilanteesta eteenpäin ennen kuin oli ottanut selvää tuotteesta. Yhtäkään pakettia tai purkkia hän ei nähnyt pöydällä. Riitta ihmetteli, mikä tilanteessa on kyseessä ja pyysi messuesittelijää kertomaan tuotteesta. Lyhyen esittelyn jälkeen Riitta oli tiennyt, että ”se oli tässä”. Hän koki, että asiat näytetään hänelle tällä tavalla, jolloin hän ei voi niitä ohittaa. Siten hän tietää, mitä hänen kuuluu tehdä. Tämän jälkeen hän siirtyi johonkin toiseen asiaan, minkä henkimaailma näyttää. Riitan tapauksessa ravinnesarjan myyminen oli seurausta hänen, tuotesarjan ja henkimaailman kohtaamisesta ja siihen sisältyneestä tietämisestä. Riitan kokemuksesta kuvastuu, kuinka henkiolennot auttavat kanavia affektiivisesti. Tämän kaltainen opastus ei välttämättä tarkoita sanoja

¹⁶⁶ Palvelujen muotoutumiseen voivat vaikuttaa niin ikään käytännön seikat, kuten yrittäjän asuinpaikka ja asiakaskunnan sijainti siihen nähden, vaikka kanavat eivät tätä suoraan ilmaiseetkaan. Kauempana kaupungeista asuvien kanavien toiminta saattoi olla enemmän riippuvainen esimerkiksi puhelinkanavoinnin, kirjallisten kanavointien tai verkkokurssien tuomista mahdollisuuksista. Yrittäjien palveluissa tapahtui myös muutoksia. Esimerkiksi eräs haastateltava kertoi, kuinka hän oli aloittanut yrittäjyyden muun muassa tunnelman luomiseen liittyvien välineiden myymisellä, mutta vähitellen painopiste siirtyi yhä enemmän henkisiin asioihin, kunnes se keskittyi pelkästään niihin.

ja tietoisia ideoita, vaan jonkinlaista voimaa, joka saa henkilön toimimaan (ks. Seigworth & Gregg 2010, 1).

Kanavointi tehdään yrittäjyyteen soveltuvaksi kanavan ja asiakkaan välisissä vuorovaikutustilanteissa. Kun kanavat tekevät palvelun soveltuvaksi yrittämiseen, he myös tuottavat kanavoitua tietoa markkinoita varten. Tämä tapahtuu pääosin neljällä tavalla: a) kohdentamalla tietoa nimenomaan asiakkaan henkilökohtaisiin asioihin, tarpeisiin ja toiveisiin, b) opettamalla ja esiintymällä, c) laajentamalla erilaisiin palvelumuotoihin ja d) tekemällä kanavointia tietoisessa tilassa. Kun kanavointipalvelussa tieto keskittyy asiakkaan henkilökohtaisiin asioihin, palvelu räätälöityy vastaamaan enemmän asiakkaan epistemologisia ja ontologisia käsityksiä. Aineistossani on nähtävissä myös, kuinka henkilökohtaiset hyvinvointiin keskittyvät viestit ovat syrjäyttäneet esimerkiksi viestien yhteiskuntakriittisemmät sävyt. Koska ihmisten tilanteet ja huolenaiheet muuttuvat, asiakkaat tarvitsevat kanavoinnin avulla saatavaa tietoa useammin kuin kerran. (Esimerkiksi jos tieto koskisi vaikkapa pahuuden ontologiaa, ei asiakkaan luultavasti tarvitsisi kuulla tätä tietoa uudelleen.)

Kanavointiyrittäjän palveluiden muotoutumiseen ja tiedon tuottamiseen vaikuttaa myös se, suhtautuuko hän kanavoinnin kaltaisiin taitoihin lahjana vai kaikkien opittavissa olevana asiana. Käsitys opittavissa olevasta asiasta tuo yrittäjälle lisää mahdollisuuksia hankkia elantoa, koska hän voi järjestää aiheeseen liittyviä kurseja. Lisäksi kanavoinnin kaltaisen tietämisen mukautuminen erilaisiin palvelumuotoihin (esim. puhelimesta, kirjeitse, meditaatio jne.) mahdollistaa vaihtokaupan, jolloin vastaavasti yleisötilaisuuksien sekä kirjallisten yleisten viestien merkitys pienenee. Kanavointipalvelu tehdään yrittäjyyteen soveltuvaksi myös siten, että kanavointi tapahtuu tietoisessa tilassa, jolloin yrittäjällä ei mene liikaa aikaa valmistautumiseen, hän ei tarvitse apulaista, ja hän pystyy kommunikoimaan asiakkaan kanssa viestin aikana ja sen jälkeen esimerkiksi käytännön asioista. Lisäksi painottuminen tietoiseen kanavointiin voi laajentaa esimerkiksi kurseille osallistuvien potentiaalisten asiakkaiden määrää (verrattuna siihen että kurssilla harjoiteltaisiin syviin muuntuneisiin tietoisuuden tiloihin pääsemistä, mikä suuntaisi kanavointia kauemmaksi valtavirrasta).

Kanavoinnin tiedolla tapahtuvaa vaihtokauppaa voidaan tarkastella suhteessa muihin tiedon ja tietämisen perinteisiin. Tiedon antropologiassa esimerkiksi Fredrik Barth (1990) on tutkinut tiedon traditioiden välisiä eroja arvon luomisen näkökulmasta. Vertailevassa tutkimuksessaan hän on tarkastellut malesialaisen rituaaliekspertin ja aasialaisen gurun tiedollisia ominaispiirteitä ja eroavaisuuksia, jotka ilmenvät tiedon muodossa, laajuudessa, hallinnassa ja jakamisen tavoissa. Barth argumentoi, että gurun ja rituaaliekspertin keskeisin ero on siinä, että jälkimmäisen tehtävä on initiaatioiden suorittaminen, kun taas ensimmäisen periaatteiden opettaminen. Siinä missä rituaaliekspertti vaalii salaista tietoa ja luo rituaaleja sen avulla, gurun tehtävänä on tuottaa ja esittää tietoa. Gurun tiedon siirtämiselle tärkeää on

siten materiaalin määrä ja riittävyys. Guru antaa ihmisille tietoa ilmaiseksi, mutta ihmiset antavat hänelle lahjoituksia, minkä katsotaan vahvistavan antajan sosiaalista asemaa. Vaurautta saa puolestaan guru, jolla on eniten asiakkaita. Koska gurun tuote on sanoja eli ei-kontekstuaalista tiedon muotoa, vastavuoroisia suhteita syntyy paljon. Rituaaliekspertin tapauksessa vaihtokauppa käydään esi-isien kanssa uhraamalla, jolloin vastineena ovat siunaukset. Toisin kuin guru, salaisuuksia varjeleva ekspertti välittää vahvasti kontekstisidonnaista tietoa vain rituaalilanteissa ja vain niille harvoille ihmisille, joihin hän luottaa. (Barth 1990, 640, 642–643, 647–650.)

Näillä tiedon traditioilla ja arvon luomisen tavoilla on yhtäläisyyksiä kanavoinnin tapauksen kanssa. Esimerkiksi kanavan ja rituaaliekspertin toimintaa yhdistää kanavointiin pohjautuvissa hoitotilanteissa tapahtuva ihmisiin vaikuttaminen, joka ei perustu niinkään tiedon selventämiseen tai sen siirtämiseen. Rituaaliekspertin vahvasti merkityksellinen tieto rinnastuu kanavointi-istunnon ruumiilliseen ja henkilökohtaiseen tietoon. Kanavoinnin viitekehyksessä tiedon arvo syntyy kanavointitilanteen ja viestin affektiivisuudesta. Vastaavasti kanavoinnin avulla syntynyt henkinen kirjallisuus on verrannollista gurun abstraktiin ja laajalle yleisölle levitettävään tietoon. Barth esittää, kuinka erilaiset tiedon vaihtamisen tavat vaikuttavat perinteiden leviämiseen (Barth 1990, 646). Myös henkisyudessa tiedon vaihtokaupan ominaispiirteet, kuten tiedon sovellettavuus ja opetettavuus sekä tietynlainen laaja-alaisuus, voivat selittää henkisyuden suosiota ja leviämistä.

Barthin mukaan aasialaiselle gurulle haaste on se, miten hän pystyy pitämään omasta asemastaan kiinni ja miten hänen tietonsa riittää, toisin sanoen, miten hän saa uutta materiaalia (Barth 1990, 643, 645). Kanavoinnin kohdalla esimerkiksi kurssien järjestäminen ja vakioasiakkaiden osallistuminen kurseille ja kurssisarjoille vaatii uuden materiaalin luomista ja sen paljastamista vähitellen. Tämä vuorostaan pitkittää asiakassuhdetta, vaikka yrittäjät eivät välttämättä tietoisesti pyri luomaan kestäviä asiakassuhteita. Tiedon riittävyys koskee myös sitä, kuinka usein asiakas voi käydä esimerkiksi yksilöistunnossa eli millaisella tahdilla kanava saa uutta tietoa. Kanavat luovat tiedolleen arvoa ja vahvistavat positiotaan säätelemällä muiden pääsyä tietoon esimerkiksi tarjoamalla ainoastaan henkilökohtaisia asiakasistuntoja kurssien sijaan tai antamalla materiaaleja vain kurssilaisilleen. Joissakin tapauksissa kanavat voivat tarjota tietoa ilmaiseksi esimerkiksi internetsivuillaan. Sen lisäksi heillä voi olla internetsivuillaan teksti, jossa he kertovat omasta henkisestä polustaan. Joidenkin yrittäjien elämää ja työtä on esitelty myös henkisen alan lehdissä. Tällaiset yrittäjän elämäntarinat voivat toimia niin markkinointikeinona (ks. Fonneland 2012, 160) kuin yrittäjän tuoman tiedon arvon tuottamisen välineinä. Gurun tavoin kanavien tieto ja palvelut ovat kilpailevassa asemassa toisiinsa nähden, vaikka kanavat vierastivat ajatusta kilpailutilanteesta.

Kanavien näkökulmasta yrittäjän oma myönteinen suhtautuminen vaikuttaa asiakkaiden saamiseen. Muutamat haastateltavani käyttivätkin vetovoimanlain ideaa

selittämään asiakkaiden saamista. Tällöin kyse olisi asiakkaan ja yrittäjän samasta ”värähtelytaajuudesta” tai ”energeettisistä vastapareista”, yhteisestä historiasta entisissä elämissä tai siitä, kuinka yrittäjä voi rakentaa elämässään mitä hän haluaa. Kanavat eivät puhuneet siten, että heidän yrittäjyytensä olisi jollakin tavalla riippuvainen asiakkaista ja että he nimenomaan myisivät jotakin. Uushenkisyyden logiikan mukaisesti he eivät kokeneet asiakkaiden saamista tai mahdollista kilpailua ongelmaksi, vaikka vastaavia palveluiden tuottajia on yhä enemmän. Esimerkiksi Siljan mukaan aina on enemmän autettavia kuin auttajia ja mitä enemmän auttajia tulee sen parempi. Kanavien näkökulmasta auttajien määrän lisääntyminen puolestaan auttaa maata ja ihmiskuntaa nousemaan henkisyyden tasolla. Siljan mukaan kaikkien on mahdollisuus tehdä henkistä työtä, kyse on vain siitä onko valmis heräämään kyvyilleen. Silja koki, että yrittäjien välillä ei ole kilpailua, koska jokainen yrittäjä on ainutlaatuinen. Asiakkaiden saaminen riippuu hänen mukaansa siitä, että ”mikä kellegki ihmiselle missäki tilanteessa on kaikkein niin kun suurimmaksi avuksi”. Siljan mukaan jokainen ihminen tarvitsee hoitoa, vaikka hänellä menisi hyvinkin, koska aina voi voida paremmin. Siljan kommentteissa korostui samanaikaisesti sekä ajatus holismista että yksilön ainutlaatuisuudesta.

Uushenkisyyden logiikan ja stereotyyppisen yrittäjyyslogiikan välinen jännite ilmeni kanavien työssä yrityksen kasvuun liittyvissä asioissa. Virpi katsoi, että hänen työnsä ja muun yrittäjyyden välinen ero on laajentumishalukkuudessa. Virpi ei halunnut laajentaa toimintaansa, vaikka hänellä, kuten monilla muillakin haastateltavillani, oli suunnitelmassa toiminnan jonkinlainen uudistaminen. Kanavien toiminnan pienimuotoisuus voi olla käytännön sanelemaa. Kasvun aikaansaamiseksi heidän vaihtoehtonaan saattaisi olla se, että heidän kanta-asiakkaansa kävisivät useammin. Toinen vaihtoehto olisi se, että he saisivat tehokkaamman mainostamisen avulla lisää uusia asiakkaita. Tosin molemmat keinot voisivat olla vastoin heidän eettisiä käsityksiään. Käytännössä kanavien laajentumisen vaihtoehdot vaikuttivat olevan lähinnä tuotemyynnissä sekä erilaisissa internetin avulla järjestettävissä kurseissa ja muissa etäpalveluissa, jotka eivät ole samalla tavalla henkilökohtaisia ja yhdelle asiakkaalle tuotettavia. Joidenkin kanavien tapauksessa tulevaisuuden näkymät olivat toiminimen perustamisessa tai jonkinlaisen yhteistyökuvion muodossa.

Myös eri alojen yksinyrittäjillä kasvu voi olla mahdotonta käytännön syistä, mutta kanavien tapauksessa tulevaisuuden suunnittelu ja näiden suunnitelmien systemaattinen toteuttaminen voivat olla osittain ristiriidassa uushenkisyyden logiikan egollisuuden välttelemisen ideaalin kanssa. Esimerkiksi Saimi kuvasi tätä jännitettä:

...pyritään siihen yhteiseen, yhteisen hyvän tekemiseen, mut toki tietysti, ku täs ansaitsee leipänsä tällä työllä niin joutuu vähän muitaki asioita miettimään, mut et pyrkii koko aika, et se tarkoitus ja aikomus ois puhas...tekemään työnsä sillai, et se aikomus pysyy puhtaana, et ei egollisuus tuu siihen väliin tai joku oma

pyyde ja pyrkii ja kilvottelee ite koko aika pyrkii kehittää itteensä pois päin siitä egollisuudesta, ettei tuu turhia omia tarpeita tai ettei tuu semmoset negatiivista pätemisen tarvetta...

Saimi kertoi haastattelussa, kuinka hän käy kehityskeskusteluja henkimaailman kanssa ja hänen palvelunsa tulevat henkimaailmasta. Saimi kertoi, että esimerkiksi tulevista palveluista hänelle annetaan ”hirveen voimakas tieto siitä mitä tarvitaan” sekä ohjausta, jolloin hänen tunteensa palvelusta vahvistuu. ”Kerran mulla kyllä kävi huonosti sillai, et mä luulin saaneeni, mä otin vastaan huonosti ilmeisesti tietoa ni yks (kurssi) tyssä”, hän kertoi. Saimin mukaan tilanteessa oli käynyt niin, että hän huomasi toimivansa egollisesti. ”Mä olin päätelly itse mieleni kanssa, että tää tulis oleen seuraava ja sit se meni ihan, ei kukaan tullu sinne”, hän totesi. Saimi tunsu, ettei hän ollut kyseisessä tilanteessa toiminut puhtaasti. Tällöin hän ei ollut rakentanut palvelua yhdessä henkiolentojen ja niiden antaman tiedon kanssa. Yhtäältä kanavien yrittäjyys oli tietyllä tavoin suunnitelmallista, toisaalta taas heidän suunnitelmansa eivät vaikuttaneet kovinkaan strategisilta ja konkreettisilta. Kanavien näkökulmasta heidän tulevaisuuden suunnitelmansa olivat riippuvaisia heidän henkisestä kasvustaan. Uushenkisyyden logiikan mukaisesti kanavat eivät tehneet pitkäaikaisia tulevaisuuden suunnitelmia yrittäjyydelleen, vaan luottivat siihen, että he tilannekohtaisesti tapaavat oikeat ihmiset ja tietävät sopivat toimintatavat.

Vaikka osa kanavista teki eroa suhteessa stereotyyppiseen yrittäjyyslogiikkaan, olivat kanavat joka tapauksessa markkinalogiikassa mukana. Heidän yritystoimintansa tuottama hoiva kilpailee muiden palvelujen kanssa (vrt. Gauthier 2020). Tutkimusnäkökulmasta raja kanavointiyrittäjyyden ja muunlaisen yrittäjyyden välillä on häilyvä esimerkiksi suhteessa markkinoinnin keinoihin.

6.2 Kanavointiyrittäjyyden yhteisölliset markkinoinnin keinot

Tässä alaluvussa tarkastelen kanavien yrittäjyyden välineitä, mainontaa ja markkinointia. Aloitan kertomalla Liisasta, joka oli toiminut yrittäjänä noin kymmenen vuotta, kun hän perusti yrityksen rinnalle yhdistyksen. Muutoksen johdosta yrityksen asiakkaat siirtyivät yhdistyksen jäseniksi. Liisa kritisoi alan yrittäjyyttä. Hänen puheestaan kuvastui, kuinka stereotyyppinen yrittäjyyslogiikka ja uushenkisyyden logiikka ovat ristiriidassa. Hän teki rajatyötä katsomalla, ettei yritysmuoto ole eettinen tapa toimia alalla, koska se tekee työstä liikaa rahastamista. Hän sanoi, ettei hän halua olla kiinni rahan maailmassa. Yhdistyksen toiminnan Liisa katsoi yleishyödylliseksi eikä siitä tarvinnut maksaa arvolisäveroä. Liisan mukaan yhdistys ei tavoittele voittoa, vaan sitä, että se tavoittaisi mahdollisimman monta ihmistä. Hänen mukaansa yrityksenä toimisessa ongelmana on se, että yrittäjällä on monia maksuja maksettavana. Se taas

aiheuttaa painetta mainostamiseen. Liisan mukaan mainostaminen vastaavasti vie asiakaskontaktia väärään suuntaan. Liisan kommentin perusteella yritysmuoto asettaa auttamis- ja toimeentulomotiivit jännitteiseen suhteeseen sekä turmelee asiakaskontaktia. Suurin osa haastattelemistani kanavista ei kuitenkaan kokenut yritysmuotoa ongelmaksi. Jotkut yrittäjät katsoivat, että yhteiskunta määrittää heidän toimintamuotonsa eli yrittäjyyden, jonka avulla he voivat tehdä ”valotyötään”.

Kanavien näkökulmasta henkisyteen liittyvät palvelut erottuvat muista myytävistä palveluista, koska niihin ei välttämättä sovellu samankaltaiset mainostamisen tavat. Suhtautuminen markkinointiin ja siihen liittyvien konkreettisten menetelmien hyödyntäminen vaihtelivat haastateltavieni kesken.¹⁶⁷ Kanavien välisistä markkinoinnin eroista kuvastui myös erilainen suhde yhteiskunnallisiin rajoihin. Jotkut kanavat halusivat välttää kaikenlaista markkinoimista, mainostamista ja esillä oloa. Jakautuneen yrittäjyyden haittana onkin henkiolentosuhteista johtuva leimautumisen pelko, mikä vaikuttaa myös siihen, kuinka yrittäjät suhtautuvat markkinointiin ja mainontaan ja mitkä ovat heidän konkreettiset markkinoinnin keinonsa. Muutamat kanavat tekivät puolestaan monipuolista markkinointia, minkä voi ajatella purkavan rajaa kanavoinnin ja yhteiskunnan väliltä.

Kanavointiyrittäjät tekivät tietynlaista segmentointia eli markkinoinnin kohdentamista halutessaan ”oikeanlaisia asiakkaita” kuten muunlaisetkin yrittäjät. Yleensä segmentoinnin avulla markkinoinnista pyritään tekemään mahdollisimman kannattavaa, mutta innokas mainonta on vastoin uushenkisyyden logiikkaa, jonka mukaan ihmisen tulee itse kiinnostua asioista. Mainonta on siis osittain ristiriidassa kanavien moraalikäsitusten ja auktoriteettiaseman välttelemisen ideaalin kanssa (Hulkkonen 2017). Kanavat eivät halunneet mainostaa. He eivät halunneet tyrkyttää palveluitaan. Uushenkisyyden logiikan mukaisesti kanavat puolestaan kertoivat pyrkivänsä siihen, että asiakkaan päätökset olisivat mahdollisimman riippumattomia heistä. Lisäksi kanavat arvostivat kanavointikykyään ja henkimaailmaa, jolloin mainostaminen voidaan katsoa julkisuushakuiseksi toiminnaksi. Kielteinen suhtautuminen omaa persoonaa korostavaan, julkisuushakuiseseen toimintaan ja sen avulla tehtävään tulojen kasvattamiseen kuvaa myös uushenkisyyden ja stereotyyppisen yrittäjyyden logiikoiden eroa. Vaikka muutamat haastateltavista esiintyivät julkisuudessa, jotkut yrittäjät mainitsivat, että he eivät halua (televisio)julkisuutta ja menestystä sen avulla. Kyseessä voi olla ominainen piirre erityisesti suomalaisen henkisyuden kentälle. Esimerkiksi yhdysvaltalaisen Tarot-tulkitsijoiden tapauksessa julkisen ”menestyksen” katsottiin korreloivan yksilön henkisen ”menestyksen” kanssa (Gregory 2014).

¹⁶⁷ Tähän vaikuttivat muun muassa erot heidän käsityksissään markkinoinnista ja sen tarpeellisuudesta sekä heidän yrittäjyytensä koko- tai osa-aikaisuudesta. Lisäksi haastateltavien koulutuksella ja aiemmalla työkokemuksella saattoi olla vaikutusta esimerkiksi siihen, millaiset olivat heidän konkreettiset markkinoinnin tietonsa ja taitonsa.

Markkinointi onkin kanaville tietynlainen haaste. Vääränlainen mainonta voi tuoda heille asiakkaita, joita he eivät halua eli ongelmallisia asiakkaita. Vaikeiden asiakkaiden välttelemistä voi pitää myös eräänlaisena segmentoinnin muotona. Välttely on yleinen sosiaalinen strategia, kulttuurinen malli, jonka avulla pyritään takamaan oma turvallisuus (Opas 2008, 303). Kanavat käyttivät erilaisia, laajassa mielessä markkinointiin liittyviä keinoja apunaan tämän kaltaisessa segmentoinnissa eli asiakkaiden valikoimisessa, joiden avulla he saattoivat vältellä hankalia asiakastilanteita. Esimerkiksi Jenni teki asiakkaiden valikointia keskustelemalla asiakkaan kanssa jo puhelimesta aikaa varattaessa. Puhelun aikana hän kertomansa mukaan päätti, onko hän oikea henkilö auttamaan asiakasta.¹⁶⁸ Toiseksi muutama haastateltava sanoi, että he ovat hinnoittelun eli korkeamman hinnan avulla pyrkineet karsimaan asiakkaita, joita eivät voi auttaa tai jotka osallistuvat palveluun uteliaisuudesta. Osalla yrittäjistä kanavointipalvelun hinta oli esimerkiksi 80–120 euroa, mikä voi muovata asiakaskuntaa. Kanavointiyrittäjien rajankäynnissä raha on siis yhdenlainen rajanteon väline. Hinnat ovat keino laittaa rajoja asiakassuhteelle. Tällöin korkeampi hinta ei näyttäydä niinkään esimerkiksi kannattavuuteen liittyvänä tai markkinoiden määrittämänä seikkana. Kyseisen esimerkin valossa eettisyys ja tuotto eivät ole myöskään ristiriidassa keskenään. Kolmas, oikeanlaisten asiakkaiden valikoimisen keino on palvelusta kertominen ja sen kuvaaminen ennakkoon esimerkiksi yrittäjän internetsivuilla.

Neljäs asiakkaiden valikoimisen keino, joka liittyy myös palvelun kuvaamiseen, ovat sanavalinnat. Riitta piti kanavointi-sanaa hieman huonona. ”Mä tiedän, että mulla ois listat täynnä, jos mä alkaisin markkinoimaan itseäni selvänäkijänä”, hän sanoi. Vaikka Riitalla oli vain pieni asiakaskunta kanavointiasiakkaita, hän ei halunnut markkinoida itseään selvänäkijänä. Riitan mukaan ihmiset, jotka menevät selvänäkijälle odottavat sellaisia vastauksia, joita hän ei voi heille antaa. Tämän vuoksi hän on käyttänyt kanavointi-sanaa, mikä oli rajannut ihmisiä. Riitta kertoi, kuinka myös ne ihmiset, jotka pyytävät häneltä puhelinkanavointia, hakevat sen tyyppisiä vastauksia, joita ”oletetaan saavan 0800-linjalta”. Riitan mukaan kysymyksessä on usein jokin akuutti parisuhdeasia tai ihminen etsii ”sitä oikeaa” ja haluaa tietää, milloin se löytyy. Riitan mukaan tällaisia vastauksia hän ei voi antaa. Riitan tapauksessa kuvastuu, kuinka kanavoidun tiedon rajat rajoittavat kanavien toimeentulon saamista. Hän ei halunnut käyttää selvänäkijä-sanaa tai painottaa toimintaansa enemmän puhelinalpalveluun, vaikka niiden avulla saisi laajemman asiakaskunnan ja enemmän tuloja.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Jotkut kanavat käyttivät välttelyn strategiana puhelimeen vastaamatta jättämistä.

¹⁶⁹ Toisin kuin Riitta, esimerkiksi eräs kokopäiväisesti kanavointiin liittyviä palveluja tarjonnut kanava puolestaan käytti kanavointi-sanana lisäksi selvänäkö-sanaa. Hänen mukaansa ihmiset ymmärtävät tällöin paremmin, millainen palvelu on, koska kanavointisana voi olla joillekin vieraampi.

Jos kanavat kerran suhtautuivat kriittisesti mainostamiseen, millaista markkinointia he sitten tekivät eli miten asiakkaat saavat tietoa heidän palveluistaan? Kanavien mukaan henkiolennot voivat auttaa heitä palvelujen luomisessa sekä asiakassuhteissa. Lisäksi henkiolennot saattoivat auttaa yrittäjiä markkinoinnissa, asiakassuhteiden muodostamisessa ja ylläpidossa. Esimerkiksi muutamat kanavat kertoivat, että he pyysivät henkimaailman apua, jos heillä ei ollut tarpeeksi asiakkaita, he tarvitsivat lisää näkyvyyttä yrittäjyyden alkuvaiheessa (esim. lehtijutut, radiohaastattelut) saadakseen asiakkaita, asiakkaiden maksut olivat myöhässä tai jos asiakkaat halusivat jatkaa kanavointia liian kauan. Jotkut kanavat sanoivat, että mainostaminen on henkimaailman ”hommia”. Samalla he ilmaisivat luottamusta henkiolentosuhteeseen.

Se miksi asiakas valitsee jonkun palveluntarjoajan eikä toista, riippuu kentällä usein asiakkaiden ja heidän lähipiiriensä verkostoista ja suhteista (Callon & al. 2002, 203). Haastateltavani pyrkivät saamaan asiakkaiksi henkilöitä, jotka olisivat avoimia kanavoinnille ja henkisyysyteen liittyville asioille. Parhaiten tämä kohderyhmän valikoituminen tapahtui suusta suuhun kulkevan tiedon avulla. Eli ihmiset jotka ovat jo kokeneet palvelun, kertovat siitä sellaisille ihmisille, joille he arvelevat sen sopivan. Suusta suuhun kulkevassa tiedossa on kyse tiedon jakamisesta tai oikeastaan siitä, kuka tietää mitään eli mitä ihmisen tulisi tietää ennen ostoa (Brown & Laurier 2014, 38–39). Samalla asiakkaat ikään kuin osallistuvat tuotteen ominaisuuksien määrittelyyn (Callon & al. 2002, 203). Suosittelevat markkinoinnin keinona on yhteinen varmaankin kaikenlaisille yrittäjille. Kanavien tapauksessa suusta suuhun kulkeva tieto on siinä mielessä tärkeä markkinoinnin keino, koska se tuo heille asiakkaita, jotka tietävät mitä on odotettavissa.¹⁷⁰

Teknologiaa hyödynnetään monenlaisessa affektiivisessä työssä (esim. Manekkar & Gupta 2016; Gregory 2014). Suusta suuhun kulkevan tiedon ohella kanavat markkinoivat internetsivujensa, sähköpostinsa¹⁷¹ sekä sosiaalisen median avulla, jotka tuottavat tietynlaista yhteisöllisyyttä. Kanavat eivät välttämättä kokeneet näitä

¹⁷⁰ Asiakkaan aiempi myönteinen kokemus esimerkiksi kanavointipalvelusta voi saada hänet ostamaan myös yrittäjän muita palveluja. Esimerkiksi Inka katsoi, että hänen tarjoamiensa hoitojen avulla asiakkaat pystyvät luopumaan ”painolasteistaan”, minkä jälkeen he haluavat ”työkalut” itsellensä kuinka omaa oloa saa parannettua. Näiden asiakaskokemusten ja niissä syntyneiden myönteisiksi tulkittujen kvalioiden takia he myös osallistuvat Inkan tarjoamiin koulutuksiin.

¹⁷¹ Vanhoille asiakkailleen (ja vakioasiakkailleen) yrittäjät välittivät palveluistaan tietoa erityisesti sähköpostin eli sähköpostilistojen avulla, mitä voidaan pitää yhtenä asiakassuhteen ylläpitämisen keinona. He postittivat sähköpostilistoille ilmoituksia palveluista vaihtelevasti: jotkut hyvin harvoin, toiset säännöllisesti ja esimerkiksi useita kertoja kuukaudessa. Sähköpostit saattoivat sisältää yksinkertaisia tietoja erilaisista palveluista tai tilaisuuksista, mutta myös pidempiä (kanavoinninkin avulla syntyneitä) ja toisinaan henkilökohtaisempia tekstejä, joihin oli yhdistetty tietoa tilaisuuksista ja tuotteista.

suoranaisiksi mainostamisen välineiksi, vaan ennemmin tiedon välittämiseksi heidän toiminnastaan. Sekä suusta suuhun kulkevan tiedon että vaikkapa internetsivujen välityksellä tapahtuvassa markkinoinnissa on kyse niiden affektiivisuudesta. Esimerkiksi eräs kanava kertoi, kuinka hän teetti internetsivuistaan useamman version, jotta ne ”puhuttelisivat oikeita ihmisiä”. Lisäksi yrittäjät voivat hyödyntää muiden tahojen ylläpitämiä internetsivustoja, joihin yrittäjät voivat laittaa lyhyesti tietoja palveluistaan. (Samalla tavoin henkisissä lehdissä voidaan mainostaa eritoten puhelinpalveluja.) Internet on mahdollistanut myös kanavien työskentelyn siten, että he voivat käyttää verkkopuheluita kanavointi-istunnon puitteissa, verkkokursseja, internetissä olevaa ajanvarausta, verkkokauppaa (jossa sekä tuotteet että palvelut) tai laittaa viestejä videoina esimerkiksi YouTubeen katsottavaksi. Myös television kaupallisten kanavien ”näkiä”-ohjelmat, joihin ihmiset voivat soittaa, voivat toimia joillekin alan yrittäjille markkinointikeinoina.

Affektiivisen työn ruumiillisuuteen liittyy tietynlainen estetiikan (myös suppeammassa mielessä) luominen (ks. esim. Farrugia & al. 2017, 4; Ditmore 2007, 172), mikä voi toimia kanavien tapauksessa eräänlaisena markkinointikeinona. Estetiikka esiintyi esimerkiksi yrittäjien internetsivuilla sekä painetussa materiaalissa, kuten käyntikorteissa ja esitteissä, mutta myös asiakastilojen sisustuksessa. Kanavointitiloissa saattoi soida musiikki, olla kynttilöitä palamassa sekä seinillä ja pöydillä kuvia, tauluja ja muita esineitä (muun muassa enkeleistä, Jeesuksesta ja Buddhasta) koristeina tai joissakin tapauksissa myytäviä tuotteita. Estetiikka, esineet ja esimerkiksi värimaailma vaikuttavat ilmapiiriin ja asiakkaan saamiin kvalioihin. Kukaan kanavista ei kuitenkaan kertonut suunnitelmallisesti pyrkivänsä sisustuksella tai tunnelman luomisella vaikuttamaan asiakkaisiin ja heidän ostopäätöksiinsä. Kanavien näkökulmasta kyse tuntui olevan myös tunnelman luomisesta heitä itseään varten, eräänlaisena hyvinvoinnin ylläpitämisen keinona. Esimerkiksi Katri katsoi työskentelytilan työtään helpottavaksi tekijäksi. ”Työtila on tosi tärkeä mulle, et se on sellainen, jossa mul on hyvä olla, joka on minulle kaunis ja harmoninen”, hän sanoi. Hyvä, viihtyisä tila ja sen sijainti olivat tärkeitä Katrille. Samoin ne voivat olla asiakkaalle. Sisustukseen liittyvien seikkojen ohella kanavan ulkonäköön liittyvä estetiikka voi vaikuttaa asiakkaaseen. Esimerkiksi jotkut kanavista pukeutuivat kokovalkoiseen, joka henkimailmaan liittyvissä yhteyksissä oli nimenomaan valon energian ominaisuus. Toiseksi valkoinen voi viestiä vaikkapa kanavan puhtaudesta.

Kanavien yrittäjyyteen kuului internetin, puhelimen ja kirjeiden välityksellä tapahtuvan kommunikoinnin lisäksi matkustamista eri paikkakunnilla ja kaupungeissa. Haastateltavieni kesken oli kuitenkin vaihtelua siinä, kuinka aktiivisia matkustajia he olivat. Useat haastattelemani kanavat pitivät ainakin silloin tällöin tilaisuuksia suuremmalle yleisölle tai ”vastaanottoa” muilla paikkakunnilla. Nämä tilaisuudet saattoivat järjestyä heidän asiakasverkostojensa avulla. Lisäksi he saattoivat työskennellä alan messuilla tai järjestää alan tapahtumia. Tulojen tuomisen ohella

tilaisuudet ja messut toimivat kanaville markkinoinnin keinoina kuten myös muunlaisessa yrittäjyydessä. Esimerkiksi messuilla yrittäjät saattoivat tehdä kanavointia asiakkaille kahden kesken suullisesti, myydä erilaisia tuotteitaan, jakaa tietoa toiminnastaan tai esiintyä yleisölle. Messuilla voidaan luoda potentiaalisia asiakassuhteita keskustelemalla ja jakamalla esitteitä palveluista. Esimerkiksi kanavointikursien kaltaisten palvelujen potentiaalisten asiakkaiden joukko on kuitenkin melko pieni. Tällöin asiakkaiden saamiselle hyödyllistä on, että messut ovat mahdollisimman erikoistuneet henkisyteen liittyviin asioihin.¹⁷²

6.3 Raha energiavirtana

Iiriksen mukaan yrittäjyyden ja henkisyden välillä ei ole ristiriitaa, sillä yrittäjyys on tekemistä. Hän katsoi, että ihmiset ovat aina tehneet jotain, mikä voisi auttaa muita. Sitä vastoin kyseessä oli hänen mukaansa henkisyden ja rahan ristiriita, mikä kuvaa stereotyyppisen yrittäjyyslogiikan ja uushenkisyden logiikan välistä jännitettä. Iris kuitenkin totesi, kuinka hän on jo jonkin verran alkanut käsittää, että raha on energiaa, joka virtaa. Uudenlaisen suhtautumistavan omaksuminen rahaa kohtaan ei ollut hänelle yksinkertaista. Iris sanoi, että esimerkiksi henkisen alan messuilla parhaita kohtaamisia ovat ne, joissa ”raha ei pyöri”. Kuten kaikessa yrittäjyydessä myös jakautuneen yrittäjyyden verkostoissa raha on kuitenkin tärkeä toimija. Käsitellessen seuraavaksi sitä, millainen on kanavien suhde rahaan ja millaisia ovat heidän käsityksensä rahan ominaisuuksista.

Moraalisten rajojen vetäminen usein erillisiksi elämänalueiksi katsottujen asioiden (esim. talous, politiikka, perhe, uskonto, urheilu) välille ja näiden rajojen ylitysten moralisointi eivät koske ainoastaan henkisyteen liittyvää kaupallisuutta. Moralisointi voi liittyä myös muihin usein intiimeiksi katsottuihin asioihin sekä ihmisten ja ei-ihmisten välisiin rajoihin (esim. puolison hankkiminen rahan avulla). (ks. Keane 2010, 71; Zelizer 2005.) Näihin rajapintoihin liittyvät myös usein erilaiset affektiivisen työn muodot. Rahan antropologiassa on tarkasteltu muun muassa rahan sosiaalisia rooleja ja merkityksiä, käytäntöjä sekä materiaalisuutta. Lisäksi tutkimus on kiinnittänyt huomiota juuri rahan moraalisiin ja ei-moraalisiin aspekteihin. (ks. Kallinen & Ruckenstein 2009; Maurer 2006.) Antropologinen tutkimus rahasta on

¹⁷² Aiemmin yrittäjänä toiminut Lasse kertoi, että messujen luonne on muuttunut, eivätkä erilaisten ryhmien rajat ole niin selkeitä kuin ennen. Lassen mukaan messuilla on mukana kirjavampi porukka yhdistyksiä ja yrittäjiä. Myös messujen sekä erilaisten tilaisuuksien määrä on lisääntynyt. Tällä on ollut vaikutusta myös yksittäisten tilaisuuksien osallistujamääriin. Lasse kertoi, kuinka aiemmin jollekin kurssille saattoi osallistua esimerkiksi 45 henkilöä, kun nykyään on hyvä määrä, jos kurssilla on 15 henkilöä. Lassen mukaan messut toivat yritystoiminnalle jatkuvuutta, koska siellä tapasi kiinnostuneita ihmisiä.

huomioinut, kuinka moraalisesti epäselvää rahaa voidaan muuntaa hyväksi erilaisten käytäntöjen avulla. Rahaa voidaan esimerkiksi lahjoittaa, kuluttaa tai muuntaa rituaalisesti. (ks. Bloch & Parry 1989.) Keanen mukaan esineiden ja asioiden moraalisuus on kiinni siitä, miten materiaalisuuteen suhtaudutaan (ks. Keane 2005, 192). Jos aineellisuuteen suhtaudutaan kielteisesti, se mielletään uhkaksi henkisille ja moraalille arvoille (Miller 2006). Erilaiset suhtautumistavat rahaan viittaavat erilaisiin semioottisiin ideologioihin, kuten siihen tehdäänkö materiaalisen ja immateriaalisen, henkilöiden ja esineiden välille selvä erottelu (Keane 2007, 271).

Useimmat kanavat kokivat, että kanavointiin liittyvien palvelujen myyminen ei ole ristiriidassa henkisyiden kanssa, vaikka joillekin ihmisille henkisyiden ja rahan yhdistelmä on ongelmallinen. Kyseisestä yhdistelmästä käydään siten eräänlaista neuvottelua. Esimerkiksi Raisa kertoi, kuinka jotkut ihmiset olettavat, että kanavoinnin lahjaa pitäisi jakaa ilmaiseksi, jotta hän olisi hyvä ihminen. Hänen mukaansa siinä ei ole kuitenkaan mitään väärää, että ihminen ansaitsee tiedon tai energioiden välittämällä elantonsa. Raisa totesi, kuinka ihminen tarvitsee rahaa elääkseen. Rahan ja henkisyiden yhdistämisen ongelmallisuuden yhtenä syynä voi olla se, että raha tulkitaan jollakin tavalla henkisyttä (tai joissakin tapauksissa esimerkiksi sukulaisuutta tai sosiaalisuutta) syövyttäväksi (Keane 2007, 272). Jotkut voivat esimerkiksi epäillä, että henkilön autenttisuus kärsii henkisyiden ja rahan liitossa (ks. Coleman 2000). Kriittisissä käsityksissä henkisyydellä tai uskonnolla ei katsota olevan samankaltaista vaihtoarvoa kuin muilla palveluilla tai tavaroilla. Kysyin Aleksilta mistä sellainen suhtautuminen, että henkiset palvelut ei saisi maksaa, voisi johtua. Hän vastasi, että raha on kaiken pahan alku ja juuri -ajattelusta. Samaten mielikuva henkisestä opettajasta ei vastaa nykypäivän henkistä yrittäjää, sillä Aleksin mukaan henkiset gurut ovat olleet aikoinaan erakoita ja köyhiä, jolloin yhteisö on elättänyt heitä. Uskontotietelijöiden Nikki Bado-Fralickin ja Rebecca Sachs Norrisin mukaan esimerkiksi kristinuskon ja rahan jännitteinen suhde pohjautuu Uuteen testamenttiin ja Jeesuksen sanoihin rikkaan miehen pääsystä taivaaseen (Bado-Fralick & Sachs Norris 2010, 72).¹⁷³

Kanavat pyrkivät suhtautumaan rahaan objektiivisesti. He käsittivät rahan energiaksi eli pohjimmiltaan samankaltaiseksi kuin mitä kaikki muukin maailmankaikkeudessa on (ks. myös Brown 1997, 145). Kanavien näkökulmasta kaikki on ytimeltään henkistä, niin myös raha. Käsitys rahasta energiana korostaa rahan neutraalia luonnetta, jolloin se ei ole huonoa tai hyvää. Silja halusi suhtautua rahaan positiivisesti, kun hän katsoi, että raha ja yrittäjyys mahdollistavat hänen elämäntehtävänsä toteuttamisen eli sen, että hän voi voimaannuttaa ihmisiä. Silja piti yrittäjyyttä käytännön asiana, tapana hoitaa asiat virallisesti.

¹⁷³ Kristinuskon ja rahan sekä laajemmin talouden suhteesta ks. esim. Linjakumpu 2018, 36–56.

Uushenkisyyden logiikan mukaan rahaa ei ole tarkoitus haalia. Kanavien mukaan rahan tulee liikkua, jolloin energiaa virtaa. Jotkut kanavat kertoivat, että saamansa rahan he laittavat eteenpäin kiertoon ostamalla itse tavaroita ja palveluja. Rahan varastointiin tai omaisuuden kasvattamiseen he suhtautuivat torjuvammin. Kanavien tapauksessa tärkeää on käsitys ”energioiden tasapainosta”. Kanavat painottivat, että he veloittavat omasta työstään ja siihen kuluva ajasta, mutta eivät henkimaailmasta tullee tiedosta. Heidän näkökulmastaan raha toimii ikään kuin energian tasapainottajana palvelun tarjoajan ja asiakkaan välissä. Käsitys rahasta energian tasapainottajana on osittain voitontavoittelun logiikkaa tukeva, koska se tarkoittaa, että annetuista palveluista on oikein saada korvaus. Toisaalta korvauksen määrä tulee olla tasapainossa siihen nähden, mitä asiakas on saanut palvelusta itselensä. (Hulkkonen 2017.) Silja koki, että asiakastilanteesta syntyy vastavuoroisuus. Hän antaa tilanteesta aikaa, energiaa sekä intentiota. Vastapainoksi asiakas antaa hänelle rahaa. Silja kuvasi myös rahan hyvinvointiin liittyvää aspektia. Hän koki, että jos ihminen vain antaa eikä saa mitään, energia joutuu epätasapainoon, mikä on ihmisen terveydelle haitallista.¹⁷⁴

Henkisellä työllä ansaitsemiseen ja rahan liittyä niin ikään käsitys työn ja tekijän arvosta. Kanavat katsoivat, että rahan ottaminen työstä tarkoittaa, että ihminen arvostaa työtään. Raha toimii kanaville siis eräänlaisena arvostuksen ja samalla hyväksyttävyyden osoittajana. Esimerkiksi Inka kertoi, kuinka jotkut ihmiset olivat arvostelleet hänen hintojaan ja pitäneet niitä liian korkeina. Hän katsoi, että palveluiden hinnoista valittaneet ihmiset eivät osanneet arvostaa sitä työtä, jonka hän on tehnyt ja maksanut muun muassa omasta koulutuksestaan sekä työtilastaan. Asiaa voidaan katsoa myös siten, että asiakkaat ovat valmiita maksamaan esimerkiksi kanavoinnista tai sen harjoittelua sisältävistä kursseista, koska se arvostavat näitä taitoja (vrt. Altglas 2014, 329).

Kanavat pitivät rahaa vaihdon välineenä. He eivät kokeneet, että henkiolentojen tiedon käyttäminen rahan ansaitsemiseen olisi ongelmallista. He katsoivat, että henkimaailman olennot ovat vain tyytyväisiä siihen, että he voivat tehdä kyseistä työtä. Osa kanavista kertoi, kuinka he olivat aluksi suhtautuneet rahan pyytämiseen epäillen, mutta nimenomaan henkimaailma oli ohjeistanut heitä laskuttamaan työstään ja ajastaan. Riitta sanoi, että kanavana toimiminen on annettu heille tehtäväksi. ”Muuta tietä ei oikeestaan ole, kuin olla ihmisten käytettävissä sillä tavalla”, hän sanoi. Riitan mukaan häntä on ohjeistettu palkkioiden ja rahan vastaanottamiseen. Hän jatkoi: ”niinku aina sanotaan, et kaikki runsaus, kaikki maailman runsaus on, on mejän

¹⁷⁴ Myös kanavoinnin avulla syntyneessä kirjallisuudessa kannustetaan palkkion vastaanottamiseen, sillä esimerkiksi Sanaya Romanin ja Duane Packerin kirjan mukaan jokainen taito on hengen lahja ja kuinka yrittäjän tulee ottaa vastineeksi jotakin (rahaa tai muuta), jotta energian kierto ei sulkeudu (Roman & Packer 2007, 193).

käytössä, mutta siihen ei saa vaan niinkun kiinnittyä...”. Uushenkisyyden logiikan näkökulmasta raha ei niinkään korosta yksilön menestystä, vaan on ykseyttä ylläpitävä voima, koska kanavat voivat rahan avulla tehdä auttamistyötään.

Kanavat suhtautuivat kielteisesti kaikenlaiseen valtaan, myös mahdolliseen rahan auktoriteettiasemaan. Henkisyys ja alan yrittäjyys olivat vaikuttaneet kanavien rahasuhteeseen sekä rahan käyttöön. Outi kertoi haastattelussa, kuinka hänellä oli ollut tietynlainen irti päästämisen vaihe esineistä ja ihmisistä. Hän katsoi, että energian pitää päästä kiertämään, minkä vuoksi hän oli hävittänyt esimerkiksi tavaroita autotallistaan sekä katkaissut vanhempiensa välisen suhteen eräänlaisella symbolisella eleellä. Outi katsoi, että ihmiset eivät omista mitään, vaan asiat ovat heillä lainassa. Hän oli toiminut aiemmin yrittäjänä, mutta aivan toisenlaisella alalla. ”Mul oli ihan ylettömästi rahaa ja mä törsäsin sitä”, hän kuvasi ja muodosti rajaa stereotyyppiseen yrittäjyyden logiikkaan. Nyt Outi ajatteli, että energian pitää kiertää kaikille. Hän sanoi, että elämästä pitää nauttia eikä rahaa saa kuitenkaan mukaan, kun maasta lähtee. Periaatteessa Outin aiempi kulutuskäyttäytyminen sekä vastaavasti nykyinen käsitys rahan varastoimisen haitallisuudesta eivät ole niin kovin kaukana toisistaan. Ero on siinä, millainen rooli rahalla on elämässä. Outi katsoi, että hänen aiemmat liiketoimintakumppaninsa ovat kiinni mielen ja rahan vallitsemassa maailmassa, mutta hän on päästänyt siitä irti.¹⁷⁵

¹⁷⁵ Henkisyudessa tietynlaisen asenteen omaksuminen suhteessa rahaan voidaan saavuttaa muun muassa erilaisten harjoitteiden, kuten kuvitteluun perustuvien menetelmien ja positiivisen ajattelun avulla (ks. Mikaelsson 2003, 101). Kanavoimien avulla syntyneessä kirjallisuudessa, kuten teoksissa *Pyydä niin saat* (Hicks & Hicks 2011) sekä *Raha ja elämäntehtävä* (Roman & Packer 2007) käsitellään ihmisten asennetta rahaa ja vaurautta kohtaan. Molempien teosten viesti on, että ihminen voi vetää puoleensa haluamia asioita kuten rahaa. Esimerkiksi Ester Hicksin kanavoima Abraham kertoo seuraavaa (Hicks & Hicks 2011, 276): ”Näethän, että sinun ei tarvitse varsinaisesti olla varakas voidaksesi vetää puoleesi vaurautta, mutta sinun on tunnettava itsesi varakkaaksi.” Abrahamin ideoista huokuu kulutusmyönteisyys ja jonkinlainen uusliberalistinen ajattelu. Verrattuna esimerkiksi yhdysvaltalaisen Hicksien tai Romanin ja Packerin kanavoimiin teoksiin, haastateltavani puheessa nämä piirteet eivät olleet täysin samalla tavoin esillä. Kanavoimien ilmiö on myös sidoksissa yhteiskunnalliseen kontekstiinsa, joten siinä voi olla maakohtaisia vaihteluja. Toiseksi teosten synnystä on kulunut aikaa, jolloin ilmapiiri on saattanut muuttua. Uskontotieteilijä Catherine L. Albanesen mukaan Esther Hicksin kanavoiman Abrahamin opetukset vetovoiman laista osoittavat, kuinka transsidiskurssi rakentui aiemman diskurssin pohjalta ja kuinka samalla siihen liittyi henkisiä opetuksia, jotka eivät olleet syntyneet kanavoimien avulla, mutta olivat linjassa viestin kanssa. Albanese kuvaa tätä historiallisen kuvittelun käsitteen avulla. Esimerkiksi 1980-luvulla tulleet Abrahamin opetukset rakentuivat aiemmille Jane Robertsin Seth viestien sanomalle, jotka puolestaan sisälsivät aineksia muun muassa teosofiasta. Albanesen mukaan käsitykset vetovoiman laista ja sen yhteyksistä taloudelliseen menestykseen ovat taas jatkumoa 1900-luvun alun kirjoituksille, erityisesti amerikkalaisen Napoleon Hillin (1883–1970) teksteille. (Albanese 2015.) Kotimaisessa kanavoidussa kirjallisuudessa rahan teeman käsittely on aineistoni perusteella vähäistä.

Uushenkisyyden rahakäsityksiä voidaan verrata esimerkiksi kristillisen, uuskarismaattisen ”menestysteologian” rahakäsityksiin. Yhteistä kanavien ja menestysteologian käsityksille on ajatus rahan kiertämisestä, liikkeessä pitämisestä. Menestysteologiassa katsotaan, että ”paras raha on liikkuva raha” (Hovi 2009, 174). Molemmissa perinteissä rahaan suhtaudutaan myös yhtenä elämän perusrealiteeteista. Sitä ei pidetä tuomittavana, vaan ongelma on ahneissa ja itsekkäissä ihmisissä. Lisäksi raha koetaan sanoman jakamisen välineeksi. (Hovi 2009, 167, 169.) Myös esimerkiksi vetovoiman lain idea asioiden luomisesta ajattelun avulla on yhteneväinen menestysteologian käsityksen kanssa sanottujen asioiden näkyväksi tulemisesta. Keskeinen ero henkisyyden rahakäsitysten ja ”menestysteologian” näkemysten välillä on kuitenkin siinä, että menestysteologiassa henkisyys on verrattavissa taloudelliseen menestykseen (ks. Coleman 2000, 197; 2006, 176, 178). Vastaavasti kanaville rahan määrä ja menestys eivät olleet samalla tavoin ihanteita, eivätkä ne toimineet henkisyyden ja siunauksen indekseinä. Tosin eräs haastattelemani asiakas kertoi, kuinka hän oli saanut yllättäen ylimääräistä rahaa, minkä hän katsoi henkisyyden näkökulmasta lahjaksi ja vastineeksi elämässään kokemistaan vastoinkäymisistä. Asiakkaan käsityksestä kuvastuu hieman kanavien esittämä tasapainottamisen idea, mutta eri yhteydessä.

Yleensä liiketoiminnassa hinnoittelulla on tärkeä rooli. Osa kanavista sanoi, että he olivat ottaneet hinnoittelussa mallia muilta alan yrittäjiltä. Inka puolestaan kertoi, kuinka hän on saanut palveluidensa ja tuotteidensa hinnat henkimaailman olennoilta. Monet kanavat kertoivat, että hinnoittelu oli tehty intuitiolla (mikä voidaan myös katsoa henkisyydessä yhdeksi keinoksi olla yhteydessä henkimaailmaan).¹⁷⁶ Osa-aikaisesti yrittäjänä toiminut ja osittain eläkkeellä ollut Arja kertoi hinnoittelustaan. Arja sanoi, että aluksi hän toimi niin, että asiakas sai antaa sen verran rahaa kuin hän halusi. Arjan mukaan asiakkaat eivät kuitenkaan pitäneet siitä, vaan heille oli selkeämpää, jos yrittäjä määritteli palvelulle hinnan. Ainoastaan yksi haastateltavistani, markkinointiin aktiivisesti suuntautunut Saimi perusteli hintojaan markkinoinnin strategisilla tekijöillä. Hän kertoi, että ei halua hinnoitella itseään ”ulos”.

Uushenkisyyden logiikan mukaisesti monet kanavista kertoivat auttavansa vähävaraisempia asiakkaita tarjoamalla heille palveluja halvemmalla tai joustamalla maksuajassa. Jotkut haastateltavista kertoivat, että he ovat tehneet työtä joissakin tapauksissa jopa ilmaiseksi. Esimerkiksi asiakastilanteessa he ovat saaneet tietää asiakkaan taloudellisista ongelmista ja istunnon jälkeen he ovat kertoneet, että eivät ota palvelusta maksua. Lisäksi jotkut haastateltavat kertoivat, että he ovat jättäneet

¹⁷⁶ Kanavien kohdalla esimerkiksi yrityksen maantieteellinen sijainti, mahdollinen liiketilan vuokra, yrittäjän kokemus sekä hänen käymänsä alan koulutukset ja niiden ohjaajien näkemykset saattoivat myös vaikuttaa hinnoitteluun, vaikka kanavat eivät tästä haastatteluissa suoraan kertoneet

laskuttamatta asiakasta, jos hän ei ole ollut tyytyväinen palveluun. Halvemmalla tai ilmaiseksi tekeminen häivyttää rajoja palvelun ja lahjan välillä. Esimerkiksi Arja kertoi, kuinka taloudellisissa vaikeuksissa olevat asiakkaat ovat erittäin kiitollisia, kun hän sanoo, ettei ota maksua: ”ja monesti se aiheuttaa sen, että ihmiset alkaa itkemään tai sitten ne halaa ja sanoo, et tuota, he pyytää sinulle siunausta, joka sitten on paljo parempi varmaan, ku se raha [...] koska se on erittäin tärkeä, kun, koska mä työskentelen tuonnepäin (henkimaailmaan) niin tuota täytyy kuitenkin aina muistaa se, että tämä on inhimillistä ja, ja henkistä työtä”. Arjan kommentista ja siihen sisältyvästä epäröinnistä kuvastuu tietyllä tavalla uushenkisyyden logiikan ja stereotyyppisen yrittäjyyslogiikan välinen jännite. Tämän kaltaisen lahjan myötä tilanne muuttuu myös eri tavoin affektiiviseksi sekä asiakkaalle että kanavalle. Ilmaiseksi tekemisellä on kuitenkin toinen, hyvinvointiin liittyvä puoli eli rahan pyytäminen palvelusta vähentää affektiiviseen työhön liittyvää hyväksikäytettävyyden riskiä.

6.4 Kanavien elämäntehtävä yhteiskunnan rajoilla

Erään haastateltavani mainitsema henkinen kirjailija ja astrologi Erkki Lehtiranta kirjoittaa mestari Hilarionilta kanavoidun tiedon pohjalta, kuinka auttaminen on yksi universaaleista lainalaisuuksista. Auttamisen lain mukaan henkisesti kehittyneiden olentojen tulee tarjota apuaan alemmalla kehitystasolla olevalle, jos hän sitä pyytää. (Lehtiranta 2012.) Laki pätee sekä ihmisiin että muihin henkiolentoihin ja koko universumiin. Hilarionin opetusten mukaan auttaminen edistää henkistä kehitystä sekä fyysistä parantumista (Lehtiranta 2012). Vaikka kanavat hankkivat yrittäjyyden avulla toimeentuloa eli tietyssä mielessä toimivat stereotyyppisen yrittäjyyslogiikan mukaisesti, he halusivat tuoda haastatteluissa esille, että tärkein motiivi heidän työlleen on ihmisten auttaminen ja valon sanoman levittäminen. Kanavat kokiivat toteuttavansa henkisen työn avulla elämäntehtävänsä. Esimerkiksi Johanna sanoi uushenkisyyden logiikan mukaisesti, että hän on valotyöntekijä, joka on sekä töissä että oppimassa maapallolla. Johannan mukaan valotyöntekijä on eräänlainen ammatti. Hän tunsi olevansa vanha sielu, jonka tehtävä on auttaa muita ihmisiä yhdistymään itsensä eli sielunsa kanssa. Lisäksi Johanna koki, että tehtävä sisältää valon ja rakkauden energioiden virrattamista kaikkialla, missä hän kulkee. Hän halusi antaa myötätuntoa kaikenlaisille ihmisille ja kokemuksille. Hänen tehtävänsä kuului ymmärryksen tuominen ihmisille heidän sielunsopimuksistaan eli siitä kuinka ihmiset ovat valinneet joitakin asioita koettavaksi elämässä. ”Mun paikka on olla täällä töissä 24/7”, hän totesi.

Filosofi Michael Hardt katsoo, että affektiivinen työ on ontologista: siinä työstä muodostuu elämäntapa (Hardt 1999, 99). Kanavien näkökulmasta kyseessä on yksittäistä ihmiselämää laajempi tarkoitus ja tehtävä. Kanavien käsityksissä tehtäväänsä kuvastuukin affektiivinen sitoutuminen työhön. Tämän kaltainen sitoutuminen

viittaa esimerkiksi työhön liittyvään tunnesiteeseen, innostumiseen sekä työn mielekkyyden ja tärkeyden kokemuksiin (Saari & Koivunen 2017, 66–67). Johannan aiemmista kommenteista muodostuu kuva, kuinka kanavat pohtivat sitä, millainen elämäntehtävä kanavointiyrittäjyys on. Käsitys elämäntehtävästä löytyy myös protestanttisuuden kutsumusajattelusta, jonka mukaan Jumalaa voi palvella niin hengellisissä kuin maallisissa ammateissa. Tällöin ammateilla on uskonnollista merkitystä. (Ks. Dougherty & al. 2013, 402.)¹⁷⁷

Aiemmin kuvasin kanavien auttamismotiivin ja toisaalta toimeentulo- ja voittomotiivien välistä jännitettä. Ajatukseen elämäntehtävästä sisältyy puolestaan jännite, jolloin toisessa vaakakupissa on auttamisen motiivi, toisessa kanavan oma hyvinvointi sekä elämäntehtävään mahdollisesti liittyvä yhteiskunnan ja työelämän tai talouden rajoille joutuminen. Tätä asetelmaa lähden tarkastelemaan seuraavaksi.

6.4.1 Henkinen hyvinvointi

Hyvinvointi on maailmankaikkeuden ja Kaiken-mikä-on perusta. Se virtaa sinuun ja sinun lävitse. Sinun ei tarvitse tehdä muuta kuin antaa näin tapahtua. Riittää että avaudut, rentoudut ja vedät sitä Olemukseesi – aivan samoin kuin hengittämäsi ilmaa. – Abraham

Kanavat viittasivat haastatteluissa ajatukseen ”vetovoimain laista” eli siitä, kuinka sanoilla ja ajatuksilla on voimaa. Kyseinen idea on keskeinen yhdysvaltalaisen Esther Hicksin kanavoiman Abraham-entiteetin (kollektiivinen tietoisuus) välittämä opetus. Hicksin kanavoimassa teoksessa *Pyydä niin saat*, Abraham kertoo, kuinka hyvinvointi on maailmankaikkeuden laki. Abrahamin mukaan se on universaali, luonnollinen tila, joka tuntuu hyvältä. Abraham puhuu myös ”hyvinvoinnin virrasta” eli laajenevasta värähtelyvirrasta, josta kaikki olemassa oleva virtaa maailman-

¹⁷⁷ Kanavien tapausta voidaan verrata uskonnollisessa kontekstissa joiltain osin esimerkiksi siihen, millainen on evankelis-luterilaisen kirkon pappien suhde työhönsä. Samoin kuin kanavien tapauksessa vuonna 2018 toteutetussa kyselyssä korostuivat pappien käsitykset, joiden mukaan työ on Jumalalta saatu kutsumustehtävä (34 prosenttia vastanneista) ja kuinka heidän työssään tärkeää on saada auttaa ihmisiä (21 prosenttia). Tutkimuksen mukaan papit ovat yleisesti ottaen motivoituneita työhönsä. Siinä havaittiin, kuinka papin imu on voimakas, mikä ilmenee siinä, kuinka papit arvioivat oman tarmokkuutensa, työhön omistautumisen kuin uppoutumisenkin vahvana. Erona kanavien ja pappien välillä on kuitenkin se, että papeista vain noin viisi prosenttia oli samaa mieltä väitteestä, että työ on heille ensi sijassa elämäntehtävä, jolle he ovat kokonaan omistautuneita. Lisäksi toimeentulon takia työtä ilmoitti tekevänsä kymmenen prosenttia vastanneista papeista. (Tervo-Niemelä 2018, 30–32, 118–119.) Kyselyn perusteella voisi arvioida, että kanavointiyrittäjyyden tapauksessa kyse on vielä papin työtä kokonaisvaltaisemmasta vaikutuksesta elämään.

kaikkeuteen. Abraham sanoo: ”elämässä on kysymys täyttymyksestä, tyytyväisyydestä ja ilosta”, ”elämäsi on tarkoitus olla jatkuvaa ilmaisua siitä, kuka todella olet”. Abraham painottaa hyvinvoinnin merkitystä ja ihmisen mahdollisuuksia sen saavuttamiseksi jokaisella elämän alueella. (Hicks & Hicks 2011, 37, 46, 136.) Hicksin kanavoiman Abrahamin käsityksissä on samankaltaista, kokonaisvaltaisen ja merkityksellisen työn tekemisen ideaalia kuin kanavien kokemuksissa.¹⁷⁸ Abrahamilta kanavoidussa opetuksessa Jumalan, Alkulähteen, energian ja hyvinvoinnin välinen ero vaikuttaa olevan pieni tai oikeastaan rajoja näiden välillä ei ole. Lainauksessa ja Hicksin teoksessa puhutaan siitä, kuinka ihmisen tulee sallia hyvinvoinnin virtaaminen elämään. Tämä puolestaan rinnastuu avautumiseen ja luottamiseen. ”Hyvän olon tunne merkitsee, että sallit itsesi olla avoimessa yhteydessä Alkulähteen energiaan”, Abraham sanoo (Hicks & Hicks 2011, 54). Hicksien teoksen näkökulmasta hyvinvointi on henkinen käsite, ja se että hyvinvointi on henkinen käsite ja ”maailmankaikkeuden perusta”, kertoo nyky-yhteiskunnasta. Se kertoo, kuinka tärkeässä arvossa terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät asiat ovat. Toiseksi se kertoo länsimaisen nykyihmisen tarpeista ja ongelmista.

Yleisesti julkisessa keskustelussa hyvinvoinnin termiä käytetään monin tavoin ja esimerkiksi markkinoinnin välineenä. Puhutaan muun muassa fyysisestä hyvinvoinnista, työhyvinvoinnista, taloudellisesta hyvinvoinnista ja yleisestä hyvinvoinnista. Sosiologi Eeva Soinnun (2005) mukaan hyvinvoinnin käsite on ideaali, tavoiteltu hyve. Sointu on tarkastellut (brittiläisen) lehtiaineiston avulla käsitteen käytössä tapahtuneita muutoksia ja niiden yhteyksiä vallitseviin yhteiskunnallisiin normeihin ja ihanteisiin. Siinä missä 1980-luvun puolivälin tienoilla hyvinvoinnin käsitettä käytettiin harvakseltaan, 2000-luvun vaihteessa käsitteen käytössä tapahtui räjähdysmäinen kasvu. Muutos ei koskenut vain käsitteen käytön lisääntymistä lehtiaineistossa, vaan samalla hyvinvoinnin viittaus ”poliittiseen ruumiiseen” eli valtion toimintaan, laajempiin sosiaalisiin struktuureihin muuttui koskemaan ”henkilökohtaista ruumista”. Samalla hyvinvoinnista tuli jotakin, jota valintoja tekevä kuluttaja itse tuottaa ja johon hän vaikuttaa. Toiseksi 80-luvun puolivälissä aineistosta puuttuneet viittaukset nimenomaan naisten hyvinvointiin lisääntyivät selvästi vuosikymmenen vaihteessa. Samoin hyvinvoinnin diskurssit alkoivat liittyä enemmän kauden ja kuntoilua koskeviin asioihin. Käsitteen käyttäminen laajeni myös muihin yhteyksiin kuten työelämään. Sointu analysoi näitä henkisyiden diskursseja suhteessa länsimaiseen, moderniin ihmiskäsitykseen ja yksilökeskeisyyteen. Hänen mukaansa hyvinvointi, joka koskee henkilökohtaista ruumista kuvaa nimenomaan yksilön vastuuta omasta hyvinvoinnistaan ja terveydestään. Samalla yksilön tekemät

¹⁷⁸ Lisäksi Abrahamin esittelemä elämäntilfilosofia todellisen itsen ilmaisemisesta heijastelee länsimaista käsitystä autenttisuudesta, jossa ihminen jättää vanhat toimintatapansa ja elämänsä ja lähtee toteuttamaan unelmiaan (vrt. Lindholm 2013, 365).

valinnat toimivat hänen identiteettinsä merkitsijöinä. (Sointu 2005, 255–256, 259, 264.)

Psykologisessa tutkimuksessa on puolestaan tutkittu esimerkiksi erilaisten ryhmien (sairaiden, vanhusten, lasten, vanhempien) hyvinvointia ja jäsenetty erilaisia hyvinvointiin liittyviä tekijöitä sekä kehitetty käsitteitä. Näistä keskeisimpiä ovat subjektiivinen hyvinvointi (esim. Diener & al. 1999), jolla on viitattu yksilön omaan kokemukseen emotionaalista tilastaan, psykologinen hyvinvointi (esim. Ryff 2013)¹⁷⁹ ja sosiaalinen hyvinvointi (Keyes 1998), johon liittyy esimerkiksi ihmisten sosiaalinen integraatio, kontribuutio ja hyväksyttävyys. Lisäksi tutkimuksessa on käytetty henkisen hyvinvoinnin käsitettä, jolloin henkistä hyvinvointia on mitattu kyselyiden avulla (esim. Steiner & al. 2011). Pohdin seuraavaksi sitä, miten kanavien käsitykset suhteutuvat näihin hyvinvoinnista käytyihin keskusteluihin ja käsitteisiin. Käsitellen ensin kanavien elämään ja yrittäjyyteen liittyviä hyvinvoinnin haasteita, minkä jälkeen esittelen kaksi eräänlaista hyvinvoinnin ylläpitämisen keinoa. Henkisen hyvinvoinnin käsittelyn päätän etsimällä vastausta siihen, miksi juuri naiset ovat kiinnostuneita kanavoinnin ja uushenkisyyden kaltaisesta toiminnasta, palveluista ja samalla epistemologiasta.

Hyvinvoinnin haasteet

Henkisyyden ja yrittäjyyden yhdistelmä tarjoaa erilaisista ammatillisista taustoista tuleville ihmisille mahdollisuuksia sellaisen työn tekemiseen, jonka merkitys ulottuu yksittäisen ihmisen uran ja toimeentulon ulkopuolelle. Kanavien ontologiseen kuulumiseen, elämäntehtävään liittyvät henkiset päämäärät erottavat kanavien yrittäjyyden sekä muunlaisesta yrittäjyydestä että affektiivisesta työstä. Käsitys elämän merkityksen vaikutuksesta ihmisen hyvinvointiin on havaittu niin psykologista kuin subjektiivistakin (emotionaalista) hyvinvointia tarkastelevissa tutkimuksissa (Ryff 2013). Psykologinen tutkimus on myös havainnut vahvan yhteyden elämän merkityksellisuuden kokemusten ja uskonnollisuuden välillä. Tämän yhteyden avulla on selitetty sitä, miksi yksilökeskeisyyttä korostavissa, rikkaammassa länsimaissa ihmiset kokevat vähemmän elämän merkitystä kuin köyhemmissä maissa elävät ihmiset. Tutkimuksen mukaan köyhemmissä maissa ihmiset ovat yleisesti ottaen uskonnollisempia. (Oishi & Diener 2014.) Jos kanavien tapausta katsotaan tästä näkökulmasta,

¹⁷⁹ Käsitys psykologisesta hyvinvoinnista perustuu kuuteen ulottuvuuteen: 1) elämän tarkoitus (kokeeko henkilö että hänen elämällään on suunta ja merkitystä), 2) autonomia (kokeeko henkilö elävänsä henkilökohtaisten periaatteidensa mukaisesti), 3) henkilökohtainen kasvu (käyttääkö henkilö taitojaan ja potentiaaliaan), 4) ympäristön hallinta (hallitseeko ihminen elämäntilanteitaan), 5) positiiviset ihmissuhteet (henkilön suhteiden syvyys) ja 6) itsensä hyväksyminen (henkilön tieto itsestään ja omista rajoituksistaan) (Ryff 2013, 11).

henkiseen hyvinvointiin, kuten elämäntehtävään, liittyvät asiat vastaavat länsimaisen ihmisen elämän merkityksellömyyden kokemuksiin.

Monet kanavista korostivat haastattelussa, kuinka he olivat kohdanneet elämässään vaikeuksia ja haasteita hyvinvointinsa kanssa ennen henkiseksi polulle lähtemistään. Eräs haastateltavani totesikin, kuinka ”henkisyys on sitä että on kokenut kaikki helvetit”. Kanavien näkökulmasta vaikeudet kuuluivat heidän elämäänsä, sillä niiden johdosta he osasivat auttaa asiakkaitaan. (Sekä hyvinvointi että vaikeudet liittyvät puhdistamisen teemaan.) Kanavat pyrkivät suhtautumaan myönteisesti menneisyyteensä vaikeuksista huolimatta. Tyytyväisyys (niin menneeseen, nykyiseen kuin tulevaankin elämään) sekä itsensä hyväksyminen on katsottu myös psykologisen ja subjektiivisen hyvinvoinnin tekijöiksi (ks. Diener & al. 1999; Ryff 2013). Useat haastateltavani kertoivat useammista ja samanaikaisistakin isoista haasteista, eräänlaisesta elämän hajoamisesta.¹⁸⁰ Kanavien näkökulmasta henkisyys tarjosi heille välineitä oman itsen ja elämän ymmärtämiseksi. Henkisyys ja siihen liittyvät asiat ja toiminnat auttoivat kanavia selviytymään näistä vastoinkäymisistä. Tämä rinnastuu aiemman tutkimuksen havaintoon, jonka mukaan naiset hakevat apua ja tukea elämän kriiseihin, kuten masennukseen tai avioeroon henkisyuden enkelikäytännöistä (Utriainen 2014, 2019). Esimerkiksi psykologisessa tutkimuksessa on havaittu, kuinka henkisyudellä, henkisellä hyvinvoinnilla, erityisesti käsityksillä elämän ja avioeron tarkoituksesta on myönteisiä vaikutuksia naisille avioerotilanteeseen sopeutumisessa (ks. Steiner & al. 2011).¹⁸¹ Lisäksi henkisyuden liittyvä käsitys henkisestä kasvusta on yhteneväinen psykologiseen hyvinvointiin liitetyn henkilökohtaisen kasvun aspektin kanssa (ihminen tuntee kehittyvänsä ja on avoin uusille kokemuksille) (Ryff 2013). Kanavien tapaukset kertovat myös traumojen ja menetysten affektiivisuudesta sekä niiden kääntämisestä eräänlaiseksi voimavaraksi.

Kanavat hakivat hyvinvointia osittain yrittäjyyden kautta ja toisaalta hyvinvoinnin ylläpitäminen vaikutti heidän yrittäjyyteensä. Muun muassa yrittäjyyden tuoma vapaus voi tarjota mahdollisuuden oman työn rajojen, kuten työajan määrittelyyn. Esimerkiksi Sisko oli päättänyt, että hän tekee kanavoiteja enintään 15 asiakkaalle viikossa. Siskon mukaan liiallinen kanavoiminen väsyttää, kuten mikä

¹⁸⁰ Useilla haastateltavillani oli ollut ongelmia fyysisen terveytensä kanssa. Osalla oli ollut jokin vaikea fyysinen sairaus tai vamma. Jotkut olivat lähteneet hakemaan parempaa oloa esimerkiksi liian kuormittavan työelämän vuoksi. Joidenkin haastateltavien lapsi tai mies oli kuollut, joillakin puolestaan toinen vanhemmista heidän ollessaan lapsi tai nuori. Lisäksi kanavat kertoivat, kuinka heillä oli ollut hankalia tilanteita ihmissuhteissa. Joillakin oli vaikea suhde vanhempiinsa ja erittäin moni haastateltavistani oli käynyt läpi avioeron.

¹⁸¹ Esimerkiksi Henna kertoi, että hänen luokseen tulee paljon ihmisiä, joilla on ongelmia parisuhteessaan. Hänen mukaansa tähän on syynä se, että parisuhteelle pannaan paljon painoarvoa ja odotuksia, joista seuraa pettymyksiä ja kriisejä. Lisäksi hän koki, että ihmiset ajautuvat juuri hänen luokseen, koska hän on itse käynyt avioeron läpi.

tahansa työ, joka vaatii kokoaikaista keskittymistä ja läsnäoloa. Sisko koki, että itsestä huolehtiminen on kanavalle tärkeää. Hän katsoi, että se on tärkeää kaikille, jotka käyttävät itseään työväliseenä. Hän teki rajatyötä vertaamalla työtään urheilijan tai laulajan työhön. Muusikon ja laulajan työtä onkin tarkasteltu affektiivisen työn ja ruumiillisuuden näkökulmasta (esim. Hofman 2015). Affektiivisen työn käsitettä on käytetty lisäksi muun muassa mallin työn (Wissinger 2007), sosiaalisen median bloggaajien (esim. Cummings 2017), puhelinpalvelukeskustyön (Mankekar & Gupta 2016) sekä seksityön (esim. Ditmore 2007) tarkastelussa. Hyvinvoinnin tuottamisen kontekstissa affektiivista työtä on puolestaan käsitelty muun muassa henkilökohtaisten valmentajien (El-Annan 2014) sekä kissojen tuottaman hoivan tapauksessa (ks. Plourde 2014). Lisäksi Tarot-tulkintojen tekemistä on tarkasteltu affektiivisena työnä (Gregory 2014) sekä ennustamista siihen liittyvänä ”tuntemustyönä” (Korkman 2015).

Osalla kanavista oli sopivasti töitä eli riittävästi asiakkaita, mutta jotkut kanavat kertoivat, kuinka työtä voi olla liikaakin. Esimerkiksi muutama haastateltavani kertoi, kuinka he olivat olleet esillä jossakin alan lehdessä, minkä seurauksena asiakkaita oli tullut liian paljon. Ihmisten pyynnöt voivat muodostua myös työn rasitteeksi tai riskiksi. Tämä kuvastui Jennin kommentissa, kun hän sanoi, että jokainen auttaja tietää, että ”auttajan on helppo polttaa itsensä loppuun”. Hän jatkoi: ”eihän auttajal oo kellonaikoja, et sit sielt saattaa tulla yölläki puhelu, et hei, nyt on paha paikka, nyt ahdistaa”, ”ainahan täs on töissä”.¹⁸² Muutamat kokopäiväisenä työtä tehneet kanavat kertoivat, että he pyrkivät vähentämään työtään tai rajaamaan työtä ja vapaa-aikaa tarkemmin toisistaan. Asettamalla rajoja työnteon määrään ja aikaan sekä asiakkaiden kanssa kommunikointiin kanavat pyrkivät pitämään hyvinvointiaan yllä. Kanavien hyvinvoinnin ja yrittäjyyden haasteeksi saattoi muodostua ajanhallinta, työn alkamisen ja loppumisen määrittelyn hankaluus. Työn ja sen ulkopuolella tapahtuvan toiminnan välisen rajan läpäisevyys on eräs affektiivisen työn keskeinen piirre (esim. Gill & Pratt 2008, 18; Farrugia & al. 2017, 4), mistä voi johtua työhön liittyvä kielteinen ominaisuus, mahdollinen hyväksikäytön helpous. Työn ja vapaa-ajan välisen rajan ylläpitäminen ei ollut helppoa myöskään kanavien jakautuneen yrittäjyyden tapauksessa ja uushenkisyyden logiikan mukaisessa auttamistyössä. Affektiivisen työn haittapuolena saattoi usein olla se, että se tuo työtä, josta ei makseta. Jotkut haastateltavista kertoivat, että ihmisillä on suuri

¹⁸² Erään haastateltavani mainitsema näkijä Niina-Matilda Juhola kehottaa kirjassaan henkistä työtä aloittavaa henkilöä tekemään henkiolentojen kanssa konkreettisen työsopimuksen, jonka avulla hän voi muun muassa ehkäistä mahdollista uupumista. Juholan mukaan kirjallisessa työsopimuksessa määritellään esimerkiksi työnkuva, palkkion määrä sekä työn ja asiakkaiden vastaanottamisen aikataulu. Juhola katsoo, että työsopimuksen avulla yrittäjä voi käsitellä myös henkiseen työhön usein yhdistettyä hyväntekeväisyyden vaatimusta. (Juhola 2007, 180–182.)

tarve kommunikoida heidän kanssaan. He saivat paljon yhteydenottoja, joissa henkilö saattoi kysyä jotakin asiaa, mutta hän ei varsinaisesti ostanut kanavointiin liittyvää palvelua.

Useita affektiivisen työn muotoja yhdistävät esimerkiksi kysymykset autenttisuudesta (esim. musiikki, seksityö, ennustaminen) sekä erilaisen läheisyyden tulemisesta tuotteeksi entisten sosiaalisten suhteiden kuten ystävien, perheiden tai muiden yhteisöjen sijaan (esim. seksityö, kissatyö, ennustaminen, henkilökohtainen valmentaja). Hyväksikäytettävyyden riskin lisäksi affektiivista työtä yhdistää tutkimuskirjallisuuden mukaan epävarmuus (Lazzarato 1996; Ditmore 2007, 171; Mankekar & Gupta 2016, 30). Myös joillekin kanaville yrittäjyyden haasteeksi muodostui toimeentulon hankkiminen ja siitä juontuva epävarmuus.¹⁸³ He kertoivat, että kanavointiasiakkaita voisi olla enemmänkin ja että yksinyrittäjäksi ryhtyminen on taloudellisesti haastavaa. Toimeentuloon liittyvät pohdinnat ja huolenaiheet kuvaavat sitä, kuinka kanavat eivät voineet täysin irtaantua stereotyyppisen yrittäjyyslogiikan mukaisesta toiminnasta. Työn taloudellisilla näkökohdilla oli heille väistämättä merkitystä. Näiden kanavien kokemuksissa yksinyrittäjyys näyttäytyi prekaarina, epävarmana.¹⁸⁴ Esimerkiksi Iris kertoi, kuinka hän oli ollut päätöksentekijänä koko elämänsä. Hän oli osallistunut koulutukseen (ei henkisen alan), jossa kurssilaisia oli motivoitu alkamaan yrittäjiksi. Iris oli perustanut yrityksen,

¹⁸³ Epävarmuus voi liittyä hyvin monenlaiseen yrittäjyyteen ja yrittäjyyttä tarkastelevassa tutkimuskirjallisuudessa epävarmuus on usein yksi yrittäjyyttä määrittävä asia (ks. esim. McMullen & Shepherd 2006). Kanavat eivät kokeneet, että heidän toiminnalleen olisi suuria riskejä. Muutamat kanavat pohtivat yleisen taloustilanteen vaikutusta yrittäjyydelleen. Heidän käsityksensä poikkesivat hieman toisistaan, sillä niiden mukaan mahdolliset heikot taloustilanteet sekä vähentävät asiakkaita että mahdollisesti lisäävät kysyntää, koska asiakkaat tarvitsevat silloin enemmän apua. Jotkut messukyselyn vastaajat kuitenkin kirjoittivat, että he eivät osallistuneet maksullisiin palveluihin tai ostaneet tuotteita rahatilanteensa vuoksi. Toisenlaiseen epävarmuuteen liittyi erään haastateltavani esittämä työyhteisön puuttumisesta johtuva ongelma eli tuen puute. Esimerkiksi hankalien asiakkaiden kohtaamiseen liittyvissä asioissa yrittäjä ei saa välttämättä tarvitsemaansa tukea. Vastaavasti eräs toinen kanava kertoi ”työnohjausryhmästä”, jossa hän pääsee keskustelemaan muiden hoitajatuttaviensa kanssa.

¹⁸⁴ Tutkimuskirjallisuudessa työn affektiivisuus ja epävarmuus tai haavoittuvaisuus eli prekaarius kulkevat käsi kädessä. Prekarisoituminen voidaan käsittää yhteiskunnalliseksi muutoksen prosessiksi. Yhteiskuntatieteilijä Eeva Jokinen kumppaneineen jakaa tavat käsitteellistää tätä muutosta ja siihen liittyviä ilmiöitä *suppeaan ja laajaan prekarisaatioteesiin*. Näistä ensimmäinen viittaa heidän mukaansa jälkiteollisen käänteen tuomiin tuotannon uudelleenjärjestelyihin ja niistä aiheutuneisiin epäjatkuvuuksiin työmarkkinoilla (esim. tilastot osa-aikaisten työsuhteiden osuuksista). Jälkimmäisellä he puolestaan tarkoittavat työn ja tuotannon ohella niiden linkittymistä ilmiön kokemuksellisiin puoliin sekä instituutioiden kriisiin. (Jokinen & al. 2015.) Prekarisaatio koskee nyky-yhteiskunnassa monenlaisia ammattilaisia ja ryhmiä (Åkerblad 2014). Toisaalta on katsottu, että nykytyöelämän epävarmuutta on liioiteltu (Pyöriä & Ojala 2017).

mutta hänen toimintansa oli pienimuotoista. Haastattelussa Iris kertoi, kuinka hän tekisi kanavan työtä ja henkiseen hyvinvointiin liittyvää työtä mieluummin palkattuna työntekijänä, mutta sellaista työtä ei ole. (Iris oli haastateltavistani ainoa joka mainitsi termin henkinen hyvinvointi ja esitti toiveen palkkatyöstä.) Iris teki asiakkaille kanavointia messuilla, mutta oli tienannut vain vähän. Hän kertoi, että ensimmäisenä vuotena hän jäi 1000 euroa tappiolle, toisena vuonna tappiota tuli 400 euroa ja kolmantena vuonna hän pääsisi juuri omilleen. Iris sanoi, että kun maksaa messupöydän, matkat ja hotelliyön, rahaa ei juuri jää. Messutyön lisäksi hän oli tehnyt puhelinkanavointia, mutta hänen mukaansa palvelunumeron pitäminen tuli liian kalliiksi. Haastattelusta kuvastui, kuinka Iris oli toimeentulon rajoilla. Yleisesti ottaen kanavat eivät korostaneet elämäänsä ja työhönsä liittyvää epävarmuutta, jota he käsittelivät uushenkisyyden logiikkaa myötäillen tiedolla johdatuksesta (vrt. Gregory 2014, 40). Myöskään tutkimuskirjallisuudessa prekarisuuteen liitettyjä voimattomuuden tai tulevaisuudenuskon vähenemisen tunteita (esim. Åkerblad 2014) haastateltavani eivät kertoneet kokevansa. He suhtautuivat tulevaisuuteen positiivisesti. Haastattelujen perusteella muotoutui kuva, että kanavat olivat pääosin halunneet jättää vanhan ammattinsa seuratakseen elämäntehtävänsä. Tämän kaltainen vapaaehtoisuus on myös liitetty affektiiviseen työhön sitoutumiseen (ks. Meyer & Allen 1997). Esimerkiksi Jenni kertoi, että jos hän tekisi koulutustaan vastaavaa työtä, palkka olisi moninkertainen verrattuna nykyiseen. Jenni totesi, että tällöin hänen ei myöskään tarvitsisi miettiä, että hän on yhteiskunnan ulkopuolella. Kommentin perusteella Jenni tunsu olevansa marginaalissa. Tosin hän koki, että hän ei voisi olla missään muussa työssä onnellinen.

Kanavien kommentit ihmisten kommunikoinnin halusta kertovat heidän työnsä tarpeesta. Mitkä ovat kanavien näkemykset siitä, miksi kanavoinnille ja sen tuomalle tiedolle on kysyntää nykypäivän Suomessa eli mihin nyky-yhteiskunnan tarpeeseen tämä henkinen hyvinvointipalvelu vastaa? Kuten kanavien eettisestä rajatyöstä ilmeni, he toimivat osittain samalla kentällä esimerkiksi psykologien kanssa, mutta ilman samankaltaista koulutusta. ”Uskomushoitoja” tai vaihtoehtoisia, täydentäviä hoitomuotoja koskevassa keskustelussa keskitytään usein hoitojen fyysiseen puoleen. Kanavoinnin tapauksessa asiakkailta voi olla sekä fyysisiä että sosiaalisia mutta myös jonkinlaisia psykologisia ongelmia. Kanavien näkökulmasta kanavointiin liitetyillä hoidoilla vastataan näihin molempiin tarpeisiin, koska mielen ja henkisen puolen kautta voidaan vaikuttaa ruumiiseen. Kanavien mielen ja kehon teorioissa mieli, tunnetilat ja keho ovat yhteydessä, koska kanavien näkökulmasta mielen ongelmat näkyvät kehossa ja toisinpäin.

Kanavat katsoivat, että heidän palveluilleen on kysyntää pääosin seuraavista syistä: 1) monilla ihmisillä on paha olla, 2) erilaiset pelot aiheuttavat tätä pahoinvointia, 3) media tuo tietoa ikävistä asioista ja tapahtumista, mikä lisää pelkoja ja negatiivisuutta, 4) ihmiset kokevat riittämättömyyttä. Esimerkiksi Ulla painotti

negatiiviseksi katsottua kvaliaa eli pelkoa ihmisten pahoinvointia aiheuttavaksi tekijäksi. Hänen mukaansa erilaisten kanavien, näkijöiden ja parantajien kasvanut määrä kertoo heidän tuomansa avun tarpeellisuudesta. Ullan mukaan ihmiset opetetaan pelkäämään kaikenlaisia asioita, mikä aiheuttaa ihmisessä ”lihaskireyden”, minkä vuoksi kyseiseen kehon kohtaan muodostuu ”jumi”. Ulla katsoi, että kanavoinnin kaltaisilla keskusteluilla ja energiahoidoilla ihmistä pystytään avaamaan ja saamaan näitä pelkoja pois.¹⁸⁵

Muutama pidemmän aikaa henkisyiden parissa toiminut haastateltavani katsoi, että ihmisten elämä ja ongelmat ovat muuttuneet: muun muassa ihmisten sosiaalisissa suhteissa on tapahtunut muutoksia, esimerkiksi aiemmin ihmiset olivat enemmän tekemisissä toistensa kanssa. Kanavat eivät kuitenkaan suoraan sanoneet, että nämä muutokset tai yksilökeskeisyys olisi ongelmien syynä. Sirkka puolestaan kertoi, kuinka hän on viimeisen kymmenen vuoden aikana nähnyt, kuinka ihmisillä ei ole päällimmäisenä taloudelliset pelot kuten ennen. ”Meil on nyt niin sanottua ylikkautta jo, mutta henkistä pahoinvointia, voidaan pahoin, kun ei mikään riitä, ei tää raha vaikka sitä olis kuinka paljon, niin ei se mua onnelliseksi tee”, hän jatkoi. Hyvinvointitutkimuksessa juuri onnellisuus tai muut miellyttäviksi katsotut tunteet ja negatiivisten tunteiden poissaolo on liitetty nimenomaan subjektiiviseen hyvinvointiin (ks. Diener & al. 1999). Henkistä hyvinvointia ja subjektiivista hyvinvointia yhdistää siis tämä positiiviseksi miellettyjen tunteiden kuten ilon ja onnellisuuden keskeisyys. Kanavien mukaan myös stressi, virallisen tahon vaatimukset sekä se, että nyky-yhteiskunta kannustaa tunteiden tuntemisen sijaan ajattelemiseen ja asioiden selittämiseen mielen avulla ovat nykyelämän ongelmia. Kanavien näkökulmasta kanavointi auttaa ihmisiä suhtautumaan elämään uudella tavoin ja löytämään omaa ”elämänpolkuaan” eli sitä, mitä heidän tulisi elämässään tehdä. Vastaukseksi nykypäivän ihmisen pahoinvointiin kanavat tarjoavat henkilökohtaista henkimaailma- ja Jumalasuhdetta, rakkautta sekä itsensä hyväksymistä.

Affektiivinen työturvallisuus – suojaus ja maadoittaminen hyvinvoinnin ylläpitämisen keinoina

Affektiivisen työn käsite viittaa työn intersubjektiivisuuteen (ks. Farrugia & al. 2017, 275). Se esimerkiksi sisältää usein toisten ihmisten emotionaalisten

¹⁸⁵ Ullan mukaan asiakkaat eivät puhu esimerkiksi parisuhde- ja rahaongelmistaan suoraan pelkoina, vaikka niiden taustalla olisi pelko esimerkiksi kelpaamisesta tai yksin pärjäämisestä. Ullan mukaan kanava voi auttaa näiden purkamisessa, jotta asiakas löytää käsiteltävän ”kipukohdan”, joka ”laukeaa ja se elämä pääsee sitten taas virtaamaan”. Ullan mukaan tällä hetkellä kaikkialta tuleva tieto luo pelkoja ja raskasta, ahdistunutta mielialaa, minkä vuoksi tarvitaan auttajia, jotka kykenevät kuuntelemaan ihmisiä ja antavat rohkaisua, ettei heidän tarvitse kantaa näitä pelkoja.

tarpeiden kuulostelua ja niihin vastaamista (Cummings 2017, 4). Kanavoinnin tapauksessa asiakkaat tulevat kanavien luokse yleensä vaikeissa elämäntilanteissa. ”Suurin osa mun työstä on kuunnella ihmisten hankalia tilanteita”, Saimi sanoi. Hän kertoi, kuinka joidenkin asiakkaiden kanssa hän käsittelee isoja asiakokonaisuuksia ja ongelmia, jotka ovat asiakkaan elämässä yhtä aikaa levällään. ”Kyl siinä välillä tulee semmonen olo, et huhheijaa, et mites tässä nyt, mut aina siihen joihin apuja, aina”, hän sanoi. Kommentillaan Saimi kuvasi luottamustaan kanavointia, tietämistään kohtaan. Saimin mukaan työ ei ole hänelle kuitenkaan rasite, koska hän on oppinut suhtautumaan ikäviinkin asioihin sekä sulkemaan työasiat mielestään vapaa-ajallaan. ”Mä en koskaan mieltä asiakkaiden asioita, jos ei nyt ihan jotenki äärettömän koskettavaa lapsiin liittyvää”, hän totesi. Saimi sanoi, ettei hän ole henkimaailmasuhteesta koskaan täysin irti, mutta kanavointitilassa vietetyn työpäivän jälkeen, hänen pitää maadoittaa. Kanavat kertoivat, kuinka heidän puhumansa asiat ”viedään heiltä pois”, jotta asiakkaiden asiat eivät jäisi heille. Kanavan täytyy irtautua asiakkaan ongelmista, jotta hän pystyisi ja jaksaisi tehdä työtään ja toteuttaa elämäntehtävänsä.

Yritystoiminta pohjaa strategiseen toimintaan. Hyvinvoinnin ja työkyvyn ylläpitämisen tapauksessa näin on myös kanavien yrittäjyydessä, sillä haastatteluiden perusteella henkisestä hyvinvoinnista huolehtiminen on järjestelmällistä heidän arjessaan. Kanavien yrittäjyyden haasteet, kuten ajanhallinta tai itsestä huolehtiminen, ovat tärkeitä monien alojen yrittäjille, mutta kanavien käyttämät hyvinvoinnin ylläpitämisen keinot erottavat heidät osittain muista yrittäjistä. Kanavointipalvelun tuottamisella ”oikeanlaisille” asiakkaille kanavat pyrkivät tuottamaan ja turvaamaan myös omaa hyvinvointiaan. Tämä ääneen lausumaton käsitys heijastelee psykologisen hyvinvoinnin käsitteeseen (Ryff 2013) liitettyä käsitystä positiivisten ihmissuhteiden vaikutuksesta hyvinvoinnille. (Myös kanavien painottama valtanäkökulma on linjassa psykologisen hyvinvoinnin käsitteeseen sisältyvän itsenäisyyden ulottuvuuden kanssa.) Onnistumiset asiakassuhteissa tuovat kanaville hyvinvointia. Jotkut kanavat kertoivat, kuinka he tulevat onnelliseksi voidessaan tuoda asiakkaalle hyvää oloa ja apua. Onnistumisen ilon merkitys työhyvinvoinnille on huomattu myös organisaatioissa toimivia työntekijöitä koskevassa tutkimuksessa (ks. Pyöriä 2012, 11). Kanavien jakautuneen yrittäjyyden ja muiden yrittäjien välisen toiminnan ero tulee kuitenkin esiin Saimin aiemmassa kommentissa maadoittamisesta.

Kanavat käyttivät maadoittamista yhtenä hyvinvoinnin turvaamisen strategiana. Totesin kanavoinnin oppimisen yhteydessä, kuinka maadoittaminen ja suojaus kertovat kanavoinnin semioottisesta ideologiasta, kuinka niitä voidaan tehdä visualisoinnin avulla ja kuinka kvaliat kertovat sekä maadoittamisen/suojauksen tarpeesta että vahvuudesta. Lisäksi maadoittamista voidaan tehdä esimerkiksi lenkkeilemällä metsässä, siivoamalla, koskettamalla maata tai puristamalla kiviä

kädessä.¹⁸⁶ Maadoittamisen merkityksestä kertoo muun muassa se, että Inkan mukaan sairaudet johtuvat siitä, ettei ihminen ei ole maadoittunut. Hän kertoi, kuinka visualisoinnin avulla tapahtuva maadoittaminen on auttanut häntä terveydellisissä ongelmissa.

Maadoittamisen lisäksi kanavat kertoivat käyttävänsä hyvinvointinsa ylläpitämiseen erilaisia mielikuvien tai rukouksen avulla tehtäviä suojauksia. Kanavien näkökulmasta suojauksen tarkoituksena on suojella ihmistä ja auttaa häntä ”pitämään oman voimansa” tai ”pysymään omissa energioissaan”. Kanavointikurssiohjaajani kertoi kurssilaisille, että suojaus on erityisen tärkeä henkilöille, jotka tekevät ihmisuuhdetyötä eli affektiivista työtä.¹⁸⁷ Kanavien näkökulmasta joku toinen ihminen voi viedä ihmisen ”energian” esimerkiksi ikävän kohtaamisen johdosta. Käsitys suojauksesta heijastelee kanavien mielen teoriaa, yhtäaikaista käsitystä huokoisesta mielestä ja toisaalta ideaalia kanavan kontrollista. Suojauksen käytännössä kuvastuu se, kuinka avoimia ja alttiita ihmiset ovat affektiivisille, tässä tapauksessa negatiivisille vaikutuksille, kuinka tuntemukset siirtyvät ihmisestä toiseen ja kuinka näistä on mahdollista selviytyä ikään kuin tekemällä itsensä immuuniksi. Tässä on osittain nähtävissä laajemmin uushenkisessä oma-apukirjallisuudessa vallitseva käsitys, jossa ulkopuolelta tulevien ongelmien ratkaisuksi tarjotaan itsekontrollin mahdollisuutta itseen vetäytymällä (ks. Salmenniemi & Pessi 2017, 7). Toisaalta kanavoinnin tapaus kertoo, kuinka suojauksen avulla ei pyritä vetäytymään sosiaalisista suhteista, vaan koko käytäntö pohjautuu Jumala- tai henkiolento-suhteeseen. Sen tehtävä on helpottaa sosiaalista kanssakäymistä ja auttamistyötä.

Maadoittamisen ja suojauksen strategiat liittyivät asiakkaiden ja tunteiden ohella henkiolentosuhteisiin. Kanavoinnin kaltainen tietäminen ja henkiolentojen kanssa kommunikointi näyttäytyvät haastattelemieni kanavien tapauksessa hyvinvointia edistävänä toimintana. Muutamien kanavien kommentit kertovat kuitenkin siitä,

¹⁸⁶ Henkinen kirjailija Sonia Choquette selittää maadoittamisen merkitystä. Hänen mukaansa ihminen on sähköenergialaitos, joka lähettää itsestään energiaa ja poimii sitä itseensä ympäriltään. Hänen mukaansa ihmisessä on useita kerroksia ”fyysistä, tunneperäistä, henkistä ja yliaistillista energiaa”. Maadoittaminen on menetelmä, joka tyhjentää ihmisen ylimääräisestä energiasta. Se pitää ihmisen ”ymmärryskyvyn selkeänä”, tunteet tasapainossa ja kehon rentoutuneena, mikä estää ”tunne-elämän ylilyönnit”. Maadoittaminen tarkoittaa ihmisen energian kanavoimista maan sisään. (Choquette 1999, 117–118.)

¹⁸⁷ Hän ikään kuin ohjeisti kurssilaisia, kuinka selviytyä vuorovaikutusta sisältävästä työstä. Ohjaaja kertoi esimerkin, joka kuvaa suojauksen merkitystä ihmisen fyysiselle jaksamiselle. Hän kertoi, kuinka jotkut ihmiset syövät auttajan energiaa, mitä he eivät välttämättä itse edes tiedä. Heistä on mukava jutella auttajan kanssa. He lähtevät tyytyväisinä hänen luotaan, mutta auttaja tuntee itsensä uupuneeksi. Ohjaajan mukaan tällaista tilannetta ei saisi tapahtua, koska siinä auttaja ei välitä energiaa korkeimmasta voimasta, vaan menettää omaa energiansa.

kuinka mielenterveyden järkkyminen liittyi nimenomaan ”mataliin”, pahantahtoisiin henkiolentoihin.¹⁸⁸ Strategiat koskevat myös kanavoidun viestin laadun takaamista sekä kanavan ja asiakkaan turvallisuutta. Kanaville nämä strategiat ovat siis eräänlaisia työturvallisuusasioita. Toisin sanoen kanavien näkökulmasta asianmukainen epistemologia toimii työturvallisuutena. Suojaus ja maadoitus ovat käytäntöjä, joilla ylläpidetään itsen ja asiakkaiden välisiä rajoja sekä hallitaan työn affektiivisuutta, negatiivista vaikuttavuutta muun muassa asiakastyön kuormittavuutta. Tutkimuskirjallisuudessa on puhuttu affektiivisen työn yhteydessä muun muassa työntekijöiden haavoittuvaisuudesta ja väsymisestä ihmisten huolien kuunteluun (esim. Korkman 2015, 213), mutta siihen ei ole juuri kiinnitetty huomiota, millaisilla välineillä työntekijät näitä työn haittapuolia tai riskejä hallitsevat eli millaisia ovat affektiivisen työn työturvallisuusaspektit. Kuvaan tätä termillä *affektiivinen työturvallisuus*. Tämän tyyppisen työturvallisuuden avulla pyritään siihen, että ihminen voisi strategisesti säädellä ihmisten, asioiden tai muiden entiteettien vaikutusta erilaisissa suhteissa. Yleisesti kanavien näkökulmasta affektoituminen on hyve, mutta työturvallisuuden näkökulmasta affektiivisuutta pyritään myös rajoittamaan. Kyse on siitä, mikä katsotaan ihmiselle haitalliseksi ja toisaalta minkä katsotaan edistävän hyvän elämän tavoittelua (ks. Hardt 2015). Tämän kaltainen työturvallisuus perustuu arvoon siitä, millaiset kohtaamiset ovat hyviä ja millaiset huonoja. Hyvinvoinnin ylläpitäminen suojaus- ja maadoituskäytäntöjen avulla heijastelee myös psykologiseen hyvinvointiin (Ryff 2013) liitettyä ympäristön ja elämän hallintaa.

Sukupuolen rajanvedot

Sukupuoli on eräs rajatyöhön, rajojen luomiseen ja vahvistamiseen vaikuttava tekijä (ks. Vuolanto 2013, 27). Tutkimuskirjallisuudessa on huomioitu, kuinka affektiivinen työ on yleensä nimenomaan naisten tekemää työtä. Kanavoituyrittäjien tapauksessa kyse on eräänlaisesta ammatillisesta segregaatiosta. Aineistoni perusteella suuri osa kanavana toimivista yrittäjistä ja heidän asiakkaistaan on naisia, mikä tukee aiemman tutkimuksen käsitystä henkisen kentän, parantamisen ja hoitojen (sekä esim. spiritualismin) parissa toimivien sukupuolijakaumasta (ks. Fredriksson & al. 2015; Heelas & al. 2005; Kalvig 2016; Macpherson 2008, 7; Sointu & Woodhead 2008; Trzebiatowska & Bruce 2012).¹⁸⁹ Siihen, miksi kanavoinnin kaltainen

¹⁸⁸ Alekski kertoi, kuinka esimerkiksi ”matalimmilla astraalitasoilla” voi olla henkiolentoja, jotka voivat harhauttaa kanavaa. Hänen mukaansa tällaisesta suhteesta voi seurata jopa mielenterveyden ongelmia ja siksi on tärkeää maadoittaa ja yhdistyä korkeimpaan valoon.

¹⁸⁹ Haastateltavieni mukaan miehet ovat kyllä kiinnostuneita esimerkiksi astrologiasta ja ufoihin liittyvistä asioista tai he tekevät hoitoja, joissa ei niinkään puhuta kuten jäsenkorjausta. Eräs kanava puolestaan katsoi, kuinka naiset ovat aktiivisempia myös muissa ”henkisissä” asioissa kuten erilaisissa kulttuuritapahtumissa.

epistemologinen kenttä ja yleisemmin henkisyteen liittyvä tieto ja toiminta sekä yrittäjyys ovat naisille houkuttelevampia tai affektiivisempia ei ole yksiselitteistä vastausta. Voidaan ajatella, että kyse on ennemminkin erilaisten asioiden vyyhdistä, jota avaan seuraavaksi.

Terhi Utraisen mukaan (enkeli)henkisyudessa on kyseessä tietynlainen naisruumiin uudelleenlumoaminen, joka voi vapauttaa naiset sekulaarin yhteiskunnan negatiivisista piirteistä (Utrainen 2015b, 76). Se tuo naisille tukea hoivaan ja päätöksentekoon (Utrainen 2015a, 169).¹⁹⁰ Tutkimusten mukaan naiset ovat ylipäänsäkin uskonnollisempia tai aktiivisempia suhteessa uskontoon (ks. Trzebiatowska & Bruce 2012). Historian näkökulmasta naisten suurempi osuus kanavointiyrittäjistä ei ole yllättävä, sillä naisilla on ollut merkittävä rooli kanavointi-ilmiön historiassa ja jo esimerkiksi 1800-luvun spiritualismi ja erityisesti meediotoiminta vetosivat enemmän naisiin. Spiritualismi toimi feminismin edelläkävijänä tuomalla naiset uskonnollisiksi johtohahmoiksi ja antamalla heille julkista roolia (Braude 1989, 82, 91). 1800-luvulla naiset pystyivät henkiolentojen avulla puhumaan julkisesti ja kirjoittamaan kirjoja (Braude 1989, 84), mutta nykyään tämä on naisille muutenkin mahdollista.

Kanavien näkökulmasta yksi sukupuolten välisten rajojen muotoutumiseen vaikuttava tekijä oli kosmologinen. He katsoivat, että kyseessä on siirtyminen feminiiniseen aikakauteen, vesimiehen aikaan, mikä oli alun perin yksi new agen keskeinen sanoma. Kanavat kertoivat, kuinka vanha henkisyys oli maskuliinista, mutta uusi henkisyys on vastaavasti feminiinistä, lempeää. Henkisyiden käsitykset sukupuolesta siten jo tavallaan määrittelevät sen, että kyse on naisille soveltuvasta toiminnasta. Haastattelussa Katri vaikutti kanavoivan minulle vastauksen kysymykseeni kanavoinnin sukupuolijakaumasta. Hän katsoi hetken alaspäin ja kertoi:

Tääl sanotaan, et se liittyy siihen, että naisissa on vahvempi vastaanottavuusenergia. Se liittyy feminiiniseen energiaan. Se tulee niinku sen naiseuden kautta, et nainen on niinkun malja, johon voidaan tuoda ja mies on sit tavallaan se maskuliininen, joka on tekijä ja puolustaja ja kilpi tietyllä tavalla ja toki miehiäki on ollu ja tos näytetään niin kun paljon, paljon niinku mennään historias taaksepäin niin, se on ollu aika paljon enemmän toistepäin jossakin vaiheessa, mutta niinku se...on helpompi tuoda viesti tänä päivänä naisen kautta.

Jotkut haastateltavani muotoilivat hieman saman ajatuksen kertomalla muun muassa, kuinka naiset ovat luontaisesti avoimempia henkisyydelle, he ovat herkempiä

¹⁹⁰ Lisäksi enkelihenkisyiden tapauksessa ilmeni, kuinka nimenomaan naisten äideillä oli ollut erityinen rooli heidän uskonnollisessa sosiaalistamisessaan (Fredriksson & al. 2015, 130). Äidin uskonnollisuuden merkitys esiintyi myös omassa aineistossani.

ajatusten muutoksille ja miehet vastaavasti jäyhempiä, naiset innostuvat helpommin, naiset ovat tunneihmisiä, ja he lähtevät helpommin mukaan asioihin. Katrin tuoma käsitys naisesta ikään kuin astiana muodostaa melko stereotyyppistä sukupuolikäsitystä ja eroa. Siitä heijastuu jo varhaisen spiritualismin kuva passiivisesta transsissa toimivasta naismediosta (ks. Trzebiatowska & Bruce 2012, 55).

Tutkimuskirjallisuudessa on esitelty myös muunlaisia selitysmalleja sille, miksi juuri naiset ovat kiinnostuneita henkisyydestä. Ensinnäkin Eeva Sointu ja Linda Woodhead katsovat, että ”holistinen henkisyys” sekä legitimoivat että horjuttaa perinteisiä feminiinisyyden toimintoja ja diskursseja. Heidän mukaansa holistinen henkisyys tarjoaa naisille keinoja neuvotella dilemmoja, jotka koskevat nykypäivän käsitystä yksilöllisyydestä (*selfhood*). Tällainen dilemma on heidän mukaansa esimerkiksi ristiriita itseä tai muita varten elämisestä. Woodheadin ja Soinnun mukaan holistinen henkisyys legitimoivat naisten perinteiset työt eli emotionaalisen ja ruumiillisen hoivan. Samanaikaisesti toiminnot kuitenkin vetoavat yksilön ensisijaiseen vastuuseen itsestään, mikä toimii myös hoivan pohjana. (Sointu & Woodhead 2008, 268, 270.) Soinnun ja Woodheadin tapaan sosiologit Marta Trzebiatowska ja Steve Bruce (2012) esittävät metatutkimuksensa pohjalta, kuinka medion, terapeutin ja parantajan rooli on jatkumoa sille emotionaaliselle työlle ja hoivalle, mihin naiset ovat jo tottuneet henkilökohtaisessa elämässään tai aiemmassa työelämässä. Aineistoni perusteella tälle käsitykselle voi löytää siinä mielessä tukea, että kanavat korostivat juuri uushenkisyyden logiikan mukaista auttamismotiiviaan työlle. Lisäksi osa heistä oli työskennellyt tai työskenteli terveydenhuollossa tai kasvatusalalla, mutta käsitys itseä ja muita varten elämisen ristiriidasta ei tullut kanavien haastatteluissa niinkään esiin.

Toiseksi Trzebiatowska ja Bruce toteavat, että henkisyyden kentän sukupuolijakaumaan vaikuttaa se, että palvelut ovat suurelta osin naisten suunnittelemissa naisille (Trzebiatowska & Bruce 2012, 71). Käsitys voi olla siinä mielessä oikean suuntainen, että yrittäjien käyttämä estetiikka (esimerkiksi sisustuksessa, painetussa materiaalissa kukat ja perhoset, kauniit naishahmoiset enkelit sekä vaaleahkot värit, ylipäättänsä tietynlainen suloinen kauneus) voi perinteisesti vedota enemmän naisiin (ks. myös Utriainen & al. 2015, 104). Kukaan haastattelemistani kanavista ei kuitenkaan suoraan sanonut, että he tavoittelisivat etenkin naisasiakkaita esimerkiksi palvelujen tai yrityksen imagoon liittyvän estetiikan avulla. Palvelut muodostuvat ennemminkin tiedostamattomalla tasolla naisille affektiivisiksi. Lisäksi naiset ovat perinteisesti olleet innokkaampia kuluttajia, ostosten tekijöitä (ks. Miller 1998), joten ehkäpä siksi tämän tyyppinen pitkälti palveluiden ja tavaroiden kuluttamiseen perustuva henkisyys ja muutokseen tähtääminen vetoavat enemmän naisiin. Lisäksi kyse voi olla siitä, että koska kyseessä on naisten alue, on heillä myös henkisyyteen liittyvää tietoa. Naiset voivat sosiaalisissa verkostoissaan jakaa tietoa ja vinkkejä niitä tarvitseville tuttavilleen.

Kolmanneksi Trzebiatowska ja Bruce (2012) katsovat, että syy naisten suurempaan osallistumiseen on naisten kiinnostuksessa omaa ruumistaan, terveyttä ja hyvinvointia kohtaan. Tutkijat jakavat henkisyiden ikään kuin henkisen valaistumiseen aspektiin, johon he liittävät esimerkiksi henkiolennot ja ennustamisen ja toisaalta henkisyteen, joka liittyy enemmän fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen. Heidän mukaansa henkisyiden kentällä naiset ovat kiinnostuneita nimenomaan hyvinvointiin liittyvistä asioista, mikä heijastelee tutkijoiden mukaan laajempaa sekulaaria jakoa miesten ja naisten suhtautumisessa terveyteen ja hyvinvointiin. Tutkijoiden mukaan naiset ovat selvästi enemmän kiinnostuneita tietyn tyyppisistä terveys- ja harjoitusmuodoista. Sukupuolistereotyyppioiden mukaan miehet suhtautuvat vastahakoisemmin myös perinteisiin terveydenhuollon palveluihin. (Trzebiatowska & Bruce 2012, 58, 61, 75–76.) Muutamilla haastateltavillani oli tutkijoiden kanssa samankaltainen käsitys siitä, että naiset pyytävät herkemmin apua ja miehillä vastavasti on korkeampi kynnyks hakea apua toisilta. Aineistoni perusteella tutkijoiden jako valaistumisen ja terveyden aspektien välillä on kuitenkin hieman ongelmallinen, koska hyvinvointi ja henkiset (valaistumisen) aspektit ovat niin tiiviisti yhteenkietoutuneita.

Kerroin aiemmin, kuinka haastateltavani puhuivat kohtaamistaan elämän ja samalla hyvinvoinnin haasteista ja henkisyiden tuomasta avusta niistä selviytymisessä. Aineistoni ei kuitenkaan kerro vastausta siihen, ovatko miehet ja naiset kiinnostuneita erilaisista hyvinvoinnin ylläpitämisen keinoista tai kokevatko miehet toimivampina jotkin toisenlaiset keinot selviytyä vaikeuksista ja kriiseistä (esim. fyysinen toiminta, erityyppiset sosiaaliset suhteet eikä niinkään esimerkiksi luova, kuvittelu hyödyntävä toiminta). Tämä tutkimus antaa kuitenkin viitteitä siihen, että kvaliat voisivat olla avainasemassa uushenkisyiden sukupuolijakauman ymmärtämisessä. Aineistoni perusteella esimerkiksi tietynlaiset tunteisiin ja tuntemuksiin liittyvät kvaliat ja niihin perustuva tieto ovat naisille tärkeitä, kun esimerkiksi haastattelemani miehet lähestyivät uushenkisyyttä enemmän alan kirjallisuuden avulla. Vastaisuudessa tutkimus voisi paneutua vielä tarkemmin näihin ruumiillisuuteen liittyviin nyansseihin.

Muutama haastattelemani kanava rakensi sukupuolten välisiä rajoja yhteiskunnallisemmiksi. He katsoivat, että kyseessä ovat sukupuolirooleihin liittyvät asiat. Esimerkiksi Kristiina sanoi, että miehet pelkäävät tulevansa naurettaviksi. Kristiinan kommentti kuitenkin herättää kysymyksen: eivätkö naiset välitä naurettavaksi tulemisesta vai koskeeko se jotenkin erityisesti miehiä. Koska kanavointi ja henkisyteen liittyvät asiat sekä esimerkiksi hoiva ovat tutkimusten mukaan naisten aluetta, voi olla, että kanavaksi tulevan miehen on haastettava vielä enemmän konventioita. Hennan mukaan miehen rooli on länsimaisessa yhteiskunnassa kapeampi, mutta naisille on kulttuurisesti sallitumpaa olla kiinnostunut vaihtoehtohoidoista ja enkeleistä. Lisäksi hän katsoi, että alalla naisten ja miesten toiminta on erilaista. Hennan

mukaan alalle ryhtyvät miehet aloittavat toiminnan isommalla volyymilla, itseluotamuksella ja menevät dynaamisesti eteenpäin, vastaavasti naiset puuhastelevat enemmän pienemmässä piirissä ”tällai nätisti vähän”. Kommentti viittaa nimenomaan naisten itselleen tekemään raja-asemaan. Henna katsoi, että kuten muuallakin yhteiskunnassa, miehet myös päätyvät helpommin henkisellä alalla ”oppi-isäksi tai guruhahmoksi”.¹⁹¹

Kanavointityö yhdenlaisena auttamistyönä on yhteiskunnan ja stereotyyppisen tuotannon rajoilla. Kanavien pohdinta sukupuolen ja marginaalisuuden yhteydestä liittyy myös psykologisessa tutkimuksessa käytettyyn sosiaalisen hyvinvoinnin käsitteeseen (Keyes 1998) eli siihen, millainen on ihmisten arvio heidän julkisesta ja sosiaalisesta elämästään sekä esimerkiksi sosiaalisesta hyväksyttävyydestään. Henkisellä hyvinvoinnilla on selkeitä yhteneväisyyksiä psykologisen ja subjektiivisen tai emotionaalisen hyvinvoinnin kanssa, mutta henkisen hyvinvoinnin suhteutuminen sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuuksiin näyttää ristiriitaiselta.

6.4.2 Kaapista ulos – kanavoinnin ja yhteiskunnan välisen rajan työstäminen

Olin lopettelemassa haastattelua Virpin kanssa ja kysyin, olisiko hänellä vielä jotain kerrottavaa kanavoinnista, joka olisi jäänyt sanomatta. Hän totesi hieman yllättäen, että vahvasti ilmaistuna kanavointi ja prostituutio liikkuvat samoilla alueilla. Hän katsoi, että yleisesti ihmiset pitävät prostituutiota pahana asiana, mutta samalla he tarvitsevat kontaktia toiseen ihmiseen. Virpi jatkoi, että samoin aina on ollut olemassa esimerkiksi kuppareita ja unennäkijöitä, joiden apua ihmiset ovat käyttäneet. Hänen mukaansa ihmisillä on tarve tulla kuulluksi ja saada vahvistusta itsellensä. Vaikka kanavointi ja seksipalveluiden myyminen ovat monessa mielessä hyvin erilaisia asioita, oli vertaus myös osuva. Molemmissa tapauksissa työn tekijöinä ovat yleensä naiset ja ilmiöt koskettavat ihmisten herkimpiä elämänalueita. Molemmat ovat affektiivista työtä: ne tuottavat tunteita ja tuntemuksia. Yhteistä näille ilmiöille on se, että ne voidaan kokea uhkana perinteisille instituutioille, seksityön tapauksessa perheelle ja kanavoinnin kohdalla uskonnollisille yhdyskunnille tai viralliselle terveydenhuollolle. Suhteessa laajempiin järjestelmiin tai työn institutionalisoituihin muotoihin erilaiset affektiivisen työn muodot voivat poiketa toisistaan. Esimerkiksi toisin kuin mainitsemani hoivatyö ja puhelinpalvelutyö, kanavointityö tai seksityö

¹⁹¹ Hennan kommentti muistuttaa sukupuolentutkijoiden Tuija Koivusen ja Hanna Ojalan (2015) tekemää huomiota joogaopettajien sukupuolijärjestyksestä. He katsovat, kuinka miehet voivat paremmin hyödyntää joogan kulttuurihistoriasta juontuvaa gurupositiota, jonka he määrittelevät tietynlaiseksi työmarkkina-asemaksi. Hennan käsityksen perusteella voitaisiin myös ajatella, että alasta kiinnostuneet miehet suhtautuvat alan yrittäjyyteen liittyvään taloudelliseen epävarmuuteen mahdollisesti eri tavoin.

ovat samankaltaisten järjestelmien ulkopuolella. Molempia ilmiöitä kohtaan tunneetaan vierautta ja niihin liittyy vahvoja ennakkoluuloja sekä voimakkaita mielipiteitä. Ne ovat työtä, josta pidetään usein matalaa profiilia. Yhteistä on samaten se, että molemmat työntekijäryhmät ovat heikosti yhteiskunnallisesti organisoituneita. Tässä alaluvussa keskityn kanavointiyrittäjien yhteiskunnan rajoilla olemisen ja siitä käytävien neuvotteluiden tarkasteluun.

Yhteiskunnassamme jotkut ammattiryhmät ovat saavuttaneet sosiaalista ja taloudellista arvoa, toiset ovat puolestaan joutuneet enemmän tai vähemmän reuna-alueille. Näitä rajoja kuitenkin koetellaan, ja ne ovat liikkuvia. Esimerkiksi muutokset instituutioissa, poliittisista järjestyksissä sekä taloudellisissa trendeissä vaikuttavat rajoihin. Lisäksi rajoilla olevat ammatillaiset keskustelevat toistensa, asiakkaidensa sekä muiden ryhmien ja ihmisten kanssa. Erilaisilla yhteiskunnan rajoilla toimivien ammatillisryhmien tarkastelu valottaa institutionaalisia valtataisteluita, sosiaalista epätasa-arvoa sekä esimerkiksi sukupuoleen ja etnisyyteen perustuvia ulossulkemisia. Tähän marginalisointiin liittyvät tekijät koskevat muun muassa juuri organisoitumista.¹⁹² Jotkin ammattiryhmät ovat onnistuneet muodostamaan suuria ja vaikutusvaltaisia yhdistyksiä, jotka ajavat heidän oikeuksiaan. Näiltä ammatillisilta vaaditaan usein esimerkiksi muodollista todistusta sekä pitkää koulutusta. Toiseksi yhteiskunnan rajoilla olevat ammattiryhmät ovat usein sellaisia, joissa naisten osuus on suuri. Marginaaleissa sijaitseviin ammatteihin liitetään usein negatiivisia asioita. Työ voi olla fyysisesti likaista tai sosiaalisesti ei-haluttua. Siinä ollaan esimerkiksi tekemisissä ihmisryhmien kanssa, joita kohtaan tunnetaan ennakkoluuloja. Lisäksi työ voi olla stigmatisoivaa, jos se on jollakin tapaa moraalisesti epäilyttävää. (Butler & al. 2012, 259–263.) Toisaalta marginaalisuudessa ei ole välttämättä kysymys negatiiviseksi koetusta asiasta. Esimerkiksi joillakin luovilla aloilla se voi olla eräänlainen voimavara tai merkki autenttisuudesta, josta voidaan ammentaa ja sinne nimenomaan halutaan (ks. Rehn 2012).

Yrittäjyys voi olla keino hankkia menestystä. Myös kanavat voivat jakautuneen yrittäjyyden avulla saada arvostusta henkisellä kentällä, mutta julkisessa keskustelussa usein katsotaan, kuinka hyvinvointi pitäisi jättää vain tietynlaisille asiantuntijoille. Tällöin kanavoinnin kaltaiset palvelut sijoitetaan enemmän ongelmien eikä niinkään hoitojen puolelle. Elämäntehtävän toteuttaminen ja affektiivinen työ eivät siis ole pelkästään miellyttäviksi koettavia asioita (ks. Gill & Pratt 2008, 16; Hofman

¹⁹² Suomessa on erilaisia luontaishoitoalan yhdistyksiä, joihin jotkut kanavoinnin kentän toimijat voivat kuulua sekä alan kattojärjestö Luontaishoitoalan Foorumi. Muutama aiemmin toisella alalla yrittäjänä toiminut kanava kertoi, kuinka he kuuluivat ja olivat mukana esimerkiksi naisyrittäjille suunnattujen yhdistysten toiminnassa, mutta henkisen alan yrittäjinä he eivät kuuluneet näihin yhdistyksiin. Tässä kuvastuu haastateltavien tekemä raja kanavointityön ja muunlaisen yrittäjyyden välille.

2015, 32). Kanavointi ja sen avulla saatava tieto olivat tuoneet kanaville hyvinvointia ja parantaneet heidän elämäänsä, mutta toiminnan julkinen puoli (esim. yrityksen perustamisen käytännön asiat ja markkinoiminen) saattoi myös aiheuttaa toimeentuloon ja yhteiskunnalliseen hyväksytyksi tulemiseen liittyviä tunteita, paineita ja pelkoja.

Kaikki haastateltavani mainitsivat ihmisten kielteisen suhtautumisen kanavointiin ja henkisytyteen liittyviin asioihin tavalla tai toisella, mikä kertoo tähän erilaiseen tietämiseen kohdistuvasta ymmärryksen puutteesta. Esimerkiksi Arto toteasi, kuinka valtavirta Suomessa katsoo, että henkisyys on ”vähän tyhmää” ja herkkäuskoisten touhua. Tosin jotkut kanavat katsoivat ihmisten mielipiteiden rajoittavan ja vaikeuttavan heidän työtään enemmän kuin toiset. Kanavat saattoivat kommentoida kertomaansa asiaa kuten: ”huuhaa”, ”kuulostaa pimeeltä”, ”kun sanoo juttelevansa avaruusolentojen kanssa, on viimeistään hullu”, ”osa puhuu itsestäänkin hörhönä, vaikka se on tämmönen haukkumasana” tai ”näihin ei liity mitään ihmeellistä, mitä nyt ehkä voidaan luulla”. Tämä tapa esiintyi jopa kanavointi-istunnossani, kun henkiolentojen tiedossa sanottiin ”saattaa kuulostaa oudolta” ja ”saattaa kuulostaa erikoiselta”. Jotkut kanavat käyttivät tapaa eräänlaisena huumorin keinona. Tavasta kuitenkin kuvastui tietynlainen ahdistus siitä, miltä toiminta ja asiat kuulostavat ulkopuoliselta (ks. Luhrmann 2012, 316). Kaikki ihmiset eivät jaa kanavien oppimaa kanavoinnin epistemologiaa, mikä puolestaan saa heidän näkökulmastaan kanavoinnin kaltaisten palvelujen tarjoamisen näyttämään epäilyttävältä. Ahdistus tai pelko voidaan ymmärtää yhdenlaiseksi rajatyön välineeksi. Se kertoo ongelmasta ja yhteiskunnan rajalla olemisesta. Ahdistus kertoo, kuinka suomalaisessa yhteiskunnassa kanavoinnille ja henkiolennoille (tai ainakin osalle niistä) ei tunnu olevan paikkaa tai se paikka on hyvin rajallinen.¹⁹³ Miten kanavat sitten tätä ahdistusta käsittelivät?

Henna painotti haastattelussa omaa rationaalisuuttaan, mutta hän koki aina olleensa erikoinen ”juttujensa” kanssa. ”Koin, että näistä ei oikein voi puhua, et vaikka oli kaiken maailman enkeliystäviä ja keijukavereita siinä ympärillä”, hän sanoi. Henna kertoi haastattelussa yrittäjyyden aloittamisesta.

...et sen mä koin silloin tota pari vuotta sitten, ku mä tän yrityksen alotin niin, se oli semmonen tietonen askel, että kun mulla nyt on firma, ni mä tulín sillä tavalla

¹⁹³ Erilaiset henkiolentoryhmät vaikuttivat kanavien puheen perusteella olevan myös erilaisessa asemassa suhteessa yhteiskunnan rajoihin. Vaikutti siltä, että ”henkiolentohierarkiasta” vähiten yhteiskuntakelpoisia tiedon tuojia olivat esimerkiksi avaruuden olennot, yksisarviset ja Jeesus. Esimerkiksi eräs haastateltavani kertoi, kuinka hän määrittäytyy nimenomaan ufosuhteidensa kautta, mikä on vaikuttanut negatiivisesti hänen yri-tystoimintaansa ufoihin liittyvien ryhmien ulkopuolella.

myös ulos kaapista, että tota kaikki, koko maailma nyt tietää, että mä olen tämän alan ihminen ja teen tämmöstä työkseni, enkä vaan vähän sitten harrastele, niin tota sekin oli mulle itselle semmonen siinä mielessä tärkeä juttu, että se lupa on myös nyt niinkun ihan virallinen, et mä toimin kanavana, piste...et en mä usko, että tuolta korkeimpien tahojen kannalta niin se on iso juttu, että sieltä tulee sitä viestintää jokaiselle, joka sitä vastaanottaa, mutta että ite koen sen, että ku mul on nyt firma, mä olen ammattilainen, niin nyt tätä tehään sit täysillä.

Hennan kommentissa kaapista ulos tulemisen metafora viittaa rajaan. Kaapista poistuminen eli Hennan esimerkissä yrittäjyys purkaa kanavan ja yhteiskunnan välistä rajaa. Se voi olla myös yksi keino käsitellä tähän rajaan liittyviä negatiivisia tunteita. Kaapissa olemisen ja sieltä ulos tulemisen metaforia on käytetty erityisesti seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten tapauksessa (esim. Sedgwick 2008). Se merkitsee suhdetta tunnetun ja tuntemattoman välillä (Sedgwick 2008, 3). Puhe ulos tulemisesta voidaan ymmärtää myös poliittisena toimintana, jolloin puhuja haastaa vallitsevia käsityksiä maailmasta ja vaatii huomiota tilanteelleen (Chirrey 2003, 24). Kyseessä ei ole kuitenkaan vivahteeton asia, jolloin ihminen joko on kaapissa tai ei ole. Kaapissa olemista tai olematta olemista on monen asteista ja kaapista ulos tuleminen on prosessimaista. (Alasuutari 2017b.) Kuten tutkimukseni johdannossa mainitsin, yhteiskunnan rajoilla oleminen ei välttämättä koske kaikkia elämän alueita.

Kaapissa olemisen syyt ja siitä johtuva ahdistus näkyivät konkreettisesti kanavien arjessa esimerkiksi siinä, kuinka he miettivät, kenelle ja missä he puhuvat ja milloin pitävät asiat piilossa ja mitä he tekevät ja missä. Jotkut kanavat kertoivat esimerkiksi, kuinka he olivat varovaisia varsinkin suhteessa internetiin, mutta toisille kaapissa oleminen saattoi rajoittaa alan yrittäjäksi ryhtymistä. Haastatteluiden perusteella esimerkiksi kanavien läheiset usein tiesivät heidän kanavointiin liittyvästä toiminnastaan ainakin jollakin tavoin, mutta työpaikoilla he eivät kanavoinnista puhuneet. Tällaisia olivat erityisesti terveydenhuollon alalla työskennelleet henkilöt. Heidän kokemuksistaan heijastui jännite juuri terveydenhuoltoon kohtaan, mutta niin ikään aivan toisenlaisella alalla toiminut haastateltavani pelkäsi ”potkuja” ”uskovaiselta” esimieheltään, eikä hän siksi halunnut puhua toiminnastaan töissä. Jotkut haastateltavat kertoivat myös, kuinka heidän läheisensä eivät ymmärtäneet kanavointia. He saattoivat suhtautua hyvinkin kielteisesti ja olla esimerkiksi huolissaan henkilöstä tai sitten asiasta ei vain puhuttu avoimesti yhdessä. Kanavien lisäksi kaapissa oleminen ja leimautumisen pelko koskivat asiakkaita. Nämä haastateltavieni kuvaamat esimerkit kertovat siitä, ettei kanavointia tunneta hyvin, ja se on yhteiskunnan rajoilla.

Niin kanavat kuin esimerkiksi sen kritisoijat pystyttävät rajoja erilaisilla käytännöillä. Aineistoni perusteella rajoja rakennettiin erityisesti suhteessa julkiseen tilaan. Kyseessä oli eräänlainen julkisen tilan politiikka (esim. Iveson 2003), joka tarkoittaa

neuvotteluja tai kamppailuja julkisen tilan rajoista. Julkinen tila tekee uskonnosta (kuten henkisyystä ja kanavoinnista) näkyvää ja tämä julkinen näkyvyys voi puolestaan aiheuttaa kiistoja (Meyer & Houtman 2012, 18). Joidenkin näkökulmasta julkisen tilan tulee olla täysin sekulaari, jolloin sen vastakohtaksi muodostuu yksityisissä kodeissa tai tiettyjen rakennusten sisällä tapahtuva yksityinen uskonto ja henkisyys. Kanavat käsittelivät kanavoinnin asemaan liittyvää ahdistusta ja yhteiskunnallista jännitettä muun muassa tekemällä siitä yksilön henkilökohtaisen asian. Jotkut kanavat kertoivat, kuinka heidän työnsä rajoittavat eniten heidän sisäiset asiansa. ”Mulla tulee aina välillä semmosia omia juttuja, et mä koen, et nyt en voi tällästä tehdä tai nyt milloin mitäki, jotain tunnetiloja tai tämmösiä, mitkä mä joudun setviä itseni kanssa”, Henna totesi. Hennan puheesta kuvastui, etteivät nämä vastukset tulisi ulkoapäin. Myöhemmin Henna kuitenkin totesi, kuinka maailma muuttuu hitaasti ja tällä alalla ennakkoluuloja tulee vastaan. Kanavat eivät kuitenkaan kertooneet kokeneensa työnsä suoranaista konkreettista estämistä.

Katrin tapauksessa ahdistukseen liittyvä rajankäynnin dynamiikka oli aaltoilevaa. Katri sanoi, että yrittäjyyteen liittyvien käytännönasioiden puolesta hän on yhteiskuntakelpoinen. ”Ei mun mielest yhteiskunta niinkun rajota mun tekemistä millään tavalla”, hän sanoi ja lisäsi välinpitämättömään sävyyn, ettei ole siltä mitään hakenutkaan. Hän jatkoi: ”tietysti varmaan sit ne asenteet ja sellaset, mut ei mul oo tarvettakaan tyrkyttää kenellekkään”. Kommenteissa Katri muodosti rajaa henkisyyden ja sen ulkopuolen välille, mutta toisaalta hän vähätteli rajan merkitystä hänen toiminnalleen. ”Mut ei, Suomessa on hyvin jotenkin raskas energia”, hän kuitenkin sanoi. Katri kertoi: ”Tavallaan tuntuu siltä, että tääl ei oo tilaa niinkun tehdä ihan täysin niinkun hyväksytyksi sitä, et mä ajattelen enemmänkin näitä, et mä en oo kohdannu koskaan niinkun itse, et mua rajotettas jollakin tavalla tai et joku ois tullu sanoo, et näin ei saa tehdä. No joo, mä oon ollu pitämäs jotain luentoa ja joku lukee, julistaa Raamattua samaan aikaan, mutta se on hyvin pientä”. Kommenteissa Katri kuitenkin vahvisti kanavan ja yhteiskunnan välistä rajaa. Yleisötilaisuus oli Katrin esimerkissä se julkinen tila, joka toimi rajatyön paikkana. Rajatyön käytäntönä oli puolestaan osallistujan käytös eli Raamatun lukeminen. Katri kertoi sanovansa suoraan, että hän tekee kanavoiteja, jos joku tiedustelee hänen työtään. Hän sanoi, että enää hänen ei ole vaikea kertoa, mitä hän tekee työkseen tai keksiä joitakin peitenimikkeitä. ”Joskus se on ollu tosi vaikeeta, mut nyt kun sen kans on ihan sinut ja tietää, mitä se niinku on”, hän sanoi. Katrin mukaan aika on muuttunut paljon ja ihmiset puhuvat henkisyyteen liittyvistä asioista. Hän tasapainotteli jatkuvasti kommenteissaan kanavoinnin ja yhteiskunnan välisen rajan rakentamisen ja marginaaliaseman kanssa. Hän muodosti rajaa suhteessa menneeseen, mutta pyrki samalla purkamaan sen suhteessa nykytilanteeseen.

Kanavat myös itse pitivät yllä kanavoinnin ja yhteiskunnan välistä rajaa. Jotkut kanavat kertoivat, kuinka he eivät ole täysin avoimia kertoessaan alastaan, vaikka

heillä saattoi olla erilaiset käsitykset siitä miten ihmiset suhtautuvat kanavointiin. Kanavien vaikeneminen saattaa puolestaan vaikuttaa siihen, ettei yhteiskunnallista keskustelua pääse kunnolla syntymään. Esimerkiksi Saimi tietyllä tavalla kiisti rajan olemassaolon, kun hän sanoi, etteivät ihmiset ole enää ennakkoluuloisia ja häneen on suhtauduttu aina hyvin. Silti Saimi kertoi miettivänsä, mitä sanoja hän käyttää esimerkiksi asioidessaan virastoissa. Tämä kertoo siitä, että Saimi teki eroa kanavointiyrittäjyyden ja muunlaisen yrittäjyyden välille. Hän kertoi, ettei esimerkiksi selvennä tarkemmin, mitä hänen yrityksensä tekee, vaan puhuu mieluummin laajemmista nimikkeistä kuten luontaishoitola. Saimin kommentissa rajanveto muodostui suhteessa julkiseen instituutioon. Tämä työnimikettä koskeva asia oli kanaville eräs ahdistusta aiheuttava tekijä, jota he pyrkivät hälventämään käyttämällä peiteammattinimikkeitä tai eräänlaisia suoja. Eräs kanava kertoi, että hän kirjoittaa virallisiin papereihin olevansa yrittäjä ja palveluitaan hän kutsuu tuolloin konsultaatioiksi. Yleistäminen työnimikkeiden tapauksessa voi tuottaa näkemystä, että kaikki vaihtoehtohoidot kuuluvat ikään kuin samaan kategoriaan.

Katrin kokemuksissa oli lisäksi muita yhteisiä piirteitä kanavien kertomusten kanssa. Myös muut kanavat pyrkivät lieventämään ahdistusta muun muassa tietynlaisella välinpitämättömyydellä, ”ihan sama mitä muut ajattelevat” -asenteella tai katsomalla kuinka ihmisten negatiivinen suhtautuminen johtuu vain heidän pelostaan. Haastateltavieni kokemuksissa raja asettui aiemmin mainitsemani Skepsiksen lisäksi nimenomaan kanavoinnin ja konservatiivisen uskonnollisuuden väliin. Niin konservatiivisten kuin sekulaarien arvojen näkökulmasta kanavoinnin arvot ja normit voivat näyttäytyä uhkana. Suhteessa näihin korostuvat erot sekä epistemologian että ontologian tasoilla, sillä molempien näkökulmasta voi olla kyseenalaista väittää tuovansa tietoa ja parannusta henkiolennoilta, mutta ehkäpä eri syistä. Esimerkiksi eräs kanava kertoi tilanteesta, jossa julkisena tilana oli ravintola. Hän oli istunut tutujensa kanssa, kun heidän pöytänsä päähän oli tullut kaksi vierasta henkilöä, jotka olivat kuulleet kanavan tarinan viestin välittämisestä kuolleilta. Kanavan mukaan toinen heistä oli yhtäkkiä huomauttanut, kuinka kyseinen toiminta on Raamatussa kielletty. Kanava koki, että hänen oli turha keskustella henkilön kanssa heidän erilaisista käsityksistään, koska henkilö ei olisi halunnut tätä kuulla. ”Tiedän, et paljonki tässä maailmassa on semmosta suhtautumista, että näitä asioita ei sais tehdä, mutta toisaalta mä olen sitä mieltä, että kun he (henkiolennot) haluaa tulla sieltä tänne kertomaan niistä asioista [...] niin sillä on oma tehtävänsä täs maailmassa”, hän sanoi. Kanavan kertomassa esimerkissä ei niinkään käyty neuvottelua esimerkiksi ontologiasta, vaan moraalien rajoista. Vaikka yhtäältä kanava halusi ”varoa sanojaan” vieraiden ihmisten keskuudessa, toisaalta hän halusi ”kouluttaa” ihmisiä eli saada ihmiset miettimään erilaisia ”olemustasoja”. Myös muutamat muut kanavat kertoivat tämän tyyppisiä esimerkkejä, joissa he tavallaan haastoivat ihmisiä

ajattelemaan ennakkoluuloista huolimatta, mikä toimii eräänlaisena rajan purkamisen keinona.

Kanavoinnin ja yhteiskunnan välinen raja voi asettua lisäksi muunlaiseen julkiseen tilaan kuten mediaan tai kaupunkitilaan. Esimerkiksi eräs kanava kertoi, kuinka jotkut ihmiset olivat kommentoineet pienen paikkakunnan paikallislehden yleisö-osastolla hänen perustamaansa yritystä ilkeästi. Mediatilaan liittyvät rajanvedot tulevat esiin myös esimerkiksi television ”näkiöohjelmia” koskevassa kirjoittelussa (ks. esim. Ukkola 2016). Toisaalta uushenkisyyteen liittyvät ilmiöt, kuten meditaatio ja jooga, ovat valtavirtaistuneet ja niille julkista mediatilaa on tarjolla. Yrittäjyyden avulla kanavointiin liittyvät tapahtumat ja asiat voivat kulkeutua yrittäjien yksityisistä tiloista erilaisiin julkisiin tiloihin, muun muassa oppilaitosten tiloihin tai kirjastoihin, mikä joidenkin tahojen näkökulmasta vaatii rajanvetoja (ks. esim. Yle Uutiset 2017). Esimerkiksi henkisillä messuilla ja messujärjestäjillä on oleellinen rooli julkisen tilan rajankäynnissä, koska messut ovat näkyvä organisoitumisen muoto kentällä. Samoin kuin erilaiset lehdet, myös messujärjestäjät samalla vaikuttavat siihen mitä kentälle tulee, millaiseksi se muotoutuu, keitä he jättävät messujen ulkopuolelle ja toisaalta ottavat mukaan (Ramstedt 2018). Tuomalla erilaiset henkisyyteen liittyvät palvelut ja tilaisuudet mahdollisimman julkiseen paikkaan (esim. Minä olen -messut Finlandiatalossa, Tampereen Hengen ja tiedon messut Tampere-talossa) järjestäjät voivat pyrkiä samalla kohottamaan näiden palveluiden yhteiskunnallista asemaa.¹⁹⁴ Muutokset julkisen tilan rajoissa kuvaavat samalla muutoksia uushenkisyyden suosiossa ja yleistymisessä.

”Tietenkään virallista koulutusta tämän alan hommiin ei ole olemassa missään vielä”, Henna totesi. Hän katsoi, että sellainen on tulossa jossain vaiheessa, vaikka nykyinen virallinen näkemys ja koulutuksen järjestäjät eivät sisällytä esimerkiksi astrologiaa tai vaihtoehtohoitoja piiriinsä. Hennan mukaan esimerkiksi lääkäri ei voi virallisesti määrätä Reiki-hoitoja. ”Siinä mielessä tietenkään, joo, en ole osa niinkun ihan tätä virallista järjestelmää, mutta ehkä siellä reunamilla, etten mä nyt oo ihan pudonnut kokonaankaakaan kuiluun kuitenkaan”, hän sanoi. Henna kertoi, että fyysisissä hoitomuodoissa, kuten Reiki-hoidossa, hän sanoo asiakkaalle, ettei se korvaa lääkärin hoitoja, vaan on täydentävä hoito. Hän sanoi, ettei Reiki-hoitaja ole suojeltu ammattinimike tai virallinen ammattinimike. Hänen mukaansa luontaishoitajanimike löytyy Suomesta ja nimikkeellä voi olla terapeuttiluettelossa, jolloin henkilöstä ja hänen toiminnastaan voi tehdä valituksia.

Vuonna 2009 Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi selvityksen vaihtoehtohoitoja koskevan lainsäädännön tarpeista. Raportin (2009) mukaan kuka tahansa voi

¹⁹⁴ Messujen lisäksi uushenkisyyden näkyväksi tekemisessä alan kirjallisuuden kustantajilla ja suomentajilla on suuri merkitys, kuten myös kirjastoilla ja kirjakaupoilla tämän kirjallisuuden levittäjinä.

ryhtyä vaihtoehtoterapeutiksi, kunhan hän ei käytä terveydenhuollon ammattinimikkeitä. Raportissa todetaan, kuinka kouluttautuminen hoitojen antamiseen on vapaata, eikä koulutuksen sisällöstä ole virallisia vaatimuksia. Vaihtoehtohoitojen antajista ei ole myöskään virallista rekisteriä Suomessa. (STM 2009.) Vaihtoehtohoitojen tapauksessa yhteiskunnan sääntely on koskenut samoja asioita kuin muidenkin palvelujen kohdalla.¹⁹⁵ Vuonna 2018 Sosiaali- ja terveysministeriö kuitenkin tiedotti aloittavansa vaihtoehtohoitoja koskevan lainsäädännön valmistelun.¹⁹⁶ Henna oli ainoa haastateltavani, joka sanoi, että CAM-hoitoja koskevan lain puuttuminen on negatiivinen asia. Hän toivoi, että kyseinen laki tulee ja sanoi ”kyllä se auttais paljo, että sille löytyis tietyt raamit myös niinkun yhteiskunnan puolelta, ihan jo niinkun asiakasturvallisuudenkin vuoksi, ehdottomasti”. Virallisen ammattinimikkeen puuttuminen tarkoittaa samaa kuin se, ettei henkilö kuulu yhteiskunnan rakenteisiin. Hennan kommentin tavoin laki ja sääntely antaisivat toiminnalle puitteet, mikä samalla toisi hyväksyttävyyttä. Laki voisi auttaa kaapista ulos tulemiseen eli näiden hoitomuotojen tunnetuksi tekemiseen. Vastaavasti jotkut kanavat pitivät lakia työn rajoittamisena, ja he suhtautuivat siihen ennemmin tietynlaisena loukkaavana ja haittaavana tekijänä.

6.5 Kanavien arjen yrittäjyys

Tässä luvussa olen tarkastellut henkisyiden ja yrittäjyyden välistä suhdetta kysymällä, miten kanavointi yritystoimintana asemoituu yrittäjyyden kentälle ja miten

¹⁹⁵ Vaihtoehtohoitojen tuottajilta ei vaadita potilasasiakirjanpitoa eikä potilasvakuutusta. Potilasvahinkolaki ei koske vaihtoehtohoitoja, joten mahdollisista potilaalle syntyvistä vahingoista ei makseta potilasvahinkolain mukaista korvausta. (STM 2009.) Vastaavasti suomalainen yhteiskunta tuo vaihtoehtoisten ja täydentävien hoitomuotojen tapauksessa kuitenkin jonkinlaiset raamit. Kuten muidenkin palvelujen tarjoamista myös vaihtoehtohoitoja koskevat kuluttajansuoja- ja tuoteturvallisuuslainsäädäntö, vahingonkorvauslainsäädäntö ja rikoslaki. Kuluttajansuojalain kannalta keskeistä on se, että laissa kielletään hyvän tavan vastainen markkinointi ja sopimaton menettely asiakassuhteessa. Markkinoinnissa tai asiakassuhteessa ei saa antaa totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja ja kuluttajan terveyden osalta tarpeelliset tiedot on aina annettava. (STM 2009.)

¹⁹⁶ Tiedotteen mukaan ”vaihtoehtohoidoilla tarkoitetaan viralliseen terveydenhuoltoon kuulumattomia hoitoja, joita voivat antaa niin terveydenhuollon ammattihenkilöt kuin alan ulkopuolella toimivat henkilöt”. Lisäksi tiedotteessa kerrotaan, kuinka: ”Vaihtoehtohoitoja koskeva vähäinen sääntely, valvonnan puutteellisuus ja asiakkaan heikko oikeusturva on nähty ongelmallisena. Erityisesti hoitojen turvallisuus ja harhaanjohtava markkinointi ovat aiheuttaneet ongelmia”. (STM 2018.) Ministeriön tulokulma CAM-hoitoihin on asiakas- ja potilasturvallisuudessa ja mahdollisessa hoitojen rajoittamisessa joidenkin sairauksien kohdalla tai joiltakin potilasryhmiltä (Siikavirta 2020). Ruotsissa vaihtoehtohoitoja koskeva laki on ollut 1960-luvulta lähtien ja Norjassa vuodesta 2004 (STM 2009).

uushenkisyyden logiikan ja stereotyyppisen yrittäjyyden logiikan jännitteinen suhde vaikuttaa kanavien arjen yrittäjydessä. Kanavointi yritystoimintana ja affektiivisena työnä asemoituu yhtäältä yrittäjyyden kentän rajoille, mihin vaikuttaa henkisen ja taloudellisen toiminnan yhteenkietoutuneisuus. Toisaalta kanavointiyrittäjyys on yksinyrittäjyyden ytimessä: Kanavat ovat markkinalogiikassa mukana. He käyvät kanavoidulla tiedolla vaihtokauppaa ja käyttävät samankaltaisia markkinoinnin keinoja kuin muutkin yrittäjät. He suhtautuvat yrittäjyyteen käytännön asiana tai toiminnan virallisena puolena. Heidän toimintaansa vaikuttavat samankaltaiset haasteet kuin muidenkin alojen yksinyrittäjien toimintaan (esim. kasvun hankaluus, verotus), ja he kokevat tärkeiksi samankaltaiset yrittäjyyden tuomat hyödyt kuin muutkin yrittäjät (esim. vapauden). Lisäksi he ovat osa länsimaista yrittäjähannetta, joka tuottaa oman toimeentulonsa.¹⁹⁷

Kanavien toiminta asettuu yrittäjyyden kentän rajoille siinä mielessä, että kanavien näkökulmasta heidän yrittäjyyttään ei ohjaa taloudellisen menestyksen tavoittelu, vaan kyse on elämäntehtävän toteuttamisesta. Kanavien yritystoiminta on vastoin käsitystä yksilökeskeisestä yrittäjästä, sillä he hakevat elämänmerkitystä muiden ihmisten auttamisesta ja toimivat yhteistyössä henkiolentojen kanssa. Yrittäjyyden kentän rajoilla olemisen lisäksi kanavointiyrittäjyys asemoituu talouden, työmarkkinoiden ja yhteiskunnan rajoille kuten monenlainen affektiivinen työ. Kanavien toiminnalla on myös muita yhteisiä piirteitä eri alojen affektiivisen työn kanssa. Näistä keskeisimpiä ovat sitoutuminen työhön, toimeentulon epävarmuus, työ- ja vapaa-ajan välisen rajan huokoisuus, autenttisuuden vaatimus sekä asiakassuhteiden luonne. Erityisesti kanavoinnin kaltaisen tietämisen yhteiskunnallinen tuntemattomuus asemoi kanavointiyrittäjyyttä yhteiskunnan rajoille, mitä kuvaavat esimerkiksi neuvottelut julkisen tilan rajoista. Kanavien yritystoiminnassa mukana oleva henkimaailma erottaa kanavointiyrittäjyyden muunlaisesta yrittäjyydestä ja samalla työntää heitä yhteiskunnan rajoille.

Henkimaailma osallistuu kanavien arjen yrittäjyyteen muun muassa palvelun tuottamisen muodossa. Lisäksi se voi ohjeistaa kanavia suhteessa rahaan, antaa neuvoja yrityksen tulevaisuuden suuntaamisessa, kuten palvelujen tai myytävien tuotteiden kehittämisessä tai valikoimisessa, vaikuttaa asiakkaiden saamiseen sekä antaa tukea ja kannustusta alan yrittäjyyteen. Tiedon näkökulmasta yrittäjät tietävät mitä tehdä, koska henkimaailman apu on heidän tukena. Kanavien toimintaa voikin kuvata jakautuneen yrittäjyyden käsitteen avulla, joka ilmentää yrittäjyyttä henkisyyden näkökulmasta.

¹⁹⁷ Yrittäjyyteen suhtaudutaan yleensä positiivisesti. Yrittäjät koetaan tärkeänä joukkona, eräänlaisina aktiivisina ihannekansalaisina, jotka vaikuttavat myönteisesti koko yhteiskunnan talouteen. (Ks. Harni & Pyykkönen 2018; Koskinen & Saarinen 2019.)

Uushenkisyyden logiikan ja stereotyyppisen yrittäjyyslogiikan jännitteinen suhde vaikutti kanavien arjen yrittäjyydessä siten, että henkisyiden ja yrittäjyyden yhdistäminen saattoi nostaa esille rahaan liittyviä moraalisia kysymyksiä. Kanavien rahakäsitykset osittain tukivat stereotyyppisen yrittäjyyslogiikan mukaista toimimista, sillä henkisyiden näkökulmasta rahan kuuluu kiertää, ja raha on myös asiakassuhdetta tasapainottava elementti. Kanavien semioottisen ideologian näkökulmasta raha, kuten kaikki muukin, on ytimeltään henkistä. Uushenkisyyden logiikan mukaisesti ja stereotyyppisen yrittäjyyslogiikan vastaisesti yrittäjät kuitenkin katsoivat, että kanavointipalvelujen hinnat tulee olla kohtuullisia ja henkistä transformatiota tukevia palveluja tulee tarjota vähävaraisemmille asiakkaille joustamalla niiden hinnoissa.

Rahan lisäksi stereotyyppisen yrittäjyyden logiikan ja uushenkisyyden logiikan väliset jännitteet vaikuttivat kanavien asiakassuhteiden hankintaan ja ylläpitämiseen. Nämä jännitteet tulivat esiin heidän käsityksissään kilpailusta, mainonnan moraalista ongelmista sekä egollisuuden välttelemisestä toiminnan tulevaisuuden suunnittelussa. Uushenkisyyden logiikan mukaisesti yrittäjät luottivat johdatukseen ja katsoivat, että potentiaalisia asiakkaita riittää kaikille yrittäjille, mutta samalla he tekivät markkinointia saadakseen lisää asiakkaita tai ylläpitääkseen vanhoja asiakassuhteita. Uushenkisyyden logiikka määritteli yrittäjien asiakassuhteisiin liittyvää etiikkaa. Uushenkisyyden negatiivinen suhtautuminen egolliseen toimintaan voi rajoittaa stereotyyppisen yrittäjyyslogiikan mukaista markkinointia. Tämä kuvastui siinä, kuinka kanavat eivät lähtökohtaisesti pyrkineet luomaan pitkien asiakassuhteiden avulla pitkäaikaisia tuottoja, vaan yrittäjien ja asiakkaiden välisissä suhteissa tärkeää oli asiakkaan valinnanvapauden ja itsenäisyyden säilyminen. Myös yrittäjien mainostamisen halukkuudessa ja segmentoinnin motiiveissa ilmeni jännite suhteessa perinteisen yrittäjyyslogiikan mukaiseen toimintaan. Kanavien mainostamisen suunnittamiseen vaikutti julkisuushakuisen toiminnan, mutta myös leimautumisen ja hankalien asiakastilanteiden välttäminen.

7 Pohdinta

Tämän etnografian läpi ovat kulkeneet monenlaiset rajat, rajoilla oleminen sekä niiden työstäminen. Sen keskiössä ovat olleet suomalaiset kanavointia tekevät henkilöt ja heidän asiakkaansa. Tutkimuksen päällimmäisenä tehtävänä oli selvittää, millaista on kanavointia tekevien henkilöiden elämä ja yrittäjäyys henkimaailman, uskonnon ja yhteiskunnan rajoilla. Tätä aihetta olen pyrkinyt lähestymään tietämisen ja tiedon näkökulmasta. Tutkimusongelman ratkaisemisen apuna olen käyttänyt tutkimuskysymyksiä, joihin olen etsinyt vastauksia tutkimuksen viidessä käsittelyluvussa. Argumenttini tutkimuksessa on ollut, että kanavoinnin semioottinen ideologia vie ihmisiä näille rajoille, joilla tapahtuu liikettä niin aineellisen ja aineettoman kuin kuulumisen ja hyväksyttävyyden suhteen. Kanavointiin liittyvä semioottinen ideologia ja epistemologiset lähtökohdat ovat siis ensisijaisessa asemassa kanavien elämän ja erilaisilla rajoilla olemisen kannalta. Kanavien tapaus kertoo, että edellä mainittujen rajojen dynamiikka kuvastaa tai on olennainen osa uskonnollisuuden muutosta ja sen ilmenemismuotoja, uushenkisyyttä ja uushenkistä yrittäjäyttä. Tutkimusongelman selvittämisen keinona olen käyttänyt ylirajaista etnografista lähestymistapaa sekä rajatyön, semioottisen ideologian, affektiivisuuden ja affektiivisen työn sekä kvalian käsitteisiin pohjaavaa, suhteiden, aineellisuuden ja epistemologian tarkastelun kautta toisiinsa kytkeytyvää teoreettista työkalupakkia. Näiden käsitteiden avulla olen analysoinut kanavoinnin tiedollisia näkökohtia, kanavien suhteita henkiolentoihin, evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja asiakkaisiin sekä näihin pohjautuvaa henkisen alan yrittäjäyttä.

Käsillä olevan uskontoantropologisen ja -sosiologisen tutkimuksen tarkoituksena on ollut tiedon tuottaminen uskonnon muutoksesta ja uushenkisestä yrittäjäydestä. Samalla tarkoituksena on ollut lisätä tietoa kanavoinnin kaltaisesta tietämisestä. Tiedon lisääminen voi auttaa osaltaan siihen, etteivät ihmiset joutuisi kokemaan toiseuden pelkoa ja ulos sulkemista. Tutkimuksen tulokset voivat hyödyttää tahoja, jotka tarvitsevat tietoa itsensätyöllistäjistä ja yksinyrittäjäydestä tämän kaltaisella vähemmän tunnetulla alalla. Näitä tahoja voivat olla yrittäjäyysneuvontapalveluja tai yrittäjäyyskoulutusta tuottavat toimijat sekä työvoimaviranomaiset. Katson, että tutkimuksellani on annettavaa niille, jotka ovat kiinnostuneita uskonnollisuuden muutoksesta, uushenkisyydestä ja erityisesti kanavoinnista, henkisen alan

yrittäjyydestä sekä uskonnon suhteesta aineellisuuteen ja epistemologiaan. Tutkimus tarjoaa erityyppisiä näkökulmia ajankohtaiseen täydentäviä ja vaihtoehtoisia hoitoja, terapioita ja teknologioita käsittelevään tutkimukseen ja keskusteluun Suomessa. Uskonnolliset yhdyskunnat, kuten evankelis-luterilainen kirkko tai vaikkapa uskontodialogin parissa toimivat tahot, joita kiinnostaa uskonnollisuuden muutos, voivat hyötyä tutkimuksen tuloksista.

Tutkimus rikastuttaa ennestään melko vähälle jäänyttä kanavointitutkimusta tuomalla tietoa kanavoinnista Suomessa rajautumatta minkään yksittäisen henkisen yhteisön käsityksiin kanavoinnista. Kansainvälisesti kanavointia on tarkasteltu etnografisesta näkökulmasta myös aiemmin, mutta tutkimuksessani olen hyödyntänyt sellaista teoreettista viitekehystä ja käsitteitä, joita ei ole aiemmin käytetty kanavoinnin tutkimuksessa. Tämä etenkin antropologiasta ja uusmaterialistisesta tutkimuksesta ammentava teoreettis-metodologinen lähestymistapa on avannut erilaisia näkökulmia kanavointi-ilmiöön ja antanut mahdollisuuden ottaa tutkimuksessa kanavien henkiolentosuhteet vakavasti sekä nostaa ne ansaitsemalleen paikalle tutkimuksen keskiöön. Tämä näkökulma on uupunut aiemmasta tutkimuksesta.

Tässä luvussa pohdin tutkimukseni löydöksiä. Palaan seuraavaksi tutkimuksen käsittelylukuihin ja vastaan tutkimuskysymyksiini ja tutkimusongelmaani. Tämän jälkeen tuon esille työn hyötyjä uskonnollisuuden muutoksesta, uushenkisyydestä ja henkisestä yrittäjyydestä sekä uskonnon aineellisuudesta ja epistemologiasta käydylle tutkimuksellisille keskusteluille.

7.1 Elämää ja työtä rajoilla

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut kanavia ja heidän asiakkaitaan erityisesti henkimaailman, institutionaalisen uskonnon ja yhteiskunnan rajoilla. Käsittelyluvuista kaksi ensimmäistä fokuoivat kanavien elämään ja työhön henkimaailman rajoilla. Luvussa 2 käsittelin kanavoinnin epistemologista kenttää kysymällä, millaisia ovat ihmisten ja henkimaailman väliset rajat ja kuinka ihmiset pyrkivät tuota rajaa työstämään. Kysyin myös, millainen henkiolentojen ja ihmisten väliseen suhteeseen perustuva tietämisen tapa kanavointi on. Tarkastelin luvussa kanavien yhteyden muodostamista henkimaailman olentoihin kanavointitilanteessa sekä kanavien mielen ja kehon teorioita. Tutkimukseni osoittaa, että ihmisten ja henkimaailman väliset rajat ovat muuttuvia ja ylitettäviä, sillä joissakin tilanteissa kanavat katsovat henkiolennot erillisiksi ihmisistä, joskus ne ovat osa ihmistä. Kanavat pyrkivät työstämään ihmisten ja henkimaailman välistä rajaa hälventämällä sitä, kuten puhumalla niin ihmisistä kuin henkiolennoistakin värähtelynä ja energiana. Vastaavasti he rakentavat kyseistä rajaa esimerkiksi kanavointiin valmistautumisessa kuten lausumalla aloitus- ja lopetussanat. Kanavien näkökulmasta henkiolentojen ja ihmisten välinen raja muodostuu tiedosta ja sen määrästä. Tutkimukseni osoittaa, että henkiolentojen ja ihmisten

väliseen suhteeseen perustuvana tietämisen tapana kanavointi on ruumiillista, aistilista ja affektiivista. Kanavoinnin tietämisen tapa perustuu käsitykseen huokoisesta, mutta samalla kontrolloitavissa olevasta mielestä ja kehosta ja siinä hyödynnetään erityisesti erilaisia kvalioita.

Luvussa 3 analysoin kanavoinnin epistemologian ja affektiivisen työn oppimista keskittymällä siihen, miten kanavaksi opitaan ja miten aineellisen ja aineettoman välisiä rajoja käsitellään kanavoinnin oppimisprosessissa. Tarkastelin henkistä transformaatiota ja oppimisessa hyödynnettäviä välineitä sekä prosessiin kuuluvaa epäilyä. Tutkimuksen perusteella kanavaksi opitaan omaksumalla kanavoinnin semioottinen ideologia eli uudenlainen käsitys merkeistä, sanoista, esineistä ja ihmisestä sekä uudenlainen sanasto. Tärkeää kanavoinnin oppimisprosessissa on se, että ihminen oppii tunnistamaan ja sanallistamaan tietynlaisia kvalioita. Hän oppii kanavoinnin kehon ja mielen teorit. Lisäksi kanavaksi opitaan harjoittelemalla muun muassa spontaanisuutta ja hankkimalla tietoa ja taitoa sekä luottamusta. Kanavoinnin oppimisessa aineellisen ja aineettoman välisiä rajoja käsitellään muun muassa ohentamalla niitä erilaisten ”puhdistamisen” tekniikoiden avulla. Puhdistaminen on yhdenlainen aineellisen dematerialisoinnin prosessi. Lisäksi tutkimus osoittaa, että aineellisen ja aineettoman rajoja pyritään ylittämään välineiden kuten esineiden ja visualisointien sekä niihin liittyvien kuvittelun ja syventymisen avulla. Vastaavasti kyseistä rajaa rakennetaan tietoon liittyvien erontekojen avulla.

Luvussa 4 katse siirtyi uskonnon rajoille ja kanavien kuulumisen rajatyöhön. Tarkastelin sitä, mihin kanavat paikantavat itsensä suhteessa uskonnon alueeseen ja millaista rajankäyntiä kanavat ja heidän asiakkaansa tekevät institutionaalisen uskonnon ja toisaalta kulutusyhteiskunnan kanssa. Jäsenen kuulumisen rakentamisen kolmeen rajaan: ontologiseen, institutionaaliseen uskontoon liittyvään ja taloudelliseen rajaan. Tutkimuksen perusteella kanavat paikantavat itsensä ja yritystoimintansa uskonnon kentän ulkopuolelle. He rakentavat rajaa erityisesti suhteessa institutionaaliseen uskontoon ja new ageen sekä toisinaan henkisyteen ja spiritualismiin. Toisaalta kanavien ja institutionaalisen uskonnon välisiä suhteita luonnehtii ylijärjaisuus. Ihmiset voivat kuulua samanaikaisesti uskonnollisiin yhdyskuntiin kuten Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja henkisiin yhdistyksiin tai ryhmiin. Tutkimukseni osoittaa, että tiedon ja tietämisen muodoilla on keskeinen rooli kuulumisen rajatyössä. Esimerkiksi kirjallisuus ja kvaliat vaikuttavat institutionaaliseen uskontoon liittyvien rajojen muodostamiseen ja purkamiseen. Kanavien/asiakkaiden ja kulutusyhteiskunnan välisessä rajankäynnissä kyseistä rajaa hämärtävät kuluttamisen mahdollisuuksien tarjoaminen ihmisille sekä kuluttamisen merkitys sosiaalisille suhteille kanavoinnin kentällä. Vastaavasti kanavat ja asiakkaat rakentavat rajaa suhteessa kulutusyhteiskuntaan kritisoidulla henkisten palveluiden ja tuotteiden hinnoilla sekä alan kaupallisuutta ja kuluttamista.

Tutkimuksen luvut 5 ja 6 kertoivat puolestaan kanavien yrittäjyydestä, affektiivisestä työstä yhteiskunnan rajalla. Viidennessä luvussa kysyin, miten kanavat ja asiakkaat muodostavat rajoja asiakassuhteessa ja toiseksi, miten he vastaavat tiedon stigmatisointiin eli millaisia motiiveja ja välineitä heillä on epistemologisten rajojen muodostamiseen tai purkamiseen. Tarkastelin luvussa asiakkaiden kokemuksia, kanavoinnin avulla saatavaa tietoa sekä kanavien eettisiä näkökulmia. Tutkimukseni mukaan kanavoinnin asiakkaat muodostavat itsensä ja kanavien välille rajoja ensisijaisesti epäilyn avulla. Asiakkaat käsittelevät epäilyä testaamisen ja todisteiden avulla. He rakentavat rajoja erilaisten palveluntarjoajien välille arvioimalla heidän autenttisuuttaan, vilpittömyyttään. Tällöin kanavan ja kanavoinnin autenttisuus määrittyy erityisesti asiakkaan kvalioiden kautta. Vastaavasti kanavat tekevät rajatyötä eettisten käytänteiden avulla. He pyrkivät asiakassuhteissaan turvaamaan asiakkaan vapauden sekä pitämään yllä oman intimiteetin rajojaan. Tutkimus osoittaa, kuinka kanavat ja asiakkaat käyttävät epistemologisten rajojen purkamisen välineinä muun muassa heidän saamiaan todisteita, eettisiä näkökulmia ja käytäntöjä, totuuden henkilökohtaisuutta ja asiakkaan vastuun osoittamista. Vastaavasti rajojen muodostamisen keinoina he käyttävät kanavoinnin avulla saatavan tiedon tärkeämpää asemaa heidän elämässään suhteessa muuhun tietoon ja auttamisen muotoihin. Kanavien ja asiakkaiden epistemologisten rajojen rakentamisen ja purkamisen motiiveina on kanavoinnin julkisuuskuvaan eli mahdollisiin ennakkoluuloihin ja stereotyyppioihin vastaaminen.

Tutkimuksen luku 6 käsitteli sitä, miten kanavointi yritystoimintana asemoituu yrittäjyyden kentälle ja miten uushenkisyyden logiikan ja stereotyyppisen yrittäjyyden logiikan jännitteinen suhde vaikuttaa kanavien arjen yrittäjyydessä. Tarkastelin siinä kanavien henkisen ja affektiivisen työn muotoutumista ja kanavoidun tiedon arvon luomista, markkinointia, rahan merkityksiä sekä kanavien elämäntehtävään liittyviä hyvinvoinnin ja yhteiskunnan rajoille joutumisen aspektoja. Tutkimus osoittaa, että kanavointi yritystoimintana asemoituu näkökulmasta riippuen yhtäaikaaisesti sekä yrittäjyyden kentän rajoille että yksinyrittäjyyden ytimeen. Esimerkiksi kysynnän ja tarjonnan dynamiikka vaikuttaa kanavointiyrittäjien kuten muidenkin yrittäjien toimintaan. Kanavoinnin kentällä yrittäjät hyödyntävät samanlaisia markkinoinnin tapoja kuin muutkin yrittäjät ja heidän toimintaansa vaikuttavat yleiset yhteiskunnan määrittämät yritystoiminnan puitteet. Toisaalta kanavien näkökulmasta heidän yritystoimintaansa määrittää uushenkisyyden logiikan mukaisesti pyrkimys elämäntehtävän toteuttamiseen ja ihmiskunnan henkisyden tason nostamiseen. Kanavien näkökulmasta heidän yrittäjyytensä poikkeaa muiden yrittäjien toiminnasta etenkin siinä, että henkimaailma on mukana yritystoiminnassa. Tutkimukseni kertoo, että uushenkisyyden logiikan ja stereotyyppisen yrittäjyyslogiikan jännitteinen suhde vaikuttaa kanavien arjen yrittäjyydessä nostamalla esiin rahaan, mainontaan,

tulevaisuuden strategiseen suunnitteluun sekä asiakassuhteiden ylläpitämiseen koskevia moraalisia kysymyksiä.

Näiden tulosten perusteella voidaan sanoa, että kanavointia tekevien henkilöiden elämä ja yrittäjäyys henkimaailman, uskonnon ja yhteiskunnan rajoilla on jatkuvaa rajatyötä, neuvottelua, se on epistemologian määrittämää ja ruumiillista, aistillista kokemusta ja affektiivisuutta painottavaa. Elämä rajoilla tuo kanaville kuulumisen, auttamistyön tekemisen sekä yritystoiminnan rakentamisen mahdollisuuksia.

7.2 Rajanäkökulma kanavointiin ja tietämiseen

Tässä tutkimuksessa olen käsitellyt sitä, kuinka kanavat ja heidän asiakkaansa työstävät sosiaalisia ja epistemologisia rajoja sekä aineellisen ja aineettoman välisiä rajoja. Joku voisi kuitenkin kysyä: onko rajoihin keskittyvän näkökulman vaarana vanhojen stereotyyppien vahvistaminen tai mitä uutta rajanäkökulma tuo kanavointi-ilmiön ja uushenkisyyden tutkimukselle? Jossain määrin voi olla, että keskittyminen rajoihin toistaa uushenkisyyttä käsittelevän tutkimuksen kliseitä, kuten henkisyyden ja uskonnon välistä suhdetta tai kaupallisuuden ja henkisyyden suhdetta, mutta toisaalta väitän, että nimenomaan rajatyö, neuvottelut ja yllirajaisuus nostavat esiin jotakin pintaa syvemältä. Ne esittävät ilmiöitä tavalla, joka ei jähmetä eikä lukitse niitä ja toisaalta antavat mahdollisuuden tarkastella asioita hyvin läheltä. Rajatyön käsite auttaa ymmärtämään sitä, kuinka rajat eivät ole annettuina olemassa, vaan kuinka ihmiset itse luovat rajoja (vrt. Barad 2007, 30). Tällöin on olemassa myös toisin tekemisen ja toisenlaisten vaikutusten mahdollisuus.

Rajatyöhön keskittymisen kautta tutkimukseni on uudella tavalla auttanut hahmottamaan ja avannut kanavointi-ilmiön moniulotteisuutta ja kanavien henkiolento-, uskonto- ja yhteiskuntasuhteiden yllirajaisuutta. Tämän näkökulman avulla on saatu konkreettisesti esiin, kuinka kanavat ja heidän asiakkaansa neuvottelevat heidän keskinäisistä rajoistaan, mutta myös suhteistaan niin henkiolentoihin ja ennustamiseen, kuin vaikkapa evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja kuluttamiseen. Tutkimukseni anti rajatyökeskusteluihin on uushenkisyydelle ja kanavoinnille keskeisten rajatyön muotojen osoittaminen. Kyseisiä eri tavoin tietoa ja tietämistä koskevia rajatyön muotoja olivat epäilyn, kuulumisen ja kuluttamisen ohella puhdistaminen sekä eettinen pohdinta. Näitä rajatyön muotoja voidaan käyttää tulevassa rajoja ja rajatyötä sekä henkisyyttä ja uskontoa koskevassa tutkimuksessa. Nämä tiedolliset rajatyön muodot ovat hyödyllisiä esimerkiksi, kun tarkastellaan erilaisten tiedon tuottamisen alueiden, toimintojen tai tekijöiden välisiä suhteita.

Rajat, niin kanavien kuin toistenkin tekemät, vaikuttavat kanavien ymmärrykseen työstään ja sitä kautta myös etnografian tekemiseen. Kanavoinnissa ei ole kyse tarkkarajaisesta ilmiöstä. Kuten esimerkiksi Karen Barad on todennut (Barad 2007, 208) ilmiöt ovat rajojen vetämisen seurausta. Esimerkiksi rajat kanavoinnin ja

muiden perinteiden tai käytäntöjen, kuten selvänäön, spiritualismin, energiahoidon tai Tarot-tulkinnan välillä ovat häilyviä. Haastateltavani eivät aina erotelleet yksiselitteisesti kanavointia ja näitä muita ”näkemisen” käytäntöjä, mikä aiheutti haasteita havainnointitilanteiden ja haastateltavien valikoimiselle. Jotta tutkimuksen tekeminen jostakin ilmiöstä olisi mielekäästä, on ilmiö rajattava jotenkin. Yhden tutkimuksen puitteissa tutkija ei voi ottaa täysin haltuun kaikkia näitä rajapintoja ja perinteitä, joihin ilmiö liittyy. Toisaalta taas kanavoinnin hyvin tarkka ulkoapäin tehty määrittely olisi vaikeuttanut haastateltavien löytämistä ja jättänyt ilmiön tietynlaisen joustavuuden huomioita.

Ihmisten, ilmiöiden ja tiedon stigmatisoiminen on yksi rajatyön väline. Kanavien kokemus stigmatisoinnin pelko kuvastaa yhteiskunnan rajoilla olemista. Kanavat ovat tarkkoja siitä, kenelle ja missä puhuvat työstään ja henkimaailmasuhteeseen liittyvistä asioistaan. Stigmatisoinnin pelko voi vaikuttaa siten myös tutkimustyön toteuttamiseen. Tämä ilmeni tutkimuksessani esimerkiksi niin, etteivät kaikki pyytämäni henkilöt halunneet osallistua tutkimukseen, tai haastattelussa he tekivät rajatyötä välttelemällä joitakin positioita tai aihealueita (esim. tiedon välittäminen avaruuden olennoilta). Tutkimuksen kannalta tällä saattaa olla vaikutusta esimerkiksi joidenkin aiheiden painotukseen ja jopa tiedon saatavuuteen. Lisäksi tutkimukseen osallistuvien ihmisten omat eettiset käsitykset voivat vaikuttaa haastattelussa käsiteltäviin asioihin sekä havainnoinnin mahdollisuuksiin ja sitä myöden tutkimustiedon saamiseen.¹⁹⁸

¹⁹⁸ Missään tutkimuksessa ei voi käsitellä eikä tietää kaikkea, mutta olen pyrkinyt lähestymään kanavointi-ilmiötä mahdollisimman laajasti. Kun aloitin tutkimuksen, tarkoituksenani oli selvittää, minkä suuruusluokan ilmiöstä kanavoinnissa on Suomessa kyse. Tutkimuksen aikana alkoi kuitenkin vaikuttaa yhä enemmän siltä, että tähän kysymykseen minun olisi mahdotonta saada vastausta valitsemallani etnografisella menetelmällä. Kysyin haastateltaviltani heidän käsitystään siitä, kuinka paljon kanavointia tekeviä henkilöitä Suomessa tai heidän kotipaikkakunnallaan oli, mutta he eivät juurikaan osanneet auttaa minua. Tämä kertoo kenties siitä, että kanavointia tekevien ”maallikoiden” ja ammattilaisten keskinäinen yhteisö ei ole Suomessa tiivis. Myöskään messuilla kävijöiden parissa tekemäni kyselyn perusteella tähän kysymykseen oli melko mahdotonta vastata. Valitsemani menetelmään liittyi siis rajoituksia, jotka tulevassa tutkimuksessa olisi hyvä ottaa huomioon, mikäli henkilöiden määristä haluttaisiin tietoa. Lisäksi kanavoinnin määrittelyn ongelmat ja muiden henkisyteen liittyvien käytäntöjen välisten rajojen häilyvyys vaikeuttavat kanavointi-ilmiön laajuuden selvittämistä. Tutkimuksen ulkopuolelle minun täytyi rajata myös sellaiset kiinnostavat aiheet, kuten esimerkiksi kanavoinnin tarkempi historia Suomessa ja erilaisten kanavointiin liittyvien esineiden historian selvittäminen sekä sen seikkaperäisempi havainnoiminen, miten kanavat ja heidän asiakkaansa toimivat näiden esineiden kanssa yksityiselämässään. Lisäksi tutkimuksen ulkopuolelle jäi uskonnollisuuden muutokselle kiinnostava kysymys lasten sosiaalistamisesta uushenkisyyteen eli kanavoinnin perinteen siirtämisen tarkastelu. Samoin kanavointia koskevia semioottisten ideologioiden törmäyksiä voisi jatkossa ruotia yksityiskohtaisemmin sellaisella aineistolla, joka sisältäisi kanavointia ulkopuolelta katsovien ihmisten näkemyksiä.

Tutkimuksessani olen hyödyntänyt kvalian käsitettä tietoa ja aineellisuutta koskevan rajatyön ymmärtämisessä. Olen määritellyt kvaliat merkeiksi, jotka ilmenevät ihmisten toiminnassa aistillisina ominaisuuksina tai tuntemuksina ja tunteina (vrt. Harkness 2015, 573). Käsite auttaa pääsemään kiinni siihen, kuinka tietoa ja aineellisuutta tuotetaan sosiaalisessa kanssakäymisessä (ks. Calvão 2013) ja kuinka objektien ominaisuudet ovat muuttuvia ja rakentuvat semioottisissa prosesseissa (Gal 2017, S149). Kanavoinnin tapauksessa kvaliat esimerkiksi aineellistavat henkiolentoja ja toimivat tiedon saamisen ja kuulumisen luomisen välineinä. Lisäksi kvalian käsite on hyödyllinen uushenkisyyden tutkimukselle, koska se auttaa ymmärtämään, kuinka ihmiset, kuten kanavat ja asiakkaat, ruumiillistavat uskonnon tai henkisyyden arvoja ja käsityksiä semioottisen toiminnan avulla (vrt. Harkness 2014, 226) esimerkiksi kanavointitilanteessa, kurssien harjoituksissa tai suhteessa institutionaaliseen uskontoon.

7.3 Kanavoinnin semioottinen ideologia

Webb Keane (esim. 2003; 2007; 2018) kehittämän semioottinen ideologia -käsitteen avulla olen kohdentanut huomiota ihmisten oletuksiin merkeistä sekä heidän tapansa käyttää ja tulkita niitä. Ensinnäkin tutkimukselleni käsite on ollut hyödyllinen, koska sen avulla olen saanut tarkempaa kuvaa kanavoinnista. Toiseksi tiedollisia näkökohtia painottavalla tutkimuksellisella lähestymistavalla ja semioottisen ideologian käsitteen avulla olen pystynyt tuomaan ymmärrystä yhteiskunnan ja uskonnon rajoilla elämisestä. Luomaani rajatyön, epistemologian ja semioottisen ideologian käsitteisiin pohjautuvaa teoreettista välineistöä voisi hyödyntää ja kehittää esimerkiksi erilaisten terveys-/parantamiskäsitysten ja hoivan muotojen sekä ammattialojen välisten suhteiden ja ominaispiirteiden tarkastelussa.

Kanavoinnin semioottinen ideologia työntää kanavia yhteiskunnan rajoille. Eri-laiset semioottiset ideologiat ovat sidoksissa erilaisiin ontologisiin käsityksiin eli siihen, millaisia asioita ja olentoja maailmassa on ja mitkä ovat mahdollisia objekteja merkille (Keane 2018). Kanavoinnissa toimijuus ei ole vain ihmisten ominaisuus, vaan myös henkiolentojen ja toisinaan erilaisten esineiden. Kaikki ihmiset eivät jaa tai ymmärrä kanavien käsityksiä esimerkiksi merkeistä, kielestä, esineistä ja ihmisistä tai siitä millainen rooli kvalioille annetaan. Lisäksi kanavoinnin semioottisessa ideologiassa todisteina toimivat merkit (esim. tuntemukset tai viestin aiheen tuntemattomuus kanavalle) eivät välttämättä ole valideja toisenlaisessa epistemologiassa. Tämä puolestaan on yksi tekijä, joka selittää semioottisten ideologioiden yhteentörmäyksiä. Näitä törmäyksiä kuvastavat esimerkiksi kanavointia ulkopuolelta katsovien ihmisten käsitykset, joiden mukaan kanavointi perustuu henkimaailmayhteyden sijaan kanavan hallitsemiin vuorovaikutuskeinoihin sekä yleisemmin uskomushoitokeskustelu. Länsimainen käsitys yksityisestä mielestä on ristiriidassa kanavoinnin

mielen teorian kanssa. Kanavien näkökulmasta henkiolennot voivat ”kuulla” ihmisen ajatukset tai puheen, ja ne voivat ilmaista asioita niin, että ne ilmenevät myös ihmismieleessä. Rajoille joutumiseen voivat myös vaikuttaa muuntuneeseen tietoisuuden tilaan tai transsiin liittyvät ennakkoluulot. Kanavan tietoisuuden tila kanavoinnin aikana ei kuitenkaan ollut kanavien näkökulmasta tärkein asia, vaan yhteys ja apu. Lisäksi kanavoinnin semioottisen ideologian, mielen teorian mukainen suhtautuminen kuvitteluun ja ihmisen mahdollisuuksiin voi erota monen länsimaisen ihmisen käsityksestä. Kanavat saattoivat olla tai tasapainotella myös erilaisten semioottisten ideologioiden rajoilla. Tämä ilmeni siinä, miten he suhtautuivat kanavoinnin välineisiin (esim. aloitussanojen ja henkiolentojen väliseen yhteyteen tai kortteihin) ja puhuja/kuulija suuntautuneisuuteen tai miten he saattoivat epäillä omaa henkistä yhteyttään ja saamiaan viestejä.

Yhteiskunnan rajan lisäksi kanavointi tietämisen tapana ja kanavoitu tieto työntävät kanavia uskonnon rajoille. Tähän vaikuttavat yhtäältä ihmisten tekemä uskontoa koskeva rajatyö sekä erot kanavoinnin ja protestanttisuuden mielen sekä kehon teorioissa. Toisaalta aiemmassa uushenkisyyttä käsittelevässä tutkimuksessa on havaittu, että suomalaisen new agen tai henkisyyden kontekstissa kristillisiä opetuksia ei täysin hylätä jonkin toisen perinteen myötä, vaan niitä tulkitaan uudelleen (Sohlberg & Ketola 2015; Utriainen 2015a). Tämän tutkimuksen perusteella kanavien tieto ja semioottinen ideologia jakavat monia tekijöitä protestanttisuuden logiikan kanssa, mikä voi selittää osaltaan sitä, miksi henkisyydessä koetaan, että ihminen voi kuulua samanaikaisesti esimerkiksi evankelis-luterilaiseen kirkkoon.

Jos kanavoinnin semioottista ideologiaa verrataan Keanen käsityksiin protestanttisuuden semioottisesta ideologiasta, yhteistä näille on erityisesti vilpittömyyden korostuminen ja sen linkittyminen moraalisiin kysymyksiin. Molemmissa semioottisissa ideologioissa keskeistä on vilpittön puhe, joka yhdistetään spontaaniin ilmaisuun ja johon kohdistuu epäilyä. Siinä missä Keanen tarkastelemille protestanteille normina on vilpittön rukous (Keane 2007, 181), kanavien ja asiakkaiden kanavointiin liittyvissä moraalisisissa pohdinnoissa tärkeää on vilpittömän kanavan ja kanavoinnin tunnistaminen. Niin kanavien kuin asiakkaiden tapauksessa *tunnistamisen semioottinen ideologia* suuntaa tekemään rajatyötä aidon ja epäaidon välille tietynlaisten kvalioiden avulla.

Tunnistamisen semioottisen ideologian käsitteen avulla olen yrittänyt tiivistää sitä, kuinka kielelliset ja muut merkit toimivat kanavoinnin epistemologiassa. Ensinnäkin, tunnistamisen semioottisessa ideologiassa merkkien tehtävänä on auttaa tunnistamaan ja määrittelemään tiedon lähteen tai henkiolennon läsnäolo, vaikutus tai apu. Toiseksi, tunnistamisessa keskeisiä merkkejä ovat kvaliat kuten kehon tunteukset ja värit, mutta myös tapahtumat (esim. valojen räpsyminen) ja kehon liikkeet sekä sanat. Kolmanneksi, tunnistamisen semioottisessa ideologiassa olennaista on merkkien, etenkin indeksien käyttäminen arvioinnin keinoina ja todisteina, joilla pyritään vakuuttamaan. Neljänneksi, kyseisen semioottisen ideologian (sekä

laajemmin kanavoinnin semioottisen ideologian) omaksuminen toimii yhdenlaisena kanavoinnin oppimisen ehtona.

Yhteistä kanavoinnin ja protestanttisuuden semioottisille ideologioille on vilpittömyyden ohella jännitteinen suhtautuminen aineellisuuteen ja rituaalisuuteen, aineettomaan todellisuuteen saadun suoran yhteyden arvostaminen ja jonkinlainen pyrkimys dematerialisointiin. Kanavoinnin semioottisessa ideologiassa aineellisuuden suhtaudutaan yhtäältä myönteisesti, toisaalta väheksyen. Esimerkiksi välineitä, kuten kortteja, voidaan hyödyntää kanavoinnissa, mutta niiden käyttämistä ei arvosteta samalla tavoin kuin kanavan suoraa yhteyttä henkimaailmaan. Lisäksi todisteista aineellisempia, kuten kvalioita tai valokuvia, pidetään parempina. (Toisinaan luotettavana todisteena pidetään tiedon osuvuutta, joka on vähemmän aineellista tai eri tavoin aineellisuuteen liittyvää.) Lisäksi kanavoinnin semioottisessa ideologiassa aineellisuus (esim. ihmiset, raha) on pohjimmiltaan henkistä. Suhteessa puhujan vastuuta painottavaan protestanttiseen puhujasuuntautuneeseen kieli-ideologiaan (ks. Robbins 2001), kanavoinnin kieli-ideologia on kuulijasuuntautunutta eli se korostaa puhujan vastuun ohella kuulijan vastuuta. Lisäksi kanavoinnin kieli-ideologiaan kuuluvat oleellisesti käsitykset sanojen ja ajatusten voimasta.

7.4 Kanavoinnin yhteisöllisyys

Osa tutkijoista on pitänyt yhtenä uskonnollisuuden muutoksen keskeisenä ilmentymänä sen yksilökeskeistymistä. Kanavointi-ilmiön perusteella uushenkisyys ei ole yksiselitteisesti yksilökeskeistä, sillä jo ilmiön affektiiviset piirteet kertovat, että se rakentuu yhteisöllisesti. Tutkimukseni osallistuu tähän keskusteluun esittämällä kanavoinnin ja kanavien affektiivisen työn osoittamia yksilökeskeisyyden ja yhteisöllisyyden ulottuvuuksia tiedon näkökulmasta.

Kanavoinnin tapaus osoittaa, että tietäminen ja tieto rakentuvat kanavoinnin tapauksen perusteella yhteisöllisesti. Kanavoinnin lähteen katsotaan olevan yksilön ulkopuolella ja tietoa välitetään pääasiassa muille ihmisille. Kanavoinnin avulla saatava tieto syntyy henkimaailman, kanavan ja asiakkaan vuorovaikutuksessa, ja se koskee usein laajempaa ihmisryhmää kuin vain yksittäistä asiakasta, toisinaan koko ihmiskuntaa. Tiedolla voi olla vaikutuksia niin yksilön kuin hänen läheistensäkin elämään, koska siinä ihmistä suunnataan ajattelemaan tai toimimaan tietyllä tavoin. Tietämisen oppiminen on vahvasti sidoksissa yhteisölliseen toimintaan. Esimerkiksi kursseilla ihmiset voivat saada tietoa siitä, miten he voivat puhdistaa itseään ja saada kanavoituja viestejä. Lisäksi yhteisöllinen toiminta vähentää oppimisprosessiin kuuluvaa epäilyä. Tiedon halu puolestaan suuntaa ihmisiä sosiaaliseen kanssakäymiseen esimerkiksi messujen tapauksessa.

Lisäksi suhteessa yksilökeskeisyys-kollektivismi-akseliin (Oyserman & al. 2002) uushenkisyyden ja kanavoinnin kollektiivisista näkökulmista kertoo se, ettei

henkilöiden päämääriä koeta yksilökeskeisinä (tavoitteena ihmiskunnan henkisyden nostaminen), eikä yksilön pärjäämistä (esim. markkina-asemaan liittyvän kilpailun voittamista) korosteta. Kanavoinnin sijoittumisesta akselin yhteisölliseen päätyyn kertoo myös sen ontoepistemologinen käsitys eli se, ettei ajatuksia ja toimintoja katsota yksityisiksi, vaan kaikkien katsotaan kuuluvan ykseyteen ja olevan suhteessa toisiinsa. Lisäksi yhteisöllisiä piirteitä kuvaa se, etteivät henkilöt halunneet juurikaan korostaa eroja toisiin tiedon välittäjiin, vaikka kävivätkin joitakin tiedollisia rajaneuvotteluja esimerkiksi kanavoinnin ja ennustamisen välillä. Heillä oli siis jonkinlainen pyrkimys harmoniaan. Kollektivismiin suuntautumista kuvaavat myös henkilöiden eettiset käsitykset sekä se, että uushenkisyydessä ihmistä kannustetaan turvautumaan toisiin, silloin kun hän tarvitsee apua.

Yksilökeskeisyys-kollektivismi-akselin puoliväliin voi taas sijoittaa käsitykset ihmisten ja henkiolentojen suhteesta ja rajasta. Yhtäältä suhde katsotaan hierarkiseksi, toisaalta korostetaan tasa-arvoista suhtautumista. Akselin puolivälissä on myös yrittäjien ryhmässä toimimiseen liittyvät aspektit. Esimerkiksi jotkut yrittäjät tuottivat ryhmille suunnattuja palveluja (jolloin ryhmä ei ollut niinkään valmiiksi olemassa, vaan kokoontui palvelun puitteissa). Toisaalta yrittäjille itsellensä aiemmat henkiset ryhmät olivat saattaneet jäädä toissijaiseksi. Myöskään yhteistyö eri yrittäjien välillä ei vaikuttanut aina kovinkaan pitkälle viedyltä, vaikka jotkut henkilöt kertoivat tämän tyyppisistä suunnitelmistaan.

Akselin yksilökeskeiseen päätyyn uushenkisyys sijoittuu siinä mielessä, että vaikka ihmistä kannustetaan hakemaan apua muilta, hänen itsenäisyyttään pyritään samalla vahvistamaan esimerkiksi kanavoidun tiedon avulla. Tiedon näkökulmasta tämä ilmenee muun muassa yksilön kokemuksen, vastuun ja totuuden korostamisena. Se tulee esiin myös yksilön uniikkiuden, itsetuntemuksen ja vapauden korostamisessa, esimerkiksi asiakas- ja uskontosuhteessa tai siinä ettei lapsia tietoisesti pyritä sosiaalistamaan henkisyteen.

Lyhyesti sanottuna epistemologian näkövinkkelistä uushenkisyyden yksilön kokemuksen ja itsetuntemuksen korostaminen ja ryhmän jäsenyyden (ja sen tuomien vaatimusten) vältteleminen sekä toisaalta yhteisöllisyys eivät ole toisilleen poissulkevia. Kanavien tapauksen perusteella uushenkisyyden yhteisöllisyys (ja tietystä mielessä myös yksilökeskeisyys) muodostuu tietoon ja tietämiseen liittyvissä affektiivisissa suhteissa.

7.5 Uushenkinen yrittäjyys rajoja ylittävänä tilana

Yhteisöllisten aspektien korostumisen lisäksi kanavointi-ilmio kertoo uskonnollisuuden muutoksesta kohti yritysvetoista organisoitumista. Tämä muutos voi tuoda ihmisille toimeentulon saamisen mahdollisuuksia. Yritysmuotoisen organisoitumisen haasteeksi muodostuvat puolestaan sekä henkisen alan yrittäjien ja asiak-

kaiden/yhteiskunnan välinen epistemologinen kuilu että alan organisoitumisen puute tai yrittäjien haluttomuus organisoitumiseen. Nämä tekijät aiheuttavat yhteiskunnan ja uskonnon rajoille työntymistä. Uskontotieteilijä Tuomas Martikainen kumppaneineen on katsonut, että markkinoiden tuottama uskonnollisuuden muutos on havaittavissa siinä, miten auktoriteettia ja legitimeettia luodaan uudenaikaisilla kentillä. Heidän mukaansa henkisen alan yrittäjien kohdalla auktoriteetin ja legitimeetin muodostaminen voidaan paikantaa tuottajan ja kuluttajan väliseen vaihtokauppaan. (Martikainen & al. 2015, 76.) Tutkimukseni perusteella tässä yrittäjän ja asiakkaan välisessä suhteessa luodaan samalla eettisiä ja moraalaisia käsityksiä ja käytäntöjä, jotka kuvastavat auktoriteetin ja legitimeetin ohella tätä organisoitumisen tason muutosta.

Tutkimukseni tuo tietoa yrittäjyyden ja henkisyyden välisestä suhteesta Suomessa, jonka käsittely on aiemmassa tutkimuksessa jäänyt vähälle (ks. esim. Koivunen & Ojala 2015; Martikainen & al. 2015). Ylipäätään uskonnon ja yrittäjyyden suhdetta on tarkasteltu todella vähän Suomessa (ks. Linjakumpu 2018).¹⁹⁹ Uushenkisen yrittäjyyden, palveluntarjoajien ja asiakkaiden välisen dynamiikan tarkastelun johdosta tämä tutkimus koskettaa myös ajankohtaisia vaihtoehtoisista tai täydentävistä hoidoista ja terapioiden käytyjä keskusteluja Suomessa (ks. esim. Vuolanto & al. 2018; Kempainen & al. 2018; Salmenniemi & Pessi 2017). Tutkimukseni yhtenä antina on uskontoantropologisen ja -sosiologisen, ontoepistemologisiin kysymyksiin keskittyvän näkökulman tuominen näihin keskusteluihin.

Tässä tutkimuksessa olen käsitellyt uushenkistä yrittäjyyttä affektiivisena työnä. Tutkimukseni tuo affektiivisesta työstä käytyihin keskusteluihin työturvallisuuden aspektin. Esittelin henkisen hyvinvoinnin tarkastelun yhteydessä käsitteen affektiivinen työturvallisuus. Affektiivisen ja henkisen työn hahtapuolena ovat vuorovaikutuksen tuomat ikävät tilanteet ja tuntemukset sekä mahdollinen työn kuormittavuus. Aiempi affektiivisuutta ja affektiivista työtä käsittelevä tutkimus ei ole kuitenkaan

¹⁹⁹ Yhteiskuntatieteilijä Aini Linjakumpu (2018) on tutkinut vanhoillislestadiolaisten yritystoimintaa, joka tarjoaa kiinnostavan vertailukohdan kanavien tapaukselle. Kanavien yritystoiminta eroaa vanhoillislestadiolaisten yrittäjyydestä erityisesti siinä, että kanavointiyrittäjien tapauksessa henkisyyden ja tuotteen/palvelun välinen raja ylittyy. Toisin sanoen uushenkiselle yrittäjyydelle ominaista on se, että taloudellisen toiminnan ja henkisyyden alueet ovat erottamattomasti yhdessä. Sitä vastoin Linjakummun mukaan vanhoillislestadiolaiset yrittäjät toimivat uskonnosta erillisillä aloilla (esim. rakennusalalla). Tällä on puolestaan vaikutusta siihen, miten yrittäjät voivat hyödyntää tiivistä vanhoillislestadiolaisten yhteisöä. Toiseksi kanavointiyrittäjyys ei ole kasvuhakuista eikä ahkeruuden ihannetta korostavaa, toisin kuin vanhoillislestadiolaisten yrittäjien toiminta. Yhteistä kanaville ja lestadiolaisyrittäjille on muun muassa luottamuksen merkityksen korostuminen taloudellisessa toiminnassa. Lestadiolaisyrittäjät painottavat rehellisyyttä, kanavat vilpittömyyttä. Molempia kohtaan esiintyy ennakkoluuloja ja molempien käsityksissä on menestysteologian piirteitä.

tarkastellut sitä, millaisia keinoja affektiivisen työn tekijät käyttävät näiden työn riskien ja haittojen ennaltaehkäisyssä. Affektiivisen työturvallisuuden käsitteellä tarkoitin ajatusta, että ihminen voisi strategisesti säädellä ihmisten, asioiden tai muiden entiteettien (ruumiillista) vaikutusta erilaisissa työhön liittyvissä sosiaalisissa suhteissa. Kerroin, kuinka esimerkiksi maadoittamisen ja suojauksen strategiat voidaan katsoa eräänlaisiksi työturvallisuusasioiksi, koska ne pyrkivät tuomaan turvallisuutta sekä kanavalle että asiakkaalle. Suojaus ja maadoitus toimivat rajojen ylläpitäjinä asiakassuhteessa, mutta myös keinoina työn negatiivisen affektiivisuuden käsitteelyyn.

Uushenkistä yrittäjyyttä käsitteleviin keskusteluihin olen tuonut aineelliseen semiotiikkaan pohjaavan jakautuneen yrittäjyyden käsitteen, jonka avulla olen pyrkinyt tavoittamaan kanavointiyrittäjyyden kaltaisen yrittäjyyden ja yhteistyön. Käsitettä voidaan myöhemmin hyödyntää myös muunlaisessa tutkimuksessa. Jakautunut yrittäjyys tarkoittaa sellaista yrittäjyyden prosessia ja toimintaa, joka on jakautunut monien ja monenlaisten toimijoiden, kuten ihmisten, henkiolentojen ja esineiden kesken. Lisäksi tutkimus tarjoaa käsityksen alan yrittäjyyden ja yrittäjän hyvinvointiin liittyvien ulottuvuuksien kietoutumisesta toisiinsa, jota näissä keskusteluissa ei ole yleensä käsitelty. Uushenkisen yrittäjyyden ymmärtämisessä olennaista on hyvinvoinnin merkityksen korostuminen ja vaikutus yritystoimintaan, ei pelkästään suhteessa myytäviin palveluihin, vaan alan yrittäjien elämään.²⁰⁰

Tämä tutkimus on tuonut tietoa henkisen alan yrittäjien eettisistä näkökulmista. Erilaisten virallisen terveydenhuollon ulkopuolelle sijoittuvien hoitajien ammattietiikka ei tule julkisissa keskusteluissa juurikaan esille, mikä vaikuttaa ulkopuolelta tehtäviin rajanvetoihin. Tietyn epistemologian arvioiminen toisenlaisen epistemologian kriteereillä ei ole hyödyllistä (Valkonen & al. 2019, 7). Esimerkiksi kanavoinnin epistemologian arvioiminen lääketieteen epistemologian kriteereillä ei välttämättä johda mielekkääseen keskusteluun. Kyseessä ovat erilaiset tietämisen, ihmisisistä välittämisen ja hoitamisen tavat (vrt. Joks & Law 2017). Lisäksi, jotta yhteiskunnallinen keskustelu vaihtoehtoisista tai täydentävistä hoitomuodoista olisi rakentavaa, ei erilaisia hoitajia ja yrittäjiä tulisi käsitellä yhdenmukaisena joukkona, vaan erilaisista perinteistä tulisi olla yksityiskohtaisempaa tietoa. Julkisuuden CAM-

²⁰⁰ Tulevaisuudessa yrittäjyyden aihetta voisi käsitellä vielä tarkemmin kuin mitä olen tässä tutkimuksessa tehnyt. Työssäni olen keskittynyt yrittäjyyden ja henkisyuden rajapintoihin ja affektiivisen työn käsitteen myötä ruumiillisempaan lähestymistapaan. Alan yrittäjyyttä voisi käsitellä myös siten, että kuljettaisiin vahvemmin yrittäjyyden puolelle, esimerkiksi siihen miten alan yrittäjät konkreettisesti pyörittävät yritystä arjessaan. Tämä vaatisi hieman erityyppisiä teoreettisia ja menetelmällisiä lähestymistapoja, kuten pidempää ja intensiivisempää yhteistyötä tutkittavien kanssa (mikä voi tosin vaikeuttaa tutkittavien löytymistä) ja haastatteluiden painottamista yrityksen pyörittämiseen liittyviin asioihin.

keskustelussa usein keskitytään puhumaan vaikeiden sairauksien kuten syöpätapausten hoitamisesta ja kanavointiyrittäjille pienistä asiakasryhmistä. Annemarie Molin mukaan erilaisilla ontologioilla on erilaiset vahvuudet (Mol 2002), ja niin myös erilaisilla epistemologioilla ja mielen/kehon teorioilla. Julkisessa keskustelussa usein unohdetaan, että kanavoinnin kaltaisista palveluista voivat saada apua ja tukea sellaiset ihmiset, jotka eivät koe hyötyvänsä perinteisen terveydenhuollon palveluista tai joiden ongelmat ovat sellaisia, joiden käsittelyyn kanavointipalvelut voivat olla toimivia kuten ihmissuhdeongelmat.

Uskontotieteellisestä vaihtoehtohoitoja käsittelevästä tutkimuksesta on joitakin esimerkkejä Suomessa (esim. Utriainen 2017b), mutta katson, että sillä olisi enemmänkin annettavaa CAM-hoidoista käydyille keskusteluille. Julkisessa puheessa erilaiset kanavointiin liittyvät hoidot, kuten enkelihoidot, paikantuvat ”uskomushoitohen” kenttään ja samalla helposti uskontoon.²⁰¹ Lisäksi palveluntarjoajien toimintaa katsotaan ulkopuolelta helposti siten, ettei henkisyteen liittyviä aspekteja huomioida. Esimerkiksi käytännössä rajat kanavoinnin ja joidenkin muiden hoitomuotojen välillä eivät ole aina selkeitä, sillä asiakastilanteissa hoitajat voivat yhdistää kanavointia muunlaisiin hoitoihin. Myös esimerkiksi mahdolliselle CAM-hoitoja käsittelevälle lainsäädännölle voi olla merkitystä sillä, millaiseksi näiden hoitojen ja henkisyyden/uskonnon suhde ymmärretään.

Uskomushoitokeskustelu on eräänlainen esimerkki siitä, kuinka yhtäältä yrittäjyys julkisena toimintana voi altistaa kanavat ennakkoluuloille ja lisätä sitä kautta yhteiskunnan rajoille joutumista. Toisaalta yrittäjyys luo yhteistä, erilaisten osapuolien kohtaamisen ja vaihdon aluetta (ks. Conklin & Graham 1995; White, 2011), jonka kanavat jakavat yhteiskunnan kanssa. Uushenkinen yrittäjyys voidaan käsittää rajoja ylittäväksi poliittiseksi tilaksi kanavien ja yhteiskunnan rajalla, jonka sekä kanavat että yhteiskunta ymmärtävät ja jossa he voivat puhua ainakin osittain ”samaa kieltä”.

²⁰¹ CAM-hoitojen ja uskonnon suhteesta ks. Kalvig 2017.

Lähteet

Haastattelut

Haastattelut on arkistoitu Turun yliopiston Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkistoon.

TKU/A/19/44, nainen, syntynyt 1950-luvulla.

TKU/A/19/45, nainen, syntynyt 1950-luvulla.

TKU/A/19/46, nainen, syntynyt 1940-luvulla, mies (syntymäaika ei tiedossa).

TKU/A/19/47, nainen, syntynyt 1940-luvulla.

TKU/A/19/48, nainen, syntynyt 1970-luvulla.

TKU/A/19/49, nainen, syntynyt 1950-luvulla.

TKU/A/19/50, nainen, syntynyt 1940-luvulla.

TKU/A/19/51, nainen, syntynyt 1940-luvulla.

TKU/A/19/52, mies, syntynyt 1950-luvulla, nainen, syntynyt 1920-luvulla, mies, syntynyt 1940-luvulla.

TKU/A/19/53, nainen, syntynyt 1980-luvulla.

TKU/A/19/54, nainen, syntynyt 1980-luvulla.

TKU/A/19/55, nainen, syntynyt 1970-luvulla.

TKU/A/19/56, nainen, syntynyt 1960-luvulla.

TKU/A/19/57, nainen, syntynyt 1950-luvulla.

TKU/A/19/58, nainen, syntynyt 1960-luvulla.

TKU/A/19/59, nainen, syntynyt 1950-luvulla.

TKU/A/19/60, nainen, syntynyt 1960-luvulla.

TKU/A/19/61, nainen, syntynyt 1960-luvulla.

TKU/A/19/62, nainen, syntynyt 1960-luvulla.

TKU/A/19/63, nainen, syntynyt 1960-luvulla.

TKU/A/19/64, nainen, syntynyt 1950-luvulla.

TKU/A/19/65, mies, syntynyt 1970-luvulla, nainen, syntynyt 1980-luvulla.

TKU/A/19/66, nainen, syntynyt 1980-luvulla.

TKU/A/19/67, nainen, syntynyt 1960-luvulla.

TKU/A/19/68, nainen, syntynyt 1960-luvulla.

TKU/A/19/69, nainen, syntynyt 1940-luvulla.

TKU/A/19/70, nainen, syntynyt 1960-luvulla.

TKU/A/19/71, nainen, syntynyt 1970-luvulla.
TKU/A/19/72, mies, syntynyt 1950-luvulla.
TKU/A/19/73, mies, syntynyt 1960-luvulla.
TKU/A/19/74, nainen, syntynyt 1960-luvulla.
TKU/A/19/75, mies, syntynyt 1960-luvulla.
TKU/A/19/76, nainen, syntynyt 1980-luvulla.

Haastattelupäiväkirja 2014–2017

Kenttätyöpäiväkirja 2014–2018

Kyselylomakevastaukset

Kirjoituskutsun tekstit

Kanavoinnin avulla syntynyt ja uushenkinen kirjallisuus

- Choquette, Sonia 1999 [1994].** *Herätä sisäinen äänesi.* Suomentanut Riitta Metsovuori. Vantaa: Kustannus Oy Michael Kirjat.
- Cooper, Diana 2010 [2009].** *2012 ja sen jälkeen.* Suomentanut Kaisa Mäkisarka. Karjaa: Kustannus Oy Taivaankaari.
- Cooper, Diana & Crosswell, Cathy 2009 [2008].** *Enkelipallot – tie valaistumiseen.* Suomentaneet Juha Pitkänen ja Päivi Piironen. Karjaa: Kustannus Oy Taivaankaari.
- Ervast, Pekka 1988 [1901].** *Valoa kohti. Nykyaikaisesta teosofiasta.* Tampere: Kristosofinen Kirjallisuusseura ry.
- Fagerström, Ritva 1992 [1991].** *Portti elämän jälkeen: Viestejä automaattikirjoituksella.* Helsinki: Aquarian Publications.
- Fagerström, Ritva 1993.** *Murroksen aika: Elämänviisautta henkioppailta.* Helsinki: Aquarian Publications.
- Hicks, Esther & Hicks, Jerry 2011 [2005].** *Pyydä, niin saat. Miten opit käyttämään Vetovoiman lakia.* Suomentanut Kaisa Mäkisarka. Karjaa: Kustannus Oy Taivaankaari.
- Juhola, Niina-Matilda 2007.** *Niina-Matilda – näkijä. Elämänpolulla henkien kanssa.* Helsinki: WSOY.
- King, Godfré Ray 1999 [1934].** *Paljastetut mysteerit.* Suomentanut Päivi King. Helsinki: P. King.
- Lehtiranta, Erkki 2012.** *Universaalit lainalaisuudet ja henkinen kehitys: hyvän elämän käyttöohjeet.* Mestari Hilarionin viisautta 4. Helsinki: Smiling Stars.
- Lorentsen, Asger 2011 [1996].** *Tähti-ihmiset ja enkeli-ihmiset.* Suomentaneet Hanna Paso ja Tarja Salomaa. Tampere: Aurinko-Maa ry.
- Myss, Caroline 2004 [2001].** *Sielun sopimus.* Suomentanut Risto K. Träff. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Myss, Caroline 2005 [2004].** *Ihmeellinen voima.* Suomentanut Tytti Träff. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Newton, Michael 2004 [1994].** *Sielujen matka: Elämää elämien välillä.* Suomentanut Juha Pitkänen. Karjaa: Kustannus Oy Taivaankaari.
- Osho 1990.** *Esoteerinen psykologia.* Suomentanut Jorma Sauvala. Helsinki: Unio Mystica.
- Perry, Robert 2008 [1987].** *Ikmeiden Oppikurssin esittely.* Suomentanut Vuokko Mero. Vantaa: Ykseys ry.
- Roman, Sanaya & Packer, Duane 2006 [1987].** *Avaudu kanavaksi. Miten saan yhteyden henkioppaaseeni.* Suomentanut Juha Pitkänen. Karjaa: Kustannus Oy Taivaankaari.
- Roman, Sanaya & Packer, Duane 2007 [1988].** *Raha ja elämäntehtävä. Runsauden avaimet.* Suomentanut Juha Pitkänen. Karjaa: Kustannus Oy Taivaankaari.

- Sterling, Fred 2004 [2001].** *Kirael: Matriisin synty*. Suomentanut Juha Pitkänen. Kirkkonummi: Kustannus Oy Taivaankaari.
- Tolle, Eckhart 2002 [1997].** *Läsnäolon voima. Tie henkiseen heräämiseen*. Suomentanut Hilikka Rasku. Helsinki: Basam Books.
- Virtue, Doreen 2009 [2003].** *Kristallilapset. Uuden sukupolven selvänäköiset ja herkät lapset*. Suomentanut Virve Kääntee yhdessä Kateriina Kavénin kanssa. Vaasa: Lootus-kirja Oy.
- Williams, Lisa 2012 [2011].** *Sielun ikuinen elämä*. Suomentanut Asta Santti. Helsinki: Basam Books Oy.

Muu aineisto

Elektroninen aineisto:

- Härkönen, Rebekka (Yle uutiset) 2018.** Lääkäriliitto: Uskomushoidot kiellettävä lapsilta. <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/3973497/Laakariliitto+Uskomushoidot+kiellettava+lapsilta>, tarkastettu 30.5.2020.
- Rautio, Sampsa 2015.** Asiantuntijat tyrmäävät uskomushoidot – ”Osa paranee hoidoista huolimatta”. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/01/27/asiantuntijat-tyrmaavat-uskomushoidot-osa-paranee-hoidoista-huolimatta>, tarkastettu 30.5.2020.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.** STM käynnistää valmistelun vaihtoehtohoitoja koskevasta lainsäädännöstä. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/stm-kaynnistaa-valmistelun-vaihtoehtohoitoja-koskevasta-lainsaadannosta, tarkastettu 26.7.2020.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko.** Aamenesta öylättiin -kirkon sanasto, <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Jumalan+rakkaus>, tarkastettu 28.4.2021.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko.** Aamenesta öylättiin -kirkon sanasto, <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Predestinaatio-oppi>, tarkastettu 26.7.2020.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko.** Luterilaiset tunnustuskirjat. <http://tunnustuskirjat.fi/yo/t11.html>, tarkastettu 26.7.2020.
- Toivola, Teemu 2013.** Selitys enkelihoidojen suosiolle? – Tunne siitä, että joku kuuntelee. <https://yle.fi/uutiset/3-6568433>, tarkastettu 30.5.2020.
- Ukkola, Sanna 2016.** Ennustajat huiputtavat mummoja tv-kanavien luvalla. Yle Blogit. <https://yle.fi/uutiset/3-8916221>, tarkastettu 6.9.2019.
- Yle uutiset 2007.** Lääkäriliitto haluaa uskomushoidot kuriin. <https://yle.fi/uutiset/3-5791802>, tarkastettu 30.5.2020.
- Yle Uutiset 2017.** Oulun kaupunginkirjastolla järjestetään tilaisuus, jossa aiotaan ottaa yhteys kuolleisiin eläimiin – kirjastoasiakkaat hämmästelevät. <https://yle.fi/uutiset/3-9849970>, tarkastettu 6.9.2019.
- Yle uutiset 2018.** Uusi lääketieteen opiskelijoiden yhdistys taistelee väärää terveystietoa vastaan. <https://yle.fi/uutiset/3-10571088>, tarkastettu 30.5.2020.

Esitelmät:

- Siikavirta, Jaska 2020.** ”Vaihtoehtoisten hoitomuotojen asemasta hallituskaudella 2019–2023”, esitelmä seminaarissa Täydentävät ja vaihtoehtoiset hoidot haaste ja mahdollisuus – tutkimusta, tietoa ja terveyspolitiikkaa, Helsinki, 14.1.2020.

Kirjallinen aineisto:

- Rowland, Ian 2015 [1998].** *The Full Facts Book of Cold Reading*. Ian Rowling Limited.
- Takanen, Kimmo 2011.** *Tunne lukkosi: vapaudu tunteiden vallasta*. Helsinki: WSOY.
- Vaihtoehtohoitoja koskevan lainsäädännön tarpeita selvittävä työryhmä / Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2009 (STM 2009).** *Vaihtoehtohoitojen sääntelytarve. Vaihtoehtohoitoja koskevan lainsäädännön tarpeita selvittäneen työryhmän raportti*. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön selvityksiä 2009:17.

Tutkimuskirjallisuus

- Ahlin, Lars 2013.** Mutual Interests? Neoliberalism and New age During the 1980s. – F. Gauthier, & T. Martikainen, (eds.), *Religion in Consumer Society: Brands, Consumers and Markets*, 175–188. Farnham, Surrey, GBR: Ashgate Publishing.
- Ahmed, Sara 2010.** Creating disturbance: Feminism, happiness and affective differences. – M. Liljeström & S. Paasonen (eds.), *Working with Affect in Feminist Readings. Disturbing differences*, 31–44. London & New York: Routledge.
- Ahonen, Johanna 2010.** Nomadic bodies, transformative spaces: Affective encounters with Indian spirituality. – M. Liljeström & S. Paasonen (eds.), *Working with Affect in Feminist Readings. Disturbing differences*, 112–125. London & New York: Routledge.
- Ahonen, Johanna 2014.** Finnish Women's Turn toward India: Negotiations between Lutheran Christianity and Indian Spirituality. – T. Utraiainen & P. Salmesvuori (eds.), *Finnish Women Making Religion: Between Ancestors and Angels*, 217–235. New York: Palgrave Macmillan.
- Alaimo, Stacy & Hekman, Susan 2008.** Introduction: Emerging Models of Materiality in Feminist Theory. – S. Alaimo & S. Hekman (eds.), *Material Feminisms*, 1–19. Bloomington: Indiana University Press.
- Alasuutari, Varpu 2017a.** Kuolema, suru ja kummat kokemukset. – M-L. Honkasalo & K. Koski (toim.), *Mielen rajoilla: Arjen kummat kokemukset*, 163–195. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Alasuutari, Varpu 2017b.** Skeletons, Closets and Coming out. Julkaisematon seminaarityö. Turun yliopisto, sukupuolentutkimus.
- Albanese, Catherine L. 2007.** *A Republic of Mind and Spirit: A Cultural History of American Metaphysical Religion*. New Haven & London: Yale University Press.
- Albanese, Catherine L. 2015.** Historical Imagination and Channeled Theology. Or, Learning the Law of Attraction. – C. Gutierrez (ed.), *Handbook of Spiritualism and Channeling*, 480–502. Leiden: Brill.
- Altglas, Véronique 2014.** *From Yoga to Kabbalah. Religious Exoticism and the Logics of Bricolage*. New York: Oxford University Press.
- Anderson, Ben 2009.** Affective atmospheres. *Emotion, Space and Society*, 2, 77–81.
- Anttonen, Salli 2017.** *A Feel for the Real. Discourses of Authenticity in Popular Music Cultures through Three Case Studies*. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Aupers, Stef 2012.** Enchantment, Inc: Online Gaming Between Spiritual Experience and Commodity Fetishism. – D. Houtman & B. Meyer (eds.), *Things: religion and the question of materiality*, 339–355. New York: Fordham University Press.
- Baak, Melanie 2016.** *Negotiating Belongings. Stories of Forced Migration of Dinka Women from South Sudan*. Rotterdam, Boston & Taipei: Sense Publishers.
- Bado-Fralick, Nikki & Sachs Norris, Rebecca 2010.** *Toying with God: the world of religious games and dolls*. Waco: Baylor University Press.
- Bal, Christopher 2017.** Realisms and Indexicalities of Photographic Propositions. *Signs and Society*, 5 (S1), S154–S177.

- Balthazar, Ana Carolina 2016.** Old things with character: The fetishization of objects in Margate, UK. *Journal of Material Culture*, 21 (4), 448–464.
- Bandak, Andreas & Jørgensen, Jonas Adelin 2012.** Foregrounds and Backgrounds – Ventures in the Anthropology of Christianity. *Ethnos*, 77 (4), 447–458.
- Barad, Karen 2003.** Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter. *Signs*, 28 (3), 801–831.
- Barad, Karen 2007.** *Meeting the universe halfway: quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Durham: Duke University Press.
- Barkun, Michael 2013 [2003].** *A Culture of Conspiracy: Apocalyptic Visions in Contemporary America*. Berkeley: University of California Press.
- Barth, Fredrik 1990.** The Guru and the Conjuror: Transactions in Knowledge and the Shaping of Culture in Southeast Asia and Melanesia. *Man*, 25 (4), 640–653.
- Barth, Fredrik 2002.** An Anthropology of Knowledge. *Current Anthropology*, 43 (1), 1–18.
- Bazeley, Patricia 2013.** *Qualitative Data Analysis: Practical Strategies*. London, Thousand Oaks, New Delhi & Singapore: SAGE Publications.
- Berliner, David & Sarró, Ramon 2007.** *Learning Religion: Anthropological Approaches*. New York & Oxford: Bergham Books.
- Bernard, H. Russell & Ryan, Gery W. 2010.** *Analyzing Qualitative Data: Systematic Approaches*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore & Washington DC: SAGE Publications.
- Bertelsen, Lone & Murphie, Andrew 2010.** An Ethics of Everyday Infinities and Powers: Félix Guattari on Affect and Refrain. – M. Gregg & G. Seigworth (eds.), *The Affect Theory Reader*, 138–157. Durham & London: Duke University Press.
- Bessire, Lucas & Bond, David 2014.** Ontological anthropology and the deferral of critique. *American Ethnologist*, 41 (3), 440–456.
- Binder, Friedrich 2013.** ‘Believe But Don’t Be Superstitious!’ Discourses of Authority and Authenticity in a Taiwanese Spirit-Medium Shrine. – M. Pelkmans (ed.), *Ethnographies of Doubt: Faith and Uncertainty in Contemporary Societies*, 119–147. London & New York: I. B. Tauris.
- Blackman, Lisa 2007/2008.** Is Happiness Contagious? *New Formations*, Winter 2007/2008, 63, 15–32.
- Blackman, Lisa 2010.** Embodying Affect: Voice-hearing, Telepathy, Suggestion and Modelling the Non-conscious. *Body & Society*, 16 (1), 163–192.
- Blackman, Lisa 2012.** *Immaterial Bodies. Affect, Embodiment, Mediation*. London, Los Angeles, New Delhi, Singapore: SAGE Publications.
- Blackman, Lisa & Couze Venn 2010.** Affect. *Body & Society*, 16 (1), 7–28.
- Bloch, Jon P. 1998.** *New Spirituality, Self, and Belonging. How New Agers and Neo-Pagans Talk about Themselves*. Westport: Praeger.
- Bloch, Maurice & Parry, Jonathan 1989.** Introduction: money and the morality of exchange. – J. Parry & M. Bloch, (eds.), *Money and the morality of exchange*, 1–32. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bohn, Einar Duenger 2018.** Panpsychism, The Combination Problem, and Plural Collective Properties. *Australasian Journal of Philosophy*, 1–12.
- Bowman, Marion 1999.** Healing in the Spiritual Marketplace: Consumers, Courses and Credentialism. *Social Compass*, 46 (2), 181–189.
- Boyd, James & Williams, Ron 1999.** Artful Means: an Aesthetic View of Shinto Purification Rituals. *Journal of Ritual Studies*, 13, 37–52.
- Bradby, Ruth 2011.** ‘Science as Legitimation for Spirituality: From *The Aquarian Conspiracy* to Channeling and *A Course in Miracles*’. J. R. Lewis & O. Hammer, (eds.), *The Handbook of Religion and the Authority of Science*, 687–706. Leiden: Brill.
- Bradby, Ruth 2015.** Channeling – The Cinderella of the New Age? A Course in Miracles, the Seth Texts, and Definition in New Age. – C. Gutierrez (ed.), *Handbook of Spiritualism and Channeling*, 340–361. Leiden: Brill.

- Braidotti, Rosi 2008.** Affirmation, Pain and Empowerment. *Asian Journal of Women's Studies*, 14 (3), 7–36.
- Braude, Ann 1989.** *Radical Spirits. Spiritualism and Women's Rights in Nineteenth-Century America.* Boston: Beacon Press.
- Broo, Måns, Illman, Ruth, Moberg, Marcus & Utriainen, Terhi 2015.** – P. Nynäs, R. Illman & T. Martikainen (eds.), *On the outskirts of 'the church': diversities, fluidities and new spaces of religion in Finland*, 111–126. Zürich: Lit Verlag.
- Brown, Michael F. 1997.** *The Channeling Zone: American Spirituality in an Anxious Age.* Cambridge/London: Harvard University Press.
- Brown, Barry & Laurier, Eric 2014.** Word of mouth: products, conversations and consumption, *Consumption Markets & Culture*, 17 (1), 29–49.
- Bräunlein, Peter J. 2016.** Thinking Religion Through Things Reflections on the Material Turn in the Scientific Study of Religion\'. *Method and Theory in the Study of Religion*, 28, 365–399.
- Bubandt, Nils 2014.** *The Empty Seashell: Witchcraft and Doubt on an Indonesian Island.* Ithica & London: Cornell University Press.
- Bubandt, Nils 2016.** When in doubt. . .? A reply. *Hau: Journal of Ethnographic Theory*, 6 (1), 519–530.
- Buss, Andreas 2000.** The Evolution of Western Individualism. *Religion*, 30 (1), 1–25.
- Butler, Nick, Chillias, Shiona & Muhr, Sara Louise 2012.** Professions at the margins. *ephemera*, 12 (3), 259–272.
- Callon, Michel, Meadel, Cecile & Rabeharisoa, Vololona 2002.** The economy of qualities. –*Economy and Society*, 31 (2), 194–217.
- Calvão, Filipe 2013.** The transporter, the agitator and the kamanguista: Qualia and the in/visible materiality of diamonds. *Anthropological Theory*, 13 (1/2), 119–136.
- Carrette, Jeremy & King, Richard 2005.** *Selling Spirituality. The Silent Takeover of Religion.* London: Routledge.
- Cassaniti, Julia L. 2014.** Moralizing emotion: A breakdown in Thailand. *Anthropological Theory*, 14 (3), 280–300.
- Cassaniti, Julia L. 2015.** Intersubjective Affect and Embodied Emotion: Feeling the Supernatural in Thailand. *Anthropology of Consciousness*, 26 (2), 132–142.
- Cassatini, Julia & Luhrmann, Tanya Marie 2011.** Encountering the Supernatural. Phenomenological Account of Mind. *Religion and Society: Advances in Research*, 2, 37–53.
- Chirrey, Deborah A. 2003.** 'I hereby come out': What sort of speech act is coming out? *Journal of Sociolinguistics*, 7 (1), 24–37.
- Christensen, Ann-Dorte 2009.** Belonging and Unbelonging from an Intersectional Perspective. *Gender, Technology and Development*, 13 (1), 21–41.
- Chua, Liana 2015.** Troubled landscapes, troubling anthropology: co-presence, necessity, and the making of ethnographic knowledge. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 21, 641–659.
- Chua, Liana, High, Casey & Lau, Timm 2008.** Introduction: Questions of Evidence. – L. Chua, C. High & T. Lau (eds.), *How do we know? evidence, ethnography, and the making of anthropological knowledge: Evidence, ethnography, and the making of anthropological knowledge*, 1–19. Newcastle: Cambridge Scholars Pub.
- Chumley, Lily Hope 2013.** Evaluation regimes and the qualia of quality. *Anthropological Theory*, 13 (1/2), 169–183.
- Chumley, Lily Hope 2017.** Qualia and Ontology: Language, Semiotics, and Materiality; an Introduction. *Signs and Society*, 5 (S1), S1–S20.
- Chumley, Lily Hope & Harkness, Nicholas 2013.** Introduction: QUALIA. *Anthropological Theory*, 13 (1/2), 3–11.
- Classen, Constance 1998.** *The Color of Angels. Cosmology, gender and the aesthetic imagination.* London & New York: Routledge.

- Classen, Constance, Howes, David & Synnott, Anthony 1994.** *Aroma. The cultural history of smell.* London & New York: Routledge.
- Clough, Patricia Ticineto & Halley, Jean 2007.** *The Affective Turn: Theorizing the Social.* Durham & London: Duke University Press.
- Cobley, Paul & Jansz, Litza 1998.** *Semiotiikka vasta-alkaville ja edistville.* Suomentanut Sari Vähänen. Helsinki: Kustannus Oy Jalava.
- Coleman, Simon 2000.** *The Globalisation of Charismatic Christianity: Spreading the Gospel of Prosperity.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Coleman, Simon 2006.** Materializing the Self – Words and Gifts in the Construction of Charismatic Protestant Identity. – F. Cannell (ed.), *The Anthropology of Christianity*, 163–184. Durham & London: Duke University Press.
- Coleman, Simon 2007.** When Silence Isn't Golden: Charismatic Speech and the Limits of Literalism. – M. Engelke & M. Tomlinson (eds.), *The Limits Of Meaning: Case Studies in the Anthropology of Christianity*, 39–61. New York: Berghahn Books.
- Coleman, Simon & von Hellermann, Pauline 2011.** Introduction: Queries, Collaborations, Calibrations. – S. Coleman & P. von Hellermann (eds.), *Multi-Sited Ethnography. Problems and Possibilities in the Translocation of Research Methods*, 1–15. New York: Routledge.
- Conklin, Beth A. & Graham, Laura R. 1995.** The Shifting Middle Ground: Amazonian Indians and Eco-Politics. *American Anthropologist*, 97 (4), 695–710.
- Corrywright, Dominic 2007.** New Age Diffuse Communities. – D. Kemp & J. R. Lewis (eds.), *Handbook of New Age*, 167–180. Leiden: Brill.
- Coutin, Susan Bibler & Vogel, Erica 2016.** Migrant Narratives and Ethnographic Tropes: Navigating Tragedy, Creating Possibilities. *Journal of Contemporary Ethnography*, 45 (6), 631–644.
- Csikszentmihalyi, Mihaly 2005 [1990].** *Flow: Elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu.* Suomentanut Ritva Hellsten. Helsinki: Rasalas Kustannus.
- Csordas, Thomas J. 2004.** Evidence of and for what? *Anthropological Theory*, 4 (4), 473–480.
- Cummings, Kelsey 2017.** “But we still try”: affective labor in the corporate mommy blog. *Feminist Media Studies*, 1–15.
- Dana, Léo-Paul 2010.** Introduction: religion as an explanatory variable for entrepreneurship. – L.-P. Dana (ed.), *Entrepreneurship and Religion*, 1–24. Cheltenham, Gloucestershire: Edward Elgar Publishing.
- Denzler, Brenda 2001.** *The Lure of the Edge: Scientific Passions, Religious Beliefs and the Pursuit of UFOs.* Berkeley: University of California Press.
- De Witte, Marleen 2013.** The Electric Touch Machine Miracle Scam: Body, Technology, and the (Dis)authentication of the Pentecostal Supernatural. – J. Stolow (ed.), *Deus in Machina: Religion, Technology, and the Things in Between*, 61–82. New York: Fordham University.
- De Witte, Marleen 2017.** Spirit Media and the Specter of the Fake. – M. Opas & A. Haapalainen (eds.), *Christianity and the Limits of Materiality*, 37–55. London, Oxford, New York, New Delhi, Sydney: Bloomsbury.
- Diener, Ed, Suh, Eunkook M., Lucas, Richard E. & Smith, Heidi L. 1999.** Subjective Well-Being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin*, 125 (2), 276–302.
- Ditmore, Melissa 2007.** In Calcutta, Sex Workers Organize. – P. T. Clough & J. Halley, *The Affective Turn: Theorizing the Social*, 170–186. Durham & London: Duke University Press.
- Dodd, Sarah Drakopoulou & Gotsis, George 2007.** The Interrelationships between Entrepreneurship and Religion. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 8 (2), 93–104.
- Dougherty, Kevin D., Griebel, Jenna, Neubert, Mitchell J. & Park, Jerry Z. 2013.** A Religious Profile of American Entrepreneurs. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 52 (2), 401–409.
- Du Bois, John W. 1986.** Self-Evidence and Ritual Speech. – W. Chafe & J. Nichols (eds.), *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*, 313–336. Norwood: Ablex.

- Du Bois, John W. 1993.** Meaning without Intention: Lessons from Divination. – J. Hill & J. T. Irvine (eds.), *Responsibility and Evidence in Oral Discourse*, 48–71. Cambridge: Cambridge University Press.
- Duffy, Michelle & Waitt, Gordon 2011.** Rural Festivals and Processes of Belonging. – C. Gibson & J. Connell (eds.), *Festival places revitalising rural Australia*, 44–57. Bristol & New York: Channel View Publications.
- Einstein, Mara 2008.** *Brands of Faith: Marketing Religion in a Commercial Age*. London: Routledge.
- El-Annan, Amina 2014.** Helpers in the New Economy. *Transforming Anthropology*, 1, 16–23.
- Engelke, Matthew 2005.** The Early Days of Johane Masowe: Self-Doubt, Uncertainty, and Religious Transformation. *Comparative Studies in Society and History*, 47 (4), 781–808.
- Engelke, Matthew 2007.** *A Problem of Presence: Beyond Scripture in an African Church*. Berkeley: University of California Press.
- Engelke, Matthew 2010.** Past Pentecostalism: Notes on Rupture, Realignment, and Everyday Life in Pentecostal and African Independent Churches. *Africa: Journal of the International African Institute*, 80 (2), 177–199.
- Engelke, Matthew 2012a.** Dangerous Things: One African Genealogy. – D. Houtman & B. Meyer (eds.), *Things: Religion and the Question of Materiality*, 40–61. New York: Fordham.
- Engelke, Matthew 2012b.** Material Religion. – R. A. Orsi (ed.), *The Cambridge Companion to Religious Studies*, 209–229. New York: Cambridge University Press.
- Espírito Santo, Diana 2010.** Spiritist Boundary-Work and the Morality of Materiality in Afro-Cuban Religion. *Journal of Material Culture*, 15 (1), 64–82.
- Espírito Santo, Diana 2012.** Imagination, Sensation and the Education of Attention Among Cuban Spirit Mediums. *Ethnos*, 77 (2), 252–271.
- Espírito Santo, Diana 2013.** Materiality, Cosmogony and Presence among Cuban Spirits and Mediums. – D. Espírito Santo & N. Tassi (eds.), *Making Spirits: Materiality and Transcendence in Contemporary Religions*, 33–56. London and New York: I. B. Tauris.
- Espírito Santo, Diana & Blanes, Ruy 2013.** Introduction: On the Agency of Intangibles. – R. Blanes & D. Espírito Santo (eds.), *The Social Life of Spirits*, 1–32. Chicago & London: University of Chicago Press.
- Falzon, Mark-Anthony 2009.** Introduction: Multi-sited Ethnography: Theory, Praxis and Locality in Contemporary Research. – M-A. Falzon (ed.), *Multi-sited Ethnography: Theory, Praxis and Locality in Contemporary Research*, 1–23. Farnham, Surrey: Ashgate Publishing Limited.
- Farrimond, Hannah 2013.** *Doing Ethical Research*. Hampshire & New York: Palgrave Macmillan.
- Farrugia, David, Threadgold, Steven & Coffey, Julia 2017.** Young subjectivities and affective labour in the service economy. *Journal of Youth Studies*, 1–16.
- Fingerroos, Outi & Juhki, Jukka 2014.** Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: metodin monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitaipauksia. – P. Hämeenaho & E. Koskinen-Koivisto (toim.), *Moniulotteinen etnografia*, 79–108. Helsinki: Ethnos.
- Flood, Gavin 2002.** The Purification of the Body in Tantric Ritual Representation. *Indo-Iranian Journal*, 45, 25–43.
- Fonneland, Trude 2012.** Spiritual Entrepreneurship in a Northern Landscape: Spirituality, Tourism and Politics. *Temenos*, 48 (2), 155–178.
- Fontana, Andrea & Frey, James H. 2008.** The Interview: From Neutral Stance to Political Involvement. – N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (eds.), *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*. 3rd ed, 115–159. Los Angeles, London, New Delhi & Singapore: SAGE Publications.
- Fredriksson, Malin, Sjö, Sofia, Nynäs, Peter & Utriainen, Terhi 2015.** The Ambiguity of Gendered Religion. – P. Nynäs, R. Illman & T. Martikainen (eds.), *On the outskirts of 'the church': diversities, fluidities and new spaces of religion in Finland*, 127–142. Zürich: Lit Verlag.
- Fridlund, Patrik 2014.** Double Religious Belonging and Some Commonly Held Ideas about Dialogue and Conversion. *Mission Studies*, 31, 255–279.

- Furseth, Inger 2011.** The Hijab: Boundary Work and Identity Negotiations among Immigrant Muslim Women in the Los Angeles Area. *Review of Religious Research*, 52 (4), 365–385.
- Gal, Susan 2017.** Qualia as Value and Knowledge: Histories of European Porcelain. *Signs & Society*, 5 (S1), S128–S153.
- Gauthier, François 2020.** *Religion, Modernity, Globalisation: Nation-State to Market*. Abingdon, Oxon & New York: Routledge.
- Gauthier, François, Woodhead, Linda & Martikainen, Tuomas 2013.** Introduction: Consumerism as the Ethos of Consumer Society. – F. Gauthier & T. Martikainen (eds.), *Religion in Consumer Society: Brands, Consumers and Markets*, 1–24. Farnham, Surrey, GBR: Ashgate Publishing Ltd.
- Gieryn, Thomas F. 1983.** Boundary-Work and the Demarcation of Science from Non-Science: Strains and Interests in Professional Ideologies of Scientists. *American Sociological Review*, 48, 781–795.
- Gieryn, Thomas F. 1995.** Boundaries of Science. – S. Jasanoff, G. E. Markle, J. C. Peterson & T. Pinch (eds.), *Handbook of Science and Technology Studies*, 392–443. Thousand Oaks, London & New Delhi: SAGE Publications.
- Giesbrecht, Timo, Lynn, Steve Jay, Lilienfeld, Scott O. & Merckelbach, Harald 2008.** Cognitive Processes in Dissociation: An Analysis of Core Theoretical Assumptions. *Psychological Bulletin*, 134 (5), 617–647.
- Gilhus, Ingvild & Kraft, Siv Ellen 2017.** Introduction: New Age in Norway. – I. S. Gilhus, S. E. Kraft & J. R. Lewis (eds.), *New Age in Norway*, 1–18. Sheffield & Bristol: Equinox.
- Gill, Rosalind & Pratt, Andy 2008.** In the Social Factory? Immaterial Labour, Precariousness and Cultural Work. *Theory, Culture & Society*, 25 (7–8), 1–30.
- Gilmore, James H. & Pine II, Joseph B. 2007.** *Authenticity. What Consumers Really Want*. Boston, Massachusetts: Harvard Business Review Press.
- Goosen, Gideon 2007.** An Empirical Study of Dual Religious Belonging. *Journal of Empirical Theology*, 20, 159–178.
- Goosen, Gideon 2011.** *Hyphenated Christians. Towards a Better Understanding of Dual Religious Belonging*. Bern: Peter Lang.
- Grayling, A. C. 2003 [1996].** Epistemology. – N. Bunnin & E. P. Tsui-James (eds.), *The Blackwell Companion to Philosophy*, 37–60. Second Edition. Oxford: Blackwell.
- Gregg, Melissa 2010.** Working with affect in the corporate university. – M. Liljeström & S. Paasonen (eds.), *Working with Affect in Feminist Readings. Disturbing differences*, 182–192. London & New York: Routledge.
- Gregory, Karen 2012.** Negotiating Precarity: Tarot as Spiritual Entrepreneurialism. *WSQ: Women's Studies Quarterly*, 40 (3 & 4), 266–282.
- Gregory, Karen 2014.** *Enchanted Entrepreneurs: The Labor of Esoteric Practitioners in New York City*. New York: The City University of New York.
- Gullion, Jessica Smartt 2016.** *Writing Ethnography*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Gupta, Akhil & Ferguson, James 1997.** Discipline and Practice: “The Field” as Site, Method, and Location in Anthropology. – A. Gupta & J. Ferguson (eds.), *Anthropological Locations. Boundaries and Grounds of a Field Science*, 1–46. Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press.
- Gutierrez (ed.) 2015.** *Handbook of Spiritualism and Channeling*. Leiden: Brill.
- Gutierrez, Cathy 2015.** Introduction. – C. Gutierrez (ed.), *Handbook of Spiritualism and Channeling*, 1–6. Leiden: Brill.
- Haddon, Malcolm 2013.** Anthropological proselytism: Reflexive questions for a Hare Krishna ethnography. *The Australian Journal of Anthropology*, 24 (3), 250–269.
- Halloy, Arnaud & Naumescu, Vlad 2012.** Learning Spirit Possession: An Introduction. *Ethnos*, 77 (2), 155–176.
- Hammer, Olav 2003.** Same Message from Everywhere: The Sources of Modern Revelation. – M. Rothstein (ed.), *New Age and Globalization*, 42–57. Aarhus: Aarhus University Press.

- Hammer, Olav 2004.** *Claiming knowledge: Strategies of epistemology from theosophy to the New Age.* Leiden: Brill.
- Hammer, Olav 2010.** I did it my way? Individual choice and social conformity in the new age religion. – S. Aupers & D. Houtman (eds.), *Religions of Modernity. Relocating the Sacred to the Self and the Digital*, 49–67. Leiden: Brill.
- Hanegraaff, Wouter J. 1998 [1996].** *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the Mirror of Secular Thought.* Leiden, New York, Köln: Brill.
- Hanegraaff, Wouter J. 2009 [2001].** New Age religion. – L. Woodhead, H. Kawanami & C. Partridge (eds.), *Religions in the Modern World. Traditions and Transformations*, 340–356. London & New York: Routledge.
- Hanks, William F. 2016 [2013].** Language in Christian Conversion. – J. Boddy & M. Lambek (eds.), *A Companion to the Anthropology of Religion*, 387–406. Malden, Oxford & West Sussex: WILEY Blackwell.
- Hannerz, Ulf 2009.** The Long March of Anthropology. – M-A. Falzon (ed.), *Multi-sited Ethnography: Theory, Praxis and Locality in Contemporary Research*, 271–281. Farnham, Surrey: Ashgate Publishing Limited.
- Haraway, Donna J. 2004.** *The Haraway reader.* New York: Routledge.
- Hardt, Michael 1999.** Affective Labor. *Boundary 2*, 26 (2), 89–100.
- Hardt, Michael 2007.** Foreword: What Affects Are Good For. –P. T. Clough & J. Halley, *The Affective Turn: Theorizing the Social*, ix–xiii. Durham & London: Duke University Press.
- Hardt, Michael 2015.** The Power to be Affected. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 28 (3), 215–222.
- Hardt, Michael & Negri, Antonio 2005 [2000].** *Imperiumi.* Suomentaneet Arto Häilä, Mika Ojakan-gas, Taina Rajanti, Olli Sinivaara, Akseli Virtanen & Jussi Vähämäki. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Harkness, Nicholas 2013.** Softer soju in South Korea. *Anthropological Theory*, 13 (1/2), 12–30.
- Harkness, Nicholas 2014.** *Songs of Seoul: An Ethnography of Voice and Voicing in Christian South Korea.* Berkeley: University of California Press.
- Harkness, Nicholas 2015.** The Pragmatics of Qualia in Practice. *The Annual Review of Anthropology*, 44, 573–589.
- Harmainen, Antti 2020.** Teosofia. – T. Mahlamäki & N. Kokkinen (toim.), *Moderni länsimainen esoteerisuus Suomessa.* Tampere: Vastapaino.
- Harni, Esko & Pyykkönen, Miikka 2018.** Yrittäjyyskasvatus ja kansalaisuuden eetos. *Sociologia*, 3, 281–297.
- Hazard, Sonia 2013.** The material turn in the study of religion. *Religion and Society. Advances in Research*, 4, 58–78.
- Heelas, Paul 1996.** *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity.* Oxford: Blackwell Publishers.
- Heelas, Paul 2008.** *Spiritualities of Life. New age Romanticism and Consumptive Capitalism.* Malden & Oxford: Blackwell Publishing.
- Heelas, Paul, Woodhead, Linda, Seel, Benjamin, Szerszynski, Bronislaw & Tusting, Karin 2005.** *The Spiritual Revolution. Why Religion is Giving Way to Spirituality.* Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Heinämäki, Elisa 2017.** Proving the Inner Word: (De)materializing the Spirit in Radical Pietism. – M. Opas & A. Haapalainen (eds.), *Christianity and the Limits of Materiality*, 187–209. London, Oxford, New York, New Delhi, Sydney: Bloomsbury.
- Hekman, Susan 2008.** Constructing the Ballast: an Ontology for Feminism. – S. Alaimo & S. Hekman (eds.), *Material Feminisms*, 85–119. Bloomington: Indiana University Press.
- Helland, Christopher 2003.** From extraterrestrials to ultraterrestrials: the evolution of the concept of Ashtar. – C. Partridge (ed.), *UFO Religions*, 162–178. London & New York: Routledge.

- Henare, Amiria, Holbraad, Martin & Wastell, Sari 2007.** Introduction: thinking through things. – A. Henare, M. Holbraad & S. Wastell (eds.), *Thinking Through Things. Theorising artefacts ethnographically*, 1–31. London & New York: Routledge.
- Hero, Markus 2014.** The Marketing of Spiritual Services and the Role of the Religious Entrepreneur. – J-C. Usunier, J. Jörg & R. Catto (eds.), Ashgate AHRC/ESRC Religion and Society Series. *Religions as Brands: New Perspectives on the Marketization of Religion and Spirituality*, 75–87. London & New York: Routledge.
- Hirsiaho, Anu, Korpela, Mari & Rantalaiho, Liisa 2005.** Johdanto. – A. Hirsiaho, M. Korpela & L. Rantalaiho, *Kohtaamisia rajoilla*, 11–17. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Hofman, Ana 2015.** Music (as) Labour: Professional Musicianship, Affective Labour and Gender in Socialist Yugoslavia. *Ethnomusicology Forum*, 24 (1), 28–50.
- Holbraad, Martin 2007.** The power of powder. Multiplicity and motion in the divinatory cosmology of Cuban Ifá (or mana, again). – A. Henare, M. Holbraad & S. Wastell (eds.), *Thinking Through Things. Theorising artefacts ethnographically*, 189–225. London & New York: Routledge.
- Holbraad, Martin 2009.** Ontography and Alterity. Defining Anthropological Truth. *Social Analysis*, 53 (2), 80–93.
- Holbraad, Martin 2012.** *Truth in motion: The Recursive Anthropology of Cuban Divination*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Holloway, Julian 2000.** Institutional geographies of the New Age movement. *Geoforum*, 31, 553–565.
- Holm, Tea 2016.** *Spiritualismin muotoutuminen Suomessa: Aatehistoriallinen tutkimus*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Honkasalo, Marja-Liisa 2016.** Kumman varjo. – M. Ylikangas (toim.), *Mielen salat*, 140–151. Helsinki: Gaudeamus.
- Honkasalo, Marja-Liisa 2017a.** Hipaisuja ja ryminää – aineellisten ja aineettomien toimijoiden jäljillä. – M-L. Honkasalo & K. Koski (toim.), *Mielen rajoilla: Arjen kummat kokemukset*, 196–234. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Honkasalo, Marja-Liisa 2017b.** Kirjoituksia elämästä. – M-L. Honkasalo & K. Koski (toim.), *Mielen rajoilla: Arjen kummat kokemukset*, 11–84. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Houtman, Dick & Aupers, Stef 2010.** Religions of modernity. Relocating the sacred to the self and the digital. – S. Aupers & D. Houtman (eds.), *Religions of Modernity. Relocating the Sacred to the Self and the Digital*, 1–29. Leiden: Brill.
- Hovi, Tuija 2007.** *Usko ja kerronta. Arkitodellisuuden narratiivinen rakentuminen uskonliikkeessä*. Turku: Turun yliopisto.
- Hovi, Tuija 2009.** Sitä näyttää, mitä kylvää: Uhraamisen logiikka uskonliikkeessä. – M. Ruckenstein & T. Kallinen (toim.), *Rahan kulttuuri*, 162–175. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hovi, Tuija 2015.** Localising and acculturating the global – The Healing Rooms prayer service network in Finland. *Approaching Religion*, 5 (1), 79–91.
- Hughes, Dureen J. 1991.** Blending with an other: An Analysis of Trance Channeling in the United States. *Ethos*, 19 (2), 161–184.
- Hulkkonen, Katriina 2016.** “Kaikki on yhtä ja samaa Jumalan merta” – New Age -henkisyys ja kana-voinnin yhteisöllisyys. – M. Hytönen, K. Ketola, V-M. Salminen, J. Sohlberg & L. Sorsa (toim.), *Erilaisista yhteisöistä elävä kirkko*, 43–59. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Hulkkonen, Katriina 2017.** Kanavointi ja jakautunut yrittäjyys – new age -henkisyys ja yrittäjyyden yhdistämisen rajat ja mahdollisuudet. *Elore*, 24 (1).
- Humphrey, Caroline 2009.** The Mask and the Face: Imagination and Social Life in Russian Chat Rooms and Beyond. *Ethnos*, 74 (1), 31–50.
- Huss, Boaz 2014.** Spirituality: The Emergence of a New Cultural Category and its Challenge to the Religious and the Secular. *Journal of Contemporary Religion*, 29 (1), 47–60.
- Huttunen, Laura 2010.** Tiheä kontekstointi: Haastattelu osana etnografista tutkimusta. – J. Ruusuvoori & P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi*, 39–63. Tampere: Vastapaino.

- Huttunen, Laura & Homanen, Riikka 2017.** Etnografinen haastattelu. – M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*, 131–152. Tampere: Vastapaino.
- Ingold, Tim 2000.** *The Perception of the Environment. Essays on livelihood, dwelling and skill*. London and New York: Routledge.
- Ingold, Tim 2012.** Introduction. – M. Janowski & T. Ingold (eds.), *Imaging Landscapes: Past, Present and Future*, 1–18. Abingdon: Routledge.
- Ingold, Tim 2014.** That's enough about ethnography! *Hau: Journal of Ethnographic Theory* 4 (1), 383–395.
- Iveson, Kurt 2003.** Justifying exclusion: The politics of public space and the dispute over access to McIvers ladies' baths, Sydney. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 10 (3), 215–228.
- Jespers, Frans 2013.** From New Age to new spiritualities: secular sacralizations on the borders of religion. – S. J. Sutcliffe & I. S. Gilhus (eds.), *New Age Spirituality. Rethinking Religion*, 197–211. Durham: Acumen.
- Johnson, Irving Chan 2011.** Size matters: history, marginality, and the politics of building big in a small community. *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, 17 (1), 116–134.
- Johnson, Paul Christopher 2011.** An Atlantic Genealogy of "Spirit Possession". *Comparative Studies in Society and History*, 53 (2), 393–425.
- Jokinen, Eeva, Venäläinen, Juhana & Vähämäki, Jussi 2015.** Johdatus prekaarien affektien tutkimukseen. – E. Jokinen & J. Venäläinen (toim.), *Prekarisaatio ja affekti*, 7–30. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Joks, Solveig & Law, John 2017.** Sámi Salmon, State Salmon: LEK, Technoscience and Care. *The Sociological Review Monographs*, 65 (2), 150–171.
- Kaartinen, Marjo & Leskelä-Kärki, Maarit 2020.** Spiritualismi. – T. Mahlamäki & N. Kokkinen (toim.), *Moderni länsimainen esoteerisuus Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Kainulainen, Heini 2015.** Poliisit ja rosvot: salaisen tiedon jäljillä. – A. Häkkinen & M. Salasuo (toim.), *Salattu, hävetty, vaiettu: Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*, 51–80. Tampere: Vastapaino.
- Kallinen Timo 2016.** *Divine Rulers in a Secular State*. Helsinki: Finnish Literature Society / SKS.
- Kallinen, Timo & Ruckenstein, Minna 2009.** Johdanto: Raha ja sitä ohjaavat voimat. – M. Ruckenstein & T. Kallinen (toim.), *Rahan kulttuuri*, 8–22. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kalvig, Anne 2016.** *The Rise of Contemporary Spiritualism: Concepts and controversies in talking to the dead*. New York: Routledge.
- Kalvig, Anne 2017.** Alternative Medicine: Health-oriented Spiritual Practices in Norway. – I. S. Gilhus, S. E. Kraft & J. R. Lewis (eds.), *New Age in Norway*, 119–138. Sheffield & Bristol: Equinox.
- Kanerva, Kirsi 2017.** Kumma ja tunteet. – M-L. Honkasalo & K. Koski (toim.), *Mielen rajoilla: Arjen kummat kokemukset*, 87–123. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Karatas, Mustafa & Sandikci, Özlem 2013.** Religious communities and marketplace: Learning and performing consumption in an Islamic network. *Marketing Theory*, 1–20.
- Keane, Webb 1997.** Religious Language. *Annual Review of Anthropology*, 26, 47–71.
- Keane, Webb 1998.** Calvin in the Tropics: Objects and Subjects at the Religious Frontier. – P. Spyer (ed.), *Border Fetishisms: Material Objects in Unstable Spaces*, 13–34. New York & London: Routledge.
- Keane, Webb 2002.** Sincerity, "Modernity," and the Protestants. *Cultural Anthropology*, 17 (1), 65–92.
- Keane, Webb 2003.** Semiotics and the social analysis of material things. *Language & Communication*, 23, 409–425.
- Keane, Webb 2005.** Signs are not the garb of meaning: On the social analysis of material things. – D. Miller (ed.), *Materiality*, 182–205. Durham: Duke University Press.

- Keane, Webb 2007.** *Christian Moderns. Freedom and Fetish in the Mission Encounter*. Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press.
- Keane, Webb 2008.** The evidence of the senses and the materiality of religion. *Journal of the Anthropological Institute*, 110–127.
- Keane, Webb 2010.** Minds, Surfaces, and Reasons in the Anthropology of Ethics. – M. Lambek (ed.), *Ordinary Ethics: Anthropology, Language, and Action*, 64–83. New York: Fordham University Press.
- Keane, Webb 2013.** On spirit writing: materialities of language and the religious work of transduction. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 19, 1–17.
- Keane, Webb 2014.** Affordances and reflexivity in ethical life: An ethnographic stance. *Anthropological Theory*, 14 (1), 3–26.
- Keane, Webb 2015.** *Ethical Life: Its Natural and Social Histories*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Keane, Webb 2018.** On Semiotic Ideology. *Signs and Society*, 6 (1), 64–87.
- Kemppainen, Laura, Kemppainen, Teemu, Reippainen, Jutta, Salmenniemi, Suvi & Vuolanto, Pia 2018.** Use of complementary and alternative medicine in Europe: Health-related and socio-demographic determinants. *Scandinavian Journal of Public Health*, 46, 448–455.
- Ketola, Kimmo 2020a.** Uskonnolliset identiteetit ja uskomusmaailma moninaistuvat. – H. Salomäki, M. Hytönen, K. Ketola, V-M. Salminen, J. Sohlberg, *Uskonto arjessa ja juhlassa: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019*, 67–89. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Ketola, Kimmo 2020b.** Uskonto ja kulttuurin murros. – H. Salomäki, M. Hytönen, K. Ketola, V-M. Salminen, J. Sohlberg, *Uskonto arjessa ja juhlassa: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019*, 12–44. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Ketola, Kimmo & Sohlberg, Jussi 2008.** Länsimainen esoteerinen perinne ja new age. – K. Ketola, *Uskonnot Suomessa*, 190–229. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Ketola, Kimmo & Sohlberg, Jussi 2011.** Tutkijat kartoittavat henkisiä virtauksia – Helsingissä yhä enemmän henkisiä ja hengellisiä yhteisöjä. *Ultra*, 7–8, 27–28.
- Keyes, Corey Lee M. 1998.** Social Well-Being. *Social Psychology Quarterly*, 61 (2), 121–140.
- Kirsch, Thomas G. 2013.** Intangible Motion: Notes on the Morphology and Mobility of the Holy Spirit. – R. Blanes & D. Espirito Santo (eds.), *The Social Life of Spirits*, 33–51. Chicago & London: University of Chicago Press.
- Klaver, Miranda 2012.** A Pentecostal Passion Paradigm: The Invisible Framing of Gibson’s Christ in a Dutch Pentecostal Church. – D. Houtman & B. Meyer (eds.), *Things: Religion and the Question of Materiality*, 250–263. New York: Fordham.
- Kline, Daniel 2014.** The New Kids. Indigo Children and New Age Discourse. – E. Aspren & K. Granholm (eds.), *Contemporary Esotericism*, 351–371. London & New York: Routledge.
- Klin-Oron, Adam 2014a.** How I learned to channel: Epistemology, phenomenology, and practice in a New Age course. *American Ethnologist*, 41 (4), 635–647.
- Klin-Oron, Adam 2014b.** The End Begins in Me: New Forms of Political Action in Israeli Channeling. *Israel Studies Review*, 29 (2), 39–56.
- Klin-Oron, Adam 2015.** Individual Power, Cultural Constraints. Israeli Channeling in Global Context. – C. Gutierrez (ed.), *Handbook of Spiritualism and Channeling*, 362–389. Leiden: Brill.
- Klin-Oron, Adam 2020.** The cultivation of ‘wild channeling’: lived religion as a normalizing force. *Journal of Contemporary Religion*, 35 (2), 177–194.
- Knauss, Stefanie 2013.** Aisthesis. *CrossCurrents*, 63 (1), 106–121.
- Knauss, Stefanie 2016.** “Get to Know the Unknown”: Understanding Religion and Advertising. *Journal of Media and Religion*, 15 (2), 100–112.
- Knoblauch, Hubert 2010.** Popular Spirituality. *Anthropological Journal of European Cultures*, 19 (1), 24–39.

- Knudsen, Britta Timm & Stage, Carsten 2015.** Introduction: Affective Methodologies. – B. T. Knudsen & S. Carsten (eds.), *Affective Methodologies: Developing Cultural Research Strategies for the Study of Affect*, 1–22. Palvgrae Macmillan.
- Knudsen, Britta Timm & Waade, Anne Marit 2010.** Performative Authenticity in Tourism and Spatial Experience: Rethinking the Relations Between Travel, Place and Emotion. – B. T. Knudsen & A. M. Waade (eds.), *Re-Investing Authenticity: Tourism, Place and Emotions*, 1–19. Bristol: Channel View Publications.
- Kobia, Margaret & Sikalich, Damary 2010.** Towards a search for the meaning of entrepreneurship. *Journal of European Industrial Training*, 34 (2), 110–127.
- Koivunen, Anu 2010.** An affective turn? Reimagining the subject of feminist theory. – M. Liljeström & S. Paasonen (eds.), *Working with Affect in Feminist Readings. Disturbing differences*, 8–28. London & New York: Routledge.
- Koivunen, Tuija & Hanna Ojala, 2015.** Joogaopettajat. Sukupuolistunutta työtä talouden laitamilla. *Sukupuolentutkimus*, 2, 5–18.
- Kokkinen, Nina 2019.** *Totuudenetsijät: vuosisadanvaihteen okkulttuuri ja moderni henkisyys Akseli Gallen-Kallelan, Pekka Halosen ja Hugo Simbergin taiteessa*. Turku: Turun yliopisto.
- Korkeila, Jyrki & Koski, Kaarina 2017.** Kummat kokemukset, häpeäleima ja psykoosit. – M-L. Honkasalo & K. Koski (toim.), *Mielen rajoilla: Arjen kummat kokemukset*, 235–267. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Korkman, Zeynep K. 2015.** Feeling Labor: Commercial Divination and Commodified Intimacy in Turkey. *Gender & Society*, 29 (2), 195–218.
- Korsgaard, Steffen 2011.** Entrepreneurship as translation: Understanding entrepreneurial opportunities through actor-network theory. *Entrepreneurship & Regional Development* 23 (7–8), 661–680.
- Koskinen, Henri & Saarinen, Arttu 2019.** Innovaatioita, kasvua ja yrittäjämäisiä kansalaisia: Yrittäjyyspuhe suomalaisissa hallitusohjelmissa 1979–2015. *Sosiologia*, 2, 141–156.
- Kullman, Kim & Pyyhtinen, Olli 2015.** Toimijaverkosto. – K. Eriksson (toim.), *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*, 109–126. Helsinki: Gaudeamus.
- Laidlaw, James 2016 [2013].** Ethics. – J. Bobby & M. Lambek (eds.), *A Companion to the Anthropology of Religion*, 171–188. Malden, Oxford & West Sussex: Wiley Blackwell.
- Lambek, Michael 2010.** Toward an Ethics of the Act. – M. Lambek (ed.), *Ordinary Ethics: Anthropology, Language, and Action*, 39–63. New York: Fordham University Press.
- Lamont, Michèle & Molnár, Virág 2002.** The Study of Boundaries in the Social Sciences. *Annual Review of Sociology*, 28, 167–195.
- Latour, Bruno 1999.** *Pandora's hope. Essays on the Reality of Science Studies*. Cambridge & London: Harvard University Press.
- Latour, Bruno 2005.** *Reassembling the social. An introduction to actor-network theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Lau, Kimberly J. 2000.** *New Age Capitalism: Making Money East of Eden*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Law, John 2019.** Material Semiotics. www.heterogeneities.net/publications/Law2019MaterialSemiotics.pdf, tarkastettu 1.6.2020.
- Law, John & Mol, Annemarie 2008.** The Actor-Enacted: Cumbrian Sheep in 2001. – C. Knappett, L. Malafouris (eds.), *Material Agency*, 57–77. New York: Springer.
- Lazzarato, Maurizio 1996.** Immaterial Labor. – P. Virno & M. Hardt (eds.), *Radical Thought in Italy: Potential Politics*, 133–148. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lewis, James R. 1992.** Approaches to the Study of the New Age Movement. – J. R. Lewis & J. G. Melton (eds.), *Perspectives on the New Age*, 1–14. Albany, New York: State University of New York Press.
- Lewis, James R. & Utaaker, Oscar-Torjus 2017.** “Bumper Car Ride Through a Maze of Spiritual Trips”: Multiple Involvements, Changes across Time, and Deep Structure in the Alternative

- Spiritual Milieu. – I. S. Gilhus, S. E. Kraft & J. R. Lewis (eds.), *New Age in Norway*, 241–261. Sheffield & Bristol: Equinox.
- Liberati, Elisa Giulia 2017.** Separating, replacing, intersecting: The influence of context on the construction of the medical-nursing boundary. *Social Science & Medicine*, 172, 135–143.
- Liberatore, Giulia 2013.** Doubt as a Double-Edged Sword: Unanswerable Questions and Practical Solutions among Newly Practising Somali Muslims in London. – M. Pelkmans (ed.), *Ethnographies of Doubt: Faith and Uncertainty in Contemporary Societies*, 225–250. London & New York: I. B. Tauris.
- Liljeström, Marianne 2016.** Affect. – L. Disch & M. Hawkesworth (eds.), *The Oxford Handbook of Feminist Theory*, 16–38. New York: Oxford University Press.
- Liljeström, Marianne & Paasonen, Susanna (eds.) 2010.** *Working with Affect in Feminist Readings. Disturbing differences*. London & New York: Routledge.
- Linde-Laursen, Anders 2010.** *Bordering: Identity Processes between the National and Personal*. Farnham & Burlington: Ashgate Publishing.
- Lindberg, Kajsa, Walter, Lars & Raviola, Elena 2017.** Performing boundary work: The emergence of a new practice in a hybrid operating room. *Social Science & Medicine*, 182, 81–88.
- Lindholm, Charles 2013.** The Rise of Expressive Authenticity. *Anthropological Quarterly*, 86 (2), 361–395.
- Linjakumpu, Aini 2018.** *Vanhoillislestadiolaisuuden taloudelliset verkostot*. Tampere: Vastapaino.
- Luca, Nathalie 2011.** Multi-Level Marketing: At the Crossroads of Economy and Religion. – L. Obadia & D. C. Wood (eds.), *The Economics of Religion: Anthropological Approaches*, 217–239. Bingley: Emerald Group Publishing Limited.
- Luhrmann, Tanya Maria 2007.** How Do You Learn to Know That it is God Who Speaks? – D. Berliner & R. Sarró (eds.), *Learning Religion: Anthropological Approaches*, 84–102. New York & Oxford: Bergham Books.
- Luhrmann, Tanya Maria 2011.** Toward an Anthropological Theory of Mind. Overview. *Suomen Antropologi: Journal of the Finnish Anthropological Society*, 36 (4), 5–13.
- Luhrmann, Tanya Maria 2012.** *When God Talks Back. Understanding the American Evangelical Relationship with God*. New York: Vintage Books.
- Luhrmann, Tanya Maria, Nusbaum, Howard & Thisted, Ronald 2010.** The Absorption Hypothesis: Learning to Hear God in Evangelical Christianity. *American Anthropologist*, 112 (1), 66–78.
- Lutz, Catherine 2017.** What Matters. *Cultural Anthropology*, 32 (2), 181–191.
- Lähdesmäki, Tuuli, Saresma, Tuija, Hiltunen, Kaisa, Jäntti, Saara, Sääsikilähti, Nina, Vallius, Antti & Ahvenjärvi, Kaisa 2016.** Fluidity and flexibility of ”belonging”: Uses of the concept in contemporary research. *Acta Sociologica*, 59 (3), 233–247.
- Mackenzie, Cynthia, Mwamba, Clovis & Mphande, Charles 2017.** Ancestors and the Politics of Reality: Housing, Home and Belonging in Postcolonizing Australia. *Critical Sociology*, 43 (1), 145–158.
- Macpherson, Judith 2008.** *Women and Reiki. Energetic/Holistic Healing in Practice*. London & New York: Routledge.
- Mahlamäki, Tiina 2010.** Seitsemän veljeksien salattu maa: Emanuel Swedenborgin ideoiden läsnäolo Aleksis Kiven Seitsemän veljestä -teoksessa. *Sananjalka*, 52, 163–180.
- Mahlamäki, Tiina & Kokkinen, Nina (toim.) 2020.** *Moderni länsimainen esoteerisuus Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Mankekar, Purnima & Gupta, Akhil 2016.** Intimate Encounters: Affective Labor in Call Centers. *Positions: East Asia Cultures Critique*, 24 (1), 17–43.
- Mannevo, Mona 2015.** *Affektitehdas. Työn rationalisoinnin historiallisia jatkumoa*. Turku: Turun yliopisto.
- Manning, Paul 2012.** *Semiotics of Drink and Drinking*. London & New York: Continuum International Publishing Group.

- Marcus, George E. 2011.** Multi-sited Ethnography: Five or Six Things I Know About It Now. – S. Coleman & P. von Hellermann (eds.), *Multi-Sited Ethnography. Problems and Possibilities in the Translocation of Research Methods*, 16–32. New York: Routledge.
- Markus, Hazel Rose & Kitayama, Shinobu 1991.** Culture and the Self." Implications for Cognition, Emotion, and Motivation. *Psychological Review*, 98 (2), 224–253.
- Martikainen, Tuomas, Broo Måns, Hovi, Tuija, Moberg, Marcus & Utriainen, Terhi 2015.** The Changing Forms of Religious Organizations. – P. Nynäs, R. Illman & T. Martikainen (eds.), *On the outskirts of 'the church': diversities, fluidities and new spaces of religion in Finland*, 73–87. Zürich: Lit Verlag.
- Martin, Craig 2014.** *Capitalizing Religion. Ideology and the opiate of the bourgeoisie*. London, New Delhi, New York & Sydney: Bloomsbury.
- Martin, Emily 2013.** The Potentiality of Ethnography and the Limits of Affect Theory. *Current Anthropology*, 54, S149–S158.
- Maurer, Bill 2006.** The Anthropology of Money. *The Annual Review of Anthropology*, 35, 15–36.
- McBrien, Julie 2013.** Afterword: In the Aftermath of Doubt. – M. Pelkmans (ed.), *Ethnographies of Doubt: Faith and Uncertainty in Contemporary Societies*, 251–268. London & New York: I. B. Tauris.
- McClure, Paul 2017.** Something besides monotheism: Sociotheological boundary work among the spiritual, but not religious. *Poetics*, 62, 53–65.
- McMullen, Jeffrey S. & Shepherd, Dean A. 2006.** Entrepreneurial Action and the Role of Uncertainty in the Theory of the Entrepreneur. *The Academy of Management Review*, 31 (1), 132–152.
- Meer, Zubin 2011.** Introduction: Individualism Revisited. – Z. Meer (ed.), *Individualism the cultural logic of modernity*, 12–35. Lanham: Lexington Books.
- Melton, J. Gordon 1992.** New Thought and the New Age. – J. R. Lewis & J. G. Melton (eds.), *Perspectives on the New Age*, 15–29. Albany: State University of New York Press.
- Merriam, Sharan B. & Tisdell, Elizabeth J. 2016 [2009].** *Qualitative research: a guide to design and implementation*. Fourth Edition. San Francisco, CA: Jossey-Bass, a Wiley Brand.
- Meyer, Birgit 2010.** Aesthetics of Persuasion: Global Christianity and Pentecostalism's Sensational Forms. *South Atlantic Quarterly*, 109 (4), 741–763.
- Meyer, Birgit 2011.** Mediating Absence – Effecting Spiritual Presence: Pictures and the Christian Imagination. *Social Research*, 78 (4), 1029–1056.
- Meyer, Birgit 2015.** *Sensational Movies: Video, Vision, and Christianity in Ghana*. Oakland: University of California Press.
- Meyer, Birgit 2016 [2013].** Mediation and Immediacy: Sensational Forms, Semiotic Ideologies, and the Question of the Medium. – J. Boddy & M. Lambek (eds.), *A Companion to the Anthropology of Religion*, 309–326. Malden, Oxford & West Sussex: WILEY Blackwell.
- Meyer, Birgit & Houtman, Dick 2012.** Introduction: Material Religion – How Things Matter. – D. Houtman & B. Meyer (eds.), *Things: Religion and the Question of Materiality*, 1–23. New York: Fordham.
- Meyer, John & Allen, Natalie J. 1997.** *Commitment in the Workplace: Theory, Research, and Application*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Mikaëlsson, Lisbeth 2003.** *Homo accumulans* and the Spiritualization of Money. – M. Rothstein (ed.), *New Age and Globalization*, 94–112. Aarhus: Aarhus University Press.
- Mikaëlsson, Lisbeth 2013.** New age and the spirit of capitalism: energy as cognitive currency. – S. J. Sutcliffe & I. S. Gilhus (eds.), *New age Spirituality: Rethinking Religion*, 160–173. Durham: Acumen.
- Mikaëlsson, Lisbeth 2017.** Church Religion and New Age: An Encounter between Rivals? – I. S. Gilhus, S. E. Kraft & J. R. Lewis (eds.), *New Age in Norway*, 19–43. Sheffield & Bristol: Equinox.
- Miles, Matthew B., Huberman, A. Michael & Saldaña, Johnny 2014 [1994].** *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*. Third Edition. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore & Washington DC: SAGE Publications.

- Miller, Daniel 1998.** *A Theory of Shopping*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Miller, Daniel 2006.** Consumption. – C. Tilley, W. Keane, S. Kuchler, M. Rowlands & P. Spyer (eds.), *Handbook of Material Culture*, 341–354. London: SAGE Publications Ltd.
- Mittermaier, Amira 2011.** *Dreams That Matter: Egyptian Landscapes of the Imagination*. Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press.
- Moberg, Marcus, Broo, Måns, Kontala, Janne & Nynäs, Peter 2015.** Contemporary Discursive Formations. – P. Nynäs, R. Illman & T. Martikainen (eds.), *On the outskirts of 'the church': diversities, fluidities and new spaces of religion in Finland*, 55–72. Zürich: Lit Verlag.
- Mol, Annemarie 2002.** *The Body Multiple: Ontology in Medical Practice*. Durham: Duke University Press.
- Morgan, David 2010.** The Material Culture of Lived Religions: Visuality and Embodiment. – J. Vakari (ed.), *Mind and Matter: Selected Papers of Nordic Conference 2009*. Studies in Art History, 41. Helsinki: Society of Art History Society.
- Munn, Nancy D. 1992 [1986].** *The Fame of Gawa. A Symbolic Study of Value Transformation in a Massim Society*. Durham & London: Duke University Press.
- Mäkinen, Olli 2006.** *Tutkimuseetiikan ABC*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Naumescu, Vlad 2012.** Learning the 'Science of Feelings': Religious Training in Eastern Christian Monasticism. *Ethnos*, 77 (2), 227–251.
- Nenola, Aili 2005.** Raja suojaa, uhkaa ja houkuttaa. – A. Hirsiaho, M. Korpela & L. Rantalaiho, *Koh-taamisia rajoilla*, 301–310. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Nissilä, Paula 2019.** *Körttinuoret ja herättäjät juhlat festivaalina*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Nynäs, Peter, Illman, Ruth & Martikainen, Tuomas 2015.** Rethinking the Place of Religion in Finland. – P. Nynäs, R. Illman & T. Martikainen (eds.), *On the outskirts of 'the church': diversities, fluidities and new spaces of religion in Finland*, 11–25. Zürich: Lit Verlag.
- Närvä, Jaakko 2008.** *Ufologia ja ufokokemukset uskonnollisina ilmiöinä: Teoreettinen tutkimus*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Oishi, Shigehiro & Diener, Ed 2014.** Residents of Poor Nations Have a Greater Sense of Meaning in Life Than Residents of Wealthy Nations. *Psychological Science*, 25 (2), 422–430.
- Ojala, Satu, Pyöriä, Pasi, Ikonen, Hanna-Mari & Koivunen, Tuija 2017.** Yrittäjien työaika ja tulot. – P. Pyöriä (toim.), *Työelämän myytit ja todellisuus*, 145–162. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Opas, Minna 2008.** *Different but the Same: Negotiation of Personhoods and Christianities in Western Amazonia*. Turku: University of Turku.
- Opas, Minna 2019.** Keeping Boundaries in Motion: Christian Denominationalism and Sociality in Amazonia. *Anthropological Quarterly*, 92 (4), 1069–1097.
- Opas, Minna & Haapalainen, Anna 2017.** Introduction: Christianity and the Limits of Materiality. – M. Opas & A. Haapalainen (eds.), *Christianity and the Limits of Materiality*, 1–33. London, Oxford, New York, New Delhi, Sydney: Bloomsbury.
- Oyserman, Daphna, Coon, Heather M. & Kimmelmeier, Markus 2002.** Rethinking Individualism and Collectivism: Evaluation of Theoretical Assumptions and Meta-Analyses. *Psychological Bulletin*, 128 (1), 3–72.
- Paasi, Anssi 2005.** Generations and the 'Development' of Border Studies. *Geopolitics*, 10 (4), 663–671.
- Pachucki, Mark A., Pendergrass, Sabrina & Lamont, Michele 2007.** Boundary processes: Recent theoretical developments and new contributions. *Poetics*, 35, 331–351.
- Page, Tiffany 2017.** Vulnerable writing as a feminist methodological practice. *feminist review*, 115, 13–29.
- Park, Robert E. 1928.** Human Migration and the Marginal Man. *American Journal of Sociology*, 33 (6), 881–893.
- Partridge, Christopher 1999.** Truth, authority and epistemological individualism in new age thought. *Journal of Contemporary Religion*, 14 (1), 77–95.

- Partridge, Christopher 2003.** Understanding UFO religions and abduction spiritualities. – C. Partridge (ed.), *UFO Religions*, 3–42. London & New York: Routledge.
- Partridge, Christopher 2015.** Channeling Extraterrestrials. Theosophical Discourse in the Space Age. – C. Gutierrez (ed.), *Handbook of Spiritualism and Channeling*, 390–417. Leiden: Brill.
- Pedersen, Morten Axel 2011.** *Not Quite Shamans. Spirit Worlds and Political Lives in Northern Mongolia*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Pelkmans, Mathijs 2013.** Outline for an Ethnography of Doubt. – M. Pelkmans (ed.), *Ethnographies of Doubt: Faith and Uncertainty in Contemporary Societies*, 1–42. London & New York: I. B. Tauris.
- Peres, Julio Fernando, Moreira-Almeida, Alexander, Caixeta, Leonardo, Leao, Frederico & Newberg, Andrew 2012.** Neuroimaging during Trance State: A Contribution to the Study of Dissociation. *Plos One*, Vol. 7:11, 1–9.
- Pierini, Emily 2016.** Becoming a Spirit Medium: Initiatory learning and the Self in the Vale do Amanhecer. *Ethnos*, 81 (2), 290–314.
- Pine II, B. Joseph & Gilmore, James H. 2011 [1999].** *The Experience Economy*. Boston, Massachusetts: Harvard Business Review Press.
- Plourde, Lorraine 2014.** Cat Cafés, Affective Labor, and the Healing Boom in Japan. *Japanese Studies*, 34 (2), 115–133.
- Probyn, Elspeth 1996.** *Outside Belongings*. London & New York: Routledge.
- Puustinen, Liina, Rautaniemi, Matti & Halonen, Lauha 2013.** Enemmän kuin liikuntaa. Jooga kaupallisessa mediakulttuurissa. *Media & viestintä*, 36 (2), 22–39.
- Pyöriä, Pasi 2012.** Johdanto: Hyvinvoiva henkilöstö, menestyvä organisaatio. – P. Pyöriä (toim.), *Työhyvinvointi ja organisaation menestys*, 7–22. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Pyöriä, Pasi & Ojala, Satu 2017.** Työn prekarisaatio. – P. Pyöriä (toim.), *Työelämän myytit ja todellisuus*, 42–62. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Pärnänen, Anna & Sutela, Hanna 2014.** *Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Ramstedt, Tommy 2018.** *Knowledge and identity within the Finnish fringe-knowledge scene*. Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Rancken, Jeena 2017.** *Yliluonnollinen kokemus: tulkinta, merkitys ja vaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Raunola, Ilona 2018.** *Tulkintoja valosta ja henkisyudesta: etnografinen tutkimus uususkonnollisesta valorukous-toiminnasta*. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Redden, Guy 2016.** Revisiting the spiritual supermarket: does the commodification of spirituality necessarily devalue it? *Culture and Religion*, 17 (2), 231–249.
- Rehn, Alf 2012.** Indier than thou: On creative professions, chefs, and the sacralization of margins. *ephemera*, 12 (3), 344–354.
- Reyes, Angela 2017.** Ontology of Fake: Discerning the Philippine Elite. *Signs and Society*, 5 (S1), S100–S127.
- Riordan, Suzanne 1992.** Channeling: A New Revelation? – J. R. Lewis & J. G. Melton (eds.), *Perspectives on the New Age*, 105–126. Albany, New York: State University of New York Press.
- Rivers, Jessica 2016.** The intimate intensity of Evangelical fighting ministries. *Temenos*, 52 (2), 215–237.
- Robbins, Joel 2001.** God Is Nothing but Talk: Modernity, Language, and Prayer in a Papua New Guinea Society. *American Anthropologist*, 103 (4), 901–912.
- Robbins, Joel 2004.** *Becoming Sinners: Christianity and Moral Torment In a Papua New Guinea Society*. Berkeley: University of California Press.
- Robbins, Joel 2007.** Continuity Thinking and the Problem of Christian Culture: Belief, Time, and the Anthropology of Christianity. *Current Anthropology*, 48 (1), 5–38.
- Robbins, Joel 2008.** On Not Knowing Other Minds: Confession, Intention, and Linguistic Exchange in a Papua New Guinea Community. *Anthropological Quarterly*, 81 (2), 421–429.

- Ryff, Carol D. 2013.** Psychological Well-Being Revisited: Advances in the Science and Practice of Eudaimonia: Advances in the Science and Practice of Eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83 (1), 10–28.
- Röschenthaler, Ute & Dorothea Schulz, 2016.** Introduction: Forging Fortunes: New Perspectives on Entrepreneurial Activities in Africa. – U. Röschenthaler & D. Schulz (eds.), *Cultural Entrepreneurship in Africa*, 1–15. New York: Routledge.
- Saari, Tiina & Koivunen, Tuija 2017.** Työhön sitoutuminen. – P. Pyöriä (toim.), *Työelämän myytit ja todellisuus*, 63–80. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Saarinen, Risto 2015.** *Oppi rakkaudesta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Salmenniemi, Suvi & Pessi, Anne Birgitta 2017.** ”Herätkää pöljät!” – Minuus, yhteiskunta ja muutos self-help-kirjallisuudessa. *Kulttuurintutkimus*, 34 (1), 3–14.
- Salminen, Veli-Matti 2014.** Osallistumattomien yhteisö? Kansankirkon passiiviset jäsenet tarkastellussa. – M. Hytönen, K. Ketola, V.-M. Salminen & H. Salomäki, *Leikkauspintoja kirkon jäsenyyteen*, 40–62. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 35. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Salmond, Amiria 2014.** Transforming Translations (part 2). Addressing ontological alterity. *HAU: Journal of Ethnographic Theory*, 4 (1), 155–187.
- Salonen, Anna Sofia & Pessi, Anne Birgitta 2019.** Toimijana terapeuttisessa kulttuurissa. Tutkimus oma-apukirjallisuuden lukijoiden lukukokemuksista. *Kulttuurintutkimus*, 36 (3–4), 16–30.
- Sampson, Edward E. 2000.** Reinterpreting Individualism and Collectivism: Their Religious Roots and Monologic Versus Dialogic Person-Other Relationship. *American Psychologist*, 55 (12), 1425–1432.
- Sandikci, Özlem & Ger, Guliz 2010.** Veiling in Style. How Does a Stigmatized Practice Become Fashionable? *Journal of Consumer Research*, 37, 15–36.
- Savransky, Martin 2012.** Worlds in the making: social sciences and the ontopolitics of knowledge. *Postcolonial Studies*, 15 (3), 351–368.
- Schultz, Callan 2020.** The Christian Fetish: Modernity, Whiteness and the Christian Imaginary in Malaysia. *Ethnos*, 85 (5), 861–881.
- Sconce, Jeffrey 2000.** *Haunted Media: Electronic Presence from Telegraphy to Television*. Durham & London: Duke University Press.
- Sedgwick, Eve Kosofsky 2008 [1990].** *Epistemology of the closet*. Berkeley: University of California Press.
- Seigworth, Gregory J. & Gregg, Melissa 2010.** An Inventory of Shimmers. – M. Gregg & G. Seigworth (eds.), *The Affect Theory Reader*, 1–25. Durham & London: Duke University Press.
- Severi, Carlo 2002.** Memory, reflexivity and belief: Reflections on the ritual use of language. *Social Anthropology*, 10 (1), 23–40.
- Sferra, Francesco 1999.** The Concept of Purification in Some Texts of Late Indian Buddhism. *Journal of Indian Philosophy*, 27, 83–103.
- Sharabi, Asaf 2012.** ‘Boundary work’ in a religious revival movement: The case of the ‘teshuvah movement’ in Israel. *Ethnography*, 14 (2), 233–254.
- Shenoda, Anthony 2012.** The Politics of Faith: On Faith, Skepticism, and Miracles among Coptic Christians in Egypt. *Ethnos*, 77 (4), 477–495.
- Smith, Benjamin R. & Vokes, Richard 2008.** Introduction: Haunting Image. *Visual Anthropology*, 21 (4), 283–291.
- Sneath, David 2009.** Reading the Signs by Lenin’s Light: Development, Divination and Metonymic Fields in Mongolia. *Ethnos*, 74 (1), 72–90.
- Sohlberg, Jussi & Ketola, Kimmo 2015.** From Western Esotericism to New Spirituality: the Diversity of New Age in Finland. – J. R. Lewis & I. B. Tøllefsen (eds.), *Handbook of Nordic New Religions*, 126–140. Leiden, Boston: Brill.
- Sointu, Eeva 2005.** The rise of an ideal: tracing changing discourses of wellbeing. *Sociological Review*, 53 (2), 255–274.

- Sointu, Eeva & Woodhead, Linda 2008.** Spirituality, Gender, and Expressive Selfhood. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 47 (2), 259–276.
- Soldati, Gianfranco 2012.** Epistemology. – S. Luft & S. Overgaard (eds.), *The Routledge companion to phenomenology*, 384–393. London & New York: Routledge.
- Sørensen, Ingvild Kvale 2016.** Consuming Disney Channel: an actor-network perspective. *Young Consumers*, 17 (4), 363–375.
- Spencer, Wayne 2001.** To Absent Friends: Classical Spiritualist Mediumship and New Age Channeling Compared and Contrasted. *Journal of Contemporary Religion*, 16 (3), 343–360.
- Stead, Valerie 2017.** Belonging and women entrepreneurs: Women’s navigation of gendered assumptions in entrepreneurial practice. *International Small Business Journal*, 35 (1), 61–77.
- Steffen, Vibeke 2015.** Spiritual Socialities: The Emotional Economy of External Demands and Inner Truths. – V. Steffen, S. Jöhncke & K. M. Raahauge (eds.), *Between Magic and Rationality. On the Limits of Reason in the Modern World*, 235–260. Copenhagen: Museum Tusulanum Press. University of Copenhagen.
- Steffen, Vibeke, Jöhncke, Steffen & Raahauge, Kirsten Marie (eds.) 2015.** *Between Magic and Rationality. On the Limits of Reason in the Modern World*. Copenhagen: Museum Tusulanum Press. University of Copenhagen.
- Steiner, Lisa M., Suarez, Elisabeth C., Sells, James N. & Wykes, Scott D. 2011.** Effect of Age, Initiator Status, and Infidelity on Women’s Divorce Adjustment. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52 (1), 33–47.
- Stewart, Kathleen 2007.** *Ordinary Affects*. North Carolina: Duke University Press.
- Stewart, Kathleen 2011.** Atmospheric attunements. *Environment and Planning D: Society and Space*, 29, 445–453.
- Stolovy, Tali, Lev-Wiesel, Rachel & Eisikovits, Zvi 2015.** Dissociation and the Experience of Channeling: Narratives of Israeli Women Who Practice Channeling. *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 63 (3), 346–364.
- Stolow, Jeremy 2013.** The Spiritual Nervous System: Reflections on a Magnetic Cord Designed for Spirit Communication. – J. Stolow (ed.), *Deus in Machina: Religion, Technology, and the Things in Between*, 83–113. New York: Fordham University.
- Stolz, Jörg & Usunier, Jean-Claude 2014.** Religions as Brands: New Perspectives on the Marketization of Religion and Spirituality. – J-C. Usunier & J. Stolz (eds.), *Ashgate AHRC/ESRC Religion and Society Series. Religions as Brands: New Perspectives on the Marketization of Religion and Spirituality*, 19–41. London & New York: Routledge.
- Sulkunen, Pekka 2011.** Consumer Society. – D. Southerton (ed.), *Encyclopedia of Consumer Culture*, 321–323. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Sulkunen, Pekka 2016.** Kulutusyhteiskunta ja sen kriitikot. – R. Heiskala & A. Virtanen (toim.), *Talous ja yhteiskuntateoria II: Modernin maailman talous ja sen kritiikki*, 307–328. Helsinki: Gaudeamus.
- Suopajarvi, Tiina, Koskinen-Koivisto, Eerika, Korjonen-Kuusipuro, Kristiina, Hytönen, Kirsi-Maria & Hämeenaho, Pilvi 2019.** Tunteilla on väliä: Tutkijan tunteet etnografisessa tutkimusprosessissa. *Elore*, 26 (2), 42–67.
- Supp-Montgomerie, Jenna 2015.** Affect and the Study of Religion. *Religion Compass*, 9/10, 335–345.
- Sutcliffe, Steven J. 2003.** *Children of the New Age. A history of spiritual practices*. London: Routledge.
- Sutcliffe, Steven J. 2013.** New Age, World Religions and Elementary Forms. – S. J. Sutcliffe & I. S. Gilhus (eds.), *New Age Spirituality. Rethinking Religion*, 17–34. Durham: Acumen.
- Sutcliffe, Steven J. & Gilhus, Ingvild S. 2013.** Introduction: “All mixed up” – thinking about religion in relation to New age spiritualities. – S. J. Sutcliffe & I. S. Gilhus (eds.), *New Age Spirituality. Rethinking Religion*, 1–16. Durham: Acumen.

- Svendsen, Lars 2010 [2001].** *A Philosophy of Evil*. Translated by Kerri A. Pierce. Champaign & London: Dalkey Archive Press.
- Taira, Teemu 2006.** *Notkea uskonto*. Turku: Eetos.
- Taira, Teemu 2009.** The Problem of Capitalism in the Scholarship on Contemporary Spirituality. –T. Ahlbäck (ed.), *Postmodern Spirituality*, 230–244. Turku: Donner Institute.
- Taira, Teemu 2019.** Studying Religion in Nordic Newspapers: An Introduction. *Temenos*, 55 (2), 175–199.
- Tervo-Niemelä, Kati 2018.** *Kutsumuksen imu ja työn todellisuus: Pappien, teologien ja kantoreiden suhde työhön, työhyvinvointi ja suhtautuminen ajankohtaisiin kysymyksiin Kirkon akateemisten jäsentutkimuksessa 2018*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 58. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Theodossopoulos, Dimitrios 2013.** Laying Claim to Authenticity: Five Anthropological Dilemmas. *Anthropological Quarterly*, 86 (2), 337–360.
- Tilley, Christopher 2006.** Objectification. – C. Tilley, W. Keane, S. Küchler, M. Rowlands & P. Spyer (eds.), *Handbook of Material Culture*, 60–73. London: SAGE Publications Ltd.
- Tomlinson, Matt & Engelke, Matthew 2007.** Meaning, Anthropology, Christianity. – M. Engelke & M. Tomlinson (eds.), *The Limits Of Meaning: Case Studies in the Anthropology of Christianity*, 1–37. New York: Berghahn Books.
- Trzebiatowska, Marta & Bruce, Steve 2012.** *Why Are Women More Religious Than Men?* Oxford: Oxford University Press.
- Tsing, Anna 1993.** *In the Realm of the Diamond Queen: Marginality in an Out-of-the-way Place*. Princeton: Princeton University Press.
- Tye, Michael 2018.** Qualia. – E. N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, URL = <https://plato.stanford.edu/archives/sum2018/entries/qualia/>, tarkastettu 27.7.2020.
- Udd, Heli 2006.** Kaikki vastaukset löytyvät ihmisen sisimmästä: Epistemologinen individualismi ja kanavoinnin tulkinnalliset viitekehykset uushenkisessä Valonkantajat-yhdistyksessä. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Urban, Hugh 2015.** “The Medium is the Message in the Spacious Present”. Channeling, Television, and the New Age. – C. Gutierrez (ed.), *Handbook of Spiritualism and Channeling*, 319–339. Leiden: Brill.
- Utriainen, Terhi 2011.** Taivaallisen kirkasta: rituaalinen puhtaus ja enkelimeditaatio. <https://teologia.fi/2011/03/taivaallisen-kirkasta-rituaalinen-puhtaus-ja-enkelimeditaatio/>, tarkastettu 10.9.2019.
- Utriainen, Terhi 2013.** Doing Things with Angels: Agency, Alterity and Practices of Enchantment. – S. J. Sutcliffe & I. S. Gilhus (eds.), *New Age Spirituality. Rethinking Religion*, 242–255. Durham: Acumen.
- Utriainen, Terhi 2014.** Angels, Agency, and Emotions: Global Religion for Women in Finland? – T. Utriainen & P. Salmesvuori (eds.), *Finnish Women Making Religion: Between Ancestors and Angels*, 237–254. New York: Palgrave Macmillan.
- Utriainen, Terhi 2015a.** Combining Christianity and New Age Spirituality: Angel Religion in Finland. – J. R. Lewis & I. B. Tøllefsen (eds.), *Handbook of Nordic New Religions*, 158–172. Leiden, Boston: Brill.
- Utriainen, Terhi 2015b.** Lumottuja naisruumiita ja jumalallisia naisia. Uskontotiede haastaa Luce Irigarayn. – J. Ahonen & E. Vuola (toim.), *Uskonnon ja sukupuolen risteyskiä*, 55–81. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Utriainen, Terhi 2017a.** *Enkeleitä työpöydällä: Arjen ja lumon etnografiaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Utriainen, Terhi 2017b.** Healing Enchantment: How Does Angel Healing Work? – H. Basu, R. Littlewood & A. Steinforth (eds.), *Spirit and Mind – Mental Health at the Intersection of Religion & Psychiatry*, 253–273. Berlin: Lit Verlag.

- Utriainen, Terhi 2018 [2017].** Matter challenging words: From ‘angel talisman’ to prayer ornament’. – T. Hutchings and J. McKenzie (eds.), *Materiality and the Study of Religion: The Stuff of the Sacred*, 219–234. Oxon: Routledge.
- Utriainen, Terhi 2019.** Learning healing relationality: Dynamics of religion and emotion. – S. E. Pritzker, J. Fenigsen, & J. M. Wilce (eds.), *The Routledge Handbook of Language and Emotion*, 395–410. London & New York: Routledge.
- Utriainen, Terhi, Annunen, Linda, Blomqvist, Nana & Broo, Måns 2015.** Materialities, Bodies and Practices in Lived Religion. – P. Nynäs, R. Illman & T. Martikainen (eds.), *On the outskirts of 'the church': diversities, fluidities and new spaces of religion in Finland*, 95–110. Zürich: Lit Verlag.
- Valkonen, Jarno & Valkonen, Sanna 2019.** On local knowledge. – T. H. Eriksen, S. Valkonen, J. Valkonen (eds.), *Knowing From the Indigenous North: Sámi Approaches to History, Politics and Belonging*, 12–26. London & New York: Routledge.
- Valkonen, Jarno, Valkonen, Sanna & Ingold, Tim 2019.** Introduction. – T. H. Eriksen, S. Valkonen, J. Valkonen (eds.), *Knowing From the Indigenous North: Sámi Approaches to History, Politics and Belonging*, 3–11. London & New York: Routledge.
- Vasconcelos, João 2007.** Learning to be a Proper Medium: Middle-Class Womanhood and Spirit Mediumship at Christian Rationalist Séances in Cape Verde. – D. Berliner & R. Sarró (eds.), *Learning Religion: Anthropological Approaches*, 121–140. New York & Oxford: Bergham Books.
- Venkatesan, Soumya 2016.** Giving and Taking without Reciprocity: Conversations in South India and the Anthropology of Ethics. *Social Analysis*, 60 (3), 36–56.
- Venäläinen, Juhana 2015.** *Yhteisen talous: tutkimus jälkiteollisen kapitalismin kulttuurisesta sommitumasta*. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Vigh, Henrik Erdman & Sausdal, David Brehm 2014.** From essence back to existence: Anthropology beyond the ontological turn. *Anthropological Theory*, 14 (1), 49–73.
- Vincett, Giselle & Woodhead, Linda 2009 [2001].** Spirituality. – L. Woodhead, H. Kawanami & C. Partridge (eds.), *Religions in the Modern World. Traditions and Transformations*, 319–337. London & New York: Routledge.
- Voas, David & Doebler, Stefanie 2014.** Secularization in Europe: An Analysis of Inter-Generational Religious Change. – W. Arts & L. Halman (eds.), *Value Contrasts and Consensus in Present-Day Europe: Painting Europe's Moral Landscapes*, 231–250. Leiden, Boston: Brill.
- Von Stuckrad, Kocku 2010.** *Locations of Knowledge in Medieval and Early Modern Europe: Esoteric Discourse and Western Identities*. Leiden, Boston: Brill.
- Von Stuckrad, Kocku 2014.** Discursive Transfers and Reconfigurations: Tracing the Religious and the Esoteric in Secular Culture. – E. Aspren & K. Granholm (eds.), *Contemporary Esotericism*, 226–243. London & New York: Routledge.
- Vuolanto, Pia 2013.** *Boundary-Work and the Vulnerability of Academic Status: The Case of Finnish Nursing Science*. Tampere: University of Tampere.
- Vuolanto, Pia, Sorsa, Minna, Aarva, Pauliina & Helin, Kaija 2018.** Katsaus suomalaiseen CAM-tutkimukseen. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 55, 243–259.
- Weinberger, Michelle F. 2015.** Dominant Consumption Rituals and Intragroup Boundary Work: How Non-Celebrants Manage Conflicting Relational and Identity Goals. *Journal of Consumer Research*, 42, 378–400.
- Wellman, Henry M. & Liu, David 2004.** Scaling of Theory-of-Mind Tasks. *Child Development*, 75 (2), 523–541.
- White, Daniel 2017.** Affect: An Introduction. *Cultural Anthropology*, 32 (2), 175–180.
- White, Richard 2011 [1991].** *The middle ground: Indians, empires, and republics in the Great Lakes region, 1650–1815*. New York: Cambridge University Press.
- Willerslev, Rane 2004.** Spirits as ‘ready to hand’. A phenomenological analysis of Yukaghir spiritual knowledge and dreaming. *Anthropological Theory*, 4 (4), 395–418.
- Willerslev, Rane 2007.** *Soul Hunters: Hunting, Animism, and Personhood among the Siberian Yukaghirs*. Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press.

- Williams, Quentin 2017.** *Remix Multilingualism: hip-hop, ethnography and performing marginalized voice*. London & New York: Bloomsbury Academic.
- Williams-Hogan, Jane 2016.** Swedenborgianism in Scandinavia. – H. Bogdan & O. Hammer (eds.), *Western esotericism in Scandinavia*, 534–553. Leiden, Boston: Brill.
- Wissinger, Elisabeth 2007.** Always on Display: Affective Production in the Modeling Industry. –P. T. Clough & J. Halley, *The Affective Turn: Theorizing the Social*, 231–260. Durham & London: Duke University Press.
- Wojcik, Daniel 1996.** "Polaroids from Heaven": Photography, Folk Religion, and the Miraculous Image Tradition at a Marian Apparition Site. *The Journal of American Folklore*, 109 (432), 129–148.
- Wojcik, Daniel 2009.** Spirits, Apparitions, and Traditions of Supernatural Photography. *Visual Resources*, 25 (1–2), 109–136.
- Wood, Matthew 2007.** *Possession, Power and the New Age. Ambiguities of Authority in Neoliberal Societies*. Aldershot: Ashgate.
- Woodhead, Linda 2010.** Real Religion and Fuzzy Spirituality? Taking Sides in the Sociology of Religion. – S. Aupers & D. Houtman (eds.), *Religions of Modernity. Relocating the Sacred to the Self and the Digital*, 31–48. Leiden: Brill.
- Woolfit, Robin 2001.** Raising the dead: reported speech in medium–sitter interaction. *Discourse Studies*, 3 (3), 351–374.
- Woolfit, Robin, Jackson, Clare, Reed, Darren, Ohashi & Hughes, Isaac 2013.** Self-identity, authenticity and the Other: The Spirits and audience management in stage mediumship. *Language and Communication*, 33, 93–105.
- Woolard, Kathryn A. 1998.** Introduction: Language Ideology as a Field of Inquiry. – B. Schieffelin, K. Woolard, & P. Kroskrity, *Language Ideologies: Practice and Theory*, 20–85. Oxford: Oxford University Press.
- Wright, Edmond (ed.) 2008.** *The Case for Qualia*. Cambridge & London: The MIT Press.
- Wright, Sarah 2015.** More-than-human, emergent belongings: A weak theory approach. *Progress in Human Geography*, 39 (4), 391–411.
- Yukich, Grace 2010.** Boundary Work in Inclusive Religious Groups: Constructing Identity at the New York Catholic Worker. *Sociology of Religion*, 71 (2), 172–196.
- York, Michael 1995.** *The Emerging Network. A Sociology of the New Age and Neo-pagan Movements*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield.
- York, Michael 2006 [2004].** New age. – C. Partridge (toim.), *Uusien uskontojen käsikirja: Uudet uskonnolliset liikkeet, lahot ja vaihtoehtoisen henkisyyden muodot*, 308–312. Suomentanut Kanerva Heikkinen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Young, Diana 2006.** The Colours of Things. – C. Tilley, W. Keane, S. Küchler, M. Rowlands & P. Spyer (eds.), *Handbook of Material Culture*, 173–185. London: SAGE Publications Ltd.
- Yuval-Davis, Nira 2006.** Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice*, 40 (3), 197–214.
- Yuval-Davis, Nira 2011.** *The Politics of Belonging: Intersectional Contestations*. London: SAGE Publications.
- Yuval-Davis, Nira, Anthias, Floya & Kofman, Eleonore 2005.** Secure borders and safe haven and the gendered politics of belonging: Beyond social cohesion. *Ethnic and Racial Studies*, 28 (3), 513–535.
- Yuval-Davis, Nira, Kannabiran, Kalpana & Vieten, Ulrike M. 2006.** Introduction Situating Contemporary Politics of Belonging. – N. Yuval-Davis, K. Kannabiran & U. Vieten (eds.), *The Situated Politics of Belonging*, 1–14. London: SAGE Publications Ltd.
- Zaidman, Nurit. 2007.** The New Age Shop – Church or Marketplace? *Journal of Contemporary Religion*, 22 (3), 361–374.
- Zaidman, Nurit 2015.** Business Consulting vs. Channeling: What is the Difference? *Journal of Contemporary Religion*, 30 (1), 89–105.

- Zeitlyn, David 2012.** Divinatory Logics: Diagnoses and Predictions Mediating Outcomes. *Current Anthropology*, 53 (5), 525–546.
- Zelizer, Viviana 2005.** *The purchase of intimacy*. Princeton: Princeton University Press.
- Ådahl, Susanne 2017.** Kummat tuntemukset: Aistikokemukset todellisuuden rajalla. – M-L. Honkasalo & K. Koski (toim.), *Mielen rajoilla: Arjen kummat kokemukset*, 124–160. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Åkerblad, Leena 2014.** *Epävarmuuden tuolla puolen. Muuttuvat työmarkkinat ja prekaari toimijuus*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Äystö, Tuomas 2019.** *Religious Insult as Societal Concern in the 21st Century Finland*. Turku: Turun yliopisto.

Liitteet

LIITE 1

Taulukko 3. Tutkimuksen aineisto.

Tutkimuksen kenttätilytilanteet:	Tilanteiden tuottamat aineistot:
Haastattelut: yhteensä 33 arkistoitua haastattelua ja 37 haastateltavaa henkilöä, haastatteluista yksi kolmen hengen ryhmähaastattelu ja kaksi pariskuntien haastattelua	Haastattelulitteraatiot, äänitteet, Haastattelupäiväkirjat vuosilta 2014–2017, taustatietolomakkeet (lisäksi valokuvat, käyntikortit, esitteet, esineet, haastateltavilta saamani kirjallisuus, lehdet, muut tekstit ja piirustukset)
Havainnointi: henkisen yhdistyksen energiahoitotilaisuus ja esihaastattelu, energiahoitoharjoitustilaisuus, ryhmäkanavointi; toisen henkisen yhdistyksen transsitilaisuus; esihaastattelu ja samaanikurssiin tutustuminen; eri paikoissa olevat henkiset messut (niiden yhteydessä esim. kanavoituun meditaatioon osallistuminen, kyselylomakkeiden jako, luento avaruuden asukkaista); ”henkisten päivien” transsitilaisuus; toisenlaisen ”henkisten päivien” transsitilaisuus (eri henkilö/yrittäjä myös kuin edellä); meediatilaisuus; meediokurssipäivään tutustuminen; kasvotusten tapahtuneet asiakaskäynnit yksilökanavoinnissa (4kpl) ja henkilökohtainen kanavoitu kirje (viisi eri kanavaa); kanavointikurssipäivä; luonnonhenkiä käsittelevä tilaisuus; asiakaskäynnin havainnointi, yksityinen meediatilaisuus kotona,	Kenttätilypäiväkirjat vuosilta 2014–2018 äänitteet, kirjallisuus, esitteet ja muu kirjallinen materiaali, esineet.
Kyselylomakkeiden jako messuilla, kanavointikurssilla, lähettäminen kahdelle yrittäjälle	Kyselylomakevastaukset: messukyselyyn 85 kpl (+ haastatteluosuuslomakkeet 36 kpl) kurssikyselyyn 5 kpl pilottikyselyyn 6 kpl
Kirjastoissa käynti	Henkinen ja kanavoinnin avulla syntynyt kirjallisuus (Excel-taulukko kirjallisuudesta) Valonkantajat- ja Ultra lehtiä (valokuvat kanavointiin liittyvistä artikkeleista)
Sielunpeili-lehdessä ollut kirjoituskutsu	Kirjoituskutsuun vastannaiden tekstit Kirje, vastaanotettu 27.1.2016. Kirje, vastaanotettu 1.2.2016.
Puhelinkeskustelu, tv-ohjelmat, artikkelit (sähköpostit, yrittäjien ja tapahtumien nettisivut, internet videot)	yhden haastateltavan kanssa käydyn puhelinkeskustelun muistiinpanot, kahden tv-ohjelman muistiinpanot, Ylen nettisivujen muutama artikkeli

LIITE 2

Kirjoituskutsu Kirjoituskutsu kanavoinnin asiakkaille ja tekijöille

Oletko osallistunut kanavointiin asiakkaana? Tai toimitko itse kanavana?

Teen väitöskirjatutkimusta kanavoinnista ja henkisen alan yrittäjyydestä Turun yliopiston Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitokselle uskontotieteen oppiaineeseen. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa henkisen alan kenttää Suomessa ja saada tietoa kanavoinnista. Aiheesta ei ole aiemmin tehty väitöskirjatutkimusta Suomessa. Tutkimuksessa ei arvoteta kanavointia tai pyritä selvittämään ilmiön todenperäisyyttä, vaan siinä ollaan kiinnostuneita ihmisten kokemuksista. Tutkimusta varten toivon avoimia kirjoituksia kaikenlaisista kanavointiin liittyvistä kokemuksista niin hyvistä kuin huonoista. Voit kirjoittaa myös laajemmin kanavointiin, henkisyysyteen tai maailmankuvaan liittyvistä näkemyksistäsi.

Asiakas

kirjoita esimerkiksi

- Millainen kokemus asiakaskäynti kanavointia tekevän yrittäjän luona oli? Tai tapahtuiko kanavointi puhelimesta tai kirjeitse? Entä millainen oli yleisölle suunnattu kanavointitilaisuus?
- Miksi osallistuit kanavointiin?
- Millaista tietoa sait? Saitko siitä apua?

Kanava/yrittäjä

kirjoita esimerkiksi

- Mitä kanavointi on? Millaisia kokemuksesi kanavoinnista ovat?
- Miten kanavoiminen on vaikuttanut elämääsi?
- Millaista on kanavoinnin tekeminen työksi tai alan yrittäjyys?

Osallistu näin

Voit kirjoittaa nimimerkillä. Mainitse kirjoituksessa kuitenkin syntymävuotesi ja sukupuolesi. Mainitse myös mikäli kuulut johonkin henkiseen tai uskonnolliseen yhteisöön/yhdyiskuntaan. Voit kirjoittaa pitkästi tai aivan lyhyesti. Kirjoituskutsua saa myös jakaa eteenpäin.

Kirjoitukset lukee vain tutkimuksen tekijä. Yksittäiset henkilöt eivät ole tutkimuksesta tunnistettavissa. Jos tutkimuksessa julkaistaan lainauksia kirjoituksista, kaikki henkilön tunnistamisen mahdollistavat tiedot ja ilmaisut tullaan muuttamaan.

Lähetä kirjoituksesi **31.1.2016** mennessä osoitteella katriina.e.hulkkonen@utu.fi tai kirjeitse, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Uskontotiede, Katriina Hulkkonen, 20014 Turun yliopisto.

Lisätietoja saat kirjoittamalla sähköpostia osoitteeseen katriina.e.hulkkonen@utu.fi

Tutkimushankkeen puitteissa tarkoitukseni on haastatella osaa kirjoittajista vuoden 2016 aikana. Mikäli olet käytettävissä haastatteluun, lähetä kirjoituksesi mukana puhelinnumerosi. Haastateltavat henkilöt ovat tutkimuksessa nimettöminä. Nimiä ja kirjoituksia tai haastatte-
luja ei tulla yhdistämään toisiinsa.

LIITE 3

Haastattelukysymysrunko (esimerkki yhdenlaisesta rungosta)

TEEMAHAASTATTELURUNKO

12.8.2015

– Kertoisitko ensin hieman itsestäsi?

KANAVOINTI

KANAVOINNIN ALOITTAMINEN

Kertoisitko siitä, miten aloitit kanavoinnin?
(jos tähän liittyy epäilystä kysy siitä tarkemmin)
Miten kanavoiminen on vaikuttanut elämääsi?

MÄÄRITTELY JA TILANNE SUOMESSA

Mitä kanavointi mielestäsi on? → Määrittely
Mikä kanavoinnin oppimiseen vaikuttaa?
Osaatko arvioida, kuinka yleistä kanavointi omalla paikkakunnallasi?

VALMISTAUTUMINEN JA KÄYTÄNNÖT

Kertoisitko yksityiskohtaisesti, miten valmistaudut ja toimit kanavoidessasi?
Mitä puhdistaminen ja maadoittaminen tarkoittavat?
Ovatko viestejä tuovat tahot/henkimaailma/entiteetit läsnä kanavoinnin aikana?

VIESTIT

Millaisessa muodossa saat kanavoituja viestejä?
Millaisia viestit ovat ja miten ne voivat auttaa ihmistä?
Mistä tiedät, että viestit tulevat henkimaailmasta/entiteeteiltä eivätkä ole omia ajatuksiasi?
Miten eri viestin lähettäjät/tasot tunnistaa ja erottaa toisistaan?

TUNTEET JA KOKEMUKSET

Miltä kanavointi tuntuu? Millaisia tunteita kanavointi herättää?
Oletko kanavoinnin aikana tietoinen vai transsitilassa? Miten analysoisit tilaasi?
Onko kanavointitilalla vaikutusta siihen miltä taajuuksilta/entiteeteiltä tietoa tulee? Mistä johtuu, että jotkut tuovat viestiä esim. kuolleita, toiset oppailta jne?

KÄSITYKSET

USKONNOSTA

Millainen on uskonnollinen taustasi? Millainen on suhteesi kristinuskoon, luterilaiseen kirkkoon?
Miten ymmärrät uskonnon? Miten ymmärrät henkisyyden ja uskonnon välisen suhteen?

MAAILMASTA /MAAILMANKAIKKEUDESTA

Mikä on käsityksesi jumalasta? Onko Jeesus sinulle tärkeä?

Millainen on käsityksesi maailmasta?

Liittykö toimintaasi henkisiä lainalaisuuksia, mitä ne ovat?

IHMISESTÄ

Millainen on käsityksesi ihmisestä, kuolemasta?

Kertoisitko tarkemmin sielunsovinnuksesta (Miten se suhteutuu ihmisen vapaaseen tahtoon?)

Miten näet paikkasi maailmakaikkeudessa?

HENKISYYDESTÄ

Mitä henkisyys mielestäsi on?

Mitä mieltä olet käsitteestä new age? Käytätkö sitä itse?

Mitä mieltä olet käsitteestä uushenkisyys?

TOIMINTA JA SUHDE HENKIMAAILMAAN

KANAVOIJJA TOIMIJANA

- Mikä toimintaasi edesauttaa?
- Mikä vastaavasti rajoittaa tai vaikeuttaa? (Mikä toimintaa määrittää?)
- Miksi kanavoit? Minkä takia teet tätä työtä?
- Onko sinulla jotain esikuvia tai tärkeitä kirjoja, joista olisit saanut erityisesti vaikutteita?

SUHDE HENKIMAAILMAAN/ENTITEETTEIHIN

Vuorovaikutus:

- Millainen on suhteesi henkimaailman toimijoihin/entiteetteihin, miten kuvaillet tätä suhdetta?
- Millaista teidän keskinäinen vuorovaikutus on? Kumpi on esimerkiksi aktiivisempi/passiivisempi?
- Miten näet, onko sinulla vai henkimaailman toimijoilla tärkeämpi rooli kanavoinnissa?
- onko siinä eroa, kun kommunikoit itse henkimaailman/entiteettien kanssa ja kun kanavoit asiakkaalle?

Ruumiillisuuden suhde:

- Mikä erottaa sinut henkimaailman toimijoista vai erottaako mikään?
- Millainen on ruumiillisuuden suhde entiteetteihin, miten ymmärrät tämän suhteen?

Entiteettien näkökulma:

- Onko henkimaailman toimijoilla päämääriä? Mikä on heidän näkökulmansa ja motivaationsa?
- Miten näet yrittäjän roolisi suhteessa henkimaailmaan toimijoihin?
- Ovatko entiteetit olemassa vain ihmistä varten?

Tieto ja mahdollisuudet sen saamiseksi:

- Mitä ajattelet siitä, että mitä voidaan tietää?
- Miten suhtaudut esimerkiksi kanavoinnissa saamaasi tietoon? Ovatko asiakkaat kiinnostuneita siitä, mistä tieto tulee
- Miten voisit saada yhteyden omiin oppaisiini tai voinko nähdä heidän vaikutuksensa elämäni jossain?

KANAVOIJJA YRITTÄJÄNÄ

YRITTÄJYYDEN ALOITTAMINEN

Miten sinusta tuli yrittäjä/palveluiden tuottaja?

YRITTÄJÄNÄ TOIMIMINEN

Entä millaisena yrittäjänä näet itsesi?

Millaisia palveluja tuotat?

Markkinoitko palveluitasi? Miten eroat muista vastaavien palvelujen tuottajista, miksi asiakas tulee juuri sinun luoksesi?

EETTISET KYSYMYKSET

Millaisia eettisiä kysymyksiä tämän alan yrittäjyyteen liittyy?

Mietitkö miten kanavoitu tieto vaikuttaa asiakkaan elämään?

RAHA

Miten määrittelet palveluiden hinnan?

Millainen on suhteesi rahaan? Millainen on mielestäsi henkisyiden ja rahan suhde?

Jos sinulla on asiakkaita, joilta et ota normaali hintaa, kuinka paljon tällaisia on?

TULEVAISUUDENNÄKYMÄT

Millaisia suunnitelmia sinulla on tulevaisuudelle?

Millaisia riskejä tai mahdollisuuksia näet?

ASIAKAS

Millainen on suhteesi asiakkaaseen?

LIITE 4

Pilottikysymyslomake asiakkaille

Hyvä asiakas,

teen väitöskirjatutkimusta henkisen alan yrittäjyydestä ja kanavoinnista Turun yliopistoon. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa henkisen alan kenttää Suomessa. Tällä kyselylomakkeella toivon saavani tietoa näkemyksistäsi ja kokemuksistasi liittyen asiakaskäyntiisi. Toivon, että sinulla olisi hetki aikaa vastata oheisiin kysymyksiin ja näin auttaa tutkimuksessa. Vastaukset käsittelem luottamuksellisesti. Yksittäiset henkilöt eivät ole tutkimuksesta tunnistettavissa.

Kyselylomakkeen voit postittaa oheisella palautuskuorella, jonka postimaksu on maksettu. Mikäli haluat kirjoittaa aiheesta laajemmin, voit jatkaa vastauksiasi ylimääräiselle paperille.

Suuri kiitos avustasi!

Ystävällisin terveisin,
Katriina Hulkkonen

Lisätietoja saat halutessasi kirjoittamalla sähköpostia osoitteeseen katriina.e.hulkkonen@utu.fi.

Tutkimushankkeen puitteissa tarkoitukseni on haastatella osaa kyselylomakkeen vastaajista. Mikäli olet käytettävissä haastatteluun, ilmoita tässä yhteystietosi. Toteutan haastattelut vuosien X–X aikana ja haastateltaviin otan yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse. Mikäli sinulle sopii, toivon, että voisin tulla mukaan myös mahdolliselle tulevalle asiakaskäyntillesi. Ilmoita tässä myös siitä. Haastateltavat ja asiakaskäyntiin osallistuvat henkilöt ovat tutkimuksessa nimettöminä. Nimiä ja kyselylomakkeen vastauksia tai haastatteluja/asiakaskäyntiä ei tulla yhdistämään.

Olen käytettävissä haastatteluun.
 Asiakaskäyntilleni voi tulla tutustumaan.

Nimi:

Puhelinnumero:

Sähköposti:

Asiakaskysely

Mikä oli palvelu/tilaisuus, jonka yhteydessä sait tämän kyselyn?

Millainen kyseinen palvelu/tilanne oli? Mitä tapahtui?

Miksi osallistuit kyseiseen palveluun?

Koitko saavasi siitä apua? Millaista apua?

Miksi valitsit juuri tämän palvelun tarjoajan/auttajan?

Millaista tietoa/neuvoja sait? Miten suhtaudut saamaasi tietoon?

Kuinka usein olet käynyt vastaavassa palvelussa viimeisen kahden vuoden aikana? Millaisissa tilanteissa?

Oletko käyttänyt muiden toimijoiden palveluita samasta syystä, jonka vuoksi hakeuduit tähän palveluun (esim. yrittäjien/yhteiskunnan/yhteisöjen)? Minkä toimijoiden?

Suosittelisitko tätä palvelua tuttavillesi? Miksi / Miksi et?

Katriina Hulkkonen

Miten ymmärrät sanan kanavointi?

Onko sinulla henkilökohtaisia kokemuksia kanavoinnista/henkimaailmasta? Millaisia?

Mitä muuta haluat kertoa itsestäsi, näkemyksistäsi tai kanavoinnista? (Voit jatkaa erilliselle paperille.)

Sukupuolesi _____ Syntymävuotesi _____

Ammattisi/koulutuksesi _____

Kuulutko johonkin henkiseen tai uskonnolliseen yhteisöön/yhdyskuntaan?
Mihin? _____

LIITE 5

Kyselylomake kurssilaisille**Kyselylomake**

xxx-kurssipäivä (päivämäärä x)

Teen väitöskirjatutkimusta kanavoinnista ja henkisen alan yrittäjyydestä Turun yliopistoon. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa henkisen alan kenttää Suomessa. Tällä kyselylomakkeella toivon saavani tietoa näkemyksistäsi ja kokemuksistasi liittyen kurssipäivään. Toivon, että sinulla olisi hetki aikaa vastata oheisiin kysymyksiin ja näin auttaa tutkimuksessa. Vastaukset käsitellen luottamuksellisesti. Yksittäiset henkilöt eivät ole tutkimuksesta tunnistettavissa.

Millainen kurssipäivä mielestäsi oli?

Miksi osallistuit kurssipäivään?

Miten ymmärrät sanan kanavointi?

Onko sinulla aiempia kokemuksia enkeleistä, henkioppaista tai kanavoinnista?

Mitä muuta haluat kertoa itsestäsi, näkemyksistäsi tai kanavoinnista? _____

Sukupuolesi _____ Syntymävuotesi _____

Kuulutko johonkin henkiseen tai uskonnolliseen yhteisöön/yhdyskuntaan?

Mihin? _____

Toivon, että voin myös haastatella sinua. Mikäli olet käytettävissä haastatteluun, ilmoita tässä puhelinnumerosi. _____

LIITE 6

Kyselylomake messukävijöille

Hyvä messukävijä,

teen väitöskirjatutkimusta henkisen alan yrittäjyydestä ja kanavoinnista Turun yliopiston Humanistisen tiedekunnan Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitokselle. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa henkisen alan kenttää Suomessa ja saada tietoa kanavoinnista eli viestien välittämisestä ihmisen tietoisuuden ulkopuolelta kuten henkimaailmasta. Aiheesta ei ole aiemmin tehty väitöskirjatutkimusta Suomessa. Tällä kyselylomakkeella toivon saavani tietoa näkemyksistäsi ja kokemuksistasi liittyen kanavointiin sekä käyntiisi X-messuilla. Toivon, että sinulla olisi hetki aikaa vastata oheisiin kysymyksiin ja näin auttaa tutkimuksessa. Vastaukset käsitelen luottamuksellisesti. Yksittäiset henkilöt eivät ole tutkimuksesta tunnistettavissa.

Kyselylomakkeen voit postittaa nimettömänä oheisella palautuskuorella, jonka postimaksu on maksettu. Mikäli haluat kirjoittaa aiheesta laajemmin, voit jatkaa vastauksiasi ylimääräiselle paperille. Vaikka vastaisit vain osaan kysymyksistä, toivon, että palautat lomakkeen. Toivon vastauksia (päivämäärä x) mennessä.

Suuri kiitos avustasi!

Ystävällisin terveisin,
Katriina Hulkkonen

Lisätietoja saat halutessasi kirjoittamalla sähköpostia osoitteeseeni katriina.e.hulkkonen@utu.fi.

Tutkimushankkeen puitteissa tarkoitukseni on haastatella osaa kyselylomakkeen vastaajista. Mikäli olet käytettävissä haastatteluun, ilmoita tässä yhteystietosi ja palauta saatekirjeen alaosa kyselylomakkeen mukana. Toteutan haastattelut vuoden X aikana ja haastateltaviin otan yhteyttä puhelimitse. Haastatteluun osallistuvat henkilöt ovat tutkimuksessa nimettöminä. Nimiä ja kyselylomakkeen vastauksia tai haastatteluja ei tulla yhdistämään.

___ Olen käytettävissä haastatteluun.

Nimi:
Puhelinnumero:

Kysely X-messujen kävijöille

Mitkä tekijät saivat sinut osallistumaan X-messuille?

Mihin palveluihin, luennoille tai workshoppeihin osallistuit ja minkä vuoksi? Entä millaisia tuotteita ostit?

Sisältyikö johonkin messuilla osallistumaasi palveluun tai tilaisuuteen kanavointia tai henkimaailmayhteyttä? Millaisia kokemuksia nämä tilanteet olivat?

Onko sinulla aiempia kanavointiin tai henkimaailmaan liittyviä kokemuksia? Toimitko itse kanavana? Tai millaisia henkisen kentän palveluja olet käyttänyt aiemmin? Kerro kokemuksestasi.

Miten ymmärrät sanan kanavointi?

Mitä muuta haluat kertoa itsestäsi, näkemyksistäsi tai kokemuksistasi liittyen messuihin, kanavointiin tai henkimaailmasuhteeseen? (Voit jatkaa erilliselle paperille.)

Sukupuolesi _____ Syntymävuotesi _____

Ammattisi/koulutuksesi _____

Toimitko itse yrittäjänä henkisellä tai täydentävien hoitomuotojen kentällä? Millaista työtä teet?

Kuulutko johonkin henkiseen yhteisöön/yhdistykseen? Mihin? _____

Kuulutko johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan? Ympyröi sopiva vaihtoehto.

- a) Evankelis-luterilainen kirkko
- b) Ortodoksinen kirkko
- c) Muu uskonnollinen yhdyskunta, mikä? _____

d) En ole minkään uskonnollinen yhdyskunnan jäsen

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

ISBN 978-951-29-8372-8 (Painettu/PRINT)
ISBN 978-951-29-8373-5 (Sähköinen/PDF)
ISSN 0082-6987 (Print)
ISSN 2343-3191 (Online)